ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Lexicographic Bulletin

Vol 10 (1965)

Lexicographic Bulletin

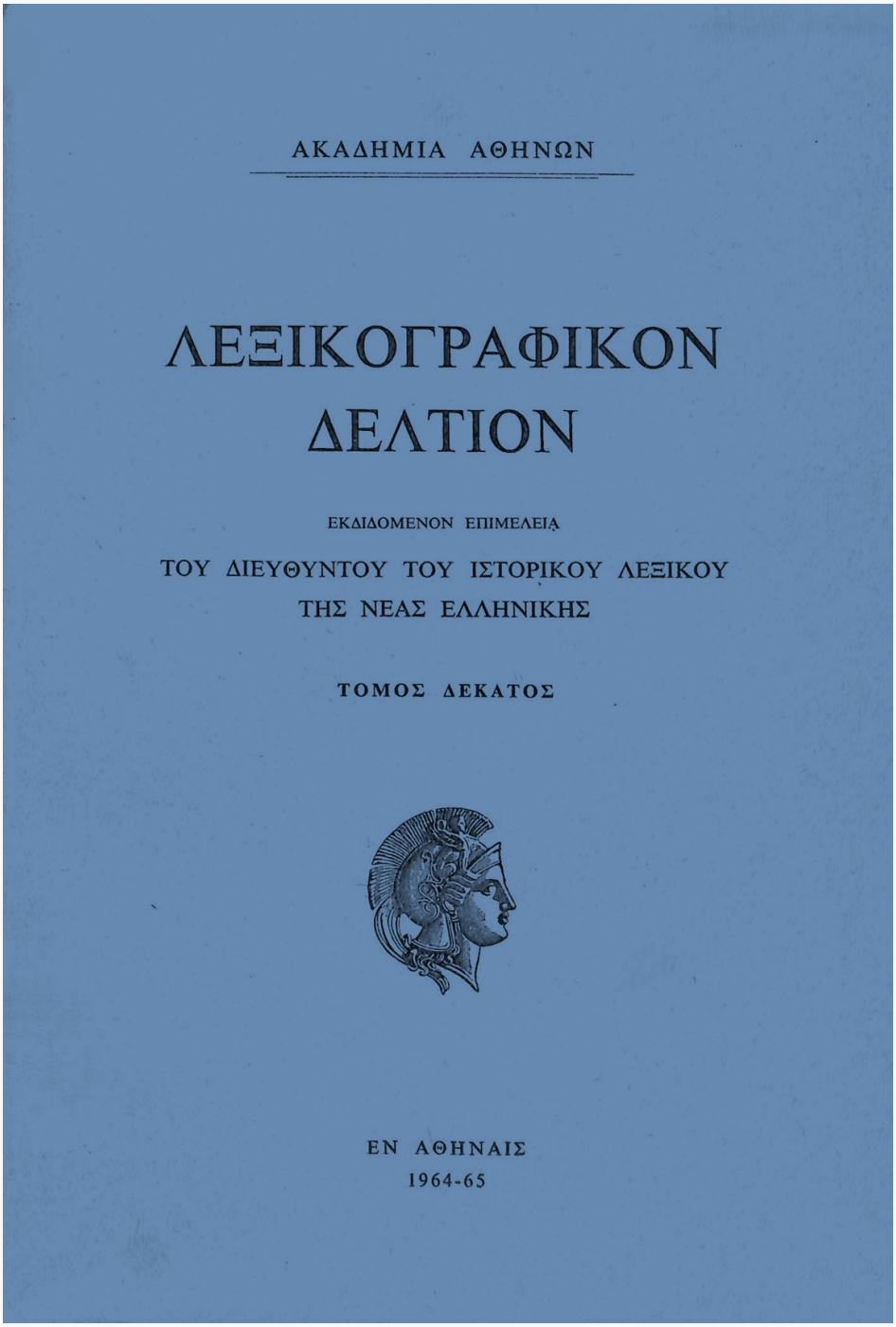

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1964-65

https://epublishing.ekt.gr | e-Publisher: EKT | Downloaded at: 16/01/2026 11:31:42

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 16/01/2026 11:31:42

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1964-65

Η ΦΩΝΗΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΙΔΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΩ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος τὴν δευτέραν θέσιν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, πληθυσμοῦ καὶ οἰκονομικῆς ἐν γένει καταστάσεως κατέχει ἡ Κῶς.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ δρᾶσις τῆς περιφήμου Ἰατρικῆς Σχολῆς αὐτῆς (4ος-2ος π.Χ. αἰ.) καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ Ἱποκράτους κατέστησαν τὴν νῆσον γνωστὴν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον. Ἡ δραστηριότης τῶν κατοίκων της, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, συνετέλεσαν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἐν αὐτῇ ἀξιόλογος πολιτισμός, μαρτυρούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ λοιπῶν ἀρχαιολογικῶν καταλοίπων.

Τοὺς περιηγητάς, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέφθησαν τὴν νῆσον κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, κατέθελξαν αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ καὶ τὸ κλῖμα αὐτῆς. Οὗτοι ὡμίλουν περὶ τῆς οἰκίας τοῦ Ἱπποκράτους, περὶ τοῦ μύθου τῆς θυγατρός του μεταμορφωθείσης εἰς τέρας,[1] καὶ περὶ τῆς πλατάνου, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ὁ ἴδιος καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς του.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ Κῶς συνεκέντρωσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν ξένων ἀρχαιολόγων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ περιφήμου Ἀσκληπιείου, κειμένου κατὰ τὸν Στράβωνα (XIV, 657) ἐν τῷ προαστίῳ τῆς πόλεως. Πρῶτος καρπὸς τῶν ἐρευνῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1891 δημοσίευσις τῆς πρώτης συλλογῆς ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων *Paton* καὶ *Hichs*.[2] Ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνακάλυψις τοῦ παπύρου τοῦ περιέχοντος τοὺς Μίμους τοῦ ποιητοῦ Ἡρώνδα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τέταρτος περιγράφει τὸν γλυπτὸν καὶ γραφικὸν διάκοσμον τοῦ ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐθέρμανεν ἐκ νέου τὸν ζῆλον τῶν ἀρχαιολόγων. Τὸ 1902 ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος *R. Herzog* ἀνεκάλυψε κατόπιν ἐπιμόνων ἐρευνῶν τὸ Ἀσκληπιεῖον.

Αἱ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Herzog καὶ ἀργότερον τῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων ἀποκαλυφθεῖσαι πολυπληθεῖς ἐπιγραφαὶ ρίπτουν ἄφθονον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου καὶ ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς χρονικῆς περιόδου τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου π.Χ.

---

1. Βλ. *Ν. Πολίτου*, Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. 1, 85 κέξ.
2. Βλ. *W. Paton - E. Hichs*, The Inscriptions of Cos, Oxford (1891).

αἰώνων. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν ἐδημοσιεύθησαν ἔκτοτε, ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου κατὰ τοὺς κλασσικούς, Ἑλληνιστικοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὰς ἀρχαιότητας αὐτῆς.[1]

Ἀλλ' ἐνῷ τοσαύτη δραστηριότης ἀνεπτύσσετο ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης, οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἐξεδηλοῦτο παραλλήλως διὰ τὴν ἐν νήσῳ ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὰς ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ της διατηρουμένας παραδόσεις. Τὰ προϊόντα τῆς λαϊκῆς μούσης καὶ λοιπὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα παρέμενον ἀθησαύριστα, ἀνεκμετάλλευτα καὶ ἐγκαταλελειμμένα εἰς τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ συγκέντρωσις γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῶν νήσων, δὲν ἔφθασε μέχρι τῆς Κῶ. Ἀργότερον, ὅτε συνεστήθη ἡ ἐν Ἀθήναις Γλωσσικὴ Ἑταιρεία (1892) καὶ προεκήρυττε διαγωνισμοὺς πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικῆς ὕλης, ἐξεδηλώθη καὶ ἐν Δωδεκανήσῳ, ἐκ μέρους λογίων τινῶν, ἡ διάθεσις ὅπως συγκεντρώσουν καὶ διασώσουν τὸν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν θησαυρόν.

Ἐν Κῷ πρῶτος ὁ *Ἰάκωβος Ζαρράφτης* ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοιαύτης ὕλης. Μέρος τῆς πλουσίας συγκομιδῆς του ὑπέβαλε τὸ 1911 εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας διὰ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (ἀριθ. 45). Ἀρκετὴν ὕλην παρέδωσεν ἐπίσης οὗτος εἰς τὸν Γερμανὸν γλωσσολόγον *K. Dieterich*,[2] εἰς δὲ τὸν Ἄγγλον *W. Rouse* πλουσίαν συλλογὴν τεσσαράκοντα πέντε παραμυθιῶν ἐκ Κῶ, Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας καὶ τεσσαράκοντα δημοτικῶν ᾀσμάτων ἐκ Κῶ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Ἄγγλος νεοελληνιστὴς R. M. Dawkins.[3]

Τὸ 1932 ὁ Ἑλβετὸς καθηγητὴς *Baud-Bovy*, μεταβὰς εἰς Δωδεκάνησον δι' ἐπιτόπιον μελέτην τῆς μουσικῆς τῶν λαϊκῶν ᾀσμάτων, ἐπεσκέφθη τὴν Κῶν καὶ συνέλεξεν ᾄσματά τινα δημοσιευθέντα τὸ 1938.[4] Τὸ 1952 ἐπεσκέφθη τὰ χωρία τῆς Δυτικῆς Κῶ ὁ γλωσσολόγος *H. Seiler*, διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν διπλῶν συμφώνων. Τὸ γλωσσικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον οὗτος χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπόψεις του, περιέχεται εἰς τὴν μελέτην του «Das Problem der sog. Geminaten in den neugr. Dialekten».[5]

---

1. Βλ. *R. Herzog*, Koische Forschungen und Funde, Leipzig (1899). Kos 1, Asklepieion (1932).— *A. Maiuri*, Nuova Silloge epigr. di Rodi e Cos, Firenze (1925).— *A. N. Modona*, L'isola di Coo.— *R. Herzog - G. Klaffenbach.* Asylieurkunden aus Cos, ἐν Abh. d. deutsch. Akad. d. Wiss. Berlin (1952) nº 1.— *G. Susini*, Nuove scoperte sulla storia di Cos, Bologna (1957).— Παραλείπω τὰς ἐπὶ μέρους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται δημοσιευμέναι εἰς διάφορα περιοδικά.

2. Βλ. *K. Dieterich*, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden, Wien (1908), VI.

3. Βλ. *R. W. Dawkins*, Forty-Five Storiens from the Dodecanese, Cambridge (1950).— Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, Λαογραφία 13 (1950), 33-99.

4. Βλ. *Baud-Bovy*, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Β', Ἀθῆναι (1938).

5. Glotta XXXVI (1958), σελ. 209-234.

Μετὰ τὰς ἐργασίας τῶν *Ἐμμ. Μανωλακάκη*[1] καὶ *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*[2] περὶ τῶν ἰδιωμάτων Καρπάθου καὶ Κάσου, τοῦ *Ἀχ. Διαμαντάρα*[3] περὶ τοῦ ἰδιώματος Μεγίστης, τοῦ *Α. Τσοπανάκη*[4] περὶ τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωμάτων Ρόδου καὶ τοῦ τῆς Χάλκης, τοῦ *Χρ. Παπαχριστοδούλου*[5] περὶ τῆς μορφολογίας τῶν Ροδιακῶν ἰδιωμάτων, καὶ τοῦ γράφοντος περὶ τῶν ἰδιωμάτων Πάτμου καὶ Ἀστυπαλαίας[6], γίνεται αἰσθητοτέρα ἡ ἔλλειψις εἰδικῆς μελέτης περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις μας περὶ τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς πληρεστέραν γνῶσιν τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς.

Ἡ νῆσος Κῶς, ἥτις ἀναπτύξασα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀξιόλογον πολιτισμὸν κατῳκεῖτο ἀνέκαθεν, ἕνεκα τοῦ γονίμου ἐδάφους της, ὑπὸ μονίμου γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ παρουσιάζῃ ἐνδιαφέρον καὶ ὡς πρὸς τὴν ζῶσαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ αὐτῆς γλῶσσαν.

Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ *Dieterich* ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐργασίᾳ του, καὶ ὁ *Χ. Παντελίδης* ἐν τῇ Φωνητικῇ τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ. Ἀλλ' ὁ μὲν Dieterich, ἐνῷ ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον,[7] ἐστηρίχθη, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἐν τῷ προλόγῳ (σελ. VI), καὶ ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ἀπὸ τὸν *Ἰάκ. Ζαρράφτην*. Ἡ ὕλη ὅμως αὕτη εἶναι ἐν πολλοῖς ἀμφίβολος, διότι ὁ συλλογεύς, ἀγνοῶν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Φωνητικῆς καὶ ἐν γένει τῆς Γλωσσολογίας, ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι ζήλῳ αὐτοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὰς πληροφορίας, ἃς ἤντλει ἐκ τῆς ὁμιλουμένης, μετέτρεπεν ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον τὴν λαϊκὴν ἀφήγησιν, ἀνεμείγνυε δὲ πλειστάκις τὰ φωνητικὰ φαινόμενα τῆς Δυτικῆς Κῶ πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ ἐπέφερεν οὕτω σύγχυσιν δυναμένην νὰ παρασύρῃ τὸν ἐρευνητὴν εἰς ἀνακριβῆ συμπεράσματα. Ὁ δὲ *Χ. Παντελίδης* ἐστηρίχθη, ὡς ἀναφέρει ὁμοίως ἐν προλόγῳ (σελ. ια'), ἐπὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Dieterich καὶ ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον τότε (1928) τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ λίαν πενιχροῦ ὑλικοῦ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν ἔδωσαν σαφῆ καὶ πλήρη εἰκόνα τῆς ἐν τῇ νήσῳ ὁμιλουμένης.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην θέλων νὰ ἀναπληρώσω, ἐπεδόθην εἰς τὴν συγκέντρωσιν γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης ἤδη ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1947. Ἐπισκεπτόμενος ἔκτοτε κατὰ τὰς θερινὰς διακοπάς τὴν γενέτειράν μου, ἐξηκολούθουν συμπληρώνων

---

1. Βλ. *Ἐμ. Μανωλακάκη*, Καρπαθιακά, Ἀθῆναι (1896).

2. Βλ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Ἀθηνᾶ 55 (1951) 19 κέξ.— Γλωσσολογικὰ καὶ Λαογραφικὰ Κάσου. Ἀθῆναι (1936).

3. Βλ. *Ἀχ. Διαμαντάρα*, Παθολογία τῶν φθόγγων ἐν τῷ ἰδιώματι Καστελλορίζου, Ξενοφάνης 6 (1909) 134-137, 176-180, 268-274, 326-330, 431-434.

4. Βλ. *A. Tsopanakis*, Phonétique des parlers de Rhodes, Athen (1940).— Τὸ ἰδίωμα Χάλκης (Δωδεκανήσου), Ρόδος (1948).

5. Βλ. *Χ. Παπαχριστοδούλου*, Οἱ παραγωγικὲς καταλήξεις στὰ ἰδιώματα Ρόδου, Δωδεκαν. Ἀρχεῖον Β (1956-1957), 158 κέξ.— Μορφολογία Ροδίτ. ἰδιωμ., Δωδεκαν. Ἀρχ. (1958), 9 κέξ.

6. Βλ. *Ἀν. Καραναστάση*, Τὸ ἰδίωμα τῆς Πάτμου, Δωδεκαν. Ἀρχ. Β (1956-57), 158-189.— Τὸ ἰδίωμα Ἀστυπαλαίας, Λεξικογρ. Δελτ. Ἀκαδ. Ἀθην. 8 (1958), 59-144.

7. Βλ. Anzeiger d. Kais. Akad. (1903), No 14, 99.

τὴν ὕλην ταύτην ἐξ ὅλων τῶν χωρίων καὶ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου δι' ἀμέσου ἐπαφῆς μετὰ τῶν κατοίκων, ἀπευθυνόμενος πρὸς γεωργούς, ποιμένας, ἐργάτας καὶ πάσης τάξεως καὶ ἀσχολίας κατοίκους, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὐχὶ δευτερεύουσαν θέσιν κατεῖχον αἱ γυναῖκες, ἰδιαιτέρως αἱ ἡλικιωμέναι. Ὅλους καὶ ὅλας, ἀνωνύμως ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐπωνύμως ἐκ καρδίας, ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν καὶ ἀμέριστον κατανόησιν, ἃς ἐπέδειξαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας μου.

Εἰς τὸν εἰσηγητὴν τῆς πραγματείας ταύτης καθηγητὴν κ. Α. Τσοπανάκην, τοῦ ὁποίου τὰς πολλὰς καὶ πολυτίμους ὑποδείξεις δὲν παρέλειψα νὰ ἀκολουθήσω κατὰ τὴν τελικὴν σύνταξιν τῆς ἐργασίας μου, καὶ εἰς τὴν Σεβαστὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἐνέκρινε ταύτην κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Νοεμβρίου 1962, πολλὰς ὀφείλω χάριτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀμάντου, Γλωσσ. = Κ. Ἀμάντου, Συμβολὴ εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον, Ἀθῆναι (1926).

G. Anagnostopulos, Tsakon. Gramm. = G. P. Anagnostopulos, Tsakonische Grammatik, Texte und Forschungen der Byzantinisch-neugrieschen Philologie, Nr. 5, Athen (1926).

Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Δυναμ. Τον. = Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι Ζαγορίου, Θεσσαλονίκη (1915).

Ν. Ἀνδριώτη, Τὰ ὅρια ἰδιωμ. Θρᾴκ. = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὰ ὅρια τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων Θρᾴκης : Ἀρχεῖον Θρᾴκικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Τόμ. Ι (1943-44), 131-185.

— , Φάρασα = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων, Ἀθῆναι (1948).

— , Samothr. = N. P. Andriotis, De quelques faits phonétiques du dialecte moderne de Samothrace : Ἀρχεῖον τοῦ Θρᾴκικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Τόμ. ΣΤ' (1939-1940), 153-208.

— , Λιβίσι = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ Ἰδίωμα τοῦ Λιβισίου τῆς Λυκίας, Ἀθήνα (1961).

Δ. Βαγιακάκου, Τρῳάδα = Δ. Βαγιακάκου, Τρῳάδα : Ἐπετηρὶς Λαογραφικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 4 (1951), 145-154.

Baud-Bovy, Τραγούδ. Δωδεκαν. = S. Baud-Bovy, Τραγούδια τῆς Δωδεκανήσου, Τόμ. 2, Ἀθῆναι (1938).

Fr. Bechtel, Griech. Dialekt. = Fr. Bechtel, Die Griechischen Dialekte, Bd. II, Berlin (1924).

Bosio, Stor. = G. Bosio, Della istoria della Sacra Religione et dell'ill.ma militia di San Giovanni Gerosolimitano, vol. 1-2, Roma (1594).

Caratzas, Origine = Stam.Caratzas, L'origine des Dialects Neogrecs de l'Italie méridionale, Paris (1958).

Dawkins, Mod. Gr. = R. M. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, Cambridge (1917).

— , Stories = R. M. Dawkins, Forty-Five Stories from the Dodecanese, Cambridge (1950).

Deffner, Zakon. Gramm. = Dr. M. Deffner, Zakonische Grammatik, Berlin (1881).

Διαμαντάρα, Καστελλόρ. = Ἀχ. Διαμαντάρα, Παθολογία τῶν φθόγγων ἐν τῷ ἰδιώματι Καστελλορίζου : Ξενοφάνης, 6 (1909), 134-137, 176-180, 268-274, 326-330, 431-434.

Albr. Dihle, αὐθέντης = Albrecht Dihle, αὐθέντης : Glotta XXXIX (1960), 77-83.

Dieterich, Untersuch. = K. Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache (Byzantinisches Archiv Bd. 1, Leipzig (1898).

Dieterich, Sporaden	=	K. Dieterich, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden, Wien (1908).
Ζαρράφτου, Λαογραφ.	=	Ι. Σ. Ζαρράφτου, Λαογραφικὰ ἐκ Κῶ : Λαογραφία 13 (1951), 282-339.
Kalitsunakis, Erklär.	=	Johannes E. Kalitsunakis, Mittel-und neugriechische Erklärungen bei Eustathius, Berlin (1919).
Ι. Καλλέρη, Τροφαὶ - ποτὰ	=	Ι. Καλλέρη, «Τροφαὶ καὶ ποτὰ» εἰς πρωτοβυζαντινοὺς παπύρους : Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. — Κανίσκιον Φαίδωνι Κουκουλέ — 23, Ἀθῆναι (1953), 689-715.
— , Ἀνάλεκτα	=	Ι. Καλλέρη, Ἀνάλεκτα Λεξικογραφικά : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8 (1958), 1-58.
Α. Καραναστάση, Πάτμος	=	Ἀναστ. Καραναστάση, Τὸ ἰδίωμα τῆς Πάτμου : Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Β (1956-57), 206-217.
— , Ἀστυπάλαια	=	Ἀναστ. Καραναστάση, Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1958), 59-144.
Σ. Καψωμένου, Μεγ. Ἑλλὰς	=	Στέλιου Καψωμένου, Ἑλληνικὰ ἐκ Μεγάλης Ἑλλάδος : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Γ (1941), 92-132.
Ι. Κεσίσογλου, Οὐλαγάτς	=	Ι. Κεσίσογλου, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ Οὐλαγάτς, Ἀθῆναι (1951).
Α. Κόλλια, Κέα	=	Ἀγγελικῆς Κόλλια, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς νήσου Κέας : Ἀθηνᾶ 45 (1939), 109-152.
Φ. Κουκουλέ, Οἰνουντιακὰ	=	Φαίδωνος Κουκουλέ, Οἰνουντιακά, Χανιὰ (1908).
— , Λαογρ. Βάμου	=	Φαίδωνος Κουκουλέ, Λαογραφικὰ Σύμμικτα ἐκ Βάμου τῆς Κρήτης : Λαογραφία 1 (1909), 283-308.
— , Γλωσσ. Κύθν.	=	Φαίδωνος Κουκουλέ, Γλωσσικὰ ἐκ Κύθνου : Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1928), 271-325.
P. Kretschmer, Lesb.	=	P. Kretschmer, Der heutige Lesbische Dialekt, Wien (1905).
— , Betonung	=	P. Kretschmer, Der übergang von den musikalischen zur exspiratorischen betonung im Griechischen : Kuhn's Zeitschrift Bd. XXX (1890), 591-600.
Θ. Κωστάκη, Τσακων.	=	Θανάση Κωστάκη, Σύντομη Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι (1951).
Λ. Maiuri, Silloge	=	Λ. Maiuri, Nuova Silloge epigrafica di Rodi e Cos. Firenze (1925).
Δ. Μαυροφρύδη, Δοκίμιον	=	Δ. Μαυροφρύδη, Δοκίμιον Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σμύρνη (1871).
E. Mayser, Gramm. Pap.	=	E. Mayser, Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit Bd. I-II, Leipzig (1896-1936).
Meisterhans - Schwyzer, Att. Inschr.	=	K. Meisterhans - E. Schwyzer, Grammatik der Attischen Inschriften, Berlin (1900).
Σ. Μενάρδου, Κυπρ.	=	Σ. Μενάρδου, Περὶ τῆς διαλέκτου τῶν σημερινῶν Κυπρίων : Ἀθηνᾶ 6 (1894), 145-179.
Meyer, Neugr. Stud.	=	G. Meyer, Neugriechische Studien (Sitzungsberichte der Wiener Ak. der Wissensch. 1907).

Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Σύμμ. = Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμικτα Καρπάθου, Τόμ. 1-2, Ἀθῆναι (1932-1936).

— , Κάσος = Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Γλωσσικὰ καὶ Λαογραφικὰ Κάσου, Ἀθῆναι (1936).

— , Γλωσσ. Καρπάθ. = Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Περί τινων ἐνδιαφερόντων φαινομένων τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Καρπάθου : Ἀθηνᾶ 55 (1951), 19-42.

Modona, Coo = Aldo-Neppi Modona, L'isola di Coo nell'antichità classica. Memorie dell'Istituto Archeologico di Rodi (1933) 1.

Morosi, Otranto = G. Morosi, Studi sui dialetti Greci della terra d'Otranto, Lecce (1870).

L. Morricone, Coo = L. Morricone, Scavi e ricerche a Coo (1935-1943): Bollettino d'arte (1950), 54-73, 219-246, 316-331.

Μουσαίου, Βατταρισμοὶ = Μ. Ι. Μουσαίου, Βατταρισμοὶ ἤτοι Λεξιλόγιον τῆς Λειβησσιανῆς διαλέκτου μετ' ἐγχωρίων παροιμιῶν ἐν τέλει, Ἀθῆναι (1884).

Nachmanson, Magn. Inschr. = E. Nachmanson, Laute und Formen der magnetischen Inschriften, Upsal (1903).

Ξανθουδίδου, Ἐρωτόκριτος = Στεφ. Ξανδουδίδου, Ἐρωτόκριτος (κριτικὴ ἔκδοσις), Ἡράκλειον (1915).

D. Œconomides, Lautl. = D. Œconomides, Die Lautlehre des Pontischen, Leipzig (1908).

Δ. Οἰκονομίδου, Ἀπύρανθ. = Δ. Οἰκονομίδου, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Ἀπεράθου - Νάξου : Ἀθηνᾶ 56 (1952), 215-273.

Χ. Παντελίδου, Φωνητικὴ = Χ. Παντελίδου, Φωνητικὴ Κύπρου, Δωδεκανήσου, καὶ Ἰκαρίας, Ἀθῆναι (1929).

— , Προσθήκη = Χ. Παντελίδου, Προσθήκη καὶ ἀφαίρεσις σ πρὸ συμφώνου : Byzant.-Neugr. Jahrbücher, Athen (1928), 401-431.

Α. Παπαδοπούλου, Γραμμ. Πόντ. = Ἀνθ. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου. Ἀθῆναι (1955).

— , Ἱστορ. Λεξ. Πόντ. = Ἀνθ. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου, Τόμ. 1-2, Ἀθῆναι (1960-61).

Χρ. Παπαχριστοδούλου, Τοπων. = Χρ. Παπαχριστοδούλου, Τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου, Ρόδος (1951).

— , Παραγωγ. καταλ. = Χρ. Παπαχριστοδούλου, Οἱ παραγωγικὲς καταλήξεις στὰ ἰδιώματα τῆς Ρόδου : Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Β (1956-57), 158-189.

— , Μορφολογ. = Χρ. Παπαχριστοδούλου, Μορφολογία τῶν Ροδίτικων ἰδιωμάτων: Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Γ (1958), 9-106.

Paton, Inscr. Cos = W. Paton - E. Hicks, The Inscriptions of Cos, Oxford (1891).

Pernot, Chio = H. Pernot, La phonétique des parlers de Chio, Paris (1907).

Ν. Γ. Πολίτου, Ἑλλην. μύθ. = Ν. Γ. Πολίτου, Ἑλληνικοὶ Μεσαιωνικοὶ μύθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Ἱπποκράτους : Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι (1883).

Preis., Wört. Pap. = Preisigke, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden, 1-3, Berlin (1925).

Rohlfs, E. W. = G. Rohlfs, Eytmologisches Wörterbuch der Unteritalienischen Gräzitat, Halle (1930).

— , Gramm. = G. Rohlfs, Historische Grammatik der Unteritalienischen Gräzitat, Munchen (1950).

— , Vorbyzant. = G. Rohlfs, Vorbyzantinische Elemente in der unteritalienischen Gräzitat: Byzantinische Zeitschrift 37 (1937), 42-64.

— , Terminol. pastor. = G. Rohlfs, Terminologia pastorale di Bova : Revue de linguistique romane II, 271-999.

— , Aussprache z (ζ) = G. Rohlfs, Die Aussprache des z (ζ) im Altgriechischen : « Das Altertum » Band 8, Heft. 1, Berlin (1962).

Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 2 = Α. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακά, Τόμ. Β', Ἀθῆναι (1897).

Schweizer, Pergam. Inschr. = E. Schweizer, Grammatik der pergamenischen Inschriften, Berlin (1898).

Schwyzer, Griech. Gramm. = E. Schwyzer, Griechische Grammatik 1-3, München (1938-53).

Seiler, Geminaten = H. Seiler, Das Problem der sog. Geminaten in den neugriechischen Dialekten mit besonderer Berücksichtigung einiger Dodekanes-Dialekte: Glotta XXXVI Bd. (1958), 209-234.

Ε. Σπανδωνίδη, Κρητ. Τραγούδ. = Εἰρ. Σπανδωνίδου, Κρητικὰ τραγούδια, Σφακιανά, Ριζίτικα, Ἀθήνα (1935).

Susini, Nuov. Scopert. = G. Susini, Nuove scoperte sulla storia di Coo, Bologna (1957).

M. Triandaphyllidis, Lehnwört. = Man. Triandaphyllidis, Studien zu den Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur, Marburg (1909).

A. Tsopanakis, Phonétique = A. Tsopanakis, La Phonétique des parlers de Rhodes, Athen (1940).

— , Χάλκη = Α. Τσοπανάκη, Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου), Ρόδος (1949).

— , Κοινὴ = Α. Τσοπανάκη, Κοινὴ - Ροδιακὰ ἰδιώματα, Ρόδος (1948).

— , Dorisch. Dialekt. = A. Tsopanakis, Eine Dorische Dialektzone im Neugriechischen : Byzantinische Zeitschrift 48 (1955), 49-72.

— , ἀφιέρωμ. Τριανταφυλλ. = Μικρὴ συμβολὴ στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἑλλην. φωνηεντισμοῦ : Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη (1960), 425-443.

A. Thumb, Amorgos = A. Thumb, Der Dialekt von Amorgos : Indogermanische Forschungen II (1893), 65-125, *VII* (1897), 1-37.

— , Hellenismus = A. Thumb, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der ΚΟΙΝΗ, Strasburg (1901).

Vendryès, Langage = J. Véndryès, Le langage. Introduction linguistique à l'Histoire, Paris (1950).

Φάβη, ἄλογ. ἔνριν.	=	Β. Φάβη, Περὶ τοῦ λεγομένου ἀλόγου ἐνρίνου : Ἀθηνᾶ 52 (1948), 271-277.
— , δυναμ. τόν.	=	Β. Φάβη, Ὁ δυναμικὸς τόνος τῆς Βορείου Ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ : Ἀθηνᾶ 55 (1951), 3-18.
— , Μετάθεσις	=	Β. Φάβη, Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων: Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἔτος δεύτερον (1940), 75-122.
Φιλήντα, Γλωσσολ.	=	Φιλήντα, Γλωσσολογία καὶ Γλωσσογραφία Ἑλληνικὴ 1-3 Ἀθῆναι (1924).
Ι. Χαριτωνίδου, Λιβύσσιον	=	Ι. Χαριτωνίδου, Περὶ τῆς Λιβισιανῆς Διαλέκτου, Τραπεζοῦς (1911).
Γ. Χατζιδάκι, Einleitung	=	G. Hatzidakis, Einleitung in die neugriechische Grammatik, Leipzig (1892).
— , ΜΝΕ	=	Γ. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. 1-2, Ἀθῆναι (1905-1907).
— , Γλωσσολ. Μελέτ.	=	Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικαὶ Μελέται, Ἀθῆναι (1901).
— , Ἱστορ. Ἑλλην. γλώσσ.	=	Γ. Χατζιδάκι, Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἀθῆναι (1915).
— , Ἀκαδημεικά	=	Γ. Χατζιδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, 1-2, Ἀθῆναι (1924-1930).
Herzog, Koische Forsch.	=	R. Herzog, Koische Forschungen und Funde, Leipzig (1899).
— , Asklepieion	=	R. Herzog, Kos, Asklepieion, Bd. 1, Berlin (1932).
— , Asylieurkunden	=	R. Herzog - G. Klaffenbach, Asylieurkunden aus Cos. Abhandlungen d. Deutsch. Akad. d. Wiss. (1952) 1.
Hesseling - Pernot, Prodrom.	=	Hesseling-Pernot, Poèmes Prodromiques, Amsterdam (1910).
Wagner, Carmina	=	Wagner, Carmina popularia græca medii aevi, Leipzig (1874).

ΦΩΝΗΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Φωνήεντα : Κατὰ τὴν φωνὴν καὶ τὴν ἰσχὺν κατὰ πάντα ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Νεο-ελληνικῆς κοινῆς.

Ἡμίφωνα : *ου, ι.*

Σύμφωνα : Οὐρανικά	:	ἄφωνα *κ, χ*
		ἠχηρὰ *g, γ*
προουρανικὰ	:	*ḱ, ǵ, χ́, σ́.*
ὀδοντικο-ουρανικὰ	:	*ḳ, ǧ, χ̌.*
δασέα	:	*ϩ* (πh), *ϩ* (κ-χ), *ϩ* (τ-θ).
ἔνρινα	:	*ν, μ.*
ἔνρινα ὑγρά	:	*ν̆, λ̆.*
ὑπερωϊκὸν *λ*	:	*λ̊*
προουρανικὸν *ν*	:	*ν̊*
δασὺ *σ*	:	*σ̊*
τραχὺ *ϱ*	:	*ϱ̊.*

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

Ἀντιμάχ.	=	Ἀντιμάχεια
ἀρχ.	=	ἀρχαῖον
Ἀσφενδ.	=	Ἀσφενδιοῦ
Καρδάμεν.	=	Καρδάμενα
Κέφαλ.	=	Κέφαλος
μεσν.	=	μεσαιωνικὸν
μεταγν.	=	μεταγενέστερον
παρετυμολ.	=	παρετυμολογικῶς
Πυλ.	=	Πυλὶ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Τὰ ἀρχαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς Κῶ ἔχουν γραφῆ εἰς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον. Τῆς προδωρικῆς ἐποχῆς οὐδεμία εὑρέθη μέχρι σήμερον ἐπιγραφή.[1]

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, αἱ διενεργηθεῖσαι εἰς τὸν χῶρον τῆς κατερειπωθείσης ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1933 πόλεως τῆς Κῶ, ἔφερεν εἰς φῶς τὰ θεμέλια τῆς ἀρχαίας πόλεως, τμῆμα τῆς ὁποίας ἀνάγεται εἰς τοὺς Μυκηναϊκοὺς χρόνους, καὶ λείψανα νεκροπόλεων πρωτογεωμετρικῆς καὶ γεωμετρικῆς ἐποχῆς.[2] Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἀγγεῖα καὶ λοιπὰ κτερίσματα, ὁμιλοῦν περὶ τῶν σχέσεων τῆς νήσου μὲ τὴν Κύπρον. Ἡ συμμετοχὴ τῆς Κῶ εἰς τὴν Δωρικὴν Ἑξάπολιν, τῆς ὁποίας μετεῖχον, ἐκτὸς τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ρόδου Λίνδου, Καμίρου καὶ Ἰαλυσσοῦ, ἡ Ἁλικαρνασσὸς καὶ ἡ Κνίδος, δεικνύει τὰς στενὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας διετήρει ἡ νῆσος μὲ τὰς πόλεις τῆς Ρόδου, ὡς καὶ μὲ τὴν ἀπέναντι ταύτης Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Καρίαν.

Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Κῶ ἐχρησιμοποιήθη τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον.[3] Ἀπόδειξιν ἀρχαιοτέρας γραφῆς παρέχει ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος μορφὴ τοῦ ὀνόματος ΚΟΣ.[4]

Ὁ ἐπιγραφικὸς πλοῦτος τῆς νήσου συμπίπτει μὲ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς αὐτῆς (4ος-2ος π.Χ. αἰ.) καὶ μὲ τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως (366 π.Χ.).[5] Κατὰ τὴν ἐποχὴν περίπου ταύτην ἡ νῆσος διετέλει ὑπὸ τὴν εὔνοιαν τῶν Πτολεμαίων (309-146 π.Χ.) καὶ διετήρει φιλικωτάτας σχέσεις πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου Εὐμένη τὸν Β' (197-159 π.Χ.) καὶ Ἄτταλον Β' (159-138 π.Χ.).[6]

Ἡ διάλεκτος τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς Μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Δωρικήν, εἰς ἣν κατατάσσεται καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἐπιγραφῶν Θήρας, Ἀνάφης, Μήλου, Κνίδου, Τήλου, Νισύρου, Ἀστυπαλαίας, Ρόδου, Κρήτης, Παμφυλίας καὶ Κυρήνης.[7]

---

1. Ὁ *Herzog* ἐν Arch. Anzeig. (1901), 133 ἀναφέρει ὅτι εἰς ἐπιγραφὰς ἐντειχισμένας εἰς τὸ φρούριον τῆς Κῶ (Χώρας), εἰς τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖται τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον τοῦ 5ου-4ου π.Χ. αἰ., ἀνεκάλυψε καὶ γράμματα προελληνικῆς γραφῆς, πιθανῶς Καρικῆς.

2. Βλ. *L. Morriccone*, Bolletino d'arte (1950) σειρὰ II, 55.

3. Βλ. *A. N. Modona*, Coo, 191.

4. Βλ. *A. N. Modona*, ἔνθ' ἀν., 133.

5. Βλ. *Διοδ.* XV, 76, Στράβ. 6, 657.

6. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐπιγραφῶν εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἀσκληπιείου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀποδεικνύεται, ἐχρησίμευε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς Ἀρχεῖον τῆς δράσεως τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῆς Κῶ καὶ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς ζωῆς τῆς νήσου.

7. Βλ. *Bechtel*, Griech. Dialekte II, 519 κέξ.— Πβ. *A. N. Modona*, ἔνθ' ἀν., 197.

Γλωσσικὴ συγγένεια παρατηρεῖται ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ καὶ τῶν τῆς Ἀργολίδος καὶ Συρακουσῶν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀττικῆς κοινῆς ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 4ου ἤδη π.Χ. αἰῶνος. Ἡ Δωρὶς ἐν τούτοις διετήρησε τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῆς μέχρι τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου τῶν Κώων, περισσότερον δὲ ἐξ ἐπιγραφῶν ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος.[1]

Ἡ ἔλλειψις γραπτῶν μνημείων τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης τῆς Κῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Στοιχεῖα φωνητικά, μορφολογικὰ καὶ λεξιλογικά, διατηρούμενα μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, προσδίδουν εἰς αὐτὰ ἀρχαΐζουσαν μορφὴν καὶ ἐπιτρέπουν νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ ὑποχώρησις αὐτῶν πρὸ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς δὲν ὑπῆρξε πλήρης, ὅπως ἐπίσης δὲν εἶναι πλήρης ἡ ὑποχώρησις τῶν ἰδιωμάτων τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, τῆς γλώσσης τῆς Κύπρου, τῆς Ἰκαρίας, ἐνίων ἐκ τῶν Νοτίων Σποράδων, ὡς καὶ τῶν Κατω-ιταλικῶν ἰδιωμάτων.

Ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν τονουμένων καὶ τῶν ἀτόνων φωνηέντων, ἡ διατήρησις τοῦ τελικοῦ *-ν*, τῶν ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως διπλῶν συμφώνων, τῆς ρηματικῆς καταλήξεως *-ουσιν* καὶ τῆς κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταύτην *-ασιν* ἀντὶ *-ουν* καὶ *-σαν*, ἡ ἔν τινι μέτρῳ διατήρησις τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *υ*, ἡ ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ *γ* (*δουλεύω>δουλεύγω*, παρὰ τὸ ἀρχαῖον *εὐγιλάτου* κ.ἄ.), πάντα ταῦτα, ὑπάρχοντα εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν τῆς Κῶ καὶ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν Νεοελληνικὰς διαλέκτους, εἶναι ἀρχαϊσμοὶ διατηρηθέντες μέχρι σήμερον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχήν.[2]

Ἡ διατήρησις λεξιλογικῶν ἀρχαιοπινῶν στοιχείων δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως μοναδικὸν προνόμιον τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιωμάτων καὶ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησιακῶν, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ταῦτα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ συναντώμενα εἰς πολλὰς ἄλλας Νεοελληνικὰς διαλέκτους, εἶναι κατ' ἀναλογίαν περισσότερα καὶ φέρουν τὰ ἰδιώματά μας εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μὲ τὰς διαλέκτους τῆς Κύπρου καὶ τὰ Κατω-ιταλικὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν Τσακωνικὴν καὶ τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου. Ἐπὶ πλέον τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν συναντῶνται μόνον εἰς παροιμίας, γνωμικὰ ἢ τοπωνύμια, φύσει συντηρητικὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀποτελοῦν ζῶντα πλοῦτον τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας.

Παραθέτω μερικὰ ἐκ τούτων : ἀποκοτέω>*'ποκοτ-ἔω* :[3] φρ. *'έμ bοκοτ-ἔᾶς νὰ μιλήσης* (δὲν τολμᾷς νὰ μιλήσης). ἀκμάζω[4]>*ἀκνιάζω>κιὔ-ὔάζ-ζω* (ὡριμάζω) : φρ. *'έν ἐκὔ-ὔάσαν ἀκόμη τὰ σταφύλ-λα·* ἅπτω>*ἅφτω-ἔφτω* (ἀνάπτω) : φρ. *ἔψα τὸ κανδήλι, 'έν' ἔφτει ἡ φωθκιά·* βαττολαλῶ>*βατ-ἔαλαλῶ* : φρ. *'πὸ τὸ πρωΐβ βατἔαλαλεῖ* (ἀπὸ τὸ πρωΐ καταφέρεται, φλυαρεῖ)· ἐγκαλῶ>*γκαλῶ* (καταγγέλλω τινὰ εἰς τὸ δικαστήριον) : φρ. *πάαιν-νε νὰ μὲ γκαλέσης·* ἐνδημία>*ἐνdημιὰ* (ἐπιδημία) :

---

1. Βλ. *A. N. Modona*, Coo, 191.
2. Βλ. *Schwyzer*, Griech. Gramm., I, 125.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique XXVI.
4. Πβ. Κ.Δ. Ἀποκάλ. 14, 18. Πολυδεύκους Ὀνομαστ. 1, 230.

φρ. *ηὔρεμ-με φτηὰ ἡ ἐνδημιὰ* (μὲ προσέβαλεν αὐτὴ ἡ ἐπιδημία)· εὐδία-εὐδιάζω>-*βιδήιὰ-βιδήιάζ-ζω* : φρ. *ἐβίδήιασε(ν)* (ἔπαυσεν ἡ βροχή)· *λείπω* (μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἀφίνω, ἐγκαταλείπω τινά) : φρ. *ἔλιπέ με* (ξεφορτώσου με)· ἱκανῶ [1]-ἱκανοῦμαι>*καὔ-ὔοῦμαι* : φρ. *καὔ-ὔέσαι μὲ τὸ φαῖ φτουὰ γὴ νὰ σοῦ βάλω ἡι ἄλ-λο ;* (σοῦ ἀρκεῖ, σὲ ἱκανοποιεῖ τοῦτο τὸ φαγητὸν ἢ.....)· λευκαίνω>*λευκαίνω-λεύκασμα* (τό) : φρ. *'ά πάμε 'ς τὸμ boταμὸν - νὰ λευκάνωμεν dὰ σενdόὔ-ὔα· κάματος* (ὁ) : 1/ ἡ ἀροτρίωσις, 2/ τὸ ἀροτριωθὲν τμῆμα ἀγροῦ, 3/ ἐπὶ μελισσῶν, ἡ ἐργασία πρὸς συλλογὴν γύρεως. φρ. *μιᾶς ἡμέρας κάματος* (καλλιέργεια μιᾶς ἡμέρας)· κράζω>*κράσ-σω* : φρ. *ἐκράξαν οἱ πετεινοί, κράσ-σουν dὰ πουἶ-ἶά·* μεταϋπνίζω>*μεταπνίζ-ζω* (διακόπτω τὸν ὕπνον, ἀφοῦ κοιμηθῶ ἀρκούντως) : φρ. *μετάπνισεν dὸ παιῖ, μετάπνισα ἡ' 'έν ἦτον gόμη μεσάνυχτα·* μιαίνω>*μιαίνω* : φρ. *ἤμιανέμ-μας* (μᾶς ἐμόλυνε, συνήθως ἐπὶ ἠθικῆς σημασίας)· οἴσυπος>*μοίτσοπας* (ὁ λιπώδης ρύπος τῶν ἐρίων προβάτου· ὄλυνθος-ὀλύνθιον>*ἀλύθ-θι - λύθ-θι*, ὀλυνθιάζω>*λυθήιάζ-ζω* (ἀναρτῶ ἐπὶ τῆς συκῆς ὀλύνθους διὰ γονιμοποίησιν)· *πάσ-σω* (ἐπιπάσσω) : φρ. *ἡ πασ-σόμυυια πάσ-σει τὸ κριὰς* (ἡ πασσόμυια ἐπιπάσσει τὰ ὠά της ἐπὶ τοῦ κρέατος)· ὀπτὸν>*φτό(ν)* (Κέφαλ.) : φρ. *τὸ φτὸν dῆς Λαμbρῆς* (τὸ ψητὸν ἀρνὶ τοῦ Πάσχα)· *παστὸς* (ὁ), παροιμ. : *ὅσα πάρ' ἡ νύφ-φη 'ς τὸμ bαστὸ* (ὅταν παρέλθῃ ὁ προσδιωρισμένος χρόνος πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποσχέσεώς τινος, δυσκόλως πραγματοποιεῖται αὕτη)· ρίψ>*ρίπ-ὴα* : φρ. *ἡ ρίπ-ὴα τοῦ dυψεἶ-ἶοῦ* (ἡ σανὶς ἡ κλείουσα τὴν εἴσοδον τῆς κυψέλης).

Ὁ καθηγ. *Α. Τσοπανάκης* [2] ἀνέπτυξε τοὺς λόγους εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἀρχαϊκὴ μορφὴ τῆς διαλέκτου τῆς Ρόδου, ἀποδώσας αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συντηρητικότητα ταύτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς 'Αλεξανδρινῆς κοινῆς ἐκ λόγων γειτνιάσεως καὶ εἰς τὸν διὰ λόγους πολιτικοὺς (ἐπιδρομαὶ Σαρακηνῶν, Σταυροφορίαι, Τοῦρκοι) ἀτελῆ προσανατολισμὸν τῆς Ροδιακῆς διαλέκτου πρὸς τὴν κοινὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν ἡ 'Αλεξάνδρεια ἔπαυσε νὰ εἶναι πνευματικὸν κέντρον.

'Επειδὴ οἱ αὐτοὶ λόγοι ἰσχύουν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, περιττεύει πᾶσα ἰδιαιτέρα διαπραγμάτευσις. Προσθέτω τοῦτο μόνον : ἡ σύστασις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων, γεωργικοῦ ἀνέκαθεν, συνέβαλε κατὰ πολὺ εἰς τὴν συντηρητικότητα τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Ὁ ἐπαγγελματικὸς ἄλλωστε προσανατολισμὸς οὗτος τῶν κατοίκων ἀπήλλαξεν αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὴν στενὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἑκάστοτε κατακτητάς, δι' ὃ καὶ ὑπέστησαν ἀσθενεστέραν τῆς ἀλλαχοῦ σημειωθείσης ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης αὐτῶν.

2. Σχέσεις τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ πρὸς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ *Γ. Χατζιδάκι* γενομένην διαίρεσιν τῆς Νέας 'Ελληνικῆς, τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νοτίων Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων. [3]

---

1. Πβ. *Α. Παπαδοπούλου*, 'Ιστο. Λεξ. Πόντ. *ἱκανῶ*.— *Rohlfs*, E. W., 812 *hanó, ekanó*.
2. Phonétique, σ. XXV κέξ.— Κοινὴ Ροδ. ἰδιώμ., 6 κέξ.
3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Σύντομ. 'Ιστ. τῆς 'Ελλην. γλώσσης, 111 κέξ. 'Η διαίρεσις αὕτη χρή-

Ἐξετάζων τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας ὁ *Χ. Παντελίδης* διαστέλλει ταῦτα τῶν λοιπῶν ἰδιωμάτων τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς ὡς παρουσιάζοντα ἴδια χαρακτηριστικὰ ἱκανὰ νὰ τὰ διακρίνουν εἰς ἰδίαν γλωσσικὴν ὁμάδα.[1]

Ὁ *Α. Τσοπανάκης* παρατηρεῖ ὅτι ἡ ὁμὰς αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ὡς συνδεόμενα στενῶς μετὰ τῶν ἰδιωμάτων τῶν νήσων Καρπάθου, Κάσου καὶ Χάλκης, δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς ἄλλας μικροτέρας ὁμάδας, διότι περιλαμβάνει ποικίλα φωνητικὰ φαινόμενα καὶ ἐν πολλοῖς ἀνόμοια μεταξύ των.[2]

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ δύνανται νὰ ἀποτελέσουν μὲ τὰ ἰδιώματα Ἀστυπαλαίας, Λέρου, Μεγίστης, Νισύρου, Β.Α. Ρόδου καὶ Τήλου, μίαν ὁμάδα ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν, ὡς παρουσιάζοντα πολλὰ κύρια φωνητικὰ φαινόμενα κοινὰ καὶ συγγενῆ μουσικὸν τόνον.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἰδιώματα τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, Καλύμνου, Καρπάθου, Κάσου, Σύμης καὶ Χάλκης, παρουσιάζουν τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ στενὴν συγγένειαν ὡς συμπίπτοντα κατὰ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων. Τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας (Κῶ), παραδείγματος χάριν, ἔχει μὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Καλύμνου κοινὴν τὴν προφορὰν τοῦ *χ* ὡς *σ* καὶ τοῦ *κ* ὡς *τσ* πρὸ τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *ι*.

Πέραν τῆς στενῆς ταύτης συγγενείας των, πρὸς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακά, τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν ἐπίσης μεγάλην ἀναλογίαν μὲ τὰ ἰδιώματα Ἰκαρίας καὶ Χίου (διπλᾶ σύμφωνα, τελικὸν *-ν*, συμφωνικὰ συμπλέγματα).[3] Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφάπτονται, διὰ τῆς Ρόδου, πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς Κύπρου.

Ἐνδιαφέρον προκαλοῦν τὰ μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ ἀφ' ἑνός, τῶν Κατω-ιταλικῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς Τσακωνικῆς ἀφ' ἑτέρου, ὑπάρχοντα σημεῖα ἐπαφῆς. Τὰ περισσότερα τούτων συμπίπτουν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Α. Τσοπανάκη ἀναφερόμενα κοινὰ μεταξὺ τῶν Ροδιακῶν καὶ τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων στοιχεῖα,[4] ὡς εἶναι ὡς πρὸς τὰ Κατω-ιταλικὰ ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ τελικοῦ -ν καὶ τοῦ ἐν μέσω λέξεως, τοῦ διπλοῦ λ-λ>λ-λ[a] (Κῶς, Ρόδος>*ḍḍ* [Κάτω Ἰταλ.]),[5] τοῦ λ—*ι*>λ-*ǵι*-*ǵ*-*ǵ*

ζει, ὡς παρετήρησεν ἀργότερον ὁ ἴδιος ὁ Χατζιδάκις, ὑποδιαιρέσεων.— Ὁ καθ. *Ν. Ἀνδριώτης*, ὑποστηρίζων ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων Ἑλλην. Ἰδιωμάτων Θρᾴκης (Ἀρχ. Θρᾳκ. Θησ. Τόμ. 10 [1943-44], 131-185) τὴν διαίρεσιν τῆς νέας γλώσσης εἰς βόρεια καὶ νότια Ἰδιώματα ὑποδεικνύει ἀσφαλέστερον τρόπον ὑποδιαιρέσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σπουδαιοτέρων ἰσογλώσσων, ὅσα παρουσιάζουν μεταξύ των γεωγραφικὴν συνοχὴν «ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ κομμάτιασμα νὰ ξεχωρίσουμε κάποιες ἑνότητες μὲ ἰδιαιτέρους μεταξύ των δεσμούς».

1. Βλ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, Εἰσαγ. ι.

2. Phonétique, σελ. XXXI.

3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 398 κέξ.—*Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, ι κέξ.—*Permoi*, Chio, εἰς τὰ κεφ. περὶ διπλώσεως συμφώνων, 381-404 καὶ τελ. -ν, 432-435.

4. Βλ. Phonétique, XXXV κέξ.— Byzant. Zeit. 48 [1955], 58, 62, 65, 66.

5. Βλ. *Rohlfs*, Histor. Gramm., 77.

(Κῶς) > -ǧǧ (Κάτω Ἰταλ.)[1] καὶ κοινὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ κυρίως βίου,[2] ὡς πρὸς τὴν Τσακωνικὴν δὲ 1/ ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ν+θ > θ+θ > τ-θ (Κῶς, Ρόδος) > ἑ (Τσακων)[3]: γρονθίζω > γροθ-θίζ-ζω > *γροτθίζ-ζω* (Κῶς), γρόνθος > *γρόἑε* (Τσακων.), 2/ ἡ δάσυνσις τοῦ δευτέρου τῶν διπλῶν ψιλῶν: τ-τ > τ-τ-τθ (Κῶς), ἑ (Τσακων.),[4] π+π > π+ἁ-πh (Κῶς) -ἁ (Τσακων.),[5] καὶ 3/ ἡ ἀφομοίωσις τοῦ τελικοῦ -ς πρὸς τὸ τ: -ς+τ > τ-τ (Κῶς), ἑ (Τσακων.): -ς τὸ>τ-τὸ (Κῶς), -ἑὸ (Τσακων.): μέσα ς' τὸν γιαλόν>*μέττόγ γιαλὸ* (Κῶς), στόμα > *ἑούμα* (Τσακων.).[6]

3. Τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καθ' ἑαυτά.

Βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ, φωνητικῶν καὶ μορφολογικῶν, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν ταῦτα κατ' ἀρχὴν εἰς δύο κυρίως ὁμάδας: 1/ Τὴν Ἀνατολικήν, περιλαμβάνουσαν τὰ ἰδιώματα Χώρας, Ἀσφενδιοῦ καὶ Πυλίου καὶ 2/ τὴν Δυτικήν, περιλαμβάνουσαν τὰ ἰδιώματα Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου.

Βασικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος εἶναι: 1/ ὁ μουσικὸς τόνος, διάφορος τοῦ τῆς δυτικῆς ὁμάδος, 2/ ἡ προφορὰ τοῦ ἁπλοῦ λ ὡς ὑπερωϊκοῦ ḷ,[7] 3/ ἡ προφορὰ τοῦ ἁπλοῦ ν ὡς προουρανικοῦ γ, 4/ ἡ προφορὰ τοῦ διπλοῦ λ-λ ὡς λ-λ[d] καὶ 5/ οἱ παρεκτεταμένοι τύποι τῶν ρηματικῶν καταλήξεων: ἐπήγαμεν>*ἐπή(γ)αμένε*, ἤλθαμεν>*ἤρταμένε*, ἔφυγεν>*ἤφυένε*, ἤμουν>*ἤμουτόνε*, ἤσουν>*ἤσουτόνε*, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ γ' πρόσ. ἦτο>*ἤτονε*.

Βασικὰ γνωρίσματα τῆς δυτικῆς ὁμάδος εἶναι: 1/ ὁ μουσικὸς τόνος, διάφορος τοῦ τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος, 2/ ἡ εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν παρατηρουμένη σίγησις τῶν μέσων β, γ, δ, 3/ ἡ στένωσις τοῦ ο εἰς ου παρὰ τὸ α, 4/ ἡ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ ἡμιφώνου j ἐν συνιζήσει καὶ 5/ ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ, βδ, ργ, ρδ, διάφορος τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ὁμάδι παρατηρουμένης.

Τὰς δύο ταύτας ὁμάδας δυνάμεθα νὰ ὑποδιαιρέσωμεν περαιτέρω: 1/ τὴν ἀνατολικὴν εἰς τὰ ἰδιώματα: α/ Χώρας καὶ β/ Ἀσφενδιοῦ-Πυλίου, 2/ τὴν δυτικὴν εἰς τὰ ἰδιώματα: α/ Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης καὶ β/ Κεφάλου.

1/ Τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διαστέλλοντα τὸ ἰδίωμα Χώρας ἀπὸ τὸ ἰδίωμα Ἀσφενδιοῦ-Πυλίου εἶναι ἡ προφορὰ τῶν χ, κ καὶ γγ ὡς σ, τσ, ντζ πρὸ τῶν φωνηέν-

1. Βλ. *Rohlfs*, Histor. Gramm., 58.
2. Βλ. *Rohlfs*, Terminol. pastor., 271 κέξ.
3. Βλ. *G. Anagnostopulos*, Tsakon. Gramm., 15. — *Θ. Κωστάκη*, Τσακων., 43.
4. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἔνθ' ἀν., 19.
5. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἔνθ' ἀν., 19.
6. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἔνθ' ἀν., 11.
7. Κατὰ τὴν προφορὰν τούτου ἡ γλῶσσα κυρτοῦται περὶ τὸ μέσον καὶ ἐφάπτεται διὰ τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐλαφρῶς τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ οὐρανίσκου. Τὸ λ τοῦτο φαίνεται ὡς προβαθμὶς τοῦ ἐν Ἀπυράνθῳ Νάξου προφερομένου (βλ. *Δ. Οἰκονομίδου*, Ἀθηνᾶ 56 [1952], 223) καὶ τοῦ ἐν τῇ Δυτ. Κρήτῃ (βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 177 κέξ.).

των ε, ι: χέρι>σέρι, χοῖρος>σοῖρος, κερὶ>τσερί, παιδάκι>παιδάτσι, εὐαγγέλιον> βγανdζέλιο, ἀνάγκη>ἀνάνdζη.[1] 2/ Τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρὰ τὰ πολλὰ καὶ κύρια στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχει κοινὰ μὲ τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης, παρουσιάζει διαφορὰς ἱκανὰς νὰ προσδώσουν εἰς αὐτὸ ἰδίαν φυσιογνωμίαν: α/ διάφορος μουσικὸς τόνος, β/ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ, ργ, ρδ, βδ, γ/ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ ἡμιφώνου j ἐν συνιζήσει, δ/ μετάθεσις τοῦ σ εἰς τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα σβ, σφ: σβούρα>βσούρα-βζούρα, σφῆκα>φσῆκα, σφενδόνη>φσονdόνα καὶ ε/ ἡ ἀφομοίωσις τοῦ -ς πρὸς τὸ τ:-ς-τὸ>τ-ἔό.

Μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τούτων, συντηρητικώτερα φαίνονται τὰ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου. Τοῦτο ἀνάγεται πιθανῶς εἰς παλαιοτέραν φάσιν συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, τῆς ὁποίας τὰ ἱστορικὰ αἴτια εἶναι δύσκολον νὰ καθορίσωμεν.

Ἀξιοσημείωτον πάντως εἶναι ὅτι καὶ σήμερον ἔτι οἱ κάτοικοι ἑκάστου χωρίου ἐμμένουν ζηλοτύπως εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ τοπικοῦ των ἰδιώματος, ἡ ἐκδήλωσις δὲ αὕτη τοπικιστικοῦ πνεύματος συνετέλεσεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν περαιτέρω ἔξαρσιν τῶν ἀρχικῶν διαφορῶν.

4. Ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ.

Ἡ μετ' ἀκριβείας διαπίστωσις τῶν ξένων διαλεκτικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐδέχθησαν κατὰ καιροὺς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ δὲν εἶναι εὔκολος, ὅπως δὲν εἶναι εὔκολος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὅταν στερούμεθα γραπτῶν μνημείων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης, ἢ ἱστορικῶν δεδομένων βεβαιούντων τὴν μετακίνησιν πληθυσμῶν, ἐξ ἧς θὰ ἐδικαιολογοῦντο γλωσσικαὶ ἐπιδράσεις. Εἴμεθα ἐκ τούτου ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ γλωσσικὸν ὑπόστρωμα τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιωμάτων καὶ νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐπίκτητα στοιχεῖα, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν φωνητικῶν φαινομένων καὶ ἐπὶ στοιχείων λεξιλογικῶν καὶ μορφολογικῶν.

Ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ τὰ περισσότερον ἀντιπροσωπευτικὰ εἶναι, ὅπως εἴδομεν ἀνωτέρω, τὰ ἰδιώματα τῆς δυτικῆς ὁμάδος καὶ κυρίως τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης. Τοῦτο συγκεντρώνει μὲν πάντα τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου (διπλᾶ σύμφωνα, τελικὸν ν, ρηματικὰς καταλήξεις -ουσι(ν) καὶ -ασι(ν), σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ, στένωσιν τοῦ ο παρὰ τὸ α, οὐράνωσιν τῶν κ καὶ χ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι, καὶ ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν τονουμένων φωνηέντων ἀπὸ τὰ ἄτονα, δὲν παρουσιάζει δὲ τὰς νεωτέρας ἐξελίξεις τῶν συμφώνων καὶ τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων, τὰς ὁποίας διαπιστοῦμεν εἰς τὰ ἀκραῖα ἰδιώματα τῆς νήσου, ἤτοι εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, ὅπου χ+ε, ι=σ+ε, ι, κ+ε, ι=τσε, ι καὶ τὸ ἰδίωμα Κεφάλου, ὅπου βγ>φκ, βδ>φτ, ργ>ρκ, ρδ>ρτ.

Αἱ διάλεκτοι μὲ τὰς ὁποίας διασταυροῦνται τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ παρου-

---

1. Τὸ ἰδίωμα Πυλίου διαφέρει τοῦ ἰδιώματος Ἀσφενδιοῦ ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ σ τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐν αὐτῷ δασύ δ, παρουσιάζει δὲ περισσότερα ἐκείνου κοινὰ σημεῖα πρὸς τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης.

σιάζουν ἰδιαιτέραν συγγένειαν εἶναι : 1/ ἡ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ συγκεκριμένως τὸ ἰδίωμα τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, καὶ 2/ ἡ διάλεκτος τῆς Ρόδου.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Κῶ, καὶ μόνη, μαρτυρεῖ περὶ τῆς συνεχοῦς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων της μὲ τοὺς πληθυσμοὺς τοῦ ἀπέναντι ταύτης τμήματος τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν ἐπιδράσεων τὰς ὁποίας ἐδέχθη ἑκάστοτε ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων της ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Μικρασιατικῶν πληθυσμῶν. Ἡ νῆσος εἶναι ἐνσφηνωμένη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον εἰς τὸν Κεραμικὸν κόλπον, ἀπέχει δὲ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ἕνδεκα μόνον μίλια. Γνωρίζομεν ἄλλως τε ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1912, 1914 καὶ 1922 ἡ Κῶς ἐφιλοξένησε κύματα προσφύγων ἐκ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς μερῶν. Σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου ἐγκατεστημένοι εἰς ἰδιαίτερον συνοικισμὸν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Ἁλικαρνασσεῖς. Μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τὰς νήσους μας κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους δὲν ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ ἱστορικῶν μαρτυριῶν.[1]

Ἡ ἐπίδρασις ἐν τούτοις τῆς γλώσσης τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Χώρας, φαίνεται πολὺ παλαιὰ καὶ δύναται πιθανῶς νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ *χ* ὡς *σ* καὶ τοῦ *κ* ὡς *τσ* πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων *ε* καὶ *ι*, φαινόμενον παρατηρούμενον καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν γειτονικῶν νήσων, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας καὶ εἰς τὸ ἰδίωμα Μεγίστης, ἥτις ἀπέχει δύο μόλις μίλια τοῦ λιμένος τῆς Ἀντιφέλλου (Λυκίας), εἶναι ἐπίδρασις Μικρασιατική, δύναται (τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας) νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος, διότι πλὴν τῶν ἀνωτέρω λόγων (στενῆς γειτονίας καὶ ἀναμείξεως πληθυσμῶν) πολὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψιν ταύτην τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ φαινόμενον εἶναι ἐντοπισμένον εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, ἐνῷ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς νήσου τὰ σύμφωνα ταῦτα εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις εἶναι σταθερῶς οὐρανικὰ *κ-χ*. Τὴν αὐτὴν προφορὰν τῶν *χ* καὶ *κ* ὡς *σ* καὶ *τσ* πρὸ τῶν *ε-ι* συναντῶμεν καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς ΒΑ Ρόδου (Ψίθος, Ἀφάντου, Παστίδα, Μαριτσά, Δαματριά, Ἀρχίπολη, Διμυλιά, Πλατάνια), ἐνῷ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς νήσου τὰ αὐτὰ σύμφωνα εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις εἶναι οὐρανικά, ὅπως καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα.

Μετακινήσεις πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τὴν Ρόδον, μολονότι πιθαναί, δὲν μαρτυροῦνται, ἐνῷ πληθυσμοὶ τῶν νήσων Κῶ, Νισύρου, Τήλου καὶ Χάλκης ἀπεσύρθησαν, ὡς ἀναφέρει ὁ Bosio, εἰς τὴν Ρόδον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Τουρκικῶν ἐπιδρομῶν. Εἰδικῶς διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κῶ ἀναφέρει οὗτος ὅτι, κατὰ τὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας 1470-1480, πολλοὶ κάτοικοι τῆς νήσου εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς Ρόδον ἐκ τοῦ φόβου τῶν Τουρκικῶν ἐπιθέσεων καὶ δὲν ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια.[2] Ἐὰν οἱ μετακινηθέντες πρὸς τὴν Ρόδον Κῷοι προήρχοντο ἐκ τοῦ πλη-

---

1. Διὰ τὴν Κύπρον ὑπάρχει μία πληροφορία τοῦ Μαχαιρᾶ (Χρον. Κύπρ. 199-200), καθ' ἣν πρόσφυγες ἐξ Ἀτταλείας κατέφυγον κατὰ τὸ 1370 εἰς τὴν Κερήνειαν τῆς Κύπρου.

2. Βλ. *Bosio*, Stor. 1, 2, 259. «e perché molti habitatori dell'isola di Langò (Κῶ) che per i sospetti e timori dell'armata turchesca à Rodi ritirati s'erano, quivi se ne restavano non curandosi altrimenti di ritornarsene ad habitare in quella isola».

θυσμοῦ τῆς Χώρας, ὡς εἶναι φυσικόν, διότι αὕτη ὡς πρωτεύουσα τῆς νήσου θὰ ὑφίστατο τὸ μεγαλύτερον βάρος τῶν Τουρκικῶν ἐπιθέσεων, καὶ ἐὰν οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς Ρόδου διὰ λόγους περισσοτέρας ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γόνιμον τοῦ ἐδάφους, τότε πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὸν *Α. Τσοπανάκην*,[1] ὅτι οἱ Κῷοι πρόσφυγες, φορεῖς τῶν ἐν λόγῳ φωνητικῶν φαινομένων, ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωμάτων τῆς ΒΑ Ρόδου, καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν χρονολόγησιν τοῦ φαινομένου, τὴν ὁποίαν οὗτος τοποθετεῖ μεταξὺ τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος.

Ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ρχ>ρκ πρὸ τῶν *ε* καὶ *ι*, ἡ παρατηρουμένη εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας (*ἀρχιχρονιὰ>ἀρκιχρονιά*, *ἔρχεται>ἔρκεται*, ἀντὶ τῶν *ἀρσιχρονιὰ* καὶ *ἔρσεται*, ὡς ἔδει νὰ ἀναμένωμεν), ὀφείλεται ἴσως καὶ αὕτη εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἁλικαρνασσοῦ (ὅπου *ἀρχινῶ-ἀρχίνησα>ἀρκινῶ*, *ἀρκίνησα*, *ἔρχεται>ἔρκεται*, *ἀρχίζει>ἀρκίζ-ζει*).

Μεταξὺ τῶν Ροδιακῶν ἰδιωμάτων καὶ τῶν τῆς Κῶ ἐκτὸς τῶν βασικῶν γνωρισμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι κοινὰ ὅλων τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων, ὑπάρχουν καὶ τὰ ἑξῆς κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν φαινόμενα: 1/ Ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων *βγ>βg>φκ*, *βδ>βd>βτ*, *ργ>ρg>ρκ* (ΝΔ ἰδιώματα Ρόδου, ἰδίωμα Κεφάλου Κῶ), 2/ ἡ ἐξέλιξις τοῦ *λ+ι>λǵι-ǵ-ǵι* (Ἀρχάγγελος Ρόδου, Ἀσφενδιοῦ Κῶ) καὶ 3/ Ἡ στένωσις τοῦ *ο* παρὰ τὸ *α* (ΒΔ ἰδιώματα Ρόδου, ἰδιώματα Δυτικῆς Κῶ).

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γλώσσης τῆς Κρήτης ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει ὁ Dieterich, δὲν εἶναι αἰσθητὴ σήμερον.

---

1. Phonétique, XLVIII κέξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΩΝΗΕΝΤΑ

Τὰ ἁπλᾶ φωνήεντα ἐξελίσσονται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ὁμαλῶς, καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος. Τὰ ἄτονα καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεων παρουσιάζουν βεβαίως μεγαλυτέραν εὐπάθειαν, τὰ δὲ τονούμενα διατηροῦνται σταθερώτερον. Τὸ υ διατηρεῖ ἐν μέρει τὴν ἀρχαίαν προφορὰν αὐτοῦ: θρύμβη>*θρούμβη*, κολύμβι>*κουλούμβι*, μυλλός>*μουλ-λός*, κλπ.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ στένωσις τοῦ ο εἰς ου, ὅταν ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μεσοφωνηεντικῶν *β, γ, δ* εὑρεθῇ ἀντιμέτωπον τοῦ *α*: αὐτοδὰ>αὐτοὰ>*φτουά*, βοδάρικον>βοάρικο(ν)>*βουάρικο(ν)*, ἐδωδά>ἐδωά>*ἐδουά*>*δουβά*, λογάριν>λοάρι(ν), *λουάρι(ν)*, προβάτα>προάτα>*προυάτ-θα*, ἀρραβῶνα>ἀρραῶνα>*ἀρραοῦνα*.

Αἱ δίφθογγοι τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς *αϊ, εϊ, οϊ* δὲν ἀκούονται: ἀηδόνι>*ἀδόνι(ν)*, ἀϊτός>*ἀτός* (ἐν ᾄσμασιν, ἐν δὲ τῷ λόγῳ *ἀετός*), καημός>*καμός*, νεράϊδα>*νερά(δ)α*>*ἀνερά*, γάϊδαρος>*γά(δ)αρος*-*γάρος*, λεϊμόνι>*λεμόνι(ν)*, βόιδι>*βό(δ)ι*.

Αἱ παθήσεις τῶν φωνηέντων (ἀφαίρεσις, πρόθεσις, ἔκκρουσις, ἀφομοίωσις, συναλοιφὴ κ.τ.τ.) παρατηροῦνται εἰς οἵαν ἔκτασιν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα καὶ τὰ συγγενῆ τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα, τὸ διακρῖνον τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἰδιώματα τῆς Νεοελληνικῆς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ φωνηεντισμοῦ, εἶναι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν φωνηέντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ποσότης φωνηέντων. - Τόνος.

Ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ διαφορὰ προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, ἐξέλιπε πλήρως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κοινῆς (2ος π.Χ. αἰ.), ἐνῷ μεμονωμέναι περιπτώσεις συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων εἶχον ἀρχίσει ἐμφανιζόμεναι ἤδη εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ 4ου καὶ 3ου π.Χ. αἰῶνος.[1]

Ἡ ἐξίσωσις τῆς χρονικῆς διαρκείας ἐκφωνήσεως τῶν φωνηέντων ἐπεκράτησεν ἔκτοτε. Οὕτω τὰ φωνήεντα ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ εἶναι ἰσόχρονα, ἡ μόνη δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις εἶναι ἡ ὀξύτης ἐκφωνήσεως τοῦ φέροντος τὸν τόνον τῆς λέξεως φωνήεντος.

---

1. Βλ. *Kretschmer*, Betonung, 597.— *Γ. Χατζιδάκι*, Γλωσσολ. Μελέτ. 1, 574. Einleitung, 20 κέξ., 304 κέξ.— *Schwyzer*, Griech. Gramm., 1, 372 κέξ.

Ἡ ἐξίσωσις, ἐν τούτοις, τῆς χρονικῆς διαρκείας ἐκφωνήσεως τῶν φωνηέντων δὲν εἶναι, ὡς ἐπιστεύετο, καθολική.[1]

Ὡς παρετήρησαν ἤδη ἄλλοι ἐρευνηταί, ὑφίσταται εἰς τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, προφανῶς δὲ καὶ εἰς τὰ συγγενῆ πρὸς αὐτὰ Νότια ἰδιώματα, διαφορὰ ποσότητος τῶν φωνηέντων.[2]

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ δὴ εἰς τὰ τῶν χωρίων τοῦ Δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου, Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου, ὅπου διακρίνεται σαφέστερον. Ἐξετάζων τοῦτο διεπίστωσα τὰ ἀκόλουθα :[3] 1/ Ἡ ὀξύτης ἐκφωνήσεως τῶν τονουμένων φωνηέντων μιᾶς φράσεως δὲν εἶναι ἡ αὐτή. Ὁ τόνος μιᾶς ἐν τῇ φράσει λέξεως, ἡ ὁποία κατέχει τὸ κέντρον τοῦ νοήματος ἢ προσδιορίζει τὸ κύριον σημεῖον τῆς φράσεως, ἀνέρχεται εἰς μεγαλύτερον ὕψος τῆς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ φωνητικῆς κλίμακος. Ὑπάρχει δηλαδὴ παραλλήλως πρὸς τὸν τόνον τῶν λέξεων τόνος τῆς φράσεως : *Πού σ' ἔὲχω ἔὲναμ μόὸνον ὑμ ἀκ-κριβόὸ* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. *ἔναμ*<ἕνα). *Εἰεὶσαι τὸ πκιόὸ τυχερόὸμ baιἶν doῦ κόὸσμου* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. *πκιό*<*πιό*<πλέον), *πούὸυμαι γριά, νὰ μὲ θ-θυμάὰστε, ἄὰμα πεθάὰνω* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. *θυμᾶστε*), *μαρή, γώ, κόὸρη μου, ἐμέὲτ-τρησάὰ-τες τὶς λειψόὸπιτ-θες* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. *ἐμέτρησάτες*), *ἡ πίὶκρ-α της πκιόὸν ἤὴτομ μιάὰληη* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. *μιάλη*<μεγάλη), *ἐγίὶνηκέμ μιάὰ ὄὸμορφη κοπέὲλ-λα κ' ἤὴλαμbεν ὦζ-ζάὰν dὸν ἥἿ-Ἷὸ* (ὀξύτερος ὁ τόνος τῶν λ. *ὄμορφη* καὶ *ὦζ-ζάν*<ὠσάν). 2/ Τὸν τόνον τῆς φράσεως ἀκολουθεῖ εἰς ὀξύτητα ὁ τόνος τῶν προπαροξυτόνων λέξεων : *Δήὴμαρκος, ἐμbόὸρισ-σα, πονόὸψυχη, ἀνδάὰμα μου, πουκάὰμισο, ἐκάὰθετο, ἐμέὲτ-τρησα, ἐτάὰξαν-dης*. 3/ Τὰ ὑπὸ τοὺς δύο τούτους τόνους (τόνος φράσεως καὶ τόνος προπαροξυτόνου λέξεως) φωνήεντα παρουσιάζουν εἰς ποσότητα τὴν ἀναλογίαν 2:1 ὡς πρὸς τὰ ἄτονα. 4/ Εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις ὁ τόνος διαγράφει διπλῆν φοράν, *ἀνιοῦσαν* ἢ *ὀξεῖαν* καὶ *κατιοῦσαν* ἢ *βαρεῖαν*. Κατὰ τὴν *ἀνιοῦσαν* ἡ φωνὴ ἀνέρχεται μέχρις ἑνὸς σημείου τῆς διαπασῶν, κατὰ τὴν *κατιοῦσαν* δὲ κατέρχεται εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεκίνησε καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν τόνον τῆς φράσεως, εἰς ὃν ἀκούονται καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ φράσει ἄτονα φωνήεντα. Ἕκαστον δηλαδὴ φωνῆεν, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν κύριον τόνον τῆς

---

1. Ὁ *Γ. Χατζιδάκις* (ΜΝΕ 1, 253), ὁμιλῶν περὶ τῆς ποσοτικῆς διαφορᾶς μεταξὺ τονουμένων καὶ ἀτόνων φωνηέντων εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, τονίζει ὅτι ὁ ἰσχυρὸς τονισμὸς συνέστειλε μεγάλως τὰ ἄτονα φωνήεντα, ἐξέτεινε δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὰ τονούμενα. Οὕτω ἡ δύναμις τῶν (μακρῶν) τονουμένων πρὸς τὰ (βραχέα) ἄτονα εἶναι 2:1, ἴσως δὲ καὶ 3:1. Πβ. *Β. Φάβη*, ὁ δυναμ. τόν. τῆς Βορ. Ἑλλην., Ἀθηνᾶ 55 (1951), 10.— *Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, περὶ τοῦ δυναμ. τονισμοῦ Ζαγορ., 7 κέξ.

2. Πβ. *Ε. Σταματιάδου*, Σαμιακά, 2 : μεγαάλα, νεροόνω, κρυοόνω.— *Φ. Κουκουλέ*, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1928), 278.— *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 438 κέξ.— *Α. Τσοπανάκη*, Χάλκη, 13, καὶ τὴν πρόσφατον καὶ ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ *H. Seiler*, ἐν Glotta XXXVI (1958), 209-234.

3. Κατὰ τὴν ἔρευνάν μου ἔκαμα χρῆσιν μαγνητοφώνου χάριν ἀκριβεστέρας φωνητικῆς ἀποδόσεως.

λέξεως ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μορίων μιᾶς χρονικῆς ἑνότητος, ἀκούεται δὲ ὡς συνεκφορὰ δύο συνεχομένων ὁμοίων φωνηέντων.[1]

5/ Φωνήεντα μακρᾶς διαρκείας τηροῦντα τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν 2:1 ἀκούονται καὶ εἰς ἀτόνους συλλαβάς. Ταῦτα δὲν παρουσιάζουν κατὰ τὴν ἐκφώνησίν των ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς φωνῆς, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ τονούμενα, ἀλλὰ προφέρονται ὡς ἓν παρεκτεταμένον φωνῆεν εἰς τὸν αὐτὸν τόνον φωνῆς. Παρατηροῦνται δὲ ταῦτα :

α/ εἰς τὴν ἀμέσως πρὸ τοῦ τονουμένου φωνήεντος συλλαβήν : *κα-αḷάà*<καλά, *φω-ωνήὴ*<φωνή, *γκα-αḷ-ḷάàζ-ζει*<ἀγκαλιάζει,

β/ εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβήν : *ἡμέèρα-α*<ἡμέρα, *πάàπλω-ωμα*<πάπλωμα, *πέèτα-αλο*<πέταλο,

γ/ εἰς τὴν δευτέραν πρὸ τοῦ τονουμένου φωνήεντος συλλαβήν : *καλα-αμωτήὴ*< καλαμωτή, *μα-αυροπόὸα*<μαυροπόδα, *κε-ερατσάàτη*<κερατσάτη,

δ/ εἰς τὴν δευτέραν μετὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβήν : *ἐμbόòρισ-σα-α*< ἐμπόρισσα, *βασίὶλισ-σα-α*<βασίλισσα, *Ψεριμḭώàτισ-σα-α*<Ψεριμιώτισσα, *κακόὸμοιρο-ος*<κακόμοιρος.

6/ Μακρὰ φωνήεντα προκύπτουν ἐπίσης ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μεσοφωνηεντικῶν *β*, *γ*, *δ*, ἐὰν συμπίπτῃ νὰ εἶναι ὅμοια τὰ μετὰ τὴν σίγησιν συναντώμενα φωνήεντα : Σάββατον>*Σάàτο(ν)*, κουδούνι>*κοὺσύνι*. Ὁ τόνος τῶν ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων προκυπτόντων μακρῶν φωνηέντων διαγράφει μὲν διπλῆν φοράν, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν *ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν* / \, ὅταν ὁ τόνος τῆς λέξεως πίπτῃ ἐπὶ τοῦ φωνήεντος τοῦ κειμένου πρὸ τοῦ σιγωμένου μέσου : φίδι>*φίὶ*, γίδι>*γίὶ*, ἑβδομάδα>*ἑβdομάà*> *ἑβdομά*, ἄλλοτε δὲ *κατιοῦσαν-ἀνιοῦσαν* \ /, ὅταν ὁ τόνος τῆς λέξεως εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ φωνήεντος τοῦ κειμένου μετὰ τὸ σιγώμενον μέσον : ἀστοιβή>*ἀστοὶή*, κλειδί>*κλεὶί*.[2]

7/ Παρεκτεταμένα ἄτονα φωνήεντα ἀναπτύσσονται ἐπίσης πρὸ διπλῶν συμφώνων ἢ συμφωνικῶν συμπλεγμάτων : ἀνθόπανο>*ἀ-αθ-θόòπαν-νο*, μαυροπόδα> *μα-αυροπόòα*, ριξαριά>*ριξα-αρḭιάà*, πρωτομανδρίτικον>*πρωτομα-ανdρίὶτικο*, *παραβόσκιον>*παραβοοσκḭόò(ν)*.

8/ Ἡ ποσότης τοῦ φέροντος τὸν τόνον φωνήεντος σμικρύνεται κατά τι, ὁσάκις ἕπονται διπλᾶ σύμφωνα ἢ συμφωνικὸν σύμπλεγμα. Τότε τὸ πρῶτον τῶν διπλῶν συμφώνων ἢ τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος, συμπροφερόμενον μετὰ τοῦ ἐκταθέντος τονουμένου φωνήεντος ὡς ἓν φώνημα, συμπληρώνει τὴν χρονικὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ φωνήεντος καὶ οὕτω προκύπτει καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ ἀναλογία τῆς χρονικῆς διαρκείας ἐκφωνήσεως 2 : 1, ὅπως : χρήματα>*χρήὴμ-ματα*, προβάτες>*προυάàτθες*, ζευγλάμπαρα>*ζ-ζευλάàμ-bαρα*, ὑπηρέτρια>*᾽περέèτ-ρια*.

Αὗται εἶναι αἱ κύριαι περιπτώσεις καθ᾽ ἃς δύναται ὁ ἀκούων ὁμιλούμενα τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ (κυρίως τῆς Δυτικῆς) νὰ διαπιστώσῃ τὴν ὕπαρξιν μακρῶν φωνηέντων.

---

1. Πβ. Seiler, Geminaten 224 : zéèsta, káàto, patéèras.

2. Εἰς πολλὰς τῶν περιπτώσεων τούτων προκύπτει συναλοιφὴ τῶν μετὰ τὴν σίγησιν τοῦ μέσου συναντωμένων ὁμοίων φωνηέντων : ἑβδομάδα>*ἑβdομάà*>*ἑβdομά*, φίδι>*φίὶ*>*φί* βαρίδι> *βαρίὶ*>*βαρί*.— Πβ. *Seiler*, ἔνθ᾽ ἀν., 226 : *τό vaari*.

Ὁ *H. Seiler* ἐξετάζων ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐργασίᾳ του τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἀποδίδει τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς μίαν τάσιν (Tendenz), ἥτις ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοὺς πρώτους ἤδη χρόνους τῆς Κοινῆς.[1] Βάσιν τῆς τονικότητος (Intonation) τῆς λέξεως ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Seiler ἡ φέρουσα τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως συλλαβή, τὴν δὲ σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ, ἥτις ἐξεδηλώθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος,[2] καὶ τὰ ἐκ ταύτης προκύπτοντα μακρὰ φωνήεντα, θεωρεῖ οὗτος ὡς ἕνα τῶν θεμελιωδῶν παραγόντων (Grundfaktoren), οἵτινες συνέβαλον εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς τάσεως ταύτης.[3]

Οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μέσων β, γ, δ προκύπτοντα μακρὰ φωνήεντα καὶ δὴ τὰ παρουσιάζοντα τὴν αὐτὴν φορὰν τόνου πρὸς τὸ φέρον τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως φωνῆεν, δηλαδὴ *ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν* / \, συμβάλλουν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τάσεως ταύτης, ἐὰν βεβαίως πρόκειται περὶ τάσεως. Ἀλλ' αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι ἐλάχισται, διότι τὰ μετὰ τὴν σίγησιν συναντώμενα φωνήεντα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνόμοια : διάβολος>*δ́ιάολος*, βλάβη>*βλάη*, βωβός>*βουός*, καραβίζω>*καραΐζ-ζω*, ρῶγα>*ροῦα*, τραγούδι>*τραού(δ)ι*, φρύγανον>*φρύανο(ν)* κ.ἄ., τὰ δὲ μετὰ τὴν σίγησιν κατὰ σύμπτωσιν ὅμοια συναντώμενα φωνήεντα δὲν ἔχουν ὅλα τὴν φορὰν τόνου ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν / \, ἀλλὰ καὶ ἀντίστροφον, κατιοῦσαν-ἀνιοῦσαν \ / : βαρίδι>*βαρίί-βαρί*, γίδι>*γίί*, φίδι>*φίί*, φόβος>*φόός*, ἀλλὰ καὶ κλειδὶ>*κλειί*, κουδούνι>*κουούνι*, γαϊδάρα>*γαάρα*. Ἐπὶ πλέον εἰς πολλὰς τῶν περιπτώσεων τούτων προκύπτει, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, συναλοιφὴ τῶν ὁμοίων φωνηέντων.

Νομίζω ἑπομένως ὅτι ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν φωνηέντων ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς νήσου δὲν ὀφείλεται εἰς «τάσιν» τινά, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν ὡρισμένοι παράγοντες, ὡς ἡ σίγησις τῶν μέσων καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τῆς ἀρχαίας προσῳδίας. Ἐξέτασις τοῦ μουσικοῦ τόνου τῶν ἰδιωμάτων τούτων θὰ ἔπειθεν ὅτι καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρουσιάζουν ἀρχαϊσμὸν παράλληλον πρὸς τοὺς παρατηρουμένους εἰς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν μορφολογίαν των. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ τόνος τῶν νησιωτικῶν ἰδιωμάτων στερεῖται μὲν τῆς δυναμικότητος, ἥτις διακρίνει τὸν τόνον τῶν βορείων ἰδιωμάτων, συνοδεύεται ὅμως ὑπὸ ποικίλων μεταπτώσεων τῆς φωνῆς, αἵτινες προσδίδουν εἰς τὸν ὅλον λόγον ἰδιαιτέραν ρυθμικότητα καὶ ἐν πολλοῖς μουσικότητα. Αὗται ποικίλλουν ὄχι μόνον κατὰ νῆσον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἰδίωμα ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ. Εἰς τὰς μεγαλυτέρας νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος Ρόδον, Κάρπαθον, Κῶ, ὅπου ὁμιλοῦνται διάφορα ἰδιώματα, ἀκούει τις καὶ διάφορον μουσικὴν χροιὰν τοῦ προφορικοῦ λόγου.[4] Ἑκάστη φράσις καὶ γενικώτερον ἑκάστη περίοδος τοῦ νησιωτικοῦ λόγου ἀποτελεῖ, ἀπὸ ἀπόψεως τόνου, μίαν ἀνάλογον ἑνότητα. Ὑπάρχει, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω,

---

1. Βλ. *Seiler*, Geminaten, 229.
2. Βλ. *Mayser*, Gramm. Pap., 163-164.— Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 87.— *Seiler*, ἔνθ' ἀν., 233.
3. Βλ. *Seiler*, ἔνθ' ἀν., 234.
4. Πβ. *M. Μιχαηλίδου - Νουάρου*. Ἀθηνᾶ 55 (1951), 22.

ὁ τόνος τῆς φράσεως. Πρὸς αὐτὸν συγκλίνουν πάντες οἱ κύριοι καὶ δευτερεύοντες τόνοι τῶν ἐν τῇ φράσει λέξεων καὶ ἀπαρτίζουν οὕτω μίαν μουσικὴν ἑνότητα τοῦ λόγου.

Αἱ πλάγιαι πτώσεις τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐγκλιτικαὶ λέξεις συμπροφέρονται μετὰ τῆς λέξεως, ἣν ἀκολουθοῦν, ἀλλὰ καὶ ὁμάδες λέξεων συνδέονται στενότερον καὶ συναπαρτίζουν οὕτω φωνητικὰς λέξεις :[1] *Φέὲρ'μουτο*< φέρε-μοῦ το, *εἶεἰπεν-dῆς-το*<τῆς τὸ εἶπε, *καλόὸνdης-κάὰμνει*<καλὸν τῆς κάμνει, *ὥζ-ζάὰνdον ἥὴἶ-ἶο*<ὡσὰν τὸν ἥλιον, *τό πὴιόὸ καλό*<τὸ πιὸ καλόν, *τήμ-μοῖοἰραμμου*< τὴν μοῖράν μου, *παράὰμορφομ bράὰμα*<παράμορφον πρᾶγμα.

Ἡ ἑνότης αὕτη τοῦ νησιωτικοῦ λόγου καὶ ἡ μουσικὴ χροιὰ αὐτοῦ, ἥτις ὀφείλεται πιθανῶς εἰς φυσικοὺς παράγοντας, ἐπιτρέπουν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἰδιώματα οὐδέποτε ἐπῆλθεν ἐξίσωσις τῆς προσῳδίας, ἀλλ' ὅτι ἠκολούθησε καὶ αὕτη τὴν ἄλλην συντηρητικὴν ἐξέλιξιν τῆς λαλουμένης γλώσσης.

Μεταξὺ τῶν φωνηέντων διετηρήθη πάντοτε μία ποσοτικὴ διαφορά. Εἰς τὴν ἀρχαίαν προσῳδίαν, ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν φωνηέντων ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ θέσιν αὐτῶν. Εἰς τὴν σημερινὴν ὅμως μορφήν της ὡς βάσις πρὸς διάκρισιν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων χρησιμεύει ὁ τόνος. Εἰς τοῦτο συνέβαλον ἴσως αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ τονουμένη ἐν τῇ λέξει συλλαβὴ συνέπιπτε νὰ ἔχῃ μακρὸν καὶ μάλιστα περισπώμενον φωνῆεν :[2] *ὦμος, σῶμα, δῶμα, νῆμα, κῆπος, λοῦε* κ.ἄ. Τὸ φέρον τὴν περισπωμένην μακρὸν φωνῆεν πιθανῶς ἐπροφέρετο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας προσῳδίας ὅπως ἀκούεται καὶ σήμερον εἰς τὰ ἰδιώματά μας : *νώὠμος, σώὠμα, δώὠμα, νήὴμα, κήὴπος, λούὺε*, ἐφ' ὅσον ἡ περισπωμένη ἀπηρτίζετο ἐκ μιᾶς ὀξείας καὶ μιᾶς βαρείας.[3] Ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων ἐπεξετάθη ἡ διπλῆ χρονικὴ διάρκεια ἐφ' ὅλων τῶν φωνηέντων, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως : *σήὴμ-μερις*<σήμερον, *κόὸνdυλα*<κόνδυλα, *μασούὸὺρι*<μασούρι, *ὀαχτύὺλι* <δακτύλι(ον), *μάὰνα*<μάννα, *πατέὲρας*<πατέρας.

Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τὸν τόνον τῆς λέξεως μακρῶν φωνηέντων, ἀκούονται εἰς τὰ ἰδιώματά μας, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, καὶ ἄτονα φωνήεντα παρεκτεταμένα, τὰ ὁποῖα τηροῦν μὲν ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν διάρκειαν ἐκφωνήσεως τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰ βραχέα φωνήεντα 2:1, ἀλλὰ ἐκφωνοῦνται εἰς τὸν ἴδιον τόνον, ἄνευ δηλαδὴ τῆς διπλῆς φορᾶς, μὲ ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς φωνῆς : *ἡμέὲραα, κακόὸμοιροος, τρώὠσιι*. Ἡ θέσις τῶν φωνηέντων τούτων εἶναι διάφορος. Ἄλλα μὲν ἐμφανίζονται πρὸ τοῦ τόνου, ἄλλα μετὰ τὸν τόνον καὶ ἄλλα πρὸ ἢ μετὰ τὰ διπλᾶ σύμφωνα ἢ τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἴσως παρεκτείνονται ἐκ τῆς γειτνιάσεως τῶν συμφώνων διὰ λόγους ἀρθρώσεως. Παρέκτασις ἀτόνου φωνήεντος τῆς παρὰ τὸν τόνον συλλαβῆς παρατηρεῖται εἰς πολυσυλλάβους λέξεις, τῶν ὁποίων ὁ κύριος τόνος πίπτει ἐπὶ τῆς ληγούσης : τὸ ὀρφανό>τὸ *ἀρφα-ανό*,

---

1. Βλ. *Vendryès*, le Langage, 62.
2. Πβ. *Α. Τσοπανάκη*, Χάλκη, 14.— *Μαυροφρύδη*, Δοκίμιον, 26.
3. Βλ. *Ἡρωδιανοῦ* (Lentz) I, 10 13/14 : ἡ ὀξεῖα γὰρ καὶ ἡ βαρεῖα περισπωμένην ποιοῦσιν, οἷον φάος>φῶς, εὐγενέος>εὐγενοῦς.

διαλαλημὸς>*κ-κιαληλη-ημός*, νὰ κελαδῇ>*νὰ κίλα-αῇ*, νὰ συγκερνᾷς>*νὰ συνγέ-ερνᾷς*.[1]

Σταθερὰ φαίνεται ἡ ἐμφάνισις ἀτόνου παρεκτεταμένου φωνήεντος εἰς τὴν λήγουσαν παροξυτόνου λέξεως κειμένης πρὸ τῆς παύσεως: *ἐπήἠαμε 'ς τ' ἀμβέὲλι κ' ἐκόὸψαμε σταφύὺἿ-Ἷΐα-α· νὰ μὲ θ-θυμὰὰστε ἅμα πεθάὰνω-ω.* Ἡ παρέκτασις τοῦ βραχέος τούτου φωνήεντος εἰδικῶς νομίζω ὅτι ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν μουσικὴν χροιὰν τοῦ λόγου.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, καὶ γενικῶς τὰ Δωδεκανησιακά, τηρεῖται ἀπαρεγκλίτως ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων ὁ νόμος τῆς τρισυλλαβίας. Οὕτω διὰ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τόνον φωνήεντος καὶ τῶν ἀκολουθούντων κατ' ἀνάγκην δύο ἀτόνων συλλαβῶν, δηλαδὴ δύο βραχέων φωνηέντων, προκαλεῖται συχνὰ εἰς τὸν λόγον τὸ ἀπήχημα ἐπαλλήλων τονικῶν δακτύλων - υυ : *ἐπήἠαμε 'ς τ' ἀμβέὲλιν γαὶ κόὸψαμε σταφύὺἿ-Ἷΐα-α:* υ — υυ υ — υυ — υυ υ — υυ.

Τὸ ἀπήχημα τοῦτο ἀσκεῖ ρυθμιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ λόγου. Οὕτω, ἐὰν ἡ τελευταία πρὸ τῆς παύσεως λέξις τυγχάνει παροξύτονος, τότε τὸ ἄτονον φωνῆεν τῆς ληγούσης παρεκτείνεται διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀπήχημα τονικοῦ δακτύλου: *κάὰθονδαι καὶ τρώὰσι-ι, ἐπήἠεν ἐς τὴν ἐγκλησκίὰν γαὶ κολάὰστη-η, θώὰκε τὸ παιῖὶν, γαλόὸνδου κάὰμνει-ει.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τροπὴ φωνηέντων.

Α'. Ἄτονα φωνήεντα.

Τὰ ἄτονα φωνήεντα ὑπόκεινται, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς περισσοτέρας μεταβολάς. Ἐκ τούτων τὸ α ὑφίσταται τὰς ὀλιγωτέρας καὶ ταύτας ὀφειλομένας, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, εἰς λόγους ἀναλογίας, παρετυμολογίας, ἀφομοιώσεως κλπ.

α>ο παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα: βάτραχος>*βαθρακὸς>βοθρακός*, μανταρίνι>*μανδορίνι*,[2] μασχάλη>*ἀμοσκάλη*, ὅραμα>*ὅρομα* (διὰ προχωρητικὴν ἀφομοίωσιν): φρ. *'πόψε εἶδα ἕναν ὅρομα*, ραδίκια>*ροδίκια*.

α>ου (διὰ τοῦ ο α>ο>ου): σάγμα-σαγμάριον>*σαμάρι>σομάρι>σουμάρι*,[3] μαστὸς-μαστάρι>*μοστάρι>μουστάρι*.[4]

α>ε παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα: πταρνίζομαι>*φτερνίζ-ζομαι-φτέρνισμα*,[5] βάλανος-βαλάνιον>*βελάνι-βελανιδγιά* -ἡ, καθαρίζω>*καθερίζ-ζω*,[6] λαγαρὰ-τὰ>*λαερά-τὰ* (ὁ κενεών), ἱλαρὰ>*λίλ-λερη*,[7] παρμπέραις[8]>*σπερβέρι* -τό. Συνήθης εἶναι

---

1. Πβ. *Α. Τσοπανάκη*, Χάλκη, 12-13.
2. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 12.
3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 12: 'Ικαρία.
4. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 105: Κρήτη, Νάξος, Σύμη. — *Dieterich*, Sporaden, 28: 'Αστυπάλαια, Ἄνδρος, Σέριφος, Σίφνος.
5. Πβ. *A. Tsopanakis*,, Phonétique, 8.
6. Ἤδη μεσν. βλ. 'Ακολουθία σπανοῦ, 408: *καθερισμένα*.
7. Πβ. *Α. Κόλλια*, 'Αθηνᾶ 45 (1933) 265: *λίλερη*.
8. Βλ. *Μ. Γεωργιλλᾶ*, Θανατ. Ρόδου (ἔκδ. Wagner), στ. 176.

ἡ τροπὴ τοῦ α εἰς ε εἰς τὰ ἐκ τῶν προθέσεων ἀνὰ καὶ κατὰ σύνθετα ρήματα. Ἡ τροπὴ αὕτη τελεῖται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ηὐξημένους χρόνους τῶν ρημάτων τούτων, ἐν οἷς ἡ ἀνὰ γίνεται ἀνέ καὶ ἡ κατὰ>κατέ : ἀναβαίνω-ἀνέβαινα>*νεβαίν-νω*, ἀναγκάζω-ἀνέγκαζα>*νεγκάζ-ζω*, ἀναστενάζω-ἀνεστέναξα>*νεστενάζ-ζω*, ἀνακατώνω-ἀνεκάτωσα>*νεκατών-νω*, ἀνακουφίζω-ἀνεκούφισα>*νεκουφίζ-ζω* καὶ *νεκουφῶ*, καταλύω-κατέλυσα>*κατελῶ*, καταβιβάζω-κατεβίβασα>*κατέβασα*>*κατεβάζ-ζω* κ. ἄ.

α>ι : Ἡ τροπὴ τοῦ α εἰς ι, τοῦ ἰσχυροτέρου εἰς τὸ ἀσθενέστερον φωνῆεν, εἶναι φυσιολογικῶς ἀδύνατος. Αἱ ὀλίγαι περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ α φέρεται τρεπόμενον εἰς ι, ὀφείλονται εἰς λόγους παρετυμολογίας ἢ ἀναλογίας : δαμασκὶν>*διμισκί(ν)*,[1] Μαγδαληνὴ>*Μυγδαληνὴ*[2] (παρετυμολ. πρὸς τὸ *(ἀ)μυγδαλιά*), μαστάρι>*μιστάρι* διὰ τῶν τύπων *μοστάρι*>*μουστάρι*, στραγάλια>*στρατί-λα* (Κέφαλ.), φαντασία>φαντασιά>*ἀφανδισκιά*.

ο>α παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα καὶ χειλικά : μωρὴ>*μαρή*[3]>*μαή* (Ἀσφενδ.), διορθώνω>*διαρτώνω*>*δ́ιαρτών-νω*:[4] φρ. *ἔν-νὰ σου, μαρή, καὶ θἄρτω 'γὼ νὰ σὲ δ́ιαρτώσω*.

ο>ου παρὰ τὰ ὑγρά, ἔνρινα καὶ χειλικά : Ἀμοργιανὸς>*Ἀμουρ́γιανός*, Ἀστυπαλίτης > παρετυμολ. Ἀστροπαλίτης >*Ἀστρουπαλίτης*, bollettino > *μbουλλετθί(ν)*, βρυωνιὰ > βρωνιά > *ἐβρουν-νά*, λοβίον > *λουβί*,[5] λωβὸς > *λουβὸς* > *λουός*,[6] cognato > *κουν-νάδος*, μοχλὸς>*μουχλός*, μοχλίον>*μουχλί*,[7] προόλυνθος>προολυνθία>*προυλυθθία*>*μbρουλυθ-θία*[8] (τὸ μ ἐκ συνεκφορᾶς), σωληνοβύζα>*σουλουνοβύζ-ζα* (ὄνομα αἰγὸς ἐχούσης μακράς, σωληνοειδεῖς θηλάς), σκότος>σκοτείδιον>σκουτείδι>*σκουτούϊ*,[9] ρογχαλίζω>*ρουχ-χαλίζ-ζω* καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν : κόκκος>κοκκίδιον>*κουκχούι*, montare>*μουνδαίρνω*, πωλῶ>*πουλῶ*, σαπώνιον>*σαπούνι*, σαγώνιον (μεσν.)>*σάουνο*, σφογγᾶτον>*σφουγγᾶτο(ν)* κ.ἄ. Ἡ κατ' ἀναλογίαν τροπὴ τοῦ ο τῶν ρηματικῶν καταλήξεων εἰς ου: *ομεν*>*-ουμεν*, *-ομαι*>*-ουμαι*, *-ονται*>*-ουνται* δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ : *τρέχομε(ν)*, *φωνάζ-ζο-με(ν)*, *νδύν-νομαι*, *λούν-νονδαι*, *νδύν-νονδαι*, καὶ ὄχι *τρέχουμε(ν)*, *φωνάζ-ζουμε(ν)*, *νδύν-νουμαι*, *νδύν-νουνδαι*.

ο>ε : ἀντίδωρον>*ἀνδίερο*,[10] ἄροτρον>*ἄλετρο*,[11] προσωρινὸς>*προσερινός*.[12]

ε>ο : παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ χειλικά: περιπατῶ>*πορπατῶ*[13] καὶ οὐσ. *πορπατηξιά-ή*,

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 151. Ὁ σ. ἀποδίδει τὴν τροπὴν εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ δι- ἀριθμητ. (δίκοπος), πιθανώτερον ἴσως πρὸς τὸ *δίμιτο*.

2. Καὶ ἐν Ρόδῳ. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 9.

3. Πβ. *Pernot*, Chio 135.

4. Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 135 : *διαρτών-νω*.

5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 358 : Κύμη *λουβία*.

6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν. 10.

7. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 395 : *μοχλί*.— *Α. Καραναστάση*, Λεξικογρ. Δελτ. 8 (1958), 86 : Ἀστυπάλαια, *μουχλί*.

8. Πβ. *Α. Καραναστάση*, ἔνθ' ἀν., 86 : *μbρουλύιθι*.

9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 11.

10. Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀν. 1, 139.

11. Πβ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀλέτρι* καὶ *ἄλετρο*.

12. Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 139.

13. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 41: Κρήτη, *πορπατεῖ*. — *Dieterich*, Sporaden 29: Ἄνδρος, Κάλυμνος, Κῶς, Μύκονος, Σάμος, Σίφνος.

ρευματισμὸς>ρεματισμὸς>*ροματισμὸς* (Ἀσφενδ. Πυλ.), συνερίζω>*συνορίζ-ζω*[1] (πιθανῶς ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ὁρίζω), ἐρεβίνθιον>*ροβίθ-θι*,[2] γεφύρι->*joφύρι*.[3]

ε>ι παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα καὶ χειλικά: ἀσφοδελὸς>*ἀσπόϊλ-λας*, κελαϊδῶ>*κιλαῶ*,[4] κελαϊδοῦσα>*κιλαοῦσα* (ὁ θῆλυς κορυδαλλός), λεπὶς-λεπίδα>*λιμβί(δ)α*,[5] γεμόω-γεμώνω>*γιμών-νω*,[6] καὶ τὸ κοιν. πεπόνι>*πιπόνι*.

ι : ι>ου παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ χειλικά: ἄγκυρα>*ἄγκουρα*, βυτίον>*βουτσί* (σύνηθ.), θρύμβη>*θρούμβη*,[7] κρικέλλι>*κρουκέλ-λι*,[8] κρυστάλλι>*κρουστάλ-λι* (σύνηθ.), μυλλός>*μουλ-λός*,[9] κολυμβῶ>*κουλουμβῶ* καὶ τὰ οὐσ. κολύμβι>*κουλούμβι*, κόλυμβος>*κούλουμβας*, προικιὸν-προικιὸ>*προυκιό*, ρυκάνη>*ρουκχάνι*, -τό, πρόμυτα>*μβρούμουτθα* καὶ ρ. *μβρουμουτθίζ-ζω* καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν κατηφειάζω>κατσουφειάζ-ζω>*κατσουφκειάζ-ζω*, χρυσὸς>*χρουσός*, φημίζω>φουμίζω>*φουμίζ-ζω*, φυσκόω>φουσκώνω>*φουσκών-νω*, στυπίον>στουπὶ>*στουπ-πί(ν)*. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ υ>ου.

ι>ε παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ ἔρρινα: ἀνυδρία>*ἀνεδρία* (παρετυμολογικῶς πρὸς τὴν ἀνά->*ἀνὲ-*), ἀφορισμὸς>*ἀφορεσμὸς* κοιν. ἀφωρισμένος>*ἀφορεσμένος*,[10] ἄχυρον>*ἄχερο(ν)*[11] ἤδη μεσν. ἀχυρῶνας>*ἀχερώνας*, θήλεια>θηλειά>*θελ-λά*,[12] Κυριακή>*Κ'εργακή*, σκίλλα-σκιλλάριον-σκιλλαρούδα>*ἀσκέλ-λαρούα*, στήμων-στημόνιον>*στεμόνι*, σκληρὸς>*σκλερός*,[13] χειρόβολον>*χερόολο*, χειρολαβὴ>*χερολάι* -τὸ (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *χέρι*) καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν: πίτυρα>πίτερα>*πίτ-τερα*, πληρώνω>πλερώνω>*πλερών-νω*, μάγειρος>μάγερας>*μάερας*, μύρμηξ-μύρμηκας>*μέρμηγκας*, σίδηρος>*σίερο(ν)* -τό, ὑγιηρὸς>*γερός*, φυλλίον>*φελ-λί*, φυλλάδα>*φελ-λά(δ)α*.

Β'. Τονούμενα φωνήεντα.

ά: Τὸ τονούμενον ά οὐδεμίαν ὑφίσταται τροπήν, αἱ ἐλάχισται δὲ περιπτώσεις καθ' ἃς τοῦτο φέρεται τρεπόμενον ὀφείλονται εἰς λόγους ἀναλογίας ἢ παρετυμολογίας.

ά>ό: κοψάφτης>κοψόφτης>*κουτσόφτης*,[14] *σκουπόξυλο* (σκούπα+ξύλον). Τὴν θέσιν τοῦ *α* καταλαμβάνει τὸ *ο* εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ σύνθετα, διότι τοῦτο εἶναι

---

1. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 244: *συνορίζομαι* ἀντὶ *συνερίζω*.
2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 422: Ἰκαρία, *ροβίσιν*.
3. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 505, *Pernot*. Chio 1, 89: *joφύρι* καὶ *jουφύρι*.
4. Πβ. *Ξανθουδίδου*, Ἐρωτόκριτος Α, 129, 994: *κιλαϊδῶ*.— *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Σύμμικτα 1, 8: *τσιλαῶ*.
5. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 13: *λιπχιά*.
6. Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 86.
7. Πβ. *Dieterich*, Sporaden 152.— *Kalitsunakis*, Erclär., 51.
8. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 108.
9. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 108.
10. Πβ. *Thumb*, I. F. II, 6: Ἀμοργός.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 15.
11. Πβ. *Thumb*, ἔνθ' ἀν., 100: *ἄσερο*.— *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 81.— *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 16.
12. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 31: Κῶς, Σύμη.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 15.
13. Πβ. *Thumb*, IF. II, 89: Ἀμοργός.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 15.
14. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 315.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 3.

τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν:[1] κατσίκα+δρόμος>*κατσικόδρομος*, σκούπα+ξύλον>*σκουπόξυλο*, κλπ.

ά>έ : προβάλ-λω>μbροβέλ-λω>*μbρουέλ-λω* κατὰ τὰ συνηθέστερα εἰς *-έλλω* ρήματα : *μέλλω*, *στέλλω*, *παραν ǵέλλω*. Τὰ commandare>*κουμανδέρνω*, passare>*πασέρνω* ἐκ τῶν ἀορ. *ἐκουμάνδαρα*, *ἐπάσαρα* κατὰ τὸ *συνέπαρα-συνεπαίρνω*. Τὸ ἀνάγκασμα>*'νέγκασμα* ἐκ τοῦ *'νεγκάζ-ζω* (ἀναγκάζω, ἔνθα ἡ ἀνα->*ἀνε-* ἐκ τοῦ ἀορ.)

ό : *ό>έ* παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα : πόλεμος *πέλεμος*[2] (ἴσως ἐκ τοῦ πολεμῶ>*πελεμῶ*, ὅπου τὸ *ο* ἄτονον), καθόλου>*καθέλου*, φρόνιμος>*φρένιμος* (κατὰ τὸ *φρένες*).[3]

ό>ού παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα : ἀμόλγιον>*ἀμόργι>(α)-μούρǵι*[4] (προφανῶς ἐκ τοῦ ἀμολγεὺς>*ἀμουργός*), ἀμόργη>*μούργα*,[5] λώβη>*λούβα* ἐκ τοῦ λωβός>*λουβός*, λῶρος>*λοῦρος*,[6] *λοῦρα τά*, ἐκ τοῦ λωρίον>*λουρί*, μακαρόνια>μακαρόνες>*μακαροῦνες*, ὀμβρόλακκος>*μbρούλακ-χος* (ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ πληθ. *μbρουλάκ-κοι*), παρῶτες>*παροῦτ-θες*, σωλῆνας>*σουλῆνας* καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν κόμαρος>κομαρι̯ά>*κουμ-μαρǵιά*, *κούμμαρο -τό*, σκώληξ>*σκούλουκας* μεγεθ. ἐκ τοῦ ὑποκορ. σκουλήκι>*σκουλούκι*.

ό>ί : μόνον ἐν τῇ λ. σύνορον>*συνίρι*, ὅπερ ἀντιδάνειον ἐκ τοῦ τουρκ. sinir.

ού : *ού>ό* παρὰ τὰ χειλικά : βοῦρκος-βοῦρκα>*βόρκα -τά*, βουρκιάζω>*βορκι̯άζ-ζω*, βούτυρος>*βότυρος*.[7]

έ : *έ>ά* παρὰ τὰ ὑγρά : τερέβινθος>τρέμινθας>τράμιθας>*ἀρτάμιθ-θας* (Κεφαλ.), *ἀβράμιθ-θας* ('Αντιμάχ. Καρδάμεν.), Εἰς τὸ *φκυάλ-λιο* =πτύελον τὸ α προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ *πτύαλον*, ἤδη ἀρχαῖον.

έ>ό παρὰ τὰ χειλικὰ καὶ οὐρανικά : ψεῦμα>ψέμα>*ψόμα*,[8] χαίτη>*Χότη*[9] τοπων. (Κέφαλ.).

έ>ί παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα : λέγω-λέω>*λίω*, μέγας>μέας>*μίας*, *Μίας ποταμὸς* τοπων. (Καρδάμεν.), Μέγα Σάββατον>*Μία Σάατο* καὶ μεγάλος>*μιάλος* ἤδη ἀρχ.[10]

ι : *ί>ά* : μονήτρια (μονὸς-ἤτριον, Δωρ. ἄτριον)>*μονάτρια*,[11] ὅρος ὑφαντικὸς (ὁ στήμων, ὅταν ἀποτελῆται ἀπὸ μονὰς κλωστάς).

ί>έ : παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ὀδοντικά : κήρινθος>*κέραθ-θος*,[12] ἴδιος>*ἔδιος*, μύρμηκας>*μέρμηγκας* κοιν., εὐθηνία>φθήνια κοιν.>*φτέν̆-ν̆α*.

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 315.
2. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 14 : 'Αστυπάλαια.—*Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 406 : 'Ικαρία.
3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 24.— *Dieterich*, Sporaden, 32.
4. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 4.
5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 282. 'Ικαρία : *ἀμούργη*.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 4.
7. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 190 : *βότυρας* Θήρᾳ.— *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 10.
8. Πβ. *Pernot*, Chio 80.—*Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 874 : *ψοματένιος*.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 5.
9. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 105 : *χιότη* Νάξῳ.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 5.
10. Βλ. *Schwyzer*, Griech. Gramm., 1, 209 : Παμφυλία : *Μheιάλη*, *Μιαλίνα*.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 6 : *μονάτρα*.
12. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 161 : *ἀκέραθ-θος*. — *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 6 : *κέριθ-θας*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΡΧΙΚΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ

Αἱ παθήσεις τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων (ἀφαίρεσις, πρόθεσις, τροπὴ) ὀφείλονται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἤτοι εἰς συναντήσεις τῶν φωνηέντων τούτων μετ' ἄλλων ἐν συνεκφορᾷ καὶ εἰς λόγους ἀναλογίας.

1. Ἀφαίρεσις.

Τοῦ α· Ρήματα: Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ α τῶν ρημάτων ὀφείλεται εἰς λόγους ἀναλογίας. Ἡ ἐπίδοσις τῆς αὐξήσεως ε καὶ εἰς ρήματα ἀρχόμενα ἀπὸ φωνήνετος ἐγένετο ἀφορμὴ ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρχικοῦ α,[1] ὅπως δηλαδὴ ἐκάλεσα>-*καλῶ*, ἐφώναξα-*φωνάζω*, οὕτω καὶ ἐγάπησα-*γαπῶ*, ἐγάθεψα-*γαθεύω* κ.ο.κ.: ἀκούω>'*κούω*, ἀλέθω>'*λέθω*,[2] ἀκολουθῶ>'*κλουθῶ*,[3] ἀνεμουρίζω>'*νεμουρίζ-ζω* (ἐκδιώκω, ἐξαφανίζω), ἀγοράζω>'*γοράζ-ζω*, ἀρμενίζω>'*ρμενίζ-ζω*, ἀρρωσταίνω>'*ρωσταίνω*, ἀράσσω>'*ράσ-σω*, αὐλακιάζω>'*βλακιάζ-ζω* κ.ἄ.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τὰ ἐκ τῶν προθέσεων ἀπὸ καὶ ἀνὰ σύνθετα ρήματα ἀποβάλλουν τὸ ἀρχικὸν α-: ἀπαναμένω>ἀπαλημένω>*πολημένω*, ἀποθερίζω>*ποθερίζ-ζω*, ἀπαλωνεύω>*πολωνέβγκω*, ἀπολαλῶ>*πολαλῶ*, ἀπολογοῦμαι>*πολοοῦμαι*: φρ. '*έμ bολοέται* (δὲν ἀποκρίνεται), ἀποσπερίζω (ἀπὸ-ἐσπερίζω)>*ποσπερίζ-ζω*, ἀπαντῶ>*πανdῶ-πανdήχνω* διὰ τὸν ἀόρ. *ἐπάντηξα*: φρ. *πάνda 'πὸ κειὰ τὸ ρίφι* (ἀπότρεψε ἀπ' ἐκεῖ τὸ ρίφι), ἀπομαδεύω>*πομα(δ)έβγκω*, ἀποπαιδίζω>*ποπαιίζ-ζω* (ἐπὶ γυναικῶν, παύομαι τίκτουσα): φρ. *ἐποπαΐσεν ἡ Σοφία τῆς μυλωνοῦς*, ἀναβαίνω>*νε(β)αίνω*, ἀναλυγγιῶ>*νελυνγιῶ*, ἀναπνέω>*νεπνῶ*: φρ. '*ἐν νεπνᾷ* (δὲν ἀναπνέει, εἶναι πολὺ ἐξηντλημένος), ἀναμύω>νεμυῶ>*νεμ-μῶ*, ἀναπετῶ>*νεπετῶ*: φρ. *νεπετᾷ τὸ μ-μάτιμμου*, ἀναπετῶ-ἀναπετάζω διὰ τὸν ἀόρ. ἀνεπέτασα>*ἀμπετάζω*>*μbετάζ-ζω* (ἁπλώνω τι), ἀνατριχιάζω>*νετριχιάζ-ζω* καὶ *νετριχῶ*, ἀνασαίνω>*νεσαίνω*, ἀνασύρω>*νεσύρνω*, ἀναχαράσσω>*νεχαράσ-σω*, ἀναφωταρίζω>*νεφουταρίζ-ζω* (=ἀνάπτω φωτιάν), ἀντιδονῶ>*νdιονῶ*, ἀντιμιλῶ>*νdιμιλῶ*, ἀνατρανίζω>*νενdρανίζ-ζω* (ἀτενίζω).

Οὐσιαστικά: ἀλυσίδα>*λυσία*, ἀλυσίδι>'*λυσί(δ)ι*,[4] ἀκροδάκτυλα>'*κροδάχτυλα*, Ἀντώνης>'*Νdώνης*,[5] ἀμπελομάχαιρον>'*μbελεμάχαιρο(ν)* ('Ασφενδ.), ἀξόνιον>*ξόνι(ν)*, ἁπλοχωριὰ>'*πλοχωριά*, ἀπόψημα>'*πόψημα*, ἀπομύλιον>'*πομύλι*, ἀπομυλιὰ>'*πομύλιὰ* (τὸ ἄλευρον τὸ ἐκ τοῦ πρώτου μετὰ τὸ «κοπίδιασμα» τῆς μυλοπέτρας ἀλέσματος), ἀστραγάλι>'*στραάλι*, αὐθέντης>'*φ-φένdης*, ἀποκοσκινίδιον>'*ποκοσκινί*, ἀποσπερίδα>'*ποσπερία*.

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 73 κέξ. ΜΝΕ 1, 213.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 18.
3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 214.
4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 19: *λεσίδι*.
5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 19.

Ἐπίθετα : ἀνθρωπινός>*'θρωπινός*, ἀκρόγυρτος>*'κρόγυρτος*, ἀκράνοικτος>*'κράνοιχτος*.

Ἄκλιτα : ἀπόψε>*'πόψε*, ἀκόμη>*'κόμη*, ἀκόμα>*'κόμα*.

Τοῦ ο· *ρήματα* : ὀμματιάζω>*'μ-μαθκιάζ-ζω*, ὁμαδεύω>*'μαζεύγω* (Χώρα)>*'μαεύγκω*,[1] ὁμιλῶ>*'μιλῶ* κοιν., ὀμώνω>*'μών-νω*,[2] ὁμολογῶ>*'μολοῶ*,[3] ὀνοματίζω>*'νοματίζ-ζω*, ὁρίζω>*'ρίζ-ζω*[4]: φρ. *'έν-ε 'ρίζ-ζω τό χέριμ-μου* (δὲν δύναμαι νὰ τὸ χρησιμοποιήσω, ἕνεκα ρευματικῆς παθήσεως ἢ αἱμωδιάσματος), ἀλλὰ *ὅρισε ὁρίσ(ε)τε*, καλῶς *ὥρισες*, ὀγκανίζω>*γκανίζ-ζω* σύνηθ. ὀγκώνω>*'γκών-νω*, ὀλιγώνω>*'λιών-νω*>*'λιών-νομαι*,[5] ὀλιγοθυμῶ>*'λ-λιοθυμῶ*, ὀρέγομαι>*'ρέομαι*,[6] ὀροματίζομαι>*'ρομματίζ-ζομαι*: φρ. *ἡ μάμμη μας 'πόψε ἐρομματίστη*, ὠφελῶ>*'φελῶ* : παροιμ. *πού 'φελᾷ, πανδοῦ 'φελᾷ*, ὄμορφος, ἀλλὰ ὀμορφοντύνομαι>*'μορφονδύν-νομαι*, ὀμορφοπανδρεύομαι>*'μορφοπανδρεύγκομαι*, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ρήματα τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ ὄμορφος.

Οὐσιαστικά (ἐκ συγκρούσεως φωνηέντων ἐν συνεκφορᾷ) : ὁδηγός>*'δηός*; ὀπτόν>*'φτό(ν)*, ὀνομάτοι>*'νομάτοι*,[7] ὠρεῖον>*'ρειό*>*'ρείό*, ὀλύνθιον>*'λύθ-θι*,[8] ὀρόβιον>*'ρόβι*,[9] ὀπισθία>*'πιστιά*, (Κέφαλ.)>*'πισκιά* ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλί), ὀμβρόλακκος>*'μβρούλακχος*, ὀρόψιχον>*'ρόψιχο* (τὰ κατάλοιπα τῆς μυζήθρας ἐν τῷ ὀρῷ), ὀψιμόγεννη>*'ψιμόγεν-νη*.

Ἄκλιτα : ὀψέ>*'ψές*, κατὰ τὸ *χθές*, ὡς οἷον>*ζιόν*>*ζιάν* κατὰ τὸ *σάν*: φρ. *ζιάν δῆς μάννας μου τό γάλας* καὶ τὰ κοινὰ ὁπού>*'πού*, ὀπίσω>*'πίσω*.

Τοῦ ε· *ρήματα* (ἁπλᾶ καὶ σύνθετα ἐκ τῶν προθέσεων *ἐν, ἐκ, ἐπί*). Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ ε- τῶν ρημάτων ὀφείλεται εἰς λόγους ἀναλογίας. Ὅπως διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρχικοῦ *α* τῶν ρημάτων συνετέλεσεν ἡ ἐπίδοσις τῆς αὐξήσεως ε-, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ε- ἀρχόμενα ρήματα, ὡς ὑπάρχοντος τοῦ ε εἰς τοὺς αὐξανομένους χρόνους : αἱματώνω-ἐμάτωσα>*'ματών-νω*, ἐπαινῶ-ἐπαίνεσα>*'παινῶ*, ἐλαύνω>*λάμνω*[10] (=1/ κολυμβῶ, 2/ ὀχεύω), αἱμωδιάω>*'μουδγιάζ-ζω* (ἐκ τοῦ ἀορ. ἐμούδιασα), ἐννοιάζομαι>*ν-νάζ-ζομαι*, ἐρεύγομαι>*'ρέομαι*,[11] κατὰ τὸ ὀρέγομαι>*'ρέομαι*, εὐκαιρώνω>*'φκαιρών-νω*, ἐγκαλῶ>*'νγαλῶ*, ἐμβαίνω>*'μβαίν-νω*, ἐμβολιάζω>*'μβολ-λάζ-ζω*, ἐμπιστεύομαι>*'μβιστεύγκομαι*, ἐπιδεξιεύομαι>*'πιεξιεύγκομαι*, ἐξαπολύω>*'ξαπολῶ*, ἐξανοίγω>*'ξαν-νοίω*. Τὸ ἀρχικὸν ε τῶν ρημάτων διατηρεῖται, ὅταν τονίζεται : *ἔχω, ἔρχομαι*.

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 423, ὑποσημ. 1.
2. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 4.
3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 220.— Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 4.
4. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 225.
5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 290 *λιγώνω*.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 19.
6. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 418.— *Dieterich*, Sporaden, 48 : Λέρος.
7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 222.
8. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 48. Ὁ σ. ἀναφέρει τύπον *λύθος*, τὸν ὁποῖον οὐδαμοῦ τῆς νήσου ἤκουσα.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 19.
10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 279.
11. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 418.

Οὐσιαστικά : Εὐήμερος>*Βήμερος*, κυριώνυμ., αἱμάτακας>*'μάτ-θακας*, ἐμβόλιασμα>*μβόλ-λασμα*, 'Ελεοῦσα>*'Λεοῦσα* (*ἁγιὰ 'Λεοῦσα*, τοπων.), ἐσωτικὰ>*'σ-σωτικά*, ἐσώχωρος>*'σώχωρος*, ἐσώμανδρον>*'σώμανδρο(ν)*, ἑσπέρα>*'σπέρα*, ἐξόδιον>*ξόι*, (αἱ κραυγαὶ γυναικῶν ἐπὶ τῇ ἐκπνοῇ θνήσκοντος), ἐπίτροπος>*'πίτροπος*, ἑξαμήνια>*'ξαμήν-να*, ἐννεαμήνια>*ν-νάμήν-να*.

'Επίθετα : ἐγκαρδιακὸς>*νgαρδιακὸς* (Χώρα)>*νgαρδιακὸς* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.), *νgαρτιακὸς* (Κέφαλ.), ἐξωτάρης>*'ξωτάρης*, ἐπιδέξιος>*πιέξιος*.

Τοῦ ι· *ρήματα* : 'Η ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ ι τῶν ρημάτων ὀφείλεται ἐπίσης εἰς λόγους ἀναλογίας : ἡλιοκαίομαι>*ἦ-λοκαίομαι-λήιοκαίομαι* ('Ασφενδ.) μετοχ. *ἦ-λοκαμένος*,[1] ἡλιοπυριάζω>*ἦ-λοπυρήιάζ-ζω*, ἡμεροχνοτίζω>*μεροχνοτίζ-ζω* (καταπραΰνω, ἐξημερώνω τινά), ἡμερώνω>*μερών-νω*,[2] ἱδρώνω>*δρών-νω*,[3] ὑφαίνω>*φαίνω*,[4] ὑποτάσσω>*ποτάσ-σω*:[5] φρ. *ποτθέ σου νὰ μὴμ bοτάξῃς* (=ποτὲ νὰ μὴν ἀποκτήσῃς, ἀρά), ὑπόσχομαι>*πόσκομαι* ἀόρ. *ἐποσκέθηκα*, ὑπουργεύω>*πουρgεύγκω*,[6] καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν ὑγιαίνω>*γιαίνω*, ὑπανδρεύω>*πανδρεύγκω*, ἰσιάζω>*σιάζ-ζω-σκιάζ-ζω*, ὑψηλώνω>*ψηλών-νω*.

Οὐσιαστικά : ἰγδίον>γδί>*γουδὶ* κοιν., ἰδεῖν>*δεῖ(ν)* :[7] φρ. *ἄγριομ bού 'ναιν dὸ δεῖν dου*, εἰκοσάρα>*κοσάρα*, ἡδύοσμος>*δήυόσμος*, εἰκόνισμα>*κόνισμα*,[8] εἰκονοστάσιον>*'κονοστάσι*, ἡλιοβασίλεμα>*ἦ-λιοβασίλεμα*, ὑπουργὸς>*πουρgός*,[9] ὑφάδιον>*φά(δ)ι*, 'Υψωματαριὰ>*Ψωματαριά*, τοπων.

'Επίθετα : τὰ κοινὰ ἰδικὸς>*δικός*, ἥμισυς-ἡμισὸς>*μισός*, ὑψηλὸς>*ψηλός*.

2. Πρόθεσις.

'Η ἀνάπτυξις προθετικοῦ φωνήεντος, παρατηρουμένη εἰς ὀνόματα κυρίως καὶ εἴς τινα ἄκλιτα, ὀφείλεται εἰς λόγους συνεκφορᾶς,[10] εὐφωνίας καὶ παρετυμολογίας.

Τοῦ α· *'Ονόματα*. *'Αρσενικά* : βλάμης>*ἀβλάμης*, γὺψ-γύπας>γύπης>*ἀγύπης*>*ἀύπης*[11] (κατὰ τὰ ἀετός, *ἀγεράκι*), ἕλυμος>γέλυμος>ἀγέλυμος>ἀγέλαμος>ἀγίλαμος>*ἀΐλαμος*,[12] θεόρατος>*ἀθεόρατος*, κισσὸς>*ἀκισ-σός*, κίσθος>σκίθος>ἄσκιθος>*ἄσκιθθας*,[13] κίσηρις>*ἀκίσ-σηρας*, κήρινθος>*κέραθ-θος*>*ἀκέραθ-θος*, κουφωτὸς>*ἀκουφωτὸς* (ἄκανθα ἔχουσα κοῖλον στέλεχος καὶ τοπων. *'ς τοὺς 'Ακουφωτούς*), δρῦς>*'Αδρῦς*

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 21.
2. Πβ. *Wagner*, Carmina Πικατ., στ. 77 : *τὸν ᾄδην νὰ μερώσω*.
3. Πβ. *Ξανθουδίδου*, 'Ερωτόκρ., 543 : *δρώνω*.
4. Πβ. *Rohlfs*, E. W., 2280 : Bova, Otranto.
5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 220.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 21.
7. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 520.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 22.
8. Πβ. *Pernot*, Chio 213.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 22.
9. Πβ. *Dieterich*,, Sporaden, 48 : Κάλυμνος, Λέρος.
10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 229 κ.ἑξ.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 24 : *ἀυπάς*.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 24.
13. Πβ. *A. Καραναστάση*, 'Αστυπάλαια, 68 : *ἄστσιθ-θας*.

τοπων., μανίτης>*ἀμανίτης* (ἐκ συνεκφ.), μῆνιγξ-μήνιγγας>*ἀμήλιγγας*, πελάτης>*ἀπαλέτης*[1] (παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἀπαλέθω*), ράθυμος>*ἀράθυμος*, πλάτανος>*ἀπλάτανος* (παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἁπλώνω*), φάλαγξ-φάλαγγας>*ἀφάλαγγας* (εἶδος πέδης).

Θηλυκά : βδέλλα>*ἀβδέλ-λα*[2] (ἤδη ἐν παπύροις τοῦ 8ου μ.Χ. αἰ. βλ. Preis. Wört. Pap.), ἐρέβινθος-ἐρεβινθιὰ>βριθιὰ>*ἀβριθ̔ιά*, κινάρα>*ἀνγ̔ινάρα*, λύγος-λυγαριὰ>*ἀλυγαργ̔ιὰ* (Χώρα)>*ἀλυαῥγ̔ιὰ*[3] (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλί), νεράΐδα>νεράδα>*ἀνεράδα>ἀνερά*,[4] παλάμη>*ἀπαλάμη*,[5] προόλυνθος-προολυνθία>προλυθ-θία>*ἀμβρολυθ-θία* (Κέφαλ.), *ἀμβρουλυθ-θία* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), πτελεὰ>φτελιὰ>*ἀφτελ̔-ἰά*, ροδοδάφνη>ροδάφνη>*ἀρδάφνα*,[6] ραντιστήρα>*ἀραvδιστήρα*, ραθυμιὰ>*ἀραθυμ̔ιά*, σκίλλα-σκιλλαρούδα>*ἀσκ̔ελ-λαρούα*,[7] στοιβὴ>*ἀστοιβὴ* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), *ἀστοιφὴ* (Πυλί), *ἀστεὴ* (Κέφαλ.), χελώνα>*ἀχ̔ελώνα*.[8]

Ἄκλιτα : δίπλα>*ἀδίπλα*, χωρὶς-χώρια>*ἀχώῥγ̔ια* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

Τοῦ **ο** : Πλειὰς>*Ὀπλεμ̔ά*.[9]

Τοῦ **ε** : κρημνὸς>κρεμ-μὸς>*ἐγκρεμ-μὸς* ἤδη παρὰ Δουκ., βοῦρλον-βουρλιὰ>*ἐβρουλ̔-ἰά*, νέος>νιὸς>*ἐῦ-ῦὸς* (τὸν-ε-νιόν>*τὸν ἐνιόν*), μπουκιὰ>*ἐμβουκ̔-κ̔ά*, μυαλὸς>*ἐμ-μυαλός*,[10] νεατὸς>*ἐῦ-ῦατὸς* (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἐννέα>*ἐῦ-ῦά*), πέρυσι>*ἐπέρυσ-σι* κατὰ τὸ *ἐφέτος*, προχθὲς>*ἐπροχτὲς* κατὰ τὸ *ἐχτές*, ὀψὲ>ψὲς>*ἐψὲς* κατὰ τὸ *ἐχθές*, πταρμὸς>*ἐφταρμός*, πτέρνα>*ἐφτέρνα* (*'ς τὴν-ἐ-φτέρναν* > *'ς τὴν ἐφτέρνα(ν)*), κτενιὰ>*ἐχτεῦ-ῦά*.

Τοῦ **ι** : σκιὰ-ἥσκιος>*ἥσκ̔ιος*[11] κατὰ τὸ ἥλιος, ναὶ>*ἰν-ναί*.

3. Τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος.

Τοῦ **α** : Τὸ ἀρχικὸν α οὐδεμίαν ὑφίσταται τροπήν, αἱ ἐλάχισται δὲ περιπτώσεις, καθ' ἃς φαίνεται τρεπόμενον, ὀφείλονται εἰς λόγους ἀναλογίας : ἅπτω>ἅφτω>*ἔφτω*[12] ἐκ τοῦ ἀορ. *ἧψα* κατὰ τὸ *εἶχα-ἔχω*, *ἦρθα-ἔρχομαι*, αὐτός, -ή, -ὸν>φτός, -ή, -ὸ(ν)>*εὐτός*,[13] -ή, ὸ(ν) κατὰ τὸ *ἐκεῖνος*, -η, -ο(ν).

Τοῦ **ο** : ο>α : ὅλυνθος-ὀλύνθιον>ὀλύθ-θι>*ἀλύθ-θι*, ὁμόλογον>ὁμόλοον>*ἀμόλοο*,[14]

---

1. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 459.
2. Πβ. *Pernot*, Chio, 228.— *Dieterich*, Sporaden, 45 : Κῶς, Κάλυμνος, Σύμη.— *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 423.— *Rohlfs*, E.W. 325 : *avdédda*.
3. *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 223.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 23 : Σύμη.
4. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 46 : Κάλυμνος, Σύμη.— *Thumb*, I.F. VII, 8.
5. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 46 : Σίφνος.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 24.
6. Βλ. *Preis*, Wört. Pap. : *ἀριδοδάφνη*.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 24.
8. Βλ. *Wagner*, Carmina, Θανατ. 585 : *ἀχελωνόκοπαις*.— *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν. 23 : Σύμη *ἀχιλώνα*.— *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Σύμμικτα 2, 366.
9. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἔνθ' ἀν., 703.—*Kalitsunakis*, Erklär., 46.—*A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 25.
10. Πβ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, ἔνθ' ἀν., 1, 291.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 25.
11. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 230.— Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 230.—*Kretschmer*, Lesb., 137.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 26.
13. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 504.
14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 26.

ὀμφαλὸς > ὀφ-φαλ-λὸς > *ἀφ-φαλ-λός*,[1] ὀκταπόδι > *ἀχταπόι*,[2] ὀλάκερος > *ἀλάκ-κερος*,[3] ὀρίγανος > ὀρίανος > *ἀρίανος* > *ἀρίανη*, ὀστρακιὰ > *ἀστρακιά*,[4] ὀρνιθόσκελον > *ἀρνιθόσκελλας*,[5] ὀνομάτοι[6] > *ἀνομάτοι* καὶ *ἀνοματοί*: φρ. *Τῶν Τριῶν Ἀνοματῶ(ν)* (τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν), ὀρθοδοξία > *ἀρτοδοξία* (παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἄρτος*), ὁρμαθὸς-ὁρμαθιὰ > *ἁρμαθιά*,[7] ὁρμίδιον > *ἁρμί(δ)ι*, ὀρθομύλιον > *ἀρτομύλι*[8] (Κέφαλ. παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἄρτος*). Ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ *ο* τῶν οὐδετέρων εἰς *α*, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἄρθρου *τά*, εἶναι φαινομενικὴ διότι οὐσιαστικῶς ἔχομεν ἔκκρουσιν : τὰ-ὁ > τᾶ ἢ συναλοιφὴν τὸ-ὁ > τό, τὰ ὁμόλογα > *τἀμόλοα*,[9] τὸ ὁμόλογο > τὸμόλοο > *μόλοο*.

ο > ε : ὁμιλία > *ἐμιλία*, ὄψιμος > *ἔψιμος*,[10] ὄξινος > *ἔξινος*[11] (προφανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἀορίστου *ἐξίνισα*)[12] καὶ τοπων. *Ἔξινη*[13] (ὄνομα λόφου, Καρδάμεν.), *Ἔξινας* (ὄνομα χειμάρρου, Κέφαλ.), ὄφις-ὄφιος > *ἔφκιος*[14] (πιθανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ οὐσ. *ἔχιδνα*).

Τοῦ ε: *ε > α* : αἰγόκλημα > *ἀγιόκλημα* (παρετ. πρὸς τὸ *ἅγιος*)[15] κοιν., ἐλεδώνη > *ἀλιδώνα*,[16] ἔγγονος-ἐγγόνι > *ἄνgονας-ἀνgόνι*,[17] ἐλαφρὸς > *ἀλαφρύς*, ἐλάφι > *ἀλάφι*,[18] ἐλελίφασκος-ἐλελιφασκιὰ > *ἐλιφασκιὰ* > *ἀλισφακιὰ* κοιν. ἐποχὴ > *ἀποχὴ*[19] (παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀπό), ἑρπετὸν > *ἁρπετό(ν)*, ἐγκόλπιον > *ἀγκόρφι(ν)*[20], ἐργάτης > *ἀργάτης*,[21] ἐρεβίνθια > ριβίθια > βιρίθκια > *βρίθκια* > *ἀβρίθκια*, ἐνήμερα > *ἀνήμερα*, ἔξαφνα > *ἄξαφνα*, ἐντάμα > *ἀνdάμα* κοιν., ἐπανάστασις > *ἀπανάσταση* (παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀπό), ἐκλαμπρότης > *ἀγκλαμbρότητα* (ἐκ παραμυθ.), ἔχιδνα > ἔχενδρα > *ἄχενdρα* (δι' ἀνομοίωσιν;).

ε > ο : εὔμορφος > *ὄμορφος*, ἔργον > *ὄrgo*[22] (τὸ κεκλωσμένον, βαμβακερὸν συνήθως,

---

1. Πβ. *Pernot*, Chio, 221 : *ἀφφαλός*.
2. Πβ. *Thumb*, IF VII, 10.
3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 27.
4. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 27.
5. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 26 : *ἀρνιθόσκελλο*.
6. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 58.
7. Πβ. *Δέφνερ*, Τσακων. Γραμμ., 138 : *ἁρμάθα*.
8. Πβ. *Wagner*, Carmina, Σαχλ., στ. 537... *βαστᾷ ὀρθομύλι*.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 26.
9. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 26.
10. Πβ. *Rohlfs*, E.W., 1587 : *éttsimo*.
11. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 27.
12. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 70-71 : *ἐφίλεσα-ἔφελος*.
13. Πβ. *Χ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπων., 155.
14. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 27 : *ἔφιος*.
15. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 167 κέξ.
16. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 28.
17. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 425.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 28.
18. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 42 : Κάλυμνος, Σύμη.
19. Πβ. *Pernot*, ἔνθ' ἀνν., 219 :
20. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἔνθ' ἀν., 428.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 28.
21. Ἤδη μεταγν. Πβ. *Α. Tsopanakis*,, ἔνθ' ἀν., 29.
22. Πβ. *Preis*, Wört. Pap.: *ὄργον*. — *Pernot*, ἔνθ' ἀν., 234 : *ὄrgo*. — *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 29.

νῆμα), ἐξορία>*ὀξορία*,[1] ἐξοχὴ>*ὀξοχή*[2] (πιθανῶς κατὰ παρετυμολ. πρὸς τὸ ἔξω> *ὄξω*), Ἑβραῖος>*Ὀβριός*,[3] ἐχθρὸς>*ὀχτρός*.[4]

Τοῦ ι. *ι>α*, αἱ περιπτώσεις : ὑποκρέβαττος>*ἀποκρίατθος*,[5] καὶ ὑπομονὴ>*ἀπομονή*[6] ὀφείλονται εἰς περετυμολ. πρὸς τὴν *ἀπό*.

ι>ο : ἴκτερος>*ὄχτουρας*.

ι>ε : ἴδιος>*ἔδιος*, ἰδικὸς>*ἐδικός*, ἡλικία>*ἐλικιά* (τὸ παράστημα), Εἰρήνη>*Ἐρήνη* (διὰ τὸ παρακείμενον ὑγρόν), ἱστορία>*ἑστορία* (τὴν-ε-στορίαν>ἡ *ἑστορία*). Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τῆς λ. ἱστορία>*ἑστορία*, οὕτω καὶ εἰς τὰς λ. ἰδικὸς>*ἐδικός*, ἡλικία>*ἐλικιά*, δὲν πρόκειται περὶ τροπῆς τοῦ *ι* εἰς *ε*, ἀλλὰ περὶ ἀφαιρέσεως αὐτοῦ καὶ ἀναπτύξεως προθετικοῦ *ε* ἐν συνεκφορᾷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΦΟΜΟΙΩΣΙΣ

Πρὸς τὸ **α** : *α+ο=α+α* (προχωρητική) : ἀλώπηξ>ἀλωποῦ>*ἀλαποῦ*,[7] ἁπλώνω-ἁπλωσιὰ>*ἁπλασκιά*, καλοπόδι>*καλαπό(δ)ι*,[8] κοιν., καρυόφυλλον>*καρουφὶλ* Ἀραβ. ἐκ Δουκ., καροφύλ-λι>*καραφύλ-λι*, παρωνύμιον>παρωνόμι>*παρανόμι*[9] καὶ ρ. *παρανομιάζ-ζω*, παρονυχὸς-παρονυχίδα>*παρανυχί(δ)α* (διὰ παρετυμολογίας ἀποκατεστάθη ἡ πρόθεσις εἰς τὸν πλήρη αὐτῆς τύπον).[10]

ο+α=α+α (ὑποχωρητική) : μοναχὸς>*μαναχός*, μοναστήρι>*μαναστήρι*,[11] ὁρμαστὸς>*ἁρμαστός*,[12] φορβὰς-φορβάδα>*φοράδα-φαρά(δ)α-φαρά*, Φοραδόμανδρα>*Φαραόμανδρα*[13] τοπων., ἱστοβοάριον>στοβάριον>*σταβάρι*.[14]

α+ε=α+α (προχωρητική): γαγγραινιάζω>*καgραν̆-ν̆ά̆ζ-ζω*>*κακραν̆-ν̆ά̆ζ-ζω*,[15] ἀνεμόμυλος>*ἀναμόμυλος* (πιθανῶς ἐκ παρετυμολ πρὸς τὴν *ἀνά*), κάθε>*κἰθᾶ* κατὰ τὸ πᾶσα(;). Κατὰ Γ. Χατζιδάκιν (ΜΝΕ 1, 236) ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ *κάθε+κατά*.

---

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 42-43 : Λέρος, *ὀξορία*.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*,, Phonétique, 29.
3. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 700 : *ὀβραῖος*.— *A. Tsopanakis*,, ἔνθ' ἀν., 29.
4. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἔνθ' ἀν., 704.— Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 228, 233.— Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 29.
5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 30.
6. Πβ. *Ἀμάντου*, Χιακ. Γλωσσ. 12.— *Thumb*, I.F. VII, 11, Ἀμοργός.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 33.
8. Ἤδη παρὰ *Πολυδεύκ.* Ὀνομαστ. (7, 84, 10, 141) *καλάπους*.
10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 265.
11. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 312.
12. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἔνθ' ἀν., 647.— *Pernot*, Chio, 237.— *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 40 : Σάμος, Σέριφος.
13. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Γλωσσ. Μελέτ. 1, 613 κἑξ.
14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 33.
15. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 235.
16. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 34.

ε+α=α+α (ὑποχωρητική) : δρεπάνι > *δραπάνι*[1] κοιν., δέμα-δεμάκι > *δαμάκι*[2] (τμῆμα γῆς καλλιεργούμενον ἐπὶ κλιτύος λόφου τὸ ὁποῖον συγκρατεῖται διὰ *δέματος* φραγμοῦ), θεραπεύω>*θαραπεύγκω*,[3] λεκάνη>*λακάνη*,[4] μεγαρίζω>*μαγαρίζ-ζω-μαα-ρισμένος* παρὰ τὸ *μαϊρίζω-μαϊρισμένος*.[5]

ι+α=α+α : πηλαμύς>*παλαμύδα* κοιν. >*παλαμύ(δ)α*

Πρὸς τὸ **ο** : *ο+α=ο+ο* (προχωρητική) : ὅραμα-*ὅρομα*, ὁραματίζομαι>*ρομα-τίζ-ζομαι*.

ο+ε=ο+ο (προχωρητική) : ὄρεξις>*ὄροξη*,[6] ἀνορεξιὰ>*ἀνοροξιά*, ἔστε (παρε-τυμολ.[;])>*ὥστε*>*ὥστο* : φρ. *ὥστον- νά- 'βγῃ ὁ ἥλ-ἷος* (μέχρις ὅτου...).

ε+ο=ο+ο (ὑποχωρητική) : βελόνη>*βολόνα*, *Νεοκλῆς*>*Νοοκλῆς*, ἀλλὰ ἀμπε-λομάχαιρον>*μbελεμάχαιρο(ν)* (*λο*>*λε* ('Ασφενδ.) προχωρητική).

ου+ο=ο+ο (ὑποχωρητική) : μουστοκοφτὴ>*μοστοκοφτή*, βουκολία>*Βοκχολ-ἷὰ* τοπων. ('Αντιμάχ., Πυλί).

ο+ι=ο+ο (προχωρητική) : πολυλογοῦ>*πολ-λολο(γ)οῦ*,[7] ἀναγορεύω>ἀνεγο-ρεύω>ἀνηγορεύω>νογηρεύω>νοηρεύγω>*νοορεύγκω*.

ι+ο=ο+ο (ὑποχωρητική) : ὑγρὸς>*ὀγρός*, sciroppo>*σορόπι*,[8] scirocco>*σο-ρόκκος*>*σορόκ-χος*.

Πρὸς τὸ **ου** : *ο+ου=ου+ου* (ὑποχωρητική) : κολυμβῶ>κολουμβῶ>*κουλουμbῶ*, κόλυμβος>κόλουμβος>*κούλουμbας*, κολύμβι>*κουλούμbι*, κολλούριον>*κουλ-λούρι* κοιν., *κοτυλάω>κοτουλάω>*κουτουλῶ*,[9] στομούχιον>*στουμούχι*, τολύπη>*τουλούπ-πα*, κον-τούρης>*κουντούρης* κοιν.> *κουνdούρης*, συγκόμοδος(;)>συγκόμουδος>*συγκούμουος* (συνηθ. κατὰ πληθ. *συγκούμουοι*=ὅλοι ὁμοῦ, Κέφαλ.).

ε+ου=ου+ου (ὑποχωρητική) : μεντζουβὶ>*μουζ-ζουβί*, λεχὼ-λεχοῦσα>λουχοῦ-σα>*λουφοῦσα* (Κέφαλ.).

ου+ι=ου+ου (προχωρητική) : κόκκος-κοκκίδιον>κουκκίδι>*κουκχού(δ)ι*, σκό-τος-σκοτούδι>σκουτούδι>*σκουτού(δ)ι*,[10] σκώληξ-σκώληκας>σκούληκας>*σκούλουκας* κοιν. σωλὴν-σωλῆνας>σουλῆνας>*σούλουνας*[11] οὐδ. *σουλούνι*, σύσσημον-συσσημιάζω> σουσσημιάζω>*σουσσουμιάζ-ζω*[12] (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ συνών. *παρομοιάζω*).

ι+ου=ου+ου (ὑποχωρητική) : λειτουργιὰ>λουτουργία>*λουτρουγιά*, λειτουρ-

---

1. Πβ. *Rohlfs*, B.Z. 37 (1937), 48 *δραπάνι*. (ὁ τύπ. *δράπανον* ἤδη μεταγν.)
2. Βλ. *Φ. Κουκουλέ*, 'Αθηνᾶ 59 (1955), 183-4.
3. Ἤδη ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ 1ου μ.Χ. αἰ. *θαραπεύω*.— Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 235.
4. Ἤδη μεταγν. βλ. *Σουΐδα* (ἔκδ. Adler).
5. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 331 : *μαγαρίκα*.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 35.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 35.
8. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 35.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 35-36.
10. Πβ. *Rohlfs*, E. W. 1899 *skotidí* Bova.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 36. *σουλούνα*.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 36, *σούσουμο-σουσουμιάζω*.

-γῶ>*λουτροὺῶ*,[1] σεισουράδα>σουσουράα>*σουσουρά*,[2] σίφων-σίφουνας>*σούφουνας*.

Πρὸς τὸ ε: ε+ι=ε+ε (προχωρητική): γεννητούρια>*γεν-νετούρ́ία*, ἐκλείπω> ξελείπω.-ξελειμματικὸς>*ξελεμ-ματικός*,[3] Ἑλληνικὸς>*Ἑλ-λενικός*, Ἀ τὰ *Ἑλ-λενικὰ* τοπων. (Κέφαλ.).

ι+ε=ε+ε (ὑποχωρητική): γυναῖκα>*γεναῖκα* κοιν., πυρετὸς>*περετός*, ὑπηρετῶ> *περετῶ*, χρεοφειλέτης>*χρεοφελέτης*[4] (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

Πρὸς τὸ ι: ε+ι=ι+ι (ὑποχωρητική): ἀρσενικὸς>*ἀρσινικὸς-ἀρτσινικὸς* (Κέφαλ. κατὰ τὸ θηλυκός), γεμίζω>*γιμίζ-ζω*, ἐρεβίνθιον>ριβίθ-θι>βιρίθ-θι>*βρίθ-θι*, ἐγκαινιάζω>ἐγκινιάζω>*γκιν-νάζ-ζω*, ἐγκαίνιος>ἀγκίνιος-*ἀνγίν-νος* (ὁ καινουργής, πιθανῶς α στερ.+ἐγκαίνιος;), χελιδόνι>*χίλι(δ)όνι*.[5]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καθὼς καὶ εἰς τὰ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, τῶν νοτίων Σποράδων καὶ τῆς Κύπρου, αἱ συναντήσεις φωνηέντων (ὁμοίων καὶ ἀνομοίων) παρατηροῦνται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα παρ' ὅσον εἰς τὰ λοιπὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ, ὅταν εὑρίσκωνται μεταξὺ φωνηέντων, συχνότερον ἐν μέσῳ ἢ ἐν ἀρχῇ λέξεως. Τῶν συναντήσεων τούτων ἀποτέλεσμα εἶναι, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω, ἡ συναλοιφὴ τῶν ὁμοίων φωνηέντων, ἡ ἔκκρουσις τῶν ἀνομοίων καὶ ἡ στένωσις τῶν ἀσθενεστέρων πρὸ τῶν ἰσχυρῶν, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ δημιουργία ἡμιφώνων ου καὶ ι.

1. Συναλοιφή.

α+α=α: γάδαρος>*γάαρος-γάρος*,[6] ἑβδομάδα>ἑβδομάα>*ἑβδομά*,[7] ἐφάγασιν> *ἐφάασι(ν)-ἐφάσι(ν)*, καβαλλικεύω-καλ-λικεύγκω>*καλ-λικεύγκω* καὶ καβαλλικῶ> *καλ-λικῶ*[8] προστ. *καλ-λίκα*, κρέβαττος>κράβαττος>κράατ-θος>*κράτ-θος*, λαμπάδα> *λαμβάα>λαμβά*: φρ. *ἔψα τὴλ λαμβάσ-σου* (ἄναψε τὴν λαμπάδα σου) μπουγάδα> *μβουάα>μβουά*, νεράϊδα>ἀνεράδα>*ἀνεράα>ἀνερά*,[9] σχολὰς>σκολάδα>*σκολάα>σκολὰ*

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 34: Ἀστυπάλαια, Κῶς, Κάλυμνος, Σύμη.
2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 305.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 36.
4. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 29: Κάλυμνος, Μύκονος, Σύμη.
5. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 861.— *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 29: Κάλυμνος, Μύκονος, Σύμη.
6. Πβ. *Pernot*, Chio, 181.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 12: Κύπρος.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 38.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 38.
8. Πβ. *Rohlfs*, E.W. 832: *Kaddikéo* Otr.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 39.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 39.

(ἡ αἶξ, τῆς ὁποίας ἐψόφησε τὸ ἐρίφιον καὶ ἕνεκα τούτου σχολάζει ἀπὸ ἀπόψεως θηλασμοῦ), φάβα>φάα>φὰ -ῆ καὶ φὰς -τό, φορβὰς>φοράδα>φαράα-φαρά.[1]

ο+ο=ο : ἀνεμολόγος>ἀνεμολόος>ἀνεμολὸς[2] (ἡ παρὰ τὴν βάσιν καμίνου ὀπὴ πρὸς ἐξαερισμόν), βιδολόγος>βιδολόος>βιδολός, Θεολόγος>Θιολόος>Θιολὸς καὶ Θολός,[3] ποντικολόγος>πονδικολόος>πονδικολὸς (εἶδος ὄφεως θηρεύοντος ποντικούς), πυρόβολος>*πυριόβολος>πυριόολος> πυριόλος>πυρ́γιόλος,[4] χειρόβολον>χειρόολο>χερόλο, τρώγομεν>τρώομε(ν)>τρῶμε(ν).

ου+ου=ου : ἀκούουσιν>ἀκοῦσι(ν)-'κοῦσι(ν).

ε+ε=ε : καίετε>κἀῖτε, κλαίετε>κλαῖτε, λέγετε>λέετε>λέτε, ἀλλὰ καίεται, κλαίεται.

ι+ι=ι : δακτυλίδι>δαχτυλίι>δαχτυλί, γωνίδι>γωνίι>γωνί, καρύδι>καρύι>καρύ, ψαλίδι>ψαλίι>ψαλί, φρύδι>φρύι>φρύ,[5] ἐλαιοτριβεῖον>ἐλιοτρίβι>ἅ-λιοτρί-ἅ-λιοτρί, ἐξανοίγει>ξαν-νοίει>ξαν-νεῖ: φρ. εἶνδαμ βού ξαν-νεῖς κειά; (τί ζητεῖς νὰ εὕρῃς ἐκεῖ;), 'Ασκληπιεῖον>'Ασκλουπεῖο, διηγοῦμαι>διοῦμαι, -ᾶσαι, -ᾶται: φρ. 'έμ-μου λέεις, μόνομ μοῦ διᾶσαι, ὑγεία>ὑεία>εἶα : φρ. ἐς εἶασ-σας, μὲ τὶς εἶες-σου.

2. Ἔκκρουσις ἀνομοίων φωνηέντων.

α+ο ἄτονα ἐν μέσῳ λέξεως παραμένουν ἀμετάβλητα : λαβωμένος>λαωμένος, φαγωμένος>φαωμένος.

ά+ο=α : ἄγωμεν>ἄωμεν>ἄμε καὶ τὰ κοιν. θὰ ὑπάγωμεν>θὰ πάωμεν>θὰ πᾶμε(ν), θὰ φάγωμεν>θὰ φάωμεν>θὰ φᾶμε(ν).

α+ό παραμένουν ἀμετάβλητα : ἐφαγώθησαν>ἐφαώθησα(ν), ἐστραβώθησαν>ἐστραώθησα(ν), παγόνι>παόνι, φαγόνα>φαόνα[6] (ἡ λαίμαργος): φρ. φαόνα πού 'ναι φτηά! (πόσον λαίμαργος εἶναι αὐτηδά!). Εἰς τὰς ἀκολούθους δύο περιπτώσεις : εἶνδα (τί) ὄμορφα>εἶνδά 'μορφα καὶ παράομορφη>παράμορφη τὸ ό ἐκκρούεται ὑπὸ τοῦ α, διότι χάριν ἐμφάσεως ὁ τόνος μετατίθεται ἐπ' αὐτοῦ : εἶνδά- παρά.

ά+ου=α : θὰ ὑπάγουσι, θὰ ὑπάγουν>θὰ πάσι, θὰ πά(ν), πάσι(ν), θὰ φάγουσι, θὰ φάγουν>θὰ φάσι(ν), θὰ φά(ν), ἀλλὰ κάβουρας>κάουρας.

α+ου ἀμετάβλητα : γαϊδουριὰ>γαδουριὰ>γαουρ́γιά, τραγουδῶ>τραουδῶ.

α+ε : ἀγελαιὰ>ἀελιὰ>ἀΐλ-λά, ἀετὸς>ἀϊτὸς>ἀτὸς[7] (ἐν ᾄσμ.), ἀδελφὸς>ἀερφός, κλαδευτήρι>κλαευτήρι.

ά+ε=α : ἄγετε>ἄετε>ἄτε,[8] φάγετε>φάετε>φάτε, ὑπάγετε>ὑπάετε>πάτε, φάγετο>φάετο>φά το κοιν.

---

1. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 39.
2. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 39.
3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 39.
4. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 7, 67 *πυρκόλος*.
5. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 41.
6. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 43.
7. Πβ. *Rohlfs*, E.W. 49 : *ατό*, Bova.— *Pernot*, Chio, 184.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 4.
8. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 98, 590.— Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 43.

α+έ : δεκαέξη>*δεκάξη* κοιν., εἰς πολλὰ ἔτη>*σπολ-λάτη - σπολ-λάτε*,[1] εἴνδα ἔννοια>*εἴνδά ν̆-ν̆α*, πάγαινε>πάαινε>*πάν-νε* καὶ τὰ κοιν. θὰ ἔρθω>*θἄρτω*, θὰ ἔχω> *θἄχω*, θὰ ἔρχωμαι>*θἄρκωμαι*.

α+ι=α : ἀηδόνι>*ἀδόνι*,[2] μεταϋπνίζω>*μεταπνίζ-ζω* (μετὰ μικρὰν διακοπὴν τοῦ ὕπνου συνεχίζω κοιμώμενος), παραηλιάδι>*παραλ̆-λ̆άι*, πᾶσα ἡμέρα>*πᾶσα μέρα*.

ά+ι=α : καλὰ εἶμαι> *καλά 'μαι*, *-'σαι*, *-'ναι*, γάϊδαρος>γάδαρος>*γάαρος*, Μάϊος>Μάϊς>*Μάς*, Νεράϊδα>Νεράδα>*'Ανερά*, ποιὰ εἶναι>*πκοιά 'ναι*, προσφάγιον> προσφάϊ, προσφάης -ό>*προσφὰς*[3] -ό (ὁ νωπὸς τυρὸς ζυμωμένος μετὰ ᾠῶν πρὸς παρασκευὴν τυροπίττας).

α+ί=ά : θὰ εἶμαι>*θά 'μαι*, θὰ ἤμουν>*θά 'μου(ν)*, νὰ εἶχες>*νά 'χες*, ἀλλὰ παραήμερος>*παρήμερος* (σκωπτικῶς, ὁ ἐλλιπὴς τὸν νοῦν, πιθανῶς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸ *παράμερος*).

α+α=α : ψιλοαλέθω>*ψιλαλέθω*, ἀλλὰ βαρο-, κρυφοακούω>*βαροκούω*, *κρυφοκούω* διὰ τὸ *'κούω*<ἀκούω.

ο+ά=ά : ὀπίσω ἀντίον>ὀπισωάντιον>*πισάντι*, προάρμενον (εἶδος σφραγῖδος αἰγοπροβάτων)>*μbράρμενο(ν)*, ὀπισωάρμενον>*πισάρμενο(ν)*, γαλατοάγκλουπον>(γάλα+ἀγκλούπι)>*γαλατάγκλουπο(ν)*, ροδοδάφνα>ἀροδάφνα>*ἀρδάφνα*, ἀλλὰ καλοάρμεγη (καλο+ἀμέλγω)>*καλόρμεη* πρὸς ἔμφασιν τοῦ α' συνθετ. ἢ διὰ τὸ *'ρμέω*<ἀρμέ(γ)ω. Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ τὸ ο συναντώμενον μετὰ τοῦ α κατόπιν σιγήσεως τῶν μέσων *β, γ, δ* στενοῦται, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἰς ἡμίφωνον *ου*.

ό+α=ά : πρόβαλε>μbρόαλε>*μbράλε*[4] (Κέφαλ.), ἀπὸ τὸ προβάλετε>προάλετε> *μbράλετε*.

ο+ου=ο : Δευτεροϊούλης > Δευτερojούλης > Δευτερόουλης > *Δευτερόλης*, Πρωτοϊούλης>Πρωτojούλης>Πρωτόουλης>*Πρωτόλης*[5] κοιν.

ο+ε=ο : προελάτης>*μbρολάτης*, θεοεμπαίκτης>*θεομbαίχτης-θιομbαίχτης*, μασουροελάτης>*μασουρολάτης* (ὁ ξύλινος ἢ σιδηροῦς ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται τὸ πηνίον τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ),[6] σιδεροεστία>*σιεροστjὰ*> (Κέφαλ.) *σιεροσκjά* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.), ἀποελπίζομαι>*'πορπίζ-ζομαι*.

ό+ε=ο : τρώγετε>*τρῶτε* (πιθανῶς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ τρώγομεν>*τρῶμε(ν)*), ἀλλὰ καλόγερος>*καλόερος-καλέορος* (Κέφαλ.).

ο+έ=ό : τὸ ἕνα>*τό 'να(ν)*, ἀπὸ ἕνα>*'πό 'να(ν)*: φρ. *'πό 'νάμ bρῶτο* (ἐξ ἀρχῆς), τὸ ἔμαθα>*τό 'μαθα*, τὸ ἔκαμα>*τό 'καμα*, 'ς τὸ "Ελος>*'Σ τό 'λος*[7] τοπων. (Καρδάμεν.).

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 44.

2. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 431.— *Pernot*, Chio 2, 115.— *Rohlfs*, E.W. 55 : *αδόνι* Bova.— *Dieterich*, Sporaden, 53.

3. Πβ. *Hesseling - Pernot*, Προδρομ. IV, στ. 203 : *τὸ ψωμὶν προσφὰν οὐκ ἐνθυμοῦνται.* 'Η λ. καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ Ρόδῳ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον καὶ σημασίαν.

4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 45 : προβάλλω>*μbράλλω*.

5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 45.

6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 45.

7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 46. — *Χ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπων., 54.

ο+ι=ο : βοηθῶ>βοθῶ>*βουθῶ*,[1] καλοϋπόταγος>*καλοπόταος*, μονοημερῆς>*μονομερῆς* ἀλλὰ καὶ *μονημερῆς* (μόνη+μέρα), μονοημερίτικος>*μονομερίτικος-μονημερίτικος* : φρ. *μονομερίτικομ ὑαν-νί* (τὸ ὑφαινόμενον ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας), πρωϊνὸν> πρωνὸ>*πωρνό(ν)*.[2]

ό+ι=ό : ἐγὼ εἶμαι>*ἐγώ 'μαι*, ἐγὼ ἤμουν>*ἐγώ 'μου(ν)* κοιν., πρώιμος>*πρῶμος*.[3]

ο+ί=ό : ἀλληλοβοήθεια>*λ-ληνοβόθειο*[4] (Πυλί) - *λ-ληνοβοῦτ-θος* (Κέφαλ.), τὸ εἶπε>*τό 'πε* κοιν., ἀποεῖπα>*'πόπα* (ἐτελείωσα τὸν λόγον), ροΐδιον>*ρόδι(ν)* (Χώρα, 'Ασφενδ.) - *ρόι* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.), τὸ ἤπιε>*τό 'πιε* κοιν.

ου+α=α : μανουάλι>*μανάλ-λι*,[5] τοῦ ἀνθρώπου>*τ' ἀθρώπου*, τοῦ ἀλόγου>*τ' ἀλόου* καὶ τὰ κοιν. Φεβρουάριος>*Φλιάρης*, 'Ιανουάριος>*Γεν-νάρης*.

ου+ο=ο : νὰ σοῦ δώκω>*νά σου 'ώκω - νά σ' 'ώκω*.[6]

ου+ε=ου : ποὺ ἔκλαιε>*πού'κλαιε(ν)*, ποὺ ἔτρωγε>*πού 'τρωε*, ποὺ ἔρχεται> *πού 'ρκεται*, ποῦ ἔκαμες;>*ποῦ 'καμες* : φρ. *ποῦ 'καμες τὸ μαχαίρι*; (ποῦ ἔθεσες τὸ μ.;).

ου+ί=ού : ποὺ εἶχες>*πού 'χες*, τοῦ εἶπε>*τοῦ 'πε(ν)*, ποῦ ἤσουν;>*ποῦ 'σου(ν)*; ἀλλὰ πάντοτε *τοῦ ἤλ-λιου*, *τοῦ ἤσκιου*.

έ+α=ά : κράβαττος>κρέατ-τος>κρεάτ-τος>*κράτ-ἶος*.

ο+ο=ό (τονούμενα ἢ ἄτονα) : Θεολόγος>*Θεολὸς*>*Θολός*, Θεόδωρος>*Θόδωρος*> *Θῶρος*, Θεοδωρῆς>*Θοδωρῆς*, λέγω>λέω>*λῶ*:[7] φρ. *λῶ του* (τοῦ λέγω), ξεβοτάνισμα> ξεοτάνισμα>*ξοτάνισμα*.[8]

έ+ι=ε : λέγει>λέει>*λὲ* (κυρίως εἰς παραμύθ.), ρωμαίικα>*ρωμαῖκα* : φρ. *ρωμαῖκα σοῦ μιλῶ*.

ε+ί=έ : σὲ εἶχε>*σέ 'χε*, σὲ εἶδε>*σέ 'δε*, δὲν μὲ εἶδε>*'έμ-μέ 'δε(ν)*. Τὸ φωνῆεν *ι*, τὸ ἀσθενέστερον ὅλων τῶν φωνηέντων, εὑρισκόμενον πρὸ ἰσχυροτέρου φωνήεντος, ἢ συνιζάνεται ἢ ἐκκρούεται. Διὰ τὴν συνίζησιν τοῦ *ι*, θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐκτενέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ. Αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς τοῦτο ἐκκρούεται εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιώματα εἶναι :

ι+α=α : διακόσια>*δγιακόσια*>*δγιακόσα*, τριακόσια>τρακόσια>*τρακόσα*, *τετρακόσα*, *πενδακόσα* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ. δι' ἀπουρανώσεως τοῦ *σ*), σιαγὼν-σιαγώνιον>σιάγωνο>σά(γ)ωνο>*σάουνο*.[9]

---

1. Πβ. *Wagner*, Carm., Θανατ., στ. 285 : *ἐκεῖ δὲν ἐβωθήσασιν*. αὐτόθ. Διήγ. γαδ. λύκ., στ. 276 : *μοῦ βώθησε*.— *Dieterich*, Sporaden, 53.— *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 491 : *βουθῶ*.— *Pernot*, Chio, 191. *Α. Τσοπανάκη*, 'Αφιέρωμ. Τριανταφυλλ., 429.

2. Πβ. *Rohlfs*, E. W. 1809 : pornó Otr.

3. Πβ. *Rohlfs*, E. W. 1808 : prómo Bova.

4. Πβ. *Α. Τσοπανάκης*, ἔνθ' ἀν., 429.

5. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 4 : *μανάλλιν* Κύπρος.

6. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 47.

7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 23 : *λωπώς*, *ἕως*>*ὥς*.

8. *Dieterich*, Unters., 46 : *Θόγνητος*, *Θοκλῆς*, 47 : *νοσσία*, *νοσσοτροφεῖον*.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 48 : *λώ πώς*.

9. Ἤδη μεταγν. *σαγώνιον* : Pap. Gr. Mag. IV, 2898.

ι+ο=ο : σιωπαίνω > *σωπαίνω*, καρυόφυλλον >*καροφύλλιον > καροφύλλι > *καραφύλ-λι*.

ι+ε=ε : barbiere>*παρβέρης-παρβέρης*.[1]

3. Στένωσις τῶν φωνηέντων ο καὶ ε πρὸ τοῦ α καὶ τοῦ ε πρὸ τοῦ α.

Ἡ σίγησις τῶν μεσοφωνηεντικῶν μέσων *β*, *γ*, *δ*, προκαλεῖ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν συνάντησιν τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *α*, ἐξ ἧς προκύπτουν τὰ σπανίζοντα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν φωνητικὰ συμπλέγματα *ο+α* καὶ *α+ο*. Ἐκ τῆς σιγήσεως ταύτης προκύπτουν ἐπίσης τὰ φωνητικὰ συμπλέγματα *ε+α* καὶ *ε+ο*, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν συχνότερον ἐν τῇ Νεοελληνικῇ ἐκ φυσιολογικῆς συναντήσεως τῶν φωνηέντων τούτων.

Τὰ ἀνοικτὰ φωνήεντα *ο* καὶ *ε* συναντώμενα μετὰ τοῦ παρουσιάζοντος μεγαλύτερον ἄνοιγμα φωνήεντος *α* καθὼς καὶ τὸ *ε* συναντώμενον μετὰ τοῦ *ο* στενοῦνται, τὸ μὲν *ο* εἰς *ου* τὸ δὲ *ε* εἰς *ι*, ὑπείκοντα εἰς τὸν φωνητικὸν νόμον τῆς Νεοελληνικῆς, τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξεν ὁ καθηγητὴς Ν. Ἀνδριώτης.[2] Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, φωνητικὰ συμπλέγματα ἀποτελούμενα ἐκ δύο ἀνοικτῶν φωνηέντων δὲν εἶναι ἀνεκτά, διὰ τοῦτο τὸ μικροτέρου ἀνοίγματος φωνῆεν στενοῦται, τὸ μὲν *ο* εἰς *ου* τὸ δὲ *ε* εἰς *ι*. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συναντῶμεν καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα Ρόδου, Καρπάθου, Κύπρου, Σαμοθράκης (ἐνταῦθα τὸ στενούμενον φωνῆεν κεῖται πάντοτε πρὸ τοῦ *α* καὶ τοῦ *ο*), ἀπαντᾷ συχνότερον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ. Τὸ ἐκ τῆς στενώσεως τοῦ *ο>ου* γίνεται εἴς τινας περιπτώσεις ἡμίφωνον *ου*.

Στένωσις τοῦ *ο*.

ό+α>ούα : ἀπόγαλον>ἀπόαλον>*ἀπούαλο(ν)*[3] (ὁ ἀφρὸς τοῦ γάλακτος), πρωτόγαλη>πρωτόαλη>*πρωτούαλη*,[4] πόδας>πόας>*πούας*,[5] πρόβαλε>πρόαλε>*μβρούαλε*, ρῶγα>ρῶα>*ρουῦα*,[6] συκόγαλος>συκόαλος>*συκούαλος*. Τὰ *πούας* καὶ *μβρούαλε* ἴσως ἐκ τῶν *πουάρι*<ποδάρι, *μβρουάλ-λω*<προβάλλω ὅπου τὸ *ο* ἄτονον.

ο+ά=ουά : βοδάκι>βοάκι>*βουάκι*, δωράκινον[7]>ρωδάκινον>ρωάκινον>*ρουάκινο(ν)*, ἐδωδὰ>ἐδωὰ>*ἐδουὰ-δουά*, αὐτοδὰ>αὐτοὰ>*φτουά*, λογάριν>λοάριν>*λουάρι(ν)* (ἐν ᾄσμασιν), λογαριασμὸς >λοαριασμὸς >*λουαῤγιασμός*, λογαριάζω >λοαριάζω> *λουγ̓ιάζ-ζω*, λογᾶται>λοᾶται>*λουᾶται*,[8] ποδάρι>ποάρι>*πουάρι*,[9] προβάλλω>προάλλω>

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 49.
2. Βλ. *N. Andriotis*, Samothrace, 186.
3. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 165.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 55 : *πούαλο*.
4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 55.
5. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 166.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 55.
7. Βλ. *Ι. Καλλέρη*, Τροφαὶ-ποτά, 706-707.
8. Πβ. *N. Andriotis*, Samothrace, 166 : Κάρπαθος.
9. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 166 : Κάρπαθος.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 55 : Ρόδος.

μβρουάλ-λω,[1] προβάτα > προάτα > *προυάτ-θα* - *προυατ-θῖνα*,[2] ρογάτορας > ροάτορας> *ρουάτορας*, φοβᾶσαι-ται>φοᾶσαι-ται>*φουᾶσαι-ται*,[3] τόσο δὰ>τόσο ὰ>*τοσουά*, ἐκεῖνο δά >ἐκεινοὰ>*κειουά*.

αό=*αού* : ἀρραβῶνα>ἀρραῶνα>*ἀρραοῦνα*[4] (Ἀσφενδ.), μανδραγόρας>μανδραόρας >*μανδραούρας*,[5] maona>*μαούνα* κοιν., τραγῴδιον>τραῴδιν>*τραούδι(ν)*, λαγώδιον> λαγώδιν>*λαούδι(ν)* τοπων. (Ἀσφενδ.).

άο>*άου* : ἄγρωστις > ἄγωστρος > ἄοστρος > *ἄουστρος*, ἄωρος > ἄουρος > *ἄ(γ)ουρος* κοιν., κάθομέστε>κάομέστε>*κάουμέστε*.

αο>*αου* : λαγωνιὸ>λαωνιὸ>*λαουῒ-ῒό*,[6] τραχωνάκι>τραγωνάκι>τραωνάκι>*τραουνάκι(ν)*[7] (ὁ χόνδρος).

αε>*αϊ* : ἀγελαία>ἀελιὰ>*ἀϊἷ-ἷά*,[8] κλαδευτήρι>κλαευτήρι>*κλαϊφτήρι*,[9] ἔλυμος>ἀέλυμος>*ἀἷλαμος*, μεγαρίζω>μαγερίζω>μαερίζω>*μαϊρίζ-ζω*,[10] μεγαρισιὰ>μαγερισιὰ> μαερισιὰ>*μαϊρισκιά*.

εα>*ια* : ἀποκρέβαττος>ἀποκρέαττος>*ἀποκρίατ-ῖος*,[11] ἀποκρεβαττὴ>ἀποκρεατὴ> *ἀποκριατ-ῖή*, ἀποκρέα>ἀποκρεὰ>*ἀποκριὰ* κοιν., Ἀνδρέας>Ἀνδρεὰς>*Ἀνδριάς*, γνωμ. *Ἀπόσπειρεν ὁ Ἀνδριὰς κ' ἤβγεν γαὶ 'ς τὸν ἐῒ-ῒατό*, ἀραιὰ>ἀριά>*ἀργιὰ* ἐπίρρ., Βησσαλόγαια>*Βησσαλόγια* τοπων. (Ἀντιμάχ.), δίκαια>*δίκια*[12] ἐπίρρ. ἐλέγασιν> ἐλέασιν>*ἐλίασι(ν)*, ἑαυτὸς>νεαυτὸς>*νιαυτός*,[13] ἔλεγα>ἔλεα>*ἔλια* καὶ *ἤλια*, *-ες*, *-ε*, *-αμεν*, *-ετε*, *-ασι*, ἔκλαια>ἤκλαια>*ἤκλια*, *-ε*, *-ε*..., Κοκκινόγαια-ἡ>*Κοκ-κινόγια* πληθ. *Κοκ-κι-νόγιες -οί* (τοπων. Καρδάμεν.), κρέας>*κριάς*,[14] μέγας>μέας>*μίας* -ὁ, *Μίας ποταμὸς* τοπων. (Καρδάμεν.), *τὸ Μία Σάββατο(ν)*, μεγάλος>μεάλος>*μιάλος*, μεγαλώνω>μεαλώνω>*μιαλών-νω*,[15] νέα>-ῒ-ῒά, παιδάκι>παιάκι>*πιάκι*, Σεβαστὸς>Σεαστὸς>*Σιαστὸς*-*Σιαστὴ* κυριώνυμ., *Σεβαστιανὸς*>Σεαστιανός>*Σιασκιανός*, φλέβα>φλέα>*φλία*, Φλεβάρης>Φλεάρης>*Φλιάρης* κοιν.

εο>*ιο* : βεβαιώνω>*βεβιών-νω*, Δίκαιος>*Δίκιος* τοπων., Θεοδόσιος>*Θιοδόσης*, θεὸς>*θιός*, κλαίω>*κλίω*, λέγω>λέω>*λίω*, νεόνυμφη>*ῒ-ῒόνυφ-φη*, νεόπανδρος>*ῒ-ῒό-*

---

1. Πβ. *N. Andriotis*, Samothrace, 167 : *προυάλ-λω* Κάρπαθος.
2. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 167 : *προυατῖνα* Κάρπαθος.
3. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 167 : Κάρπαθος, Νίσυρος.
4. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 166 : *ἀραούνιασμα* Ρόδος.
5. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 166.
6. Εἰς τὴν διάλεκτον τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ τὸ *ο* ἡγουμένου *ε* στενοῦται εἰς υ=ου : Θεόδοτος>Θεύδοτος, Χαιρεφάνεος>Χαιρεφάνευς.— Βλ. *Bechtel*, Griech. Dialekt. II, 560 κέξ.
7. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 166 : *τραούνια* Κάρπαθος.
8. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 173.
9. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 173.
10. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 174 : *μαϊρίντζω*, *μαϊρισιὰ* Κάρπαθος.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 60 : *κριάτ-τι* Ρόδος.
12. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 172 : Μεγίστη.
13. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 172 : Κάρπαθος.
14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 61.
15. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 172 : Κάρπαθος.

πανδρος, νέος>ν̆-ν̆ὸς κοιν., πλέον>πλιὸ(ν)>πιὸ(ν)>*πήιό(ν)*, χρέος>*χρίος*,[1] χρεωφειλέτης>*χριωφειλέτης-χριωφελέτης*.[2]

ο+ε=ο+ι: ἀσφόδελος>ἀσπόελας>ἀσπόιλ-*λας*, ἀσφοδελέα>ἀσποελιὰ>ἀσποϊλ-*λά*,[3] προεστὼς>*προϊστός*,[4] φοβερίζω>φοερίζω>*φοϊρίζ-ζω*.

4. Τὸ ἡμίφωνον ι.

Ὅπως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινήν,[5] οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὸ φωνῆεν *ι* καὶ τὸ ἐκ τῆς στενώσεως τοῦ *ε* προκῦπτον *ι*, ὅταν εὑρεθοῦν πρὸ ἀδροτέρου φωνήεντος γίνονται ἡμίφωνα, συνιζάνονται δὲ μετὰ τοῦ φωνήεντος τούτου, ἐὰν μετακινηθῇ πρὸς αὐτὸ ὁ τόνος τῆς λέξεως: ἁπλωσία>ἁπλωσι*ά*,[6] ἀπονία>ἀπονι*ά*, γλυκεῖα>γλυκει*ά*, δροσία>δροσι*ά*, ἐκκλησία>ἐκκλησι*ά*, θεία>θει*ά*, καρδία>καρδι*ά*, κοιλία>κοιλι*ά*, μαχαιρία>μαχαιρι*ά*, πυτία>πυτι*ά*, τυρία>τυρι*ά*, τρυγία>τρυγι*ά*, σιδεροεστία>σιδεροστι*ὰ* κ.ἄ. Τὰ ὀνόματα δένδρων: ἀμυγδαλέα>ἀμυγδαλι*ά*, ἀχλαδέα>ἀχλαδι*ά*, ἀπιδέα>ἀπιδι*ά*, δαμασκηνέα>δαμασκηνι*ά*, ἐλαία>ἐλι*ά*, ἰτέα>ἰτι*ὰ*-νιθι*ά*, μηλέα>μηλι*ά*, κ.ἄ.

Τὰ οὐδ. οὐσ. εἰς *ιον* κατὰ πληθ.: ἀπίδιον-ἀπίδια>ἀπίδι*α*, κρομμύδιον>κρομμύδι*α*, ὀλύνθιον-ἀλύθ-θι>ἀλύθ-θι*α*, σπίτι>σπίτι*α*, φίδι>φίδι*α*.

Ἐκ τῶν εἰς *εια* προπαροξυτόνων ἄλλα μὲν συνιζάνονται: ἀλήθεια>ἀλήθει*α*, ἀκρίβεια>ἀκρίβει*α*, ἄλλα δὲ παραμένουν ἀσυνίζητα: συνήθεια>συνήθειο τό, *βοήθεια*, ἐνῷ πάντα τὰ εἰς *-εία* καὶ *-ία* συνιζάνονται: ἐλευθερία>λευτερι*ά*, ἀνδρεία>ἀνδρει*ά*, ἀγγαρεία>ἀγγαρει*ά*, θωρία>θωρι*ά*, κληρονομία>κλήρονομι*ά*, καλο-κακομοιριὰ>καλοκακομοιρι*ὰ* κ.ἄ. Δὲν συνιζάνονται παρὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ τόνου τὰ ἔχοντα πρὸ τοῦ φωνηεντικοῦ συμπλέγματος *-ια -ιο* συμφωνικὸν σύμπλεγμα, τοῦ ὁποίου τὸ τελευταῖον σύμφωνον τυγχάνει τὸ *ρ*: γραῖα>γρι*ά*, ἐλαφρὸς-ὰ>ἀλαφρι*ά*, κοπραία>κοπρι*ά*, ἀποκρέα>ἀποκρι*ά*, Ἑβραῖος>Ὀβρι*ός*, Ἀνδρέας>Ἀνδρι*ά*ς, ἀλευρία>ἀλευρι*ά*, πρίων-πρι*όν*ι, πρόπερσι>πρι*όπερσι* κ.ἄ. Τὰ μετὰ τὴν σίγησιν τῶν μέσων *β*, *γ*, *δ* συναντώμενα φωνήεντα *ι-α* δὲν συνιζάνονται: λιβάνι>λι*ά*νι, πηγάδι>πη*ά*ι, τηγάνι>τη*ά*νι, μεγάλος>μι*ά*λος, συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι παρὰ τὴν σίγησιν τοῦ μέσου ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκέραιον τὸ ἴνδαλμα τῆς λέξεως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαλοῦντος.

---

1. Πβ. *N. Andriotis*, Samothrace, 176.
2. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 177 : Νάξος.
3. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 177 : Κάλυμνος, Κῶς.
4. Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν.,177 : Κάρπαθος, Πόντος.
5. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 322 κέξ. — Πβ. *N. Andriotis*, ἔνθ' ἀν., 178 κέξ., ἔνθα ἐξηγεῖται πειστικῶς καὶ τελεσιδίκως τὸ φαινόμενον.
6. Κατωτέρω παραθέτω λεπτομερῶς τὰς διαφόρους φωνητικὰς ἐξελίξεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζει κατὰ τὴν συνίζησιν τὸ ἡμίφωνον *ι* μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου. Ἐνταῦθα δίδω μόνον τὸν κοινὸν τύπον.

5. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ ἡμιφώνου ι εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον j. Μεταβολαὶ τούτου καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου ἐξ ἀλληλεπιδράσεως.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα[1] οὕτω καὶ εἰς τὰ Κῳακὰ τὸ ἡμίφωνον *ι* ἐξελίσσεται φυσιολογικῶς εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον j ὑπὸ τὰς ἀκολούθους συνθήκας :

Α'. Ὅταν ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὑρεθῇ πρὸ ἢ μεταξὺ τῶν δύο ἀδροτέρων φωνηέντων *α* καὶ *ο* : ὁ ἰατρός>*ὁ jατρὸς* καὶ ἐξ αὐτοῦ *jατρεύω*, τὰ Ἱεροσόλυμα>*τὰ jεροσόλυμα*, τὸ ἱεράκι>*τὸ jεράκι* καὶ παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀέρας>*ἀjεράκι*, ὁ ἴονθος>*ὁ jόθθος - jότθος*, τὸ ὑαλὶ>*τὸ jαλ-λί*, τῶν Βαΐων>*τῶβ Βαjῶ(ν)*, ἡ βαΐα>*ἡ βαjά*, μαϊάτικον>*μαjάτικο(ν)*. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα καὶ ἰώνω>*jών-νω*, οἶον>*jὸν*>*jὰν* (κατὰ τὸ σὰν)>*ζjάν*:[2] φρ. *ζjὰν dῆς μάνας μου τὸ γάλας*.

Β'. Ὁ φθόγγος ἀναπτύσσεται ἐπίσης μεταξὺ δύο φωνηέντων, ὅταν τὸ ἓν τούτων τυγχάνῃ ἀδρὸν *α*, *ο*, *ου*[3], τὸ δὲ ἕτερον στενὸν *ε*, *ι* : ἀέρας>*ἀjέρας*, θεὸς>θιὸς>*θιjός*, ᾧα>οὔα>*οὔjα* (ἐκ τοῦ πληθυντ.)

Γ'. Ἀπὸ τὸν ἀόρ. τῶν εἰς *-εύω* ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν φωνητικῶς εἰς *-εύγω* : δουλεύω>*δουλέβγω-ἐδούλεψα*, ἔγινεν ἀναλογικὸς σχηματισμὸς τοῦ ἐνεστῶτος εἰς *-βγω* καὶ τῶν ρημάτων, τῶν ὁποίων ὁ ἀόρ. λήγει εἰς *-ψα* : τρίβω-ἔτριψα>*τρίβγω*, σκάπτω ἔσκαψά>*σκάβγω*, ἀλείφω ἤλειψα>*ἀλείβγω*[4] (ἐν τῷ ἰδιώματι Χώρας, εἰς δὲ τὰ λοιπά : *τρίβγκω*, *σκάβγκω*, *ἀλείβγκω*).

Δ'. Τὸ ἡμίφωνον *ι* ἐξελίσσεται εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον *j* ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τόνου καὶ τοῦ συμφώνου, τὸ ὁποῖον προηγεῖται τούτου : χωριά>*χωρjά*, ψάρια>*ψάρjα*, παιδιά>*παιδjά*, κλαδιὰ>*κλαδjά*, καράβια>*καράβjα*, πάπια>*πάπjα*. Τὸ συμφωνικὸν τοῦτο ἡμίφωνον δὲν παραμένει ἀπαθές, ἀλλά, ὑφιστάμενον ἓν εἶδος τσιτακισμοῦ ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸ συμφώνου, λαμβάνει διαφόρους φωνητικὰς ἀποχρώσεις τρεπόμενον εἰς οὐρανικὸν ἠχηρὸν *ǵ* ἢ προουρανικὸν *ǵ*, *ḱ*, ἢ οὐρανικὸν κ, χ ἢ ὀδοντικὸν τ. Τὸ συνοδεῦον ἐπίσης σύμφωνον, ἐπηρεαζόμενον ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ συμφωνικοῦ ἡμιφώνου, ὑφίσταται ἀναλόγως ψίλωσιν ἢ δάσυνσιν ἢ οὐράνωσιν. Ὁ πλοῦτος τῶν φωνητικῶν ἀποχρώσεων τοῦ συμφωνικοῦ τούτου συμπλέγματος, τὸν ὁποῖον παραθέτω κατωτέρω, δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα φωνητικὰ φαινόμενα τῶν ἰδιωμάτων τῆς Ρόδου.[5]

β+ι>βg (Χώρα) : καράβια>*καράβgια*, μολύβια>*μολύβgια*, κλουβιὰ>*κλουβgιά*, μουτζουβιὰ>*μουζ-ζουβgιὰ-τά*.[1]

β+ι>βǧ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : καράβια>*καράβǧα*, μολύβια>*μολύβǧα*, κλουβιὰ>*κλουβǧά*, μουτζουβιὰ>*μουζ-ζουβǧὰ-τά*.[2]

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 327 κέξ.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 66 : jάν.
3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 328.
4. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 328.— ΜΝΕ 1, 49-50.
5. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 69 κέξ.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 69.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 69.

β+ι>φκ̆ (Κέφαλ.) : καράβια>*καράφκ̆α*, μολύβια>*μολύφκ̆α*, κλουβιὰ>*κλουφκ̆ά*, μουτζουβιὰ>*μουζ-ζουφκ̆ά-τά*.

φ+ι>φκ (Χώρα) : χωράφια>*χωράφκια*, ἐλάφια>*ἐλάφκια*, χρυσάφια>*χρουσάφκια*, σκούφια>*σκούφκια* -ή, ταφιὰ>*ταφκιὰ* -τά, ἀφιόνι>*ἀφκιόνι*,[1] καὶ νεώτερος σχηματισμός : *χωράφχια*, *ἐλάφχια* κ.ο.κ.

φ+ι>φσ̆ (Ἀσφενδ.) : χωράφια>*χωράφσ̆α*, ἐλάφια>*ἐλάφσ̆α*, χρυσάφια>*χρουσάφσ̆α*, σκούφια>*σκούφσ̆α*, ταφιά>*ταφσ̆ά*, ἀφιόνι>*ἀφσ̆όνι*.[2]

φ+ι>φκ̆ (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : χωράφια>*χωράφκ̆α*, ἀλάφια>*ἀλάφκ̆α*, χρυσάφια>*χρουσάφκ̆α*, σκούφια>*σκούφκ̆α*, ταφιά>*ταφκ̆ά*, ἀφιόνι>*ἀφκ̆όνι*.[3]

δ+ι>δg (Χώρα) : καρύδια>*καρύδgια*, βόδια>*βόδgια*, δυὸ>*δgυό*, διαβάζω>*δgιαβάζ-ζω*[4] καὶ ὁ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς κοινῆς νεώτερος σχηματισμός : *καρύδγια* κ.ο.κ.

δ+ι>δğ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : καρύδια>*καρύδğα*, βόδια>*βόδğα*, δυὸ>*δğό*, διαβάζω>*δğα(β)άζ-ζω*.[5]

δ+ι>ğ-ğ (Κέφαλ. ἄρρενες) : καρύδια>*καρύğ-ğα*, βόδια>*βόğ-ğα*, δυὸ>*ğ-ğό*, διαβάζω>*ğ-ğαάζ-ζω*.[6]

δ+ι>κ-κ (Κέφαλ., θήλεις) : καρύδια>*καρύκ-κια*, βόδια>*βόκ-κια*, δυὸ>*κ-κυό*, διαβάζω>*κ-κιαάζ-ζω*.[7]

θ+ι>θκ (Χώρα) : ἀλήθεια>*ἀλήθκεια*, καλάθια>*καλάθκια*, κολοκύνθια>*κολοτσύθκια*, ρεβίνθια>*ροβίθκια*.[8]

θ+ι>θκ̆ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : ἀλήθεια>*ἀλήθκ̆α*, καλάθια>*καλάθκ̆α*, κολοκύνθια>κολο-κύθ-θια>*κολοκύθκ̆α*, ρεβίνθια>βιρίθ-θια>*βρίθκ̆α ἀβρίθκ̆α*.[9]

θ+ι>τ-τι (Κέφαλ.) : ἀλήθεια>*ἀλήτ-τεια*, καλάθια>*καλάτ-τια*, κολοκύνθια>*κολοκύτ-τια*, ρεβίνθια>*ἀβρίτ-τια*.[10]

π+ι>πˣι (Χώρα) : πιάνω>*πˣιάν-νω*, ποιὸς>*πˣιός*, κουπιὰ>*κουπˣιά*, σηπιὰ>*σηπˣιά*, σάπια>*σάπˣια*.[11]

π+ι>πκ̆ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : πιάνω>*πκ̆άν-νω*, ποιὸς>

---

1. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 162. — *A. Tsopanakis*, Phonétique, 69.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 69.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 69.
4. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, ἔνθ' ἀν., 162 : *καρύδκια*. — *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 70.
5. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 74. — *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 70
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 70.
7. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς διπλῆς φωνητικῆς ἐμφανίσεως ἐν τῷ αὐτῷ ἰδιώματι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου παρετήρησε καὶ ὁ Seiler (Glotta, XXXVI, 1958, 214). Εἶναι πολὺ περίεργον, ξενίζει δὲ ἔτι περισσότερον, τὸ ὅτι τὰ δύο φῦλα ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐπιμένουν μετὰ πείσματος εἰς τὴν ἄποψίν των. Ὡς πιθανὴ ἐξήγησις αὐτοῦ δύναται νὰ δοθῇ τὸ ὅτι ὁ τύπος καρύδια>καρύκ-κια θεωρεῖται ὑπὸ τῶν γυναικῶν εὐγενέστερος τοῦ *καρύğ-ğα*.
8. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, ἔνθ' ἀν., 162 : *ἀγκάθκια*. — *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 70.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 70.
10. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 71 : *ἀλήτ-τχια* (Ἔμπωνας, Κάστελλος).
11. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 168 : *πχιάν-νω*, *τουλούπχια*.

πκός, κουπὶ>*κουπκά*, σηπιὰ>*σουπκά* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Πυλ.), *σηπκὰ* (Ἀσφενδ., Κέφαλ.), σάπια>*σάπκα*.[1]

ρ+ι>*ρgι* (Χώρα) : χωριὰ>*χωρgιά*, τσεριὰ>*κεργιά*, λογαριάζω>*λο(γ)αργιάζ-ζω*, μαχαιριὰ>*μασαιργιά*, τυριὰ>*τυργιά*.[2]

ρ+ι>*ρǧ* (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : χωριὰ>*χωρǧά*, κεριὰ>*κερǧά*, λογαριάζω>*λουαρǧάζ-ζω*, μαχαιριὰ>*μαχαιρǧά*, τυριὰ>*τυρǧά*.[3]

ρ+ι>*ρκ* ἢ *ρǧ* (Κέφαλ., ἄρρενες) : χωριὰ>*χωρκά*, >*χωρǧὰ* κεριὰ>*κερκὰ-κερǧά*, λογαριάζω>*λουαρκάζ-ζω - λουαρǧάζ-ζω*, μαχαιριὰ>*μαχαιρκά*, - *μαχαιρǧὰ*[4] κ.ο.κ.

ρ+ι>*ρκι* (Κέφαλ., Θήλεις): χωριὰ>*χωρκιά*, κεριὰ>*κερκιά*, λογαριάζω>*λουαρκιάζ-ζω*, μαχαιριὰ>*μαχαιρκιά*, τυριὰ>*τυρκιά*.[5]

λ+ι>*λ̆-λ̆* (Χώρα, Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.) : δουλειὰ>*δουλ̆-λ̆ά*, ἐλιὰ>*ἐλ̆-λ̆ά*, παλιὰ>*παλ̆-λ̆ά*, ἀντηλιὰ>*ἀνδηλ̆-λ̆ά*, σκορδαλιὰ>*σκορδαλ̆-λ̆ά*.[6]

λ+ι>*λǧ* ἢ *ǧ-ǧ* (Ἀσφενδ., Πυλ.) : δουλειὰ>*δουλǧὰ- δουǧ-ǧά*, ἐλιὰ>*ἐλǧὰ-ἐǧ-ǧά*, ἀντηλιὰ>*ἀνδηλǧὰ - ἀνδηǧ-ǧά*, παλιὰ>*παλǧὰ - παǧ-ǧά*, ἥλιος>*ἥλǧος - ἥǧ-ǧος*.[7]

ζ+ι>*ζj* : βυζιὰ>*βυζjά*, νάζια>*νάζja*, ροζιασμένος>*ροζjασμένος*[8] κοιν.

τ+ι>*τj* (Χώρα) : γητειὰ>*γητjά*, πυτιὰ>*πυτjά*, τέτοια>*τέτja*, φυτειὰ>*φυτjά*.[9]

τ+ι>*τ-τι* (Κέφαλ.) : γητειὰ>*γητ-τειά*, πυτιὰ>*πυτ-τιά*, σπίτια>*σπίτ-τια*, τέτοια>*τέτ-τοια*, φυτειὰ>*φυτ-τειά*.

τ+ι>*θκ* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.)· : γητειὰ>*γηθκά*, πυτιά>*πυθκά*, σπίτια>*σπίθκα*, τέτοια>*τέθκα*, φυτειὰ>*φυθκά*.[10]

τ+ι>*δǧ* (Ἀσφενδ., Πυλ.) : γητειὰ>*γηδǧά*, πυτιὰ>*πυδǧά*, σπίτια>*σπίδǧα*, τέτοια>*τέδǧα*, φυτειὰ>*φυδǧά*.[11]

σ+ι>*σχι* (Χώρα) : ἴσια>*ἴσχια*, κρασιὰ>*κρασχιά*, φέσια>*φέσχια*.[12]

σ+ι>*σκ* (Ἀσφενδ., Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : ἴσια>*ἴσκα*, κρασιὰ>*κρασκά*, φέσια>*φέσκα*.[13]

---

1. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, ἔνθ' ἀν., 163 : *πκιάν-νω*.
2. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 71.
3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 71.
4. Πβ. *Seiler*, Glotta, XXXVI (1958), 214.
5. Πβ. *Seiler*, ἔνθ' ἀν., 214.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 71.
6. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 71 : Λάερμα.
7. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 72.
8. Πβ. *Pernot*, Chio, 276 ζι>ζj.— *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 408.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 72.
9. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 72.
10. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 409 : Ἰκαρία νοτιὰ>*νοθκιά*, σπίτια>*σπίθκια*.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 35. Ὁ τύπος σπίθια, τὸν ὁποῖον ὁ Dieterich ἀποδίδει εἰς τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας δὲν μαρτυρεῖται. Ἀντ' αὐτοῦ ἀκούεται ὁ τύπος *σπίθκα*.
11. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 620 : *κρεββάδια*, 675 : *νοδιά*.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 35 : Κάσος, Μεγίστη *φωδιά*.
12. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 72 : ἴσιος>*ἴσχιος*.
13. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 72: *ἴσκος*.

ν+ι>ν̆-ν̆ ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : νεάζω>*ν̆-ν̆άζ-ζω*, καρβουνιὰ>*καρβουν̆-ν̆ά*, χωνιὰ>*χων̆-ν̆ά*.[1]

'Εκ τῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι παρετέθησαν ἀνωτέρω, αἱ : *β+ι>φκ̆* : καράβια>*καράφκ̆α*, *δ+ι>κ-κι* : καρύδια>*καρύκ-κια*, *θ+ι>τ-τι* : καλάθια>*καλάτ-τια* καὶ *π+ι>πκ̆* : πιάνω>*πκ̆άν-νω* ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΣΥΓΚΟΠΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1. Συγκοπή.

Τοῦ *α* : παραθαλαμίδιον>παρθαλαμὶ>*παρταλαμὶ>βαρταλαμὶ*[2] ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.), *χαρταλαμίδι* ('Ασφενδ.), σάταλα-πάταλα>σάτλα-πάτλα>*σάτρα-πάτρα*, ἐπακροῶμαι>ἐπακρῶμαι>φακροῦμαι>*φκροῦμαι*.[3]

Τοῦ *ου* : ἀκολουθῶ > ἀκουλουθῶ > *κλουθῶ*,[4] κολυμβῶ > κολουμβῶ > *κουλουμβῶ* (Δυτ. Κῶς), *κλουμβῶ* ('Αν. Κῶς), *κλοῦμβος* -τό, nespolo>μόσπολο>μόσπουλο>μόσπλο>*μόσκλο*.[5]

Τοῦ *ο* : σκόροδον>σκόρδο κοιν.> *σκόρdo(ν)*.[6]

Τοῦ *ε* : ἐρεβίνθια>ριβίθια>βιρίθια>βρίθια>*ἀβρίθκ̆ια*, τερεβινθέα>τρεβινθιὰ>βρεμιθιὰ>βραμιθιὰ>*ἀβραμιθκ̆ιά*, fodera>*φόδρα* κοιν. καὶ αἱ προστακτικαὶ πάρετε>*πάρτε*, βγάλετε>*βgάρτε*, φέρετε>*φέρτε*, πιάσετε>*πιάστε* κ.ἄ. κοιν.

Τοῦ *ι* : ἐρεβίνθια>ριβίθια>βιρίθια>*βρίθκ̆ια-ἀβρίθκ̆ια*, κορυδαλλὸς>*σκορdαλ-λὸς*[7] (παρετυμολ. πρὸς τὸ *σκόρδον*), κορυφάδι>κορφάδι>*κορφάι*, κορυφοβελόνα>κορφοβελόνα>*καρφοβολόνα* (παρετυμολ. πρὸς τὸ καρφί), cheminée>τσιμινέα>*τσιμν̆ά*,[8] περιβόλι-περιβολάρης>*περβόλι-περβολάρης*,[9] περιπατῶ>*πορπατῶ*,[10] περιπατηξιὰ>*πορπατηξιά*, φιλοκαλῶ>φλοκαλῶ>*φροκαλῶ* σύνηθ.

Τοῦ *ου* : τὰ κοιν. (Βυζαντ.) regula>rigula>*ρίγλα*, subula>σούβουλα>*σούβλα*, tabula>*τάβλα*.

---

1. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 72: χωνιὰ>*χων̆-ν̆ά*.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 75 : Σορωνή.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 75.
4. Πβ. *Wagner*, Carmina Πικατ., στ. 274 : *κι ἐγὼ ξοπίσω ἐκλούθουν*.
5. Πβ. *A. Tsopanakis*. ἔνθ' ἀν., 76.
6. 'Η μορφὴ *σκόρδον* ἤδη ἀρχ., μεταγν. καὶ Βυζαντινή. Βλ. *'Ιω. Καλλέρην*, τροφαὶ-ποτά, 702 ὑποσ. 2.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 76.
8. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 76.
9. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 726.— *Dieterich*, Sporaden, 35, 36.— *Thumb*, IF. II, 26: 'Αμοργός.
10. Βλ. *Rohlfs*, E. W. 1679 : Bova.

2. Ἀνάπτυξις.

Ἀνάπτυξις φωνήεντος παρατηρεῖται συνήθως παρὰ τὰ χειλικά :

Τοῦ *ου* : εὐνοῦχος>βνοῦχος>μνοῦχος>*μουνοῦχος*,[1] εὐνουχάριον>βνουχάρι>μνουχάρι>*μουνουχάρι*, εὐνουχίζω>βνουχίζω>μνουχίζω>*μουνουχίζ-ζω*, Fatmé>Φατουμὰ [2]> -*Φάτουμα* τοπων. (Καρδάμεν.), pekmez>*πετουμέζ-ζι*, salvar>*σαλουβάρι*, tulban> *τουλουπάν-νι* ἰγδίον>ἰγδὶ>γδὶ>*γουδὶ* κοιν.

Τοῦ *ι* : ὕδνα>ὕτνα>*ὕτινα*,[3] εὐδία >'βδιὰ>*βιδ̑ία*, εὐδιάζω> βδιάζω> *βιδ̑ιάζ-ζω*,[4] χέρσος>*χέρισ-σος*,[5] αἰσχρὸς>σχρὸς>σιχρὸς>*ἀσιχρὸς* καὶ κατὰ τὰ ἄσχημος, *ἄσιχρος* -ὁ : [6] φρ. *ἄσιχρα λόγια* (ἄσχημα, αἰσχρὰ λόγια), ἀκμαῖος>ἄκμιος>ἄκνιος>*ἄκιν-νος*.[7]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Αἱ περιπτώσεις μεταθέσεως φωνηέντων εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ εἶναι ἐλάχισται, ὀφείλονται δὲ αὗται εἰς παρετυμολογίαν κυρίως καὶ εἰς λόγους ἀναλογίας :

ο-ι>ι-ο : δενδρολίβανον>ἀνdρολίβανο>*ἀνdριν̑ό̑βαλο* (Κέφαλ.).

ι-ο>ο-ι : λιγοθυμῶ>λιοθυμῶ>*λοϊθυμῶ* (Πυλ.).

ι-α>α-ι : κατηράσθη>*καταρήστη*: φρ. *καταρήστην dου ὁ Θιρό*, κατὰ τὸ ἀρνοῦμαι> *ἀρνήστη(ν)*.

α-ε>ε-α : αὐτεξούσιος>*ἐφταξούσιος* [8] (παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἑφτά*).

ε-α>α-ε : πελάτης>*ἀπαλέτης*.[9]

ο-ε>ε-ο : καλόγηρος>καλόγερος>*καλέορος* [10] (Κέφαλ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἀνάπτυξις εὐφωνικοῦ ε.

Πολλάκις μεταξὺ μιᾶς λέξεως, ἡ ὁποία τελειώνει εἰς -*ν* ἢ -*ς*, καὶ ἑτέρας, ἥτις ἀρχίζει ἐξ ἑνὸς ἁπλοῦ συμφώνου ἢ διπλοῦ ἢ συμφωνικοῦ συμπλέγματος, ἀναπτύσσε-

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 109.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 77.
3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 19.
4. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 19 : Κάλυμνος, Λέρος.
5. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 861.—*Dieterich*, Sporaden, 35.—*Ἀμάντου*, Γλωσσ., 73.
6. Διὰ τὸν κατ' ἀναλογίαν ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 95. Ὁ τύπ. *ἀσιχρὸς* ἀπαντᾷ ἐν Μυκόνῳ, κατὰ πληροφορίαν τοῦ συναδέλφου κ. Μάνεση.
7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 95.
8. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 78.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 78.
10. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 78.

ται ἓν ε διὰ λόγους εὐφωνίας.[1] Τοῦτο, μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν πολυσυμφωνικῶν συμπλεγμάτων, διευκολύνει τὴν δύσκολον προφοράν των καὶ ἀπαλλάσσει τὸν λόγον τῆς κακοφωνίας: Δὲν ζαλίζομαι>*'ἐν-ε-ζ-ζαλίζ-ζομαι*, δὲν ψάλλει>*'ἐν-ε-ψάλ-λει*, νὰ μὴ τὸν ψακώσῃ>*νὰ μὴν δὸν-ε-ψακώσῃ*, δὲν λειώνει>*'ἐν-ε-λ-λών-νει*, δὲν 'μοιάζει> *'ἐν-ε-μνοιάζ-ζει*, φοβεῖται μὴν ψοφήσῃ>*φουᾶται μὴν-ε-ψοφήσῃ*, μὴν τὴν σκᾷς τὴν μάναν σου>*μὴν δὴν-ε-σκᾷς τὴμ-μάνασ-σου*, δὲν τοὺς λείπει ποτὲ ἡ ἀσθένεια>*'ἐν δοὺς -ε-λείπει ποτθὲ ἡ ἀστένεια* καὶ κατ' ἀναλογίαν *ἔλιπέ με* (ἄφες με), δὲν τὴν νοιάζει> *'ἐν δὴν-ε-ν̆-ν̆άζ-ζει*, δὲν σιωπαίνει>*'ἐν-ε-σ-σωπαίνει*, πρόσεχε μὴν (ἀ)νοίξῃ>*πρόσεχέ μὴν-ε-ν-νοίξῃ*, ἦλθε(ν) χθὲς τὸ βράδυ>*ἤρτεν-ε-ψὲς τὸ βρά(δ)υ*, ἔδωσε τῶν ματιῶν της>*ἤδωκεν δῶν-ε-μ-μαθκ̆ῶν δης*, μεγάλην μπουκκιὰν φάγε, μεγάλον λόγον μὴν εἰπῆς>*μιάλην-ε-μbουκ̆-κ̆ὰφ φάε, μιάλολ-λόομ μὴμ bῆς* (παροιμ.), μὴν ἀρμέξῃς>*μὴν-ε-ρμέξῃς*.

1. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 19.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 79 κέξ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΜΦΩΝΑ

Τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐξαιρετικὸν πλοῦτον φωνητικῶν φαινομένων, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν τῶν Ροδιακῶν καὶ λοιπῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων. Συντηρητικώτερα μερικῶν ἄλλων ἰδιωμάτων τῆς Δωδεκανήσου (Καρπάθου-Κάσου), διατηροῦν τὰ μεσοφωνηεντικὰ *φ*, *χ*, *θ* καὶ ἐν πολλοῖς τὰ ἀρχικὰ *β*, *γ*, *δ*. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἰδίωμα Ἀσφενδιοῦ καὶ ἐν μέρει τὸ τοῦ Πυλίου, ὅπου τὰ χειλικὰ *π*, *β*, *φ*, τὰ ψιλὰ *κ*, *π*, *τ* καὶ τὰ δασέα *θ*, *χ* ὑφίστανται ἐξασθένωσίν τινα παρὰ τὰ ἀνοικτὰ φωνήεντα ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως. Τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ γνωρίζουν ἐπίσης τὴν οὐράνωσιν τῶν *κ*, *χ* πρὸ τοῦ *ε* καὶ *ι*, τὴν ἐναλλαγὴν τῶν μέσων *β*, *γ*, *δ* καὶ τὴν ἐν μέσῳ φωνηέντων σίγησιν αὐτῶν. Πρὸς τὴν διάλεκτον Κύπρου καὶ Ρόδου παρουσιάζουν ὁμοιότητας ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων *βγ*, *ργ*, *ρδ*, *γδ*, *βδ*>*βκ*, *ρκ*, *ρτ*, *γτ*, *χτ*, *βτ*, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 20). Διατηροῦν τὰ ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας διπλᾶ σύμφωνα καὶ δημιουργοῦν ὑστερογενῆ τοιαῦτα, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν κατωτέρω ἐν λεπτομερείᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

1. Σίγησις τῶν μέσων β, γ, δ μεταξὺ φωνηέντων.

Τοῦ *β*: ἄβλαβος>*ἄβλαος*, ἀνεμοστρόβιλος>*ἀνεμοστρόϊλο* -τό, βοόσυκον>*ἀβόσυκο*>*ἀόσυκο*, βλάβη>*βλάη*, βρούβα>*βρούα*, βωβὸς>*βουός*,[1] διάβολος>*διάολος*,[2] δι-, τριβολίζω>*διολίζ-ζω* [3] - *τριολίζ-ζω*, καβάλλα>*καάλ-λα*, καβαλ-λάρης>*κααλ-λάρης*,[4] κάβουρας>*κάουρας*, κάραβολας>*καράολας*,[5] λιβάδι>*λιάι*, κιβώριον>κιβούρι>*κιούρι*,[6] κάνναβις>κανναβούρα>*καν-ναούρα*, καράβι-καραβίζω>*καραΐζ-ζω* (ἐπὶ πράγματος ἐπιπλέοντος), κουβούκλιον>*κουούκλι*, *Παναγία ἡ Κουουκλιανὴ* τοπων. (Ἀσφενδ.), κυβερνῶ>*κύερνῶ*, πατσαβούρα>*πατσαούρα*, πεζόβολος>*πεζ-ζόολος*, προβάτα-ἡ>

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 85.

2. Εἰς ἑκάστην περίπτωσιν σιγήσεως μέσου παραθέτω μόνον τὸν κοινὸν τύπον τῆς λέξεως, παραλείπω δὲ τοὺς λοιπούς π.χ. διάβολος>διάολος, παραλείπω τοὺς τύπους: *δ-ϊάολος*, *ϊ-ϊάολος*, κ-κιάολος.

3. Πβ. *Preis.*, Wört. Pap. *διβολέω*.

4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 85.

5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 85.

6. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 31.

προυάτθα,[1] προβάλλω>*μbρουάλ-λω*, πυρόβολος>πυριόβολος>*πυρ̑ιόολος*, *πυρ̑ιόλος*,[2] Σάββατος>*Σάατο(ν)*>*Σάτο(ν)*, τριβόλιον>*τριόλι*,[3] φόβος>*φόος*,[4] φοβερίζω>*φοερίζω*>*φοϊρίζ-ζω*, πτωχοκυβερνῶ-πτωχοκυβέρνια>*φτωχοκύερνια*, χειρολαβὴ>χειρολάβιον>*χειρολάϊ* κ.ἄ.

Ὅπως ἐκ τῶν παρατεθεισῶν περιπτώσεων προκύπτει, τὸ *β* σιγᾶται ὅταν εὑρίσκεται μεταξὺ φωνηέντων ἰσχυροῦ ἀνοίγματος ἢ τοὐλάχιστον ἑνὸς ἰσχυροῦ καὶ ἑνὸς ἀσθενοῦς.[5] Τὰ συνηθέστερα ἰσχυροῦ ἀνοίγματος φωνήεντα παρὰ τὸ σιγώμενον *β* εἶναι τὰ χειλικὰ φωνήεντα *ο* καὶ *ου*. Δὲν ἀποβάλλεται τὸ *β* ὅταν ἀκολουθῆται ὑπὸ *ι* (*μολυβιοῦ*, *καραβιοῦ*) καὶ ὅταν προηγῆται τούτου ρηματικὴ αὔξησις: βάλλω-*ἔβαλα*, βαρύνω-*ἐβάρυνα*, βιδώνω-*ἐβίδωσα*.[6]

Τοῦ *γ*: ἀμάλαγος>*ἀμάλαος*,[7] ἀναλογία>*ἀναλοΐα* ἡ γεν. ἐπιρρηματ.: φρ. *ἀναλοΐας καλὰ πῆα* (ἀναλόγως καλὰ πῆγα), ἀνευλόγητος>ἀβλόγητος>*ἀβλόητος*: φρ. *ἀβλόητην -δὴν ἔχει* (ἔχει τὴν γυναῖκα ἀνευλόγητην, ἀστεφάνωτην), ἀντιχάραγος>*ἀνδιχάραος*, ἄλογον>*ἄλοο(ν)* πληθ. *ἀλόατα*, ἀνδρόγυνον>*ἀνδρόϋνο(ν)*,[8] ἀνώγειον>*ἀνώϊ* κοιν., Αὔγουστος>*Ἄγουστος*>*Ἄοστος*, ἀνοίγω>*ἀν-νοίω*, ἀστράγαλος>*ἀστράαλος* καὶ *ἀστράαλας*, βιδολόγος>*βιδολόος-βιδολός*, διήγημα>διήημα>*δίημα*: φρ. *ὁ κόσμος τὄχει δίημα* (συνών. τῇ «ὁ κόσμος τὄχει τούμπανο»), γρήγορα>*γλήορα-γλήορις*, ζυγὸς>ζ-*ζυός*, λαγὼς>*λαός*, καλοῦπόταγος>*καλοπόταος*, λέγω>*λέω-λίω*,[9] λυγαριὰ>λυαριὰ>*ἀλυαρ̑ιά*, μαμμολογῶ (ἐπιτηδεύομαι τὴν μαῖαν)>*μαμ-μολοῶ*, μεγάλος>μεάλος>*μιάλος*,[10] μέγας>μέας>*μίας*, *Μίας ποταμὸς* (τοπων. Καρδάμεν.), ὀλίγος>*λ-λίος*,[11] ὁμόλογον>*ὁμόλοο(ν)-ἁμόλοο(ν)*, ὀρίγανον>ἀρίανο(ν)>*ἀρίανη*-ἡ,[12] ὀρέγομαι>*ρέομαι*: φρ. *ρέεσαι νὰ τὴθ θωρῆς* (εὐχαριστεῖσαι νὰ τὴν βλέπῃς), Παναγία>*Παναΐα*, παγωνίτης>*παωνίτης*, ρῶγα>ρῶα>*ροῦα*, σταχολογῶ>*σταχολοῶ*, σταχολόγος>*σταχολόος*, συφφάγιον>*συφ-φάι*, Τετραγώνια>*Τετραώϋ-ϋα* τοπων. (Ἀντιμάχ.), τσιγαρίζω>*τσιαρίζ-ζω*, σφραγίδα>*σφραΐα*, ρυζόγαλον>*ρυζ-ζόαλο(ν)*, φρύγανον>*φρύανο(ν)* κ.ἄ. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, ὧν τὸ *α'* συνθετικὸν εἶναι τὸ στερητικὸν *α*, ἐὰν μετὰ τὸ *α* ὑπάρχῃ *γ*, τοῦτο δὲν ἀποβάλλεται: *ἀγέραστος*, *ἀγέλαστος*, *ἀγύριστος*, *ἀγέμιστος*. Δὲν ἀποβάλλεται ἐπίσης τὸ *γ*, ὅταν μετὰ τοῦτο ἀκολουθῇ συνιζανόμενον *ι*: Παναγία>*Παναΐα*, ἀλλὰ *Παναγιά*, τὸ φαΐ, ἀλλὰ τοῦ *φαγιοῦ*.[13] Ἡ σίγησις τοῦ μεσοφωνηεντι-

---

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 57.— *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 31.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 86.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 86.
4. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 57.
5. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 86.
6. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 86.
7. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 31.
8. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 417.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 87.
9. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ' ἀν., 56.
10. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 87.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 87.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 87.
13. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 88.

κοῦ γ τελεῖται καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς λογίας εἰσαχθείσας εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν λέξεις: παραγωγὸς>*παραωός*, χρονολογία>*χρονολοΐα*, ἀναλογία>*ἀναλοΐα*.

Τοῦ δ: ἀδελφὸς>*ἀερφός*, ἄδικον>*ἄϊκο(ν)*:[1] φρ. *ἄϊκον-νά σοῦ 'ρτῃ* (ἀρά), ἀνάδοσις> *ἀνάοση*, ἀνεμόποδας>*ἀνεμόπουας*, ἀντιδονῶ>*ndιονῶ*,[2] ἀντίδωρον>*ἀνdίερο(ν)*,[3] 'Αριστείδης>*'Αριστείης*, ἀσφόδελος>ἀσπόελος>*ἀσπόιλ-λας*, βόδι>*βόι*, βοδάρης>*βουάρης*, βοδάρικον>*βουάρικο(ν)* (ὁ βουκόλος παῖς), βράδυ>*βράϋ*, γαϊδούρι>γαδούρι>*γαούρι*, γαϊδουρέα>γαδουριὰ>*γαουῤίά*, θυρίδα>*θυρία*, ἰσοδομία>*ἰσιοδομιά*>*σιουμιά*, κελαδοῦσα>κελαοῦσα>*κίλαοῦσα*[4] (ὁ θῆλυς κορυδαλλός), κλειδὶ>*κλειί*, cantonada> κανdουνάδα>*κανdουνάα-κανdουνά* (γωνία), καπνοδόχος>*καπνοόχος*, κλαδὶ>*κλαί*,[5] λάδι>*λάι*, λαγουδάκι>*λαουάκι*, πεταλούδα>*πεταλ-λούα*, σίδερον>*σίερο(ν)*, χελιδόνι> χελιόνι>*χιλιόνι*.[6] Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ ἡ σίγησις τῶν μεσοφωνηεντικῶν β, γ, δ παρατηρεῖται εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν, ἐνῷ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς 'Ανατολικῆς Κῶ ἤρχισεν ὑποχωροῦσα πρὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Κοινῆς.

Τὸ φαινόμενον τῆς σιγήσεως εἶναι ἤδη ἀρχαῖον χρονολογούμενον διὰ τὸ γ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.[7]

2. 'Αφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν β, γ, δ.

'Η ἀφαίρεσις τῶν μέσων β, γ, δ ἐν ἀρχῇ λέξεως δὲν ἔχει εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς ἄλλα Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα καὶ δὴ εἰς τὰ ἰδιώματα Καρπάθου,[8] Κάσου[9] καὶ Χάλκης,[10] προκύπτει δὲ αὕτη ἐν συνεκφορᾷ δι' οὓς λόγους καὶ ἡ ἐν μέσῳ λέξεως σίγησις τῶν αὐτῶν συμφώνων: νὰ σοῦ δώκω>νὰ σοῦ 'ώκω>*νὰ σ' 'ώκω*, ἡ δεξαμενὴ>*ἡ 'εξαμενή*, *'Σ τὶς 'Εξαμενὲς* τοπων., διάβολος>jάολος>*'άολος*: φρ. *'αόλου γιὲ* (διαβόλου υἱέ), Γιαννάκης>Jαν-νάκης>*'Αν-νάκης*, γόμφος>γόφ-φος>*'όφ-φος*, κυψέλη>δυψέλ-λι τὸ>*'υψέλ-λι*,[11] διψῶ> *'ιψῶ*, δίχως>*'ίχως*, δάκνω-ἔδακον, ἐδάκασα-δακάνω>*'ακχάν-νω*, γύψος>*'ύψος*[12] (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὕψος), δὲν>*'έν*.

Εἴς τινας περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ἀφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν κ, μ, π, ὀφειλομένη εἰς λόγους ψυχολογικούς. Παραθέτω τὰ σχετικὰ παραδείγματα ἐνταῦθα

---

1. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 32: Κάρπαθος *ἄϊκος*.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 88.
3. Πβ. *A. Tsoapanakis*, ἔνθ' ἀν., 88.
4. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 32 *κελαῶ* Κάρπαθος, Κῶς.— *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Σύμμικτα, 1, 9: *τσιλαῶ* Κάρπαθος.
5. Πβ. A. Tsopanakis, ἔνθ' ἀν., 88.
6. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 861.— *Dieterich*, Sporaden, 29: Μύκονος, Κάλυμνος, Σύμη.
7. Βλ. *Mayser*, Gramm., 1, 163 κέξ.
8. Βλ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, 'Αθηνᾶ 55 (1951), 24.
9. Βλ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Κάσος, 5.
10. Βλ. *Α. Τσοπανάκη*, Χάλκη, 27.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 89.
12. Πβ. *Φ. Κουκουλέ*, Οἰνουντιακά, 304.

χωρὶς νὰ εἶναι φωνητικὰ φαινόμενα παρουσιάζοντα ἔκτασιν νόμου : κακόμοιρος>*'ακόμοιρος*, *'ακομοίρα*, κακὸν χρόνον νᾶχη>*'ακόχρονον νᾶχη>'ακόχρον-νᾶη* ἀπλολογικῶς (ἐνταῦθα παρελείφθη δι' ἀνομοίωσιν καὶ τὸ χ), *μάννα μου>'άννα μου*, Παναγιά μου> *'αναγιά μου*.

3. Ἐναλλαγὴ τῶν μέσων β, γ, δ καὶ τῶν θ, φ, χ.

β>δ : βαπτίζω>*δαφτίζ-ζω*,[1] βάπτισις>*δάφτιση*, βῆμα>*δῆμα*:[2] φρ. *τ' ἅγιοδ δῆμα*, βιβλίον>βεβλίο>*δεβλίο(ν)* (Χώρα).

γ>β : γαλόμανδρα>*βαλόμανdρα* (Πυλ.) καὶ τοπων. (αὐτόθι), γάστρα>*βάστρα*,[3] γαστρίον>*βαστρί(ν)*, γογγύζω>*βονgύζ-ζω*,[4] Γοργόνα>*Βοrgόνα* (Κέφαλ.), γούβα> *βούβα>βούα*,[5] γουλίζω>*βουλίζ-ζω*, ἐγὼ>*ἐβὼ*[6] ('Ασφενδ., Πυλ.), οὔριον (ᾠὸν)>γούριο> *βούrjιο* ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.), *ἀβούrjιο* (Κέφαλ.), ῥῶξ> ρῶγα>*ρῶβα*[7] ('Ασφενδ., Πυλ.), παρηγοροῦμαι>*παρηβοροῦμαι - παρηβορjιοῦμαι - παρηορjιοῦμαι*, παρηγοριὰ>*παρη(β)ορjιά*, αἶξ - αἰγίτικον>γίτικον>γιτσικὸν>*βιτσικὸ(ν)* (ποίμνιον αἰγῶν).

γ>δ : γυμνάζω>*δυμνάζ-ζω*, γυμναστικὴ>*δυμναστική*, gemellus>*γιμέλ-λι*[8]>*διμέλ-λι* καὶ ρ. *διμελ-λών-νω*, 'Ιωακεὶμ>Jακείμης>*Διακείμης*.[9]

δ>β : δόντι>*βόνdι*,[10] ὀδοντάγρα>*βονdάγρα*, ἐδωδὰ>*βωδὰ-δωβὰ*[11] ('Ανατ. Κῶς).

δ>γ : δαμάλι>*γαμάλι*, δεσπότης>*γεσπότης* (Κεφαλ.), διψῶ>*γιψῶ* (Κέφαλ.), διψασμένος>*γιψασμένος*, δέρω-δέρνω>*γέρνω*, φρ. *ἤγειρέν dη(ν)* (τὴν ἔδειρε), δερνόμοιρος>*γερνόμοιρος* (ὁ ὑπὸ τῆς μοίρας δερόμενος, ὁ συνεχῆ ἀτυχήματα ὑφιστάμενος), δένω>*jέν-νω* (Κέφαλ.) : φρ. *ἤjεσεν dὸγ γάαρόν dου* (ἔδεσε τὸν γαΐδαρόν του), δὰ>*γά*, ἔλα δὰ>*ἔλα γὰ* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.), δόντι>*γόνdι* ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.).

Εἴς τινας περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ἐναλλαγὴ τῶν συμφώνων *θ, φ, χ* :

θ>φ : θήκη-θηκάρι>*φηκάρι*,[12] θύλακος-θύλακας>*φύλακας*.[13]

θ>χ : θαρῶ>*χαρῶ*,[14] θὰ>*χά*, θὰ ἔλθη>θἄρτη>*χἄρτη* (Κέφαλ.).

χ>θ > ἐξαχυρίζω>*ξεθερίζ-ζω* (Κέφαλ.), παρετυμολ. πρὸς τὸ *θέρος*.

φ>χ : φανόπτης>φανόφτης>*φανόχτης*, παραθαλαμίδιον-παραθαλαμίδι>φαρταλαμίδι>*χαρταλαμίδι* ('Ασφενδ.).

---

1. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 36.
2. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 55.—*Α. Tsopanakis*, Phonétique, 95.
3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 36 : Τῆλος.
4. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 95.
5. 'Ο τύπ. *βούβα* καὶ παρὰ Δουκ.
6. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 37 : Μεγίστη, Ρόδος.
7. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 36.
8. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 151 : *διμέλλης*.
9. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 96 : *Διωακείς*.
10. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 96.
11. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 37. 'Ο τύπ. *βωδὰ* ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ 'Ανατολ. Κῷ καὶ οὐχὶ καὶ ἐν τῇ Δυτ. ὡς ἀναφέρει ὁ Παντελίδης.
12. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 38.
13. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 38.
14. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 99.

χ>φ : χρυσοχόος>χρουσοχὸς>*χρουσοφός*.[1]
φ>θ : γεφύρι>*jοφύρι>jοθύρι*, φανατικὸς>*θανατικὸς* (παρετ. πρὸς τὸ *θάνατος*).
φ>β : φαρδόχειλον>*βαρδόχειλο(ν)* (λαγύνιον ἔχον φαρδὺ στόμιον [Κέφαλ.]).

4. Ἐξασθένωσις τῶν συμφώνων β, θ, κ, π, τ, φ, χ.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἐξασθένωσις, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται εἰς τὸ ἰδίωμα Ἀσφενδιοῦ καὶ ἐν μέρει τοῦ Πυλίου τὰ χειλικὰ *π, β, φ*, τὰ ὀδοντικὰ *τ, θ* καὶ τὰ οὐρανικὰ *κ, χ* ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως, ὅταν εὑρεθοῦν μεταξὺ ἢ πρὸ φωνηέντων μεγάλου ἀνοίγματος (*α, ο, ου*) : ἀρραβῶνα>*ἀραβῶνα*, χαβούζα>*ʰαβούζ-ζα*, παλλαβὸς>*ᵖαλλαός*, πατέρας>*ᵖατέρας*, σαπούνι>*σαᵖούνι*, κοφίνι>*ᵏοᶠίνι*, πιλάφι>*πιλάβι* (τὸ φ ἐξασθενούμενον πλησιάζει πρὸς τὸ β), ἔμαθαν>*ἤμαᶿα(ν)*, κομμάτι>*ᵏομμ-άτι*, κομματάκι>*ᵏομματάκι*, μοναχὸς>*μοναʰός*, χάνω>*ʰάν-νω*, χορὸς>*ʰορός*, ζάχαρις>*ζ-ζάʰαρη*, θὰ μὲ χάσῃς>*ʾὰ μὲ ʰάσῃς*.

Ὁ *Χατζιδάκις*, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰκαρίου ἰδιώματος,[2] παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ ἰδιώματα Κύπρου, Ρόδου, Ἰκαρίας καὶ λοιπὰ συγγενῆ, τὰ σύμφωνα ἐναλλάσσονται πολλαχῶς καὶ παραλείπονται, ὅπερ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι δὲν συμβαίνει, ἀποδίδει δὲ τὰς ἐναλλαγὰς καὶ παραλείψεις ταύτας τῶν συμφώνων εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αἱ κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἐκτελοῦνται χαλαρῶς καὶ ἀτόνως. Εἰς τὴν περίπτωσίν μας νομίζω ὅτι ἡ προκύπτουσα ἐξασθένωσις τῶν ἀναφερθέντων συμφώνων ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν φύσιν τῶν συμφώνων τούτων (χειλικά, ὀδοντικά, οὐρανικά), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ὅτι ταῦτα εὑρίσκονται πρὸ ἢ μεταξὺ φωνηέντων μεγάλου ἀνοίγματος, τὰ ὁποῖα ἐπὶ πλέον φέρουν τὸν τόνον τῆς λέξεως: *σαπούνι, ἀρραβῶνα, χαβούζα*. Εἰς τὸ αὐτὸ φαινόμενον ὑπάγονται καὶ αἱ ὀλίγαι περιπτώσεις σιγήσεως τῶν συμφώνων *θ* καὶ *μ*, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὰ ἰδιώματα Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου : κάθομαι>*κάομαι* : φρ. *κάου δουὰ*<κάθου ἐδωδὰ (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), *κάομέστε καὶ λημένομε*<καθήμεθα καὶ ἀναμένομεν (αὐτόθι), τί θαρεῖς;>*τὶ ʾαρεῖς;* (Κέφαλ.), θὰ>*ʾά*, ἐντάμα>*ἀνδάα* (Κέφαλ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

1. Πρόθεσις, ἀφαίρεσις καὶ ἐπένθεσις συμφώνων.

Τὰ τελικὰ *-ν* καὶ *-ς* τῶν ἄρθρων συνεκφερομένων μετὰ τῶν ὀνομάτων προστίθενται πολλάκις ἐκ πλημμελοῦς χωρισμοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀκολουθοῦντος ὀνόματός ὡς προθετικὰ σύμφωνα : τὸν αἰῶνα>*ὁ ναιῶνας*, τὸν ὕπνον>*ὁ ν-νύπνος*, τοὺς ἑρπετοὺς>*ὁ σερπετός*. Τὸ τελικὸν *-ν* προστίθεται παρηλλαγμένον φωνητικῶς, ὅταν τὸ ἀκολουθοῦν ὄνομα ἀρχίζῃ ἀπὸ συμφώνου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχικὸν τοῦτο σύμφωνον ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ τοῦ *-ν* ὑφίσταται ἀντίστοιχον φωνητικὴν τροπήν : τὸν παλαιτὸν>τὸμ ʰαλαιτὸν>*ὁ μʰαλαιτός*.

---

1. Πβ. *Λ. Τσοpanakis*, Phonétique, 98.
2. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ, 2, 416.

Α'. Πρόθεσις τοῦ ν :

Πρὸ φωνήεντος : αἰὼν-αἰῶνας-τὸν αἰῶνα>*ὁ ναιῶνας*,[1] ἐπίρρ. *ναιώνια*, τὸν ἑαυτόν του>τὸν ἰαυτόν του> *ὁ νιαυτός του*,[2] τὴν αὐλὴν>*ἡ ναυλή*, τὴν αὐγὴν>*ἡ ναυγή*, τὸν Ἰορδάνην>*ὁ Νιορδάνης*,[3] τὸν ὕπνον>*ὁ ν-νύπνος*,[4] τὴν ἐκκλησιὰν>*ἡ νεκκλησιὰ*[5] *-ἡ νεgλησκιά*, τὴν ἰτέαν>τὴν ἰτιὰν>*ἡ νιτιὰ*[6] *-ἡ νιθκιά*, τὸν ἦσκιον>*ὁ ν-νήσκιος*,[7] τὸν ἀθέρα>*ὁ ναθέρας*>*ὁ νεθέρας* (κατὰ τὸ αἰθέρας<αἰθήρ ;)-τὸ *νεθέρι*, τὸν οἰκοκύρην>*ὁ νοικοκύρης* κοιν., τὸν ὦμον>*ὁ νῶμος*[8] κοιν., τὴν οὐρὰν>ἡ νουρὰ>*ἡ ν-νορά*.[9]

Πρὸ συμφώνου : τὸν κρημνὸν>τὸν κρεμνὸν>τὸγ κρεμ-μὸν>*ὁ γκρεμ-μός*,[10] παλαίω-παλαιτὸς -ὁ>τὸν παλαιτὸν>τὸμ bαλαιτὸν>*ὁ μbαλαιτός* (Χώρα, Ἀσφενδ.), τὴν πρόπολιν>τὴμ *bρόπολιν*>*ἡ μbρόπολη*,[11] τὴν πέρκαν>τὴμ *bέρκαν*>*ἡ μbέρκα*,[12] πρόλοβον-προλόβα>προβόλα>προόλα>προούλα τὴν προούλαν>*τὴμ bροούλαν*>*ἡ μbροούλα*,[13] προβάλλω>*μbροβάλ-λω* (ἐκ παρετυμολ. πρὸς τὸ ἐμπρὸς>*μbρός*).

Β'. Πρόθεσις τοῦ σ.

Πρὸ φωνήεντος : Τῆς Ἀναλήψεως>τῆς Ἀναληψιοῦ>*τοῦ Συναληψιοῦ*, ἑρπετὸς-τοὺς ἑρπετοὺς>*ὁ σερπετὸς*[14] (εὐκίνητος, ἐπιδέξιος).

Πρὸ συμφώνου : ἀκανθόχοιρος>*καντσόχοιρος>σκατζόχοιρος>σκαζ-ζόχοιρος*,[15] κορμὸς-κορμάλι > κουρμάλι > *σκουρμάλ-λι*,[16] κορυδαλλὸς > *σκορdαλ-λὸς* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Πυλ., Ἀσφενδ.), *Σ τοῦ Σκορdαλ-λοῦ* τοπων. (Ἀντιμάχ.) *σκορταλ-λιὸς* (Κέφαλ.) (παρετυμολ. πρὸς τὸ *σκόρδον*), κίσθος>*σκίθ-θος*, κρίνον-κρίνος>*σκρίνος*, παρπέραις -αῖ[17]>*σπερβέρι* -τὸ, φαρκίδες-φακίδες>*σφακίες*.

2. Ἀφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν ν καὶ σ.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν *ν* καὶ *σ* τελεῖται ἐν συνεκφορᾷ καὶ κατὰ λόγον ἀντίστροφον ἐκείνου, δι' ὃν γίνεται ἡ πρόθεσις αὐτῶν : τὸν νάρθηκα>*ὁ ἄρτηκας*, *Σ τοὺς*

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 100.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 100.
3. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 100.
4. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 53 : Κύπρος, Μεγίστη, Σύμη.
5. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 53 : Σύμη.
6. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 100 : *νοτιά*.
7. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 53 : Σύμη.
8. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 412 : Ἰκαρία.—*Morosi*, Otranto, Canti CXXII, στ. 2.— *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 677.— *Kretschmer*, Lesb. 213.— *Dawkins*, Mod. Gr., 663.— *Rohlfs*, E.W. 2504 : Otranto.
9. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 412 : Ἰκαρία.
10. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 100.
11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 101.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 100.
13. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 101.
14. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 492.
15. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 101.
16. Πβ. *Ἀμάντου*, Γλωσσ., 36.
17. Πβ. Θανατ. Ρόδ., στ. 176 (Ἔκδ. Wagner, 37).

'Αρτήκους τοπων. (Κέφαλ.), νὰ>'ά, νὰ τοῦ φέρῃ>'ὰ τοῦ *φέρῃ*, νοσοκομεῖον>*εἰσοκομεῖο* (παρετυμολ. πρὸς τὴν *εἰς*), τῆς σπιθαμῆς>ἡ *πιθαμή*.

3. 'Ανάπτυξις ἐνρίνου παρὰ τὰ ψιλὰ κ, π, τ.

Παρὰ τὰ ψιλὰ *κ*, *π*, *τ* καὶ ἐν μέσῳ λέξεως ἀναπτύσσεται ἔνρινον *ν*, *μ* ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ,[1] μεταβάλλον ταῦτα εἰς μέσα ἔνρινα *νg*, *μb*, *νd* : ἐκκλησιὰ> *ἐνgλησκιὰ* (Δυτ. Κῶς), ἄκανθα>*ἄνgαθ-θα-ἀνgάθ-θι*, vapore>βαπόρι>παπόρι>*παμbόρι*, μύρμηκας>μέρμηκας>*μέρμηνgας*, ὅταν>*ὅνda(ν)*.

4. 'Επένθεσις τῶν συμφώνων ρ, σ.

Τοῦ *ρ* : ἔχιδνα>ὄχενδρα[2]>*ἄχένdρα*, πλάστιγξ(;)-πλαστίγγιον>πλαστρίγγιον[3]> *πλαστρούνjι*, tacco-taccone>τακκούνι>*τρακ-χούνι*.[4]

Τοῦ *σ* : ἄρκευθος>*ἄσκέθρος*,[5] *'Στ' 'Ασκέθρι* τοπων. (Καρδάμεν.) ἀποπολλοῦ> *'ποσπολ-λῆς*,[6] παιπάλη>πασπάλη ἀρχ.>*πάσπαλ-λη*[7] (τὸ πολὺ λεπτὸν ἄχυρον. 'Ο ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου κατὰ τὸ *πάσπαλος* ἤδη ἀρχ. ὡς οὐσ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

1. Φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφώνων.

α/ 'Εξέλιξις τοῦ *β* πρὸς τὰ σύμφωνα *φ*, *μ*, *π* τῆς αὐτῆς φωνητικῆς κατηγορίας.

β>φ : ἀστοιβὴ>*ἀστοιφὴ* (Πυλ.), ξεβοτανίζω>*ξεφοτανίζ-ζω* (Πυλ.), παραθαλαμίθι>βαρταλαμίδι>*φαρταλαμὶ* (Πυλ.).

β > μ : τερεβινθέα >τρεμινθιὰ >τραμιθιὰ >*βραμιθjὰ - ἀβραμιθκjὰ*[8] ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.), *τραμιθκjὰ* (Κέφαλ.), τερεβίνθι>*βραμίθ-θι*.

β>π : "Αγιος 'Αβακούμ>*'Αγιὰ Ποκοὺ*[9] τοπων., vapore>*παπόρι* κοιν.

β/ 'Εξέλιξις τοῦ γ πρὸς τὰ *κ*, *χ*.

γ>κ : γαγγραινιάζω>*κακραν̆-ν̆άζ-ζω*, γαργαλεύω>*καρκαλ-λεύγκω*.[10]

γ>χ : spago>*σπάχος*, τραγανὸς[11]>*τραχανᾶς* κοιν.

---

1. Βλ. *Κουκουλέ*, 'Αθηνᾶ 49 (1939), 79 κέξ.— *Β. Φάβη*, 'Αθηνᾶ 52 (1948), 271-277.
2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 403 : 'Ικαρία.
3. Πβ. *Rohlfs*, B. Z. 37 (1937), 59 : *πλάστρινga*<πλάστιγξ.
4. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 103.
5. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 54.
6. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 54.
7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 73.
8. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 104.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 104 : *'Απακούς*.
10. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 576 : *καρκαλιῶ*.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 104 : *καρκαλλεύγω*.
11. Βλ. *'Ησύχ.*, *χόνδρος*, *τραγανός*.

γ/ Ἐξέλιξις τοῦ δ πρὸς τὸ ζ.

δ>ζ : διαυλακώνω>ζ-ζαυλακών-νω,[1] ἰάπτω>διάφτω>ζ-ζάφτω[2] (κοιν. ζάφτω). Ἡ ἐν λ. τόξον-τοξάρα>δοξάρα κοιν.>λοξάρα, τοξεύω>δοξεύω κοιν.>λοξεύγκω (Πυλ.). τροπὴ τοῦ δ εἰς λ ὀφείλεται πιθανῶς εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ λοξός.

δ/ Ἐξέλιξις τοῦ φ πρὸς τὰ β, θ, χ.

φ>β : φασόλια>βασούλ-λα, πιλάφι>π-πιλάβι, φαρδόχειλον>βαρδόχειλο(ν) (Κέφαλ.), φλόμος>βλόμος.[3]

φ>θ : γεφύρι>γιοφύρι>γιοθύρι.

φ>χ : ἀφοῦ>ἀχοῦ (Ἀσφενδ.) : φρ. ἀχοῦ ἤμουτόνεν ᾑειδὰ (ἀφοῦ ἤμουν ἐκειδά).

ε/ Ἐξέλιξις τοῦ χ πρὸς τὰ φ, θ.

χ>φ : λεχὼ-λεχοῦσα>λεφοῦσα-λουφοῦσα (Κέφαλ.), τὸ κοιν. (ἐκ)λείχω>γλείφω, χρυσοχόος>χρουσοφός.

χ>θ : ἐξαχυρίζω>ξεχερίζω>ξεθερίζ-ζω.

ς/ Ἐξέλιξις τοῦ θ πρὸς τὰ χ, δ, σ.

θ>χ : θαρῶ>χαρῶ : φρ. μ-μὲ χαρεῖς πήιὸ; (νομίζεις; φαντάζεσαι;) (Κέφαλ.), θωρῶ>χωρῶ[4] (Κέφαλ.), θὰ>χά :[5] φρ. τσὰ χὰ σ' ἔχῃ; (ἔτσι θὰ σ' ἔχῃ; Κέφαλ.).

θ>δ : θειάφι>δειάφι>δᾑειάφι.[6]

θ>σ : θεὸς>σιός,[7] θεοφοβούμενος>σιοφοούμενος.

Διὰ τὰς τροπὰς τοῦ θ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ν πρὸς αὐτὸ βλ. κατωτέρω ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ τελικοῦ -ν.

ζ/ Ἐξέλιξις τοῦ κ πρὸς τὰ γ, χ, τσ.

κ>χ : κάπτω>χάβγκω, τὸ κοιν. χάβω.

κ>γ : ἄκανος>ἄγανο(ν), κουμάσι[8]>κουμᾶς>γουμᾶς>ἀ(γ)ουμᾶς.

τσ : κίρρος>τσίρρος,[9] κορακίνα>κορατσίνα.[10]

η/ Ἐξέλιξις τοῦ π πρὸς τὰ β, φ, π.

π>β : παραθαλαμίδιον>βαρταλαμὶ (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

π>φ : παραθαλαμίδιον>φαρταλαμίδι (Πυλ.).

π>χ : παραθαλαμίδιον>χαρταλαμίδι (Ἀσφενδ.).

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 602.—Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 38.
2. Πβ. *Rohlfs*, E.W., 730 : Otranto.
3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 39.
4. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 38.
5. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 38.
6. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἀν., 39 : Μεγίστη. —*Λ. Tsopanakis*, Phonétique, 106.
7. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔνθ' ἀν., 39.
8. Βλ. τὸ παρ' *Ἡσυχ.*: *κουμᾶσι·* τὸ τῶν ὀρνίθων οἴκημα.
9. Πβ. *Ἀμάντου*, Γλωσσ., 69.
10. Πβ. *Λ. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 109.

θ/ Ἐξέλιξις τοῦ *τ* πρὸς τὸ *δ* καὶ τοῦ *τι* πρὸς τὸ *τσι*.

τ>δ : matinata>*μανδινάδα-μανδινάα-μανδινά*, mantenuta>*μανδινούα*,[1] τόξον-τοξάρι-τοξάρα>*δοξάρι-δοξάρα* κοιν., *τοξεύω>δοξεύγκω*.[2]

τι>τσι : βυτίον>*βουτσὶ* κοιν., *ἀλάτι>ἀλάτσι*,[3] *τιλλῶ>τσιλ-λῶ* κοιν., *κληματίδα>κληματσί(δ)α*, μεγε0. *κληματσούρα*,[4] *κρεββάτι>κρεββάτσι>κρεβατσούλ-λα>κριατσούλ-λα*,[5] *κομμάτι>κομ-μάτσι - κομ-ματσούλ-λι*, *γαλατίδα>γαλατσία*,[6] τιτθίον>*τσιτσί*.[7]

2. Οὐράνωσις τῶν ὑπερωϊκῶν κ, χ, γγ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ (Ἀσφενδ., Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) τὰ ὑπερωϊκὰ σύμφωνα *κ*, *χ*, *γγ* εὑρισκόμενα πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ *ι* ὑφίστανται οὐράνωσιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζει μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς.[8]

Οὕτω χ+ε, ι>*χ̇* : ἀχυρῶνας, χέρι, χαιρετῶ, χελιδόνι, παρανυχίδα, ταχύ, χιόνι κλπ. >*ἀχ̇ερώνας*, *χ̇έρι*, *χ̇αιρετῶ*, *χ̇ιλιόνι*, *παρανυχ̇ία*, *ταχ̇ύ*, *χ̇ιόνι* κλπ.

κ+ε, ι>*κ̇* : καιρός, κερί, κεφαλή, κοιμοῦμαι, παιδάκι κλπ. > *κ̇αιρός*, *κ̇ερί*, *κ̇εφαλή*, *κ̇οιμοῦμαι*, *παιάκ̇ι-πιάκ̇ι*, κλπ.

Ἐξαιροῦνται τὰ ἐν ταῖς ξέναις λέξεσι : *κινίνο*, *μbακ-κίρι*, *τσακ-κίρης*.[9]

γγ>νγ̇ : ἄγγελος, Εὐαγγελία, Εὐαγγέλιον, ἀγκυλώνω > *ἄνγ̇ελος*, *Βανγ̇ελία*, *Βανγ̇έλιο*, *νγ̇ύλ-λών-νω*.

Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας. Ἐν αὐτῷ, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (σελ. 6), τὸ μὲν *κ* πρὸ τῶν *ε* καὶ *ι* ὑφίσταται τὸν κοινὸν τσιτακισμὸν *κ>τσ* : καιρὸς>*τσαιρός*, κερὶ>*τσερί*, τὸ *χ* πρὸ τῶν αὐτῶν φωνηέντων προφέρεται ὡς *σ* : χέρι>*σέρι*, χαιρετῶ>*σαιρετῶ*, χοῖρος>*σοῖρος* τὸ δὲ *γγ>ντζ* : Εὐαγγέλιον>*Βαντζέλιο*, ἄγγελος>*ἄντζελος* κλπ.

3. Τροπὴ τοῦ συριστικοῦ σ εἰς ἠχηρὸν ζ.

Τὸ ἄηχον συριστικὸν *σ* καθίσταται ἠχηρὸν τρεπόμενον εἰς *ζ* :

α/ πρὸ φωνήεντος ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ :

---

1. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 109.
2. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 35 : Κύπρος, Μεγίστη.
3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, ἔν0' ἀν., 35.
4. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔν0' ἀν., 110.
5. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔν0' ἀν., 110 : *κρεβατσούλλι*.
6. Ἤδη βυζαντ. *γαλατσίδα* : βλ. *Ἰω. Καλλέρην*, ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 8, 1958, 36 ὑποσ. 4.
7. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔν0' ἀν., 110.
8. Κατὰ τὴν ταξινόμησιν *Pernot* (Chio 242 κέξ.) εἰς τὰ ἰδιώματα : Κάτω Ἰταλίας, Πελοποννήσου, Cargese (Κορσικῆς), Κύμης, (Εὐβοίας), Ἀθηνῶν (παλαιότερον), Μεγάρων, Βοιωτίας, Λοκρίδος, Αἰτωλίας, Αἰγίνης, Σκύρου, Κέω, Σύρου, Νάξου, Ἴου, Ἀμοργοῦ, Θήρας, Καρπάθου, Κρήτης, Κύπρου, Μεγίστης, Καππαδοκίας, (Φάρασα), Πόντου (Ὄφις). Κατὰ τὸν *Dieterich* (Sporaden, 60) : Σίφνου, Σερίφου, Καλύμνου, Κῶ (Δυτ.) καὶ κατὰ *Α. Tsopanakis*, (Phonétique, 110 κέξ.) : Ρόδου, Τήλου καὶ Χάλκης.
9. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔν0' ἀν., 111.

σάκχαρις>ζάχαρη κοιν. *ζ-ζάχαρη*, σαπφείριον>ζαφείρι κοιν. *ζ-ζαφείρι* καὶ κυριών. *Ζ-ζαφείρης, Ζ-ζαφείρα, Ζ-ζαφει-ριώ*, σόγχος>ζόχος κοιν., *ζ-ζόχ-χος*, τουρκ. sümbül> ζουμπούλι κοιν. *ζ-ζουμbούλ-λι*, ὡσὰν>σὰν>*ζ-ζὰν* (Κέφαλ.).

β/ πρὸ τῶν συμφώνων *β, γ, δ, λ, μ, ν, ρ* ἐν μέσῳ λέξεως ἢ μεταξὺ δύο λέξεων ἐν συνεκφορᾷ : [1]

σ+β>ζβ : ἄσβεστος>*ἀζβέστης*, κανδηλοσβέστης>*κανdηλαζβέστης*, σβίγα>*ζβία*, τοὺς βώλους>*τοὺζ βώλους*.

σ+γ>ζγ : σγουρὸς>*ζγουρός*, τοὺς γονιοὺς>*τοὺζ γοῦ-ὺς*.

σ+δ>ζδ : τοὺς δικούς μου>*τοὺζ δικούζ μου*, τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους>*τοὺζ δώδεκα Ποστόλους*.

σ+λ>ζλ : τῆς λεμονιᾶς>*τῆζ λεμοῦ-ὺᾶς*, τῆς λυγαριᾶς>*τῆζ λυαρῑᾶς*.

σ+μ>ζμ : ἐσμάριον>*ἀζμάρι-ζμάρι*, σμίγω>*ζμίω*, κόσμος>*κόζμος*, σμαρίδα> *ζμαρία*, τοὺς μικροὺς>*τοὺζ μικρούς*.

σ+ν>ζν : τοὺς νέους>*τοὺζ νέους*, τῆς νεόνυμφης>*τῆζ ὺ-ὺόνυφ-φης*.

σ+ρ>ζρ : τῆς ροδακινέας>*τῆζ ρουακιὺ-ὺᾶς*, τῆς Ρόδου>*τῆζ Ρόδου*, τὶς ρῶγες> *τὶζ ροῦες*.

4. Τσιτακισμὸς τῶν σ, σ-σ.

Ὁ τσιτακισμὸς τοῦ σ-σ, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ἔκτασιν εἰς τὰ ἰδιώματα Καρπάθου, Κάσου, Ἀστυπαλαίας, Λέρου ἐν μέρει καὶ εἴς τινα ἰδιώματα τῆς Χίου,[2] εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιώματα συναντᾶται μόνον εἰς τὰς κοινὰς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ περιπτώσεις πάσσαλος>πασσούλι>*πατσούλ-λι*, çakal (τουρκ.)>*τσακ-χάλι*, σακάτης>*τσακχάτης*, σακκοράφα>*τσακχοράφα*, σαρδέλ-λα>*τσαρdέλ-λα*, σιλιπορδῶ>*τσιλιπουρdῶ*.[3]

5. Τσιτακισμὸς τοῦ ξ.

ξ>τσ : ἐξαπωθῶ>*τσαπ-πώθω* καὶ διὰ τὸν ἀόρ.>*τσαπ-πών-νω*,[4] ἐξώφλοιον>*τσώφλομω*,[5] λύγξ>λόξικας>*λύτσικας*.

6. Τσιτακισμὸς τοῦ ψ.

ψ>τσ : καυσοκνίδα>*καψοκνία[6]>κατσουκνία>τσουκνία>τσουκνούα*, κοψαύτης> κουτσάφτης>*κουτσόφτης*,[7] κοψώτιον>κοτσώτι>κοτσούτι>*κουτσούτθι* (εἶδος σφραγῖδος γιδοπροβάτων διὰ κοπῆς τμήματος τοῦ ὠτός), κοψονόρης>κοτσονόρης>*κουτσονόρης -α*, κοψουράδης>κοτσουράδης>*κουτσουράδης* ἐπών. (ἐξ οὐσ. κοψουράδι>*κουτσουράδι*;).

---

1. Ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ σ ἤδη ἀρχαία. Βλ. *Schwyzer*, Griech. Gramm. 1, 217 : *Ζμυρναῖος, ψήφιζμα, πρεζβευτάς, ἀμφιζβήτησιν*, κ.ἄ.
2. Βλ. *Pernot*, Chio 289 κέξ.
3. Πβ. *Λ. Tsopanakis*, Phonétique, 114.
4. Πβ. *Λ. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 115.
5. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 248.
6. Βλ. *Λ. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 115.
7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 315.

7. Ἐκλέπτυνσις τοῦ φθόγγου τζ-ντζ.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ, καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, τὸ σύμφωνον ζ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὑρισκόμενον ἀκούεται πάντοτε ὡς διπλοῦν ζ-ζ : Ἐκ τῆς τοιαύτης προφορᾶς τοῦ ζ, ἥτις ἴσως εἶναι κατάλοιπον τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ συμφώνου τούτου, ὡς ὑποθέτει ὁ *Χατζιδάκις*,[1] ἡ ἀρχαία ἐξέλιξις τῆς ἀρχαιοτέρας προφορᾶς τοῦ ζ ὡς *dζ*, ὡς δέχεται ὁ *Rohlfs*,[2] οἱ φθόγγοι *τζ-ντζ*, εἴτε εἰς λέξεις τῆς κοινῆς εὑρίσκονται οὗτοι εἴτε εἰς ξένα δάνεια, δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰ ἰδιώματά μας καὶ ὑφίστανται ἐκλέπτυνσιν ἀφομοιουμένου τοῦ *ν* ὑπὸ τοῦ ζ : volteggiare>*βολτετζάρω*>*βορτεζ-ζάρω*, *τζάμι*>*ζ-ζάμι*, *τζαμόπορτα*>*ζ-ζαμόπορτα*, *τζέπη*>*ζ-ζέπη*, ρ. *τζεπώνω*>*ζ-ζεπών-νω*, *τέντζερες*>*τέζ-ζερη*, *τζαναπέτης*>*ζ-ζαν-ναπέτης*, *τζιέρι*>*ζ-ζιέρι*, *τζίτζικας*>*ζ-ζίζ-ζικας*, *τζίτζιφο*>*ζ-ζίζ-ζιφο*, *γάντζος*>*γάζ-ζος*, *γεμιτζῆς*>*γεμιζ-ζῆς* - *γιμιζ-ζῆς*, *καφεντζῆς*>*καφεζ-ζῆς*, *νεράντζι*>*νεράζ-ζι*, *μαντζουράνα*>*μαζ-ζουράνα*, *μαντζούνι*>*μαζ-ζούνι*, *μελιντζάνα*>*μελιζ-ζάνα*, *μούντζα*>*μούζ-ζα*, *σκαντζόχοιρος*>*σκαζ-ζόχοιρος*, *φαναρτζῆς*>*φαναρζ-ζῆς*, *φλετζάνι*>*φλιζ-ζάνι* καὶ μεγεθ. *φλιζ-ζάνα*, *τζάνερο*>*ζ-ζάν-νερο*, *Χατζῆς*>*Χαζ-ζῆς*, *Χατζηάμαλλος* (Χατζῆς + Ἄμαλλος, ἐπών.)>*Χαζ-ζάμαλλος*, *Χαζ-ζηδιαμανdῆς*, *Χαζ-ζηνικολός*.

8. Ἀφομοίωσις τοῦ -ς πρὸ τὸ τ.

Εἰς τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρατηρεῖται ἀφομοιωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ *τ* ἐπὶ τοῦ ς. Τὸ ἀφομοιούμενον ς τυγχάνει εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τελικόν, τὸ δὲ ἀφομοιοῦν *τ* πάντοτε ἀρχικὸν ἄρθρου :

-ς + τ = τ-τ : εἰς τὸν ἀέρα>ἐς τὸν ἀγέρα>*ἐτ-τὸν ἀγέρα*, εἰς τὴν μάμμην>*τ-τὴμ μάμ-μη(ν)*, καλῶς το τὸ παιδί μου>*καλῶτ-το τὸ παιῖμ-μου*, μέσα εἰς τὴν μέσην>μέσ' 'ς τὴν μέσην>*μέτ-τὴμ μέση(ν)*, μέσα εἰς τὴν βάρκαν>μέσ' 'ς τὴν βάρκαν>*μέτ-τὴβ-βάρκα(ν)*, μέσα εἰς τὸν γιαλὸν>μέσ' 'ς τὸν γιαλὸν>*μέτ-τὸγ-γιαλό(ν)*, πῶς τὸν περιπαίζει>*πῶτ-τὸμ βεριπαίζ-ζει*.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀφομοιώσεως, ἐκ τῶν σπανιωτέρων τῆς Νεοελληνικῆς, παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Τσακωνικήν : 'ς τὸ>τ-τὸ>*ϝό*, στανιὸ>*ϝανιό*,[3] καὶ τὰ κατω-ιταλικὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα : ὁ θεῖος των>*ο tiotto*>, ὁ κύρης του> *ο cúrittu*,[4] ἐνῷ εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου παρατηρεῖται ἡ ἀντίστροφος ἀφομοίωσις : ς + τ>ς-σ : 'ς τὸν>'ς-*σόν*, 'ς τὸν ἄνθρωπον>'ς-*σὸν ἄνθρωπον*.[5]

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 426.

2. Βλ. *Rohlfs*, Aussprache z (ζ), 6.

Περὶ τῆς ἐκλεπτύνσεως τῶν τσ-(ν)τζ εἰς σ-(σ), ζ-(ζ) ἔχει ἑτοίμην ἐκτενῆ πραγματείαν, ὡς δύναμαι νὰ γνωρίζω, ὁ συνάδελφος κ. Σ. Μάνεσης, τὴν ὁποίαν σκοπεύει νὰ ὑποβάλῃ ὡς διδακτορικὴν διατριβήν.

3. Βλ. *G. Anagnostopulos*, Tsakon. Gramm., 19, 21.

4. Βλ. *Rohlfs*, Histor. Gramm., 81.— Πβ. *Σ. Καψωμένου*, Λεξικογρ. Δελτ. Γ (1941), 111 : *ἀτ-τό*, *ἀτ-τή συκέα*.

5. Βλ. *Α. Παπαδοπούλου*, Ἱστορ. Γραμμ. Πόντ., 24.

9. Ψιλωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ σ ἐπὶ τῶν δασέων θ, φ, χ.

Ὅπως συμβαίνει γενικῶς εἰς τὴν κοινὴν οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὸ σ ἐπιδρᾷ ψιλωτικῶς ἐπὶ τῶν δασέων θ, φ, χ ἐντὸς λέξεως.

σθ>στ : ἀσθένεια>*ἀστένεια*, ἐμπροσθινὸς>*μbροστινός*, ὀπισθία>*πιστιὰ-πισκιὰ* καὶ οἱ ἀόρ. ἐσκεπάσθην, ἐξεχάσθην, συνεφθάσθην>*ἐσκεπάστηκα*, *ἐξεχάστηκα*, *ἐσυφτάστηκα* κ.ἄ. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τοῦ σ ἐπὶ τοῦ θ δὲν ἀσκεῖται ἐν συνεκφορᾷ : *τοὺς θεριστά(ε)ς*, *τοὺς θεομbαίχτες*, *τῆς θείας*.

σχ>σκ : ἐσχάρα>*σκάρα* κοιν., μοσχάπιον>*μοσκάπ-πιο(ν)*, σχάζω>*σκάζω-σκῶ* ἐκ τοῦ ἀορ. *ἔσκασα*, σχαστὸς>*σκαστός*, σχέδιον>*σκέδιο(ν)* (Χώρα), *σκέδιο(ν)* (χωριά), σχολὴ>*σκόλη*, σχίζω>*σκίζ-ζω* (Χώρα), *σκίζ-ζω* (χωριά), σχιζώτιον>*σκίζζούτθι*. Ἐν συνεκφορᾷ συναντώμενα τὰ σύμφωνα ταῦτα μένουν ἀνεπηρέαστα.

σφ>σπ : μόνον ἐν τῇ λέξει ἀσφόδελος>*ἀσπόϊλ-λας*.[1]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Συμφωνικὰ συμπλέγματα.

1. Ὁμὰς συμπλεγμάτων τοῦ *β* :

βγ : εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας ἀμετάβλητον.

βγ+α, ο, ου>βg (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν. καὶ Χώρα παλαιότ.), βγάλλω>*βgάλ-λω*, ἀβγὸ>*ἀβ-gό*, ἀβγούλα>*ἀβgούλ-λα*, ὑπανδρεύω>πανdρεύγω>*πανdρεύgω*.

βγ+ε, ι>βǵ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν.) : βγαίνω>*βǵαίν-νω*, φεύγεις>*φέβǵεις*, μαγειρεύετε>μαειρεύγετε>*μαερέβǵετε*.

βγ+α, ο>φκ (Κέφαλ., Πυλ.) : ἀβγὸ>*ἀφκό*, ἀβγατίζω>*φκατίζ-ζω*, βγάλλω>*φκάλ-λω*, ζευγᾶς>ζ-*ζευκᾶς*, αὐγὴ>*ἀφκή*.[2]

βδ>βd (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ. καὶ Χώρα παλαιότ.) : ἑβδομάδα>ἑβdομά(δ)α>*ἑβdομά*, βδέλλα>*βdέλ-λα* - *ἀβdέλ-λα*, ἑβδομήντα>*ἑβdομήνdα*.[3]

βδ>φτ (Κέφαλ.) : βδέλλα>*φτέλ-λα* - *ἀφτέλ-λα*, ἑβδομάδα>*φτομά*, ἑβδομαδάρι>*φτομαάρι*.[4]

βλ>γλ (Ἀσφενδ.) : βλέπω>*γλέπω*, βλεπιὸς>*γλεπκιός*.[5]

βγλ>βλ (κοιν.) : ζεῦγλα>ζ-*ζεῦλα*, ζευγλόραμμα>ζ-*ζευλόραμ-μα*.

βμ>μ-μ (κοιν.) : πνεῦμα>*πνέμ-μα*, ἐν τῇ φρ. *τ' Ἀτ Πνεμ-μάτου*.

---

1. Πβ. *Rohlfs*, E.W. 259 : spuδéδda<ἀσφόδελος.

2. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 485 : *φκατίζω*<ἀβγατίζω.— *Σ. Μενάρδου*, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 158 : *ζευκάριν*.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 116.

3. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 44.

4. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, ἔνθ' ἀν., 158 : *ραβτίν*.

5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 118.

2. Ὁμὰς τοῦ γ.

γδ>γd (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Πυλ.) : γδέρνω>*γdέρνω*, ἄγδαρτος>*ἄγdαρτος*, ἀμύγδαλον>*ἀμύγdαλο(ν)>μύγdαλο*.

γδ>γτ>χτ (Κέφαλ.) : ἀμύγδαλα>μύγταλα>*μύχταλα*,[1] ἐκδύομαι>γτύν-νομαι>*χτύν-νομαι*, Μαγδαληνὴ>Μυγdαληνὴ>*Μυχταληνὴ* (παρετυμολ. πρὸς τὸ *(α)μύγδαλο*).

γμ>μν (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ. καὶ ἐν μέρει Χώρα) : στιγμὴ>*στεμνή*,[2] στιγμίτσα>*στεμνίτσα*.

γμ>μμ : στίγμα>*στίμ-μα*, κοιν. μάλαγμα>*μάλαμ-μα* (Ἀσφενδ.).

γμ>μ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.): πρᾶγμα>*πρᾶμα* κοιν., ταραγμὸς>*ταραμός*, ταραγμίδι>*ταραμίδι* (Πυλ.), σφυγμὸς>*σφυμὸς* κοιν., πνιγμὸς>*πνιμός*, ροδόσταγμα>ρο(δ)όσταγμο>*ροόσταμο*,[3] ἄρμεγμα>*ἄρμεμα*, σταλαγματιὰ>*σταλαμαθκιὰ* (Ἀντιμάχ. Ἀσφενδ. Καρδάμεν. Πυλ.)-*σταλαματ-τιὰ* (Κέφαλ.), φλέγμα>*φλέμα*, φραγμὸς>*φραμός*.

γν>χν : παιγνίδιον>*παιχνί(δ)ι* κοιν., ἐμπήγνυμι>*μbήχνω* (πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀορ. *ἔμπηξα* κατὰ τὸ *ἔδειξα-δείχνω*).[4]

3. Ὁμὰς τοῦ δ.

δρ>γρ : ἀδράκτιον>*ἀδράχτι>ἀγράχτι*.[5]

4. Ὁμὰς τοῦ θ.

θμ>φν : ἀναρίθμητος>*ἀρίφνητος*[6] ἤδη μεσν., στάθμη>*στάφνη* : φρ. *εὗρα τὴσ στάφνην* (ρύθμισέ το), σταθμίζω>*σταφνίζ-ζω*, παράσταθμον>*παράσταφνο*.[7]

θρ>χρ : ἄνθρωπος>ἄθρωπος>*ἄχρωπος*.[8]

5. Ὁμὰς τοῦ φ.

φθ>φσ>ψ : φθεὶρ>*ψεῖρα* (κατὰ τὸ ψύλλος)[9] κοιν.

φθ>φτ : ἄφθαστος>*ἄφταστος*, φθάνω>*φτάν-νω*, Ἐλευθέριος>*Λευτέρης*, ὀφθαλμίζω>*φταρμίζ-ζω*, ὡς ἐν τῇ κοινῇ.

φτ>βd : ἐξευτελίζω>*ξεβdελ-λίζ-ζω* μετοχ. *ξεβdελ-λισμένος*, ἐξευτέλισμα>*ξεβdέλ-λισμα* (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.).

φθρ>θρ : ἄρκευθος>ἄρκευθρος>*ἄσκεθρας*, σκάλευθρον>*σκάλεθρο(ν)*.[10]

φτ+ι>φκι : εὐθειάζω>φτειάζω>φτειάν-νω>*φκειάν-νω*, ἀφτὶ>ἀφτιὰ>*ἀφκιά*, πτύω>πτυῶ>*φκυῶ*, πτύαλον-*πτυάλιον>*φκυάλ-λο*.

---

1. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 118.
2. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 119 : *στιμνή*.
3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 119.
4. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 219 : *μπήχνω*.— Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 119.
5. Πβ. *Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου*. Σύμμ. 1, 73 : *ἀγράττι*.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 120 : *ἀγράχτι*.
6. Βλ. Χρον. Μορ. Η, στ. 3600 : *ἐκεῖνοι τῆς Ἀνατολῆς ἀρίφνητοι τοῦ ἦλθαν*.
7. Πβ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, ἔνθ' ἀν., 95.
8. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 120.
9. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 467, ὑποσ. 1.
10. Βλ. *Πολυδεύκους*, Ὀνομ., VII, 22.— Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 120 : *σκάλαθρος*.

φχ>φκ+α-ο-ου : εὔχομαι>*εὔκομαι*, εὐχαριστῶ>*φκαριστῶ*, καυχῶμαι>*καυκοῦμαι* κοιν. *φχ>φκ+ε-ι* : εὐχὴ>*εὐκή*, εὐχέλαιον>*εὐκέλαιο(ν)*, καυχησιάρης>*καυκησάρης*.

6. Ὁμὰς τοῦ χ.

χθ>χτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : ὄχθος>*ὄχτος*,[1] προχθὲς>*προχτές*, ἐπλέχθη>*ἐμbλέχτη*, ἐχθρὸς>*ὀχτρός*.

χν>φν : πενιχρὸς>περιχνὸς>*περιφνός* : φρ. *τὴμ bεριφνήν dου σκλάβα(ν)*.

7. Ὁμὰς τοῦ λ.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα οὕτω καὶ εἰς τὰ Κωακὰ τὸ *λ* ἀκολουθούμενον ὑπὸ ἑνὸς ἄλλου συμφώνου γίνεται *ρ* :[2] ἀνέλπιστος>*ἀνόρπιστος*, ἐλπίδα>*ὀρπί(δ)α*, βάλσαμον>*βάρσαμο*, Μελπομένη>*Μερπομένη*, ἀλφαβήτα>*ἄρφα-βήτα*, ἀδερφὸς>*ἀ(δ)ερφός*, δελφίνι>*δερφίνι*, χαλκεύω>*χαρκέβγκω*, Ἀλκιβιάδης>*Ἀρκιβιάδης*, ἄλσος>*ἄρσος*, *Παναγία τ' ἄρσου* τοπων. (Χώρα), παλτὸν>*παρτό(ν)*, κόλπος>κόλφος>[3]*κόρφος*, ἐγκόλπιον>*ἀνgόρφι*, ψάλτης>*ψάρτης*, ὀφθαλμίζω>*φταρμίζ-ζω*, ἀμολγεὺς-ἀμόλγιον>*ἀμούργι*, altana>*ἀρτάνα*, bayildim>*παϊrdίζ-ζω*, κάλτσα>*κάρσα*, τόλμησις>*τόρμηση* (Πυλ.).

8. Ὁμὰς τοῦ ρ.

ργ ἐν ἰδιώματι Χώρας ἀμετάβλητον : ἐργάτης>*ἀργάτης*, πύργος>*πύργος*, ὑπουργὸς>*πουργός*.

ργ>rg (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : σπαργόω>σπαργών-νω>*σπαrgών-νω*, ἀργὸς>*ἀrgός*, ἀπόεργος>*ἀπόεrgος*, μαργαριτάρι>*μαrgαριτάρι(ν)*, πύργος>*πύrgος*, ὑπουργὸς>*πουrgός*.[4]

ργ>ρκ[5] (Κέφαλ.) : ἀργὸς>*ἀρκός*, μαργαριτάρι>*μαρκαριτάρι(ν)*, ἐργάτης>*ἀρκάτης*, ὀψὲ ἀργὰ>*ψέαρκα*, κυψελουργὸς>*ὑψελ-λουρκός*.

ρθ>ρτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : νάρθηξ-νάρθηκας>*ἀνάρτηκας*, Ὀρθοδοξία>*Ὀρτοδοξία*, ὀρθομύλι>*ἀρτομύλι*, παραθαλαμίδιον>*βαρταλαμί*.

ρβ>ρπ (Κέφαλ.) : πάρβας>*πάρπας*, barbiere>*παρπέρης*, σπερβέρι>*σπαρπέρι*.

ρχ+α, ο, ου>ρκ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : Ἀρχάγγελος>*Ἀρκάνgελος*, ἔρχομαι>*ἔρκομαι*, ἄρχοντας>*ἄρκονdας*, παρέρχομαι>*παράρκομαι* : φρ. *παράρκουνdαι τὰ κόκχαλά του καὶ ἀποκόβgεται τὸ μωρὸ* (ἐξαρθρώνονται τὰ ὀστᾶ του καὶ κοψομεσιάζεται τὸ μωρό).

ρχ>ρκ+ε, ι (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : ἀρχὴ>*ἀρκή*, ἀρχιχρονιὰ>*ἀρκιχροῦ-νά*, ἀρχίζω>*ἀρκίζ-ζω*, ἀρχεύω>*ἀρκέβgω*, ἀόρ. *ἤρκεφα*, ὄρχεις-ὀρχίδια>*ἀρκίδgια*.

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 121.

2. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 65. — *Pernot*, Chio 300 κέξ. — *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 44.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 122.

3. Ἐν Χριστιαν. Ἐπιγρ. «εἰς κόλφους Ἀβραὰμ» βλ. *Dieterich*, Untersuch., 106.

4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 123.

5. Πβ. *Dieterich*, ἔνθ', ἀν., 103 *ἄρκυρον*, *ληθαρκήσης*<ἄργυρον, ληθαργήσης.— *Σ. Μενάρδου*, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 157.

ρχ>ρκ+ε, ι (Χώρα) : *ἀρχαῖα>ἀρκαῖα, ἀρχιχρονιὰ>ἀρκιχροῦ-ὺά, ἀρχεύω>ἀρκεύγω.*

ρδ>ρd[1] ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : *παρδάλης>παρdάλης, πέρδικα>πέρdικα, Καρδάμενα>Καρdάμενα, σκόρδον>σκόρdο(ν).*

ρδ>ρτ[2] (Κέφαλ.): *πέρδικα>πέρτικα, περτικόπουλ-λο, σκόρδον>σκόρτο(ν), σκορ-ταλ-λά, καρδιὰ>καρτιά, κορδόνι>κορτόνι, τερεβίνθια>δραμίθια>τραμίθια>ἀρταμίτ-τια.*

(λπ)>ρπ>ρφ :[3] *ἐγκόλπιον>ἀγκόρπι>ἀγκόρφι, κόλπος>κόρπος>κόρφος.*

ρσ>ρτσ (Κέφαλ.) : *ἀρσενικὸς>ἀρτσινικός, ἀρσενικοθήλυκος>ἀρτσινικοθήλυκος.*

9. 'Ομὰς τοῦ κ.

κβ>γβ>βγ: *ἐκβαίνω>ἐβγαίνω*[4]*>βγαίν-νω* (Χώρα), *ἐκβάλλω>ἐγβάλλω>βγάλ-λω* (Χώρα).

κδ>γδ : *ἐκδέρω>γδέρω>γδέρνω, ἐκδύω>γδύν-νω*[5] κοιν.

κλ>γλ : *ἐκλυτόω>γλυτών-νω, ἐκλιστρῶ>γλιτσρῶ* κοιν.

κν>γν : *κνάπτω>γνάπτω>γνάφω*[6], *σύντεκνος>σύνdεγνος* ('Ασφενδ.).

κμ>κν :[7] *ἀκμαῖος>ἄκνιος*[8] *- ἄκιν-νος, ἀκμάζω>ἀκνιάζ-ζω - κιν-νάζ-ζω.*

κτ>χτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : *ἀνοικτὸς>ἀν-νοιχτός, ἀδράκτι>ἀδράχτι, δάκτυλον>δάχτυλο, κτένι>χτένι, κτυπῶ>χτυπῶ* κοιν.

10. 'Ομὰς τοῦ π.

πτ>φτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : *ἅπτω>ἅφτω-ἕφτω* ἐκ τοῦ ἀορ. *ἧψα*, *βλάπτω>βλάφτω, θάπτω>θάφτω, σκάπτω>σκάφτω,* ἀπὸ τὴν Κέφαλον>*ἀφ' τὴν Κέφαλον* (ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1694).

πτ>φτ>βg ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.) : *θάπτω>θάφτω>θάβgω, σκάπτω>σκάφτω>σκάβgω κατὰ τὰ εἰς -εύω>-εύgω : φυτεύω>φυτεύgω,* διὰ τὸν ἀόρ. (βλ. ἀνωτ. σελ. 44) *πκ>φκ* : *ἐπακροῶμαι>φκροῦμαι.*[9]

11. 'Ομὰς τοῦ τ.

τρ>δρ : *ἀτράκτιον>ἀδράχτι,*[10] tramontana>*δραμουνdάνα.*[11]

τλ>κλ καὶ ἐξ ἀναπτύξεως *ν>γκλ* : *τολύπη*[12]*>τουλούπα>τλούπα>κλούπα>ἀγκλούπα, ἐξαντλῶ>ξεγκλῶ, ἐξαντλίζω>ξεγκλίζ-ζω.*

---

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 64-65 : *κέρdος, πέρdικα, ἀρdάχτι* Κάλυμνος, Λέρος, 'Αστυπάλαια.—*Χ. Παντελίδου*, Φωνητικὴ 44: Κάρπαθος ("Ελυμπος) Κῶς.—*Α. Tsopanakis*, Phonétique, 123.

2. Πβ. *Dieterich*, Untersuch., 282-283.— *Σ. Μενάρδου*, ἔνθ' ἀν., 157.

3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 123.

4. Πβ. *Mayser*, Gramm., Pap. 1, 226 : *ἐγβαίνοντος, ἐγβάλλειν.* Διὰ τὰς φωνητικὰς ἀποχρώσεις τῶν συμπλ. βγ, γδ βλ. ἀνωτ. σ. 61.

5. Πβ. *Mayser*, ἔνθ' ἀν., 226 : *ἐγ δεξιῶν, ἐγδοχῆς.*

6. Πβ. *Ε. Σπανδωνίδη*, Κρητ. τραγ., 150 : ἔγναφε.— *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 124.

7. Πβ. *Dieterich*, Untersuch, 109 : *λικμίζω>λικνίζω.*

8. Βλ. 'Ιστ. Λεξ. 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν.

9. Βλ. 'Ιστ. Λεξ. 'Ακαδ. 'Αθηνῶν.

10. Βλ. *'Ησύχ.: ἄτρακτος : βέλος μεταφορικῶς. καὶ ὁ ἄδρακτος.*

11. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 125.

12. Βλ. Λεξ. 'Αρχ. 'Ελλ. *Liddel-Scott-John*, ἐν λ. *τολύπη.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ τελικὸν -ν.

Τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν μεγάλας ὁμοιότητας ὡς πρὸς τὴν διατήσιν τοῦ τελικοῦ -ν καὶ τὴν ἐν γένει λειτουργίαν αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα καὶ τὴν διάλεκτον τῆς Κύπρου, εἰδικώτερον δὲ πρὸς τὰ Ροδιακὰ ἰδιώματα[1]. Τὸ τελικὸν -ν διατηρεῖται εἰς ἃς θέσεις ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ ὅπου τοῦτο ἀνεπτύχθη ἐκ λόγων ἀναλογίας. Εἰς τὸ τέλος φράσεως σιγεῖται. Ἡ σίγησις αὐτοῦ ἐν τούτοις δὲν εἶναι πλήρης. Τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν στενούμενόν πως διατηρεῖ ἕνα ἔνρινον ἐλαφρὸν τόνον, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαλοῦντος δὲν ἐσβέσθη ἐντελῶς τὸ *ν*. Ὁ ἐλαφρὸς ἔνρινος οὗτος τόνος ὁλοκληροῦται ἀμέσως εἰς *ν* ὅταν ἐν μέσῳ φράσεως ἡ ἑπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ἑπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ συμφώνου, καὶ τότε εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τοῦ *ν*, ἀφομοιουμένου πρὸς τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τῆς ἑπομένης λέξεως ἢ ἄλλην τινὰ τροπὴν λαμβάνοντος ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου. Ἐν γένει τὸ τελικὸν -ν τὸ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τὸ ἐκ λόγων ἀναλογίας ἀναπτυσσόμενον θεωρεῖται ὑπάρχον :

1/ Εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἑνικοῦ τοῦ ἀρσεν. καὶ τοῦ θηλ. ἄρθρου καὶ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἄρθρων τῶν τριῶν γενῶν.

2/ Εἰς τὴν αἰτ. ἑνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ καὶ εἰς τὴν γεν. πληθυντ. τῶν τριῶν γενῶν τῶν οὐσιαστικῶν, τῶν ἐπιθέτων, τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν ἀριθμητικῶν.

3/ Εἰς τὴν ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ ἑνικοῦ καὶ γεν. πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων εἰς *-ακιν*, *-ιν*, *-ιδιν*, *-ον*, *-ουλ-λιν*, *-α* : γάλα(ν), πρᾶμα(ν), τάμα(ν), σῶμα(ν).

4/ Εἰς τὰ ρήματα. Τὸ ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας καὶ τὸ ἐκ λόγων ἀναλογίας ἀναπτυχθέν : *ἤμουν*, *ἤσουν*, *ἦτον*, *ἤμεστον*, *ἦστον*, *ἦτον*. *Ἐλούν-νουμουν*, *ἐλούν-νουσουν*, *ἐλούν-νετον*, *ἐλούν-νομέστον*, *ἐλούν-νεστον*, *ἐλούν-νοντον*.

5/ Εἰς ἐπιρρήματα, συνδέσμους, ἐπιφωνήματα : *μήν*, *σάν*, *μαζ-ζίν*, *πιὸν* (πλέον), *πολ-λύν*, *λ-λίον*,[2] κ.ἄ.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις τὸ *ν* ἀκούεται εὐκρινῶς ἐν μέσῳ φράσεως ἐν συνεκφορᾷ, ὅταν ἕπεται λέξις ἀρχομένη ἀπὸ φωνήεντος : *τὴν ἡμέρα(ν)*, *τῶν ἡμερῶ(ν)*, *ἕναν ἀρνάκι(ν)*, *εἶδεν ἕναν ὄφκιο(ν)*, *τὸ παι(δ)ὶν ἐξύπνησε(ν)*, *ἕνασ σακχούλ-λιν ὁλοκαίνουργιο(ν)*, *φωνάζ-ζουσιν ἄγρια*, *κλαίει πκιὸν ἐκεῖνος καὶ κλαίουσιν οὖλ-λοι*, *εἶνδα πρᾶμαν ἦτο(ν)*;

Ὑφίσταται ἀφομοιωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου τῆς ἑπομένης λέξεως, ὅταν εἶναι ἓν ἐκ τῶν συμφώνων : *β*, *γ*, *δ*, *φ*, *χ*, *θ*, *σ*, *λ*, *ρ*, *μ* :

---

1. Βλ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 126 κέξ.
2. Βλ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 126.

ν+β=β+β : [1] τῶν Βαΐων>*τῶβ Βαjῶ(ν)*, τὴν βασίλισσαν>*τὴβ βασίλισ-σα(ν)*, δὲν βούλεται νὰ ἔλθῃ>*'ὲβ-βούλεται νἄρτῃ*, συμβούλιον>*συβ-βούλιο*, δὲν δέχεται πλέον συμβουλὰς>*'ὲδ δέχεται πκιὸσ συβ-βουλές*.

ν+γ=γ-γ : εἰς τὸν γάμον σου>*'ς τὸγ γάμοσ-σου*, τὴν γαϊδάραν>*τὴγ γαάρα(ν)*, θὰ τὸν γελοῦν θέλου(ν)>*'ὰ τὸγ γελοῦθ-θέλου(ν)*.

ν+δ=δ-δ : τὸν δάσκαλον>*τὸδ-δάσκαλο(ν)*, δὲν δύναμαι>*'ὲδ-δύνομαι*, ἄγε εἰς τὸν δαίμονα>*ἄμε 'ς τὸδ-δαίμονα*.[2]

ν+φ=φ-φ : τὸν φόβον μου νὰ ἔχῃς>*τὸφ-φόομ-μου νἄχῃς*, δὲν φοβοῦμαι>*'ὲφ-φοοῦμαι*, θὰ τὴν φάγῃ ἡ λύπη>*'ὰ τὴφ-φάῃ ἡ λύπη*, συμφάγιον>*συφ-φάι*, συμφάμιλος>*συφ-φάμιλος*, ὀμφάλιον>*ἀφ-φάλ-λι*.

ν+χ=χ-χ : δὲν τὸν φοβοῦμαι τὸν χάρον>*'ὲν dὸφ-φοοῦμαι τὸχ-χάρο(ν)*, μεγάλην χάριν σου ζητῶ>*μιάληχ-χάρισ-σοῦ ζ-ζητῶ*, συγχώρα με καὶ ὁ Θεὸς συγχωρέσοι σε >*συχ-χώρα με κι ὁ Θιὸς συχ—χωρέσοι σε*, κόγχη>*κόχ-χη* : φρ. *ἡ κόχ-χη τοῦ μ-μαθκιοῦ*, σύγχριστος>*σύχ-χριστος*.[3]

ν+θ=θ-θ : ἔλα, ἂν θέλῃς>*ἄθ-θέλῃς*, *ἔλα*, δὲν θέλω>*'ὲθ-θέλω*, ἐπάνω εἰς τὸν θυμόν του>*πάνω 'ς τὸθ-θυμόν dου*, ἴονθος>*jόθ-θος*, ἀνθὸς>*ἀθ-θός*, γρονθίζω>*γροθ-θίζ-ζω*, ἐξακανθίζω>*ξεγκαθ-θίζ-ζω*, ξανθὸς>*ξαθ-θός*, κήρινθος>*κέραθ-θος*, πενθερὸς>*πεθ-θερός*, μελάνθιον>*μελάθ-θι*, ὀλύνθιον>*ἀλύθ-θι*.

ν+λ=λ-λ : ἔχεις τὸν λόγον μου>*ἔχεις τὸλ-λόομ μου*, ηὗρεν ἕνα λάγακα>*ηὗρεν ἔναλ-λάακα(ν)* (λάγακας : μεγεθ. τοῦ λαγός), τὴν λάμπαν>*τὴλ-λάμba(ν)*.

ν+μ=μ-μ > ἂν μὲ θέλῃς>*ἄμ-με θέλῃς*, τῶν μεγάλων ἀνθρώπων>*τῶμ-μιάλων ἀθ-θρώπω(ν)*, μαζὶ μὲ τὸν μεγάλον μου ἀδελφὸν>*μαζ-ζὶμ-μὲ τὸμ-μιάλομ μου ἀ(δ)ερφό(ν)*.

ν+σ=σ-σ : δὲν σὲ φοβοῦμαι>*'ὲσ-σε φοοῦμαι*, δὲν σοῦ ὁμοιάζει>*'ὲσ-σου μνοιάζ-ζει*, μὴν συλλογῆσαι>*μὴσ-συλ-λοέσαι*.

ν+ζ=ζ-ζ : [1] εἰς τὴν ζωήν μου>*'ς τὴζ-ζωήμ-μου*, τὸν ζυγὸν>*τὸζ-ζυό(ν)*, σύνζωμος>*σύζ-ζουμος* (ὁ ὑγρός, ὁ ὑδαρής) : φρ. *σύζ-ζουμον dὄκαμες τὸ φαΐ*.

ν+ξ, ν+ψ=ξ, ψ : τὸν ξυλοφᾶν>*τὸ ξυλοφᾶ(ν)*, σύνξυλα>*σύξυλα*, τῶν ψαλτάδων>*τῶ ψαρτά(δ)ω(ν)*.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα, πλὴν τῶν τῆς Καρπάθου[5] καὶ Κάσου, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, τὸ τελικὸν -ν καὶ τὸ ἐν μέσῳ λέξεως, εὑρισκόμενον πρὸ τῶν ἀήχων ψιλῶν κ, π, τ, δὲν ἀφομοιοῦται ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπιδρῶν

---

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 83.— *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 429.— *Σ. Μενάρδου*, 'Αθηνᾶ 6 (1894), 165 κέξ.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 48.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 126.

2. 'Εν τῇ λ. ἐνδημία>ἐνdημιὰ τὸ ν δὲν ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ δ, ἴσως διότι τοῦτο διατηρεῖ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν d.

3. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 127 : *ὁλοσύχριστος*.

4. Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ ἐν γένει τὰ Δωδεκανησιακὰ τὸ ἐκ παραδόσεως ζ προφέρεται ὡς διπλοῦν ζ-ζ, διὰ τοῦτο δὲν γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀφομοίωσις τοῦ ν πρὸς αὐτό. Εἰς περιπτώσεις ὅμως, ὅπως εἰς τὴν λ. ζωὴ ὅπου τὸ ζ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς κοινῆς ἐλεπτύνθη, γίνεται σαφὴς ἡ ἀφομοίωσις : τὴν ζωήν μου>*τὴζ-ζωήμ-μου*.— Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 127.

5. Βλ. *Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου*, Γλωσσ. Καρπάθ., 24.— Κάσος, 10.

μεταβάλλει ταῦτα εἰς μέσα ἠχηρὰ *g, b, d*. Πρὸ τοῦ *π* τρέπεται εἰς *μ*: ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον>*ἐπῆεν-ε-'ς τὸμ bόλεμο*, τὸν κακὸν ἄνθρωπον>*τὸν gακὸν ἄθ-θρωπο(ν)*, ἔταξέν το 'ς τὴν Παναγιὰ>*ἤταξέν do 'ς τὴμ bαναγιά*, τὸν παλαιὸν καιρὸν>*τὸμ bαλ-ἷὸν ǵαιρό(ν)*, 'Αντώνης>*Νdώνης*.[1] Ἡ ἐπὶ τῶν ψιλῶν ἀήχων ἐπίδρασις αὕτη τοῦ *ν* ἀσκεῖται καὶ ὅταν ταῦτα εὑρίσκωνται ἐπὶ κεφαλῆς συμφωνικῶν συμπλεγμάτων: τὴν τρομάραν μου νάχης > *τὴν dρομάραμ-μου νάχης*, τὸν κρεμασμένον>*τὸν gρεμ-μασμένο(ν)*, τὴν κλωσσαριὰν>*τὴν gλωσ-σαρǵιά(ν)*, τὴν προῖκα>*τὴμ bροῦκα*.

Τὸ τελικὸν *-ν* πρὸ τῶν διπλῶν συμφώνων ἐξαφανίζεται: τὴν Τ-τούλ-λαν (Μαριεττούλα-Δημητρούλα)>*τὴ Τ-ἷούλ-λα(ν)*, τὴν Τ-ταλ-λὴν (Θάλεια)>*τὴ Τ-ἷαλ-λή(ν)*, τὸν Π-πυλιλῆν>*τὸ Πἷ-υ-λιλὴ(ν)* ἐπών., τὴν Κ-κίναν>*τὴ Κ-χίν-να(ν)*.[2]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΦΩΝΗΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΚ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

1. Μετάθεσις συμφώνων.

α/ Παρὰ φθόγγον: ἀδράχτι>*ἀrdάχτι*[3] (Κέφαλ.), *ἀrgάχτι* ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν.), δερμόνι>δρεμόνι>*ρεμόνι*,[4] κροκόδειλος>κορκόδιαλος>*κουρκούβǵιαλ-λος*,[5] σκορπιὸς>σκροπιὸς>*σκροφκιός*.[6]

Ἡ μετάθεσις σβ>βσ>*βζ* καὶ σφ>φσ εἰς τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρουσιάζει ἔκτασιν νόμου: ἀσβέστης>*ἀβζέστης*, καντηλοσβέστης[7]>*καnδηλαβζέστης*, σβήνω>*βζήν-νω*, σβίγα>*βζία*, σβηστήρι>*βζηστήρι*, σβούρα>*βζούρα*, σβέρκος>*βζέρκος*, σβουρῶ>*βζουρῶ*, σβουρίζω>*βζουρίζ-ζω*, σφάζω>*φσάζ-ζω*, σφακτὸν>*φσαχτό(ν)*, σφαλῶ>*φσαλῶ*, ἀσφάλιστος>*ἀφσάλιστος*, σφενδόνη>*φσονdόνα*, σφενδονῶ>*φσενdονῶ*>*φσονdονῶ*, ἀσπάραγος-ἀσφάραγος>σφαράγκι>*φσαράνǵι*, σφήκα>*φσήκα*, σφηκόνι>*φσηκόνι*, σφήνα>*φσήνα*, σφονδύλι>*φσονdύλι*, σφαῖρα>*φσαῖρα*, σφακίδα>*φσακία*, σφίγγω>*φσίγγω*, 'Ασφενδιοῦ>*'Αφσενdιοῦ*, 'Ασφενδιανὸς>*'Αφσενdιανός*.[8]

β/ Παρὰ συλλαβήν: ἀεροπλάνον>*ἀreοπλάνο(ν)*,[9] ἄγρωστις>ἄγωστρις>*ἄοστρος*,[10] ἀμέλγω>ἀλμέγω[11]>*(ἀ)ρμέω*, ἀρσενικὸς>*σερνικὸς* (Χώρα), εἰδοποιῶ>*δειοποιῶ*,[12] εἴ-

---

1. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 128.
2. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 128.
3. Πβ. *Β. Φάβη*, Μετάθεσις, 107.
4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 136.
5. Πβ. *Dieterich*, Untersuch., 110: *κορκόδειλος*.
6. Πβ. *Rohlfs*, E. W. 1983: *skropiu*.
7. Πβ. *Kalitsunakis*, Erclär., 75.
8. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, Κύπρ., 160: *φσογγῶ, φσάζω, βζήν-νω-ζ-ζήν-νω*.
9. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 107.
10. Πβ. *Kalitsunakis*, ἔνθ' ἀν., 3: Ἴος *ἄωστρα*.
11. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 108.
12. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 109.

δωλον>*δείωλο(ν)*,[1] θύμβρα>*θρύμβη*,[2] πικρὸς>*πρικὸς* καὶ *πρικύς*, σπαρτεύω>παστρεύω[3]>*παστρεύgω*.

2. Ἀντιμετάθεσις φθόγγων.

Παρὰ συλλαβήν : ἀγούρουδας ;[4]>*ἀγού(δ)ουρας*, γνωρίζω>*γρωνίζ-ζω*,[5] γυναικίτι>*γεναιτίκι*,[6] ἀνακομβώνομαι>*νεπουγκών-νομαι* (διὰ μεταβολῆς τοῦ ποιοῦ τῶν φθόγγων), δενδρολίβανον>*ἀνdρολίβανο(ν)* (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἄνδρας)>*ἀνdρινόβαλο* (Κέφαλ.), κληρονομῶ>*κληνορομῶ*,[7] κληρονομιὰ>*κληνορομιά*, καπυρογίδα>(καπυρὸς+αἶγα) καρυπογία>*καραπογιὰ*>*καραπ-πιδγιὰ* (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀπιδιά), ὄνειρο>*ὄρεινο* (Ἀσφενδ.), πεταλίδα>*πατελ-λία*, πενιχρὸς>*περιχνός*,[8] Πηνελόπη>Πηλενόπη >*Πηληνόπη-Πληνόπη* (Κέφαλ.), φαλακρὸς>*φαρακλός*, φαλάκρα>*φαράκλα*, Χαράλαμπος>*Χαλάραμbος*,[9] ὡρολόγι>ρολόϊ>*λορόι* κοιν.

3. Ἀνομοίωσις.

α/ Συγκοπὴ συλλαβῆς : Ὅπως ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς συγκοπῆς ἑνὸς συμφώνου ἢ ἑνὸς φωνήεντος ἢ καὶ ὁλοκλήρου συλλαβῆς, ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ λέξει καὶ εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους ἢ παρακειμένας συλλαβὰς ἢ καὶ ἐν φράσει ἐπαναλαμβανομένῃ στερεοτύπως ὑπάρχουν ὅμοια σύμφωνα ἢ ὅμοια φωνήεντα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ :[10] ἀναρίθμητος>ἀναρίφνητος>*ἀρίφνητος* πολλαχ., ἀνεμοστρόβιλος>*ἀνεμούστρουλ-λας*, ἀστραποπελέκι>*ἀστροπελέκι*,[11] ἐλελίφασκος>ἐλελιφασκιὰ>*ἀλεσφακιὰ - ἀλισφακιά*,[12] κακὸν χρόνον νἄχῃς>*κακόχρον-νἄ(χ)ῃς*, ροδοδάφνα>ροδάφνα>*ἀρdάφνα*,[13] μόνον καὶ μόνον>*μὸν γαὶ μό(ν)*.[14]

β/ Ἀποβολὴ συμφώνου : δενδρολίβανον>ἐνdρολίβανο>*ἀνdρολί(β)ανο* (παρετ. πρὸς τὸ ἄνδρας), κάμωμα>*κάωμα*,[15] πώποτε>πούπετα>*πούετα-πούετις*, αὐθέντης>αὐτέντης>*ἀφ-φένdης*.[16]

---

1. Πβ. *Β. Φάβη*, Μετάθεσις, 109.
2. Πβ. *Rohlfs*, E. W. 796: *trumba*.
3. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 108.
4. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 109.
5. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 109.
6. Πβ. *Β. Φάβη*, ἔνθ' ἀν., 110.
7. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 135.
8. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 70 : Λέρος, Κῶς.
9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 136.
10. Πβ. *G. Meyer*, Griech. Gramm., 393.— *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 323.
11. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 193.
12. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 141.
13. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 142.
14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 141.
15. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 236.
16. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 325.— Einleitung, 287. — *A. Dihle*, Glotta, XXXIX (1960), 77-83 (ἔνθα καὶ πᾶσα ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία).

γ/ Ἀντικατάστασις συμφώνου δι' ἄλλου συγγενοῦς :

ρ>λ : ἄροτρον>*ἄλετρο(ν)*,[1] γρήγορα>*γλήορα-γλήορις* (κατὰ τὰ ἐνωρίς, ἀποβραδύς), Γρηγόριος>*Γληόρης*,[2] κορμὸς>κορμάριον-κορμάλλι>*σκουρμάλ-λι*, περιστέρι>*πελιστέρι*.[3]

ν>λ : ἀναμένω>ἀλημένω>*λημένω*,[4] ἀνυφάντης - ἡ ἀνυφαντοῦ>*ἀλεφανdοῦ*,[5] ὄνωνις>ὀνωνίδα>ὀλωνία>*ἀλωνία*[6] (παρετυμολ. πρὸς τὸ *ἀλώνι*).

λ>ν : λαλαγγίτης>ναλαγγίτης>*νελανgίτης*,[7] ἀλληλοβοήθεια>*λ-ληνοβούθεια>λ-ληνοβούθειο*.

λ>ρ : φιλοκαλία>φροκαλία>*φροκαλ-λά*, φιλοκαλῶ>*φροκαλῶ*,[8] κοιν.

δ>β : Δαυΐδ>Δαυΐδης>Βαυΐδης>*Βαΐθ-θης*.

χ>κ : χρυσοχὸς>χρουσοχὸς>*χρουσοκός*.

4. Παρετυμολογία.

ἀπαλλοτριώνω>*πολ-λυτριών-νω*, ἀπαλλοτρίωσις>*πολ-λυτρίωση* (παρετυμ. πρὸς τὸ *πολ-λύς*), ἀρτοκλασία>*ἀρτοπλασία*[9] (πρὸς τὸ *πλάσσω*), αὐτεξούσιος>*ἐφταξούσιος*[10] (πρὸς τὸ ἑφτά), ἀνυφάντης>ἀνυφαντάρης>*καλυφαντάρης-καλεφανdάρης* (=ἡ ἀράχνη, παρετυμολ. πρὸς τὸ *καλὸς* + *ὑφαντής*), Ἀστυπάλαια>*Ἀστροπαλ-λὰ* (πρὸς τὸ ἄστρον), Βρυόκαστρον>*Ἑβριόκαστρον* >*Ὀβριόκαστρο(ν)* (πρὸς τὸ *Ἑβριός-Ὀβριός* =Ἑβραῖος), γερανὸς-γερανοὶ>*οὐρανοὶ* (πρὸς τὸ *οὐρανός*) : φρ. *περνοῦν οἱ οὐρανοὶ* (διαβαίνουν τὰ πτηνὰ *γερανοί*), δυσεντερία>*λυσενdερία* (πρὸς τὸ *λύω*), δενδρολίβανον>*ἀνdρολίβανο(ν)* (πρὸς τὸ *ἄνδρας*), ἐξορία>*ὀξορία*, ἐξοχὴ>*ὀξοχὴ* (πρὸς τὸ *ὄξω*), ἐξαπτέρυγα>*ξεφτέρgία* (πρὸς τὴν *ἐξ-ξε*), εὐκάλυπτος>*ἑφτάλευκος* (πρὸς τὸ *ἑφτὰ* καὶ τὸ *λευκός*), Εὐαγγέλιον>*βγανgέλιο* (πρὸς τὸ *βγαίνω*, ὡς ἐξερχομένου τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ὡραίαν πύλην πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς), εὐχολόγημα>*ἀφκολόημα* (Κέφαλ., πρὸς τὸ ἀβγὸ>*ἀφκό*, ὡς ἐκ τῆς προσφορᾶς ᾠῶν εἰς τὸν ἱερέα), θύλακος>φύλακος>*φύλακας* (πρὸς τὸ *φυλάσσω*), ἰξὸς-ἰξάσι>*μυξάσι*, ἰξασιὰ>(τὸ δένδρον ἰξὸς)>*μυξασκιὰ* (πρὸς τὸ *μύξα*, ὡς ἐκ τοῦ κολλώδους), κολολαμποῦσα>*χαραλαμboῦσα* (πρὸς τὸ *χαρά*), κορυφοβελόνα>*καρφοβολόνα*[11] (πρὸς τὸ *καρφί*), κατανάλωσις>*κατανάγλωση* (πρὸς τὸ *γλῶσσα*;), kalabalık>*καταπαλίκι* (πρὸς τὴν *κατά*), κινηματο-

---

1. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 328. — *Σακελλαρίου*, Κυπριακὰ 2, 439. — *Rohlfs*, E.W. 220 : *ἄλατρο* Bova.

2. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 329.

3. *Dieterich*, Sporaden, 70 : Κῶς, Μύκονος. — *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 50 : Κάλυμνος, Σύμη, Μεγίστη.— *A. Tsopanakis*, Phonétique, 144.

4. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 328.

5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 328 : *ἀλυφαντὴς* Κρήτη, Κύπρος, Στερελλ.

6. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἔνθ' ἀν., 328 : Ἰκαρία.

7. Πβ. *Κουκουλὲ*, Οἰνουντιακά, 280 : *λαλαγγίδες*.— *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 145 *ταλανgούτα*.

8. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 1, 330.

9. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 503.

10. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 151.

11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 150.

γράφος>*κιματογράφος* (πρὸς τὸ *κῦμα*;), κορυδαλλὸς>*σκορdαλ-λὸς* (πρὸς τὸ *σκόρδον*;), Μαγδαληνὴ>*Μυγdαληνὴ* (πρὸς τὸ *(ἀ)μύγδαλον*), Κρυσταλλοῦ>*Χρουσαλ-λοῦ* (πρὸς τὸ χρυσὸς>*χρουσὸς*) τοπων., μεσοσπιτιὰ (ὁ ἐλεύθερος χῶρος εἰς τὸ κέντρον οἰκίας)> *μισοσπιθκιὰ* (πρὸς τὸ *μισός*), νοσοκομεῖον>*μισοκομεῖο(ν)*,[1] νοσοκομεῖον>*εἰσοκομεῖο(ν)* (Κέφαλ., πρὸς τὴν *εἰς*), ὄνωνις>ὀνωνίδα>ἀνωνίδα>*ἀλωνία* (πρὸς τὸ *ἁλώνι*), νάρκισσος-ναρκίσσια>*νερακίσσια*>*νερακίζγια* (πρὸς τὸ *νερό*;), πανάχραντος>(ὁ εὐήθης) *παράχραντος* (πρὸς τὴν *παρά*), Πανορμίτης>*Παλαρνιώτης* (πρὸς τὸ *παλάρνι* [ἁπαλὸς+ἀρνί;] τὸ πρῶτον ἐν τῷ ποιμνίῳ γεννώμενον ἀρνίον, τὸ ὁποῖον ἀφιεροῦται ὑπὸ τοῦ ποιμένος εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν Πανορμίτου ἐν Σύμῃ), Πανορμίτης>*Πανερημνιώτης*>*Παλερημνιώτης* (πρὸς τὸ ἔρημος), πτελεοκουκκιὰ>*ἀβdελ-λοκουκ-κὰ* (πρὸς τὸ *(ἀ)βdέλλα*), ραδίκια>*νεροδίκια* (Κέφαλ., πρὸς τὸ *νερό*), σωλῆνας>*χειλ-λιῶνας* (πρὸς τὰ *χείλη*, ἐκ τοῦ αὔλακος, τὸν ὁποῖον σχηματίζουν ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ δώματος οἰκίας, ἵνα διοχετεύωνται τὰ νερὰ τῆς βροχῆς (τὴν παρετυμολογίαν προφανῶς διηυκόλυνεν ἡ ἀντιμετάθεσις τῶν ω-η>η-ω), Τῆς Ἀναλήψεως>*Τοῦ Συναληψιοῦ* (πρὸς τὸ *συναλείφω*), τῆς Τρῳάδος>*Τῆς Τριάδος*:[2] ἐν τῇ φρ. *εἶπεν dης πκιὸν dῆς Τριάδος τὰ κακὰ* (λόγια), τακκούνι>*τρακχούνι* (πρὸς τὸ *τρὰκ-τράκ*), τρωξαλλὶς-τρωξαλλίδα-*κραξαλ-λί(δ)α* (πρὸς τὸ *κράσσω*, ὡς φωνάζουσα διαρκῶς), φανατικὸς>*θανατικὸς* (πρὸς τὸ *θάνατος*), φιλάδελφος>*χιλ-λάερφος*[3] (εἶδος ἱέρακος, πρὸς τὸ *χίλια*), χλωροσαύρα>*χρουσοσάβλα* (πρὸς τὸ χρυσὸς>*χρουσός*, ἐκ τοῦ πρασινοκιτρίνου χρώματος αὐτῆς).

5. Συμφυρμός.

ἄγωμεν+γύρευε>*ἄμε+γύρευε*>*ἀμέρευjε*, εἰς πολλὰ ἔτη>*σπολ-λάτη*,[4] *σπολ-λάτε* κοιν., κάτουρον+οὐρήθρα>κατουρουρήθρα>κατρουρήθρα>*κατρουλ-λήθρα*,[5] μιὰ γουλιὰ>*μιάουλ-λιὰ*+λιγάκι>*μιαουλ-λάκι*,[6] κακὸν πρὶν νὰ ἰδῇ>*κακόμbριν-νάη*.

6. Κατ' ἀναλογίαν μεταβολή.

ἅπτω>ἅφτω>*ἕφτω* ἐκ τοῦ ἀορ. *ἧψα* ὡς ἐκ τοῦ *εἶχα-ἔχω*, *ἦρθα-ἔρχομαι*, γύψ>γύπης>ἀγύπης>*ἀΰπης*[6] (κατὰ τὸ *ἀετός*), ἐχῖνος>*ἀχιν-νὸς* κατὰ τὸ *ἀστακός*,[8] σκιὰ> *ἥσκιος* κατὰ τὸ *ἥλιος*[9] κοιν., ὀψὲ>*ψὲς* κατὰ τὸ *χθές*, ὀψὲ ἀργὰ>*ψὲς ἀρκά*, πεζεύω> *ποζ-ζεύγκω*[10] κατὰ τὸ *ἀποζεύω*, κατάλειμμα>*κατέλειμμα* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατὰ>*κατέ*, τοπων. *Κατελείμ-ματα*[11] (Ἀντιμάχεια).

---

1. Πβ. *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 150.
2. Πβ. *Δ. Βαγιακάκου*, Τρῳάδα, 145 κέξ.
3. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 151 : *χιλέϊρφι*.
4. Πβ. *Χ. Παντελίδου*, Προσθήκη, 423.
5. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 152.
6. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 152.
7. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 148 : *ἀυπᾶς*.
8. Βλ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 148.
9. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 128.
10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 314.
11. Πβ. *Α. Tsopanakis*, ἔνθ' ἀν., 148.— *Χ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπων. 91.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Διπλᾶ σύμφωνα.

Ὡς εἶναι γνωστόν, τὰ διπλᾶ σύμφωνα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν γράφονται μόνον εἰς ἃς θέσεις ὑπῆρχον ταῦτα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἐνῷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ἔχουν ἁπλοποιηθῆ. Ἐξαίρεσιν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελοῦν τὰ διπλωτικὰ καλούμενα ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς : 1/ τὰ Δωδεκανησιακά,[1] 2/ ἡ διάλεκτος τῆς Κύπρου,[2] 3/ ἡ τῆς Χίου,[3] 4/ ἡ τῆς Ἰκαρίας,[4] 5/ ἡ τῆς Κύμης (Εὐβοίας), 6/ τὰ ἰδιώματα τινῶν ἐκ τῶν νοτίων Σποράδων,[5] 7/ τὸ ἰδίωμα Λιβυσσίου[6] (Μ. Ἀσίας), 8/ τὰ Κατω-ιταλικὰ ἰδιώματα[7] καὶ 9/ τὰ Καππαδοκικὰ ἐν μέρει.[8] Μεταξὺ τούτων τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν.

Τὰ ἀκουόμενα ἐν αὐτοῖς διπλᾶ σύμφωνα διακρίνονται εἰς : 1/ τὰ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως, 2/ τὰ ἐκ δανείων ξένων προερχόμενα καὶ 3/ τὰ ὑστερογενῆ. Τὰ πρῶτα ἀκούονται ὅπου ἀκριβῶς ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν : ἄλλος, ἀλλάσσω, βάλλω, βδέλλα, γλῶσσα, γράμμα, θάλασσα, κρύσταλλον, λάκκος, μέλισσα, πάσσω, πίσσα, ράμμα, σκάμμα, στέλλω, φράσσω, ψάλλω > *ἄλ-λος, ἀλ-λάσ-σω, βάλ-λω, ἀβδέλ-λα, γλῶσ-σα, γράμ-μα, θάλασ-σα, κρούσταλ-λο(ν), λάκ-χος, μέλισ-σα, πάσ-σω, πίσ-σα, ράμ-μα, σκάμ-μα, στέλ-λω, φράσ-σω, ψάλ-λω.*

Τὰ δεύτερα ἀκούονται εἰς τὰς ἐκ ξένων γλωσσῶν εἰσελθούσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λέξεις : *γούν-να* (λατ. gunna), *κάτ-θης* (λατ. cattus), *μασέλ-λα* (ἰταλ. mascella), *πουλ-λὶ* (λατ. pullus), *σορόκ-χος* (ὁ ἄνεμος σιρόκος, ἰταλ. scirocco), *τ-θελ-λάλης* (τουρ. tellâl), *τ-θεμεν-νὲς* (τουρ. temena), *τόκ-χα* (ἰταλ. tocca) κ.ἄ.

Ἡ δίπλωσις τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου τῶν ἐκ τῆς Τουρκικῆς προερχομένων λέξεων : *π-ἢαρσᾶς* (parça), *π-ἢασᾶς* (paşa), *π-ἢούλ-λι* (pul), *τ-θελ-λάλης* (tellâl) καὶ *τ-θεμεν-νὲς* (temena) ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ἐν τῇ Τουρκικῇ ἔντονον προφορὰν τῶν συμφώνων τούτων.

Τὰ ὑστερογενῆ διπλᾶ προῆλθον ἄλλα μὲν ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ *ν* πρὸς τὸ ἀρχι-

---

1. Βλ. *Dieterich*, Sporaden, 90.— *Χ. Παντελίδου*, Φωνητική, 28 κέξ.— *Α. Tsopanakis*, Phonétique, 152 κέξ.— *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Γλωσσ. Καρπάθ., 19 κέξ., Κάσος, 10.— *Ἀν. Καραναστάση*, Ἀστυπάλαια, 116 κέξ.—*Η. Seiler*, Geminaten, 209 κέξ.

2. Βλ. *Σ. Μενάρδου*, Κύπρ., 165 κέξ.

3. Βλ. *Pernot*, Chio, 381 κέξ.

4. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 424 κέξ.

5. Βλ. *Γ. Βογιατζίδου*, Ἀθηνᾶ 37 (1925), 115 κέξ.

6. Βλ. *Μουσαίου*, Βατταρισμοί, Ἀθῆναι (1883). — *Ι. Χαριτωνίδου*, Λιβύσσιον Ν. Ἀνδριώτη, Λιβίσι, 44 κέξ.

7. Βλ. *Rohlfs*, Histor. Gramm., 77 κέξ.— *S. Caratzas*, Origine, 79 κέξ.

8. Βλ. *Ν. Ἀνδριώτη*, Φάρασα, Ἀθῆναι (1948).— *Ι. Κεσίσογλου*, Οὐλαγάτς, 33, 47, 66, 92, 97.

κὸν σύμφωνον τῆς ἑπομένης : ἄνθρωπος>*ἄθ—θρωπος*, νύμφη>*νύφ-φη*, πενθερὸς>*πεθ-θερός*, τὴν βασίλισσαν > *τὴβ-βασίλισ-σα(ν)*, τὸν λόγον > *τὸλ-λόο(ν)*, τὸν φόβον > *τὸφ -φόο(ν)*, ἄλλα ἐκ λόγων ἀναλογίας : *πολ-λύς*, *πολ-λὺ* πρὸς τὸ πολλοί, πολλά, ὀλίγον> *λ-λίο* πιθανῶς πρὸς τὸ ἀντίθετον *πολ-λοί*, δὲν μὲ *μέλ-λει* πρὸς τὸ *μέλ-λω*, ὁμαλόω> *μαλ-λών-νω* παρετυμολ. πρὸς τὸ *μαλ-λὶ* (μαλ-λοτραβιέσαι),[1] ἄλλα ἐξ ἐπιδράσεως καταλήξεων τὰς ὁποίας ἐδανείσθη ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς (ἢ τῆς Λατινικῆς) : κυψέλη>*δυψέλ-λι*, *κουρέλ-λι*, *καμβανέλ-λι* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατάλ. *-ellum* λατιν., *-ello* ἰταλ., ζουμπούλι>*ζ-ζουμβούλ-λι* (τουρκ. sümbül), *κουμούλ-λι* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατάλ. *-ουλλι* (λατ. *-ulla*), *καμινέτ-το* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἰταλ. κατάλ. *-etto*[2] καὶ ἄλλα.

Πολλὰ ὑστερογενῆ διπλᾶ ὀφείλουν τὴν γένεσίν των εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου καὶ εἰς ἄλλους παράγοντας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Τὰ διπλᾶ ταῦτα σύμφωνα (ἀρχαῖα, ξένα ἢ ὑστερογενῆ) δὲν ἀκούονται εἰς τὰ ἰδιώματά μας (προφανῶς δὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ διπλωτικὰ) σαφῶς κεχωρισμένα ὡς δύο ὅμοια σύμφωνα, ἀλλὰ ὡς ἓν σύμφωνον χρονικῆς διαρκείας μακροτέρας τῆς τῶν ἁπλῶν συμφώνων προφερόμενον ἐντονώτερον.[3] Διὰ τὸν λόγον τοῦτον θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ τὰ διπλᾶ ταῦτα σύμφωνα καὶ *μακρὰ* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἁπλᾶ, τὰ βραχείας διαρκείας σύμφωνα.

Ἡ παρουσία τῶν διπλῶν συμφώνων εἰς ὡρισμένα μόνον ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς ἀπησχόλησε τοὺς ἐρευνητὰς ἤδη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας.

Ὁ *J. Schmitt*[4] ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ σήμερον ἀκουόμενα διπλᾶ σύμφωνα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τόνου. Αἱ περιπτώσεις *θάλασ-σα*, *μέλισ-σα*, δὲν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Τὴν γνώμην τοῦ *Schmitt* ἐδέχθη ἐν πολλοῖς ὁ *Pernot*.[5] Ἀντιθέτως οἱ *Thumb*,[6] *Γ. Χατζιδάκις*,[7] *Schwyzer*[8] καὶ *Rohlfs*[9] δὲν ἀποκλείουν μὲν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου, δέχονται ὅμως τὸ ὅλον ζήτημα ὡς ἐνδεικτικὸν ἀρχαϊσμὸν τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων. Ὁ *Α. Τσοπανάκης*,[10] παραθέτων τὰ διπλᾶ σύμφωνα ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει αὐτῶν εἰς τὰ Ροδιακὰ ἰδιώματα, δέχεται ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν διπλῶν τὴν συμβολὴν τοῦ τόνου ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως καὶ παραθέτει περιπτώσεις διπλώσεως συμφώνων εἰς τὴν πρὸ τοῦ τόνου καὶ τὴν μετὰ τὸν τόνον συλλαβήν.

---

1. Βλ. *S. Caratzas*, Origine, 84.
2. Πβ. *S. Caratzas*, ἔνθ' ἀν., 82.
3. Πβ. *S. Caratzas*, ἔνθ' ἀν., 81.— Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημειακὰ Β', 522 διὰ τὴν προσφορὰν τῶν διπλῶν παρ' ἀρχαίοις.
4. Βλ. I. F. (Anzeiger) 12 (1901), 71 κέξ.
5. Βλ. *Pernot*, Chio 324 κέξ.
6. Βλ. Hellenismus 21-22.
7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 424 κέξ.
8. Βλ. *Schwyzer*, Griech. Gramm. 1, 125.
9. Βλ. *Rohlfs*, Histor. Gramm., 77.
10. Βλ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 153 κέξ.

Ὁ *Seiler*,[1] μελετήσας ἐπὶ τόπου τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἀποδίδει τόσον τὴν διατήρησιν τῶν ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας διπλῶν, ὅσον καὶ τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν τοιούτων εἰς τάσιν (Tendenz), ἥτις ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη μεταχλασσικοὺς χρόνους. Εἰς τὴν τάσιν ταύτην ἀποδίδει, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, καὶ τὴν ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν τονουμένων καὶ ἀτόνων φωνηέντων, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὰ ἰδιώματά μας.

Ἡ ἁπλοποίησις τῶν διπλῶν συμφώνων μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, σποραδικῶς μὲν εἰς ἐπιγραφάς,[2] συχνότερον δὲ εἰς παπύρους.[3] Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἤρχισεν ἐμφανιζομένη καὶ ἡ δίπλωσις ἁπλῶν συμφώνων.[4]

Τὸ φαινόμενον τῆς ἁπλοποιήσεως τῶν διπλῶν συμφώνων, τὸ ὁποῖον ἐπεβλήθη καὶ ἐπεκράτησεν ἔκτοτε εἰς τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ χώρου, ἔνθα ὡμιλεῖτο ἡ Ἑλληνική, φαίνεται ὅτι δὲν ἔθιξε τὰ ἰδιώματά μας καὶ τὰ λοιπὰ διπλωτικὰ τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς. Ἀντιθέτως παρατηρεῖται εἰς αὐτὰ τάσις, ὅπως ὅλα τὰ διπλᾶ σύμφωνα προφέρωνται μετ' ἐμφάσεως καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ τάσις αὕτη δὲν εἶναι νεώτερον φαινόμενον. Πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐκ ταύτης προῆλθε καὶ ἡ δάσυνσις τοῦ β' τῶν διπλῶν ψιλῶν : κ-κ>κχ : κοῦκκος>*κοῦκχος*, π-π>π-ἡ : πάππος>*πάπ-ἡους*, ρίψ-ιπὸς - ρίπα>*ρίπ-ἡα*, Φίλιππος>*Φίλιπ-ἡος*, τ-τ+τ-ἡ>τθ : πίτ-τα>*πίτ-θα*.[5]

Ἐκτὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ τόνου, πολὺ συνέβαλε διὰ τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν διπλῶν εἰς τὰ ἰδιώματά μας ἡ «κλειστὴ» συλλαβή.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν γίνεται πάντοτε κατὰ «ἀνοικτὰς» συλλαβάς : σφυρίχτρα>σφυ-ρί-χτρα, ἀστραπὴ>ἀ-στραπή, ἐνῷ εἰς τὰ ἰδιώματά μας γίνεται κατὰ τρόπον ἰδιόρρυθμον, δηλαδὴ τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα χωρίζονται πάντοτε : *σφυ-ρίχ-τρα*, *ἀσ-τρα-πή*, σφενδόνη>*σφον-δό-να*, τὰ δὲ ἁπλᾶ σύμφωνα, τὰ εὑρισκόμενα μεταξὺ φωνηέντων, τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων φέρει ἢ ὄχι τόνον, καθίστανται κατὰ τὸν συλλαβισμὸν διπλᾶ ἢ μακρὰ καὶ συλλαβίζονται κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ αὐτῶν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ μὲ τὸ ἑπόμενον.

Οὕτω : κῆπος>*κῆπ-ἡος*, κίσηρις>*ἀκίσ-σηρας*, κόμαρον>*κούμ-μαρο*, ἄγλις>ιθος—*γλίθ-θα* - *βλίθ-θα*, ρίψ-ιπὸς - ρίπα>*ρίπ-ἡα*, σήμερον>*σήμ-μερις*, χρήματα>*χρήμματα*, καλάθι>*καλάθ-θι*, ἀπίδιον>*ἀπ-ἡί(δ)ι*, ἐμβόλιον>*μβόλ-λι*, ὀμφάλιον>*ἀφ-φάλλι*. Ἀλλὰ καὶ παιπάλη>*πάσπαλ-λη*, πέρυσι>*ἐπέρυσ-σι* πρόβατον>*πρόατ-ἡο*, κυπαρίσσι>*κυπ-ἡαρίσ-σι* κ.ἄ., ὅπου ἡ δίπλωσις συμφώνου τελεῖται ἄνευ τῆς συμβολῆς τοῦ τόνου.

Ἡ τάσις πρὸς δίπλωσιν ἁπλῶν συμφώνων διαφόρως ἐκδηλουμένη εἰς τὰ ἰδιώματα, εἰς ἃ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς διπλώσεως, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν

---

1. Βλ. Glotta XXXVI (1958), 231.

2. *B. Meisterhans - Schwyzer*, Att. Inschr., 95.— *Schwyzer*, Pergam. Inschr., 122 κέξ.— *Nachmanson*, Magn. Inschr., 88 κέξ.

3. Βλ. *Mayser*, Gramm. Pap. 1, 211.

4. Βλ. *Mayser*, ἔνθ' ἀν., 216.

5. Πβ. Τὰ ἀρχαῖα Ἀτθὶς παρὰ τὸ Ἀττικός, βάκχος, σάπφειρος, ἴακχος, βλ. *Mayser*, ἔνθ' ἀν., 316.

γένεσιν ὑστερογενῶν διπλῶν εἰς θέσεις μὴ κοινὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τούτων.

Οὕτω ἐν Χίῳ : πέταλον>*πέταλ-λο*, αἷμα>*αἷμ-μα*, ἀσήμι>*ἀσ-σήμι*, γυναῖκα>*γεν-ναῖκα*, πρᾶμα>*πρᾶμ-μα*. Ἐν Ρόδῳ : κανέλλα>*καν-νέλ-λα*, τουφέκι>*τουφέκ-κι(ν)*, βάφω>*βάφ-φω*. Ἐν Κάσῳ : πούσουλας>*μbούσ-σουλας*. Ἐν Καρπάθῳ : ὄχεντρα>*ἔχ-χενdρα*, ζάχαρη>*ζάχ-χαρη*, συνάχι>*συνάχ-χι*, τυχαίνω>*τυχ-χαίνω*. Ἐν Καλύμνῳ : κυπαρίσσι>*τσυπαρίσ-σι*. Ἐνῷ ἐν Κῷ : *πέταλο(ν)*, *αἷμα*, *ἀσήμι*, *γεναῖκα*, *ἄχενdρα*, *ζ-ζάχαρη*, *συνάχι*, *τουφέκι*, *βάφω*, *μbούσουλας*, *τυχαίν-νω*, *λαχαίν-νω*, *κυπ-παρίσ-σι*.

Διπλούμενα σύμφωνα. - Προφορὰ αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἁπλῶν συμφώνων μόνον τὸ *ρ* δὲν διετήρησεν εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν ἀρχαίαν δίπλωσιν αὐτοῦ : ἄρρωστος>*ἄρωστος*, ἀρραβὼν>*ἀραβῶνας*.

Εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου Ἀσφενδιοῦ ἀκούεται γενικῶς τὸ *ρ* ἔντονον καὶ τραχὺ ἰδίως παρὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν : κυπαρίσσι>*κυπ-παρίσ-σι*, νερόπλυμμα>*νερόπλυμμα*, ἱστορία>*ἱστορία*,[1] δὲν δύναται ὅμως νὰ βεβαιώσῃ τις ὅτι πρόκειται περὶ διπλώσεως. Περισσότερον σαφὴς φαίνεται ἡ δίπλωσις τοῦ *ρ* ἡ προερχομένη ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ τελικοῦ *-ν* πρὸς τὸ ἀρχικὸν *ρ* τῆς ἑπομένης λέξεως : τὸν ράπτην>*τὸρ-ράφτη(ν)*, τὴν ρῶγα>*τὴρ-ροῦα*, τῶν Ρωμιῶν>*τῶρ Ρωμιῶ(ν)*, ἀπὸ τὴν Ρόδον>*'πο τὴρ Ρόδο*.

Δίπλωσις τοῦ λ : Αὕτη εἶναι συχνοτάτη εἰς τὰς ἀκολούθους καταλήξεις :

-άλ-λι : βουβάλι>*βουβάλ-λι*, boccale>*μπουκχάλ-λι*, κρυστάλλι>*κρουστάλ-λι*, μανουάλι>*μανάλ-λι*, πορτοκάλι>*πορτοκάλ-λι*, πρινάλι>*πρινάλ-λι* (μικρὸς πρίνος-πρινάρι), ποντικάλι>*πονdικάλ-λι*, κασκαβάλι>*κασκαβάλ-λι*, canale>*κανάλ-λι*.

-έλ-λι (ἰταλ. -ello) : κοπέλι>*κοπέλ-λι*, κουρέλι>*κουρέλ-λι*, κουνέλι>*κουνέλ-λι* κ.ἄ.

-(ο)λ-λα : cazzarola>*κατσαρόλ-λα*, mezzasuola>*μεζ-ζοσόλ-λα*, πετσοκόλλα>(πετσὶ+κόλλα)>*πετσοκόλ-λα*.

-ουλ-λός : *μακρουλ-λός*, *νερουλ-λός*, *κουτσουλ-λός*.

-ούλ-λα : κοῦκκος-κουκκούλα>*κουκχούλ-λα*, *ἀβγούλ-λα* (πλακούντιον φέρον ᾠόν), cumulus>*κουμούλ-λα*, *τρουτσούλ-λα* (κορυφή), *σακ-χούλ-λα* καὶ τὰ ὀνόματα εἰς *-ούλ-λα* : *'Αφρούλ-λα*, *Μαριγούλ-λα*, *Σταματούλ-λα* κ.ἄ.

-έλ-λα : ombrella>*ἀμbρέλ-λα* κοπέλα>*κοπέλ-λα*, ἀγρέλλιον-ἀγρέλα>*ἀγρέλ-λα*, κανέλλα (μεσν.)>*κανέλ-λα*, μπροστέλα>*μbροστέλ-λα*, mascela>*μασέλ-λα*, piatello>*πιατέλ-λα* (μεγεθ), κ.ἄ.

-ίλ-λης : *'Απρίλ-λης*, *Κατσίλ-λης* (ἐπών.), *Μαΐλ-λης* (ἐπών.).

-λ-λάκι : *ἀγρελ-λάκι*, *γυαλ-λάκι*, *καμbανελ-λάκι*, *κοπελ-λάκι*, *μαλ-λάκι*, *πουλ-λάκι* (ὑποκορ. τῶν οὐσ. *ἀγρέλ-λι*, *γυαλ-λί*, *καμbανέλ-λι* κλπ.).

-λ-λᾶς : *ἀβdελ-λᾶς* (βδελλοπώλης), *νερουλ-λᾶς*, *καπνουλ-λᾶς* (ὁ καλλιεργῶν καπνόν), κυψελᾶς>*δυψελ-λᾶς* (ὁ μελισσουργός), *Κουτελ-λᾶς* (ἐπών.).

-λ-λίτης : τρουτσούλ-λα (κορυφή) - *τρουτσουλ-λίτης* (ὁ κορυδαλλὸς ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς

---

1. Ἔντονος προφορὰ τοῦ ρ ἀκούεται σποραδικῶς καὶ εἰς ἄλλα χωρία ὅπως ἐν Κεφάλῳ : *ἀρίφητος*, ἐν Ἀντιμαχείᾳ : *Σαρακινοί*.— Πβ. *Seiler*, Glotta XXXVI, 214 : *Σαρ-ρακηνοί*.

κεφαλῆς αὐτοῦ λοφίου), τρύπα - *τρυπαλ-λίτης* (μεταφ. τὸ στρουθίον, ὡς διαιτώμενον ἐντὸς ὀπῶν τῶν τοίχων), *κουτελ-λίτης* (ἐπὶ οἴνου, ὁ πολὺ δυνατός).

-λ-λούρης : *γυαλ-λούρης* (ὁ ἔχων ἀστράπτοντας καὶ διεσταλμένους ὀφθαλμούς), *Καμβαλ-λούρης* (ἐπών.), *πασκαλ-λούρης* (πάσχα>πάσκα + -λούρης ὁ καταλύων, ὁ μὴ τηρῶν τὴν νηστείαν).

-λ-λω : *βάλ-λω, βγάλ-λω, συμβάλ-λω, ψάλ-λω, μέλ-λω, παρανγέλ-λω, στέλ-λω, τσιλ-λῶ, κολ-λῶ.*

Διπλοῦν λ-λ (ἀρχαῖον ἢ ὑστερογενὲς) ἐντὸς τῶν λέξεων : ἀλλάσσω>*λ-λάσ-σω*, ἄλλος>*ἄλ-λος*, βδέλλα>*ἀβδέλ-λα*, κελλὶ>*κέλ-λί*, *κελ-λάρι(ν)*, μπαλώνω>(μεσν.)*μβαλ-λών-νω*, κάλλη τὰ >*κάλ-λη* (ἀδίαντον ἢ καλλίτριχον, ἐκ τῶν πτεριδωδῶν) : φρ. -τὰ *κάλ-λη τοῦ πηαδγιοῦ*, κολλύρα>*κουλ-λούρα*, κυλλὸς>*κουλ-λός*, μαλλίον>*μαλ-λί*, ὅλος>*γούλ-λος*, παλληκάριον (μεσν.)>*παλ-ληκάρι*, πολύς>*πολ-λύς* (κατὰ τὸ *πολ-λοί*), τουρκ. pul>*π-ηούλ-λι*, σέλινον>*σέλ-λινο(ν)*, σκύλος>*σκύλ-λος*, φύλλον>*φύλ-λο(ν)*, ὀφέλλιον (μεσν.)>*φελ-λί*, ψύλλος>*ψύλ-λος*.

Προφορὰ τοῦ λ-λ : Εἰς μὲν τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτ. Κῶ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.), τὸ *λ-λ* προφέρεται ὡς τὸ ἁπλοῦν, ἀλλὰ μακροτέρας χρονικῆς διαρκείας, εἰς δὲ τὰ ἰδιώματα τῆς 'Ανατολ. Κῶ (Χώρα, 'Ασφενδ., Πυλ.) ἀκούεται προουρανικόν. Τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης, κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ δευτέρου *λ*, ἅπτεται τοῦ ἐμπροσθίου τμήματος τοῦ οὐρανίσκου καὶ προκαλεῖ τὸν ἦχον ἑνὸς ἐλαφροῦ *d*. Πλησιάζει πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ *λ-λ*[d] εἰς τὰ Ροδιακὰ ἰδιώματα (πόλις Ρόδου, Κοσκινοῦ, Κρεμαστός, Τριάντα, Παστίδα κλπ.), ἀποτελοῦν δὲ ἀμφότερα προβαθμίδα τοῦ Κατω-ιταλικοῦ *λ-λ>d-d*.[1]

Διπλοῦν ν-ν (ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ ὑστερογενές) :

'Ονόματα : *γέν-να, πέν-να, πίν-να, γούν-να, κάν-να, κούν-να* (ὁ σπόρος, ὁ πυρὴν καρποῦ), *πάν-να, παν-νί, χάν-νος*, ναὶ>*ἴν-ναι*.

'Εκ συνεκφορᾶς ἐν ἀρχῇ λέξεως : νέος>νιὸς>*ν̆-ν̆ὸς* (τὸν νιόν), *ν-νοῦς* (τὸν νοῦν), *ν-νύφ-φη* (τὴν νύμφην), *ν-νῶμος* (τὸν ὦμον).

Ρήματα : *-άν-νω* : *πιάν-νω, φτάν-νω, προφτάν-νω, συφτάν-νω, χάν-νω, ξεχάν-νω, κλάν-νω*.[2]

-ων-νω : *βουλ-λών-νω, γιμών-νω* (γεμίζω, γεμώνω), *(δ)ών-νω, ζ-ζυμών-νω, ζ-ζών-νω, θαμβών-νω, θυμών-νω, κριθαρών-νω* (ἐπὶ ἀνεμομύλου, ἀλέθω συνεχῶς κριθάρι), *λα(β)ών-νω, λα(δ)ών-νω, λασπών-νω, μβαλ-λών-νω, μεταν̆-ν̆ών-νω, ὁμόω>'μών-νω, ξαπλών-νω*, ἔξαμον-ἐξαμόω>'*ξαμών-νω, ξεπατών-νω* (καθαρίζω τὸν πάτον τοῦ ἁλωνίου), *π-ηών-νω* (ἀπωθῶ), *σι(δ)ερών-νω, σιταρών-νω* (ἐπὶ ἀνεμομύλου, ἀλέθω συνεχῶς σιτάρι), *σκαφιών-νω* (κοιλαίνω τι), *σκοτών-νω, στρών-νω, σών-νω, χών-νω*.

-ουν-νω : λούω>*λούν-νω*, κινῶ>*κουν-νῶ*.

-αίν-νω, -έν-νω : *βγαίν-νω, δέν-νω, μβαίν-νω, κατεβαίν-νω, καταλαβαίν-νω, λαχαίν-νω, νεσταίν-νω* (ἀνασταίνω), *πααίν-νω* (πηγαίνω), *παθ-θαίν-νω*.

---

1. Βλ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 157. *Rohlfs*, Gramm 77.

2. 'Ο διπλασιασμὸς τοῦ *ν* εἰς πάντα τὰ εἰς *-νω* (*-ανω, -αίνω, -ούνω, -ένω*) ρήματα προῆλθεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ εἰς *-ών-νω* ρήματα.— Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, 425.

-ίν-νω : *δίν-νω*, *πίν-νω*, *'φίν-νω*, *χύν-νω*, *ψήν-νω*.

Διπλοῦν κ-κ : *δισάκκι>δισάκ-κι(ν)*, sambucus>*σαμboῦκ-χος*, *κακκὰ τὰ>κακχὰ τά*, cocca>*κόκ-χα*, *κόκκαλος>κόκ-χαλος*, *κοκκάριον>κουκ-χάρι(ν)*, *κόκκινος>κόκ-κινος*, *κοῦκος>κοῦκ-χος*, *κουκουβάγια>κουκ-χουβᾶς*, *κοκκίον>κουκ-κί(ν)*, *λάκκος>λάκ-χος*, pacco>*πάκ-χο(ν)*, *παλούκιον* (μέγεθ.)-*πάλουκας>πάλουκ-χας*, μπουκιὰ (bocca)>*μboυκ-κά*.

ὀκὰ>ὀκ-χά, rocca>*ρόκ-χα*, *σάκκος>σάκ-χος*, *σακκούλιον>σακ-χούλ-λι(ν)*, *σακκάκι>σακ-χάκι(ν)*, scirocco>*σορόκ-χος*, taccone>*τακ-χούνι*, tabacco (ἱσπαν. tapacco)>*ταμbάκ-χος*, τουρκ. tübeki>*τουμbεκ-κι* (εἶδος καπνοῦ), teneke>*τενεκ-κές*, toccare>*τόκ-χα -ῆ*, *φουκαρᾶς* (τουρκ. fokara)>*φουκ-χαρᾶς*.

Ρήματα : μπουκώνω (bocca)>*μboυκ-χών-νω*, *παλούκι-παλουκώνω>παλουκ-χών-νω*, *τσακώνω>τσακ-χών-νω*, *τρακάρω* (attaccare)>*τρακ-χάρω*, *ροκκίζω* (*ρόκκα*)>*ροκ-κίζ-ζω*, *κουκκίζω* (*κουκκὶ*)>*κουκ-κίζ-ζω* (δίδω εἰς τὰ ζῷα κόκκους κριθῆς).

Προφορὰ τοῦ κ-κ : τὸ ὑπερωϊκὸν *κ* διπλούμενον ὑφίσταται δάσυνσιν κατὰ τὸ δεύτερον *κ*, τὸ ὁποῖον ἀκούεται ὡς *χ* : *κοῦκ-κος>κοῦκ-χος*, *σάκ-κος>σάκ-χος*.

Διπλοῦν σ-σ : *-σ-σα* : *βόσκισ-σα*, *γιαρένισ-σα* (τουρκ. yaren=φίλος), *δασκάλισ-σα* (ἡ σύζυγος τοῦ διδασκάλου), *μα(γ)έρισ-σα*, *μανdρατόρισ-σα*, *μαστόρισ-σα*, *καπετάνισ-σα*, *συντρόφισ-σα* (ἡ σύζυγος τοῦ συνεταίρου, συνών. *γιαρένισ-σα*), *τσοπάνισ-σα*, *συνdέκνισ-σα*.

'Ονόματα : *γλῶσ-σα*, *θάλασ-σα*, *μέλισ-σα*, *κίσηρις>ἀκίσ-σηρας*, *νησ-σί*, *κυπαρίσ-σι*, *χέρσον>χέρισ-σο(ν)*, *τέσ-σερα*, *σ-σιωπὴ* (ἐκ συνεκφορᾶς : *τὴν σιωπὴν>τὴσ σιωπὴ(ν) - ἡ σ-σιωπή*).

Ρήματα : *κράσ-σω*, *μαλάσ-σω*, *πάσ-σω*, *'ποτάσ-σω*, *ταράσ-σω*, *τάσ-σω*, *ράσ-σω*, *φράσ-σω*.

Διπλοῦν μ-μ :

'Ονόματα : *ἄμ-μος*, *γράμ-μα*, *θρέμ-μα*, *κόμ-μα*, *κομ-μάτι*, *κρομ-μύ(δ)ι*, *κρεμμάλ-λα*, *κρεμ-μάστρα*, *μ-μάτι*, *ράμ-μα*, *στρέμ-μα* (ἐπιστροφή : φρ. *καλόσ-σου στρέμ-μα*).

Ρήματα : *ἀναμύω>νεμ-μῶ*, *καμμύω>καμ-μῶ*, *κρεμ-μῶ*, *κρημνίζω>γκρεμ-μῶ*, *γκρεμ-μίζ-ζω*. Πᾶσαι αἱ μετοχαὶ παθητ. παρακειμένου τῶν ρημάτων εἰς *-φω*, *-πτω*, *-βω*, *-αινω*, λήγουν εἰς *μ-μενος*, *-η*, *-ο(ν)* : *βάπτω>βάφω - βαμ-μένος*, *γράφω - γραμμένος*, *θλίβω - θλιμ-μένος*, *κόπτω>κόβgω - κομ-μένος*, *ξαίνω - ξαμ-μένος*, *πεθαίνω - πεθαμ-μένος*, *πικραίνω - πικραμ-μένος*, *προκόπτω - προκομ-μένος*, *ράπτω>ράβgω - ραμ-μένος*, *σκάπτω>σκάβgω - σκαμ-μένος*, *στρέφω - στρεμ-μένος*, *τρέφω>θρέφω - θρεμ-μένος*, *ὑφαίνω>'φαίνω - φαμ-μένος*.

Διπλοῦν τ-τ : 'Εν ἀρχῇ λέξεων εἰλημμένων ἐκ τῆς Τουρκικῆς : tellâl>*τ-θελλάλης*, temena>*τ-θεμεν-νές*, tamah>*τ-θαμάχι*, *ταμαχιάρης>τ-θαμαχιάρης*.

'Ονόματα : yatak>*γιατ-ἴάκι*, *καλύτερος>καλύτ-ἴερος*, *καθρέπτης>καρφέτ-ἴης*, *κάττος* (μεσν.)> *κάτθης*, *κράβατος>κράατ-ἴος - κρίατ-ἴος*, *αἱμάτακας>'μάτθακας*, *μύτη>μύτθη - κουτσουλ-λομύτθης*, *στρα(β)ομύτθης*, *ψηλομύτθης*, *βλάττα>βλάτ-θα*, pantalone>*πανταλόνι>παντελόνι>πατ-ἴελόνι* καὶ *πατ-ἴαλόνι*, *πίττα>πίτθα* καὶ τὸ ἐπίρρ. *μπρούμυτα>μbρούμουτθα*.

Ρήματα : βουτῶ>*βουτθῶ*.

Προφορὰ τοῦ τ-τ : Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν δύο τ-τ ὑφίσταται δάσυνσιν τ-ἦ, προφέρεται δὲ ἄλλοτε μὲν ὡς τ-θ, ἄλλοτε ὡς τ-ἦ (*τh*).

Διπλοῦν θ-θ :

Ὀνόματα : ἀνάθεμα>*ἀνάθ-θεμα*, ἄγλις, -ιθος - ἀγλίθα>*βλίθ-θα*.

Διπλοῦν θ-θ προκύπτει ἐν μέσῳ ἢ μεταξὺ δύο λέξεων ἐξ ἀφομοιώσεως πρὸς τὸ θ τοῦ πρὸ αὐτοῦ κειμένου ν : Ἀνθὴ>*Ἀθ-θή*, ἄνθος>*ἄθ-θος* καὶ *ἀθ-θός*, γρόνθος>*γρόθ-θος* καὶ *γρότθος*, τὸν Θεὸν>*τὸθ Θεό(ν)*.

Διπλοῦν φ-φ :

Δίπλωσις τοῦ φ προέρχεται μόνον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ πρὸ αὐτοῦ μ ἢ ν : γόμφος>*γόφ-φος*, συμφάγι>*συφ-φάι*, συμφάμιλος>*συφ-φάμιλος* (μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του), τὸν φόβον>*τὸφ-φό(β)ο(ν)*, δὲν φοβοῦμαι>*ἐφ-φοοῦμαι*.

Διπλοῦν π-π :

Ὀνόματα-ρήματα : ἀπίδιον>*ἀπ-ἦί(δ)ι - ἀπ-ἦί(ν)*, ἀπωθῶ>*π-ἦώθω - π-ἦών-νω*, τουρκ. kapak>*καπ-ἦάἦι*, τουρκ. kapama>*καπ-ἦαμᾶς*, κάπταρις>*κάπ-ἦαρη*, καπυρὸς>*καπ-ἦαρὸς* καὶ ἐπων. *Καπ-ἦύρης*, ἰταλ. caparra>*καπ-ἦάρο*, κῆπος>*ἦῆπ-ἦος*, κούπα (μεσν.)>*κούπ-ἦα*, κουνουπίδιον>(μεσν.) *κουνουπ-ἦί(δ)ι*, κουπάζω>*κουπ-ἦάζ-ζω*, πάπτος>*πάπ-ἦους*, πάππα (ἐπίρρ. εἰς τὴν παιδικὴν γλῶσσαν)>*πάπ-ἦα*, πίπτω>*π-ἦέφτω*, τουρκ. pilâv>*π-ἦιλάφι*, τουρκ. pul>*π-ἦούλ-λι*, στύππη>*στούπ-ἦα*, στυππίον>*στουπ-ἦί(ν)*, στυπ-πώνω>*στουπ-ἦών-νω*, τουρκ. parça>*π-ἦαρσᾶς*, πηδῶ>*π-ἦη(δ)ῶ*, ρίψ-ρίπα>*ρίπ-ἦα*, ἰταλ. tappa>*τάπ-ἦα*, τρίπηδος-τριπήδαλος>*τριπ-ἦήαλλος* (ἀκρίς), Φίλιππος>*Φίλιπ-ἦος*.

Προφορὰ τοῦ διπλοῦ π-π : Τὸ δεύτερον τοῦ διπλοῦ π-π δασύνεται, ἀκούεται δὲ ὡς ἓν μακρὸν π, τὸ ὁποῖον λαμβάνει δασύτητα κατὰ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ πνεύματος. Γραφικῶς δύναται νὰ ἀποδοθῇ διὰ τοῦ *π-ἦ* ἢ *ἦ* (*πh*).

Διπλοῦν β-β καὶ διπλοῦν γ-γ :

Τὰ ἁπλᾶ β καὶ γ οὐδέποτε διπλοῦνται ἐν μέσῳ λέξεως, καθίστανται δὲ διπλᾶ μόνον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ πρὸ αὐτῶν ν ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 66).

Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ σύμφωνον δ.

Διπλοῦν ζ-ζ :

Τὸ σύμφωνον ζ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἀκούεται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, Ρόδου καὶ λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκαν. συμπλέγματος παντοῦ διπλοῦν : *βυζ-ζί(ν)*, *μαζ-ζί*, ζηλεύω>*ζ-ζουλέβγκω*, τζίτζικας>*ζ-ζίζ-ζι-κας*, ζηλιάρης>*ζ-ζουλ-λάρης*, ζωντανὸς>*ζ-ζωνdανὸς* κλπ.

ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΧΩΡΑ

Ὁ Ἄις Γιώργης.

(παράδοσις)

Ἡ μιὰ ἡ γειτόνισ-σα ἤθελε ν-νὰ πᾶνε 'ς τὰ μοναστήργια[1] *ὅλ-λᵈα, νὰ τὰ προσευκηστοῦνε.*[2]

Ἔ, αὐτὴ λοιπὸν ἐπήγαιν-νεμ. bροστά. Οἱ ἄλ-λᵈες τὴν ἐσυκοφανdίζ-ζαμ 'bὸ-πίσω, νὰ ποῦμεν-ε, τὴν ἐπαραξηγούσασίν-ε.

Ἔ, αὐτὴ ἠτίναξεν,[3] *ἠπάαιν-νέν-ε μὲ τὴν ἀθέαν*[4] *dης τὴν gαrδγιά.*

Δὲν ἠσταμάτησέν-ε. 'Επρόφτασεν αὐτὴ πιὸ γλήορι, ἐπῆεν-ε 'ς τὸν Ἄιγ Γιώργη. Τῆς φανερώθητσεν ὁ Ἄις Γιώργης. Εἶπεν, ὅτι τί χάρηθ- θέλεις νὰ σοῦ πλερώσω, αὐτὴν dὴν ἀγωνίαμ bοὺ 'καμες γιὰ μένα, νἄρτης νὰ πκιάσῃς νὰ μὲ σκουπίζ-ζῃς;

— Λέ', 'γὼ δὲθ-θέλω, ἅγιε Γιώργη, τίποτα, μόνοθ-θέλω νὰ μοῦ φανερώσῃς πῶς πεθαίνουν οἱ ἀθρῶποι, πῶς βγαίν-νει τῶν ἀθρώπων ἡ ψυσή.

— Λέ', εἶσαι ἀκόμα νέα κοπέλ-λᵈα τσ' ἅμα σοῦ τὸ πῶ 'γὼ αὐτό, θὰ τὸ πῇς νὰ ποῦμεν-ε 'ς τὸν ἕνα 'ς τὸν ἄλ-λᵈο τσαὶ δὲν gάμνει. Θὰ πεθάνῃς, ὅταν dὸ πῇς. Μόνον-νὰ πᾶς ἐς τὸ σπίτισ-σου τσ' ἅμα μεγερέβgῃς νὰ δών-νῃς ἕνα πκιᾶτοφ-φαῖ 'ς τὴν gάθε φτωσὴ τσαὶ μονάση σου θὰ ὁδηηθῇς.

Αὐτὴ λοιπὸν ἠπῆεν-ε 'ς τὸ σπίτιν dης, ἠμαγείρεβgεν, ἤδωσεμ μιὰβ βραδgειά, δγυὸ βραδgιὲς ἕνα πκιᾶτο, δγυό, τρία, ὄξω.

Ὁ ἄνdρας της τῆς θύμων-νέν-ε. —Λέ', ὅταν gάμνῃς ἔτσι, ἐμεῖς θὰ πεινάσωμε. 'Επὶ τέλος αὐτὴ ἤκοψεν αὐτό. Τῆς φανερώθην-ε πάλι ὁ Ἄις Γιώργης, λέ', γιατὶ νὰ κόψῃς ἐσὺ αὐτὸ τὸ δάνειο, πού 'δων-νες 'ς τοὺς φτωχούς; —Λέ', γιὰ νὰ μὴμ bαραξηῆσαι 'πὸ τὸν ἄνdρασ-σου, νὰ πγιάσῃς νὰ τοῦ πῇς νὰ σοῦ κάμῃ ἕναν gουμουλ-λᵈάτσι[5] *'ς τὴμ bαραστιὰμ*[6] *μέσα. Αὐτὸ τὸ κουμουλ-λᵈάτσι νὰ σοῦ 'φήσῃ μιὰθ θυ-ρίδαν-νὰ βάζ-ζῃς μιὰμ-μιὰν gουταλ-λὰ*[7] *φαῖμ-μέσα τσαὶ μετὰ σαράνdα μέρες νὰ τὸ 'ν-νοίξῃς. Μετὰ σαράνdα μέρες λοιπὸ τὸ ν-νοίει τσαὶ ἦτον ὅλ-λᵈομ μοσκολίβανο, λιβάνι, μουζ-ζουβίμ, bοὺ λέμεν-ε.*

Πκιάν-νει λοιπὸν τζ' ἠθύμιαζ-ζέν-ε βράδυ-πρωὶ τσαὶ μετὰ τῆς φανερών-νεται πάλι Ἄις Γιώργης τσαὶ τῆς λέει ὅτι : τὴδ Δευτέραθ θὰ πάρω μιανοῦ πλούσιου ψυ-σὴν dζαὶ νὰ πάῃς νὰ δῇς τὰ καλὰ ποὺ κάν-νουνε, πῶς βγαίν-νει τῶν ἀθρώπων ἡ ψυσή.

'Ηπῆελ-λοιπόν, εἶδεν dὸν dάραχομ bοὺ πετούσαν οἱ ἀνdζέλοι τὸ μασαίρι τσαὶ

---

1. Μοναστήρια = ἐξωκκλήσια.
2. νὰ προσκυνήσουν.
3. ἐτίναξεν = ἔσπευσε.
4. ἀθώαν.
5. μικρὸ κουμούλι.
6. παραστιά.
7. κουταλιά.

τοὺς καρφών-νανε τὴν gαρδgιὰν dως τσαί, ξέρω γὼ τί, τσ' ἠτρέχαν dὰ αἷματα, σοῦ λέει, μὲ[1] *τὴ ψυσήν dου. Ἤκλαιγεν ἡ γυναίκα ἀπαρηγόρητη. Μετὰ φεύγου.*

Τὴν dρίτημ bάλι ὁ διορισμὸς πού 'θελ 'ὰ 'ποθάνῃ ὁ φτωχός.

Φεύγει πάλι, πάει 'ς τοῦ φτωχοῦ τὸθ-θάνατο, 'ς τὸ λείψανο. Μετὰ ὕστερι αὐτὴ τοῦ 'γέλαν-ε.

Ἡ πεθ-θερά της πού 'τομ-μαζ-ζί, τῆς εἶπεν-ε: γιατί, λέει, 'ς τὸσ-συγγενῆμ-μας νὰ μὴγ κλαίῃς τσαὶ 'ς τὸμ bλούσιομ bού 'τονε, ν-νὰ ποῦμεν-ε, ξένος, νὰ κλαίῃς;

Τό 'πε 'ς τὸν ἄνdραν dης τσαὶ τὴd dάβρισεν[2] *ὁ ἄνdρας της.*

Ἔ, ἐπὶ τέλος αὐτὴ πιὸ τί νὰ κάνῃ; —Νὰ σοῦ πῶ, λέει, τὸ μυστικόμ μὰ θὰ μὲ χάσῃς, λέει, 'πὸ τὰ σέρgιαι[3] *σου μέσα. Θὰ πεθάνω τοῦ λέει.*

— Λέει τσαὶ πὼς[4] *θὰ μοῦ πῇς, λέει, αὐτὸ τὸ μυστικό, θὰ πεθάνῃς;*

— Λέ', θὰ πεθάνω, παρὰ νὰ μὲ 'φήσῃς, λέει, νὰ μοῦ δώτσῃς μιὰν ὥρα προθεσμίαν- νὰ πάω νὰ νdυθῶ.

Πάει τσαὶ νdύν-νεται τσαὶ π-πέφτει 'ς τὸ κρεβάτθι τσαὶ τοῦ λέει: ἔτσι τσ' ἔτσι, ὁ ἄνdζελος πού φανερώθητσέν-ε τσαὶ ζ-ζήτησεν- νὰ μοῦ πλερώσῃ τὸν gόπομ μου, πού πάαιν-να, νὰ τόθ θυμιάζ-ζω, τοῦ 'πα, λέ', ὅσι δὲθ θέλω νὰ μὲ πλερώσῃς, μόνον-νὰ μοῦ φανερώσῃς πῶς πεθαίνουν οἱ ἀθρῶποι.

Τσαὶ τοῦ 'πενε τσ' ἐπόθανε.

ΑΣΦΕΝΔΙΟΥ

Παραμύθι (ἀπόσπασμα).

Μιὰβ βολὰν ǵ ἕναν ǵαιρὸν εἶχεν-εν ἕναβ βασιλǵιὰ κ' εἶχεν ἕναμ bαιdίμ, μιὰν gόρη.

Ἡ 'υναῖκα του λοιπὸμ 'bόθανε κ' ἤφηκέν-εν dὰ βραχόλǵια[5] *της πάνω 'ς τὸ τραπέζ-ζι ν-ǵ ἐπαράφηκε 'ς τὸν ἄνdραν dης: Ὀπκοιανῆς κάν-νουν dὰ βραχόλǵια, κείνηd-dὰ νὰ πάρῃς γυναῖκα.*

Ἐμεγάλωσεν ἡ κόρη, ἐπῆεd δώdεκα-dεκατριῶχ χρονῶ, βάζ-ζει τὰ βραχόλǵια καὶ φωνάζ-ζει: μbαμbᾶ, τὰ βραχόλǵια τῆς μαμᾶς μου μοῦ κάν-νουνε!

— Λέει, σέναθ-θὰ πάρω γυναῖκα.

Ὄχι, ὄχι, τὸ παιdὶν ἐφώναζ-ζεν, 'έθ-θὰ μὲ πάρῃς.

Τί νὰ κάμῃ τὸ παιdάκι πού 'έν ἐbǵαίν-ναν dὰ βαχόλǵια 'πὸ τὰ χέρǵια του; κόbǵει τὰ χέρǵια του καὶ 'φίν-νει τα πάνω 'ς τὸ τραπέζ-ζι.

Μετὰ λοιπὸφ-φεύǵει τὸ παιdάκι, πάει πάνω 'ς τὸ βουνό, βρίσκει ἕνα σπήλǵιο[6] *κ' ἤκατσεμ μέσ' 'ς τὸ σπήǵ-ǵιο κ' ἐτρέφετομ 'bὸ τὰ χόρτα τῆς γῆς. Ηὗρεν ǵαὶ μιὰβ βρύσην ǵειὰ κονdὰ κ' ἤπιν-νε ν-νερό.*

Βγαίν-νει ἕναβ βασιλόπουλ-λdο 'ς τὸ κυνήγι.

Ἤτομ bαράμορφη εὐτὴ ἡ κόρη. Θωρεῖ τηνε καὶ λέει: ἀ σὲ πάρω γεναῖκαμ-μου.

— Λέ, τί θὰ μὲ κάμῃς, ἀφοῦ 'ὲν ἔχω χέρǵια;

---

1. μὲ = ἀπό.
2. ἐράβdισεν.
3. χέρια.
4. πὼς = διότι.
5. βραχιόλια.
6. σπήλαιον.

— Λέ', ἐβὼ θὰ σὲ πάρω. 'Επειδή 'σαι πολ-λᵈὺ ὄμορφη, 'ά σὲ πάρω. Ἔχω νὰ σὲ περετοῦνε. Ἔχω περέτριες, ἔχω γεναῖκες.

Τὴμ bαίρνει λοιπὸ 'ς τὸ σπίτιν dὴν gόρημ 'bὸ[1] τὰ κομ-μένα χέρgια.

Ἡ μάννα του καμάρωσεμ bοὺ τὴν εἶδεν-ε.

— Λέει, καλῶς την-ε τὴν gόρημ-μου, 'έν εἶχα κόρην g' ἤκαμα κόρη.

Ἔ, εἶχαν dην gειδά, πανdρεύτηκέν-εν, εὑρέθην ἔνgυος.

Ἔρκεταί του λοιπὸν ἀπάνdηση[2] νὰ πάη 'ς τὸμ bέλεμο . . . . . .

ΑΝΤΙΜΑΧΕΙΑ

Ἕνας βαρὺς γαμbρός.

Ἕνασ Σαβατόβραον ἐπῆεν ὁ Κωστανdῆς ὁ Σπέρbης 'ς τῆς 'Αλαβέραινας νὰ 'ποσπερίση.[3]

Ἤρτεν ἡ κουbένdα ράστιν[4] gαὶ λέει της: 'Εγὼ μαθὲς 'Αλαβέραινα ἦρτα νὰ μοῦ δώκης τὸ Πασώσ-σου.

Δουὰ ποὺ μὲ θωρεῖς εἶμαι μαθὲς βαρὺς γαμbρός.

Ἔχω τρία ραβgιὰ[5] ζ-ζευγκαρόραβdα[6] καὶ ἕτερορ ραβdὶν dῆς καάλ-λας.[7]

Ἔ τὸ ρημαdgιακό![8] Ὅπου τὸ ρίξεις, μὰ π-πήταλ-λον[9] εὕρη, μὰ σκορdαλ-λὸν[10] εὕρη, κάτω τὸν ἐμbήει.[11]

'Αμ-μ' ἂν εἶχα καὶ τὴμ bαλ-ληκαρgιὰν d' ἀφ-φένdημου, πού 'τρωεν ἕνdεκα ζ-ζευγκάρgια κουδουμάες[12] κ' ἕναν-νάπ-πον[13] dὶς ἐλ-λὲς 'ς τὴγ καθισκιάν dου κ' ἕναν gρόμ-μυο![14]

— Φκαριστοῦμεσ-σοῦ πολ-λά, Κωστανdῆ, μ-μ' ἐμεῖς, κακομάζ-ζαλε,[15] εἴμεστε φτωχοί.

ΚΑΡΔΑΜΕΝΑ

Ὁ Μουρζῆς.

Παραμύθι (ἀπόσπασμα)

Μνιὰφ φορὰν g' ἕναν gαιρὸ 'ς τὴγ καλήμ μας τὴν ὑγειὰν εἶχεν ἕναβ βασιλ-λὰν g' εἶχεν dρεῖς κόρες.

Ἤπκιασεν gαὶ τὶς ἑτοίμασεν g' ἤκαμεν dὰ σπίθκια τως καὶ τὰ προυκιά τως καὶ τῶν dριωνῶ.[16]

---

1. μὲ.
2. εἰδοποίησις.
3. ἀποσπερίση = νὰ διέλθη τὴν ἑσπέραν.
4. σύμπτωσις.
5. ραβδιά.
6. βουκέντρια.
7. καβάλλας.
8. ἔρημον, μὲ σημ. μεταφ. = περίφημον.
9. ἀκρίδα.
10. κορυδαλλόν.
11. τὸν ρίπτει κάτω, τὸν φονεύει.
12. παξιμάδια.
13. δοχεῖον ξύλινον.
14. κρέμμυδον.
15. καημένε.
16. τῶν τριῶν.

Πκιάν-νει τὴμ-μιάληνγαὶ πανδρεύγει τη. Πκιάν-νει καὶ τὴμ μεσκιακὴν[1] *γαὶ πανδρεύγει την γαὶ κείνη.*

Ἡ μικρὴ-μικρή, ἤπκιασεν γ' εὐτὴν νὰ τὴμ βανδρέψῃ.

Κ'αὶ λέει εὐτή: 'Εγὼ 'έθ-θέλω πανδρειά. Μνιὰμ βοὺ μοῦ 'καμες τὸ σπίτιν 'ὰ κάτσω μέσα κ'έθ-θέλω πανδρειά. Οἱ δγυὸ οἱ πανδρεμένες παείν-ναν δαχτικὰ νὰ πάρουν δὴμ μικρὴμ βερίπατομ μ' ἐκείνη 'ὲν ἐπάαιν-νεν γαμ-μιὰφ φορὰμ μαζ-ζίν δως. Εὐτὲς ἠκακοκόψασι.[2] *Λ-λέ', νὰ μὴν ἔρκεται 'φτή, νὰ μὴν ἐβγαίν-νῃ ὄξω, κάτι τρέχει. Καέναν ἔχει καὶ παείν-νει καὶ βρίσκει τη.*

'Επαραβλέψαν[3] *δην γαὶ εἶχεμ βάνω 'ς τὸ πανάθυρόν δης ἕναλ λιένιν*[4] *γ' ἤβαλλεμ μέσα ροόσταμον*[5] *γαὶ ἅμα ἑτοιμάζ-ζετον ἐκείνη, ἐσυύριζ-ζεν*[6] *δὸ σπίτιν δης κ' ἤκαμνεν δὸ φαΐν δης, εἶχεν ἕναβ βετσαράκιν γαὶ 'χτύπαν δο' νά σου ἕναμ βουλλάκιν γ' ἤρκετομ βὰ 'ς τὸ πανάθυρο.*

Ἤμβαιν-νεμ μέσ' 'ς τὸ λιένιν, ἐλούν-νετογ καλὰ-καλά, ἤβγαλ-λεν δὰ φτερά του κ' ἐγίνετον ἕνας νέος σπουδαῖος.

Εἶχεν δὸ τραπέζ-ζιν ἕτοιμον, ἐτρώαν, ἐπίν-ναν, ἐδιασκεδάζ-ζαν γαὶ τὸ βράυββράυν ἤφευγεν δὸ πουλ-λάκι.

Φτὰ τώρα γούλ-λα θωροῦνδα οἱ ἄλ-λες ποὺ παραβλέπα.

Ἡ μνιὰ πκιὸν ἐπαράβλεπεν γ' εἶδεν δα καὶ πάει καὶ λέει τῆς ἄλ-λης: Ἔ, κακομοίρα, γι' αὐτὸδ-δὲν ἔρκετομ μαζ-ζίμ μας. Φτὸν γαὶ φτὸν εἶδα . . . . . .

ΚΕΦΑΛΟΣ

Ὁ καπέλ-λος.

(ἐκ συζητήσεως)

Ὅ,τι δῶ πρέπει νὰ τὸ τελειώσω.

Ἤθελα νὰ κάμω καπέλ-λον γ' ἤκαμα. Εἶπα μ-μιανοῦ, λέω, 'ὰ μοῦ φέρῃς ἕναν γαπέλ-λομ 'βὸ τὴχ Χώραγ-γιατὶ ἅμα ν-νοίξουν οἱ μέρες πειράζ-ζει με ὁ ἥλ-λος, κι' ἀπόκα[7] *μὲτ-*[8] *τὸν ἥ-λλον οὔλ-λην δὴν ἡμέρα . . . .*

— Λέ, 'ὰ σοῦ φέρω. —Λέ, 'ὲν ηὗρα, 'ὲν εἶχε, ξέρω 'γώ . . . .

— Βρέ, μαθές, 'ὰ μοῦ φέρετε ἕναν γαπέλ-λο.

— Λέει, μ-μὰ ξέχασα, ξέρω γὼ καμόμα τσά[9] *μου, ἀλ-λῶς μου. Νεγκάστηκα*[10] *τὸ λοιπὸν γαὶ πῆα 'ς ἕναν ἔμβορο.*

Λέω του βρέ, 'ὰ μοῦ φέρῃς ἕναν γαπέλ-λο. Λέει, ἔ τὴν γεργιακήμ[11] *βκιό. Πάω τὴν γεργιακή. —Κακόμα, 'ὲν ἐπῆα τ-τὴχ Χώρα.*

---

1. μεσαίαν.
2. ὑποψιάσθησαν.
3. παρεμόνευσαν.
4. λεγένι.
5. ροδόσταγμα, ἀνθόνερον.
6. ἐσυγύριζεν, ἐτακτοποίει.
7. κι ἔπειτα.
8. μέσα 'ς.
9. ἔτσι.
10. ἠναγκάσθην.
11. Κυριακήν.

'Εγὼ πκιό, λέ 'βρέ, μ-μὲ γιὰ 'έ πκιὸμ μαθὲς δουλ-λά, ἕναν gαπέλ-λομ bκιὸν 'ὲν εἶμαι ἄξιος νὰ πλερώσω;

Εἶπα μ-μιανοῦ, εἶπα ἀλ-λουνοῦ, βρὲ γιὰ τὸ0 Θεό! Παίρνω κ' ἐγὼ 'πὸ κειὰ δρόμον ϊαὶ πάω 'τ-τὴμ μάνdραμ μεσημέρι, δ-δώδεκα ἡ ὥρα.

Καθίζ-ζω τρώω μνιάουλ-λα[1] *ψωμὶ ν-ϊαὶ παίρνω 'πὸ κειὰ δρόμον ϊαὶ πάω 'ς ἕναμ μέρος πού 'χεν ἕναν gουρμάο.*[2] *Καβούνιν ὀνομάζ-ζεται* (τὸ μέρος).

Πάω, 'ὲν-ε-μbορῶ νἄβγκω πάνω, εἶναι ψηλά.

Βρέ, πῶς θὰ κάμω; ἂν εἶχεν ἕναν gοπελ-λάκιδ δουὰ 'ὰ τοῦ 'ώκω, τέλος πάνdωμ, bένdε φράγκα νἄβϊη πάνω νὰ κόψη βαγιές.

Εἶχεγ κολορίζ-ζγια[3] *ὁ κουρμάος, εἶχεν ἐτσά, ἀλ-λὰ μικρά. Λέω, βρέ, ἂς εἶναιν ϊαὶ 'πὸ 'φτά.*

Κόβγκω τὸ λοιπὸγ καμbόσα μὲτ-τὸ μεσημέριν ϊαὶ ἀρκίνησα τὸ λοιπόν, ἤμbλεκα κι ὅλα. "Οσον -νὰ πάω 'τ-τὴμ μάνdραν εἶχα καμbόσομ 'bλεμένοβ βατάνιν[4] *dοῦ καπέλ-λου. 'Η μοῖρα μου, ἦτοχ χλωρὸν ϊαὶ χάμνισε. Πκιάν-νω κ' ἐγὼ καὶ μαdϊιῶ*[5] *τὶς βαγιὲς καὶ ρίχτω τες 'ετ-τὸν ἥλ-λο. 'Σ ἕνα ϊ-ϊὸ μέρες ἦτο ξερές. 'Ελώνευγκα κι ὅλα.*

Πάω τὸ λοιπὸν ϊ' ἤκατσα κειὰ 'τ- τ' ἁλώνι 'ποσπέρα, ποὺ 'έν-νὰ ξεζ-ζέψω τὰ ζ-ζὰ καὶ 'πάνdουν[6] *dὶς ὄρνιθες, νὰ μὴμ μου ξεμbλοῦν dὸ κριθάριν ϊ' ἤκαμνα καὶ καπέλ-λο. "Ηκαμα καμbόσο. Τὴν ἄλ-λην ἡμέραν ἄλ-λον gαμbόσο, σὲ ϊυὸ τρεῖς ἡμέρες ἕτοιμος ὁ καπέλ-λος. 'Αλ-λὰ ἔλα ποῦθελα νὰ τόν-ε στολίσω κι ὅλα, νὰ μὴμ μὲ περιπαίζ-ζου. Πῆα κ' ἤωκα τρία φράγκα καὶ πῆρα τρεῖς πῆχες κορdέλ-λαν ϊ' ἤβαλά του καὶ γύρου-γύρου, γιὰ νὰ φαίνεται ὄμορφος. "Ηβαλά του καὶ βζούραμ*[7] *'bὸ πάνω.*

"Ηθελα ναῦρω καὶ μιὰν gόρην[8]*-νὰ μοῦ κάμη ἕναμ bλουμίμ 'bὸ πάνω καὶ περιπαίζ-ζαμ με. "Α, τὸμ bαλ-λόγερο!*

ΑΝ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

---

1. ὀλίγον.
2. κουρμαδιά.
3. παραφυάδες.
4. γαϊτάνι.
5. μαδῶ.
6. ἀπεμάκρυνα.
7. σβούραν, χαρτόνι εἰς σχῆμα ὀκτάγωνον ἐφαρμοζόμενον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ καπέλου.
8. κόρην.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

Ἁγιὰ Ἀλεοῦσα 32
Ἁγιὰ Ποκοῦ 56
Ἀδρῦς 32
Ἀντιμάχεια 17 (*ἰδιωμ.* *Ἀνδιμάχεια*)
Ἀσκλουπεῖο 38
Ἀσφενδιοῦ 17 (*ἰδιωμ.* *Ἀσφενγιοῦ*), *Ἀσφενδιοῦ* 67
Βαλόμανδρα 53
Βησσαλόγια 42
Βοκχολ-λὰ -ῆ 36
Δίκιος 42
Ἔξινας 34
Ἔξινη 34
Καβούνι(ν) 82
Καρδάμενα 64
Κατελείμ-ματα 80
Κοκ-κινόγιες -αί 42
Κουουκλιανὴ (Παναγία), ἡ 50
Λαούδι(ν) 42
Μίας ποταμὸς 29, 42, 51
Ἀστ' Ἀσκέθρι 56
Ἀστὰ Ἑλ-λενικὰ 37
Ἀστὶς Ἐξαμενὲς 52
Ἀστό Ἄλος 39
Ἀστοῦ Σκορδαλ-λοῦ 55
Ἀστοὺς Ἀκουφωτοὺς 32
Ἀστοὺς Ἀρτήκους 56
Τ' ἄρσου (Παναγία) 63
Τετραών-να, -τὰ 51
Φαραόμανδρα 35
Φατουμὰ 48
Ψωματαριὰ 32
Χότη 29 (πρόφ. *χότη*)
Χρουσαλ-λοῦ 70

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Α

ἀ 54, 56
ἀβγούλ-λα 74
ἀβδέλ-λα 33, 71, 75
ἀβδελ-λᾶς 74
ἀβδελ-λοκουκ-κὰ 70
ἀβζέστης 67
ἀβλάμης 32
ἄβλαος 50
ἀβλόητος 51
ἀβούργιο 53
ἀβράμιθ-θας 29
ἀβραμιθκιὰ 47, 56
ἀβρίθκα 45
ἀβρίθκια 34, 47
ἀβρίτ-τια 45
ἄγανο 57
ἀγγαρειὰ 43
ἄγδαρτος 62
ἀγιόκλημα 34
ἀγκλαμβρότητα 34
ἀγκλούπα 64
ἀγκόρφι(ν) 34, 64
ἄγκουρα 28
ἀγού(δ)ουρας 68
ἄ(γ)ουρος 42
ἀγράχτι 62
ἀγρέλ-λα 74
ἀγρελ-λάκι 74
ἀγωνία 78
ἀδίπλα 33
ἀδόνι 21, 39
ἀερφὸς 38, 52, 63
ἀζβέστης 59
ἀθέα 78
ἀθεόρατος 32
Ἀθ-θὴ 77
ἀθ-θόπαν-νο 23
ἄθ-θος 77
ἀθ-θὸς 66, 77
ἄθ-θρωπος 72
ἄϊκο(ν) 52
ἀΐλαμος 32, 42
ἀϊλ-λὰ 38, 42
αἷμ-μα 74
ἀϊεράκι 44
ἀϊέρας 44
ἀκέραθ-θος 32
ἄκιν-νος 48, 64
ἀκίσ-σηρας 32, 73, 76
ἀκισ-σὸς 32
ἀκομοίρα 53
ἀκόμοιρος 53
ἀκουφωτὸς 32
ἀκχάν-νω 52
Ἀλαβέραινα 80
ἀλάκ-κερος 34
ἀλαποῦ 35
ἀλάτσι 58
ἀλάφι 34, *ἀλάφκα, -τὰ* 45
ἀλαφρὺς 34
ἀλείβγκω 44
ἄλετρο 27, 69
ἀλεφανδοῦ 69
ἀλεσφακιὰ 68
ἀλήθκα 45
ἀλήθκια 45
ἀλήτ-τεια 45

ἁλιδώνα 34
ἁλισφαϰιὰ 34, 68
ἀλ-λάσ-σω 71
ἄλ-λο 15
ἄλ-λᵈο 78
ἄλ-λος 71, 75
ἀλ̆-λῶς 81
ἄλοο(ν) 51
ἀλυαῤιὰ 33, 51
ἀλυαργιὰ 33
ἀλύθ-θι 15, 33, 60
ἀλωνία 69,70
ἀμανίτης 32
ἀμβρέλ-λα 74
ἀμέρεὐε 70
ἀμήλιγγας 33
ἄμ-μος 76
ἀμόλοο 33, 51
ἀμοσϰάλη 26
ἀμούῤι 29, 63
Ἀμουῤιανὸς 27
ἀμβρολυθ-θία 33
ἀμβρουλυθ-θία 33
ἄνα 53
ναγιὰ 53
ἀνάθ-θεμα 77
ἀναλοῖα 51, 52
ἀναλοῖας 52
ἀναμόμυλος 35
ἀνάνδζη 18
ἀνάοση 52
ἀνάρτηϰας 63
ἀνγάθ-θι 56
ἄνγελος 58
ἀνγινάρα 33
ἀνγίν̆-ν̆ος 37
ἄνγονας 34
ἀνγόνι 34
ἀνγόρφι 63
ἀνὲ 28
ἀνεδρία 28
ἀνεμολὸς 38
ἀνεμόπουας 52
ἀνεμοστρόϊλο 50
ἀνεμούστρουλ-λας 68
ἀνερὰ 21, 37, 39
ἀνεράα 39
ἀνήμερα 34
Ἀν-νάϰης 52
ἀν-νοιχτὸς 64
ἀν-νοίω 51
Ἀνομάτοι 34
ἀνοματοὶ 34
ἀνοροξιὰ 36
ἀνόρπιστος 63
ἀνδάμα 22, 34
ἄνδζελος 58, 78, 79
ἀνδηλ̆γὰ 46
ἀνδηγ̆-γ̆ὰ 46
ἀνδηλ̆-λ̆ὰ 46
ἀνδίερο 27, 52
ἀνδιχάραος 51
ἄνδρας 79
ἀνδρειὰ 43
Ἀνδριὰς 42, 43
ἀνδρινόβαλο 48, 68
ἀνδρολίβανο(ν) 68, 69
ἀνδρόυνο(ν) 51
ἀνώϊ 51
ἄξαφνα 34
Ἅολος 52
Ἄοστος 51
ἄωστρος 67
ἀόσυϰο 50
ἀουμᾶς 57
ἄουστρος 42
ἀπαλάμη 33
ἀπαλέτης 33, 48
ἀπανάσταση 34
ἀπάνδηση 80
ἁπλασϰιὰ 35
ἀπλάτανος 33
ἀπόεργος 63
ἀπόϰα 81
ἀποϰριὰ 42, 43
ἀποϰρίατθος 35
ἀποϰριατ-ῖη̆ 42
ἀποϰρίατ-ῖος 42
ἀπομονὴ 35
ἀπούαλο 41
ἀπ-ῆί(δ)ι 73, 77
ἀπ-ῆί 77
Ἀπρίλ-λης 74
ἀραθυμιὰ 33
ἀράθυμος 33
ἀρανδιστήρα 33
ἀρραβῶνα 54
ἀργάτης 63
ἀργάτης 34
ἀργάχτι 67
ἀῤιὰ (ἐπίρρ.) 42
ἀργὸς 63
ἀρεοπλάνο 67
ἀρίανη 34, 51
Ἀριστείης 52
ἀρίφνητος 62, 68
ἀρϰαῖα 64
Ἀρϰάν̓ελος 63
ἀρϰάτης 63
ἀρϰέβγω 64
ἀρϰὴ 63
Ἀρϰιβιάδης 63
ἀρϰίδ̓ιμα 64
ἀρϰίζ-ζω 64
ἀρϰινῶ 20
ἀρϰινῶ 82
ἀρϰιχρονιὰ 20
ἀρϰιχρο̆-ν̆ὰ 63
ἀρϰιχρο̆-ν̆ὰ 64
ἄρϰονδας 63
ἀρϰὸς 63
ἁρμαθϰιὰ 34
ἁρμαστὸς 35
ἄρμεμα 62
(ἀ)ρμέω 67
ἁρμίδι 34
ἀρνιθόσϰελ-λας 34
ἀρδάφνα 33, 38, 39, 68
ἀρδάχτι 67
ἁρπετὸ 34
ἀρραοῦνα 21, 42
ἀρσιχρονιὰ 20
ἄρσος 63
ἀρτάμιθ-θας 29
ἀρταμίτ-τια 64
ἀρτάνα 63
ἄρτηϰας 55
ἀρτοδοξία 34
ἀρτομύλι 34, 63
ἀρτοπλασία 69
ἀρτσινιϰοθήλυϰος 64
ἀρτσινιϰὸς 37, 64
ἄρφα-βῆτα 63
ἀρφανὸ 25
ἄσιχρος 48
ἄσϰεθρας 62
ἄσϰεθρος 56
ἀσϰελ-λαρούα 28, 33
ἄσϰιθ-θας 32
ἀσποϊλ̆-λ̆ὰ 43

ἀσπόϊλ-λας 28, 43, 52
ἀστεὴ 33
ἀστένεια 49
ἀστοιβὴ 23, 33
ἀστοιφὴ 33, 56
ἀστράαλας 51
ἀστράαλος 51
ἀστρακιὰ 34
'Αστροπαλίτης 27
'Αστροπαλ-λὰ 69
ἀστροπελέκι 68
ἀτὸς 21, 38
ἀύπης 32
ἀφάλαγγας 33
ἀφανδισκιὰ 27
ἀφκιὰ 62
ἀφκιόνι 45
ἀφκολόημα 69
ἀφκόνι 45
ἀφωρεσμένος 28
ἀφορεσμὸς 28
ἀφσάλιστος 67
'Αφσενδιανὸς 67
ἀφσόνι 45
'Αφρούλ-λα 74
ἄφταστος 62
ἀφτελ-λὰ 33
ἄφτω 14, 64
ἀφ-φάλ-λι 66, 73
ἀφ-φαλ-λὸς 34
ἀφ-φένδης 68, 80
ἀχελώνα 33
ἄχενδρα 34, 56, 74
ἄχερο 90
ἀχερώνας 28, 58
ἀχοὺ 57
ἄχρωπος 62
ἀχταπόϊ 34
ἀχώργια 33

B

βαjὰ 44
βαγιὰ 82
Βαjῶ(ν) 66
Βαΐθ-θης 69
βάλ-λω 71, 75
βαλόμανδρα 53
βαμ-μένος 76
Βανγέλία 58
βανγέλιο 58
βαντζέλιο 58
βαρδόχειλο 54, 57
βαρὶ 24
βαροκούω 39
βάρσαμο 63
βαρταλαμὶ 47, 57, 63
βασιλγιὰς 79
βασίλισ-σα 23
βασιλ-λὰς 80
βασιλόπουλ-λᵈο 79
βασούλ-λα 57
βάστρα 53
βαστρὶ 53
βατάνι 82
βατ-ἐαλαλῶ 14
βάφ-φω 74
βγαίν-νω 64, 75, 81
βγάλ-λω 64
βγάλ-λω 75, 81
βγανδζέλιο 69
βγανγέλιο 69
βεβιών-νω 42
βελάνι 26
βελανιδγιὰ 26
βετσαράκι 81
βζέρκος 67
βζήν-νω 67
βζηστήρι 67
βζία 67
βζούρα 18, 67, 82
βζουρίζ-ζω 67
βζουρῶ 67
Βήμερος 32
βιδγιὰ 15, 48
βιδγιάζ-ζω 15, 48
βιδολόος 51
βιδολὸς 38, 51
βιτσικὸ 53
βλάη 24, 50
'βλακιάζ-ζω 30
βλάτ-θα 76
βλίθ-θα 73, 77
βλόμος 57
βόδγα 45
βόγ-γα 45
βόδγια 45
βοθρακὸς 26
βόι 21, 52
βόκ-κια 45
βολόνα 36
βονδάγρα 53
βόνδι 53
βονγύζ-ζω 53
Βοργόνα 53
βορκιάζ-ζω 29
βόρκο 29
βορτεζ-ζάρω 60
βόσκισ-σα 76
βότυρος 29
βούα 53
βουάκι 41
βουάρης 52
βουάρικο 21, 52
βουβάλ-λι 74
βουθῶ 40
βουλίζ-ζω 53
βουλ-λών-νω 75
βουὸς 24, 50
βούργιο 53
βουτθῶ 77
βουτσὶ 28
βραδγειὰ 78
βραμίθ-θι 56
βράυ 52, 81
βραχιόλγια 79
βρίθκα 45
βρίθκια 47
βρούα 50
βυζjὰ 46
βυζ-ζὶ 77
βωδὰ 53

Γ

γὰ 53
γαάρα 24
γάαρος 21, 37, 39
γάζ-ζος 60
γαθεύω 30
γαλατάγκλουπο 39
γαλατσία 58
γαμβρὸς 80
γαμάλι 53
γαούρι 52
γαουργιὰ 38, 52
'γαπῶ 30
γάρος 21, 37
γδέρνω 62

γδύν-νω 64
γεμιζ-ζῆς 60
γειτόνισ-σα 78
γεναῖκα 37, 79, 80
γεναιτίκι 68
γέν-να 75
γεν-ναῖκα 74
Γεν-νάρης 40
γεν-νετούργια 37
γερνόμοιρος 53
γέρνω 53
γερὸς 28
γεσπότης 53
γηδγὰ 46
γηθκὰ 46
γητjὰ 46
γητ-τειὰ 46
γιαίνω 32
γιαρένισ-σα 76
γιατ-τάκι 76
γίι 24
γιμιζ-ζῆς 60
γιμίζ-ζω 37
γιμών-νω 28, 75
γιοθύρι 57
γιψασμένος 53
γιψῶ 53
Γιώργης 78
γκαλ-λάζ-ζω 23
γκαλῶ 14
γκανίζ-ζω 31
γκρεμ-μίζ-ζω 76
γκρεμ-μὸς 55
γκρεμ-μῶ 76
'γκών-νω 31
γλήορα 51, 69
Γληόρης 69
γλήορι 78
γλήορις 51, 69
γλίθ-θα 73
γλυτών-νω 64
γλῶσ-σα 71, 76
γόνδι 53
'γοράζ-ζω 30
γούλ-λος 75
γουμᾶς 57
γούν-να 71, 75
γόφ-φος 77
γράμ-μα 71, 76
γραμ-μένος 76
γροθ-θίζ-ζω 66
γρόθ-θος 77
γρόῖε 17
γροτθίζ-ζω 17
γρότθος 77
γρωνίζ-ζω 68
γυαλ-λάκι 74
γυαλ-λούρης 75
'γὼ 81
γωνὶ 38

Δ

δαβρίζ-ζω 79
δαμάκι 36
δάνειο 78
δασκάλισ-σα 76
δαφτίζ-ζω 53
δάφτιση 53
δαχτύλι 25
δαχτυλὶ 38
δγα(β)άζ-ζω 45
δγειάφι 57
δγιαβάζ-ζω 45
δγιακόσα 40
δγιακόσια 40
δγιάολος 24
δγιαρτών-νω 27
δγυὸ 45
δγυὸ 45
δγυόσμος 45
δεβλίο(ν) 53
δεῖ(ν) 32
δειοποιῶ 67
δείωλο 68
δεκάξη 39
δέν-νω 75
δερφίνι 63
Δευτερόλης 39
δῆμα 53
δήμαρκος 22
δηὸς 31
Διακείμης 53
διάολος 50
διασκεδάζ-ζω 81
δίημα 51
δίκια 42
διμέλ-λι 53
διμελ-λών-νω 53
διμισκὶ 27
δίν-νω 76
διολίζ-ζω 50
διορισμὸς 79
διοῦμαι 38
δισάκ-κι 76
δοξάρα 58
δοξάρι 58
δοξεύγκω 58
δουὰ 41, 54, 80
δουβὰ 21
δουγ-γὰ 46
δουλ-γὰ 46
δουλ-λὰ 46, 82
δραμουνδάνα 64
δραπάνι 36
δρών-νω 32
δυμνάζ-ζω 53
δυμναστικὴ 53
δύνομαι 66
δυψελ-λᾶς 74
δυψέλ-λι 15, 72
δωβὰ 53
δῶμα 25
(δ)ών-νω 75

Ε

ἑβδομά, ἑβδομάα 23, 37
ἐβρουλ-λὰ 33
ἐβρουν-νὰ 27
ἐβὼ 53
ἐγ-γὰ 46
ἐγκλησκιὰ 26
ἐγκρεμ-μὸς 33
ἐδικὸς 35
ἔδιος 29, 35
ἐδουὰ 21, 41
εἶα 38
εἰσοκομεῖο(ν) 56, 70
ἐλάφκια 45
ἐλάφδα 45
ἐλγὰ 46
ἑλικιὰ 35
ἐλ-λὰ 46, 80
'Ελ-λενικὸς 37
ἐμιλία 34
ἐμ-μυαλὸς 33
ἐμβόρισ-σα 22, 33
ἔμβορος 81

ἐμbουκ-κὰ 33
'ἐν 52
ἐνgληsκιὰ 56
ἔνgυος 80
ἐνdημιὰ 14, 15
ἐὔ-ὑατὸς 33
ἐὔ-ὑὸς 33
'εξαμενὴ 52
ἔξινος 34
ἐπέρυσ-σι 73
'Ερήνη 35
ἔρκομαι 20, 63, 80
ἑστορία 35
ἕτερο 80
ἑτοιμάζ-ζω 81
εὐκέλαιο(ν) 63
εὐκὴ 63
εὔκομαι 63
εὐτὴ 81
εὐτὸς 33
ἔφκιος 34
ἑφτάλευκος 69
ἑφταξούσιος 48, 69
ἐφταρμὸς 33
ἕφτω 14, 33, 64, 80
ἐχτεὔ-ὑὰ 33
ἔχ-χενdρα 74
ἐψὲς 33
ἔψιμος 34

Z

ζ-ζάμι 60
ζ-ζαμόπορτα 60
ζ-ζὰν 59
ζ-ζαν-ναπέτης 60
ζ-ζάν-νερο 60
ζ-ζαυλακών-νω 57
Ζ-ζαφείρα 59
Ζ-ζαφείρης 59
ζ-ζαφείρι 59
Ζ-ζαφειριὼ 59
ζ-ζάφτω 57
ζ-ζάhαρη 54
ζ-ζάχαρη 58, 74
ζβία 59
ζγουρὸς 59
ζ-ζευγκάρι 80
ζ-ζευγκαρόραβdο 80
ζ-ζευλάμbαρα 23
ζ-ζέπη 60
ζ-ζεπών-νω 60
ζjὰν 31, 44
ζ-ζιέρι 60
ζ-ζίζ-ζικας 60, 77
ζ-ζίζ-ζιφο 60
ζμάρι 59
ζμαρία 59
ζμίω 59
ζ-ζὸ 82
ζ-ζόχ-χος 59
ζ-ζουλ-λάρης 77
ζ-ζουλέβγκω 77
ζ-ζουμbούλ-λι 59, 72
ζ-ζυμών-νω 75
ζ-ζυὸς 51, 66
ζ-ζωνdανὸς 77
ζ-ζών-νω 75

G

ǧ-ǧαάζ-ζω 45
ǧ-ǧὸ 45, 82

H

ἥǧ-ǧος 46
ἥλǧος 46
ἥλ-λος 81
ἥσκιος 33

Θ

θάβgω 64
θάλασ-σα 71, 72, 76
θαμbών-νω 75
θανατικὸς 54, 80
θαραπεύγκω 36
θελ-λὰ 28
θιjὸς 42, 44
Θιοδόσης 42
Θιολὸς 38
θιομbαίχτης 39, 42
θλιμ-μένος 76
Θοδωρῆς 40
Θόδωρος 40
Θολὸς 38, 40
θρέμ-μα 76
θρεμ-μένος 76
θρούμbη 28
θρύμbη 68
'θρωπινὸς 31
θυμιάζ-ζω 78, 79
θυμών-νω 75
θυρία 52
θωριὰ 43
Θῶρος 40

I

ἰν-ναὶ 33
ἴν-ναι 75
ἴσκα 46
ἱστορία 74
ἴσχια 46
'ίχως 52
'ιψῶ 52

J

jαλ-λὶ 44
jατρὸς 44
jέν-νω 53
Jεροσόλυμα 44
jόθ-θος 44, 66
jοθύρι 54
jὸν 44
jότθος 44
jοφύρι 28
jών-νω 44

K

καάλ-λα 50, 80
κααλ-λάρης 50
κάθα 35
καθέλου 29
καθερίζ-ζω 26
καθίζ-ζω 26
καθισκιὰ 82
κάιρὸς 58, 80
κακοκόβγκω 81
κακόμα 81
κακομάζ-ζαλος 80
κακομοιριὰ 43
κακόμοιρος 25
κακραὔ-ὑάζ-ζω 35, 50

κακχὰ 76
καλάθ-θι 73
καλάθκα 45
καλάθκια 45
καλαμωτὴ 23
καλαπό(δ)ι 35
καλάτ-τια 45
καλέορος 39, 48
καλεφανδάρης 69
κάλ-λη 75
καλ-λικεύγκω 37
καλ-λικῶ 37
καλόερος 39
καλομοιριὰ 43
καλοπόταος 40, 51
καλόρμεη 39
καλύτ-τερος 76
καμαρών-νω 80
κάματος 15
καμινέτ-το 72
καμ-μῶ 76
καμὸς 21
Καμβαλ-λούρης 75
καμβανελ-λάκι 74
καμβανέλ-λι 72
καμβόσος 82
κανάλ-λι 74
κανέλ-λα 74
κάν-να 75
καν-ναούρα 50
καν-νέλ-λα 74
καν-νοῦμαι 15
κάν-νω 79
κανδηλαζβέστης 59, 67
κανδουνὰ 52
κανδουνάα 52
κάομαι 54
κάουρας 38, 50
καπέλ-λος 81, 82
καπετάνισ-σα 76
καπνοόχος 52
καπνουλ-λᾶς 74
καπ-πάκι 77
καπ-παμᾶς 77
κάπ-παρη 77
καπ-πάρο 77
καπ-παρὸς 77
Καπ-πύρης 77
καράβγα 44
καράβγια 44
καράβγια 44
καράφκα 45
καραΐζ-ζω 50
καράολας 50
καραπ-πιδγιὰ 68
καραφύλ-λι 35, 41
καρβουν-νὰ 47
καρδγιὰ 78
καρδγιὰ 79
καρκαλ-λεύγκω 56
κάρσα 63
καρτιὰ 64
καρὺ 38
καρύγ-γα 45
καρύδγα 45
καρύδγια 45
καρύκ-κια 45
καρφέτ-τῆς 76
καρφοβολόνα 47, 69
καρφών-νω 79
κασκαβάλ-λι 74
καταλαβαίν-νω 75
κατανάγλωση 69
καταπαλίκι 69
κατεβάζ-ζω 27
κατεβαίν-νω 75
κατέλειμ-μα 71
κατελῶ 27
κάτ-θης 71, 76
κατρουλ-λήθρα 70
κατσαρόλ-λα 74
κατσικόδρομος 28, 29
Κατσίλ-λης 74
κατσουφκειάζ-ζω 28
καυκησάρης 63
καυκοῦμαι 63
καφεζ-ζῆς 60
κάωμα 68
κειδὰ 80
κεινουὰ 42
κελ-λάρι(ν) 75
κελ-λὶ 75
κέραθ-θος 29, 66
κερατσάτη 23
κεργὰ 46
Κ'εργακὴ 81
Κ'εργιακὴ 81
κερὶ 58
κερκὰ 46
κερκιὰ 46
κεφαλὴ 58
κῆπ-πος 73, 77
κιλαοῦσα 28, 52
κιλαῶ 26, 28
κιματογράφος 70
κιν-νάζ-ζω 14, 64
κιούρι 50
κ-κιαάζ-ζω 45
κ-κιαλαλημὸς 26
κ-κυὸ 45
κλαευτήρι 38
κλαΐ 52
κλαϊφτήρι 42
κλάν-νω 75
κλειΐ 23, 24, 52
κληματσί(δ)α 58
κληματσούρα 58
κληνορομιὰ 68
κληνορομῶ 68
κλίω 42
κλουβγὰ 44
κλουβγιὰ 44
κλουβγιὰ 44
κλουβκὰ 45
'κλουθῶ 30, 47
κλοῦμβος 47
κλουμβῶ 47
κλωσ-σαρίγιὰ 67
κόβγω 79, 82
κόζμος 59
κοιμοῦμαι 58
κόκ-κινος 76
κόκ-χα 76
κόκ-χαλος 76
κολ-λῶ 75
κολοκύθκα 45
κολοκύτ-τια 45
κολοτσύθκια 45
κολορίζ-ζι 82
'κόμη 31
'κόμια 31
κόμ-μα 76
κομ-ματάκι 54
κομ-μάτι 54
κομ-μάτι 76
κομ-ματσούλ-λι 58
κομ-μένος 76
κόνδυλο 25
'κόνισμα 32
'κονοστάσι 32

κοπέλ-λα 22, 74
κοπέλ-λᵈα 78
κοπελ-λάκι 74, 82
κοπέλ-λι 74
κοπριὰ 43
κορατσίνα 57
κορδέλ-λα 82
κορτόνι 64
κορφάϊ 47
κόρφος 63, 64
κουβένδα 80
κουκ-κὶ(ν) 76
κουκ-κίζ-ζω 76
κοῦκχος 73
κουκχού(δ)ι 27, 36
κουκχάρι 76
κοῦκχος 76
κουκχουβᾶς 76
κουκχούλ-λα 74
κουλ-λούρα 75
κουλ-λὸς 75
κουλ-λούρι 36
κούλουμβας 28, 36
κουλούμβι 28, 36
κουλουμβῶ 28, 36, 47
κουμανδέρνω 29
κουμ-μαρ̑γιὰ 29
κούμ-μαρο 29, 73
κουμούλ-λα 74
κουμουλ-λᵈάτσι 78
κουμούλ-λι 72
κουνδούρης 36
κουνέλ-λι 74
κοῦν-να 75
κουῦ-ῦᾶδος 27
κουν-νῶ 75
κουνουπ-πί(δ)ι 77
κουούκλι 50
κουούνι 23, 24
κουπκὰ 46
κούπ-πα 77
κουπ-πάζ-ζω 77
κουπκιὰ 45
κουρέλ-λι 72, 74
κουρκουβγιαλ-λος 67
κουρμάος 82
κουδουμᾶς 80
κουταλ-λὰ 78
Κουτελ-λᾶς 74
κουτελ-λίτης 75
κουτουλῶ 36
κουτσον-νόρης 59
κουτσουλ-λομύτθης 76
κουτσουλ-λὸς 74
κουτσουράδης 59
κουτσούτθι 59
κουτσόφτης 28, 59
κοφίνι 54
κόχ-χη 66
κράατθος 37
κράατ-ῖος 76
κράν-νοιχτος 31
κραξαλ-λί(δ)α 70
κράσ-σω 15
κράτθος 37
κράτ-ῖος 40
κρασκὰ 46
κράσ-σω 76
κρασχιὰ 46
κρεβάτθι 79
κρεμ-μάλ-λα 76
κρεμ-μάστρα 76
κρεμ-μῶ 76
κριὰς 15, 42
κριατσούλ-λα 58
κρίατ-ῖος 76
κριθαρών-νω 75
κρόγυρτος 31
κροδάχτυλα 30
κρομ-μύ(δ)ι 76
κρόμ-μυος 80
κρουκέλ-λι 28
κρουστάλ-λι 28, 74
κρούσταλ-λο 71
κρυφοκούω 39
κύερνῶ 50
κυνήγι 79
κυπ-παρίσ-σι 73, 76
Κχίν-να 67
Κωστανδῆς 80

Λ

λάακας 66
λα(β)ών-νω 75
λα(δ)ών-νω 75
λαερὰ 26
λάϊ 52
λακάνη 36
λάκχος 71, 76
λαμβὰ 37
λαμβάα 37
λάμβα 66
Λαμβρὴ 15
λάμνω 31
λαὸς 51
λαουάκι 52
λαουῦ-ῦὸ 42
λασπών-νω 75
λαχαίν-νω 74, 75
λαωμένος 38
λέθω 30
λιάι 50
λείπω 15
λεμόνι 21
λειψόπιτθα 22
Λεοῦσα 32
λευκαίνω 15
λεύκασμα 15
λευτεριὰ 43
Λεφτέρης 62
λέω 51
λημένω 69
λγιοκαίομαι 32
λιάνι 43
λιένι 81
λίλ-λερη 26
λιμβί(δ)α 28
λιοθυμῶ 31
λίω 29, 42, 51
λιών-νω 31
λ-ληνοβόθειο 40
λ-ληνοβούθεια 69
λ-ληνοβούθειο 69
λ-ληνοβούτθος 40
λ-λάσ-σω 75
λ-λίο 72
λ-λίος 51
λ̆-λοβασίλεμα 32
λ̆-λοκαίομαι 32
λ̆-λοκαμένος 32
λ̆-λοπυργιάζ-ζω 32
λ̆-λοτρὶ 38
λο(γ)αργιάζ-ζω 46
λοξάρα 57
λοξεύγκω 57
λόος 66
λορόι 68
λουαρ̑γάζ-ζω 46

λουάρι 41
λουαρῑάζ-ζω 46
λουαρῑασμὸς 41
λουαρκιάζ-ζω 41, 46
λούβα 29
λουβὶ 27
λουβὸς 29
λούν-νω 75, 81
λοῦρα 29
λουρὶ 29
λοῦρος 29
λουτρουγιὰ 36
λουτρουῶ 37
λουφοῦσα 36, 57
λύθ-θι 15, 31
λυθκιάζ-ζω 15
λυσενδερία 69
'λυσία 30
'λυσί(δ)ι 30
λύτσικας 59
'λωνέβγκω 82

Μ

μα(γ)ερέβγκω 78
μάερας 28
μαέρισ-σα 76
μαδῑιῶ 82
μαεύγκω 31
μαζεύγω 31
μαζ-ζί(ν) 65, 66, 77, 79, 80
μαζ-ζουράνα 60
μαζ-ζούνι 60
μαὴ 27
μαθὲς 80, 81
Ματ̆λ-λης 74
μαϊρίζ-ζω 36, 42
μαϊρισκιὰ 42
μαϊρισμένος 36
μαϊάτικο 44
μακαροῦνες 29
μακρουλ-λὸς 74
μάλαμ-μα 62
μαλ-λ-άκι 74
μαλάσ-σω 76
μαλ-λὶ 72
μαλ-λών-νω 72
μαμ-μολοῶ 51
μανάλ-λι 40, 74
μαναστήρι 35
μαναχὸς 35
μανδινὰ 58
μανδινάα 58
μανδινούα 58
μανδορίνι 26
μάνδρα 82
μανδραούρας 42
μανδρατόρισ-σα 76
μαούνα 42
μαργαριτάρι 63
μαρὴ 27
Μαριγούλ-λα 74
μαρκαριτάρι 63
Μὰς 39
μασαιργιὰ 46
μασαίρι 78
μασέλ-λα 71, 74
μασούρι 25
μασουρολάτης 38, 39
μαστόρισ-σα 76
'μάτθακας 76
ματών-νω 31
μαυροπόα 23
μαχαιρῑὰ 46
μαχαίρι 40
μαχαιρκὰ 46
μαχαιρικιὰ 46
μβαίν-νω 31, 75
μβακίρι 58
μβαλαιτὸς 54, 55
μβαλ-λών-νω 75
μβελεμάχαιρο(ν) 30, 36
μβέρκα 55
μβετάζ-ζω 30
μβήχνω 62
μβήω 80
μβλέκω 82
μβλεμένος 82
μβολ̆-λάζ-ζω 31
μβόλ̆-λασμα 32
μβόλ-λι 73
μβορῶ 82
μβουάα 37
μβουκ̆-κὰ 49, 76
μβουκ-χάλ-λι 74
μβουκ-χών-νω 76
μβουλ-λετθὶ 27
μβούσ-σουλας 74
μβράρμενο 39
μβροβάλ-λω 55
μβρολάτης 39
μβροούλα 55
μβρόπολη 55
μβροστέλ-λα 74
μβρουάλ-λω 41, 42, 51
μβρουέλ-λω 29
'μβρούλακχος 29, 31
μβρουλυθ-θία 27
μβρούμουτθα 76
μεζ-ζοσόλ-λα 74
μελάθ-θι 66
μελιζ-ζάνα 60
μέλισ-σα 71, 72, 76
μέλ-λει 72
μέλ-λω 75
μέρμηγκας 28, 29, 56
μεροχνοτίζ-ζω 32
Μερπομένη 63
μερών-νω 32
μεσκιακὴ 81
μεταν̆-ν̆ών-νω 75
μεταπνίζ-ζω 15, 39
μὴν 65
μιαίνω 15
μιάλος 29, 42, 43, 51
μιάλη 81
μιαλών-νω 82
μιαουλ-λάκι 90
μίας 29, 42, 51
Μία Σάατο 29
μιλῶ 31
μισοκομεῖο 70
μισοσπιθκιὰ 70
μιστάρι 27
μ-μαθκιάζ-ζω 31
μ-μάτι 76
μ-μὲ 82
μνιάουλ̆-λὰ 82
μνοιάζ-ζω 66
μοίτσοπας 15
'μόλοο 34
'μολοῶ 31
μολύβῑα 44
μολύβγια 44
μολύβῑια 44
μολύφκα 45
μονάση 78
μονάτρια 29

μὸν ɣαὶ μὸ(ν) 68
μοναστήρι 78
μονα[illegible]ὸς 54
μονημερῆς 40
μονημερίτικος 40
μορφονδύν-νομαι 31
μορφοπανδρεύγκομαι 31
μόσκλο 47
μοστοκοφτὴ 36
μουδɣιάζ-ζω 31
μούζ-ζα 31
μουζ-ζουβɣὰ 44
μουζ-ζουβɣιὰ 44
μουζ-ζουβɣὶὰ 44
μουζ-ζουφκὰ 45
μουζ-ζουβὶ 36, 78
μουλ-λὸς 28
μουνδαίρνω 27
μουνουχάρι 48
μουνουχίζ-ζω 48
μουνοῦχος 48
μούργα 29
μουστάρι 26, 27
μουχλὶ 27
μουχλὸς 27
μύχταλα 62
Μυγδαληνὴ 27, 70
μυγδαλιὰ 27
μύγδαλο 62
μυξασκιὰ 69
μυξάσι 69
μύτ-θη 76
Μυχταληνὴ 62
'μών-νω 31, 75

N

νάζjα 46
ναιῶνας 54, 55
ναιώνια 55
νάπ-πος 80
ναυγὴ 55
ναυλὴ 55
'νδιμιλῶ 30
'νδιονῶ 30, 52
'Νδώνης 30
νεβαίν-νω 27, 30
νεγκάζ-ζω 27, 29
νέγκασμα 29
νεθέρας 55
νεθέρι 55
νεγλησκιὰ 55
νεκατών-νω 27
νεκουφίζ-ζω 27
νεκουφῶ 27
νελανɣίτης 69
νελυνɣιῶ 30
νεμ-μῶ 30, 76
'νεμουρίζ-ζω 30
νενδρανίζ-ζω 30
νεπετῶ 30
νεπνῶ 30
νεπουγκών-νομαι 68
νεράζ-ζι 60
νερακίζγια 70
νεροδίκια 70
νερόπλυμ-μα 74
νερουλ-λᾶς 74
νερουλ-λὸς 74
νεσαίνω 30
νεστενάζ-ζω 27
νεσταίν-νω 75
νεσύρνω 30
νετριχιάζ-ζω 30
νετριχῶ 30
νεφουταρίζ-ζω 30
νεχαράσ-σω 30
'νγαλῶ 31
νγαρδιακὸς 32
νγαρɣιακὸς 32
νγαρτιακὸς 32
νɣυλ-λών-νω 58
νησ-σὶ 76
νιαυτὸς 42, 55
νιθιὰ 43
νιθκιὰ 55
Νιορδάνης 55
ὄ-ὄὰ 42
ὄ-ὄάζ-ζομαι 31
ὄ-ὄάζ-ζω 47
ὄ-ὄαμήὄ-ὄα 32
ν-νερὸ 79
ν-νήσκιος 55
ὄ-ὄόνυφ-φη 42
ὄ-ὄόπανδρος 43
ν-νορὰ 55
ὄ-ὄὸς 43, 75
ν-νοῦς 75
ν-νύπνος 54, 55
ν-νύφ-φη 75
ν-νῶμος 75
νοικοκύρης 55
'νοματίζ-ζω 31
'νομάτοι 31
Νοοκλῆς 36
νοορεύγκω 36
νύφ-φη 15, 72
νῶμος 25, 55

Ξ

ξαθ-θὸς 66
'ξαμήὄ-ὄα 32
ξαμ-μένος 76
'ξαμών-νω 75
'ξαν-νοίω 31
ξαπλών-νω 75
'ξαπολῶ 31
ξεβδέλ-λισμα 62
ξεβδελ-λισμένος 62
ξεβδελ-λίζ-ζω 62
ξεγκαθ-θίζ-ζω 66
ξεγκλίζ-ζω 64
ξεγκλῶ 64
ξεζ-ζέφω 82
ξεθερίζ-ζω 53, 57
ξελεμ-ματικὸς 37
ξεμbλῶ 82
ξεπατών-νω 75
ξεφοτανίζ-ζω 56
ξεφτέρɣια 69
ξεχάν-νω 75
ξόι 32
ξόνι 30
ξοτάνισμα 40
ξυλοφᾶς 66
ξωτάρης 32

O

'Οβριόκαστρο(ν) 69
'Οβριὸς 35, 43
'Ογρὸς 36
ὀδηοῦμαι 78
ὀκχὰ 76
ὁλοκαίνουρɣιο 65
ὁμόλοο 51

ὄνda(ν) 56
ὀξορία 35, 69
ὀξοχὴ 35, 69
ὅπκοιος 79
'Οπλειὰ 33
ὄρgo 34
ὄρεινο 68
ὅρομα 26, 36
ὄροξη 36
ὀρπί(δ)α 63
'Ορτοδοξία 63
οὔja 44
οὔλ-λη 81
οὐρανοὶ 69
ὄφκιος 65
'όφ-φος 52
ὄχτος 63
ὄχτουρας 35
ὀχτρὸς 35, 63

Π

παaίν-νω 75, 78, 79, 81
παθ-θαίν-νω 75
παιάκι 58
παιδάκι 79
παιδάτσι 18
παινῶ 31
παϊrdίζ-ζω 63
παιχνί(δ)ι 62
πάκ-χο 76
παλαμύ(δ)α 36
Παλαρνιώτης
παλερημνιώτης 70
παῒ-ᾶ 46
παλᾶ 46
παλ-λὰ 46
παλ-λαὸς 54
παλ-ληκαρᾶ 80
παλ-ληκάρι 75
παλ-λόγερος 82
πάλουκ-χας 76
παλουκχών-νω 76
παμbόρι 56
Παναγιὰ 51
Παναΐα 51
πανάθυρο 81
πανdήχνω 30
πανdῶ 30, 82
πάν-να 75
παν-νὶ 75
πανdρειὰ 81
πανdρεύγκω 32, 81
παόνι 38
παπja 44
πάπλωμα 23
πάπ-πα 77
πάπ-πους 73, 77
παραβλέπω 81
παραβοσκιὸ 23
παραλ-λάι 39
παράμορφη 38, 79
παρανᾶέλ-λω 29, 75
παρανόμι 35
παρανομιάζ-ζω 35
παρανυχί(δ)α 58
παραξηοῦμαι 78
παράρκομαι 63
παράσταφνο 62
παραστιὰ 78
παραφίν-νω 79
παράχρανdος 70
παραωὸς 52
παρbέρης 41
παρdάλης 64
παρηβορᾶιὰ 53
παρηβορᾶιοῦμαι 53
παρηορᾶιοῦμαι 53
παρήμερος 39
παροῦτθες 29
πάρπας 63
παρπέρης 63
παρτὸ 63
πασέρνω 29
πασκαλ-λούρης 75
πάσπαλ-λη 56, 73
πασ-σόμυια 15
πάσ-σω 15, 71, 76
παστὸς 15
παστρεύgω 68
Πασὼ 80
πατελ-λία 68
πατέρας 54
πατσαούρα 50
πατσούλ-λι 59
πατ-ξαλόνι 76
πατ-ξελόνι 76
παωνίτης 51
πγιάν-νω 78
πεζ-ζόβολος 50
πεθαμ-μένος 76
πεθ-θερὰ 79
πεθ-θερὸς 66, 72
πέλεμος 29, 80
πελεμῶ 29
πελιστέρι 69
πενdακόσα 40
πένdε 82
πέν-να 75
περβολάρης 47
περβόλι 47
πέρdικα 64
περεματίζ-ζω 37
περέτρια 23, 80
περετὸς 37
περετῶ 37, 80
περιπαίζ-ζω 82
περιφνὸς 63
περιχνὸς 68
πέρτικα 64
περτικόπουλ-λο 64
πεταλ-λούα 52
πέταλο 23
πέταλ-λο 74
πετουμέζ-ζι 48
πετσοκόλ-λα 74
πηάϊ 43
Πηληνόπη 68
πήχη 82
πιάκι 42, 58
πιάν-νω 75
πιατέλ-λα 74
πιέξιος 32
πιεξιεύγκομαι 31
πιθαμὴ 56
πικραμ-μένος 76
πιλάβι 54
πίν-να 75
πίν-νω 76, 79, 81
πιπόνι 28
πισάνdι 39
πισάρμενο 39
πίσ-σα 71
'πισκιὰ 31
'πιστιὰ 31
πίτ-θα 73, 76
'πίτροπος 32
πίτ-ξερο 28
πκιάν-νω 80, 81

πκιὸ(ν) 22, 43, 81, 82
πκάν-νω 45, 82
πκοιὸς 39
πλαστρούνγι 56
πλερών-νω 28, 78, 82
Πληνόπη 68
πλουμὶ 82
'πλοχωργιὰ 30
πνιμὸς 62
'πὸ 82
ποζ-ζεύγκω 70
ποθερίζ-ζω 30
ποκοσκινὶ 30
ποκοτ-ῖῶ 14
πολημένω 30
πολωνέβγκω 30
πομα(δ)έβγκω 30
πολαλῶ 30
'πολέω 40
πολ-λὰ 80
πολ-λολο(γ)οῦ 36
πολ-λᵃὺ 80
πολ-λὺ 72
πολ-λὺς 72, 75
πολ-λυτριών-νω 69
πολ-λυτρίωση 69
πολοοῦμαι 30
'πομυλ-λὰ 30
'πομύλι 30
πονδικάλ-λι 74
πονδικολὸς 38
πονόψυχος 22
ποπαιτίζ-ζω 30
πορπατηξιὰ 17, 47
πορπατῶ 27, 47
πορπίζ-ζομαι 39
πορτοκάλ-λι 74
'πόσκομαι 32
'ποσπέρα 82
'ποσπερία 30
'ποσπερίζ-ζω 30, 80
'ποσπολ-λῆς 56
'ποτάσ-σω 76
πουάρι 41
πούας 41
πούετα 68
πούετις 68
πουκάμισο 22
πουλ-λάκι 74, 81
πουλ-λὶ 71
πουλῶ 27
πουργεύγκω 32
πουργὸς 32, 63
πουργὸς 63
'πόψε 26, 31
'πόψημα 30
π-ηαρσᾶς 77
π-ηέφτω 77
π-ηη(δ)ῶ 77
π-ηήταλ-λος 80
π-ηιλάβι 57
π-ηιλάφι 77
π-ηούλ-λι 75, 77
Π-ηυλιλῆς 67
π-ηώθω 77
π-ηών-νω 75, 77
πρᾶμ-μα 74
πρικὸς 68
πρικὺς 68
πρινάλ-λι 74
πριόνι 43
πρόατ-ῖο 73
προϊστὸς 43
προκομ-μένος 76
προσερινὸς 27
προσφὰς 39
προχτὲς 63
προυάτθα 21, 42, 51
προυατ-θῖνα 42
προυκιὸ 28, 80
προφτάν-νω 75
πρῶμος 40
Πρωτόλης 39
πρωτομανδρίτικο 23
πρωτούαλη 41
πυδγὰ 46
πυθκὰ 46
πυργιόλος 38, 51
πυργιόολος 51
πύργος 63
πυτjὰ 46
πυτ-τιὰ 46
πχιάν-νω 45
πχιάτο 78
πχοιὸς 45
πωρνὸ 40

Ρ

ραβδὶ 80
ράμ-μα 71, 76
ραμ-μένος 76
ράστι 80
'ράσ-σω 30, 76
'ρέομαι 31, 51
ρεμόνι 67
'ργειὸ 31
ρημαδγιακὸς 80
'ρίζ-ζω 31
ριξαργιὰ 23
ρίπ-ηα 15, 73, 77
'ρμενίζ-ζω 30
'ρμέω 39
'ρόβι 31
ροβίθ-θι 28
ροβίθκια 45
ρόδι 40
ροζjασμένος 46
ρόι 40
ρόκ-χα 76
ρουκ-κίζ-ζω 76
'ρματίζ-ζομαι 31, 36
ρματισμὸς 28
ροόσταμο 62, 281
ροῦα 24, 41, 51
ρουάκινο 41
ρουάτορας 42
ρουκχάνι 28
ρουχ-χαλίζ-ζω 27
'ρόψιχο 31
ρυζ-ζόαλο 51
ρῶβα 53
ρωμαῖκα 40
'ρωσταίνω 30

Σ

Σάατο 23
Σάατο 51
Σαβατόβραο 80
σακ-χάκι 76
σάκ-χος 76
σαιρετῶ 58
σακχούλ-λα 74
σακχούλ-λι 65, 76
σαλουβάρι 48
σαμboῦκχος 76
σάουνο 27, 40
σάπκα 46
σάπια 45

σαπούνι 27
σαπούνι 54
σαράνδα 78
σάτρα-πάτρα 47
Σάτο 51
σέλ-λινο 75
σενδόνι 15
σέρι 18, 58, 79
σερνικὸς 67
σερπετὸς 54, 55
σήμ-μερις 25, 73
σηπκὰ 46
σηπκιὰ 45
Σιασκιανὸς 42
Σιαστὴ 42
Σιαστὸς 42
σίερο 28, 52
σιεροσκιὰ 39
σιεροστιὰ 39
σι(δ)ερών-νω 75
σιὸς 57
σιουμιὰ 52
σιοφοούμενος 57
σιταρών-νω
σκάβγκω 44, 64
σκαζ-ζόχοιρος 55, 60
σκάλεθρο 62
σκάμ-μα 71
σκαμ-μένος 76
σκαφιών-νω 75
σκιάζ-ζω 32
σκίθ-θος 55
σκλερὸς 28
σκολὰ 37
σκολάα 37
σκορδαλ-λὰ 46
σκορδαλ-λὸς 47, 55, 70, 80
σκόρδο 47, 64
σκορταλ-λὰ 64
σκορταλ-λὰ 64
σκορταλ-λιὸς 55
σκόρτο 64
σκοτών-νω 75
σκρίνος 55
σκροφκιὸς 67
σκούλουκας 29, 36
σκουλούκι 29
σκουπόξυλο 28
σκουρμάλ-λι 55, 69
σκουτού(δ)ι 27, 36
σκούφκα 45
σκούφκια 45
σκούφσα 45
σκύλ-λος 75
σοῖρος 18, 58
σορόκ-χος 36, 71, 76
σορόπι 36
σουλῆνας 29
σούλουνας 36
σουλούνι 36
σουλουνοβύζ-ζα 27
σουμάρι 26
σουπκὰ 46
σουσουρὰ 37
σουσ-σουμιάζ-ζω 36
σπαρδών-νω 63
σπαρπέρι 63
σπάχος 56
'σπέρα 32
σπερβέρι 26, 55
Σπέρβης 80
σπήδ-διο 79
σπήλδιο 79
σπίδια 46
σπίθκα 46
σπίτ-τια 46
σπολ-λάτη 39, 70
σπολ-λάτε 39, 70
σπουδαῖος 81
σ-σιωπὴ 76
'σ-σωτικὰ 32
σταβάρι 35
σταλαμαθκιὰ
σταλαματ-τιὰ 62
Σταματούλ-λα 74
στάφνη 62
σταφνίζ-ζω 62
σταχολόος 51
σταχολοῶ 51
στέλ-λω 71, 75
στεμνὴ 62
στεμνίτσα 62
στεμόνι 28
στίμ-μα 62
στουμούχι 36
στούπ-πα 77
στουπ-πὶ 28, 77
στουπ-πών-νω 77
'στραάλι 30
στρα(β)ομύτ-θης 76
στραῖλ-λα 27
στρέμ-μα 76
στρεμ-μένος 76
στρών-νω 75
συβ-βουλὴ 66
συβ-βούλιο 66
συγκούμουος 36
σύζ-ζουμος 66
συκούαλος 41
συκοφανδίζ-ζω 78
συλ-λοοῦμαι 66
συμβάλ-λω 75
Συναληψιοῦ 55
συνάχι 74
συνάχ-χι 74
σύνδεγνος 64
συνδέκνισ-σα 76
συνεπαίρνω 29
συνήερνῶ 26
συνίρι 29
συνεπαίρνω 29
συνορίζ-ζω 28
συντρόφισ-σα 76
σύξυλα 66
συυρίζ-ζω 81
συφ-φάι 51, 66, 77
συφ-φάμιλος 66, 77
συφτάν-νω 75
σύχ-χριστος 66
σφακίες 55
σφραῖα 51
σφονδόνα 73
σφουγγᾶτο 27
σφυμὸς 62
σώμανδρο 32
σών-νω 75
σ-σωπαίνω 41
'σώχωρος 32

Τ

τακ-χούνι 76
ταμβάκ-χος 76
τάπ-πα 77
ταραμίδι 62
ταραμὸς 62
ταράσ-σω 76
τάσ-σω 76
τάραχος 78
ταφκὰ 45

ταφκιὰ 45
ταφδὰ 45
ταχὺ 58
τέδγα 46
τέζ-ζερη 60
τέθκα 46
τενεκ-κὲς 76
τέσ-σερα 76
τέτϊα 46
τέτ-τοια 46
τετρακόσα 40
τ-θαμάχι 76
τ-θαμαχιάρης 76
τ-θελ-λάλης 71, 76
τ-θεμεν-νὲς 71, 76
τηάνι 43
τόκ-χα 76
τόρμηση 63
τοσουὰ 42
τουλουπάν-νι 48
τουλούπ-πα 36
τουμbεκ-κὶ 76
τουφέκι 74
τουφέκ-κι 74
τρακόσα 40
τρακ-χάρω 76
τρακ-χούνι 56, 70
τραμιθκιὰ 56
τραού(δ)ι 24, 42
τραουδῶ 38
τραουνάκι 42
τραπέζ-ζι 79, 81
τραχανᾶς 56
Τριάδος 70
τρίβγκω 44
τριόλι 51
τριολίζ-ζω 50
τριπ-πήαλ-λος 77
τρουτσούλ-λα 74
τρουτσουλ-λίτης 74
τρυπαλ-λίτης 75
τσαιρὸς 58
τσακχάλι 59
τσακχάτης 59
τσακ-κίρης 58
τσακ-χοράφα 59
τσακ-χών-νω 76
τσαπ-πώθω 59
τσαπ-πών-νω 59
τσαρδέλ-λα 59
τσεργιὰ 46
τσερὶ 18, 58
τσιαρίζ-ζω 51
τσιλιπουρδῶ 59
τσιλ-λῶ 58, 75
τσιμνὰ 47
τσίρρος 57
τσιτσὶ 58
τσοπάνισ-σα 76
τσουκνούα 59
τσυπαρίσ-σι 74
τσώφλοιο 59
Τ-ἶαλ-λὴ 67
Τ-ἶούλ-λα 67
ἶούμα 17
τυρδὰ 46
τυρκιὰ 46
τυργιὰ 46
τυχαίν-νω 74
τυχ-χαίνω 74

Υ

ʼυναῖκα 79
ὕστερι 79
ὕτινα 48
ʼυψέλλι 52
ʼυψελ-λουρκὸς 63
ʼύψος 52

Φ

φὰ 38
φά(δ)ι 32
φαὶ 15
φαίνω 32
φαμ-μένος 76
φαναρζῆς 60
φανερών-νομαι 78
φανόχτης 53
φαόνα 38
φαρὰ 35, 38
φαράα 38
φαρά(δα) 35
φαράκλα 68
φαρακλὸς 68
φαρταλαμὶ 56, 57
φὰς 38
Φάτουμα 48
φαωμένος 38
φελ-λά(δ)α
φελ-λὶ 28, 75
φελῶ 31
φέσκα 46
φέσχια 46
φηκάρι 53
φίι 24
Φίλιπ-πος 73, 77
ʼφίν-νω 76
φκαιρών-νω 31
φκαριστῶ 63, 80
φκειάν-νω 62
φκροῦμαι 47, 64
φκυάλ-λιο 29
φκυάλ-λο 62
φκυῶ 62
φλέμα 62
φλία 42
Φλιάρης 40, 42
φλιζ-ζάνα 60
φλιζ-ζάνι 60
φοερίζ-ζω 51
φοϊρίζ-ζω 43, 51
φόος 24, 51, 66
φοοῦμαι 66
φουκ-χαρᾶς 76
φουμίζ-ζω 28
φουσκών-νω 28
φραμὸς 62
φράσ-σω 71, 76
φρένιμος 29
φροκαλ-λὰ 69
φροκαλῶ 47
φρὺ 38
φρύανο 24, 51
φσάζ-ζω 67
φσαῖρα 67
φσακία 67
φσαλῶ 67
φσαράνγι 67
φσαχτὸ 67
φσήκα 18, 67
φσηκόνι 67
φσήνα 67
φσίγγω 67
φσονδύλι 67
φσονδόνα 18, 67
φσονδονῶ 67
φτάν-νω 62, 75

φταρμίζ-ζω 62, 63
φτέν̆-ν̆α 29
φτερνίζ-ζομαι 26
φτέρνισμα 26
φτὸ 15, 31, 81
φτὸς-ἡ-ὸ 33, 82
φτουὰ 15, 21, 41
φτωσὴ 78
φτωχοκ̆υέρνια 51
φυδ̆ὰ 46
φυθκ̆ὰ 46
φύλακας 53, 69
φύλ-λο 75
φυτ-τειὰ 46
φυτεύgω 64
φυτjὰ 46
'φ-φένdης 30

Χ

χὰ 53, 57
χάβγκω 57
χαβούζ-ζα 54
Χαζ-ζάμαλ-λος 60
Χαζ-ζηδιαμανdῆς 60
Χαζ-ζηνικολὸς 60
Χαζ-ζῆς 60
χαιρετῶ 58
Χαλάραμbος 64
χαμνίζ-ζω 82
χάν-νος 75
κάν-νω 54, 75
χαραλαμbοῦσα 69
χαρκ̆εύβγκω 63
χαρταλαμίδι 47, 53, 57
χαρῶ 53
χειλ-λιῶνας 70
χειρολάι 51
χέρι 58, 79
χέρισ-σο 76
χέρισ-σος 48
χερολάι 28
χερόλο 38
χερόλοο 28
χιλι(δ)όνι 37, 52, 58
χιλ̆-λ̆άερφος 80
χιόνι 58
κορὸς 54
χ̆ότη 29
χρεοφελέτης 37
χρῆμ-μα 23
χρίος 43
χριοφελέτης 43
χρονολοῖα 52
χρουσάφκ̆α 45
χρουσάφκια 45
χρουσάφσ̆α 45
χρουσὸς 28
χρουσοσάβλα 70
χρουσοκὸς 69
χρουσοφὸς 54, 57
χτύν-νομαι 62
χύν-νω 76
χων̆-ν̆ὰ 47
χών-νω 75
Χώρα 81
χωράφκ̆α 45
χωράφκια 45
χωράφσ̆α 45
χωρ̆ὰ 46
χωρgιὰ 46
χωρκ̆ὰ 46
χωρῶ 57

Ψ

ψαλὶ 38
ψάλ-λω 71, 75
ψάρτης 63, 66
ψέαρκα 63
Ψεριμιώτισ-σα 23
ψὲς 31
ψήν-νω 76
ψηλομύτ-θης 76
ψηλών-νω 32
ψιλαλέθω 39
'ψιμόγεν-νη 31
ψόμα 29
ψύλ-λος 75
ψυσὴ 78, 79

Ω

ὦζ-ζὰν 22
'ών-νω 52
ὥστο(ν) 36

ΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΤΣ ΚΑΙ ΤΖ ΕΙΣ Σ ΚΑΙ Ζ ΕΙΣ ΤΑ ΝΟΤΙΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΙΔΙΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

α/ Ἀναφερόμεναι εἰς τὸ Ἀρχεῖον καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν:

ΑΙΛ : Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΙΛ : Ἱστορικὸν Λεξικόν.

ΦΚ : Ἰδιόγραφα δελτία *Φαίδωνος Κουκουλὲ* ἀποκείμενα εἰς τὸ ΑΙΛ καὶ συνταασσόμενα ἐπ' εὐκαιρίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐργασίας του ὡς συντάκτου (1911-1926) καὶ διευθυντοῦ τοῦ ΙΛ (1926-1931).

ΧΙΛ : Χειρόγραφον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ [1].

ΧΚ : Χειρόγραφον (Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου) Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἀντιγράφων (τῶν ἀπολεσθέντων ἀρχικῶν) ἀποκειμένων εἰς τὸ ΑΙΛ.

β/ Εἰς ἀνεκδότους χειρογράφους κώδικας ἐκ Μυκόνου ἀποκειμένους εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ): [2]

Κῶδ. 1729 - (ἔτους) ὑπ' ἀριθ. 55. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ΓΑΚ, «Χαρτῶος 0,265 ×0,09 φφ. 6. Σπάραγμα καταστίχου περιέχον τὴν σύναξιν τῆς δεκατίας τῆς κριθῆς, τοῦ οἴνου κλπ. ἀπὸ 1729».

Κῶδ. 1769 - ὑπ' ἀριθ. ΓΑΚ 60: «1769 μαρτίου πρώτη. Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρωνιᾶς τοῦ κεφαλοχάρασου πανδρεμένων καὶ ἐλεύθερων τὰ ὀνόματά τους ὁλονῶν».

Κῶδ. 1791 - ὑπ' ἀριθ. 76. Κατὰ τὴν σημείωσιν τῶν ΓΑΚ, «Ἀλφαβητικὸν κατάστιχον κατοίκων τῆς Κοινότητος μετὰ σχετικῆς κινήσεως λογαριασμῶν τοῦ 1791-92» — ἐνῶ πρόκειται περὶ λογαριασμῶν τοῦ γνωστοῦ καὶ ὡς «καντζιλλιέρη» ἐμπόρου Ἰγνατίου Παρθένη — «Χαρτῶος 0,295×0,20 44-53 ἄνευ περιβλήματος».

γ/ Βραχυγραφίαι τόπων:

Αἱ καθιερωμέναι εἰς τὸ ΙΛ.

---

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς, μετὰ τὸ ΧΙΛ, δηλοῖ τὸν αὔξ. ἀριθμὸν τοῦ χειρογράφου καὶ ὁ δεύτερος τὴν σελίδα. Ὅπου παρὰ μυκόνιον τύπον σημειοῦται ἁπλῶς *Ι. Βογιατζ.*, τοῦτο δηλοῖ ὅτι οὗτος ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 370 ΧΙΛ (ἐξ Ἄνω Μερᾶς Μυκόνου, κατ' ἀποστολὴν Ἀκαδ. Ἀθ. τὸ 1922) τοῦ *Ἰωάννου Βογιατζίδου*, ὁμοίως διατελέσαντος συντάκτου (1914-1925) καὶ διευθυντοῦ (1925-1926) τοῦ ΙΛ, ὁ δ' ἀκολουθῶν ἀριθμὸς τὴν σελίδα.

2. Εἰς τὰς παραπομπὰς ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὸ ἔτος γραφῆς τοῦ κώδικος, ὁ δὲ δεύτερος τὴν σελίδα ἢ τὸ φύλλον (τὸ τελευταῖον δηλοῦται ἰδιαιτέρως).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1930, μετὰ μακρὰν ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ἀπουσίαν, μετέβην εἰς τὴν γενέτειράν μου νῆσον Μύκονον, μεταξὺ τῶν πρώτων, τὰ ὁποῖα μὲ ἐξένισαν ἀκούοντα ἐκ νέου τὸ ἐντόπιον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὑπῆρξε καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι οἱ συμπατριῶταί μου προέφερον διὰ τῶν σ καὶ ζ τὰς λέξεις τὰς ἐχούσας *τσ* ἢ *(ν)τζ* ἀντιστοίχως ἐν τῇ κοινῇ νεοελληνικῇ, ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀδιακρίτως, καὶ δὴ οὐ μόνον τὰς ξένης — τουρκικῆς, ἰταλικῆς, σλαβικῆς ἢ ἀλβανικῆς — προελεύσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τῶν ἀρχαίων *(κ)τι*, *σθ-στ*, *σ(σ)*, *ψ*, *νθ*, *δι* ἢ ὀνοματοποιίας περιεχούσας τοὺς φθόγγους τούτους ἐν τῇ κοινῶς ὁμιλουμένῃ ἑλληνικῇ.

Συγκεκριμένως, ἀντὶ τῶν *τσουβάλι*, *τσουκάλι* - *πιάτσα*, *πιτσούνι* - *ἀτσίδα*, *γαλατσίδα*, *βουτσί*, *κατσούφης*, *τσιλῶ* - *ἄτσαλος*, *τσαγγάρης*, *κότσυφας*, *τσόχος* -*κο(υ)τσομύτης*, *κο(υ)τσόριος*, *κο(υ)τσοκέφαλος* - *κατσάβραχα*, *κατσαρίδα*... πρόεφερον *σουβάλι*, *σ'κάλι* - *πιάσα*, *πισούνι* - *ἀσίδα*, *γαλασίδα*, *βουσί*, *κασούφης*, *σιλῶ* - *ἄσαλος*, *σαγάρης*, *κόσυφας*, *σόχος* - *κοσομύτης*, *κοσόριος*, *κοσοκέφαλος* - *κασάβραχα*, *κασαρίδα*... ἀφ' ἑνός, ἀντὶ δὲ τῶν *μελι(ν)τζάνα*, *μπουρά(ν)τζα* - *τζάκι* - *τζίτζικας*, κτλ., προέφερον *μελιζάνα*, *bουράζα* - *ζάκι* - *ζίζικας*, κτλ.

Τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφάνη τότε παράδοξον, δι' ὃ καταγράψας ἀρκετὰ παραδείγματα συνέταξα μικρὸν ἄρθρον πληροφοριακοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος, τὸ ὁποῖον ἔθεσα ὑπ' ὄψει τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ὡς φροντιστηριακὴν ἐργασίαν.

Ἐπειδὴ ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου παρετήρουν ὅτι τὸ φαινόμενον εἴτε κατ' ἀμφότερα τὰ σκέλη (*τσ-σ* καὶ *τζ-ζ*) ἢ κατὰ τὸ ἕτερον καὶ δὴ ὡς *τσ* > *σ-σ* ἢ *τζ* > *ζ-ζ* ἐπιχωριάζει καὶ εἰς ἄλλας νήσους τῆς νοτιανατολικῆς Ἑλλάδος κυρίως (Κυκλάδων - Δωδεκανήσου, Ἰκαρίαν ἀλλὰ καὶ Χίον, προσέτι δὲ εἰς τὴν Ἁλικαρνασσόν), ἐνόμισα ὅτι τοῦτο, ἅτε ἀπαντῶν ἐν μεγάλῳ καὶ συνεχεῖ πως τμήματι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, παρουσίαζεν ἱκανὸν ἐνδιαφέρον καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης. Διὰ τοῦτο ἤρχισα συγκεντρῶν σχετικὸν ὑλικὸν καὶ στοιχεῖα οὐ μόνον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐκ πάσης ἑλληνικῆς ἢ ἑλληνοφώνου περιοχῆς ἀποκειμένων χειρογράφων, καθὼς καὶ τῶν βιβλίων καὶ ἄρθρων γλωσσολαογραφικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀνατιθεμένας μοι ἀποστολὰς πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ (κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1960, 1961, 1962, 1963 καὶ 1964).

Ἐξ ὅλων τούτων κατέληξα εἰς τὰ ἑξῆς πορίσματα ὡς πρὸς τὴν ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου :

Α/ Ἀπαντᾷ ὀργανικῶς 1/ ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς μορφὰς *τσ* > *σ* καὶ *τζ* > *ζ* μόνον ἐν Μυκόνῳ. Οὕτω ἔχομεν : *βουτσὶ* > *βουσί*, *τσιλῶ* > *σιλῶ*, —*τζίζικας* > *ζίζικας*, *bουράτζα* > *bουράζα*, κτλ.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *(ν)τζ* > *ζ-ζ* ἐν Κῷ: *σκα(ν)τζόχοιρος* > *σκαζ-ζόχοιρος*, κττ.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετὰ τάσεως πρὸς τὸ ἁπλοῦν *ζ*, ἐν Χίῳ. Παραδ.: *ἀβιζ-ζῆς, ἀνηβαζ-ζάρω, καὶ -αίρω, ζ-ζάτσι, ζ-ζάμι, ζ-ζαμί, ζ-ζερεμές, ζίζ-ζικας, μελιζ-ζάνα, μπογιαζ-ζῆς, μπρουζ-ζένος, νεραζ-ζούλα, παζ-ζάρια, σκαζ-ζόχοιρος, τέζ-ζερης, χαζ-ζαργκιά*... παρὰ τὰ *ζαναμβέτης, ζιεράκι, ζίφος, ζούντα, κοραζῖνα, μαζέττα, μπρουζίτικος, χαζαριά*...

4/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *(ν)τζ* > *ζ*, μετὰ σποραδικῶν παραδειγμάτων *ζ-ζ*, εἰς τὴν Ἀμοργὸν καὶ τὰς ὑπὸ Ἀμοργίνων ἐποικισθείσας γειτονικὰς νησῖδας Δονοῦσσαν, Σχινοῦσσαν, Ἡράκλειαν καὶ Κουφονήσιον. Παραδ.: *ἀζαμῆς, ἀλαζᾶς, ἀνεβαζάρω, βιόλαζης, βολτεζάρω - βορτεζάρω - βολεζάρω, γαζάκι - γάζος, γανοζῆς - γανουζῆς, γεμιζῆς, γενατιζῆς, γλεζές, γλυκαζῆς, δυναμιτιζῆς, ζάκι, ζάμι, ζαμί, ζάμβα (<τζάμπα - τσάμπα), ζαναμβέτης, ζάνερο, ζάρα, ζέπη, ζερεμές, ζίβα, ζιέρι, ζίζικας, ζίρος, ζονταριστός, ζούφκιος, καβαζάρω - καβεζάρω, καλαϊζῆς, καλικαζάροι, καπνουζῆς, Καραζᾶς* (καὶ ἐξ αὐτοῦ τοπων. *Καραζαριά, ἡ*), *καφεζῆς, κοζά(μ), κορτεζάρω, λόζα, Λουρέζος* (< *Λωρέντζος*), *μαζέττα, μαζούνι, μαζουράνα, μαϊζάρομαι, μελιζάνα, -άκι, -ζανίς, βαζάβι* (< *μπατζάκι*), *μπαζανάκης, βρούζος - βρουζοκούδουνο, νεράζι, -ζά, ὀργαναζῆς, -νιζῆς, παραγαζῆς, πεζουνάτσι* (< κοιν. *πιτσουνάκι*)[1], *πιριονιζῆς* (<*πριονιτζῆς*), *ρακεζῆς* (<*ρακιντζῆς*), *-εύω, -ζό* (<*ρακιντζεύω, ρακιντζειό*), *ρεμέζο, -άρω, σκαζόχοιρος, στάζος, τέζερης - δέζερης, φαναρζῆς, φλιζάνι, φουρνελλαζῆς, Φραζέσκος* (< *Φραντζέσκος - Φραγκίσκος*), *φραζόλα, χαζάρι, χαρζιλίκι, -ίτσι, χωραταζῆς*... παρὰ τὰ *ζ-ζάμι* Ἡρ. *ζ-ζάν-νερα* Ἡρ. *ζ-ζέπη* Ἀμοργ. *μαζ-ζούνι* Κουφον. *μελιζ-ζάνα* Δον.

5/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *τσ* > *σ-σ* ἐν Καρπάθῳ καὶ Κάσῳ. Παραδ.: *τσιλόνερο* > *σ-σιλόνερο* Κάρπ. *τσαμβὶ* > *σ-σαμβὶ* Κάρπ. *τσανάκι* > *σ-σανάκι* Κάσ. *τσακάλι* > *σ-σακάλι* Κάσ. *κάτσουνας* > *κάσ-σουνας* Κάρπ. *ἀπλατσοβύζα* > *ἀπλασ-σοῦζ-ζα* Κάσ. *βαλατσῖνα (<γαλατσῖνα)* > *βαλασ-σῖνα* Κάρπ., κττ.

Β/ Ἐν ἱκανῇ ἐκτάσει 1/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *τσ* > *σ*, κατὰ σειρὰν συχνότητος, ἐν Ἄνδρῳ, Τήνῳ, Σερίφῳ, Σύρῳ. Πρὸς στατιστικὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος ἐμελέτησα χειρόγραφα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἐκ τῶν νήσων τούτων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἐξ Ἄνδρου, τοῦ *Ι. Βογιατζίδου* (περιέχον ὑλικὸν τοῦ νοτίου ἰδιώματος αὐτῆς, ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ συλλογεύς)[2] διεπίστωσα τὰ ἑξῆς: Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἑκατὸν περίπου λέξεων, αἵτινες κοινῶς ἢ συνήθως προφέρονται μετὰ τοῦ φθόγγου *τσ*, κατὰ ποσοστὸν 60% ὑπάρχει μεταβολή: *ἀλάσι - ἀλασίζω, ἀσούβαλος, -λιά, γαλασίδα, Γλισούρα* (τοπων.), *γλισόχωμα, καλλιβρούσης, κασαρίδα, -διάζω, κάσαρο - κασάρχοδας - κασόγδαρο, κόσι, κοσινοελιά, κόσινας - Κοσίνοι* (τοπων)., *κόσος, κουσός - κούσα κούσα - κούσαυλος, (-αύλα, -ικο) - κουσάφτης - κουσοδόδης - κουσοτσέφαλος, κουσόριος - κουσόφτερνος, -νιάζω, κουσουλιά, -λῶ, -λίζω - κούσουλο, Κουσουλιὰς* (παρων.), *κουσούνα, -νόπαννο, κουσουνάδα, μασόξυλο, βόσα, βουσουνάρι* (καὶ τοπων.), *ξεσαβίζω, παρασούκλι, -ιάζω, πέσα - πεσοπούλα* (ἡ κοιν. *πετσέττα*) - *πεσόσυκο* (εἶδος χονδροφλοίου σύκου), *πίσικας* (<*πίτσικας - πίτικας -*

1. Διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου * *πετζουνάκι*.

2. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἀνδρ. Χρον.

πέτακας=σκώληξ τυροῦ), *προβάσι* (καὶ τοπων.), *σαbούνα*, *σαdίλα*, *σιλῶ*, *σιbῶ*, *σ'κάλι* (< *τσουκάλι*) καὶ τὰ παράγωγα καὶ σύνθετα *σ'καλούδα*, *-ούδι*, *σ'καλιάρης* (= ἀγγειοπλάστης), *Σ'καλαρειὰ* (τοπων.) - *σ'καλόκουπα* - *σ'καλόπιασμα*, *σουράπι*, *τρισάνα* (< ἰτ. *terzana* = τριταῖος πυρετός)... παρὰ τά : *ἀgρατσούνιστος*, *ἀγριοκάτσικο*, *'ματσίτικος* (< *αἱματίτικος*), *ἀκατσάρωτος*, *ἀξετσίπωτος*, *ἔτσι*, *κατσαίρνω*, *μπάτσα*, *-ίζω*, *μπεκάτσα*, *παπούτσι*, *παρτσινέbελος*, *πατσαbούρα*, *πετσί*, *πιτσυλῶ*, *ρετσέλι*, *σουλάτσο*, *στρωμάτσα*, *τσατσιστὸς* (< *τσακιστός*), *τσαλαπατῶ*, *τσαλαπετεινός*, *τσάππα*, *τσατάλι*, *τσατίρι* (=εἶδος μαχαιρίου), *τσέρκι*, *τσερνίκι*, *τσιγκέλι*, *ἀτσικνίδα*, *τσιμινιέρα*, *τσιμούχα*, *τσιbουκάτσι* (= εἶδος ἐξαρτήματος ἱστιοφόρου), *τσιρμόνια*, *τσήτα*, *τσούζω*, *τσουλί*, *τσουbές*, *τσουρουφλίζω*, *τσουτσοῦ*...

Σημειωτέα ὡσαύτως ἐνταῦθα τὰ παράλληλα, παράγωγα τῆς αὐτῆς λέξεως : *κάρσα*, *καρσοbελόνα*, *καρσόξυλο*, *ἀφ' ἑνός*, καὶ *καρτσώνομαι*, *ξεκαρτσώνομαι*, *ἀφ' ἑτέρου· πέσα*, *πεσοπούλα*, παρὰ τὸ *πετσί*.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 361 ΧΙΛ (ἐκ Τήνου, τοῦ αὐτοῦ) περιεχομένων τεσσαράκοντα περίπου σχετικῶν λέξεων, εἰς τὸ ἥμισυ τούτων ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον : *σαλόπετρα* (πιθ. < *ἀτσαλόπετρα*, περὶ οὗ βλ. ΙΛ ἐν λ., ὅπου ὁ τύπος μετὰ τοῦ τσ φέρεται ἐκ Ζακ. Θήρας Κρήτης Πελοπν.), *γαλασίδα*, *κασάρω*, *κασούν'*, *κολασιό*, *κουσάγρελο*, *κ' φεσιοὺ τό*, *μεσεσιόλα*, *παρασούκλι*, *προβάσ'*, *σαλσίσ'* (< ἰτ. *salsiccia* =ἀλλᾶς), *σαgαρειό*, *σαbί*, *σαbούνια* - *διπλοσάbουνο*, *σάbουρο*, *σ'βάλ'*, *σοχίτικος*, *σόχος*... παρὰ τὰ ἀμετάβλητα *ἄτσαλος*, *γλίτσα*, *ἔτσι*, *κ'τσόπλυσ'*, *μάτσα*, *πετσάλι*, *πετσέττα*, *ρετσιbέρω*, *ἀρετσίν'* ἡ, *ταράτσα*, *τσαγίλια*, *τσακώνω*, *τσαλαπατῶ*, *τσιληπουρδῶ*, *τσ'κάλ'*, *φοντσιόνα* (=πανήγυρις), *φόρτσος* (=ἰσχυρός, ἐπὶ ἀνέμου).

Ὁ συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ *Ἀθ. Κωστάκης*, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 824 ΧΙΛ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου (τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1963, κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) παρὰ τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τσ καὶ τζ τύπων σημειοῖ ἐκ μὲν τῶν προμνημονευθέντων τά : *γαλασίδα*, *κουσάγρελο* (καὶ *κοσάγρελο*) καὶ *προβάσι* (ἐν ἄλλῃ θέσει πληθ. *προβάσια*), τὸ *Σόχος* ὡς ἐπών. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850-), ἀφ' ἑτέρου δὲ παραθέτει, σημειωτέον, ὅλως τυχαίως καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας τοῦ φαινομένου, τά : *γλίσα*, *κασάκια*=*γαττάκια*), *κ'σουριὰ* (ἡ ἐν Μυκόνῳ *κ'σουροῦ* = εἶδος μικροῦ ἰχθύος), *νυφίσα*, *μάσι* καὶ *μασόbεργα* (τὸ ἄ. *ματσόξυλο*), *πεσέττες* (παρὰ τὸ ἐν ἄλλῃ θέσει *πετσέττες*), *σ'μπογιάν'ς* (καὶ *σ'μπογιάν'δες*, ἐν ἄλλῃ θέσει), *φιλιόσος* καὶ *-ιόσα*. Σημειοῖ ἐπίσης τὸ ἐκ παλαιοῦ δημοτολογίου ἐπών. *Κασάρχος* (πβ. τὸ ἐξ Ἄνδρου *κασάρχοdας*). Ἰδιαιτέρως σημειωτέον τὸ τοπων. *Κουσίνια*, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐκ Μυκόνου Ἄνδρου *Κοσίνοι* ὑποδηλοῖ ἴσως τὴν παλαιότητα καὶ ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου. Πβ. καὶ τὰ προσηγ. *κόσινας*, *κοσινοελιά*, ἐξ Ἄνδρου, καὶ τὰ *κουσάγρελο* - *κοσάγρελο* ἐκ Τήνου, παρὰ τὸ αὐτόθι *κουτσ'νάγριλου*.

Σημειωτέα τέλος ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου τὰ παραδ.: *'Αζίgανος*, (πληθ. *'Αζ'gάν'* οἱ) *ἀζ'gαναρειὸ τό*, *ἀζίδα*, *ζ'bίδια*, *ζ'bῶ*, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν τύπους *'Ατζίgανος*, *ἀτζίδα*, *τζιbίδια*, *τζιbῶ*, παρὰ τοὺς κοινοὺς *'Ατσίγγανος*, *ἀτσίδα*, *τσιμπίδα*, *τσιμπῶ*.

Ὁμοία πρὸς τὴν ἐν Τήνῳ ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν Σερίφῳ. Οὕτω ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 379 ΧΙΛ τοῦ *Ι. Βογιατζίδου* καὶ ἰδίας ἐπιτοπίου ἐρεύνης σημειῶ τὰ ἑξῆς

παραδ.: *ἀγλισίδα* (<*γαλατσίδα*, περὶ οὗ βλ. ΙΛ ἐν λ.), *γλισιάζω*, *κάρσα*, *καρσόξυλο*, *κασίκα* - *κασίκια* παρὰ τὸ *κασ-σικάκι* (τοῦ *Ι. Βογιατζ.*), *κασούλι*, *κοσάνι*, *κούσουλα*, *κουσουνάδα*, *μάσα* - *μασοκόπι*, *βονάσα*, *πεσέττα* (παρὰ τὸ *πετσέττα*), *πεσὶ* (ἀλλὰ καὶ *πετσώνω*), *πισούνι*, *ρεσίνα*, *σαγάρης*, *σάππα*, *σικάλι* (< *τσικάλι* - *τσουκάλι*), *-λᾶς* (ἀλλὰ καὶ *τσικαλόχωμα*), *σίκλα* (< *τσίχλα* - *κίχλη*), *σίλα*, *-ίζω*, *σιβίδι*, *σιβούρι*, *σίρος*, *σίσικας* (< *τσίτσικας* - *τζίτζικας*), *σιτώνω*, *φόρσος* (=ἰσχυρός)... παρὰ τά: *ἀτσίδα*, *βατσέλλι*, *βουτσᾶς*, *ἔτσι*, *καπροπέτσι*, *κατσάγριλας* (καὶ *-ελας*), *κατσάρω*, *κατσίκα*, *κότσος* (=ἄρρην πέρδιξ), *βρεκάτσα* (< *μπεκάτσα*), *παπούτσι*, *πιάτσα*, *ταράτσα*, *τσακὶ* (= κλαδευτήρι) *τσακμακίζω*, *τσαβᾶτος*, *τσάβουρο*, *τσέτουλα*, *τσοπάνης*, *τσουβὲς* (καὶ *τζουβές*), *φιλιότσος*, *φουρνέτσυο* (< *φουρνόφτυο*)...

Ἐκ Σύρου (Ἑρμουπόλεως, ΧΙΛ 339, τοῦ αὐτοῦ συλλογέως) σημειῶ τοὺς τύπους: *γιάσος* (τὸ ἀλλ. *γιάτσο* = παγωτό), *καρσόξυλο*, *κασαρίδα*, *κολλησιᾶνοι*, *μούσουνο*, *πεσί*, *προβασουλιά*, *σιβούρα* (< *τσιμπούρα*) - *σιβουριασμένος*, *σιλιάρικος*, *σίσικας*, *χωμασοκοπριὰ* (< *χωματσο* - < *χωματο-*)... παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμεταβλήτων.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *(ν)τζ*>*ζ* ἐν Σίφνῳ, Τήνῳ, Σύρῳ, Ἄνδρῳ, Κάσῳ, Κιμώλῳ, Λειψοῖς.

Ἐκ Σίφνου σημειῶ τὰ παραδ. (ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 380, τοῦ αὐτοῦ, καὶ 589, ΧΙΛ τοῦ συντάκτου Ἱστ. Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθ., *Ι. Πούλου*): *Ἀζαμιά*, *ζάκι*, *ζάμι*, *ζέπη*, *ζίζικας*, *ζουβαέρι*, *ζουβαερ'κά*, *ζόγος*, *καβεζάρω*, *λόζια*, *ρεμέζιο*, *-άρω*, *σκαζόχοιρος*. Τινὰ τούτων ἤκουσα καὶ προσωπικῶς ἐπὶ τόπου. Ὡς γνωστόν, ἐν Σίφνῳ ἐπιχωριάζει τὸ ἀντίστροφον φαινόμενον, τοῦ *ζ*>*(ν)τζ*: *ἀγοράντζω*, *τζεστός*, *βρακοντζώνη*, *γατζία*, *πίντζηλος*, *τζάχαρη*, *ντζερβός*, *τζηλειά*, *μαντζί*, κλπ. — τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ὁ προμνημονευθεὶς *Ι. Ποῦλος*[1].

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ γλωσσαρίου Τήνου ἐξάγεται ὅτι ἐκ τῶν 25 περίπου παραδειγμάτων τῶν ἐχόντων ἀρχικῶς τὸν φθόγγον *τζ*, εἰς τὰ ἡμίση παρατηρεῖται μεταβολή: *Ἀζίγανος* (πληθ. *Ἀζ'γάν'* οἱ) - *ἀζ'γαναρειό*, *ἀζίδα*, *ἄζουρας*, *ἀραζοῦ*, *ζάβουρο*, *ζάρα*, *ζίζ'κας*, *ζ'βίδια*, *ζ'βῶ*, *λούζα*... παρὰ τὰ *Ἀλατζᾶς* (ἐπών.), *ἄτζαπα*, *γατζούν'*, *καπάτζα*, *ματζουράνα*, *σκάτζα*, *στάτζος*, *τέτζερες*, *τζάκι*, *Τζιρᾶς* (ἐπών.), *χατζατζάρι*...

Ἐκ τοῦ χειρογρ. τῆς Σύρου σημειῶ τά: *ἀβζῆς*, *ἄζουρας*, *ζαβούνα*, *ζερεμές*, *ζουφός*, *μανέζο*, *δέζερες*.

Ἐκ τῶν 15 περίπου σχετικῶν λέξεων τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Ἀνδριακὰ Χρονικά, εἰς τὰς ἡμισείας παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον: *ἄζουρας*, *ἀζώναρος*, *ἀραζοῦ*, *ζίζικας*, *ζόβος* (< ἐν. *zombo*), *ζόχος*, *λούζα*... παρὰ τὰ *τζάκι*, *τζαναβέτης*, *τζόρος*, *τζουβά*, *τζουβαερικό*, *τζουτζές*, *ρατζονᾶτος*, *μελιτζανᾶτο*, *μετζαρόλα*, *κουϊμιτζῆς*, *κοτζάμου*.

Ἐκ Κάσου σημειῶ τά: *βορταζάρω*, *-αίρω*, *γαζώνω*, *ζελάτης*, *ζοβαεράκι*, *χαζιαράκι*...

---

1. Βλ. Γλωσσ. Σίφν., 148.

Ἐκ Κιμώλου (ΧΙΛ 340, τοῦ *Ι. Βογιατζ.*) τά: *ζάμba, καβεζάρω, μαζιαούρα* (< *μαντζαδούρα*), *Χαζῆς* (ἐπών.), *χαζιράκι* (< *χαντζαράκι*).

Ἐκ Λειψῶν (ΧΙΛ 700γ, τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ *Ἀν. Καραναστάση*) τά: *βιάζο, καβαζάρω, μαζαδούρα, μελιζανίς, μbουμbουρζῆς*.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετά τινων παραδειγμάτων ζ-ζ, ἐν Καρπάθῳ, Ἁλικαρνασσῷ, Σερίφῳ, Τήλῳ, Λέρῳ.

Ἐκ Καρπάθου (ἐργασίαι *Ἐμμ. Μανωλακάκη* καὶ *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*) σημειῶ τά : *ἄζα - ἀνζί*, (βλ. ΙΛ ἐν λ. *ἄντζα - ἀντζί*), *ἀζώναρος, ἄχαρζος, κιμινζῆς, νερανζούλα, χαζάρι*... παρὰ τὰ *ζ-ζάμι, Χαζ-ζῆς*.

Ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ (βλ. ἀναλ. πίν.) τά : *ζίζικας, ζόχος, μεζίτι, bροῦζος, παζανάτσης, πελεζίτσι* (< *μπιλετζίκι*), *προβέζα*, παρὰ τὸ *ζ-ζέπη*.

Ἐκ Σερίφου (ΧΙΛ 379, τοῦ *Ι. Βογιατζ.* καὶ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τοῦ γράφοντος) τά : *ζάκι, κοζὰ* (<*κοτζά-μ*), *λόζια, μαϊζάρεται, λασπιζῆς*, παρὰ τὸ *λασπιζζῆς* καὶ τὰ ἀμετάβλητα *ἄτζαπα, γατζουρίδα, μελιτζάνα, πατζανάκης*...

Ἐκ Τήλου (ΧΙΛ 724, τοῦ *Ἀν. Καραναστάση*) τά : *γαζουνιάζω, ζαμί, νεραζομαουλᾶτος, χαζεράκι*... παρὰ τὸ *καβαζ-ζάρω*.

Ἐκ Λέρου (ΧΙΛ 700β καὶ γ, τοῦ *Ἀν. Καραναστάση*) τά : *μbογιαζῆς, παραγαζῆς*, παρὰ τὸ *προβέζ-ζα*.

4/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *(ν)τζ* > ζ-ζ ἐν Ἰκαρίᾳ [1].

Γ/ Σποραδικῶς 1/ Ὑπὸ τὴν μορφὴν *τσ* > σ ἐν Σίφνῳ, Φολεγάνδρῳ, Ἴῳ, Νάξῳ, Κῷ, Καρπάθῳ, Μεγίστῃ, Χάλκῃ, Σύμῃ, Κύπρῳ, Χίῳ, Ζακύνθῳ.

2/ *(ν)τζ* > ζ-ζ ἐν Σύμῃ, Λέρῳ, Τήνῳ, Καλύμνῳ, Ἁλικαρνασσῷ, Καππαδοκίᾳ, Σερίφῳ.

3/ *(ν)τζ* > ζ ἐν Νισύρῳ, Πάτμῳ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα μετὰ τῶν λοιπῶν μὴ καταγραφέντων ἐκτίθενται εἰς ἄλλας σελίδας [2] ἀναλυτικῶς, λεπτομερῶς καὶ συγκριτικῶς κατὰ τύπους καὶ τόπους ὑπομνηματισμένα.

Ὡς πρὸς τὴν Μύκονον, τὸ φαινόμενον ἔχει μέχρι τοῦδε ἱκανῶς ἀρχειοθετηθῆ, ἀφοῦ πλὴν τοῦ προσωπικοῦ μου ὑλικοῦ (ἤδη ἀπὸ τοῦ 1930) ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου καὶ τῶν πέριξ, τὸ 1922 ὁ *Ἰωάννης Βογιατζίδης* κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς ὁποίας ὡς συντάκτης εἰργάζετο, συγκεντρώσας γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐξ Ἄνω Μερᾶς, τοῦ ἑτέρου τῶν συνοικισμῶν τῆς νήσου, ἐσημείωσεν εὐσυνειδήτως ἱκανὰ παραδείγματα, χωρὶς ὅμως νὰ προβῇ εἰς περαιτέρω ἔρευναν τούτου [3].

---

1. Βλ. τὰ ἐν σελ. 105 παραδ. τοῦ *Γ. Χατζιδάκι*, ὅστις ἀναφέρει ὅτι τὸ φαινόμενον παρουσιάζεται «συχνὰ» ἐν τῇ νήσῳ.

2. Βλ. σελ. 111 κέξ. τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

3. Βλ. ΧΙΛ 370. Ὅτι ἐπεσήμανε καλῶς τὸ φαινόμενον, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν καταγραφὴν τῶν τύπων δὲν τοποθετεῖ τούτους εἰς τὰ γράμματα σ, ζ, ἀλλὰ *τσ, τζ*, καὶ σημειοῖ τὴν ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων ἐπιγενομένην διαφοροποίησιν.

Εἰς συλλογὰς τοῦ αὐτοῦ ὀφείλονται ἄλλα παραδείγματα ἐκ Τήνου [1], Ἄνδρου [2], Σύρου [3], Σερίφου [4], Σίφνου [5] καὶ Κιμώλου [6].

Τὰ ἐκ Κύθνου παραδείγματα ἤντλησα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 283 ΧΙΛ καταρτισθέντος, ὁμοίως κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1920 ὑπὸ τοῦ τότε συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ μετέπειτα καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν *Φαίδωνος Κουκουλέ*, καθὼς καὶ ἐκ προσωπικῆς μου ἐπισκέψεως κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1964.

Διὰ προσωπικῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως ἐπίσης, ἐν ἀποστολῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατέγραψα παραδείγματα ἐξ Ἴου, Σικίνου, Φολεγάνδρου κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1960· ἐξ Ἡρακλείας, Σχινούσσης, Κουφονησίου τὸ θέρος τοῦ 1961· ἐξ Ἀμοργοῦ καὶ Δονούσσης τὸ 1962 [7] καὶ ἐκ Σίφνου, Σερίφου, Κιμώλου τὸ θέρος τοῦ 1963. Ὡσαύτως ἐκ Κῶ κατὰ σύντομον ἐκεῖ ἐπίσκεψίν μου (θέρος 1961).

Πλὴν τῶν ὑπ' ἀριθ. 690 (ἐκ Πάτμου), 690α (Ἀστυπαλαίας), 700α (Νισύρου), 700β καὶ γ (Λέρου), 700γ (Λειψῶν), 724 (Τήλου), 726 (Σύμης), 727 (Καλύμνου), 782 (Μεγίστης), 783 (Κάσου) ΧΙΛ τοῦ συναδέλφου *Ἀναστασίου Καραναστάση*, Κῴου τὴν καταγωγήν, καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰδίου περὶ τῶν ἰδιωμάτων Ἀστυπαλαίας [8] καὶ Κῶ [9], εἶχον ὑπ' ὄψει μου τὰς μέχρι τοῦδε λαογραφικὰς ἐκεῖθεν ἐργασίας τῶν *Ἐμμ. Μανωλακάκη* [10] καὶ *Μιχαὴλ Μιχαηλίδου-Νουάρου* [11], ἐκ Καρπάθου, καθὼς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 31, 32, 189, 190 καὶ 194 ΧΙΛ τοῦ *Ἀχιλλέως Διαμαντάρα*, ἐκ Μεγίστης (τῶν ἐτῶν 1913-1915).

Ὡς πρὸς τὴν Χίον, τὸν *Hubert Pernot* [12], καὶ διὰ τὴν Ἰκαρίαν τὰς ὀλίγας σχετικὰς πληροφορίας καὶ παρατηρήσεις τοῦ *Γεωργίου Χατζιδάκι* [13]. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, εἶχον ὑπ' ὄψει μου ὁλόκληρον τὸ ΑΙΛ κατὰ τὴν καθημερινὴν ἐν αὐτῷ ἐργασίαν μου σημειῶν τὰ ἑκάστοτε ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψίν μου παραδείγματα, πλὴν

---

1. Βλ. ΧΙΛ 361, τοῦ θέρους τοῦ 1919.
2. Βλ. ΧΙΛ 338, τοῦ ἔτους 1918, καθὼς τοῦ αὐτοῦ, Ἀνδρ. Χρον., ὅπου ὅμως ἐπαναλαμβάνει τὸ οἰκεῖον γλωσσάριον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 338 ΧΙΛ μετά τινων παρατηρήσεων φωνητικῶν καὶ ἐτυμολογικῶν, ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν φαινομένου.
3. Βλ. ΧΙΛ 339, τοῦ ἔτους 1919.
4. Βλ. ΧΙΛ 379, τοῦ ἔτους 1920.
5. Βλ. ΧΙΛ 380, τοῦ ἔτους 1920.
6. Βλ. ΧΙΛ 340, τοῦ ἔτους 1920.
7. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 428 ΧΙΛ τοῦ ἔτους 1924, περιέχοντι γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ διαφόρων τόπων (Βόλου, Κύπρου, Ἀμοργοῦ κ.ἄ.) συλλεγὲν ὑπὸ τοῦ *Δημητρίου Γ. Πουλλάκη*, ὅπερ, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν χειρόγραφον ἐκ τῆς νήσου, δὲν ἀνεῦρον παραδείγματα ὁμοίας ἐξελίξεως τοῦ τζ ἐξ Ἀμοργοῦ, τὴν ὁποίαν προσωπικῶς διεπίστωσα ἐπὶ τόπου. Καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὅμως ὑλικὸν ἐλάχιστον εἶναι καὶ ὁ συλλογεὺς δὲν τυγχάνει ἐκ τῶν προσεκτικωτέρων.
8. Βλ. *Α. Καραναστ.*, Ἰδίωμ. Ἀστυπ.
9. Βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ.
10. Βλ. Καρπαθ.
11. Βλ. Λαογρ. σύμμ. Καρπ.
12. Βλ. Chio.
13. Βλ. ΜΝΕ 2, 396-460.

τῶν ἀναφερθέντων τόπων, καί τινα ἐκ Σκύρου, Λέσβου, Μακεδονίας, Μεγάρων, Πελοποννήσου, Νάξου, Θήρας, Κρήτης, Ρόδου, Χάλκης, καὶ εἴ ποθεν ἄλλοθεν.

Καὶ δὲν περιωρίσθην εἰς τὰς συγχρόνους γραπτὰς ἢ προφορικὰς πηγάς καὶ βοηθήματα, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐξετάσω καὶ ἱστορικῶς τὸ φαινόμενον ἀνεδίφησα παλαιὰ ἀνέκδοτα ἢ καὶ δημοσιευμένα ἔγγραφα, κυρίως τῆς Μυκόνου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Σύρου, τῶν 17ου, 18ου αἰ., τὰ ὁποῖα καὶ ἄφθονα εἶναι καὶ ἕνεκα εἰδικῆς περὶ αὐτὰ ἀπασχολήσεώς μου δι' ἱστορικὴν ἔρευναν, προσιτώτερα εἶχον. Ἠρεύνησα ὡσαύτως παλαιὰ δημοτολόγια, ὡς τῆς Μυκόνου, Σχινούσσης, Φολεγάνδρου. Ἐξ ὅλων τούτων διεπίστωσα πολλάκις τὴν ὕπαρξιν τοῦ φαινομένου καὶ εἰς προσηγορικὰς λέξεις, ἀλλὰ περισσότερον εἰς κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων καὶ εἰς τοπωνύμια, τὰ ὁποῖα ἐνισχύουν ἔτι μᾶλλον τὴν παλαιότητα τούτου, καθ' ὅσον, συνδεδεμένα ἐν εἴδει ταυτότητος πρὸς τὰ δηλούμενα πρόσωπα ἢ τόπους, χρήζουν μείζονος προσοχῆς κατὰ τὴν καταγραφὴν καί, ἑπομένως, ἐὰν οἱ γράφοντες ᾐσθάνοντο ἄλλην παράλληλον ἀλωβητοτέραν μορφήν, θὰ τὴν ἔγραφον — ἰδίως εἰς προφανοῦς προελεύσεως περιπτώσεις.

Διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ πλῆθος τῶν ἐγγράφων τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ *Περ. Ζερλέντη* [1], τοῦ *Τρύφωνος Εὐαγγελίδου* [2] κ.ἄ., περιορίζομαι εἰς τὰ πλέον πρόσφατα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπω κυρίως, ἤτοι πρῶτον τὸ τοῦ *Ἀντωνίου Φλ. Κατσουροῦ*, Κουρσάροι καὶ σκλάβοι (ἐπὶ τῇ βάσει παλαιῶν ἐγγράφων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰ., Σῦρος 1948). Δεύτερον, τὴν προσωπικήν μου ἐργασίαν, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (ἐκ κώδικος καὶ ἐγγράφων τῶν 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰ.) [3], καὶ τρίτον, τὸ ὀγκῶδες ἀρχειακὸν δημοσίευμα τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779 [4], Ἀθῆναι 1960, ἐκδοθὲν τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς *Γεωργίου Α. Πετροπούλου*, καίπερ, δυστυχῶς, κατὰ τρόπον μὴ ἀκριβῆ ὡς πρὸς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν χειρογράφων.

Α'. ΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς ἀμφότερα τὰ σκέλη ἢ τὸ ἕτερον, πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ ἑνὸς τόπου ἢ τοῦ ἄλλου ἐσημείωσαν μέχρι τοῦδε διὰ συνειδητῆς ἢ τυχαίας παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων, ὀλίγοι δέ τινες ἐπεχείρησάν πως νὰ τὸ ἑρμηνεύσουν καὶ χρονολογήσουν, οὐδεὶς ὅμως τὸ ἐξήτασεν εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν.

Πρῶτος παρατηρήσας τοῦτο κατὰ τὸ σκέλος τζ > ζ-ζ εἰς περιωρισμένην τοπικῶς ἔκτασιν καὶ ἐπιχειρήσας μάλιστα καὶ πρόχειρον ἑρμηνείαν αὐτοῦ εἶναι ὁ *Γεώργιος Χατζιδάκις*. Ἐξετάζων τὴν Ἰκαρίαν διάλεκτον [5], εἰς τὴν ὁποίαν συνήντησε τὸ φαινόμενον, ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Ἰκάριοι προφέρουν ὡς ἐκτεταμένον ζ ἤτοι ζζ οὐ μόνον τὸ τῆς κοινῆς ἁπλοῦν ζ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθὸν τσ ἢ τζ καὶ τὸ

1. Βλ. κυρίως *Π. Ζερλέντ.*, Σύστ. Μυκ.
2. Βλ. Μύκ.
3. Βλ. *Σ. Μάν.*, Ἅγ. Παντελ.
4. Οὕτω ἐν τῷ τίτλῳ· κανονικώτερον θὰ ἦτο νὰ γραφῇ τῶν ἐτῶν 1663-1695 καὶ 1776-1779, διότι ἀναφέρονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα δύο νοταρίων, μικρὸν ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων χρονικῶς.
5. Βλ. ΜΝΕ 2, 426.

μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθὸν εἰς τὴν Ἑλληνικήν, δεχόμενος ὅτι αἱ δεύτεραι ἰσοπεδώθησαν πρὸς τὰς πρώτας ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Γράφει λοιπὸν ὁ *Χατζιδάκις* διὰ τὸ ζ, ἔνθ' ἀν. : «Τοῦτο ἀληθῶς προφέρεται διπλοῦν, ἤτοι πάντοτε κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τούτου παρατηρεῖται ὅτι τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἐμμένουσιν ἐν τῇ θέσει, καθ' ἣν τοῦτο ἀρθροῦται, πλείονα χρόνον· ἴσως εἶναι τοῦτο ἴχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ. Οὕτω λέγεται *μαζζί, νὰ ζζῇ, ψευτοζζῇ, τὸ βυζζί*, κτλ. Ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ ζ ὡς ζζ προφορᾶς προκύπτει καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ἀντὶ τσ ἢ τζ λέγουν οἱ Ἰκάριοι συχνὰ ζζ, π.χ. *καζζιλαρία, γαζζόκλαδα, γαζζοπρίναρα, καφεζζῆς, σκαζζόχερας, ζζίζζικας..., νεραζζούλα* »[1].

Μετὰ τὸν *Χατζιδάκιν*, ὁ *Hubert Pernot*[2], ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου, κατ' ἀμφότερα τὰ σκέλη, ἐν Χίῳ, ἐπιχειρεῖ ἀκροθιγῶς ἱστορικὴν καὶ συγκριτικὴν πρὸς ἄλλους τόπους ἐξέτασιν τοῦ πράγματος διὰ τῆς παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων ἐκ παλαιῶν κειμένων καὶ προγενεστέρων συγγραμμάτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων τούτων, τὰ τοῦ *τσ > σ* δὲν παρουσιάζουν μεταβολὴν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν τοιούτου τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς, ἀλλὰ τοῦ τσιτακισθέντος κ. Οὕτω, πλὴν τῶν ἐκ Χίου *ἔσσι < ἔτσι* (Ἀνάβατα), *πεσέττα < πετσέττα* (Ἐλάτα), *πεσέττο* (Ἀρμόλια), τῶν ἐκ Καρπάθου *καμαρίσσα < καμαρίτσα, κοντούσσικος < κοντούτσικος, γενίσσαρος, ποῖσσα (< ποδίτσα), σσιμπᾶ (< τσιμπᾶ), βισσιὰ < βιτσιά, ἔσσι*[3], τοῦ ἀμφιβόλου ἐξ Αἰγίνης *κάσε < κάτσε*[4], παραθέτει τά : *μασελλειὸ* ἐκ Σύρου[5], *συττάζω, σύτταγμα, ἀπλισεύω, ἀπλισέματα, κεφαλατίσι* ἐκ τῆς Πεντατεύχου[6] καὶ *ἀπλίσεψε* ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως[7].

Ἀλλαχοῦ ὁ *Pernot*[8], ἀσχολούμενος εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τζ εἰς *(ζ)ζ* ἐν Χίῳ, παραθέτει τὰ παραδείγματα *μπρουντζένιο > μπρουζζένο* (Πυργί), *νεραζζούλα* (Μάρμαρο), *τέζζερης* (Πυργί), *ζίζζικας* (Πυργί). Πβ. καὶ *ζίζιγας, τζίντζικας* (*Germano* 148). Ὁ αὐτὸς καὶ *μουζαλιὰ* (142), *μουζζώνω* (Ἔλυμπος), *μουζζουράες < μουντζουράδες* (Πυργί), *μπογιαζζῆς* (Πυργ.), *φλιζζάνι* (Λιθί). Πβ. *Portius* : *ζίζιγας*, *Somavera* : *ζίζικας, ζίζιγας, τζί(τ)ζικας*.

---

1. Ἐκ τῶν παραδ. ὅμως τούτων δὲν φαίνεται μεταβολὴ τοῦ *τσ>ζζ*, ἐκτὸς ἐὰν ὡς τοιαύτην θεωρῇ τὴν τοῦ **κατσόκλαδα - κατσοπρίναρα* ἢ καὶ **καντσόχοιρος* (*<ἀκανθόχοιρος*) εἰς *γαζζό-, σκαζζό-* διὰ τῶν ἐνδιαμέσων *γαντζο-*. Ὁ αὐτός, ΜΝΕ 2, 185, δίδει τὴν λ. *κατσοπρίναρο*. Πβ. σελ. 999 τοῦ παρόντος ἔργου.

2. Βλ. Chio, 292-93.

3. Βλ. Ζωγράφ. Ἀγών, 1 (1891) 296, 298, 299, 302 (ἐκ δημ. ᾀσμ.).

4. Τὸ παράδ. ἐκ τοῦ *A. Thumb*, Μελέτη τῆς σημερινῆς ἐν Αἰγίνῃ λαλουμένης διαλέκτου: Ἀθηνᾶ 3 (1891) 128. Περὶ τῆς ὀρθότητος ὅμως τοῦ τύπ. — τὸν ὁποῖον μετ' ἄλλων σημειώσεων ἀπέστειλεν εἰς τὸν *Thumb* «ὁ ἐν Αἰγίνῃ σχολάρχης Ἡρειώτης» — ἀμφιβάλλει ὁ σ.: «Περίεργος εἶναι ὁ τύπ. *κάσε* ἀντὶ *κάθισε* ἢ μᾶλλον *κάτσε*. Συνήθως τὸ *τ* δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ *σ* ἐν τῇ Αἰγινητικῇ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσῳ δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ τύπ. εἶναι ἀκριβής.»

5. Κατὰ τὸν *Στέφανον*, βλ. Bulletin de la correspondance hellénique, Athènes-Paris 1877 ff. 3,20.

6. Βλ. *D. Hessel.*, Pentat.

7. Ἐν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2062 ἐν κώδ. Τ. Βλ. κώδ. Η (ἔκδ. *Schmitt*).

8. Βλ. ἔνθ' ἀν., 431.

Ἕν ἔτος μετὰ τὸν *Pernot*, ὁ *K. Dieterich* [1], ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν ἀντίστροφον τροπὴν τοῦ ζ εἰς τζ, παραθέτει παραδείγματα τροπῆς τοῦ τζ εἰς ζ(ζ) καὶ τσ εἰς σ(σ) ἐκ τῶν δύο διαλεκτικῶν ὁμάδων τῆς ἐρεύνης του (ἀνατολικῆς - δωδεκανησιακῆς μετὰ τῆς Κύπρου καί τινων τῶν Κυκλάδων καὶ δυτικῆς - κυκλαδικῆς μετὰ τῆς Κρήτης) γράφων :

«Ἡ ἀντίστροφος ἐξέλιξις τοῦ τζ εἰς ζ εἰς τὰς δανείους λέξεις ἀπαντᾷ ἐν Καλύμνῳ καὶ Κῷ, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος, πχ. *ζάμι* < *τζάμι*, *ζέπη* < *τζέπη*, *ζίζικας* < *τζίτζικας*, *καφεζῆς* < *καφετζῆς*, *νεραζιὰ* < *νερατζιά*, *τέζερης* < *τέτζερης*». Ἐν συνεχείᾳ καταγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ *Χατζιδάκι* περὶ τῆς Ἰκαρίας προμνημονευθέντα παραδείγματα, συμπληρώνει :

«Ἐπίσης τὸ τσ δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀντίστοιχον τὸ σ ἐν τοῖς : *κάρσα* < *κάλτσα* (*calza*), *παπούσι* < *παπούτσι*... Ἐπίσης ἐν «τῇ δυτικῇ ὁμάδι» : *ζάμι* < *τζάμι*, *ζέπη* < *τζέπη*, *κάρσα* < *κάρτσα*, *κλωσιὰ* < *κλωτσιά*, *παπούσια* < *παπούτσια*, *πεσέττα* < *πετσέττα*, *φιλιόσος* < *φιλιότσος*, (< *figlioccio*), *ἀσικνίδα* < *ἀτσικνίδα*, *καρσόπαννο* (ἐξ ἐγγρ. τοῦ 1694 ἐξ Ἄνδρου), *κριθαροβούσι* < *κριθαροβούτσι* (ὁμοίως)...

»σσ ἀντὶ τσ ἐπίσης ἐν τοῖς καρπαθιακοῖς *σσίμπλα* < *τσίμπλα* καὶ *σσουμουδιὰ* < *τσιμουδιά*. Ἐν τῇ δυτικῇ ὁμάδι : *φιλιόσος* Ἄνδρ., *φογάσσα* < *focaccia* Κύθν. [2], *πεσὶν* < *πετσίν*, *μασελλειὸ* < *ματσελλειὸ* Σῦρος [3], *ζίζιγας* < *τζίτζικας* Ἀμοργός» [4].

Πλὴν τῶν παραδειγμάτων τούτων τοῦ *Dieterich*, τὰ ὁποῖα παραθέτει, ὡς προεῖπον, πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεται τὴν ἔκτασίν του, ὁ συγγραφεὺς δίδει, ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας, καὶ ἄλλους ἀναλόγους τύπους εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενα ᾄσματα, ὡς κατωτέρω :

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9, στ. 40, σελ. 313 (ἐκ Μυκόνου) : «Καὶ βγάλλει τὸ *χαζάρι* του 'πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι» (γρ. φη-). 11, στ. 23, σελ. 315 (ἐκ Κῶ) : «ἐσέναν ἡ κυράτσα σου στὴ *νεραζιὰ* παείνει». Στ. 24 : «στὴ *νεραζιὰ* κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾷ την». Στ. 25 : «ὦ *νεραζιά* μου φουντωτή, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄθθη». Ὁ αὐτὸς τύπος ἐν στ. 29. Ἐν ᾄσμ. 15, στ. 16, σελ. 323 : «τσαὶ τρίτος πσὸ κακὸς φονιὰς τρεῖς *χαζαρζὲς* τοῦ γιώνει» (=δώνει). Καὶ ἐν στ. 21 καὶ 37 : Ἐν ᾄσμ. 18, στροφῇ 8η, σελ. 335 (ἐκ Καλύμνου) : «στὸν μῆνιν(;) ἄμε, φτονερή, τσαὶ *μουζωμένη* μοῖρα».

Ἐν τῷ ἄσμ. «ἡ 'γγαστρωμένη κόρη», στ. 3, σελ. 345 (ἐκ Μυκόνου) : «ἔχουν ἕνα κακὸ στσυλλὶ τσ' ἕνα ὄμορφο *κορίσσι*» [5]. Στ. 4 : «*κορίσι* κρυφοgάστρωτο καὶ κρυφοgαστρωμένο». Στ. 16 : «*ἐδέσσ'* [6] εἶν' ἡ ἀγάπη μου, μαυρίζει σὰν τὸ Χάρο». Ἐν ᾄσμ. 26, στ. 11, σελ. 349 (ἐκ Μυκόνου) : ὑπὸ τίτλον «ὁ κοντὸς κοντούτσικος»

---

1. Βλ. Sporad., 58-59.

2. Βλ. Ἐφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν, 1852, ἀριθ. 443.

3. Ὅπερ ἀποτελεῖ ἐπανάληψιν τοῦ ὑπὸ τοῦ *H. Pernot*, ἔνθ' ἀν., 292-3, προμνημονευθέντος.

4. Βλ. Indogermanische Forschungen (Strassburg 1890 ff), Bd II, 65 ff: *A. Thumb*, Zur Neugriechische Dialektkunde, Die-in und anlautenden Vokale ins heutigen Dialekte von Amorgos II, 27, 5.

5. Προφανῶς διὰ τοῦ διπλοῦ σσ θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν τσ καὶ οὐχὶ «διπλωτικὴν» προφορὰν τοῦ σ.

6. < *ἐδέτσι* (= ἔτσι) < *ἐδέτι(ς)*.

(γρ. *κοδούσικος*) : «*Γιανίσσαρος* [1] τοῦ bάdηξε, τοῦτο τὸ λόο λέει». Ἐν χορευτ. ᾄσμ. 30, στ. 3, σελ. 352 (ἐκ Μυκόνου) : «Παναγιά μου, νὰ τὸ πιάσω, τjαὶ [2] στὰ σύννεφα νὰ *κάσσω*» [3]. Στ. 4 : «τjαὶ στὰ σύννεφα νὰ *κάσσω* τζαὶ τὴ θάλασσα ν' ἀδειάσω».

Ἐν ᾄσμ. 31, στ. 1, σελ. 353 (ἐκ Σίφνου) : «Ἤφυε τὸ πουλλί μου, πάει στὴν *Ἀζαμιά*» [4]. Ἐν μοιρολ. 34 [5], στ. 12, σελ. 356 (ἐκ Μυκόνου) : «Τσαὶ μόνα βγῇ ἡ ψυχούλα μου, *κάσσε* σαβάνωσέ με». Στ. 14 : «Βάλε μου τὰ *σοχίτικα* [6], ποὺ μόχεις καμωμένα». Στ. 19 : «ζερβὰ νὰ *κάσσ'* [7] ἡ μάννα μου, δεξιὰ ἡ ἀδερφή μου».

Ὁ *Α. Μπούτουρας* [8], μετὰ τοῦτον, γράφει : «Ἐκτὸς τῆς βαθμίδος *τσ* ἔχομεν ἐνιαχοῦ καὶ βαθμίδα *σ* ἥτις δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὑστερογενὴς ἀνάπτυξις ἐκ τοῦ *τσ*. Παραδείγματά τινα τοιαῦτα ἔχομεν ἤδη παρὰ *D. Hesseling* (Πεντάτ. 38) *συττάζω*, *ἀπλισεύω* κτλ., νῦν δὲ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον γενικῶς ἐν Σύμῃ (π.χ. *μασελλειό*, *ἔκασε*). Μερικώτερον εἶναι τὸ φαινόμενον ἐν Καστελλορίζῳ (πβ. *χαρσῆ* = *χαλκῆ* παρὰ τὴν αὐτόθι βαθμίδα *τσ* (*προτσοίλι* κτλ.). Ἓν μεμονωμένον παράδειγμα ἐξ Αἰγίνης (τοῦ *Thumb*) ἀναφέρει ὁ *H. Pernot*, τὸ *κάσε* (ἔνθ' ἀν. σελ. 292). Οὗτος ἀναφέρει τροπὴν τοιαύτην εἰς *σσ* μεμονωμένως ἐκ Χίου (*ἔσσι*=*ἔτσι*) καὶ ἐκ Καρπάθου, ὅπου φαίνεται μᾶλλον διαδεδομένη».

Καὶ συνεχίζει : «ἐκ τοῦ *σκ* ἐπίσης ἔχομεν ἐξέλιξιν εἰς *s'* εἰς τὰς νοτίους Σποράδας (*K. Dieterich*, Kuhn zeit. 39, 116) εἰς τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Μαριούπολιν (Zeit. Deutsch. Morg. Gesellsch. 28, 576) καὶ εἰς Terra d'Otranto καὶ ἄλλην εἰς *σσ* ἐν Καστελλορίζῳ καὶ Χίῳ (*H. Pernot* 1, 250) καὶ ἔν τισι τῶν Σποράδων (*K. Dieterich*, Sporaden, σελ. 60)».

---

1. Γρ. *Γιανίσαρος*.

2. Διὰ τοῦ *j* μετὰ τὸ *τ* σημειοῖ ὁ σ. τὸν μὴ πλήρη τσιτακισμὸν τῆς Μυκόνου. Τὸ γεγονὸς μάλιστα τοῦτο, καίτοι ὁ σ. δὲν τηρεῖ πάντοτε σταθερῶς τὴν γραφήν, καθὼς καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν μεταβολὴν τῶν *τσ*, *τζ* — εἰ καὶ πάλιν ἀποδίδει παραπλανητικῶς διὰ διπλοῦ *σσ* τὸ πρῶτον, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν *τ* — καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν ἐκφώνησιν ὡς ἡμιφώνων τῶν ἀτόνων *ι* καὶ *ου* ἐν τέλει λέξεως, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, καί τινες ἄλλαι λεπτομέρειαι, ἡ κώφωσις τοῦ *ο* ἐν τῷ τύπῳ *λέου* (σελ. 354, στ. 3) κλπ., δεικνύουν ὑπερβολικὸν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀθηνᾶ 20 (1908), ὅτι ὁ σ. κατέγραψε τὸ ὑλικόν του ἐκ πληροφοριῶν ἄλλου ἢ ἄλλων προσώπων καὶ οὐχὶ διὰ προσωπικῆς ἐπισκέψεως τῶν νήσων — τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν Μύκονον. Ἀντιθέτως, ἂν μὴ διὰ τοῦ διπλοῦ *σσ* ἢ τοῦ *λλ* προτίθεται νὰ δηλώσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν τοῦ *τσ* καὶ τὸν ἀρχικὸν τύπον *ἐκβάλλει*, ὁ σ. ἀποδεικνύεται πράγματι μὴ ἀκριβολόγος, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ ὤφειλε νὰ γράψῃ καὶ *σσοχίτικα* καὶ *Ἀζζαμιά*, *χαζζαρζά*, *νεραζζά*, κτλ. Γενικῶς ὁ σ. δὲν ἀποδίδει πάντοτε μετ' ἀκριβείας τὴν ἁπλῆν ἢ ἐκτεταμένην μεταβολὴν τῶν *τσ*, *τζ* εἰς *(σ)-σ*, *(ζ)-ζ* ἀντιστοίχως, ὡς δεικνύουν καὶ τὰ προηγ. παραδ. *φιλιόσσος* (ἐξ Ἄνδρου), *φογάσσα* (ἐκ Κύθνου), τὰ ὁποῖα καταγράφει παραλαμβάνων ἐξ ἄλλων ἐρευνητῶν, χωρὶς νὰ σημειώνῃ τὸ μὴ ἀκριβὲς αὐτῶν, ἐνῷ μόλις προηγουμένως, ἐξ Ἄνδρου π.χ., ἐσημείωσε τὸν ὀρθὸν τύπον *φιλιόσος*. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον σημειοῖ τὸ πρᾶγμα μετὰ πολλὰ ἔτη ὁ *Ἰωάννης Βογιατζίδης*, ἐξ Ἄνδρου.

3. <*κάτσω* < *καθίσω*.

4. <*Ἀτζαμιὰ* < *Ἀτζεμιὰ* (=Περσία).

5. Γνωστῷ νῦν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Δραδαφυλλένια*».

6. <*τσοχίτικα* (=ἐκ *σόχας* < *τσόχας*, ὡς νῦν).

7. <*κάτσῃ* (=καθίσῃ).

8. Βλ. Γένεσ. ΤΣ (ΤΖ), 12.

Ὁ *Ι. Βογιατζίδης* τὸ 1922, ὡς προεῖπον, σημειοῖ ἁπλῶς παραδείγματα παρουσιάζοντα τὸ φαινόμενον, χωρὶς νὰ κάμνῃ λόγον περὶ αὐτοῦ, εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (ἐξ Ἄνδρου, Μυκόνου, Τήνου, Σύρου, Σερίφου) καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ, πολὺ μεταγενεστέρως, ἐκδοθέντα Ἀνδριακὰ Χρονικά.

Μετὰ τὸν *Pernot* ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ τὸ φαινόμενον, κατ' ἔκτασιν καὶ ἱστορικῶς, ὁ *Φαίδων Κουκουλές* [1], ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του «Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων...» γράφει : «Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μνείας τῆς λέξεως μᾶς παρέχουσι καὶ ἄλλοι ἀναφέροντες τὸ ρῆμα *ἀντζοκοπῶ* καὶ ὁ *Εὐστάθιος* Θεσσαλονίκης [2], οὗ τὰ χωρία ἔχουσιν ὧδε: «Μυὼν ἡ γαστροκνημία ἐστίν, ἣν ἡ τῶν πολλῶν γλῶσσα *ἄνζαν* φησί, συγκειμένην ἐκ νεύρων πολλῶν καὶ συνεστραμμένων σαρκῶν» (1061. 40). «Κώληπα δὲ λέγει τὴν ἀγκύλην, κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὴν περὶ τὰς ἰγνύας, ἥν τινες *ἄνταν* ἢ *ἄνζαν* φασί» (1326. 52). Καὶ συνεχίζει ὁ *Κουκουλές* :

«Ἐὰν παρατηρήσῃ τις ὅτι τὸ προμνημονευθὲν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον *Ἀντζᾶς* λέγεται καὶ *Ἀνζᾶς* [3], τότε δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀπορρίψῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου μαρτυρούμενον τύπον *ἄνζα*. Ὁ τύπος οὗτος δεῖται μόνον ἑρμηνείας· ἢ δηλαδὴ ἐν αὐτῷ τὸ *νζ* εἶναι γραφικὴ παράστασις τοῦ *ντζ*... ἤ, ὅπερ πιθανώτερον, ὀρθὸς ὤν, δεικνύει ὅτι ἤδη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα εἶχε συντελεσθῆ διαλεκτικῶς («τινὲς φασίν») ἡ μετάπτωσις τοῦ *ντζ* φθόγγου εἰς *νζ*, τοῦθ' ὅπερ καὶ τὰ ἑξῆς ὑποστηρίζουσι. Τὸ *τσιτσὶ* ἢ *τζιτζὶ*=*titia*, ἤτοι ὁ μαστὸς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Goetz ἐκδοθέντι Corpus glossariorum latinorum (III, 12.50) γράφεται *ζιζίν*, οἱ γνωστοὶ *τζαγκράτορες* τῶν Βυζαντινῶν ἐν τῇ Χρονικῇ Διηγήσει Νικήτα τοῦ Χωνιάτου λέγονται καὶ οὕτω καὶ *ζαγκράτορες* (104, 16), νῦν δὲ ἡ μὲν κνήμη ἐν Μυκόνῳ καλεῖται *ἀζί*, ἡ μεγάλη δὲ τοιαύτη *ἀζόναρος* ἐν Καρπάθῳ (*Ε. Μανωλακάκη*, Καρπαθιακά, 172) *ζίζικας* δ' ὁ κοινῶς *τζίτζικας* ἐν Κῷ καὶ Μυκόνῳ, *λούζα* ἡ *λούτσα* ἐν Αἰτωλίᾳ, *νεραζὲ* ἡ *νεραντζὲ* ἐν Κῷ καὶ Καλύμνῳ, *προύζενος* ὁ *μπρούτζινος* ἐν Καρπάθῳ, *μουζαλώνω* ἐν Θήρᾳ καὶ *χόνζιας* ὁ *χόντζας* ἐν Μακεδονίᾳ».

Ὁ αὐτὸς *Φ. Κουκουλές* [4], ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν *λουσέρνα* < *λουτσέρνα*, *φογάσσα* < *focaccia* καὶ *μούζα*, *-ωμός*, *-ώνω* < *μούτζα*... *Φλωρέζα*, γράφει : «Ἡ ἐξασθένησις αὕτη, τοῦ *τζ* ἢ *τσ* εἰς *ζ* ἢ *σ*, παρατηρεῖται καὶ ἐν Μυκόνῳ καὶ Ἄνω Σύρῳ, πβ. *ἔκασε*, *κάρσα*, *κουσουλιά*, *κουσός*, *κασαρίδα*, *μούζα*, *πεσί*. Ἐν Ἄνδρῳ συνήθη εἶναι τὰ *ἀλάσι*, *ζίζικας*, *καλισούνι*, *κάρσα*, *κασαρίδα*, *κοσινοελιὰ* (=κότινος), *κουσός*, *κόσσος* (=ἄρρην πέρδιξ, πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ *κότσος*), *κουσουλιά*, *παρασούκλι*, *πεσοπούλλα* (=χειρόμακτρον), *πλάσα*, *σουράπι*, *φιλιόσος* (ὅρα καὶ *K. Dieterich*, Sporad., σελ. 58-59). Ἐν Ἀρακλειᾷ λέγουσι *ζάμι*, *ζάμπα*, *ζαναμπέτης*, *ζίζικας*, *κάρσα*, *μούζα*, *ζίζιγας*, ἐν Ἀμοργῷ (*A. Thumb* 2, σελ. 91) καὶ ἐν Ἰῳ *γάζος* καὶ

---

1. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 34-35, ὑποσημ. 8

2. Βλ. Λεξ. *Δουκαγγίου* ἐν λ., Eustathius ad Iliad. Π' 1929.

3. Ἐν ἐγγρ. τοῦ ΙΑ' αἰ.: «Θεοτόκε βοήθει με τῷ σῷ δούλῳ Νικήτᾳ Χαρτουλαρίῳ τῆς Δύσεως καὶ τῷ *Ἀνζᾷ*. *Ἀνζᾶν* πρόεδρον ὁμώνυμον σκέποις» (*Κ. Κωνσταντοπούλου*, Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, 95-155).

4. Βλ. Γλωσσικὰ ἐκ Κύθνου, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6, 294.

πρόζινος (*Π. Κασιμάτη*, Λαογραφικὰ σύλλεκτα ἐξ Ἴου, Λαογρ. 2, 624-625). Ὅρα, ὅτι μεσαιωνικὰ εἶναι τὰ *ζιζὶν* καὶ *ζαγκράτορας*. Τὸ *Φλωρέζα* πιθανὸν νὰ ἔχῃ τὸ *-έζα* ὡς κατάλ., ὡς λ.χ. τὸ *Ἀνέζα, Τερέζα, Λουκρέζα*» — ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ τόσα ἄλλα τρέπουν τὸ *τζ* εἰς *ζ*; [1].

Ὁ *Louis Roussel* [2], ἐν τῇ φωνητικῇ ἐξετάσει τοῦ ἰδιώματος Μυκόνου, ἐπισημαίνει τὸ φαινόμενον παραθέτων ἱκανὰ παραδείγματα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, χωρὶς νὰ προβαίνῃ εἰς ἑρμηνείαν αὐτοῦ. Οὕτω ἐν σελ. 159-160 γράφει : «τὸ *τσ* > *σ* : *σιγάρο, σουβάλι, μπράσο, καπάσια, πεσί, πεσέττα, πέσα, πεσομάντηλο, κουσός - κ'σός, σπερμασέττα, κορισάτσι, καρρόσα, κλοσιές, σαδίρ', σιμπῶ, σιμπιά, κασίτσι, παπούσια, ταράσα, νυφίσα*. Καὶ τὸ *τζ* > *ζ* : *καφεζῆς, κουρνίζες* [3], *γάζοι* (<*γάντζοι*), *φαναρζῆς, ζέπη, ζάμια, ζομπάνης* παρὰ τὸ *τζομπάνης*. Ἀρχικῶς ὁ *σοβάνης*». Ἐκ τούτων προσπαθῶν νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸν τύπον *ζέπη* γράφει (σελ. 160) : «ἐκ τοῦ τὴ *ζζέπη* τὸ διπλοῦν ζ, ἂν μὴ εἶναι ἀδεξία προσπάθεια μιμήσεως τοῦ : *τὴν τζέπη* (τῆς κοινῆς). Τὸ πρᾶγμα μοῦ φαίνεται ἀνεξήγητον». Ὁ *Χ. Παντελίδης*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 47, ὑπὸ τὸ κεφ. «ἀφομοίωσις» γράφει : «ἐν Κάσῳ ἐν τῷ συμπλέγματι *τσ* τὸ *τ* ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ *σ* = *σσ* : *φωνίτσα - φωνίσσα, ἔτσι - ἔσσι*».

Ὁ *Σ. Μενάρδος*, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν τοπωνυμίων *Κοσομύτης* < ἀλλαχοῦ *Κοψομύτης* [4] καὶ τῆς *Φλουρέζας* (τὸ νερό) [5], γράφει : «Ὁμοίως λέγονται *κοσάφτης, κοσοχείλης*, καὶ ὁ σκύλος ποὺ ἔχει κομμένην τὴν οὐρὰν *κοσόριος*. Ἀλλὰ καὶ *κουτσὸς* προφέρεται *κουσός*, οὕτω δὲ *λεπτύνεται* τὸ *τσ* εἰς τὸ *σαγγάρις, σάππα, σαππί, σίκνα, σικνώνω, σουβάλι* καὶ ἐν μέσῳ τῶν λέξεων *κουσελιὰ* (γρ. *κ'σουλιὰ*), *πεσί*...»

Ὁ αὐτὸς συνεχίζει περὶ τοῦ *τζ* [6] : «ὅπως τὸ *τσ* προφέρεται *σ*, οὕτω καὶ τὸ *τζ* προφέρεται ὡς *ζ*, ὡς *ζάμι, ζάβα* (προφανῶς ὑπονοεῖται τὸ *ζάβα* < κοιν. *τζάμπα - τσάμπα*), *λοῦζες, βροῦζος, Ζανῆς, Ζωρζῆς*. Οὕτω καὶ... ἐν Κέᾳ (πβ. *Ι. Ψύλλα*, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας, σελ. 238)...»

Ὁ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν συνάδελφος *Ι. Ποῦλος*, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ φθόγγου *ζ* τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς ὡς *ντζ* ἐν Σίφνῳ [7], γράφει τὰ ἑξῆς ἐν ὑποσημειώσει περὶ τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου : «Ἂς σημειωθῇ ὅτι ἀνάλογον ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς ἀντίθετον φαινόμενον συναντῶμεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ γλωσσικὸν ἰδίωμα εἰς λέξεις τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἐφ' ὅσον αὗται εἶναι εἴτε ξέναι, εἴτε νεώτεροι ἑλληνικοὶ σχηματισμοί. Ὁ ἐν αὐταῖς δηλαδὴ ὑπάρχων ἀρχικὸς φθόγγος *ντζ* ἢ *τζ* δὲν διατηρεῖται εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἰδίωμα ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἐμφανίζεται *ζ*. Ἔχομεν δηλαδή : *τζάμι* > *ζάμι, νεραντζιὰ* > *νεραζιά, τζίτζικας* > *ζίζικας, σκαντζόχερος, σκατζόχερος*>*σκαζόχερος, τζέπη*>*ζέπη, τζόγος*>*ζόγος* κτλ.».

---

1. Πβ. σελ. 146 τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.
2. Βλ. Cont. Myc.
3. Γράφε *γουρνίζες*.
4. Βλ. Τοπων. Μυκ., 250, ὑποσημ. 1.
5. Βλ. ἔνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.
6. Βλ. ἔνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.
7. Βλ. Γλωσσ. Σίφν., 148, ὑποσημ. 1.

Ὁ καθηγητὴς *Ἀγ. Τσοπανάκης*[1] ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Φωνητικὴ προσαρμογὴ τῶν συμφώνων εἰς δανείους ξένας λέξεις», παραθέτει τὰ παραδείγματα ǵ, ǧ > ζ : *damigiana* > *ταμεζάνα, ταμουζάνα, τραμεζάνα· agad* > *ἀζάττι.*

Τέλος, καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν, ὁ *Ἀντώνιος Κατσουρός*[2], μελετήσας καὶ ἐκδώσας πολλὰ παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου (ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. καὶ ἐντεῦθεν), γράφει ἐν ὑποσημειώσει ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τύπ. *ἔσι<ἔτσι*, ἐν ἐγγρ. τοῦ 1694 : «Συνήθης ἡ *ἐκλέπτυνσις τῶν φθόγγων τσ καὶ τζ εἰς σ καὶ ζ εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ* τὸ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του[3] : «*γκανσιλλαρία* ἀντὶ *καντσιλλαρία* λόγῳ τῆς *ἐκλεπτύνσεως* τοῦ *τσ* εἰς *σ* εἰς τὸ Μυκονιάτικον ἰδίωμα». Καὶ ἀλλαχοῦ[4] : «*ἐζακίσασι*, ἀντὶ *ἐτζακίσασι*, διὰ τὴν γνωστὴν ἐκλέπτυνσιν τοῦ *τζ* εἰς *ζ* εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Τὸ ἱστορικὸν Λεξικόν, παρεμπιπτόντως καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ, κάμνει μνείαν τοῦ φαινομένου οὐ μόνον χωρὶς νὰ τὸ ἑρμηνεύῃ, ἀλλ' ἀντιθέτως περιπλέκον αὐτό. Οὕτω π.χ. ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τῆς λ. *ἄντηρας* δικαιολογοῦν τὸν ἐκ Σύρου τύπ. *ἄσηρας* (<*ἄτσηρας* Ἰκαρ.) παρατηρεῖ μέν : «διὰ τὴν τροπὴν τοῦ *τσ* εἰς *σ* πβ. *ἀλάτσι - ἀλάσι, ἄτσαλος - ἄσαλος, κορίτσι - κορίσι, τσάμπουρο - σάμπουρο* κτλ.», ἀλλ' ἐν τῷ τυπολογικῷ τοῦ *ἄτσαλος*, ἐνῶ τοποθετεῖ ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς ἀρχικόν, τὸν μυκόνιον τύπον *ἄσαλος*, ὑποδηλοῦν οὕτω ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ *σαλὸς* ἐτυμολογίαν τοῦ *Σ. Ψάλτου* (Ἀθηνᾶ 18 [1916] Λεξικογρ. Ἀρχ. 54), ἀμέσως κατωτέρω ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ ὑποστηρίζει : «ὁ τύπος Καρπ. *ἄσ-σαλ-λος* ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ *τσ* εἰς *σ* ὡς ἀλλαχοῦ» — ἀνακριβῶς μετὰ τὰ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα. Ἐπίσης ἐν λ. *ἀτσάχι*, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν τύπον *ἀσ-σάκι* (ἐκ Κάσου), δέχεται : «ὁ τύπος διὰ τὴν ἰδιωματικὴν τροπὴν τοῦ *τσ* εἰς *σ-σ*».

Καὶ ἐν λ. *ἀναβαντζάρω* : «Ἐκ τῆς προθέσεως *ἀνὰ* καὶ *ἀβαντζάρω*. Διὰ τὸ *ζ* παρὰ τὸ *τζ* τῶν τύπων *ἀνεβαζάρω* κλπ. πβ. τὰ ὅμοια *ἀβτζῆς - ἀβζῆς, γάντζος - γάζος*». Ἐν λ. *ἄντζα* γράφεται : «διὰ τοὺς τύπους *ἄντζα - ἄζα* πβ. *νεραντζεά-νεραζεά, μπρούντζινος - μπρούζενος*, κτλ. Διὰ τὸ *ἄτσα - ἄζα* πβ. *λούτσα - λούζα*». Ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον *ἄντζα - ἄζα*, ὅπερ κανονικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι *ἄτσα - ἄσα* ; Καὶ διατί *λούτσα - λούζα*, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον *λούτζα* ; τὸ δὲ *λούτσα* μᾶς δίδει τὸ *λούσα* ;

Β'. ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Θὰ ἦτο ἴσως ἁπλοῦν νὰ γράψω περὶ τῆς Μυκόνου ὅτι εἰς πᾶσαν λέξιν ἔχουσαν τοὺς μὴ ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ *κ* προελθόντας φθόγγους *τσ* ἢ *τζ*, οὗτοι τρέπονται εἰς *σ* ἢ *ζ* ἀντιστοίχως. Ἐπίσης περὶ τῆς Κῶ κλπ. ἢ τῆς Κάσου - Καρπάθου ὅτι τρέπουν

1. Βλ. Phonét. Rhod., 162-63.
2. Βλ. Κουρσ., 25, ὑποσημ. 10.
3. Βλ. ἔνθ' ἀν., 32, ὑποσημ. 23 (ἐν ἐγγρ. τοῦ 1701).
4. Βλ. ἔνθ' ἀν., 38, ὑποσημ. 4 (ἐν ἐγγρ. «ἴσως τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰ.»).

πᾶν τζ ἢ τσ εἰς ζ-ζ ἢ σ-σ ἀντιστοίχως. Προετίμησα ὅμως νὰ καταγράψω ὅσα παραδείγματα ἤκουσα ἀβιάστως λεγόμενα παρὰ τῶν Μυκονίων κυρίως καὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, οὓς ἠδυνήθην ἐπὶ τόπου νὰ ἐπισκεφθῶ, ἢ καὶ ὅσα καὶ ὅπως τὰ εὗρον εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἢ δημοσιευμένα ἢ ὅσα προφορικῶς μοῦ ἀνεκοίνωσαν συνάδελφοι εἰς τὸ Λεξικόν, ἐκ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν νήσων καταγόμενοι ἢ περὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν ἀσχοληθέντες, διότι οὕτω καὶ γνησιώτερα θὰ εἶναι [1] καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ συγκριτικὴν εἰκόνα τῶν διαφόρων τύπων, τῆς αὐτῆς λέξεως πολλάκις, καθὼς καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργασθείς, νομίζω ὅτι κατήρτισα ἐν corpus πάντων, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τῶν ἀκουομένων ἢ ὁπωσδήποτε σχηματισθέντων καὶ καταχωρισθέντων εἰς παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ τῶν ἰδίων τόπων — ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου κυρίως.

Ὅπου δὲν ἀναγράφεται παρὰ τὸν τόπον παραπομπή, προκειμένου περὶ τῆς Τήνου, ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἐκεῖθεν χειρόγραφον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τοῦ *Ἰω. Βογιατζίδου*, ὑπ' ἀριθ. 361. Προκειμένου περὶ τῆς Ἄνδρου, ὁμοίως τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 338. Ἐκ Μυκόνου, τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 370.

Ὅπου ὑπάρχει ἐκ Μυκόνου τύπος μὲ τὴν προσθήκην «καὶ *Ι. Βογιατζ.*», ἀναφέρομαι εἰς τὸ αὐτὸ χειρόγραφον 370.

Ὅπου παρὰ τοὺς τόπους Κάρπαθος, Κάσος, Κῶς, Λειψοὶ δὲν ἀναφέρεται πηγή, ὑπόκειται ὁ πληροφοριοδότης συνάδελφος *Ἀν. Καραναστάσης*.

1. Παραδείγματα τσ > σ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐπὶ τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεων : *σαΐλια* [2] Μύκ. *σ-σακάλι* [3] Κάσ. *σακουμάκι* [4] Μύκ. *σαλίμι* [5] Μύκ. *σ-σανάκι* [6] Κάσ. *σ-σανακλίκι* [7] Κάρπ. (Ἀπέρ.) *σαδίρι* [8] Μύκ. *σαρδάκι* [9] Μύκ. *σελεπῆς* [10] Μύκ.

---

1. Τὸ γνήσιον τῶν παραδειγμάτων φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ μελετῶν τὸ γλωσσάριον, ὅπερ εἶχον καταρτίσει ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἐκ Μυκόνου, ἀνεκάλυπτον νέα παραδείγματα διὰ τῆς εὑρέσεως τοῦ ἐτύμου λέξεων, ὧν ἠγνόουν, κατὰ τὴν ἀρχικήν των καταγραφήν, τὴν προέλευσιν, ὡς *σιμούχα*, *πρισάλι*, κλπ.

2. < *çakil* (=χάλιξ), τὰ ἀπορρίματα οἰκοδομῆς, ἄ. *βάζια*. Ὁ μυκ. τύπ. δι' ἐνδιαμέσου *τσαγίλια*.

3. < *çakal* (=*τσακάλι*, θώς).

4. <κοιν. *τσακ(ου)μάκι* (=ἀναπτήρ < *çakmak*. Ἐκ τοῦ μυκον. τύπ. καὶ ρ. *σακουμακῶ* : «*σακουμακοῦνε τ' ἄστρα*» (=σπιθίζουν ὡς πυριτόλιθοι). Ἐπίσης *σακμακόπετρα*.

5. <κοιν. *τσαλίμι* < *çalim* (=ἐπιδεξία κίνησις παλαιστοῦ), ὅθεν πβ. καὶ παρων. *Σαλιμιζῆς* ἐν Μυκ.

6. <κοιν. *τσανάκι* (=πιάτο) < *çanak* μεταγν. ἑλλ. *σαννάκιον* (=περσικὸ ποτήρι), κατὰ τὸ ΕΛ. Πβ. *τ-σανάκες* Σέριφ.

7. <*τσανακλίκι* (=τὸ σύνολον τῶν πινακίων). Πβ. ὑποσημ. 6.

8. <κοιν. *τσαντίρι* < *çadir* (=σκηνή).

9. <κοιν. *τσαρδάκι* < *çardak* (=καλύβη ἐκ κλάδων).

10. <κοιν. *τσελεπῆς* (=κύριος) < *çelebi* (=εὐγενής). Ἀκούεται νῦν ἐν Μυκ. «ὁ φοῦρνος τοῦ *Σελεπῆ*» (ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἰδιοκτήτου).

σιβούκι [1] Μύκ. *σιγέλι* [2] Μύκ. *σ-σιγέλ*^{d}*ι* Κάρπ. *σ-σουμπούκα* Κάσ. *σιγούνης* [3] Μύκ. *σ-σιρίχι* [4] Κάρπ. *σότρα* [5] Μύκ. *σουβάλι* [6] Μύκ. *σ'βάλ'* Τῆν. (Λουτρ.) *σουλούφι* [7] Μεγίστ. Μύκ. *σ-σουλούφι* [8] Κάρπ. *σουράπι* [9] Ἄνδρ. Μύκ. *σουρβᾶς* [10] Μύκ. *σουρέκι* [11] Μύκ. *σόχα* [12] Μύκ. *σοχίτικος* [13] Μύκ. Τῆν. (Κώμ.).

2/ Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς (ἢ λατινογενεῖς) : *σαβί* [14] Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) *σ-σαμβὶ* Κάρπ. (Ἀπέρ.) *σαβούνα* ἡ [15] Ἄνδρ. Μύκ. *σαβούνια* Τῆν. (Κώμ.)

---

1. <κοιν. *τσιμπούκι* < *çubuk* (=καπνοσῦριγξ).

2. <κοιν. *τσιγκέλι* < *çengel* (=ἄγκιστρον).

3. <κοιν. *τσιγκούνης* < *çingane* ἢ *çingene*. Ἐκ τοῦ *σιγούνης* ἐσχηματίσθη μεγεθ. ἡ *σιγουναρι*ὰ=λίαν φιλάργυρος γυνὴ Μύκ. (πιθ. καὶ θηλ. τοῦ **τσιγκουνάρης*, δι' ὃ πβ. βυζ. θηλ. *τσιγκουναρέα*).

4. <κοιν. *τσιρίσι* (= ἡ ἀλευρόκολλα τῶν ὑποδηματοποιῶν) < *çiris* = «συγκολλητικὴ οὐσία ἀπὸ ἄμυλο», ΕΛ.

5. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ κοιν. *τσότρα* (=ξύλινο δοχεῖο κρασιοῦ) <τουρκ. *çotra* < ἰταλ. *ciotola* < ἑλλ. *κοτύλη* (*A. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 76).

6. <κοιν. *τσουβάλι* < *çuval*. Ἐκ τοῦ *σουβάλι* καὶ μεγεθ. *σουβάλα*, ὅθεν τὸ παρων. *Σουβάλας*, ἐπὶ παχέος ἀνθρώπου. Ὁμοίως μεγεθ. *σουβαλίδι*. Πβ. *σουβαλι*ά*ζω*, ἐν φρ. «θὰ τόνε *σουβαλι*ά*σω* τὸ γάττη, δὲ θὰ μοῦ γλυτώση» (=θὰ τὸν πνίξω, ἀφοῦ τὸν τοποθετήσω ἐντὸς σάκκου) καὶ *σουβαλι*ά*στός*, ἐν φρ. «ρίχνει βροχὴ *σουβαλι*ά*στὴ*» (=καταρρακτώδη). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φύλλ. 272: «τῆς Μπακαλάραινας τῆς γριᾶς ἀνυφάντρας διὰ τὰ παννιὰ τῶν *σουβαλιῶν* μαϊδιὰ...»· φ. 40: «ὑφάδια τῶν *σουβαλιῶν*»· φ. 32: «2 *σουβάλια* ρύζι κοιλὰ 25». Πβ. *τ-σουβάλι* Σέριφ.

7. <κοιν. *τσουλούφι* (=θύσανος τριχῶν) < *zülüf*, ΕΛ. Τὸ ἐκ Μεγίστης παράδ. ἐν ΧΙΛ 349, 46.

8. Ἐν ΧΚ καὶ ΧΙΛ 370 καὶ ΑΙΛ: «κ' ἐιὼ πάω 'ς τοῦ κουρευτῆ νὰ κόψω τὰ *σ-σουλούφια*». Πβ. *σουλουφάκι* Ἀμοργ. καὶ *ζουλούφι* Κρήτ. (Καστέλλι Κισάμου, κατὰ πληροφ. *Ν. Κοντοσοπούλου*). *ζ-ζουλούφι* < *τζουλούφι* ἐν Χίῳ. Βλ. *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 178.

9. <τουρκ. *çorap* (=μάλλινη κάλτσα). Τὸ ἐξ Ἄνδρου ἐν Ἄνδρ. Χρον. 3, 80.

10. <*τσορμπᾶς* (=σούπα) < *çorba*, ἐν παροιμ. «παστρικό μου, 'ς τὸ *σουρβᾶ* σου μι*ὰ* 'σωπάννα βρῆκα μέσα».

11. <κοιν. *τσουρέκι* <τουρκ. *çorek*, σύνηθες ἐν φρ.: «τὸ παιδὶ ἤκαμεν ἕνα *σουρέκι*», περὶ ἐσχηματισμένου ἀπορρίμματος ὑγιοῦς ἀνθρώπου.

12. <κοιν. *τσόχα*, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν. <τουρκ. *çuha* (τὸ γνωστὸν ἐριοῦχον ὕφασμα). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 15: «Μαριὼ τοῦ Μπενέτου *σόχα* πράσινη». φ. 26: «Φρατζέσκος τοῦ Νικόλοῦ τοῦ Σούβαλου *σόχα* λόντρα πῆχες 3, κάρτες 3». φ. 32: «1 παστάδα *σόχαν* λοντρίναν». φ. 35: «ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθάρης... *σόχαν* λόντραν *μπράσα* (=πῆχες) 5». Πβ. καὶ πρόχειρον σημείωμα ἐπὶ ἐξωφύλλου κώδικος μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ 17ου-18ου αἰ. (*Σ. Μάν.*, Ἅγ. Παντελ., 76) ἄνευ χρονολογίας: «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ τοῦ σαλαρήκη *σόχα* δίο *πράσα* καὶ κάρτα... καὶ *σόχα* πράσηνη δίο μισὶ *πράσα*... καὶ δίο *πεσέταις*... καὶ *σόχα* κόκινη...».

13. <*τσοχίτικος*, ἐν ᾄσμ. ἐκ Μυκ. (*K. Diet.*, Sporad., 356: «τσαὶ μὴ μοῦ βάλῃς τὰ χρουσᾶ, μηδὲ τὰ βελουδένια, | βάλε μου τὰ *σοχίτικα* πού μῶ(χ)εις καμωμένα». Ἐν ὑποσημ. γράφει: *τσοχίτικα*<*τσόχα*.

14. <κοιν. *τσαμπί*, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν. < ἐνετ. *zampin*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *zampa* (*A. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 74). Πβ. καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud., 89. Πβ. καὶ *σάβουρο* Μύκ. (καὶ *I. Βογιατζ.*, 180) καὶ *ζάβουρο* < *τζάβουρο* Τῆν. (Κώμ.) *ζαμβὶ* Κίμωλ. Ἐκ τοῦ *σάβουρο* ἐσχηματίσθη καὶ *σαβουρολοῶ* - *σαβουρολόημα* Μύκ. *σιβορολοῶ* Ἄνδρ. (κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *σιβῶ*<*τσιμπῶ*)=ἐκλέγων τὰς ῥᾶγας τῆς σταφυλῆς τρώγω προχείρως, καὶ *ξεσαβίζω* Ἄνδρ. (*I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 245).

15. Ὁ τύπ. καὶ ἐν *I. Βογιατζ.*, 180. Ἐκ τοῦ κοιν. *τσαμπούνα*, κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud 4, 91-2 <ἰταλ. *zampogna* - *sampogna* Βλ. καὶ *H. Pernot*, Chio 3, 555-6 : κατὰ τὸν *Körtig*, ἐκ τοῦ

σίμα - σίμα [1] Μύκ. *σ-σιμέτ-τα* Κάρπ. ('Απέρ.) [1] *σάππα* [2] Ἄνδρ. Μύκ. *σ-σάπ-πα* Κάρπ. ('Απέρ.) *σεκούρι* [3] Μύκ. *σεμέν-το* [4] Μύκ. *σέρα* [5] Μύκ. *σιγάρο* [6] Μύκ. *σιμινιέρα* [7] Μύκ. *σιμούχα* [8] Μύκ.

λατιν. *symphonia* < ἑλλ. συμφωνία. Πβ. καὶ ΕΛ: μεσν. < ἰταλ. *zampogna* < ἑλλ. συμφωνία (*A. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 74). Πβ. ἐπίσης ἐν Μυκ. καὶ *σαβουνῶ* (μεταφ.): «εἶδα *σαβουνᾶς*!» (=τί ληρεῖς!). Πβ. καὶ *ζαβούνα*<*τζαμπούνα*, ἐν Σύρῳ. 'Ο ἐξ Ἄνδρου τύπ. ἐν *Ι. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 36.

1. <ἀλλ. «*τσίμα-τσίμα* τὰ φέραμε», «ἴσια-ἴσια», ἰσοφαρίσαμεν. 'Η λ. ἐκ τοῦ ἰταλ. *cima* (=κορυφὴ ὄρους, δένδρου, κλπ.), σημαίνει πολλαχοῦ τῆς 'Ελλάδος, κατὰ πληθ., πλὴν τούτου καὶ τὰς ἀκρίδας ἤτοι τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τῶν λαχάνων, τοὺς ὁποίους ἀποκόπτοντες μαγειρεύουν. Ταῦτα λέγονται ἐπίσης πολλαχοῦ τῶν νήσων καὶ (ἀ)*πορίχια*, ἣν λ. ὁ Φ. Κουκουλές, 'Αθηνᾶ 56 (1952) 372, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ βυζαντ. *ὀπωρίκια*. Κυρίως ὅμως *τσίμες* ἢ *τσίμπες* (ἐν Μυκ. *σίβες*) καλοῦνται ἐνιαχοῦ αἱ κράμβαι καὶ δὴ τὰ τρυφερὰ φύλλα τούτων, πρὶν ἢ ἀναπτυχθοῦν καὶ σχηματίσουν τὸ ἄνθος, τὰ ἄλλως *λαχανάκια* ἢ *σιμαράκια* ἐν Μυκ. Περὶ τοῦ ὅτι ἡ λ. ἐκ τοῦ *τσίμα*< *cima* προέρχεται καὶ δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ *τσιμπῶ*, ἐπειδὴ δηλ. διὰ τσιμπήματος ἀποκόπτονται, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Ἤλιδι αἱ ἀκρίδες ὀνομάζονται παραλλήλως *τσίμες* καὶ *τσίμπες* (ΧΙΛ 646, 72). Τὸ δεύτερον δι' ἀνάπτυξιν ἀλόγου χειλικοῦ· πβ. *φρασκομπηλιά*, *κορομπλιὰ* αὐτόθ. καὶ Μακεδ., ὡς *κούνουβας - κουνουβίδι*, δι' ἀνάπτ. ἀλόγου ἐρρίνου Μύκ. Πβ. *τσίμπες* (=αἱ ἀκρίδες ἐν Μάνῃ, ἐνῶ ἐν 'Αμοργῷ *τσίμπα*=ἀπότομος κορυφὴ ὄρους, ἐν Οἰνοῦντι φύλλον λαχάνου καὶ ἐν Σύρῳ, κατὰ τὴν *Α. Κουκουλέ*, αὐτὸ τοῦτο τὸ λάχανον. 'Εν Θήρᾳ, *τζίμπες*=αἱ ἀκρίδες. Πβ. καὶ *Α. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 76: *τσίμα*<ἐνετ. *cima*<λατιν. *cyma*<ἑλλ. *κῦμα*. 'Ενταῦθα ὑπάγεται καὶ τὸ *τσίμπα* «φυτὸν ὅμοιον μὲ κουνουπίδι».

Παραλλήλως, ἐκ τοῦ *τσιμπῶ*, εἰς τὰ αὐτὰ σχεδὸν μέρη ἐδημιουργήθησαν εἴτε ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς εἴτε κατὰ παρετυμολογίαν, τὰ *τσιμπητά* (=βλαστάρια βρούβας) Σίφν. ΧΙΛ 160, 15 καὶ 590, 195, Μῆλ. ΧΙΛ 770, 50· *τζιβητά* Κύθν. (ἐν *Χ. Η. Γερακοπούλου*, 35 δελτία ἐκ τῆς νήσου, 1920, ΑΙΛ), Θήρ. ΧΙΛ 165α, 3· *τζιμπ'τά* Σκῦρ.: «τὰ λάχανα ποὺ ἀποκόπτονται οἱ ὑπέργειοι τρυφεροὶ βλαστοί» (ΧΙΛ 612, 253)· *τζιπητά* Πάρ. (ΧΙΛ 614, 43): «αὐτοφυῆ χόρτα τοῦ βουνοῦ, πορίχια». Τὰ ἐκ Μυκ. *σιμαράκια* πιθ. <*σιμάρι*<*σίμα*. Πβ. *σ-σιμέτ-τα* ἡ=βρούβα, ἐν 'Απερίῳ Καρπάθου.

2. <κοιν. *τσάππα*. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<ἰταλ. *zappa*. Κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari—Caccia*, ἐκ τοῦ λατιν. *sappa*.

3. <κοιν. *τσεκούρι*<μεσν. *τσεκούριον*. Κατὰ τὸ ΕΛ, <λατιν. *securis*. 'Ο *Sophocles* παραθέτει τύπ. *σικούριον*. 'Ο *Λέων. Τακτ.*, *14*, 84, *τζικούριον* καθὼς καὶ ὁ *Κ.Πορφυρογ.*, De cer., 524, 3.

4. < * *τσεμέντο*<κοιν. *τσιμέντο*<ἰταλ. *cimento*.

5. <*τσέρα*<ἰταλ. *cera* (=κηρός, ὄψις) ἐν φρ. buona o cattiva *cera*=πρόσχαρος ἢ κατηφὴς ὄψις (κατὰ τὸ γαλλ. bonne ou mauvaise mine.: Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Πβ. καὶ *Φ. Κουκ.*, Λεξικογρ. 'Αρχ. 6, 290: «τύπ. *κέρα*, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν». 'Εν Μυκ. λέγεται μόνον ἐπὶ κατηφοῦς ὄψεως: «ἔχει κατεβασμένη τὴ *σέρα* του» (=τὰ μοῦτρά του)· «ἔχει ἄσκημη *σέρα*», περὶ ἀντιπαθοῦς τὴν ὄψιν.

6. <κοιν. *τσιγάρο*·ἰσπ. *cigarro*, κατὰ τὸ ΕΛ, «ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν ἰθαγενῶν τῆς Κούβας». Πβ. καὶ ὑποκορ. θωπευτ. *σιγαράκι*, ἐν φρ. «ἂς κάνωμε τώρα καὶ κανένα *σιγαράκι*» Μύκ. καὶ μεγεθ. *σιγαρούκλα* Μύκ.

7. <κοιν. *τσιμινιέρα*<ἰταλ. *ciminiera*=καπνοδόχος πλοίου. Πβ. *κιμινιέρα* Μύκ., διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν.

8. <*τσιμούχα* καὶ *τσιμούσα*<ἰταλ. *cimossa*. 'Η κατάλ. *-ούσα*, *-ούχα* ἴσως κατὰ τὰ προσόμοια *ροῦχα*, *πατατούκα*. 'Η λ. ἐν Μυκ. σημαίνει ἄκομψον, φαρδὺ καὶ εὐτελὲς ἔνδυμα, ἴσως ἐκ τῆς σημασίας αὐτοῦ ἐνιαχοῦ ὡς μέρους τοῦ ράσου. 'Εν 'Αθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Κρήτῃ, Λέσβῳ, Σύρῳ σημαίνει τὴν παχυτέραν καὶ ἀδροτέραν παρυφὴν μαλλίνου ὑφάσματος, ἐν Οἰνοῦντι δὲ εἰδικῶς τοῦ ρά-

σινδιλόμος [1] Μύκ. *σίρος* [2] Μύκ. Σέριφ. *σ-σίρος* Κάρπ. (Ἀπέρ.) *σοῦρμο* [3] Μύκ. *σουρότο* [4] Μύκ.

Ἰδιαιτέρα μνεία πρέπει νὰ γίνῃ περὶ τῶν τύπων τῆς λ. *τσουκάλι* καὶ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων αὐτῆς, ὡς παρουσιαζόντων μεγάλην ἔκτασιν ὀφειλομένην καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον χρῆσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν δηλουμένου ἀντικειμένου. Ἀποτελοῦσα ὑποκοριστικὸν τοῦ ἰταλ. *zucca* [5], ἐδημιούργησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ πολλὰ παράγωγα καὶ σύνθετα, ἐν οἷς παρατηρεῖται πολλαχοῦ ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ *τσ* εἰς *(σ)σ* — ἴσως καὶ διὰ τὴν ἀσθενῆ προφορὰν τοῦ μετ' αὐτὸ ἀτόνου *ου*, δι' ἣν δημιουργεῖται τὸ δυσεκφώνητον συμφωνικὸν σύμπλεγμα *τσ'κ*. Ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ ἡ μεταβολὴ τοῦ *τσ* (Θράκην, Λέσβον, π.χ.), συναντῶμεν τὸν τύπ. *σ'κάλ'*.

Οὕτω, ἐν Μυκ. ἐγένετο *σ'κάλι*, ὡς καὶ ἐν Ἄνδρῳ [6], Σύρῳ, ὅθεν διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου *ου*, ὁμοιοπαθοῦς τοῦ *ι*, *σικάλι* Σέριφ. *σ-σουκχάλι* Κάρπ. Κάσ., καὶ μετὰ προθετ. *α-*, *ἀσ'κάλι* Κίμωλ. Ἐκ τούτων: *σ'καλούδι* ἐν Ἄνδρῳ [7] Μυκ., ὅπου καὶ *σ'καλουδάκι*, *σ'καλούδα* [8] - *σ'καλικά* [9] Σίφν., *σ'καλιὰ ἡ* [10] Μύκ.

σου. Ἐν Τήλῳ σημαίνει τὴν νυμφικὴν ζώνην: κατὰ τὸν *Λ. Τσοπαν.*, Χάλκη, 127, *τσιμοῦχες*= πλατειὲς γυναικεῖες ζῶνες πού 'ρχονται ἀπὸ τὴν Πόλη. Ἐν Καλύμνῳ, Σύμῃ ἡ λ. σημ. τοὺς εὐτελεστέρους σπόγγους — πιθανῶς ὡς ἀκραῖα τεμάχια ἀποκοπτόμενα κατὰ τὴν κατεργασίαν. Πβ. καὶ παροιμ. ἐκ Κων/λεως (ΧΚ ἐν ΑΙΛ): «διέτε *τσιμούσα*, κόψετε τσόχα». Πβ. καὶ Λεξικογρ. Ἀρχ. 1, 50: *τσιμούχα*: παραίρημα: ἡ ἄκρα τοῦ ρούχου, ἥτις εἶναι χονδροτέρα.

1. <*τσιντιλόμος*, ὅπερ καθιστᾷ πιθανὸν ὁ ἐκ Κεφαλλ. τύπ. *κιντιλόμος* (Χειρ. Λαογρ. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ., 5, 152), ὅστις ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Ἐν Μυκ. ἡ λ. σημαίνει τὸν λεπτεπίλεπτον καὶ δύσκολον κατὰ τὸ φαγητόν. Ἐν Γαργαλιάνοις, κατὰ τὸν συνάδ. *Λ. Κρεκούκιαν*, ὁμοίαν σημασίαν ἔχει καὶ ὑπὸ τοὺς τύπ. *τζιτζιλόμος* καὶ *τζιτζιλονόμος* (ἐκ παρετ. πρὸς τὸ *νόμος*) — πβ. καὶ «*τζιτζιλόμικο παιδί*»-, οἵτινες ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἰταλ. *gentilomo - gentiluomo* καὶ ἐνετ. *zentilomo*=εὐγενής. Πβ. καὶ *ζαντιλόμος* ἐν Κύπρῳ (*Λ. Σακελλ.*, Κυπρ. 2, 877) καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 27. Ὁ μυκ. τύπ. κατὰ τὴν ἐξέλιξιν: *zentilomo - τσεντιλόμος - τσιντιλόμος* (διὰ προληπτ. ἀφομοίωσιν τοῦ *ε*) - *σινδιλόμος*.

2. <κοιν. *τσίρος*=ὁ γνωστὸς ἁλίπαστος ἰχθύς, κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν.<ἴσως ἀρχ. *κηρὶς* (*Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν., 3, 221).

3. <κοιν. *τσοῦρμο*< ἰταλ. *ciurma* (βλ. ΜΝΕ 1, 79 καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 94: Ἐκ τῆς καταλ. *-α* νομισθέντος ὡς οὐδ. ἢ κατὰ τὸ πλήρωμα; Κατὰ τὸν *Κοραῆν*, Ἄτ. 4, 105 καὶ *Κ. Foy*, Lauts. griech., 56, ἐκ τοῦ λατιν. *turma*. Κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari - Caccia*, ἀβεβαίας ἐτυμολογίας οὖσα ἡ λ. λέγεται ἰδίως περὶ τῶν σκλάβων τῆς γαλέρας (La chiurme, les forçats d'une galère norde, bande). Ἐκ τῆς λ. καὶ *σ-σουρμαδόρος*=ὁ συγκεντρῶν τὸ πλήρωμα, ὅστις *σ-σουρμαίρει* αὐτὸ (Κάσος, Δωδεκαν. λύρα Α, 165).

4. <*τσουρότο*<κοιν. *τσιρότο*<ἰταλ. *cerotto*<ἑλλ. *κηρωτὸν* (κατὰ τὸ ΕΛ).

5. Ὑπὸ τύπ. *τσουκάλιν - τζουκάλι* ἤδη μεσν., κατὰ τὸ ΕΛ. *τσουκάλιν*<*τσούκα*<ἰταλ. *zucca* + κατάλ. *-άλι*. Βλ. καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 93.

6. Βλ. *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 3, 80 καὶ *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ., 105.

7. Βλ. Ἀνδρ. Χρον. 3, 80.

8. Ὁμοίως αὐτόθι. Πβ. *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ., 108: *σουκαλούδα*.

9. Τὰ λαχανικά.

10. Ἐν φρ. «*μιὰ σ'καλιὰ φαΐ*»: ὅσον ἅπαξ χωρεῖ τὸ τσουκάλι.

σ'καλᾶς [1] Μύκ. *σικαλᾶς* Σέριφ. Πβ. τοπων.: *Σ'καλάδο* [2] Μύκ. *Σ'καλάδος* ὁ Τῆν. [2]. *Σ'καλαρειά*, τὰ Ἄνδρ. [3] Μύκ. [4] καὶ τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ *σ'κάλι* ὡς πρώτου συνθετικοῦ : *σ'καλόκουπα* [5] καὶ *σ'καλόπιασμα* [6] Ἀνδρ. Ἐπίσης τὸ ἐπών. *Σ'καλιάρης* [7] Ἄνδρ.

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς: *σατσίζω* [8] Μύκ. *σακώνω* [9] Μύκ. *σαλαπατῶ* καὶ *σουλοπατῶ* [10] Μύκ. *σάτρα - πάτρα* [11] Κῶς Μύκ. Ρόδ. *σίλα* [12] Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ. *σιλῶ* [13] Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ.

---

1. <*τσουκαλᾶς*=ἀγγειοπλάστης, ἐν παροιμ. «Οὔλοι δουλιοῦνε τὸ *σ'καλᾶ*, κ' ἐγὼ δουλιῶ τὸ δοῖχο» (ἐνν. ὅτι λέγει ὁ ἴδιος).

2. Βλ. *Σ. Μενάρδ.*, Τοπων. Μυκ., 157. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 264 (ὡς τοπων.). Τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὰς Νοταρ. πράξεις Μύκ., τοῦ *Γ. Πετροπ.*, ἀναγράφεται ἐκ τῶν 28 περιπτώσεων (τῶν ἐτῶν 1662-1674) εἰς τὰς 26 ὡς *Συκαλάδο* καὶ εἰς τὰς 2 ὡς *Τζικαλάδο*, *Τσικαλάδο*, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ νοτάριος ἀκούων τὸ τοπων. συνήθως μὲν ὡς *Σ'καλάδω*, σπανιώτερον δὲ ὡς *Τσουκαλάδω* καὶ ἐπειδὴ παραλλήλως ἤκουεν *σ'κιὰ - σ'κιόκλαδο*, *ξινόσ'κα*, κλπ., ὑπέθεσεν ὅτι ὑπὸ τὸν πρῶτον τύπον ὑποκρύπτεται τὸ *σῦκο* ὡς πρῶτον συνθετικόν, καὶ κατ' αὐτὸ προσήρμοσε καὶ τὸ *Τσικαλάδο*, ἂν τὸ *ι* δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν ἀντιγραφέα τοῦ κώδικος—ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐν Μυκόνῳ ἐλέγοντο τότε παραλλήλως οἱ ἐκ Σερίφου, Σίφνου τύποι *σικάλι - τσικάλι*, ἀντιστοίχως. Ὁπωσδήποτε, τὸ τοπων. ἀποκλείεται νὰ προέρχεται ἐκ προσηγορικοῦ *συκαλᾶς*, ὅπερ οὐδὲν λέγει.

3. Βλ. Ἀνδρ. Χρον. 3, 80: «ἐκ κώδ. τοῦ 18ου αἰ.».

4. Ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων ἄλλοτε ἐργαστηρίων τσουκαλάδων.

5. Μικρὰ λοπάς, Ἀνδρ. Χρον. 3, 80.

6. Βλ. αὐτόθ.: «παννὶ μὲ τὸ ὁποῖον πιάνουν τὰ ὦτα τῆς χύτρας, ὅταν καίῃ».

7. Ἡ λ. σημαίνει τὸν ἀγγειοπλάστην, βλ. αὐτόθ.

8. <κοιν. *τσακίζω*, ἡ λ. ἐν ᾄσμ.: «ἀμύγδαλο *ἐσάτσισα* καὶ μέσα σὲ ζωγράφησα». Ἐκ τούτου καὶ *σάτσισμα*=ἐπῳδὸς ποιήματος. Πβ. ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 20, 4: «ἐπήγασι μιὰ νύκτα καὶ τὸ *ἐζακίσασι*». στ. 28: «κάποιγοι Τοῦρκοι *ζακισμένοι* μὲ μία ταρτάνα». στ. 44: «ἀπὸ ἀφτὰ τὰ *ζακίσματα*». Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ *τσακίζω*, ἴσως ἀπὸ τὸν ἦχο *τσὰκ* (ὀνοματοπ.). Κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν., 1, 144, ἀπὸ τὸ *διακκίζομαι*=κάνω ἀκκισμούς. Πβ. καὶ *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod., 115, ἐκ τοῦ **ἐξακίζω*<**ἐξαικίζω*.

9. <κοιν. *τσακώνω*, ἐν φρ. «τόνε *σάκωσενε*» (=συνέλαβε). Πβ. *σ-σακώνω* Κάσ. Τὸ ΕΛ παραπέμπει εἰς *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν., 2, 235, ὅστις ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *ψακώνω*<*ψάχνω*+*μαγκώνω* (κατὰ σύμφυρσιν).

10. <κοιν. *τσαλαπατῶ*, ὃ κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ *ἔξαλλα-πατῶ*. Κατὰ *Κορ.*, Ἄτ. 2, 349, ἐκ τοῦ *λάξ-πατῶ*. Ἴσως ἐκ μὴ παραδιδομένου *ἀτσαλοπατῶ*, ὅπερ ἑρμηνεύει πως τὸν ἕτερον μυκόν. τύπ. *σουλοπατῶ*. Πβ. τὸ *ἀτσαλο-* ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ρυπαροῦ καὶ ἀτάκτου, ἐν τοῖς *ἀτσαλοδούλης*, *ἀτσαλοκουβέντα*, *ἀτσαλοφαγιά*. Ἐπίσης τὸ *ἀτσαλιὰ* καί, φυσικά, τὸ *ἄτσαλος*. Ὁ *Η. Pernot*, Chio 3, 555, γράφει: «*τσαλαβουτῶ-τσαλαπατῶ*... *τσαλεύω*=*ἀτσαλεύω*. Ὑπάρχει ἐνταῦθα πρόθημα ὀνειδιστικόν, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἐν τῷ *τσαλακώνω*... Πβ. *(ἀ)τσαλοπεριπάτης* καὶ *τσαλοπεριπατάρης*, *Hessel.-Pernot*, Poèm. prodrom., 3, 400...». Πβ. ΙΛ, ἐν λ. *ἄτσαλος*.

11. <κοιν. *τσάτρα-πάτρα*. Ὁ *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod., 75, 145, καὶ *Ν. Ἀνδριώτ.*: Ἀθηνᾶ 51, 52 κέξ., ἐτυμολογοῦν ἐκ τοῦ μεσν. *σάταλα-πάταλα*, ἐξ οὗ καὶ τὸ τουρκ. *çatra-patra*. Ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγὴ τῆς λ. ἐνισχύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ τύπ. μετὰ τοῦ *σ* ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ρόδῳ, ὅπου δὲν ἐπιχωριάζει τὸ φαινόμενον τῆς τροπῆς τοῦ *τσ* - *σ*.

12. <*τσί(ρ)λα*=ἡ διάρροια, ἐκ τοῦ (*τ*)*σιλῶ*, κατὰ τὰ ἐν ΜΝΕ 1, 76. Πβ. *Ἀ. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ(ΤΖ), 17. Παρὰ *Du Cange*, *τζίλα*.

13. <μεσν. *τσιλῶ*: ΜΝΕ 2, 250-1 *Σ. Ψάλτ.*, Θρακ., 117. Ἐν Ἄνδρῳ (Ἀνδρ. Χρον. 3, 79): *σιλίζομαι*· ἐν Σερίφῳ: νὰ *σιληθῇ*... Κατὰ *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod., 110, *τιλῶ*>*τσιλῶ*.

σιλιακό [1] Ἄνδρ. Μύκ. *σιλιάρικος* [2] Μύκ. Σῦρ. *Σιλαδώνης* [3] Ἄνδρ. *σ-σιλοῆ* [4] Κάρπ. *σ-σιλόνερο* [5] Κάρπ. *σιληπουρδῶ* [6] Κάρπ. Μύκ. *σιλίκουρο* [7] Μύκ. *σιβίδα* [8] ἡ Μύκ. *ζ'βίδια* [9] τὰ Τῆν. *σίβλα* [10] Ἄνδρ. Μύκ. *σ-σίμπλα* [11] Κάρπ. *σιβούρι* [12] Σέριφ. *σιβούρα, -ιασμένος* [13] Σῦρ. *σιβῶ* [14] Ἄνδρ. Μύκ. *ζ'βῶ* [5] Τῆν. Ἐντεῦθεν *σιβιὰ - σίβημα* [16] Μύκ. *σιβολοῶ* [17] Ἄνδρ. Μύκ. *σιβορολοῶ* [18] Ἄνδρ. *σιβογιάννης* [19] Μύκ. *σ'βογιάνν'ς* Τῆν.

---

1. <*τσι(ρ)λιακό*=μεγάλη διάρροια: «τὸν ἤπιασε *σιλιακό*» Μύκ. Τὸ ἐξ Ἄνδρ. ἐν Ἀνδρ. Χρον. 3, 79.

2. Ὑδαρής, περὶ σταφυλῶν, καρπῶν ἐν γένει ὑπερωρίμων: «*σιλιάρικα* σταφύλια, *σ-ες* domátes» Μύκ.

3. Παρων., ἐν Ἀνδρ. Χρον. 3, 79.

4. Γλοιώδης γῆ;

5. Ὕδωρ προκαλοῦν διάρροιαν.

6. <κοιν. *τσιληπουρδῶ*. Ἐνταῦθα ὑπόκειται μεταβολὴ τοῦ *τσ*, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι τὸ παλαιὸν *σιληπορδέω* (παρὰ *Σώφρονι*, κατὰ τὸν Σχολ. εἰς *Λουκ.* Λεξιφάν. 21, *Ποσειδῶν.* παρ' *Ἀθην.* 212c, φέρομαι χυδαίως καὶ ἀναιδῶς), διότι παρ' *Ἡσυχίῳ* φέρεται *τσιληπορδή*. Ὁ ἐκ Καρπ. τύπος ἐν *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 212.

7. Ἐν φρ. «τὸν ἤπιασε *σιλίκουρο*»=μεγάλη διάρροια (*σίλα*+*κουράδι*;).

8. <κοιν. *τσιμπίδα*, ἢ ἄλλως *μασιὰ* (καὶ ἐν Μυκ.). Ἐκ τοῦ πρώτου καὶ *σιβιδάκια* ἐν Μυκ. (τῆς κόμης ἢ διὰ συγκράτησιν κατὰ τὸ στέγνωμα τῶν πλυθέντων ἐνδυμάτων). Κατὰ *G. Hatzid.*, Einl., 422, ἐκ τοῦ *ἐμπίδα*, αἰτ. τοῦ ἀρχ. *ἐμπίς*, κατ' ἐπίδρ. τοῦ *τσιμπίζω*.

9. <*σ'βίδια*, διὰ τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρὸν ἡ ἠχηροποίησις τοῦ *σ* εἰς *ζ*, τὰ *σιβίδια*· πβ. *ζ'βῶ*.

10. <κοιν. *τσίμπλα*<παρ' *Ἡσυχ.* «σιπαλή», ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ, διὰ τοῦ *(τ)σιμπλιάζω*· βλ. *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 137, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ *τσιμπλιάζω - τσίμπλα*. Πβ. *σιβλιάζω - σίβλης* Μύκ. Ὁ τόνος τοῦ δευτέρου συνων. τοῦ *τσιμπλιάρης* ἢ *τσιμπλῆς*, κατὰ τὸ *τσίμπλα*. Οἱ ἐξ Ἄνδρ. τύπ. *σίμπλης, -ιάρης* καὶ *σιμπλοῦ* ἐν *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ., 105, ἐν παροιμ.: =«ποιός 'παινᾷ τὴ νύφη μας; —Ἡ *σιμπλοῦ* ἡ μάννα της».

11. Βλ. *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 213.

12. <κοιν. *τσιμπούρι*, ὅ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ *τσιμούρι* «μὲ παρετυμ. ἐπίδρ. τοῦ *τσιμπῶ*». *Τσιμούρι*=κρότων· μεσν. *τσιμούριν*. Κατὰ *Κορ.*, Ἄτ. 1, 266, *κιμμούριον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κίμμυρος*=μικρολόγος. Πβ. *ζιμβούρι* Κίμωλ. *τζιμπούρι* καὶ *ζίμβουρας* (=εἶδος δένδρου ὁμοιάζοντος πρὸς συκῆν), κατὰ προφορ. πληροφορίαν ἐν τῇ νήσῳ, Κιμωλίου τινός.

13. Ἐκ πιθ. *σιβούρι*<*σιβούρι*, τὸ μέγεθ. *σιβούρα* καὶ ἡ μτχ. *σιβουριασμένος*.

14. <κοιν. *τσιμπῶ*, ὃ καὶ μεσν., ἐν παροιμ. φρ.: «καὶ τὰ πουλλάκια τ' οὐρανοῦ *σιβειῶδαι*». Ἡ λ., κατὰ *G. Hatzid.*, Einl., 422, ἐκ τοῦ *τσιμπίζω*<**ἐξεμπίζω*<*ἐμπίζω*<ἀρχ. οὐσ. *ἐμπίς*. Ὁ ἐξ Ἄνδρου τύπ. ἐν Ἀνδρ. Χρον. 3, 80.

15. <*σ'βῶ*, δι' ἀφομ. πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρόν, πβ. *ζ'βίδδια*.

16. Ἐν παροιμ.: «*σιβήματα*, φιλήματα, πᾶρε νερὸ καὶ πλύνε τα».

17. Βλ. Ἀνδρ. Χρον. 3, 80, ἐν τῇ μεταφ. σημ. τοῦ ἐπιτηδείως εἰσπράττειν. Ἐν Μυκ., «*σιβολοῶ* τὸ ψωμί»=τρώγω προχείρως ἀποκόπτων μικρὰ τεμάχια.

18. Βλ. Ἀνδρ. Χρον. 3, 80: Κατὰ τὸν *Ι. Βογιατζ.*, ἐκ τοῦ *σιβολοῶ*+*ρώα*=ἀποσπῶ ἐκλεκτικῶς ἀπὸ τὸν κόρυμβον τῆς σταφυλῆς ῥᾶγας. Διὰ τοῦτο γράφει *σιβορωλοῶ*. Ἴσως λοιπὸν ἐκ τοῦ **τσιμπορωγολόγῶ*>*σιμπορωολοῶ*>*σιβορολοῶ*. Ἐν Μυκ. τοῦτο λέγεται *σαβουρολοῶ*<*τσαμπουρολογῶ*. Ἐκ τοῦ ἀνδρίου τὸ μυκόνιον παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ *(τ)σάμπουρο*;

19. Τὸ πτηνὸν ἐρίθακος, ἀλλαχοῦ ὡς *κομπογιάννης, καλογιάννης*, κλπ. φερόμενον. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 52, τοῦ Λ. Κωστάκη. Πβ. αὐτόθ. *σ'βογιάννηδες*.

σιβοψωμάκης [1] Μύκ. *σουgρίζω* [2] Μύκ. *σόχος* [3] Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) *σ-σόχος* Κάρπ. (Ἀπέρ.).

4/ Ἐκ τῆς Σλαβικῆς: *σάϊ* [4] Μύκ. *σ-σάϊ* Κάρπ. (Ἀπέρ.) Κάσ. *σαδίλα* [5] Ἄνδρ. Μύκ. *σερνίκι* [6] Μύκ. *σίπη* [7] Μύκ. *σ-σόπανος* [8] Κάσ. *σούλα* [9] Μύκ.

---

1. Ὁ φιλάργυρος, ὅστις τρώγει τὸν ἄρτον οἱονεὶ τσιμπῶν αὐτόν. Πβ. ἐν κώδ. 1791, φ. 11: «Καλουδὼ τῆς *Σιμπομάτας*» — ἂν μὴ *Σιμπλομάτας*.

2. <κοιν. *τσουγκρίζω*. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 181: *σ'gρίζω*. Κατὰ τὸ ΕΛ, *τσου-τσιγκρίζω*<*τσιγκρώνω*<ἀρχ. *τιγρῶ*, *Α. Παπαδόπ.*, Λεξικογρ. Δελτ. 1, 20. Ἐν Μυκ. ἡ λ. ἐν τῇ φρ. «*σουgρίζω* τὸ ποτήρι (πίνων οἶνον μετά τινος), τ' ἀβγό», κτλ.

3. Τὸ φυτὸν *σόγχος*, διὰ τοῦ τσιτακισθέντος *τσόχος* καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ παλαιοῦ — ἀφοῦ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνεῦρον τύπον ἀπὸ τοῦ *σ* ἀρχόμενον. Πβ. *ἄσοχας* ἐν Σύρῳ, *ἄτσοχας* Ἀμοργ. καὶ *ζόχ-χος* Ρόδ., ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *τσόχος* - τύπ. *τζόχος*. Κακῶς ὅθεν γράφεται διὰ τοῦ ω ὁ γνωστὸς Τήνιος γλύπτης *Σῶχος*. Ὁ *Γ. Χατζιδ.*, Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει περὶ τῆς λ.: «εἶναι ἀνερμήνευτος ...ἡ ἐμφάνισις τοῦ ζ ἢ τσ ἀντὶ σ ἐν τῇ λ. *τσόχος* ἐν Κρήτῃ καὶ *τσόχχος* ἐν Ἰκάρῳ καὶ *ζόχχος* ἐν Καρδαμύλοις καὶ Κεφαλληνίᾳ, *ζοχιὸς* ἀλλαχοῦ ἀντὶ *σόγχος*». Ὁ τσιτακισμὸς ὅμως τοῦ σ δὲν εἶναι σπάνιος. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 114. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ὡς ἐπών. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850) — ἐν ΧΙΛ 824 — τοῦ Α. Κωστάκη.

4. <κοιν. *τσάϊ*(=τέϊον)<ρωσ. *tsai* (ΕΛ).

5. <κοιν. *τσαντίλα* (=σακκούλα πού στραγγίζουν τὸ τυρί, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ρωσ. *tsedilo*). Ἡ κατάλ. καὶ ἀλλαγὴ τοῦ γένους κατὰ τὸ συνών. *σακκούλα* ἐκ τοῦ *τσαντίλι*, ὅπερ λέγεται ἐν Εὐβ. (Αὐλωναρ. ΧΙΛ 549, 197. Αἰδηψ. ΧΙΛ 505, 147 καὶ Κουρ. ΧΙΛ 578, 160), ἐν τῇ σημ. τοῦ τριχίνου σάκκου (ντορβᾶ) τῶν ἐλαιοτριβείων, δι' οὗ ἀποστραγγίζεται τὸ ἔλαιον κατὰ τὴν ἐκθλιψιν τῶν ἐλαιῶν. Πβ. ἐν Ἠπ. (*Ν. Νίτσου*, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ κώμης Τσαμαντᾶ, Ἀθῆναι 1926, σελ. 294) Στερελλ. (Παρνασσ., ἐν *Εἰρ. Σπανδωνίδου*, Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης, Ἀθῆναι 1939, σελ. 117). Περὶ τοῦ ἐξ Ἄνδρου τύπου βλ. *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 3, 30, ὅπου καὶ ρ. *σαδιλιάζω*, καὶ 3, 79, ὅπου καὶ *σαδίλιασμα*. Ἐν Μυκ. καὶ τὸ τῆς ἀλητικῆς γλώσσης ὁμών. καὶ πιθ. διαφόρου ἐτυμ. ἀρχῆς, κατὰ τὸ *σκασίλα* π.χ., *τσαντίλα* (=θυμός)>*σαδίλα* καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ *τσαντίζω-ομαι* (=ἐξοργίζω-ομαι)>*σαδίζω-ομαι*: «ἰδὲ *σαδίλα* πού τὴν ἔχει αὐτός! *ἐσαδίστηνε* πολύ». Πβ. καὶ *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ., 104: *σαντίλα*.

6. <*τσερνίκι*=εἶδος ἱστιοφόρου μὲ πρῷραν κατερχομένην λοξῶς πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 61, ἡ λ. σλαβικὴ οὖσα σημαίνει εἶδος ἱστίου καὶ λέμβον. Τὸν τύπ. ἔχει καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἐκ Μυκ. (ΧΙΛ 370, 180). Τὸ ΙΛ ἐσφαλμένως τοποθετεῖ ὑπὸ λῆμμα *ἀρσενικός* (Β 3) τύπον ἐκ Μυκ. *σερνικὴ* ἡ, μὲ τὴν σημασίαν «εἶδος μικροῦ πλοιαρίου μὲ ἕνα ἱστὸν καὶ μίαν κεραίαν ἔχοντος εὐθεῖαν προεξέχουσαν πρῷραν καὶ πρύμνην ὁμοίαν πρὸς τὴν πρῷραν».

7. <*τσίπη* - *τσίπα* «τοῦ γαλάτου», ὁ ἐπίπαγος τοῦ βρασμένου γάλακτος. Πβ. καί: «τὸ γάλα *ἐσίπωσενε*» (=ἐσχημάτισεν ἐπίπαγον κατόπιν βρασμοῦ). Πβ. καὶ *ἀσσήποτος* (γρ. *ἀσ-σίπωτος*)= αὐθάδης, αἰσχρολόγος, ἐν *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 183, καὶ *ἀπασίπωτος* Ἄνδρ. (συνών.) καὶ *ξεσιπωμένος* (=ἀναιδὴς) Μύκ. (καὶ *Ι. Βογιατζ.*, 219).

8. <ἰδιωματ. *τσό(μ)πανος* παρὰ τὸ *τσο(μ)πάνης*. Πβ. Μύκ., *L. Roussel*, Cont. Myc., 159: *ζομπάνης*<ἀρχικοῦ *σοβάνης* - τὸ *ζοβάνη*. Πβ. αὐτόθ., ἐν παραμυθίῳ 37, στ. 1: *ζομβάνης* παρὰ τὸ *τζομβάνη* καὶ *ζοβάνης* (31, 1 καὶ 36, 1).—Ἐκ τούτων ὀρθὸν μόνον τὸ *ζοβάνης* (καὶ *σοβάνης*). Ὁ σάλος προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λ. δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἐν Μυκόνῳ ὡς ἡ συνών. *βοσκός*, ἡ ὁποία πολλάκις ἀναγράφεται καὶ εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τοῦ «κεφαλοχάρασου» (=κεφαλικοῦ φόρου) τοῦ 18ου αἰῶνος.

9. <*τσούλα*, ἐπίθ. προβατίνας μὲ μικρὰ ὦτα. Παρὰ τοῖς βορείοις, *τσοῦλος*=τράγος ἢ κριὸς ἔχων κεκομμένα ὦτα. Τὸν μυκ. τύπον καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 159, ὅστις ἔχει καὶ τὸν *κ'φοσούλι* (σελ.

5/ Ἀμφιβόλου ἐτύμου : *σαgουρνῶ, -ιὰ* [1] Μύκ. *σίρος* [2] Μύκ.

β/ Ἐν μέσῳ λέξεως :

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : *γενίσαρος* [3] Κάρπ. *γιανίσαρος* [4] Μύκ. *γιουβέσι* [5] Μύκ. *κασαμάκια* [6] Μύκ. *κόπ'σα* [7] Μύκ. *κοσάνι* [8] Μύκ. Σέριφ. *μαρκούσι* [9] Μύκ. *παπούσι* [10] Μύκ. Ρόδ. *πασαβούρα* [11] Μύκ. *παρσᾶς* [12] Μεγίστ. *παρσαλατίζω* Μεγίστ. Χίος

---

87)=πρόβατον ὅλως ἄνευ κεράτων. Πβ. ἐπίσης ἐκ κώδικος τοῦ 1769: «Κωσταντῆς τοῦ *Σούλου*» — ἂν δὲν πρόκειται περὶ διαφόρου ἐτυμολογίας λέξεως.

1. <*τσαγκουρνῶ* ἢ *τσαγκρουνῶ-ίζω*=ἀμύσσω, περὶ γαλῆς: «μὲ *σαgούρνησεν* ὁ κάττης καὶ μοῦ 'καμενε μιὰ *σαgουρνιά*». Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ὀψίμου μεσν. *τσαγκουρνίζω*. Πβ. *σαγκουρνίζω* Ἄνδρ., ἐν *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ., 102: «ἡ κάττα μὲ *ἐσαγκούρνισε*».

2. <*τσίρος*=τὸ πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν ζῴου (ἢ γυναικὸς) γάλα. Ὁ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 93, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἰταλ. *siero*=ὀρρός. Πβ. *A. Thumb*, IF XIV, 358-9. Ὁ *H. Pernot*, Chio 1, 228, γράφει: Ὁ *Κοραῆς*, Ἄτ. 1, 74, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *κίρρος*, ὅπερ ἱκανοποιεῖ ἀπὸ ἀπόψεως ἐννοίας ὅσον καὶ φωνητικῆς. *Ἡσύχιος* : *κίρρος*, ὄρος (ἀνάγνωθι ὀρὸς καὶ *ὀρρὸς*) καὶ αἷμα καὶ πόμα γάλακτος, Λάκωνες. Πβ. ΕΛ, ἐν λ. *τσίρρος*.

3. <κοιν. *γενίτσαρος* — ὁ μυκ. τύπ. καὶ ἐν *K. Diet.*, Sporad., 349. Ἐκ τοῦ τουρκ. *yeniçeri*=νέος στρατός (ΕΛ).

4. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 22: «Μῆτρος πόχει τοῦ *Γιανισαράκη*» (τὴν κόρην, ἐνν. ὡς σύζυγον).

5. Κατὰ τὸ τουρκ. Λεξ. τοῦ *S. Muhtar*, ἡ λ. *guvez* σημαίνει τι ἔχον χρῶμα βαθὺ ἐρυθρὸν — ὅθεν καὶ τὸ *γκιουβέτσι*, ἅτε λαμβάνον τὸ χρῶμα τοῦτο μετὰ τὴν ὄπτησιν;

6. <*κατσαμάκι*<τουρκ. *kaçamak*=ὑπεκφυγή, νάζι (ΕΛ). Ἐν φρ. «μοῦ κάνει *κασαμάκια*».

7. <κοιν. *κόπιτσα*<τουρκ. *kopça*=πόρπη.

8. <κοιν. *κοτσάνι*<τουρκ. *koçan*. Κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 16, τὸ τουρκ. ἐξ ἑλλην. *κοψάνιον*<*κόψανον*=ὁ μίσχος καρποῦ.

9. <κοιν. *μαρκούτσι*<τουρκ. *marpuç* (=καπνοσῦριγξ, ναργιλές) — ἴσως μεταβληθέντος διὰ τὸ κακόφημον τῆς τελικῆς συλλαβῆς τῆς λ.

10. <κοιν. *παπούτσι*<τουρκ. *papuç*=ὑπόδημα. Πβ. *παπούσ-σι* Κάσ. Κῶς *παπουσῆς* Μύκ. *παπουσ-σῆς* Κάσ. *παπουσ-σήικο* (=*παπουτσήδικο*) Κάσ. Πβ. καὶ *παλιοπαπούσα* ἡ Μύκ. καὶ ἐν βαυκαλ. ἐκ Μυκ.: «Καὶ καλῶς τηνε τὴ gόρη, ποὺ *παπούσια* δὲν ἐφόρει». Πβ. *παπουσόσυκα* ἐν Κρήτῃ (χωρίοις Χανίων). Ἐπίσης ἐκ κώδ. 1791, 152: «Μαρνὼ τῆς *Παπουσοῦς*», καὶ 1769, 7: «Γεώργης *Παπουσᾶς*», καὶ 41: «Στέφανος τοῦ *Παπουσᾶ*». Τὸ ὄνομα ὑπ' αὐτὸν τὸν τύπον ἐπιχωριάζει σήμερον ἐν τῇ νήσῳ (ἐν μεγάλῃ ἐκτάσει). Ὁ ἐκ Ρόδου τύπ. ἐν ἄσμ.: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τὴλ-λιγνή του μέση, τὶς κάρσες, τὰ *παπούσια* του, βάρτε του καὶ τὸ φέσι».

11. <κοιν. *πατσαβούρα*<τουρκ. *paçavra*. Ἡ κατάλ. *-ούρα* πιθ. κατὰ τὴν κατάλ. ἄλλου συνωνύμου, *σαβούρα;* δι' ἐνδιαμέσου **πατσαβρούρα*, τοῦ *ρ* δι' ἀνομοίωσιν ἐκπεσόντος.

12. Ἐκ τοῦ *παρτσᾶς* (=τεμάχιον) < τουρκ. *parça*, ἐν ἄσμ.: «δός με τσ' ἐμὲν ἕνα *π-παρσᾶν*, νὰ κάμω χαρζιλίκι» (*Α. Διαμαντάρα*, ΧΙΛ, 84). Ἐκ Χίου (Λαογρ. 5, 218): «ἐφώναζεν ὁ Ἀράπης κ' ἔλεγέν του ἐκεῖνος «ἀκολούθα καὶ θὰ σὲ κάμω *παρσᾶδες*». Ἡ κατάλ. *-άλι* εἴτε ἐκ τοῦ πληθ. *παρτσάδια, -λια* ἢ κατὰ τὸ συνών. *κουρέλι* ἢ ἐκ τοῦ *παρτσαλιάζω* (=τεμαχίζω) ἐκ τουρκ. ρ. *parçalamak*=σχίζω, θραύω. Ἡ λ. *παρτσάλι* ἐν Α. Ρουμελίᾳ (βλ. *Μ. Λουλουδοπ.*, Καρυαὶ 117) καὶ Θρᾴκῃ (Ἀρχ. Θρᾳκ. θησ. 12, 181), ἐν Διδυμοτ. Φιλιππουπ., κλπ. (ΧΙΛ 535, κλπ.) σημαίνει τὸ ράκος. Ὁ μυκ. τύπ. ἐκ τοῦ *παρτσάλι*>**πρυτσάλι*>*πρι(τ)σάλι*, ἐν τῇ ἀρατικῇ φρ. «πού νὰ σὲ διῶ κομμάτια καὶ *πρισάλια*». Πβ. *παρσαλατίζω* (=τεμαχίζω). Πβ. *A. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 163: ὲ>σ: (τουρκ.) *parça*>*ππαρσὰς* - *ππαρζὰς*=τεμάχιον.

πρισάλι Μύκ. *τρυφερίσι* [1] Μύκ. *χαράσι* [2] Μύκ.

2/ Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς : *ἄλσα* [3] Μύκ. *ἀνεκασουρωμένος* [4] Μύκ. *ἀσάλι* [5] Μύκ. *βασέλλι* [6] Μύκ. *βισ-σιὰ* [7] Κάρπ. Κάσ. *γαλόσα* [8] Ζάκ. Μύκ. Νάξ. *γιάσος* [9] Σῦρ. *γράνσα* [10] Μύκ. *γράσια* [11] Κύπρ.

---

1. Ἐν φρ. «βγήκενε ς' τὸ *τρ.*» (ἐπὶ νέων τὸ πρῶτον ἐρωτοτροπούντων) ἐκ τοῦ κοιν. *τρυφερίτσι, -τσα*. Κατὰ *Ἄνθ. Παπαδόπ.*, Λελικογρ. Δελτ. 4 (1942-48) 98, ἐκ τοῦ τουρκ. *ieferrüç*=περίπατος, διὰ παρετ. πρὸς τὸ *τρυφερός*. Πβ. *Ν. Πολίτ.*, Παροιμ. 2, 689: «κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν κτηνῶν, ἅτινα κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολύονται εἰς νομὴν τοῦ τρυφεροῦ χόρτου».

2. <*χαράτσι*<τουρκ. *haraç* (=ὁ ἐτήσιος, κεφαλικὸς φόρος τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἐπὶ Τουρκοκρατίας). Ἡ λ. νῦν μόνον μεταφορικῶς. Πβ. ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ κώδικος τοῦ 1769: «1769 μαρτίου 10. Ἐπλέρωσεν ὁ ραγιᾶς τὸ *χαράσι* του τῆς παρούσης χρονιᾶς εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ νεμπετίου κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐθεντός μας καπετὰν πασᾶ». Ἐν φ. 2: «1769 μαρτίου πρώτη — Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρονιᾶς τοῦ *κεφαλοχάρασου* πανδρεμένων καὶ ἐλεύθερων τὰ ὀνόματά τους ὁλωνῶν». Αὐτόθι 42: «τοῦ Μιχάλη *Χαρασιάρη*». 56: «ἔλαβα τὰ ἄνωθεν *χαράσα*». Ἐπίσης ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μύκ., 237, 15 (ἔτους 1684): «θέλουν ὑπογράψουν οἱ ἄνωθεν *χαρασιάροι*» (=εἰσπράκτορες φόρων)· καὶ 961, 20 (ἔτους 1669): «Μάρτυρες παπᾶ-Βασίλειος καὶ Δημήτρης Γριπάρης *χαρασιάροι*...»

3. <ἰταλ. *alza*. Ἡ λ. ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ὑποδηματοποιῶν σημαίνει «τεμάχιον δέρματος ἢ ξύλου ἐπιτιθέμενον εἰς τὸ ψίδι τοῦ καλαποδιοῦ, ἂν τοῦτο εἶναι λεπτότερον τοῦ ληφθέντος μέτρου», κατὰ τὸ ΙΛ, ὅπερ ἔχει τὴν σημ. ταύτην ἐκ Μυκ., Ἀθηνῶν, Θεσσαλίας. Τὸν τύπ. ἐκ Μυκ. (ΧΙΛ, *Ι. Βογιατζ.*, 8). Ἡ λ. καὶ παρὰ *Somavera*.

4. Ἐν φρ. «σὰν *ἀνεκασουρωμένος γάττης*». Πβ. *ἀνεκατσουλλώνω* (=ἀνορθοῦμαι, ἐπὶ τριχῶν, ΙΛ, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὴν σημ. τοῦ μυκονίου) Θήρ. καὶ *ἀνασκαντζουριαίνω* ὑπὸ λῆμμα *ἀνακατσουριαίνω*=ἀνορθοῦνται αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου Πελοπν. (Λακων). «Ἐκ τῆς προθ. *ἀνὰ* καὶ *κατσουριαίνω*. Πβ. *κατσουριάζω*». Ὁ *Φ. Κουκουλές*, Ἀθηνᾶ 53 (1949) 211, γράφει: «Ἐν Νάξῳ φέρεται τὸ ἐπίθετον *Κατσουρός*. Τοῦτο ὂν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ *Καψουρός*, σημαίνει τὸ περικεκαυμένον, διὰ τὸ καπυρὸν χρῶμα. Ὅρα ὅτι ἐν Κύπρῳ *κατσουρώνω* καὶ *κατσουρίζω* σημαίνει *περικαίω* (*Α. Σακελλ.*, Κυπρ. 2, 585)».

5. <ἐνετ. *azzal*, βλ. ΙΛ, ὅπου παρατίθεται καὶ τύπ. *ἀσ-σάλι* ἐκ Κάσου. Ὁ μυκόνιος δὲν ἀναγράφεται.

6. <μεσν. *βατσέλλι*, κατὰ τὸ ΙΛ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπον. Τοῦτο δ' ἐκ τοῦ λατιν. *vascellum*. Πβ. ἰταλ. *vascello* < ὑστερολατ. *vascellum* (< λατιν. *vas*=μικρὸν σκάφος. Πβ. *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 15, ἐν λ. *βάζο*: τὸ *βατσέλλι* < ἐνετ. *vassello* < ἰταλ. *vascello*. Ὁ μυκ. τύπος μόνον ἐν τῇ παροιμ. «τί νὰ κάμω τ' ἀργυρὸ *βασέλλι*, καὶ νὰ φτῶ τὸ γαῖμα μέσα;» ΙΛ (ἐκ Πάρου) σημαίνει «τὸ ἔχειν πλοῦτον ἄνευ ὑγείας».

7. < κοιν. *βιτσιὰ*=τὸ διὰ βίτσας κτύπημα. Βλ. ΙΛ, ὅπου καὶ ὁ τύπ. *βισσεά*, γρ. *βισ-σεά*, ἐκ Κάσου.

8. < κοιν. *γαλότσα-τσες* < ἰταλ. *galoscia*. Κατὰ τὸ ΙΛ, ἐν λ. *γαλότσα*, ὁ τύπ. *γαλόσα* ἐν Ζακ. Νάξ. κ.ἀ. Ἴσως ἐπέδρασε καὶ ἡ γαλλ. *galoche*, ἐξ ἧς ἡ ἰταλ., ἢ ἡ ἀρχικὴ προφορὰ τῆς λ. ἐν τῇ ἰταλ. πρὸ τοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τσιτακισμοῦ αὐτῆς. Ἐν Κιμώλῳ τύπ. *γαλέζιες*, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, διὰ τοῦ πολλαχ. *γαλέντζα*, δι' ὃ πβ. ΙΛ.

9. < *γιάτσο* < ἰταλ. *ghiaccio*=παγωτόν.

10. < **γκράντσα* < ἰταλ. *grazia*=χάρις, ἐν βαυκαλήματι: «Πὰς τὸ φέραν ἀπ' τὴ Βράντσα (Φράντσα) κι ἔχει τὸ παιδί μου *γράνσα*;». Δὲν νομίζω ὅτι ὑπὸ τὴν λ. κρύπτεται ἡ ἰταλ. *grancia*=στοματῖτις, καίτοι ἡ λ. αὕτη εἶναι πλησιεστέρα φωνητικῶς. Ἐν πάσει περιπτώσει, ἔχομεν *(ν)τσ* > *(ν)σ*. Πβ. μακεδ. *Χόντζας* > *χόνζιας*.

11. Βλ. *Α. Σακελλ.*, Κυπρ. Πβ. καὶ *γράσα* < Προβηγκ. *graça*, κατὰ *Κ. Χατζηϊωάννου*, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ ξένων στοιχείων, 70 (ἐκ τοῦ Mizo [19], 340 [17]).

διασίν-το [1] Μύκ. *καμαρίσ-σα* [2] Κάρπ. *καδενάσος* [3] Μύκ. *καπάσος* [4] Μύκ. *καρρόσα* [5] Μύκ. *κάρσα* [6] Ἄνδρ. (Κόρθ.) Κάλυμν. Κάσ. Κουφον. Κῶς Μεγίστ. Μύκ. Ρόδ. Σέριφ. Σῦρος Σχιν. *κασαρόλα* [7] Μύκ. *κασάρω* [8] Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) *κασί* [9] Μύκ.

---

1. < *διατσίντο* < ἰταλ. *giacinto* < ἑλλ. ὑάκινθος. Πβ. ἐν κώδ. 1791, φ. 2: «Ἀνέζα τοῦ *Διασέντου*». Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 96: *γ* > *δ* : *giacinto* > *διατσέντος*. Ἐν σελ. 151 ἔχει καὶ ἰταλ. τύπ. *giacento (για* > *δια)*· «παρετυμολ. διὰ προθ.».

2. < *καμαρίτσα*, ὑποκορ. τοῦ *κάμαρα* < λατιν. *camera*.

3. < ἰταλ. *catenaccio* = σύρτης θύρας, ἐκ τύπ. ἑνετ. *cadenaccio*, παρὰ τὸ ἰταλ. *catena* = ἑνετ. *cadena*.

4. < κοιν. *καπάτσος* < ἰταλ. *capace*=ἱκανός.

5. < κοιν. *καρρότσα* < ἰταλ. *carrozza* (=ἅμαξα τετράτροχος). Πβ. καὶ «*καρροσάκι* τοῦ μωροῦ» Μύκ.

6. < κοιν. *κάλτσα* - *κάρτσα*. Ἡ μεγάλη ἔκτασις τοῦ τύπου μετὰ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων τῆς λ. καὶ ἐκεῖ ἔνθα οὐδ' ἡ τροπὴ τοῦ *τζ-ζ* ἀπαντᾷ, ἴσως ὑποδηλοῖ ἑνετ. τύπ. *carsa*. Πβ. καὶ οἱ *κάρσες*, *καρσέττα* ἐν Κ. Ἰταλίᾳ (Μπόβᾳ) (*G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 30). Τὸν μυκ. τύπ. καὶ ὁ *L. Roussel*, Cont Myc., 99. Βλ. καὶ ἐν ᾄσμ. ἐκ Ρόδου: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τὴ λ-λιγνή του μέση, | τὲς *κάρσες*, τὰ *παπούσια* του, βάρτε του καὶ τὸ φέσι». Ἐκ τοῦ τύπου τούτου καί: *καρσᾶτος* Ἡρ. Μύκ. (περὶ ἀλέκτορος [-ίδος] ἔχοντος πτίλα εἰς τοὺς πόδας) καὶ *καρσοποδαρᾶτος*, ἐν τῷ αἰνίγμ. «πετεινὸς *καρσᾶτος*, *καρσοποδαρᾶτος*» ἐξ Ἡρ. Σχιν. Ἔτι: «*καρσουνάτη* ὄρνιθα» Φολέγ. *καρσόξυλο* (τὸ δι' οὗ στηρίζουν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ μάλλινον νῆμα αἱ πλέκουσαι κατὰ τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο») Ἄνδρ. (Χρον. 2, 141) Κάσ. Σέριφ. Σῦρος Φολέγ. *καρσοβελόνα* Ἄνδρ. (Χρον. 2, 141) Μύκ. *μαλλόκαρσα* Σέριφ. *καρσώνομαι* (=φορῶ κάλτσες) Μύκ., ἐν τῇ φρ. «ἐδῶ *καρσωνόδαι* γρήγορα ὁ κόσμος» (ἕνεκα τοῦ πρωΐμου ψύχους). Πβ. *Κ. Diet.*, Sporad., 59: *κάρσα* Δυτ. νῆσοι Κάλ. Κῶς Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 15: «Μαριὼ τῆς Πασκουλοῦς μιὰ ζυγὴ *κάρσες*». φ. 16: «Μαρία τοῦ Σπήρου μιὰ ζυγὴ *κάρσες*». φ. 9: «Θεοδωρούλα τοῦ Κωστάζου *καρσάκια*» — ὅπερ καὶ νῦν. Ἴσως καὶ τὸ γλύκυσμα *καλισούνι* < * *καλιτσούνι*, δι' ἀνάπτ. συνοδ. φθόγγου, (ἀπὸ τοῦ σχήματος) Ἄνδρ. (Χρον. 2, 134) *καλασούνι* (=χορτόπιττα) Ἴος — ἐξ ἀρχικοῦ *καλτσούνι* < ἰταλ. *calzone*.

7. < κοιν. *κατσαρόλα*, ὃ ἐκ τοῦ ἰταλ. *cazzarola* (πβ. καὶ ἑνετ. *cazzerola*), τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ Λεξικὸν τῶν *Ferrari-Caccia*, εἶναι «meglio» τοῦ τύπ. *casserola*. Πβ. ἑνετ. *cazzar(i)ola*. Πβ. *κασαρούλα* Χάλκ. (*Α. Τσοπαν.*, 80) *κασαρολικὸ* (=τὸ σύνολον τῶν μαγειρικῶν σκευῶν, πλῆθος τοιούτων) Μύκ.

8. Ἐκ τοῦ ΧΙΛ τοῦ *Ι. Βογιατζ.*, 370, 76, ἐν φρ. «ἐψὲς *κασάρα* d'ἀβγὰ»=ὑπερετιμήθησαν. Καὶ ἐκ Κώμης Τήνου ὁ *αὐτός*: «ἡ σκύλλα τὸ *γασάρ'σε* τὸ λαγὸ»=τὸν ἐκυνήγησε... Ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας τοῦ *κατσάρω* (<ἰταλ. *cacciare*=κυνηγῶ, διώκω) εἰς τὴν τοῦ ὑπερτιμῶ (καὶ ἐν Ἀπυράνθῳ Νάξου καὶ Κυθήροις) ἴσως ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας *κοτσάρω* (<ἰταλ. *cozzare*;=κερατίζω) = τοποθετῶν σχοινίον, ἱστίον εἰς πλοῖον, τανύω, καὶ μεταφ., ἐναντιοῦμαι — ὅπερ ἐπίσης τρέπεται ἐν Μυκ.: «μοῦ τὸ *κοσάρησεν* ἕνα χιλιάρικο!» = μοῦ τὸ ἐπώλησεν ἀκριβά. Πβ. *D. Hessel.*, Mots marit., 20-1: «*κοτσάρω* = ἐνάπτω, accrocher, l'it. *cozzare* répond pour la forme, mais la signification est différente. *Cozzare* signifie frapper et ne se trouve pas parmis les termes maritimes qu'a recuillis Fincati. La signification heurter forme en quelque sorte une transition de sens entre le verbe italien et le verbe grec.

9. < *κατσί* < *καττί* (=γαττί) «μὲ τροπὴ τοῦ *τ* σὲ *τσ* (πβ. *βάτσινο*, *βουτσί*...)» *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 2, 58, ἐν ΕΛ. Βλ. καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 3, 29. Ἐν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2932 τοῦ Χρον. Μορ. (κῶδ. Η, ἔκδ. *Schmitt*) φέρεται τύπ. *κατσία* ἐκεῖ ὅπου ὁ κῶδ. Ρ (τοῦ αὐτοῦ *Schmitt*) ἔχει *γαττία*: «ἐφάγασιν καὶ ποντικοὺς ὁμοίως καὶ *κατσία*». Οἱ τύπ. *γατσούλι* - *κατσούλι* - *κατσούλα* συνήθεις ἐν τῇ ἰδιωματικῇ Νεοελληνικῇ. Ἐκ τούτου τὸ *κασιάζω* < *κατσιάζω*, ἐν Μυκ. τὸ πρῶτον=ἀπισχναίνομαι καθιστάμενος ὡς *κασί*. Πβ. *κασσάζω* (γρ. *κασάζω*) Ἄνδρ. (Ἄνδρ.

καὶ τὰ παράγωγα *κασιάζω* Ἄνδρ. Μύκ. *κασούλα, -άκι* Μύκ. *κασούλι* Σέριφ. *κασούνι*[1] Μύκ. Φολέγ. *κασ-σούνι - κάσσουνας* Κάρπ. (Ἀπέρ.) *κασούν'* Τῆν. (Κώμ.) *κασίβελλος* ὁ[2] Μύκ. *κλοσιὰ, -ῶ*[3] Μύκ. *κλοσ-σάω* Κάσ. *κολασιὸ*[4] Τῆν. (Κελλιά) *κολασιοὺ* τὸ Μύκ. *κονσίνα*[5] Μύκ. *κούσα*[6] ἡ Μύκ. *κούσ-σα* Κάρπ.

Χρον. 2, 154) καὶ *κασάζω* Κύπρ. Ἐπίσης μετχ. *κασιασμένος* Μύκ. Ἔτι τὰ σύνθετα *κασόγρια, κασάγδαρο* (ἐκ τῶν *κασιασμένος+γδαρμένος*;), *κασαμουρέλος* Μύκ.. Τὸ τελευταῖον, ἐν εἰρων. σημ. ἰχθυδίου τινός, ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ *κουτσομούρα*; (=εἶδος τρίγλης). Δηλ.: *κουτσομούρης -έλος -κατσα -κασα* — διὰ τὸ *κασί, -ιάζω* κ.τ.ὅ. ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰσχνοῦ; Πβ. *κασάκια* (<*κατσάκια* < *γαττάκια* ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 289 τοῦ *Α. Κωστάκη*). Πβ. *κάσαρο* Ἄνδρ. (Ἀνδρ. Χρον. 2, 149) «=ἐφθαρμένον ὑπόδημα». Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *κατσὸς*=ζαρωμένος, παρὰ τὸ *ἀκανθὸς* μὲ τὴν κατάλ. *-άρι, -αρος*. Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. ἐν Ρηνείᾳ (Μυκ.) Ἴσως συσχετιστέα πρὸς τὸ πρόθημα *κατσο-* — κατὰ τὸ ΕΛ, «μὲ τὴ σημασία τοῦ «ζαρωμένος»· *κατσόπρινος, (σ)κατσόχοιρος*· ἀπὸ τὸ θέμα *ἀκανθο-* τοῦ *ἄκανθα* (*Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 149 κέξ.). Ἐκ τοῦ *κασὶ* ἐπίσης πρέπει νὰ παρήχθησαν ἡ *κασούλα*, ὁ *κάσουλας* καὶ τὸ *κασουλάκι* Μύκ. (ἡ ἄρρην, ἡ θήλεια καὶ ἡ μικρὰ γαλῆ). Ἐπίσης τὸ *κασούλι* Σέριφ. Τὸν τύπ. *κασούλα* καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 370, 76 (ἐκ Μυκ.). Πβ. ἐπίσης ἐκ Μυκ. τὸ *κασουλόκακο* λεγόμενον περὶ ἀεικινήτου ἀτάκτου παιδίου: «*κασουλόκακό* 'εις καὶ δὲ gάθεσαι 'ς τὸ gῶλό σου;» Ἴσως συσχετιστέον πρὸς ταῦτα καὶ τὸ *κασαλιὰ*=γραῖα, ἀμνὰς ἰσχνὴ (καὶ *Ι. Βογιατζ.*, 76). Πβ. ἐπίσης παρων. (ὁ Γιάννης) τὸ *Κασουλάκι* καὶ ἐν Κώδ. 1791, 12: «Ἀννουσὼ τῆς *Κασούλας*» καὶ ἐν ἐγγρ. 1808 (Ἅγ. Παντελ., 93): «ὁ ποτὲ ἡγούμενος τῆς *Κασούλας* παπᾶ-κὺρ-Νεόφυτος».

1. < *κατσούνι* < *γαντζούνι*. Ὁ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 22, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *γάντζος* < ἐνετ. *ganzo* < ἰταλ. *gancio*. Ἴσως προέρχεται ἐκ συμφύρσεως τῶν *κατσὶ+γαντζούνι*, ἀφοῦ ἅπαξ ἔλαβε τὴν σημ. τοῦ συνεσφιγμένου, τοῦ κυρτοῦ. Ἴσως καὶ ἐκ παραλλήλου τύπου *canzo-one* παρὰ τὸ *ganzo-one*. Πολλαχοῦ ἡ λ. σημαίνει ράβδον μετ' ἀγκίστρου εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, δι' οὗ ἐφέλκουν τοὺς ὑψηλοὺς κλάδους τῶν δένδρων κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, ὡς ἐν Κύπρῳ, Νισύρῳ καὶ παρὰ *Somavera*. Ἐν Χίῳ λέγεται τὸ κλαδευτήριον — καὶ *κάτσουνας* (*Pernot*, Chio 3, 424). Ἐν Μυκόνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Κυκλάδων σημαίνει γυριστὸν συρμάτιον τοποθετούμενον ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν διὰ ν' ἀναρτῶσι τὸ μάλλινον νῆμα τῆς πλεκομένης κάλτσας. Μεταφ., «ἕνα *gασούνι* εἶναι», περὶ κεκυρτωμένης γραίας. Περαιτέρω, *κασουνιάζω*=κυρτοῦμαι, γηράσκω ἤ, ἕνεκα νόσου Μύκ. Πβ. καὶ *κασ'νιάζω* Μυκ. (κατὰ *Ι. Βογιατζ.*, 76), *κασουνωτὸς* Μύκ. αὐτόθι, *κασουνιασμός*, ἐν φρ. «ἰδὲ *κασουνιασμὸ* ποὺ τὸν ἔχει» ! (ὦ...) Μύκ., περὶ γραίας. Ἴσως ἐκ τοῦ *κασούνι* νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα διὰ τὸ παρόμοιον σχῆμα, ἐν μεγεθύνσει, εἶδος μεγάλου λευκοῦ σικυοῦ, ἡ *κασουνάρα* (ὅπερ ἐν Θήρᾳ λέγεται *κατσούνι*). Ἡ χρῆσις τοῦ τύπου ἐν Φολεγ. ἴσως ὀφείλεται εἰς Μυκονίας, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν τὰς ἐντοπίας τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο» λεγόμενον αὐτόθι.

2. < *κατσίβελλος* < ἐνετ. *cativello* = κακός. Πβ. ΕΛ.: ἰταλ. *cattiv-ello* (= σκλάβος, δυστυχὴς) (*Η. Α. Τσιτσέλης*, ἐν Ν. Ἑλληνομν. 2, 507 κέξ.). Ἐντεῦθεν, *κασιβελλειὸ* (=ἔλλειψις τάξεως ἐν τῷ οἴκῳ), *κασιβελλικὴ* (=οἰκοσκευὴ κακῆς οἰκοκυρᾶς) Μύκ. Πβ. *Ἀσίgανος - ἀσιgαναρειό*.

3. < κοιν. *κλοτσιὰ -ῶ*. Πβ. καὶ *κλόσος*, κατὰ τὸ *βάσος*, ἐν τῇ παροιμ. «ὁ *κλόσος* θέλει καὶ τὸ *βάσο* του» Μύκ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ ἀρχικὸς τύπος ἐκ τοῦ ἰταλ. *calcio*=πόδι, κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, καθ' οὓς *calciare*=λακτίζειν. Πβ. καὶ *κλοσοφούσκι* Μύκ. ἀντὶ *κλοσοσκούφι*=ἡ ποδοσφαῖρα, τὸ foot-ball, ἂν μὴ ἐκ παραλλ. β' συνθ. *φούσκα*, τὸ πρῶτον.

4. Τὸ κοιν. *κολατσιὸ*=πρόχειρον φαγητόν, ἐκ τοῦ ἰταλ. *colazione*. Ὁ μυκ. τύπ. εἰς *-ού* κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδ. εἰς *-ού*, ἐκ γενουητ. *colaziun*, δι' ἃ βλ. *Σ. Μάνεση*, Οὐδέτερα οὐσιαστικὰ εἰς *-ού*: Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 123-28., σελ. 125.

5. < *κοντσίνα* < ἐνετ. *concina* παρὰ τὸν κοινότερον τύπον *κολτσίνα*=τὸ γνωστὸν εἶδος τοῦ χαρτοπαιγνίου — κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ δεύτερος τύπος δι' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ πρώτου.

6. < *κούτσα*=κούκλα, πλαγγών. Ὁ καρπάθ. τύπ. ἐν *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 198. Ὁ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 83, δὲν θεωρεῖ τὴν λ. ὡς προερχομένην ἐκ τῆς παλ. Σλαβικῆς *κουτσούνα*=

κουσούνα Ἄνδρ. Μύκ. *κ'φεσιοὺ* [1] τὸ Τῆν. *λουσέρνα* [2] Ἄνδρ. Ἴος Κυδων. (Ἰων.) Μύκ. Σέριφ. Σίφν. *λοῦσος* [3] Μύκ. *λοῦσ-σος* [4] Κάσ. *μάσα* [5] Μύκ. Σέριφ. *μασάκι* [6] Σέριφ. *μασοκόπι* [7] Σέριφ. *μασόξυλο* [8] Ἄνδρ. *μάσο* [9] Μύκ. *μασούκα* [10] Μύκ. *μασούκι* [11] Μύκ. *μασ-σούκι* [12] Κάρπ. (Ἀπέρ.) *μασ-σουκάκι* [13] Κάσ.

μῦθος (ὡς ὁ *Miklosich*, Etym. Wtb. 134) : «ἡ *κουτσούνα* εἶναι ἐκτεταμένος τύπος τοῦ βραχυτέρου *κούτσα*=πλαγγών, *κούκλα* παρὰ *Somavera*, κατὰ ταύτην (κατὰ *Οἰκονόμον*, Δοκίμιον II, 247). Ἡ *κούτσα* ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ *κουτσός*...». Δυσκολίαν παρέχει ὁ τόνος. Μήπως κατὰ τὰ παράλληλα *κούκλα*, *-ί*, *κοῦκλος*, ἐλέχθη καὶ *κούτσα* - *κοῦτσος* ἐν τῇ παιδικῇ γλώσσῃ ἐπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ *κουτσός*; Ὁ τύπος *κοῦτσος* ὑπάρχει ἐν Κεφαλλ. Ρόδῳ (ΧΙΛ 534, 159) ἐν τῇ σημ. τοῦ παιγνίου τῶν παίδων τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ὡς *κουτσὸ* ἢ *κουτσαντό*, καθ' ὃ βαίνουσι πηδῶντες διὰ τοῦ ἑνὸς ποδός. Ὑπὸ τὸν τύπ. *γκοῦτζος*, ἂν δὲν πρόκειται περὶ ξένης λέξεως, ἐν Σαρεκκλ. (Θρακικὰ 1, 469) σημαίνει τὸν τελευταῖον, καὶ ἐν Μέτραις (ΧΙΛ 725β, 78), τὸν Φεβρουάριον. Ἐν Φιλιππουπόλει, *γκοῦτζους* - *γκουτζούνης*, ὁ ἄνευ οὐρᾶς, ὁ κολοβός. Πβ. *κ'σούνα* ἐν Σκύρῳ καὶ Χαλκιδικῇ (ΧΙΛ, *Ἀνθ. Παπαδοπ.*, 61). Ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 215, ἔχει τὸν τύπ. *κούσα* ἐκ Μυκ. ἐν τῇ σημ. «ἀρτίον ἀνθρωποειδές». Ὁ αὐτός, ἐξ Ἄνδρου (Ἀνδρ. Χρον. 2, 180) τὸν τύπ. *κουσούνα*. Πβ. *κουσουνόπαννο*=ἔνδυμα πλαγγόνος, αὐτόθι. Πβ. καὶ τοπων. ἐκ Τήνου «*Κουτζουνάρα*, ὃ λέγεται καὶ *Ξινάρα* (ἐν *Ε. Γεωργαντοπ.*, Τηνιακά, 16). Ὁ δεύτερος τύπος ἀσφαλῶς ὁ ὀρθός, προελθὼν ἐκ τοῦ *Κ'σουνάρα* - *Κ'σινάρα* - *<*Κ'σ'νάρα*, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου.

1. < *κουφετσιοὺ* < γενουητ. *confeziun* < ἰταλ. *confezione*=γλύκυσμα. (Περὶ τῶν οὐδ. εἰς *-οὺ* βλ. ἐμὴν ἐργασίαν, Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 124.

2. < ἰταλ. *lucerna*=εἶδος λύχνου, παλαιότερον. Τὸ ἐκ Κυδωνιῶν ἐν *Γ. Σακκάρη*, Διάλ. Κυδωνιῶν: Μικρασ. Χρονικὰ 5, 62. Τὰ ἐκ Σίφνου Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Πβ. ὑποκορ. *λουσερνὶ* ἐν Ἴῳ.

3. < κοιν. *λοῦτσος* (=ὁ ἰχθὺς ἔσοξ) < ἰταλ. *luccio*=ἰχθὺς γλυκέων ὑδάτων, κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*.

4. Βλ. ΧΙΛ 783, 120 (*Ἀν. Καραναστάση*).

5. < κοιν. *μάτσα*=ἡ κυλινδρικὴ ξυλίνη ῥάβδος διὰ τῆς ὁποίας «ἀνοίγουν τὸ φύλλο τῆς ζύμης». Κατὰ τὸν *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 50-1, ἐκ τοῦ ἰταλ. *mazza*. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* (102) ἔχει ἐκ Μυκ. τοὺς τύπους *μάσα* - *μάσσα*. Νομίζω ὅτι τὰ δύο σ γράφονται διὰ νὰ δειχθῇ πῶς τὸ τσ ἔφθασεν εἰς τὸ σ διὰ μέσου αὐτῶν, ὡς πράττει καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα ἐκ Σερίφου καὶ εἰς τὸ βιβλίον του Ἀνδριακὰ Χρονικά.

6. Ὑποκορ. τοῦ *μά(τ)σα*, ὅπερ ὁ *Ι. Βογιατζ.* γράφει πάλιν διὰ διπλοῦ σ.

7. Ὁ *Ι. Βογιατζ.*, ἐν φρ. «θὰ ϐαίξου *μασσοκόπι* μὲ τοὺς ἄλλους» = θὰ ξυλισθῶσιν ἀμοιβαίως.

8. Τὸ ἄλλως *μάσα*, δι' ὃ βλ. ὑποσ. 5 (*Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 2, 212), ὅστις γράφει καὶ τοῦτο διὰ διπλοῦ σ. Πβ. *μασόβεργα* ἡ, ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 9).

9. < κοιν. *μάτσο* (=δέσμη) < ἰταλ. *mazzo*. Πβ. καὶ ὑποκορ. *μασάκι* Μύκ.

10. < κοιν. *ματσούκα*=μεγάλη ῥάβδος. Προφανῶς ἐκ τοῦ *μάτσα* (βλ. ὑποσημ. 5). Πβ. *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 50-1, ἐν λ. *μάτσα*, ὅπου ἐτυμολογεῖ τὸ *ματσούκα* ἐκ παλ. πορτογαλλ. *massuca*. Πβ. καὶ γαλλ. *massue*. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ μεσν. *ματσούκα* < ἑνετ. *mazzoca* < μεσν. λατιν. *maxuca*. Πβ. καὶ ἐν κώδ. τοῦ 1769, 9 (ἐκ Μυκ.) : «Γιαννούλης *Κοντομασούκας*», καὶ 47: «τοῦ Γιαννούλη *Κοντομασούκου*». σελ. 10 : «Γιάκουμος πόχει τοῦ *Μασούκα*». 24 : «Μαθιὸς Μωραΐτης τοῦ *Μασούκα*». 33 : «Ἀντώνης Μωραΐτης τοῦ *Μασούκα*».

11. < κοιν. *ματσούκι* (=ῥάβδος) < μεσν. *ματσούκιν* ΕΛ (κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 51). Ἡ κατάλ. κατὰ τὸ *ραβδί*, *μπαστούνι*, ἂν μὴ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ *ματσούκα*.

12. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀσφοδέλου. Πβ. *μασ-σούκκα* Κάσ.

13. Ὑποκορ. τοῦ *μασ-σούκι* Κάσ. Βλ. ὑποσημ. 11.

μασουκιὰ [1] Μύκ. *μεσασιόλα* [2] Μύκ. *μουσούνα* [3] Μύκ. *μούσουνο* [4] Μύκ. Σῦρ. *bονάσα* [5] Μύκ. *bόσα* Μύκ. [6] *bρασιέρα* [7] Μύκ. *bράσο* [8] Μύκ. *νισεράδα* [9] Μύκ. *dρισάρω* [10] Μύκ. *ξώφαρσα* [11] Κύθν. Μύκ. *ὄρσα* [12] Κάσ. Μεγίστ. Μύκ. Χάλκ. *παρσινέβελος* [13] Κουφον. Μύκ. *πεσὶ* [14] Μύκ. Σέριφ. Σῦρ.

---

1. Ἡ διὰ *μασούκας* (=ράβδου) πληγή.

2. Νέον κάττυμα τιθέμενον κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ὑποδήματος, ἡμίσεια «σόλα», ἐκ συμφύρσεως τοῦ ἰταλ. *mezza suola* καὶ τοῦ ἐνετ. *siola* παρὰ τὸ *sola*, ἐν φρ. «ἤβαλα *μεσασιόλες*». Πβ. καὶ *μεσεσιόλα* Τῆν., κατὰ παρετ. πρὸς τὸ *μέσα*, καὶ *μεζασιόλα* Μυκ.

3. < κοιν. *μουτσούνα* < ἐνετ. *musona* (κατὰ τὸ ΕΛ)-ὅπερ σημαίνει τὴν μορφάζουσαν γυναῖκα.

4. < κοιν. *μούτσουνο*, ἐν φρ. «τὸ *μούσουνο* τοῦ χοίρου», κλπ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν. *μούτσουνον* < ἐνετ. *musona*, ὡς ἐν ὑποσημ. 3. Πβ. καὶ *κακομούσουνος* (=ἄσχημος ἄνθρωπος) Μύκ. καὶ *χοιρομούσουνος* Μύκ.

5. Καὶ *bουνάσα* < ἐνετ. *bonazza*=νηνεμία, ΕΛ. Καὶ ρ. *bο-* ἢ *bουνασάρει*, ὡς ἐν φρ. «*bο-νασάρ'σε* ὁ καιρός» (=καλωσυνεύει ἢ καλωσύνεψε ὁ καιρός, ἐπέρχεται ἢ ἐπῆλθε νηνεμία). Πβ. καὶ παρων. *Μπονάσας* ὁ, Μύκ.

6. < *μπότσα* = φιάλη ἢ ξύλινον δοχεῖον οἴνου, ἐκ τοῦ ἐνετ. *bozza*, κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 85. Ὁ *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 2, 227, γράφει, κατὰ τὴν συνήθειάν του, *μπόσσα*. Πβ. καὶ *bοσάκι* = δοχεῖον ἐλαίου Μύκ. (παλαιότερον). Ἐν κώδ. 1729, 4, ἐκ Μυκ., ἡ *μπόσα* γράφεται ὡς μέτρον οἴνου.

7. < κοιν. *μπρατσ(ι)έρα* (=εἶδος ἱστιοφόρου) < ἐνετ. *brazzera*.

8. < κοιν. *μπράτσο* (=βραχίων). Ὁ τύπ. καὶ παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, 114. Πβ. καὶ ἐν κώδ. Ἁγ. Παντελ., 76 : «*σόχα* δύο *πράσα* (=πήχεις) καὶ κάρτα». καὶ ἐν κώδ. 1791, 1 : «Ἀνεζὼ τοῦ Σαμιώτη *μπράσα* 10 ἓξ ταφταδάκια». 32 : «μία παστάδα φέλπαν *μπράσα* 30». φ. 35 : «ὁ Ἀντώνης Ἀράπης φέλπαν *μπράσα* 17 καὶ τὴν χρεωστεῖ». «Ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθάρης... φέλπαν *μπράσα* 9 καὶ σόχαν λόντραν *μπράσα* 5».

9. Ὁ ἀδιάβροχος σάκκος τῶν ναυτικῶν, ἐκ τοῦ ἰταλ. *incerata* < ἐνετ. **incerada*.

10. < *ντριτσάρω* - *ντρετσάρω* (=διευθύνω κυρίως τὸν μύλον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου). Πβ. καὶ *Ι. Βογιατζ.*, ἐκ Τήνου (ΧΙΛ 361, 153). Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἐνετ. *drezzar* - *drizzar* < *dirizzare*, διὰ συγκοπὴν τοῦ *i*.

11. =Ἐπιπολῆς, ἐν φρ. «τὸ *bήρενε* ἡ σφαῖρα — ἡ πέτρα *ξώφαρσα*». Ἐκ τοῦ *ἔξω*+*φάρτσα* < ...*φάλσα* < ἰταλ. ἐπίθ. *falso*=ψευδής, ἀπατηλός. Πβ. καὶ ΧΙΛ 283, 369, ἐκ Κύθνου, τοῦ *Φ. Κουκουλέ* : «*ξώφαρσα* τοῦ τὴν ἔδωκε».

12. < κοιν. *ὄρτσα* < ἰταλ. *orza* (=quella corda nel capo dell'antenna del navilio da man sinistra, Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Σύνηθες πρόσταγμα ναυτικῶν : *orza alla banda*>ἑλλην. *ὄρτσ'-αλα-μπάντα*=ἐμπρός, πηγαίνωμεν, ἐν Μυκ. *ὄρσ'-αλα-bάδα*. Πβ. *Ι. Βογιατζ.*, ἐκ Μυκ. (ΧΙΛ 370, 127) : «ἡ βάρκα τραυᾷ τὰ *ὄρτσα* (ἢ *ὄρσα*) (=πλέει ἔξω τῆς γραμμῆς της, πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου)<ἰταλ. *orza*=ἐπὶ τὰ λαιά». Πβ. καὶ *ὀρσάρω* Μύκ. Χάλκ. (τὸ τῆς Μεγίστης ἐν ΧΙΛ 189, 32).

13. < *παρτσινέβελος* < ἐνετ. *parcenevole* = μέτοχος. Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἡ λ. σημαίνει συνηθέστερον τὸν ἰδιοκτήτην ἐμπορικοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου του.

14. < κοιν. *πετσί*, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν. *πετσίον*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *pezzo*. Κατὰ *K. Foy*, Lauts. 58, *πεσκίον*, ὑποκορ. τοῦ μεταγν. *πέσκος*. Τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia* ἔχει ὡς ἀρχικὸν τὸ *pezza* (ἀβεβ. ἐτυμολ.) = τεμάχιον ὑφάσματος, ἐξ οὗ τὰ *pezzo*, *pezzetta*, κλπ. Πβ. καὶ *πέσα* Ἄνδρ. Μύκ (=ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ ἀνθρώπου) καὶ τὸ χειρόμακτρον, ἐν Μυκ. παλαιότερον—ἐν βαυκαλήματι: «Πᾶρε μού το σκὶ bαξέδες καὶ γέμισε τὴ *bέσα* του ρόδα καὶ μενεξέδες». Ἐν Ἄνδρῳ, Ἀνδρ. Χρον. 3, 13-4, «*πέσα* = μεταξωτὸν μανδήλι ἔγχρωμον ἢ μαῦρον. Διὰ τούτου περιέβαλλον ἄλλοτε τὸ φέσι εἰς ἔνδειξιν πένθους». Πβ. *πεσοπούλα* Μύκ. (=ἐπιτραπέζιον χειρόμακτρον, ἡ ἰταλ. *pezzetta*, ἥτις>*πεσέττα* Μύκ. Τῆν. Χίος (Ἐλάτ.) *πεσέττο* Χίος (Ἀρμόλια). Ἐν Σερίφῳ ἤκουσα τὴν λ. προ-

πιάσα [1] Μύκ. *πισούνι* [2] Μύκ. Σέριφ. *ρεσίνα* [3] Μύκ. Σέριφ. *σάλισα* [4] Μύκ. *σερβισιάλο* [5] Μύκ. *Σισιλιάνος* [6] Μύκ. *σπασάρω* [7] Μύκ. *σπερμασέττο* [8] Μύκ. *σπεσιέρ'ς* [9] Μύκ. *σπεσιὸς* [10] Μύκ. *στρωμασόπαννο* [11] Μύκ.

φερομένην μεταξὺ *πε^τσέττα* καὶ *πεσ-σέττα*. Πβ. καὶ παροιμ. «τὸ *πεσὶ* βαστᾷ τὸ κόκκαλο» (περὶ κατίσχνου) Μύκ. καὶ σύνθετα *ἀσιγανόπεσο* (καὶ παρων. μελανόχρου γυναικός), *βουβαλοπέσι* καὶ *βουβαλόπεσο*, ἐν βαυκαλήματι : «καὶ μὲ τὸ *βουβαλόπεσο* νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι» — τὸ ΙΛ δὲν ἔχει τὸν τύπον. — *γαιδουροπέσι* (καὶ μεταφ. περὶ ἀναισθήτου) Μύκ. *μαυροπεσοῦ* (=συκῆ παράγουσα μαῦρα σῦκα) Μύκ. *πεσογλύφτης* (=ὁ γνάφων τὰ δέρματα, βυρσοδέψης) ἐν ᾄσμ. : «μὴν ἀγαπᾷς *dabάκηδες*, γιατί 'ναι *πεσογλύφτες*· | ἀγάπα φουρναρόπουλα, νὰ τρῶς ζεστὲς τὶς πίττες» Μύκ. *πεσόσυκο* (=εἶδος σύκου μετὰ φλοιοῦ μαύρου καὶ παχέος) Ἄνδρ., ἐν 'Ανδρ. Χρον. 3, 13. Πβ. τὸν τύπον *πεσέττα* καὶ παρὰ *Somavera* καὶ ἐν κώδ. Ἁγ. Παντελ., 76 : «δύο *πεσέττες*... καὶ *σόχα κόκκινη*». «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ... *σόχα* δίο *πράσα* καί... *σόχα* πράσηνη δίο μισὶ *πράσα*... καὶ δίο *πεσεταις*... καὶ *σόχα κόκινη*». Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 42 : «ἡ 'Ανεζὼ τοῦ *Σκυλόπεσου* ἀλαγκιά» (=ἀλατζᾶ).

1. < κοιν. *πιάτσα*. Βλ. καὶ *Ι. Βογιατζ.*. ΧΙΛ 370, 223 : «'Απὲ τ'ς παίρ^ν' τσαὶ τ'ς φέρ^ν' 'ς τὴ *biάσα*» (ἐνν. τοὺς μοιχούς, ἐκ διηγ.) 'Εν Ἄνδρῳ διατηρεῖται ὁ παράλληλος τύπος *πλάσα* (< λατιν. *platea* < ἑλλην. *πλατεῖα*), ὃν ὁ *Ι. Βογιατζ.*, κατὰ τὴν συνήθειάν του, διὰ τὰ ἐκ προηγ. *τσ* προελθόντα, γράφει διὰ διπλοῦ *σ* ('Ανδρ. Χρον. 3, 20) : «*Πλάσσα*=ἡ κεντρικὴ ὁδὸς τῆς ἀγορᾶς... *πλάσσα* - *πλάσσα* δὲν ἠπηαίνανε πρῶτα οἱ γυναῖκες» (=δὲν διήρχοντο διὰ τῆς ἀγορᾶς). Πβ. τοπων. '*Σ τὴν Πλάσσα*. 'Εκ τούτου παράγεται ρ. *πλασσαρίζω* = περιπατῶ. *Πλασσαρίζουνε* οἱ χοῖροι μέσ' 'ς τὰ κρομμύδια (<ἰταλ. *piazzeggiare*)».

2. < κοιν. *πιτσούνι* (=μικρὰ περιστερὰ) < ἰταλ. *piccione*. Πβ. *πεζουνάτσι* < *πετζουνάκι* 'Αλικαρν., 'Αθηνᾶ 62 (1958) 297.

3. < κοιν. *ρετσίνα* (=ρητινίτης οἶνος). Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. λατιν. *resina* (*P. Kretschmer*, Byz. zeits. 7, 399) < ἑλλην. *ρητίνη*.

4. < κοιν. *σάλτσα* (τὸ γνωστὸν καρύκευμα) < ἰταλ. *salsa*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου. Πβ. *L. Roussel*, Cont. Myc., 238 : *σαλσότο* (< *σαλτσσότο*)» < ἰταλ. *salsicciotto* > ἑλλ. *σαλτσιτσιόττο* Ζάκ. (*Λ. Ζώης*, 982). 'Η δυσχέρεια τῆς προφορᾶς τῶν ἐπαλλήλων *λ-τ-σ* ἡπλοποίησε πολλαχοῦ τὴν λ. (σημαίνουσαν εἶδος ἀλλᾶντος, «σαλαμίου») εἰς *σαλτσισόττο*: Λεξ. *Βλαστ.*, 278. *Γ. Σουρῆ*, Ἅπαντα ΙΙ, σελ. 146 : *σαρτσισόττο*. Πβ. *σαρσισόττο* Θήρα (ΧΙΛ. 547γ, 25).

5. < *σερβιτσιάλο* < ἰταλ. *serviziale*=κλυστήρ, «κλῦσμα».

6. < *Siciliano* (=ὁ ἐκ Σικελίας καταγόμενος) ἐπών. ἐν Μυκόνῳ, διὰ *σ* πάντοτε προφερόμενον.

7. 'Εν τῇ φρ. «*σπασάρ'σε* πιά, παιδαπάει» (=ἐξώφλησε καὶ ἔφυγεν ἀνεπιστρεπτί). Πβ. καὶ *Ι. Βογιατζ.* (ΧΙΛ 370, 160) : «σήμερα *σπασάρ'* τὸ καμίνι» (=περατοῦται ἡ ἐκκαμίνευσις), «εἶναι *σπασᾶδο* τὸ κ.» (συνών.). «εἶναι *σπασᾶδο* πιὰ τ' ἀβέλι» (=ἐπερατώθη ἡ ἐν αὐτῷ ἐργασία). 'Εκ τοῦ ἰταλ. *spaziare* < λατιν. *spatiari*. Μετ. ἐνετ. *spazzado*.

8. < κοιν. *σπερματσέττο* - *σπαρματσέττο* < ἰταλ. *spermacetti* < ἑλλην. *σπερμακήτειον* - *κητόσπερμα*, συνεκδ. *στεατοκήριον*.

9. Εἶδος σαυροειδοῦς (κατὰ *Ι. Βογιατζ.*, 370, 91) ὁ ἄλλως *κωλοσαύραδος* ἐν Μυκ., ἐκ τοῦ *χολισαύρα*. 'Η λ. σημαίνει τὸν φαρμακοποιὸν πολλαχοῦ, ὑπὸ τύπους *σπετσ(ι)έρης* -*τσιάρης*, κλπ. Πβ. καὶ *σπεσιὸς* ἐν ὑποσημ. 10.

10. Εἶδος ἰχθύος ποικιλόχρου μὲ ὑπερισχῦον τὸ πράσινον χρῶμα, τὸν ὁποῖον ὁ *L. Roussel*, Cont. Myc., 242, γράφει ὑπὸ τὸν ἀρχικὸν τύπον *σπετσώτης* (γρ. *σπετσιώτης* > *σπεσιώτ'ς* > *σπεσιώς*. 'Ο *Ι. Βογιατζ.* (160) ἔχει τὸν τύπ. *σπεσιᾶς*, ὃν δὲν ἤκουσα. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 25 : «Νικόλας Νάζος ὁ *Σπεσιός*» (ὁ ἐκ Σπετσῶν καταγόμενος).

11. < *στρωματσόπαννο*, ἐκ τοῦ *στρωμάτσα* (=*στρῶμα* + σχετλ. καταλ. *-azza*, ἰταλ., καὶ *παννί*) — ἂν μὴ ἐκ τύπ. *στρωμάτσι* < *στρωμάτι-ον*, ἢ *στρωματιὰ* - *στρωματσιά*, ἢ καὶ *στρωματόπαννο* -*τσόπαννο*.

ταράσα [1] Μύκ. *τρισάνα* [2] Ἄνδρ. *φάρσες* [3] Δον. Ἴος Κουφον. *φαρσέττα* [4] Μύκ. *φιλιόσος* [5] Ἄνδρ. Μύκ. Τῆν. *φόρσα* [6] Κάλυμν. Κύπρ. Λυκ. (Λιβύσσ.) *φορσέρ'* [7] Χάλκ. *φουγάσα* [8] Κύθν. Τῆν. *Φράνσα* [9] Φολέγ.

Διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου, σημειώνω ἱκανὰ ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων τῆς Μυκόνου, κυρίως, καὶ ἀλλαχόθεν παραδείγματα. Ἡ παρατηρουμένη πολλάκις εἰς αὐτὰ διττὴ ἐκφορά, τῶν κυρίων ὀνομάτων ἰδίᾳ, δὲν ὀφείλεται, νομίζω, εἰς ἀδυναμίαν ἀγραμμάτων γραφέων ν' ἀποδώσουν τὸν φθόγγον *τσ(τζ)*, ἀλλ' εἰς τὴν ταλάντευσιν αὐτῶν μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς, ἐπισήμου ὡς πρὸς τὰ κύρια ὀνόματα, προφορᾶς, καὶ τῆς ζώσης ὁμιλουμένης. Χαρακτηριστικὸν παράδ. ἀποτελεῖ τὸ κύρ. ὄν.

---

1. < κοιν. *ταράτσα* (=ἐπίπεδος στέγη, «δῶμα» οἰκίας), ἐκ τοῦ ἰταλ. *terazza*. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.* (370, 172). Πβ. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779) : «τὶς μισὲς *ταράσες* καὶ τὸ ἐμισὸν *ρακεζίδικον*». Πβ. καὶ στ. 7, αὐτόθι.

2. < *τερτσάνα*, διὰ μεταθέσεως τοῦ *ρ*, ἐκ τοῦ ἰταλ. *terzana* (=ἐλώδης διαλείπων πυρετός, τριταῖος) *Ι. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 77.

3. Τὸ περὶ τὰς μυλοπέτρας ἀνεμομύλου προστατευτικὸν σανίδωμα, ἐξ ἰταλ. *falca* πληθ. *falche*, κατὰ *Ferrari - Caccia*, ὄνομα διδόμενον εἰς μερικὰς κινητὰς σανίδας προσαρμοζομένας ὑπεράνω τοῦ γύρου τοῦ πλοίου, διὰ νὰ ὑψώνουν τὸ ἄνω τῆς ἰσάλου γραμμῆς μέρος. Εἰς τόμον διηγημάτων τοῦ Τσέχωφ, ἀγνώστου μεταφραστοῦ, εἶδον γραφομένην τὴν μετοχὴν *φαρσωμένος* = περίφρακτος (περὶ τοῦ κεντρικοῦ μέρους, τοῦ στίβου, ἱπποδρόμου), ὅπερ προϋποθέτει ρ. *φαρσώνω* < **φαλκιώνω*. Τὸ ρ. φαίνεται πιθανὸν ἐκ τοῦ παρὰ Προδρόμῳ (*Hessel.-Pernot*, Poèm. prodrom. IV, 130) οὐσ. *φάρσωμα* (παρ' ὃ καὶ *φάλσωμα* (CSΛ), ἐν τῇ σημ. τοῦ σανιδώματος : «Γείτοναν ἔχω κοσκινᾶν, *φάρσωμα* μᾶς χωρίζει». Ἴσως ὅμως *φάλτσες* (ἐνν. σανίδες) > *φάρτσες* > *φάρσες*. Ἐν Μυκ., ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν, *φάλκες*. Πβ. *φαρσογωνιὰ* Λέρος (ΧΙΛ 700β, 123) «ἐργαλεῖον δι' οὗ ὁρίζουν τὰ διάφορα εἴδη γωνιῶν».

4. < κοιν. *φαλτσέττα* (=μαχαιρίδιον ὑποδηματοποιῶν), ἐκ τοῦ ἰταλ. *falcetto* (ΕΛ).

5. < *φιλιότσος* < ἰταλ. *figlioccio* (=ἀναδεκτός). Πβ. *φιόσος* Τῆν. (Κώμ.) καὶ *φιλιοσάκι* Μύκ. καὶ *φιλιόσα* ἡ (ἐν ΧΙΛ 824, 181, τοῦ *Α. Κωστάκη*, ὅπου καὶ ὁ τύπ. *φιλιόσος*).

6. Ὁ *Κ. Χατζηϊωάννου*, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κυπριακῇ ξένων στοιχείων, σελ. 118, ἐτυμ. «ἐκ τοῦ προβηγκ. *força ἢ forza*». Πβ. καὶ *L. Roussel*, Cont. Myc., 230, καὶ *φορσάρω* (=ἀναβιβάζω τὴν τιμὴν ἐμπορεύματος). Ἡ *φόρσα* ἐν Μυκ. σημαίνει καὶ ἐρεθισμὸν πληγῆς. Πβ. *φορσᾶτος* = ἰσχυρός, ἐν Κύπρῳ (*Κ. Χατζηϊωάννου*, ἔνθ' ἀν.). Ὁρμή, φορά, δύναμις, ἐκ τοῦ ἰταλ. *forza*. Πβ. *φόρσος* (=ἰσχυρὸς) Σέριφ. *φόρση* (=σωματικὴ δύναμις) Κίμωλ., ἐν *Ι. Βογιατζ.*, ΧΙΛ. Ἐν Νισύρῳ *ἀφόρσα* = ἰσχυρῶς.

7. Βλ. *Ἀ. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 95. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *forziere* = μπαοῦλο.

8. < *φουγάτσα* παραλλήλου τύπου τοῦ *μπουγάτσα* (ἐν Μυκ. *βουάσα*, ἐν παιδ. ᾄσμ. «πίττα πίττα καὶ *βουάσα*»). Κατὰ *G. Meyer*, Alban. wörterb., 347, ἐκ τοῦ ἰταλ. *focaccia* διὰ τοῦ βουλγαρ. *pogacă*. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν παραλλήλως ἀμφότεροι οἱ τύποι διαστελλόμενοι ὅμως σημασιολογικῶς. Οὕτω ὁ μὲν *μπουγάτσα* παρὰ τοῖς ποιμνιοτρόφοις κυρίως (Ἠπ. Θρᾴκ. Μακεδ. Πελοπν. Σάμου) σημαίνει πρόχειρον ἄζυμον ἄρτον ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ ὀπτώμενον — χωρὶς νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ εἶναι γλύκυσμά τι προσομοιάζον πρὸς τὸ κοινὸν «γαλατομπούρεκο» — ὁ δ' ἕτερος *φουγάτσα* (Κερκ. Κρήτη) σημαίνει τὸ πασχαλινὸν «τσουρέκι». Ἐν Κύθνῳ καὶ Τήνῳ δὲ ἄρτον διανεμόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς μακαρισμὸν ἀποθανόντος. Ταῦτα δεικνύουν διττὴν προέλευσιν τῆς ἰδίας προφανῶς λέξεως. Πβ. καὶ *M. Vasmer*, Grecoslavnskije etioudi 3, 153 καὶ *P. Kretsch.*, Lesb. Dial., 430, ἀντικρούοντα τὴν ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς προέλευσιν καὶ δεχόμενον τουρκικὴν διὰ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰσαγωγῆς τοῦ τρόπου παρασκευῆς τοῦ ἡδύσματος. Κατὰ τὸ ΕΛ, *μπουγάτσα* < τουρκ. *boğaca* < ἰταλ. *focaccia*.

9. < *Φράντσα* (=Γαλλία) ἐν ᾄσματι. Πβ. *Βράντσα* Μύκ. ἐν λ. *γράνσα*, σελ. 119, ὑποσημ. 10).

Βισέντζιος, *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1935, 12 (ἔτους 1671), ὅπου παρατηρεῖται σ<τσ καὶ ἀμετάβλητον ντζ. Πβ. ὡσαύτως τὸ ἐπών. *Γενιάτσος*, 1769, 4 : «Ἀντωνάκης *Γενιάσος*» καὶ 8 : «Γεώργης τοῦ Μάρκου *Γενιάσου* γαμπρός»· 43 : «τῆς Πελόνιας (γρ. Μπ.) *Γενιάσου* ὁ υἱός»· 1747, 3 (τοῦ ἔτους 1779) : «Ἀντώνιος *Γενιάσος*», παρὰ τὸ *Γενιάτζος* : «τοῦ Ἀντριᾶ τοῦ *Γενιάτζου*» (ἔγγρ. 25, 2, ἔτους 1668, καὶ 291, 5, τοῦ 1664).

Ἅπαξ τὸ *ἰνσίρκα* (=περίπου) ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 14, 16 (ἔτους 1701) ἐκ Μυκ. : «καὶ κάνω εἰς τὶς καδένες εἰς τὴν Γκῶ *ἰνσίρκα* μῆνες δεκατρεῖς». < Ἰταλ. *incirca*. Αὐτόθ. ἀριθ. 12, 15 (τοῦ 1697) : «καὶ διὰ πιὸν *καουσιὸν* (= διὰ μείζονα ἀσφάλειαν)... ἀπομένει ἐγγύτρα... ἡ κερὰ Λένη» — παρὰ τὸ «...διὰ *καούτζιο*» (γρ. *καουτζιὸν* ἢ *καουτσιὸν*) ἐν ἐγγρ. 16, 24 (τοῦ 1707). Ἐξ ἐνετ. *cauzion*. Πβ. περὶ τῶν τοιούτων *Σ. Μάνεση*, Οὐδ. οὐσ. εἰς -ού : Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 123-128, σελ. 125.

Ἐν *Γ. Πετροπ.*, 868, 4 (τοῦ 1668) : «ὁμολογᾶ καὶ *κοντεσιονάρεται*... νὰ πιάνῃ ἀπὸ τὰ καλά της νὰ διαλέγῃ» (= συμφωνεῖ, ἐκ τοῦ ἰταλ. *condizionare*) παρὰ τὸ *κοντετζιονάρω* ἀλλαχοῦ (βλ. Εὑρετ. ἐν λ.).

Πολλάκις ἀναγράφεται διττῶς τὸ ἐπών. *Λισάρδος* - *Λιτζάρδος* (βλ. Εὑρετ. *Γ. Πετροπ.*), ἐνῶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς μονῆς Μαραθίου, τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ., φέρεται πάντοτε ὡς *Λισάρδος* (βλ. *Σ. Μάνεση*, Ἅγ. Παντελ., Εὑρετ.).

Ἐν κώδ. 1791, φ. 14 : «*Λουσέττα* τοῦ Σάκαρη» (ἐξ ὑποκορ. τοῦ *Lucia-Lucetta*, προφανῶς). Τὸ καὶ νῦν ἀκουόμενον τοπων. *Μαμάσος* συνήντησα ὑπὸ τύπ. *Μαμάτζο* ἐν *Γ. Πετροπ.*, 897, 7 (ἔτους 1668). Ἡ ἐπωνυμία τῆς Παναγίας τῆς *Μούσαινας* ἐν Ἄνω Μερᾷ, προφανῶς ἐκ προδρόμου *Μούτσαινα*. Πβ. ἐν Χίῳ : «Παναγιὰ ἡ *Μούτσαινα*» (Ἀθηνᾶ, Λεξικογρ. Ἀρχ. 27 [1915] 45), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ναοῦ. Πιθ. ἀνδρωνυμικὸν τοῦ *Μοῦτσος* < ἰταλ. *mozzo*, ΕΛ. (Πβ. ἔγγρ. 1795, 1, τοῦ ἔτους 1779, *Γ. Πετροπ.*): «ἀφιέρωμα τῆς Παναγίας Κυρίας *Μούσαινας*». 6 (ἔνθ' ἀν.) : «ἀφιερώνει εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας κυρίας *Μούσαινας*.»

Ἐν ἐγγρ. τοῦ 1707 ἐκ Μυκ. (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16,22): «θέλει τῶνε δώσω *νοτίσια* μὲ τὸ γκαστελλᾶνο τῆς κοινότης». Ὅμοιος τύπ. ἔνθ' ἀν., 25. Ἐξ ἰταλ. *notizia* = εἴδησις, πληροφορία. Ὁμοίως ἔνθ' ἀν., 9, 18 : «νὰ συνάζω τὶς *τέζιμες*» < ἰταλ. *decima* (=δεκάτη) δι' ἐνδιαμέσου τύπου **ντέτζιμα* - <**τέτζιμα*. Ὁ τύπ. καὶ ἐν 20 καὶ 22.

Ἐν κώδ. 1769, 40 : «*Πετροῦσος* Σκορδίλης» καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 10, 13 (ἔτους 1694) : «*Πετροῦσος* Καλλίμαρχος».

Ὡσαύτως 13, 17 (ἔτους 1699) : «κράζονται πλερωμένοι καὶ *σασιφᾶδοι*» (< * *σατσισφᾶδοι* < *σατισφᾶδοι* < ἰταλ. *satisfatto*). Πβ. *σατζιφᾶδοι*, ὁμοίως παρὰ *Γ. Πετροπ.*

Πβ. τέλος καὶ *καρτούσα* < ἰταλ. *cartuccia* < ὑποκορ. τοῦ *carta* < λατιν. *charta* < ἑλλ. χάρτης, καὶ *καρτουσιέρα* < ἰταλ. *cartuciere*, κατὰ *A. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 22.

3/ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς : *ἀλάσι* [1] Ἄνδρ. Κάσ. Μύκ. *ἀπλασ-σοῦζ-ζα* [2] Κάσ. *ἄσαλος* [3] Μύκ. *Ἀσίgανος* [4] Μύκ. *ἀσ'κνίδα* [5] Μύκ. *βουσὶ* [6] Μύκ. *γαλασίδα* [7] Ἄνδρ. Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) Σύμ.

---

1. < *ἀλάτσι*, ὅπερ, κατὰ τὸ ΙΛ, ἐν Ἀθήν. (παλαιότ.) Ἀμοργ. Εὐβ. Θήρᾳ Ἴκαρ. Ἴῳ Καλύμνῳ Κιμώλ. Κορσ. Κρήτ. Μεγάρ. Μήλ. Νάξ. Πελοπν. (Λακων.) Σερίφ. Σίφν. Τήλῳ κ.ἀ. Ἐκ τούτου ὁ τύπ. *ἀλάσι* ἐν Ἄνδρ. Κάσῳ κ.ἀ. καὶ *ἀλάσ'* ἐν Μυκ. Ὁ τύπ. *ἀλάτσι* καὶ παρὰ Πορτίῳ. Τὸν εὗρον ἐπίσης καὶ ἐν Ἀστυπ. Κύθνῳ. Πβ. καὶ *K. Diet.*, Sporad., 61, ἐξ Ἀμοργοῦ, Νάξου — καὶ ἐξ Ἁλικαρν. (ἐν *N. Κοντοσοπ.*, Ἰδίωμ. Ἁλικαρν.: Ἀθηνᾶ 62 (1958) 271). Ὁ τοῦ ΙΛ τύπ. *ἀλάσι* ἐκ Κάσου γραπτέος *ἀλάσ-σι*. Ὁ ἐξ Ἄνδρου τύπ. *ἀλάσι* ἐν *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 1, 168-9. Πβ. *ἀλασιάζω*, ἐν φρ. «θὰ σὲ *ἀλασιάσω*» παρὰ τὴν συνών. «θὰ σὲ κάμω τ' *ἀλασιοῦ*» (=θὰ σὲ ξυλοκοπήσω ἀγρίως) Μύκ. Ἐπίσης *ἀλασιένιος* (ἐκ παραμυθ.) παρὰ τὸ *ἀλατιένιος* (ὁμ.) *ἀλασιέρα* (Μύκ.) < **ἀλατσιέρα* < *ἀλατιέρα*. Ἐν Ἄνδρῳ *ἀλασέρα* (*Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 1, 168-9) καὶ *ἀλασίζω* αὐτόθ. Ὁ τύπ. *ἀλασέρα* ἐξ Ἄνδρου ἐν τῷ ΙΛ ἄνευ ἐνδιαμέσου *ἀλατσέρα*, ἐν λ. *ἀλατέρα*.

2. < *πλατσοβύζα* < *πλατοβύζα*, μετὰ προθ. *ἀ-*.

3. < κοιν. *ἄτσαλος* (=ἀκάθαρτος) ἐν φρ. «*ἄσαλο* κριθάρι, ὅλο *κούσουλα*, ὅλο *ἀσαλιὲς*» (=ἀκαθαρσίες, σκύβαλα). Ἐν Καρπ. *ἀσ-σαλιὰ* ἡ, κατὰ *Ε. Μανωλακ.*, 183. Πβ. καὶ *ἄσ-σαλ-λος*, *ἀσ-σαλ-λοπατῶ* Κάρπ. Τὸ ΙΛ τοποθετοῦν τὸν μυκόνιον τύπον ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα *ἄτσαλος* ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ *σαλὸς* ἐτυμολογίαν τοῦ *Σ. Ψάλτου*, Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54, καίτοι γράφεται ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ ὅτι «ὁ τύπ. Καρπ. *ἄσ-σαλ-λος* ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ *τσ* εἰς *σ* ὡς ἀλλαχοῦ» — ὅπερ βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόν, κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας μελέτῃ. Τὸ Λεξ. Πρωΐας ἐν λ. *ἄτσαλος* παραθέτει τὸν ἰδιωματ. τύπ. *ἄσ-σαλος*, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκ τοῦ *ἀτάσθαλος* ἐτυμολογίαν. Πλείονα περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. βλ. ἐν ΙΛ, ἐν λ. Πβ. καὶ *St. Caratzas*, Sull'etimogia di *ἄτσαλλος*, Aevum, 25 (1951) 97 κἑξ.

4. < κοιν. *Ἀτσίγγανος*, περὶ οὗ βλ. ΙΛ ἐν λ., ὅπου παρατίθεται ὁ μυκ. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρου παρὰ τὸν *Σίgανος* τοῦ *Ι. Βογιατζ.* Βλ. καὶ Ἀνδριακὸν Ἡμερολόγιον, 1930 ,134 : «Καὶ τὸ στρατὶ τὶς ἔβγαλε 'ς ἑνοῦς *Σιγγάνου* πόρτα. | —Ὥρα καλή σου, *Ἀσίγγανε*, τί φτειάν', τί μαστορεύεις;» Καὶ *Ἀζίgανος* ἐν Β. Τήνῳ, ὃν τὸ ΙΛ φέρει ὡς *Ἀζίγγανους* ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους. Πβ. καὶ *ἀσιgανόπεσο* ΙΛ καὶ *ἀσιgαναρειό*, ἐξ ἰδίας συλλογῆς ἐκ Μυκ., καὶ *ἀζ'gαναρειὸ* ἐκ Τήνου. Ὁ *Α. Κωστάκης*, ΧΙΛ 824, 300, ἔχει τύπ. *Ἀτζίgανους*, ἐνῶ ἐν σελ. 97 πληθ. *Ἀζ'gάν'*. Τὸ δεύτερον καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐγένετο διὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου *ι* μετὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν δυσεκφωνήτων *-τζ'g-*. Πβ. καὶ *τζ'bίδια* > *ζ'bίδια*, *τζ'bῶ* > *ζ'bῶ* αὐτόθι.

5. < *σ'κνίδα* Κύπρ. < *τσ'κνίδα* < *τσουκνίδα*. Πβ. *ἀσικνίδα* Ἄνδρ. (< *ἀτσικνίδα*) Ἄνδρ. Κρήτ. *ἀτζικνίδα* Σίφν. Χίος *Somavera* *ἀσ'κλίδα* Σκῦρ. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 12 : «Δημήτρης πόχει τ' *Ἀσ'κνίδη*». Ὁ *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 115, γράφει περὶ τῆς ἐτυμολ. τῆς λ.: *ψ* > *τσ*: **καυσοκνίδα* > **καψοκνία* > *κατσουκνία* Κάρπ. > *ἀτσουκνία*, δι' ἀνομ., Ρόδ. (*ἀτσικνούδα* Ρόδ.). Καὶ καταλήγει : «Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ ἄποψίς μου θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς πρὸς τὸν τύπ. *καυσοκνίδη* (καίω, ἐν τῇ σημ. τοῦ κνίζειν) καθαρῶς βεβαιούμενον διὰ τοῦ *κατσουκνία* Κάρπ., ἀντὶ τοῦ *κυνοκνίδη*, τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ *Χατζιδάκις* (ΜΝΕ 2, 166) καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ *Φιλήντα* (Γλωσσογν. 3, 215) ὑποτιθεμένου συμφυρμοῦ τῶν *τσούχτρα*+*κνίδη*».

6. < κοιν *βουτσί*. Τὸ ΙΛ ἐν λ. (< μεσν. *βουτσίον* < *βουτίον* < *βυτίον*) ἔχει τὸν τύπ. *βουσὶ* μόνον ἐκ Μυκ. Ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791., φ. 2 ἀναγράφεται: «Ἀγγερούλα τοῦ μαστρ' Ἀντώνη *Βουσᾶ*», ἐνῶ ἐν κώδ. 1769, 13 : «Δημήτρης *Βουτζᾶς* τοῦ Καπάκη». Ὁμοίως ἐν 21 : «Μαστρ' Ἀντώνης *Βουτζᾶς* Ἀξιώτης» καὶ ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1773, 6 (ἔτους 1779) : «μαστρο-Κωσταντῆς *Βουτζᾶς*». Πβ. περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ *βουτσὶ* σελ. 161 τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

7. < κοιν. *γαλατσίδα* < ἀρχ. *γαλακτίς*. Τὸ ΙΛ ἐν λ. *γαλατσίδα* ἔχει τὸν μυκόν. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρ. (πβ. καὶ Ἀνδρ. Χρον. 2, 76) καὶ Τήνου (Κώμ.) καὶ Σύμης. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. καὶ ἐν ΧΙΛ 824, 36. 303. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 35 : «Δημήτρης Ἀναγνώστης τοῦ *Γαλασίδη*» καὶ ἐν ἐγγρ.

βαλασ-σῖνα [1] Κάρπ. (Ἀπέρ.) *γλίσα* [2] Μύκ. Τῆν. *ἐδέσ'* [3] Μύκ. *κακομοίσα* [4] Μύκ. *Καλίσα, -σώ* [5] Μύκ. *καλισαγάροι* [6] οἱ Μύκ.

τοῦ 1800 (Ἅγ. Παντελ., 99) : «*Γαλασίδης* Δημητράκης». Ὁ τύπ. *γαλατζίδαι* παρὰ Δουκαγγίῳ. Ὁ *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 434, θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὸν τύπ. *γαλατσίδα* < *γαλατίδα*. Πβ. τὸν αὐτὸν ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, ὅπου ἐπίσης θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ *τσ* ἀντὶ *τ* γενικώτερον.

1. Ἐξ ὑποθ. *γαλατῖνα* > *γαλατσῖνα* > *βαλατσῖνα* διὰ τὴν αὐτόθι τροπὴν τοῦ *γ* εἰς *β*. (*Χ. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 35).

2. < *γλίτσα*, ὅπερ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεταγν. *λίγδα* (ἀντιμετάθ.). Ἴσως ὅμως τὸ *λίγδα* > *γλίδα* καὶ μετὰ τοῦ *λούτσα* (=τέλμα μετὰ σημασίας παρεμφεροῦς, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ λιπαρᾶς ἰλύος) ἢ ἄλλου παρομοίου, νὰ ἐγένετο *γλίτσα*. Πβ. *γλίσης* (=ἀκάθαρτος) Μύκ. *γλισιάζω* (=ρυπαίνω, -ομαι) Μύκ. Σέριφ. *γλισόχωμα* Ἄνδρ. Σῦρ. (Ἑρμούπ.) Τὸ τελευταῖον ἐνισχύει τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐτυμολογίαν. Πβ. τὸ μεσν. *γλίνη*=πηλός, ὅθεν ἡ *γλίνα*. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 246.

3. καὶ *ἐδέσεδά* καὶ *ἔσεδά* (=οὕτω - οὕτωσί). Ὁ *Σ. Ψάλτης* (Ἀθηνᾶ 30 [1919] 415) παραθέτων τὸ ἐκ Παξῶν (*ἔδε*) - *ἐδεδέτσι* τὸ χαρακτηρίζει ὡς μεσν. Ἐν Μυκ. ἐν φρ. «ὡς τρέχουνε τὰ σύννεφα, *ἐδέσ'* τρέχου dὰ μάτια μου» — «*ἔσεδά* τὰ καταφέρνεις πάda»—«*ἐδέσεδά* εἶν' ἡ ζωή», κ.τ.ὅ. Ἐν Κάσῳ *ἐσ-σιὰ* ἢ *σ-σά*, ἐν Σύρῳ *'σαδὰ* καὶ ἐν Χίῳ (Ἀρμόλια) *ἐσσὶ* (γρ. *ἔσ-σι*, παρὰ *H. Pernot*, Chio 1, 392) καὶ Καρπάθῳ. Ἐκ Μυκ. καὶ ὁ *Ι. Βογιατζ.* (ΧΙΛ 370, 53-4) : «*ἐδεσεδὰ* βάνουνε θεμέλιο» = οὕτω θεμελιοῦσι - οἰκοδομὴν μύλου». Πβ. καὶ τύπ. *ἔσι* ἐκ Μυκ. ἐν παλ. ἐγγρ. *Α. Κατσσυρ.*, Κουρσ. 10, 10 (ἔτους 1694) : «*ἔσι* ἐμαρτύρησεν» — καὶ 11, 5 (τοῦ 1695) καὶ 16 : «*ἔσι* ἤβγαλεν τὸν καραβοκύρη» καὶ 17, 21, 35 καὶ 37. Ἐπίσης ἐν 13, 8 (τοῦ 1669) : «*ἔσι* ὁ ἄνωθεν ἀφέντης... ἐποφάσισε», κλπ. Διὰ τὴν ἐκ τοῦ *ἔδε* - *ἔτι(ς)* ἐτυμ. τοῦ *ἐδέ(τ)σι* ἐνισχυτικὰ εἶναι τὰ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1557 (*Α. Κατσουροῦ*, Ναξιακὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τοῦ 16ου αἰ. : Ἐπετ. Μεσν. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ. 5, 63), «νὰ εἶναι κρατημένος ὁ ἄρχος νὰ βάνῃ τοὺς ἐμισούς του σπόρους, *ἔτις* χειμωνικούς *σὰν* καὶ καλοκαιρινούς» καὶ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1568, σελ. 67 : «νὰ τὸ γουμεντάρῃ... κάθε πρᾶμα πού νὰ εἶναι *ἔτις* τῆς γῆς *ὡσὰν* τὰ δέντρα».

4. Τὸ κοιν. *κακομοίρα*, ἐκ τοῦ *κακομοίτσα*, ὃ ἐν Χίῳ (*H. Pernot*, Chio 3, 413) δι' εὐφημισμὸν ἢ ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ *κακομοίτσης* ἀντὶ *κακομοίρης*, παιγνιωδῶς λεγόμενον, ὅθεν *κακομοίτσα*. Πβ. ὅμοια: *κακονίζικος* ἀντὶ *κακορρίζικος*, *καλομάζαλος* ἀντὶ *κακομάζαλος*, *διάοτσος* ἀντὶ *διάολος* (ἐν Μυκ. *διάοσκος*). Πβ. καὶ «μὰ τὸ *θεριό*» ἀντὶ τὸ *Θεό*.—ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἐκ τῶν *κακὸς*+*μιτσὸς* (=μικρὸς ἐν Κύπρῳ Δωδ/σῳ, ἐκ δωρ. *μικκός*) ἐτυμολογίαν· *κακομίτσης*, λοιπόν, ὁ κακὸς ἅμα καὶ μικρός, μηδαμινός, εὐτελής. Ἐν Κῷ *κακόμιτσος*, *κακομίτσα*, κλητ. *κακόμιτσε*.

5. < *Καλίτσα* ὑποκορ. τοῦ *Καλή* < *Καλλιόπη*. Πβ. ἐν κώδ. 1791, 10 : «*Καλίσα* τοῦ Γιαννᾶ δύο *πράσα* (=*μπράτσα*, πήχεις) ταφταδάκια» καὶ : «*Καλισὼ* Ἀθηνιά». Πβ. ἐν ἐγγρ. Ἁγ. Παντελ., τοῦ 1780, 87 : «ἡ *Καλίσα* τῆς Καστρινούδαινας» — ἐνῶ ἐν σελ. 85 (τοῦ ἔτους 1769) : «*Καλίτζια* τῆς Καστρινούδαινας» καὶ αὐτόθ. (τοῦ 1768) : «ἡ *Καλίτζια* τοῦ Ἰωάννου Κοκκαλᾶ».

6. < κοιν. *καλικά(ν)τζαροι*, δι' ἀντιμετάθεσιν. Περὶ αὐτῶν καὶ τῆς δυσχεροῦς ἐτυμολογίας των, ἐκ τοῦ *λυκοκάντζαρος*, βλ. *Κ. Ρωμαίου*, Τὰ λυκοχάντζια τοῦ Πόντου : Ἀρχ. Πόντ., 17 (1952) 247-253, ὡς συμπλήρωμα ἄλλης ὁμοίας ἐργασίας του ἐν Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 19, 56, ὅπου ὑπάρχει καὶ ὁ συγγενὴς μυκ. τύπος *καλισακοῦ* (< *καλιτσακοῦ* < *καλιτζακοῦ* < *καλικατζοῦ* - *καλικατσοῦ*=τὸ θαλάσσιον πτηνὸν Phalachrocorax carbo, ἐν *D. Thompson*, Gloss. birds, 164. Τὸν μυκόν. τύπ. δὲν εὗρον ἀλλαχόθεν ἐν τῷ ΙΛ. Ὁ τύπος *καλικατσοῦ* ἐν Κρήνῃ Λευκάδι Μάνῃ Πάρῳ Νάξῳ Σερίφῳ Σίφνῳ Χίῳ καὶ ἐν Λεξ. *Weigel*. Πβ. *καλιτζακοῦ* ἐν *Erhard*, Fauna Kyklad., 45. Ἐν Χίῳ ὡς τοπων.- *καλικατζοῦ* παρὰ *Somavera*. Βλ. ἐπίσης περὶ τῆς ἐτυμ. τῆς λ. διαφόρους ἀπόψεις ἐν τῷ ΕΛ. Ὁπωσδήποτε, ἡ λ. κατὰ τὸ δεύτερον συνθετικόν, εἴτε ἐκ τοῦ *ἄντζα* εἴτε ἐκ τοῦ *κάνθαρος*, ὅπου παρουσιάζεται ἡ μεταβολή, προέρχεται, εἶναι ἑλληνική. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* (ΧΙΛ 370, 65) ἔχει τύπ. *καλ'σάγαρ'* καὶ *καλ'σάγαρος* ἐκ Μυκόν.

καρφίσα [1] Μύκ. *κασαρίδα* [2] Ἄνδρ. Μύκ. Σῦρ. *κασαρὸς* [3] Μύκ. *κασούφης* [4] Μύκ. *κολλησιᾶνοι* [5] Μύκ. Σῦρ. *κολλησόχορτο* [6] Ἄνδρ. Μύκ. *κορίσι* [7] Μύκ. *κόσι* [8] Ἄνδρ. Μύκ. *κοσίδα* [9] Μύκ. *κόσος* [10] Ἄνδρ. Μύκ.

Πβ. *καλικαζάροι* ἐν Δονούσσῃ. Πβ. *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod., 130 : «*ἀκανο(;)κάνθαρος* > **καλικάντσαρος* > *καλικάνζαρος* (γλωσσ. *Ἡσυχ.* ἀκανὸς=κανθάρου εἶδος). Προτιμῶ αὐτὴν τὴν διπλῆν ὁδὸν ἐξελίξεως διὰ τοῦ *ντσ* καὶ *νζ* ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ *Φιλήντα*, Γλωσσογν. 1, 149 κέξ. : *νθ* > *θθ* > *τθ* > *τσ*».

1. < κοιν. *καρφίτσα*, κατὰ τὸ ΕΛ, ὑποκορ. τοῦ *καρφί* - πρόσθες ὅτι τὸ θηλ. κατὰ τὸ *βελόνα* μετ' αὐτοῦ συνήθως συμφραζόμενον : «*καρφίτσα καὶ βελόνα*», ὅθεν *καρφιτσοβελόνες*.

2. < κοιν. *κατσαρίδα* < ἀρχ. *κανθαρίς*. Πβ. καὶ ρ. *κασαριδιάζω* ἐν Ἄνδρῳ (Ἀνδρ. Χρον. 2, 130) ἐν φρ. «*ἠκασαρίδιασες τὸ σπίτι μας*» (ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τὸ ἐγέμισες μὲ κ.). Τὸν ἐκ Σύρου τύπ. δίδει ἐν δελτίῳ τοῦ ΑΙΛ ὁ *Φ. Κουκουλές*.

3. < κοιν. *κατσαρός*, ἐν φρ. «*κασαρὰ μαλλιά.*» — «*ἕνα ζευγάρι σκουλαρίκια κασαρὰ*» (εἶδος ἐνωτίων). Πβ. *κασαρομάλλης*. Κατὰ τοὺς *Α. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (ΤΖ), 10, καὶ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ *ἀκανθηρὸς* (ΕΛ). Πβ. σ. 120 ὑποσ. 9.

4. < *κατσούφης* < *κατηφής*, διὰ τοῦ ρ. *κατσουφιάζω* < *κατηφιάζω*, ἐν φρ. «*ἡ κοπέλα ἤτανε σὰ γασουφιασμένη*». Πβ. *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod, 110 : *κατηφὴς* — **κατηφειάζω (;)* > *κατσουφιάζω*».

5. < *κολλήτσιᾶνοι*, πολλαχοῦ, ἀκαλῆφαι (πβ. καὶ ὑποσημ. 6), ἀλλαχοῦ *πετροκολλίδες*. Πβ. *κολλητζ-ζιᾶνοι* ἐν Χίῳ ἐκ τύπ. **κολλητζιᾶνοι* (ΧΙΛ 230, 21). Πβ. *κολλητσιᾶνοι* ἐν Σίφνῳ (ΧΙΛ 160, 28 καὶ *Σπυρ. Μαλακατέ* : Ἐκπαιδ. Χρον., 1, 279), ὅπου ὅμως σημαίνει «εἶδος πόας, τριχόκεγχρον τὸ σπονδυλωτόν». Ἐν Νάξῳ καὶ τὸ μαλάκιον καὶ φυτόν τι. Τὸ ΙΛ ἐν λ. *ἀγριοκολλητσιᾶνος* ἔχει τύπ. *ἀγριοκολλ'τσᾶνος* ἐκ Λευκῶν Πάρου ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀκαλήφη. Πβ. προσέτι *κολλητσιάνια*, τὰ (θαλάσσια) ἐν Κυθήροις.

6. Ἐν Μυκ. καὶ ἐν μεταφ. σημ. τοῦ ἐνοχλητικῶς προσκολλωμένου ξένου. Ἐν Ἄνδρῳ (*Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 2, 168) «χόρτον τοῦ θέρους φυόμενον εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἀγρῶν, ἐδώδιμον ὑπό τινων μόνον κτηνῶν. Πιθ. Ballium aparime». Συνών. *κολλῖνα* - *κολλοχόρταρο* ἀλλαχοῦ καὶ *κολλητσιᾶνος* (βλ. ὑποσημ. 5). Ἐν Μακεδ. (ἐν ΧΙΛ. τοῦ γράφοντος, 687β, 424) *κουλλ'σίδια* = εἶδος ὁμοίου χόρτου. Κατὰ *Μ. Στεφανίδ.*, Ὁρολ. δημ. Α', 6, *κολλησίδα* = τὸ φυτὸν καυκαλὶς ἡ δαυκοειδὴς τῆς τάξεως τῶν σκιαδανθῶν. Πβ. *κολλητζίδα* (*Du Cange*, 40). *Κολλητσόχορτο* πολλαχοῦ τῶν νήσων (βλ. ΑΙΛ). Πβ. ΙΛ : *ἀγριοκολλητσόχορτο* = ἐλξίνη ἡ Ἰουδαϊκή... Ὅπου ἀπαντᾷ μεταβεβλημένος τύπ. εἰς τόπους μὴ ἔχοντας τὸ φαινόμενον, ἴσως δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐτυμ. ἐκ τοῦ ἀορ. *ἐκόλλησα*, ἐξ οὗ ἄλλωστε διὰ τσιτακισμοῦ προέκυψαν οἱ μετὰ *τσ* τύποι — ἂν μὴ ἐκ τύπων ἐχόντων τσιτακισθὲν *τι*, ὡς **κολλητίδα*, κτλ.

7. < κοιν. *κορίτσι*. Ἐκ τούτου καὶ *κορ'σάκ'* (καὶ παρὰ *Ι. Βογιατζ.*).

8. < *κότσι* (=ὁ ἀστράγαλος τοῦ ποδός). Ὁ *Ι. Βογιατζ.* (Ἀνδρ. Χρον. 2, 171) τὸ ἑρμηνεύει ὡς «ὄνυξ τοῦ πετεινοῦ». Καὶ ἐν σελ. 183 : «ὅταν καπονιάζουν τὸν πετεινὸν ἐμπήγουν ἕνα νύχι του εἰς τὴν κρέσταν του (κάλλαιον) τὸ ὁποῖον αὐξανόμενον καλεῖται *κόσι*». Ἐν σελ. 171 ἐτυμολογεῖ τὴν λ. ἐκ τοῦ *κότις* ἢ *κοττὶς* τῆς κεφαλῆς ἡ κορυφή, κατὰ Schol. Manuscr. Reg. ad *Hippocr.*, De morb. 11. p. 140 (ἔκδ. Foes) Ἡσυχίου *κόττικοι*· περικεφαλαῖαι. Τὸ ΕΛ, ἐν *κότσι*, ἐτυμολογεῖ ἐκ μεσν. *κόττιον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 35, ἐκ τοῦ σλαβ. *kostitsa*.

9. < κοιν. *κοτσίδα*. Τὸ ΕΛ θεωρεῖ τοῦτο ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ τὴν ὑποσημ. 8, μᾶλλον τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ *κοττὶς* καὶ οὐχὶ τὸ *κότσι* - *κόσι*. Πβ. ἐν Μυκ. καὶ *κοσιδάκια* (=μικραὶ κοτσίδες) — ἂν μὴ ἐκ τοῦ *κό(τ)σος*, δι' 8 βλ. ὑποσημ. 10.

10. < κοιν. *κότσος* (=κόρυμβος κόμης), ἐν Μυκ. καὶ τὸ ἀρθριτ. τύλωμα τῆς βάσεως τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός. Πβ. *Ι. Βογιατζ.* (Ἀνδρ. Χρον. 2, 171) : *κόσος*=ἀρσ. πέρδικα.

Κόσινας [1] Ἄνδρ. *Κοσίνοι* [1] Μύκ. *Κουσίνια* Τῆν. *κόσ'φας* [2] Μύκ. *κουσὸς* [3] Μύκ.

---

1. < *κότσινας* < ἀρχ. *κότινος*=ἡ ἀγρία ἐλαία, ὡς γράφει ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἐτυμολογῶν τὸ τοπων. *Κόσινοι* Κορθίου (Ἀνδρ. Χρον. 2, 171). Πβ. ὁμοίως τοπων. ἐν Μυκ. *Κοσίνοι*, οἱ, καὶ ἐν Λέσβῳ *Κότσ'νας* ὁ, καὶ *Κότζ(ι)νους* ὁ, ἐν Λήμνῳ. Ὁ *P. Kretsch.*, Lesb. Dial., 147, τὸ ἐκ Λέσβου ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχ. *κότινος:* «Μεμονωμένως καὶ ἄνευ φανερᾶς αἰτίας ἐμφανίζεται *τσι* ἀντὶ *τι* εἰς τὸ *Κότσ'νας*, ἐπὶ τοῦ *κότσινας* ἐν Σκύρῳ (*Μ. Κωνσταντινίδ.*, Σκῦρ., 149) «*κότινος*=ἀγρία ἐλαία», Olea oleaster, *D. C. Candargy*, Flore de Lesbos, Zürich 1889, σελ. 34. Ὁ τύπ. *κότινος* ἐν Αἰγίνῃ.Πβ. *κουτσ'νιλιὰ* Ἴμβρ. *κουτσίνια* (Σαμοθρ.) = κλάδοι ἀγρίων ἐλαιῶν καὶ πρίνων χρησιμοποιούμενοι ὡς καύσιμος ὕλη. Καὶ *Κουσίνια* τά, τοπων. ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 267). Ἐν Θάσῳ, κλάδοι πρίνων. Πβ. *Κοτσινιὰ* (ἐν *Κ. Ἀμάντ.*, Χιακ. γλωσσ., 78). Ἐν Ἄνδρῳ (*Ι. Βογιατζ.*, ἔνθ' ἀν.) *κοσινοελιὰ*=ἐλαία, καρπὸς κοτίνου, καὶ *κοσιφερὸς*=μικρὸς καρπὸς ἐλαίας ὁμοιάζων μὲ τὸν καρπὸν ἀγρίας ἐλαίας. Πβ. καὶ *κοσάγρελο*, *κουσάγρελο* ἐν Τήνῳ, ἡ ἀγρία ἐλαία (ΧΙΛ 824, 32. 161. 193) παρὰ τὸ *κουτσάγρελο* αὐτόθ., 266, πιθ. κατὰ συμφυρμὸν τῶν *κουσίνι*+*ἀγρέλι*.

2. < κοιν. *κότσυφας* < ἀρχ. *κόσσυφος*. Πβ. καὶ *κοσύφια* (=εἶδος φυτῶν ὧν ὁ καρπὸς τρώγεται ὑπὸ τῶν παίδων — ὡς πιζέλια) Μύκ. Πβ. ὁμοίως ἐκ Μυκ. (κατὰ *Ι. Βογιατζ.*, 180) *μαυροκόσ'φας* καὶ *πετροκόσ'φας*.

3. < κοιν. *κουτσός*. Πβ. *κουσ-σὸς* Κάσ. (ΧΙΛ 783, 247. 259). Ἐκ τοῦ μυκον. τύπ. πολλὰ σύνθετα καὶ παράγωγα : *κοσάφτης*, *-ιάζω* Μύκ. (τὸ β' ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 87), *κούσαυλος* Ἄνδρ. Μύκ. *κουσοδόδης* Ἄνδρ. *κ'σοδόδης* Μύκ. Πβ. καὶ ἐν παιδ. ᾄσμ. : «*κουσοδόδα* babakιά, πόσο δίνεις τὰ κουκκιά;» Μύκ. *κουσόριος* Ἄνδρ. *κοσόριος* Μύκ. *κουσοτσέφαλος* Ἄνδρ. *κοσοτσέφαλος* Μύκ. ἐν ᾄσμ. : «σαρδέλλα *κοσοτσέφαλη*». *Κοσομύτης* καὶ ὡς τοπων. ἐν Μυκ. (Βλ. *Σ. Μενάρδ.*, Τοπων. Μυκ., 250) καὶ *κοσομυτίζω* (φυτόν τι, ἀποκόπτων τὸ ἄκρον), ἢ *κοσοφουδίζω* (τὸ βασιλικό, ἀποκόπτων τὴν «φούνταν», τὸν θύσανον τοῦ θαλλοῦ), *κουσόφτερνος*, *-ιάζω* Ἄνδρ. *κουσ-σονεφρίζω* Κάσ. *κουσάγρελο* Τῆν. (Κελλιὰ) — < **κοσινάγρελο* < *κοτσι*, *-κοτινάγρελο*;) *κοσοτσέρα* Ἄνδρ. *κοσοχείλης* Μύκ. (βλ. *Σ. Μενάρδ.*, αὐτόθ.) *κοσοδρίλα* (=στρόβιλος, «σβούρα» τῶν παίδων) ἀσταθὴς κατὰ τὴν περιδίνησίν του Μύκ. *κ'σουροῦ* (εἶδος μικροτάτου ἰχθύος) < **κουτσουροῦ* Μύκ. (καὶ *Ι. Βογιατζ.*, 87) Τῆν. *Κ'σαθανᾶς* (συνηθέστατον ἐπώνυμον ἐν Μυκόνῳ — ἐκ τοῦ *Κουτσοθανάσης* δι' ἀφομ. προληπτικὴν καὶ διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου *Κουσαθανάσ'ς*. Τὸ ἁπλοῦν *Ἀθανᾶς* < *Ἀθανάσ'ς*. Ἴσως ἐκ τούτου ἀπ' εὐθείας *Κουσαθανᾶς*). Πβ. *κουσαίνω* Μύκ. Σῦρ. (ΧΙΛ 339, 125, *Ι. Βογιατζ.*) ἐν παροιμ. «ὅπως *κουσαίνει* οὖλος ὁ κόσμος, *κούσαινε* καὶ σύ» Μύκ. *Κουσοῦκος* (ἐπών.) Μύκ. *κουσοζῶ*, *κουσοπίνω* Μύκ. «Πάει *κούσα-κούσα*» (ὑποσκάζων) Ἄνδρ. Μύκ. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* δίδει τὸν τύπ. *κουσσά*, προφανῶς ὄχι διὰ τὴν διπλωτικὴν προφ. ἀλλὰ διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν μεταβολήν. Πβ. ἔτι *κουζοκέρας* (ἐκ τύπου **κουτζοκέρας*) ἐν Κύπρῳ (=«τὸ βόδι τὸ *κουτσοκέρατο*» καὶ *κουτσούπι* - *κουζούπι* < **κουτζούπι*). Καὶ ἐν παλ. ἐγγράφοις : *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 112, 5 (ἔτους 1663) : «εἰς τόπον... *Κοσομύτη*». Ὁμοίως 547, 8 καὶ ἑξάκις ἔτι κατωτέρω σταθερῶς, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν παλαιὰν ἐπιβολὴν τῆς μεταβολῆς. Ἐκ τοῦ κώδ. 1769, 27 : «Στέφανος τοῦ *Κοσοκέρη* ὁ υἱός». 1769, 27 : «Νικόλαος τοῦ *Κουσοῦ* Σιφινὸς» (Σιφνιὸς ἢ Σοφιανός;). 1769, 9 : «Γεώργης τοῦ *Κουσαναστάση*». Ἐν κώδ. 1792, 42 : «τοῦ *Κουσούκου* ἀλαγκιᾶ» (=ἀλατζᾶ).

Ἐὰν προσέξωμεν τὰ ἀνωτέρω καταγραφέντα σύνθετα ἐκ τῶν *κουσο* - *κοσο*-, παρατηροῦμεν ὅτι ἐνῶ ἐν Ἄνδρῳ σχηματίζονται διὰ τοῦ *κουσο*-, ἐν Μυκόνῳ τὰ αὐτὰ ἔχουν ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ *κοσο*-, ἤτοι : *κουσάφτης*, *κουσόριος*, κλπ., ἀφ' ἑνός, *κοσάφτης*, *κοσόριος*, κλπ., ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἐν Μυκόνῳ συνηθεστάτη χρῆσις τοῦ *κοσο*- εἰς σύνθετα δηλοῦντα τὴν ἀποκοπὴν μέλους τοῦ σώματος καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ παλ. τοπων. *Κοσομύτης*, ἐνισχύει τὴν ἐκ τοῦ *κοψο*- ἐτυμολογίαν τοῦ *Κ. Ἀμάντου*, Ἀθηνᾶ 28 (1916), Λεξικογρ. Ἀρχ., 124. Πβ. καὶ *Φ. Κουκουλέ*, Ἀθηνᾶ 35 (1923) 196, ἐκ τοῦ *κοτσὸς* < ρ. *κόσσω* - *κόττω*. Τὰ ἐξ Ἄνδρου παραδείγματα ἔχουν τὸ *ου* παρὰ τὸ *κ* : βλ. *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 413 : «Ἂν τὸ *ο* εἶναι πρῶτον καὶ γνήσιον, τὸ *ου* ἐν τῷ συνήθει *κουτσὸς* (οὕτως ἤδη παρὰ *Θεοφάνει* 445, 30 *Κουτσοδάκτυλον*) δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ προηγουμένου οὐρανικοῦ *κ*, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις... ἢ κατὰ τὸ συνών. *κουτσός*, διότι πᾶν ὅ,τι εἶναι *κουτσόν*, εἶναι καὶ *κοψὸν*-*κεκομμένον*, ὡς ἀκριβῶς πᾶν τὸ *μισὸν* εἶναι καὶ *μέσον*

κ(ου)σουλιὰ [1] Ἄνδρ. Μύκ. *κ(ου)σουνάδα* [2] Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ. *κ(ου)σουροῦ* [3] Μύκ. Τῆν. *λούσα* [4] Μύκ. *νυφίσα* [5] Μύκ. Τῆν. *παρασούκλι* [6] Ἄνδρ. Μύκ. Τῆν. *π'συλάδες* [7] Μύκ. *ποδίσσα* [8] Κάρπ. *προβάσι* [9] Ἄνδρ. Μύκ. Τῆν.

κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἁπλῆν λογικὴν σκέψιν». Πβ. πάλιν *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 407, «τὸ *μισάριν* λέγεται καὶ *μεσάριν*, ἀλλὰ τὸ ε ἐν τούτῳ εἶναι ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ *μεσο-* διότι ἡ ἔννοια τοῦ *μισὸς* καὶ τοῦ *μέσος* συμπίπτουσι, π.χ. ὅ,τι ἐκόπη εἰς τὴν μέσην, ἐκόπη τὸ ἥμισυ». Ἐκ τῆς συγχύσεως τῆς ἀρχικῆς ἐτυμ. ἐκ τοῦ *κοψο-* ἢ *κοτσὸς* καὶ τοῦ ἐκ τούτων *κουτσὸς* σχηματίζονται παράλληλοι τύποι διὰ τῶν *κουσο - κοσο-* ἐν Ἄνδρῳ Μυκόνῳ. Ἡ Μύκονος εἶναι συνεπεστέρα, κατὰ ταῦτα, πρὸς τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τῆς λέξεως. Οὕτω δύνανται νὰ ἑρμηνευθοῦν καὶ τονούμενοι τύποι, ὡς π.χ. τὸ *κούσαυλος* < *κόψαυλος*, κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 17, διὰ τῶν *κούτσαυλος* < **κότσαυλος*, διὰ τὸ *κουτσός*. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 115 : *ψ* > *τσ* : *κόψαυλος* (*Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 3, 201) > *κοψαύλης* > *κουτσάφλης*, *κοψώτης* > *Κουτσούττης*... *κοψαύτης* > *κουτσόφτης* (-ο- συνδ. φωνῆεν) *κοψονούρης* > *κουτσονούρης* > *Κουτσούρης*,... *κόψουρον* > *κούτσουρο*.

1. < κοιν. *κουτσουλιά*. Κυρίως πρόφερε *κ'σουλιὰ* καὶ *κ'σουλῶ* Ἄνδρ. Μύκ. *κουσουλῶ* Σῦρ. Ὁ *Ι. Βογιατζ.*, 87; ἔχει ἐκ Μυκόνου τὸν δυσεκφώνητον τύπον *κ'σ'λιά*. Πβ. παρων. *Κουσουλιᾶς* Ἄνδρ. (*Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 3, 7) καὶ *Κ'σουλιᾶς* Μύκ. Κατὰ *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 283, ἐκ τοῦ μεταγν. *κόττυνα* (=σκύβαλα), ὁ ἐκ τοῦ *κόττος* (=ὄρνις)· (πβ. *Κορ.*, Ἐπιστολ. Γ', 286). Κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 2, 198, ἐκ τοῦ *κοττοτσιλιὰ* (=*τσιλιὰ* τῆς κόττας). Πβ. *προβατσουλιὰ* < *προβατοτσιλιά*. Ἐκ τοῦ *κόττυνα* θεωρῶ βεβαιοτέραν τὴν προέλευσιν τῆς λ. *κούσουλο* Μύκ. (ἀλλαχοῦ *κούτσουλο*=κάρφος) ἐν φρ. «ἕνα *κούσουλο* bῆκε 'ς τὸ μάτι μου». *Κόττυνα* > *κότσυνα* > *κότσουνα* - *κότσουλα* καί, κατὰ τὸ *κουτσὸς* - *κουτσουλιά*, *κούτσουλα*. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 21 : «Λαρέζος τοῦ *Κούσουλου*» - ἂν μὴ πρόκειται περὶ τοῦ *Κόνσουλου*.

2. < *κουτσουνάδα* πολλαχοῦ ἡ μήκων. Πβ. καὶ *κουτζουνάδα* παρὰ Δουκαγγίῳ, ἐν τῇ σημ. Anemone, Rubrum Papaver (Glosae Botanicae Mss. ex Cod. Reg. 1334) «ἀνεμώνη φοινικῆ, ἡ ἐρυθρὰ *κουτζουνάδα*». Τοῦτο δέ, τὸ μυκόνιον, ἐκ τύπ. **κοτσουνάδα* ἢ **κουτσινάδα* < *κοτσινάδα* (Πάρος) < *κοκκινάδα*. Πβ. *κοτσινίδα* ἐν Μάνῃ. Προφέρεται κυρίως *κ'σουνάδα* ἐν Μυκόνῳ. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ τὸ σπάνιον τῆς μεταβολῆς τσιτακισθέντος *κι*, ὅπερ ἴσως δεικνύει παλαιότερον τσιτακισμόν, σύγχρονον πρὸς τὸν τοῦ *τι*. Τὸ ἐξ Ἄνδρ. παράδ. ἐν *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 2, 178.

3. < *κουτσουροῦ*=εἶδος μικροτάτου ἰχθύος τῶν βράχων. (Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 3. Ὁ αὐτὸς ἰχθὺς ἐν Τήνῳ *κ'σουριὰ* ἡ (ΧΙΛ 824, 123).

4. < κοιν. *λούτσα*=διάβροχος, ὡς ἐν τῇ φρ. «ἐγίνηκα *λούσα*» — εἰ καὶ σπανιώτερον τῶν *σούφτα* - *σούφταμα* (κατὰ τὸ συνών. *μούσκεμα*) *σουφτὸς* καὶ *ἀποστυφτὸς* καὶ *μούλια*. Τὸ *σουφτὸς* ἴσως δι' ἀνομ. ἐκ τοῦ *(ἀπο)στυφτός*, καὶ τὸ *σούφτα* κατὰ τὸ συνών. *μούλια* - *λούσα*. Κατὰ *Κορ.*, Ἀτ. 4, 296, ἀρχ. *λούουσα*, θηλ. μετοχ. τοῦ *λούω*.

5. < *νυφίτσα* : ἰκτίς, ἐν τῇ φρ. «νὰ κάτι bεd'κοί! *νυφίσες*!» (σὰν νυφίτσες!). Καὶ ἐν παροιμ. «οἱ νύφες εἶναι *νυφίσες*» (=κακαὶ ὡς ν.). Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ μεσν. *νυμφίτσα* ὑποκορ. τοῦ *νύμφη*. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 180.

6. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* δίδει τὸν τύπ. *παρασούκλ'* ἐκ Τήνου καὶ *παρασουκλιάζω* ἐξ Ἄνδρου (Ἀνδρ. Χρον. 3, 6-7).

7. < *πιτσυλάδες* (=φακίδες προσώπου). Καὶ ρ. *π'συλῶ* (=ραντίζω δι' ὕδατος ἢ ὑδατώδους ὕλης, ὡς πηλοῦ). Ἐκ τοῦ ἀρχ. *πιτυλίζω*. Βλ. Λεξ. *Liddell-Scott*: «*πιτυλίζειν* γάλα ἐν φύλλοις» *Ἱπποκρ.*, Γυναικ. 2. Ἐκ τούτου *πιτσυλιὰ*, *-λάδα*. Πβ. καὶ «*πισυλὴ* ἀγελάδα» (=«παρδαλὴ») Σῦρος, καὶ *πισ-συλ-λωτὴ* Κάρπ. (Ἀπέρ.).

8. < *ποδίτσα* (=μικρὰ ποδιά, γυν. περίζωμα). Πβ. *ποῖσ-σα* Χίος.

9. < *προβάτσι* Εὔβ. (Κάρυστ.) ἐν Ἀρχείῳ Εὐβοϊκῶν Μελετῶν 3 (1954) 119. Πβ. *Θ. Χελδρ.*, Δημ. ὀν. φυτ., 311 : *προβάκι* ἢ *-τσι* : τὸ χόρτον Statice sinuata Ἀν. Κρήτη, ἐν Κρητ.

προβασουλιὰ [1] ἡ Μύκ. Σῦρ. *φοησ-σάρης* [2] Κάρπ. *χωμασάτσ'* [3] Τῆν. *χωμασερὸς* [4] Κάρπ. *Χωμασοβούνι* [5] Μύκ. *χωμασοκοπριὰ* [5] Σῦρ.

Ἑστία, τεῦχ. 105 (1961) 390 καὶ ἐν Κίτᾳ Μάνης (πληροφ. *Λ. Βαγιακάκου*). Ὁ τύπ. *Προβάσι* ὡς τοπων. Ἄνδρου (Χώρας - ἐκ παλαιοῦ ἐγγράφου ὑποθηκοφυλακείου· βλ. *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 3, 25-6 καὶ *Δ. Πασχάλ.*, Ἀνδρ. γλωσσ.). Ὁ *Ι. Βογιατζ.*, ἔνθ' ἀν., ἑρμηνεύει: «τὸ ἥμερο *προβάσι* εἶναι χόρτον ἐδώδιμον φυόμενον μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχάς, εἶδος Statice. Ὅθεν τοπων. χώρας *Προβάσι*. Ἐν Τήνῳ καλεῖται οὕτω τὸ λάχανον «χοιροβοσκὸς» (Ἐφημ. Φιλομαθ. 10, 195) καὶ ΧΙΛ 428, 97. Ὁ τύπ. καὶ ἐν ΧΙΛ 824, 35 καὶ *προβάσια* αὐτόθ., 248. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἀναφέρει καὶ ἐκ Μυκ. τὸν τύπ., ὅστις καὶ ἐν Πανδώρᾳ 8, 464, ὑπάρχει. Πβ. καὶ *ἀγριοπρόβασο* ἐξ Ἄνδρ. ἐν ΙΛ («ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἄγριος* καὶ ἀγνώστου δευτέρου συνθετικοῦ» — διότι ἐξ ἀγνοίας τῆς τροπῆς ὁ τύπ. *προβάσι* δὲν εἶχε τοποθετηθῆ ὑπὸ τὸ λῆμμα *προβάτσι*). Ὁ *Π. Γεννάδ.* (Φυτολ. Λεξ., 1932) ὁρίζει ὡς *προβατόχορτο* τὸ φυτὸν Χεραρδία ἡ ἀρουραία - «ζιζάνιον ἀλλὰ καὶ νομευτικόν». Τὸν τύπον *προβάσι* καὶ ὁ *Φ. Κ.* ἐν δελτ. τοῦ ΙΛ, ἐξ Ἄνδρου («εἶδος χόρτου ἐδωδίμου μὲ μαλλί») καὶ Τήνου («εἶδος χόρτων ὑποξίνων ἐδωδίμων»). Πβ. καὶ *προβάσα* ἡ, ἐκ Μυκ., ὡς ἐμπαικτικὸν γυναικός, ἐν ᾄσμ. «... τοῦ κάβου ἡ *προβάσα*» < *προβάτσα* Πόρος (ΧΙΛ 428, 97) Κέα (*Θ. Χελδρ.*, Δημ. ὀν. φυτ., 311 : Statice limorium. Πάρος 311 : St. sinuata). Ἐν Θήρᾳ, ὡς ἐν Μυκ., ἡ εὐτελὴς γυνή. Καὶ παρὰ *Π. Γεννάδ.* ἡ St. sin. Καὶ ἐν Σκύρῳ (ΧΙΛ 612, 226) : «ἁλμυρίζον καὶ στυφόν, φύεται εἰς παράλια μέρη». Ἐν Λήμνῳ *προυβάτα* : «ἀμάραντο, μὲ γαλάζια λουλουδάκια, πού τὸ ἀγαποῦν πολὺ τὰ πρόβατα» (ΧΙΛ 453, 33, τοῦ *Ν.'Ανδριώτη*, καὶ ΧΙΛ 626, 33, τοῦ *Κ.'Ανδριώτη*). Πβ. καὶ *προβασιὰ* ἡ, ἐν Μυκ., τὸ φυτὸν τὸ παράγον τὰ *προβάσια* (καὶ παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, 231) καὶ ἐξ Ἄνδρου. Ἐν *Λ. Κατσουρ.*, Κουρσ., 23, 51 (τοῦ ἔτους 1800) ἐκ Σύρου : «Πῆγε στὴν *Προβασιὰ*» (καὶ ἐν στ. 67 καὶ 70 τοῦ αὐτοῦ ἐγγρ.). Ὁ ἀρχικὸς τύπ. εἶναι τὸ ἀρχ. *προβάτειον* ; Κατὰ τὸ Λεξ. *Liddell-Scott*, ἕτερον ὄνομα τοῦ φυτοῦ ἀρνόγλωσσον (*Διοσκορ.* ἐκ τῶν νόθων 2, 153). Ὁ πλησιέστερος πρὸς αὐτὸν τύπος *προβάτι* ἐν Χίῳ (*Κ. Κανελλ.*, Χιακ. ἀνάλ., 95) : «ἐκεῖ βοσκὸς τοῦ ἀπαντᾷ καὶ βόσκανε *προβάτια*». Καὶ ὄν. νησῖδος παρὰ τὴν Ἰθάκην (*Θ. Χελδρ.*, Δημ. ὀν. φυτ., 161. 164).

1. < κοιν. *προβατσουλιὰ* (=κόπρος προβάτου). Ὁ τύπ. καὶ ἡ σημ. ἐν Κρήτῃ (Ζωγράφ. Ἀγὼν 2, 81. ΧΙΛ 310, 355. 554. 79, κλπ.) Νάξ. (ΧΙΛ 548, 266, κλπ.) Κύθν. (ἐν δελτ. *Φ. Κ.*). Χίῳ Θράκῃ (Μαρωνείᾳ ΧΙΛ 605, 25) Ἴμβρῳ (Ἀρχ. Θρακ. Θησ. 6, 236) Λέσβῳ Καρπ. (: *προατσουλέα*). Ἐν Παξοῖς σημαίνει τὸ *προβάσι* (ΧΙΛ, *Μιχ. Λένδια*). Οἱ τύπ. *προβατοτσιλ-λιὰ* Σύμ. *πρατσιλιὰ* Ρόδ. (*Λ. Βρόντ.*, Ροδ., 10) *πραατοτσιλ-λιὰ* Κάλυμν. (ΧΙΛ 727, 55) ἐνισχύουν τὴν ἐκ τοῦ *προβατοτσιλιὰ* < *-τιλιὰ* ἐτυμολογίαν (*τιλῶ - τίλα*), ἂν μὴ διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν ἐκπεσόντος ἀτόνου *ου* ἐσχηματίσθησαν ἐκ τύπου οἷος ὁ (*πουου*) - *βατσ'λιὲς* Σαμοθρ. (ΧΙΛ 454, 9).

2. < κοιν. *φοβητσιάρης*.

3. < *χωματσάκι* (=ὀλίγον χῶμα) ἐν ΧΙΛ *Ι. Βογιατζ.*, 381, 421. Πβ. τοπων. *Χωματσάκια* ἐν Κύθνῳ (*Λ. Βάλληνδ.*, Κυθν., 150). Κατὰ τὸν *Λ. Γεωργακᾶν*, Glotta 31 (1951) 202, ἐκ τοῦ μεταγν. ἑλλην. *χωμάτιον* ἐσχηματίσθη ἡ γεν. *χωματιοῦ* τῆς ὀνομ. *χῶμα*. Πάντως ὁ μυκόν. τύπ. προποιθέτει τροπὴν τσιτακισθέντος *τι*. Πβ. *χωματίτσι* Θρᾴκ. (Αἶν.), κατὰ *Φ. Κουκουλέν*, Ἑλληνικὰ 4, 370, εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν «οἱ παίζοντες συσσωρεύουν ὀλίγον χῶμα».

4. Ἐν φρ. «*χωμασερὸ χωράφι*», τὸ πεδινὸν (βλ. *Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 2, 46. Ἐκ λ. *χωματερὸ(ς)* διὰ τύπου **χωματσερό(ς)*. Ὁ τύπ. *Χωμασοβούνι* (τοπων.) ἐκ Ρηνείας ἀνηκούσης εἰς τὸν δῆμον Μυκόνου καὶ ὑπὸ Μυκονίων καλλιεργουμένης.

5. Ἐν ΧΙΛ καὶ ἐν λ. δὲν ὑπάρχει ἄλλος τύπος. Εἰς παράγωγα ὅμως ἐκ *χωματο-* τσιτακίζεται συχνὰ τὸ *τ* : *χωματσούρα* (=γῆ ἔχουσα ἄφθονον χῶμα) Χίος (Χ Κ) *χωματσουλιὰ* (=ὀσμὴ χώματος, ΧΙΛ 209, 186) Κεφαλλ. Ἴσως ἐκ τοῦ *Χωματσιὰ* (τοπων.) Χίος (Νέα Μονή, *Κ.'Αμάντ.*, Χιακ. γλωσσ., 82). Ἐν Κρήνῃ ἡ λ. σημαίνει ὀσμὴν χώματος (Χ Κ). Ἐν Κύπρῳ (ΧΙΛ 673β, 32) τὴν ὀσμὴν καὶ τὸ ἄφθονον χῶμα, ὑπὸ τύπ. *χωματσᾶ*.

Εἰς τὰ Βουρλὰ (ΧΙΛ) *χωματσᾶς*=εἶδος πτηνοῦ. Ἐν Κύπρῳ τύπ. *χωματσᾶς*=εἶδος παιγνίου μὲ χώματα (*Λ. Σακελλ.*, Κυπρ., 867). Ἐν Σίφνῳ εἰδικὸς ἐργάτης ἀγγειοπλαστείου «ποὺ

Ἐν Ἄνδρῳ καὶ Μυκόνῳ — τοὐλάχιστον ἐκεῖθεν προέρχονται τὰ ἀκολουθοῦντα παραδείγματα — μετεβλήθησαν ἐπίσης τὰ ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ *κασα* [1] — < *(κατσα-)* οὐσιαστικά : *κασάβραχα* [2] Μύκ. *κασάγδαρο* [3] Μύκ. καὶ *κασόγδαρο* [4] Ἄνδρ. *κασ-σάγριλας* [5] Σέριφ. *κασαβρόκος* [6] Μύκ. *κασάρχοδας, -ὁδισσα* [7] Ἄνδρ. *κασόγρια* Μύκ.

Σημειωτέοι ἐπίσης οἱ τύποι τοῦ ἀορίστου τοῦ ρ. *κάθομαι* : *ἤκασα*, κλπ., νὰ *κάσω*, κλπ., *κάσε - κάσετε*, [8] ἐκ Μυκόνου, καθὼς καὶ τὰ εἰς *-ούτσικος* ὑποκορ. ἐπίθετα γενόμενα *-ούσ(σ)ικος*, ὡς : *κοντούσ-σικος* Κάρπ. *ξινούσ'κος* [9] Μύκ. *πηχτούσ'κος* Μύκ. *χοδρούσ'κος* [10] Μύκ., κλπ.

Πβ. καὶ τοπων. *Νερούσ'κα*, ἐν Μυκόνῳ, δηλοῦν τόπον ἔνθα ὀλίγον ὕδωρ ἀναβλύζει, ὅπερ καὶ ὁ ἴδιος διεπίστωσα ἐπισκεφθεὶς τὴν μικρὰν πηγὴν ἐπὶ βράχου πλησίον τοῦ βορείου φάρου τῆς νήσου εὑρισκομένην. Ὁ *Σ. Μενάρδος*, ἐν τῷ Τοπων. Μυκ. δὲν ἀναγράφει τὸ τοπων. τοῦτο.

Πβ. *Νερούτσικα* ἐν Λέσβῳ καὶ *Νερούτζικο* ἐν Κρήτῃ, ἂν ὀρθῶς ἀντὶ διὰ τοῦ

βγάζει χῶμα». (ΧΙΛ). Πβ. Κυπριακὰ Χρονικά, 193 : «φαίνεταί μου, ἀδελφούλη μου, εἶσαι *χωματσιασμένος* (=σκονισμένος, γρ. *-τσα-*). Ἐν Κρήνῃ (ΧΙΛ) «βουνὸ *χωματσιάρικο*=μὲ χῶμα». *Χωματσίδα* ἐν Δαρδαν.=βῶλος χώματος (Χ Κ). *Χωματσ'δόβουλος* < **χωματιδόβωλος* Ἴμβρ. (ΧΙΛ 497, 95). Ὁ *Ν. Ἀνδριώτης* (Ἀρχ. Θρᾳκ. Θησ. 20 [1955] 239), ἐτυμολογεῖ ἐκ τῶν *χωματίδα+βῶλος*. Πβ. *Γ. Χατζιδ.*, Λεξικογρ. Ἀρχ. 3 (1916) 108 : *χωματσίτικος* μετουσιαστ. «Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ *χωματσίτικος, αἱματσίτικος, κρεατσίτικος, πατατσίτικος, μαλαματσίτικος* πρὸ τοῦ ἑξῆς *τ* κατ' ἀνομ. Ἂν μὴ ἀκολουθῇ ἄλλο *τ*, τὸ πρῶτον μένει ἀπαθές, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι δι' ἀνομοίωσιν ἐτράπη τὸ *τ* εἰς *τσ*.» Ὁ *αὐτός*, Einleit., 427, *χωματσίτικο*=πήλινο.

1. Βλ. ΕΛ ἐν *κατσο-* «ὡς α' συνθετ. μὲ τὴ σημασία «ζαρωμένος» : *κατσό-πρινος, (σ)κατσό-χοιρος*· ἀπὸ τὸ θέμα *ἀκανθο-* τοῦ *ἄκανθα* (*Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 149 κέξ.)». Ἡ μεταβολὴ εἰς *σ* ἐνισχύει τὴν ἐτυμολογίαν, ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ *θ* — ἂν δὲν πρέπῃ νὰ προσφύγωμεν εἰς τὸ *κατσί, -ιάζω*. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 130 : *νθ* > **ντσ* > *τσ* : *ἀκανθόπρινος* > **ἀκαντσόπρινος* > *κατσόπερνος*, ὑποκ. τὸ *κατσοπέρνι*.

2. < κοιν. *κατσάβραχα*.

3. Ἡ λ. σημαίνει μικρόσωμον ἀπισχναμένον ἄνθρωπον.

4. Κατὰ *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον. 2, 149, ἡ μικρόσωμος γυνή.

5. Ὁ *κατσάγριλας*, ἡ ἀγριελαία. Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 1.

6. < *κατσαμπρόκος*, ἐργαλεῖον ὑποδηματοποιΐας. Ἐξ ἰταλ. *caccia brocca* ;

7. Βλ. *Ι. Βογιατζ.*, Ἀνδρ. Χρον., 2, 149 : «*κασάρχοντας* ὁ, πληθ. οἱ *κασαρχόντοι*, θηλ. ἡ *κασαρχόντισσα*=ἄρχοντας, ἀλλὰ μὲ ἔννοιαν ὑβριστικήν. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι τὸ ἐπίθ. *κατσὸς*=ζαρωμένος». Πβ. *Κασάρχος* ἐπών. ἐν Τήνῳ (ἐκ δημοτολ. 1832) ΧΙΛ 824. Δὲν ἀποκλείεται ὡς ἀρχικὸν τὸ *καψάρχοντας*, διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ *ψ*. Πβ. *καψερός, καψόγρια*.

8. < *ἤκατσα - κάτσω - κάτσε*, κλπ. Πβ. *ἔκασε*, ἐκ Σύρου, ἐν δελτ. *Φ. Κ.* Ὁ τύπ. καὶ ἐν Σύμῃ. Ὁ τύπ. *κάσε* καὶ παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, ΧΙΛ 370, 210 ἐκ Μυκ., καὶ ἐξ Αἰγίνης παρὰ *Α. Thumb*, Ἀθηνᾶ 3 (1891) 128: «Περίεργος εἶναι ὁ τύπ. *κάσε* ἀντὶ *κάθισε* ἢ μᾶλλον *κάτσε*. Συνήθως τὸ *τ* δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ *σ* ἐν τῇ Αἰγινητικῇ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσῳ δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἀκριβής». Ἐκ Μυκ. ἐν φρ. : «εὐτὸς δὲν *ἤκασε, κάσε* σύ». «Ἄσε μας νὰ *κάσωμε* σὲ μιὰ γωνιά.» «Ἂς *κάσω* γώ, ἀφοῦ δὲ *γάθεσαι* σύ». Καὶ ἐν ᾄσμ. : «Γιὰ διέ τηνε, γιὰ διέ τηνε, *κάσε* ζωγράφησέ τηνε». Πιθ. ὡσαύτως ὁ ἐξ Αἰγίνης τύπ. *κάσε* < **κάισε* ἢ *κάθ'σε*.

9. < *ξινούτσικος* (=ὑπόξινος) : «τὰ σταφύλια δὲ gουναλιάσανε ἀκόμα, εἶναι *ξινούσ'κα*».

10. < *χοντρούτσικος*, ἐν φρ. «*χοδρούσ'κο* ὕφασμα», ἄλλως *χοδρουλό*. Τὸ *πηχτούσ'κος* ἐν φρ. «*πηχτούσ'κο* ρυζόγαλο».

τσ φέρεται ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Δασκαλογιάννη (βλ. Annuaire Assoc. étud. grecq., 13, 213) : «Λίγ' ἦσαν πού φυλάγασι κ'ἐξάφνου τζ'ἐπλακώσα, καὶ μόνο 'ς τὸ *Νερούτζικο* φθάνου καὶ τζ'ἐστυλώσα». Τὸ *τζ'* ἀντὶ τοῦ *τσ(αὶ)* καθιστᾶ τὴν ὑποψίαν πιθανήν. Πβ. καὶ *Νερούτσικος* τοπων. ἐν Χίῳ (Καρδαμ.) καὶ *νερούσιους* — πρόφ. μᾶλλον *νερούσους* (= κατάρρυτος τόπος, κατὰ πληροφ. *Δ. Λουκοπούλου*, ἐξ Αἰτωλίας) καὶ *νερούτσικο* ὡς προσηγορικόν, τὸ «νεράκι», ἐν Καρυαῖς Θρᾴκης (*Μ. Λουλουδοπ.*, Καρυαί, 195): «Βάνει τὸ σάλιο τ'ς σάπωνα, τὸ δάκρυ τητς *νερούτσ'κο*». Ἐν Νάξῳ καὶ Σίφνῳ θωπευτικῶς τὸ νερὸ λέγεται *νεροντσικάκι*.

Ὁ τύπ. *κριασολιὰ* (= ἡ ἀλλ. *κρεατοελιὰ*) οὐχὶ ἐκ τοῦ δευτέρου δι' ἐνδιαμέσου *κριατσολιά*, ἀλλ' ἐκ τοῦ *κριάσ(ι)*, ὡς λέγεται καὶ ἐν Μυκόνῳ τὸ κρέας.

Ἡ *κασίκα* [1], τὸ *κασ'κάκι* λέγονται παρὰ τὰ συνών. *ζούλα*, *ζούσινο* ἐν Μυκόνῳ. Πβ. *κασ-σίκα* ἐν Ἀπερίῳ Καρπάθου *κασσικάκι* [2] Σερίφ. Τέλος, σημειῶ τὸν τύπ. *ἀσ-σουμά'* [3] ἐξ Ἀπερίου Καρπάθου ὁμοίως.

Ὁ *L. Roussel* [4] καταγράφει τὰ ἑξῆς παραδείγματα ἐκ Μυκόνου : *σουβάλι*, *μπράσο*, *καπάσιος*, *πεσί*, *πεσέττα*, *πέσα* (ὡς συνών. τοῦ προηγ.), *πεσομάνδηλο* (ὅπερ δὲν ἤκουσα, καὶ ὁπωσδήποτε γραπτέον *πεσομάδηλο*), *κουσός*, καὶ *ξὸς* (γραπτέον *κ'σός*), *σπερμασέττα*, *κορισάτσι* (γρ. *κορ'σαϰ'*) *καρρόσα*, *κλοσιές*, *σαδίρ'*, *σιμβῶ - σιμβιὰ* (γρ. *σιβῶ -βιά*), *κασίτσι*, *παπούσια*, *ταράσα*, *νυφίσα*.

2. Παραδείγματα ν(τζ) > (ζ)-ζ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : *ζάκι* [5] Ἀμοργ. (Κατάπ.) Κύζ. Μύκ. Σέριφ. Σίφν. Σχιν. *ζ-ζάκι* [6] Ἰκαρ. Καππ. *ζ-ζάτσι* [7] Χίος (Καρδάμ.) *ζάμι* [8] Ἀμοργ. (Κατάπ).

---

1. Κατὰ *Α. Κορ.*, Ἄτ. 4, 226, «*Κατζίκα*, ξένη λ. Οἱ Οὔγγαροι τὴν ὀνομάζουν *ketschke* καὶ οἱ Γερμανοὶ *kitze*». Ὁ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 66-7, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἀλβαν. *katskets*. Βλ. *Τοῦ αὐτοῦ*, Alban. Wörterb., 185.

2. Τὸν τύπ. δίδει ὁ *Ι. Βογιατζ.* (ΧΙΑ 379, 134).

3. < *ἀτσουμάδα* (=ἀγελὰς) ἐν Νισύρῳ Τήλῳ. Βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου ἔχει ἐκ Καρπ. τὸν ὑπὸ τοῦ *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 183, παραδιδόμενον τύπ. *ἀτσουμάα* καὶ χαρακτηρίζει τὴν λ. ὡς ἀγν. ἐτύμου. Ἐκ Σύμης ἔχει τὸν τυπ. *τσουμάδα*, ἴσως ἀρχικόν. Πβ. *τσουμά'* Ρόδ.

4. Βλ. Cont. Myc., 159.

5. < κοιν. *τζάκι* < τουρκ. *ocak*. Ἐν Μυκ. προφέρεται καὶ *ζάτσι*. Διὰ τὴν Κύζ. βλ. ΧΙΑ 233, 97, ἐν παροιμ. φρ. «κάπνισε τὸ *ζάκι τ'*» (=εἶδε φαγητὸν μαγειρευόμενον ἐντὸς τοῦ μαγειρείου του, κατέστη αὐτάρκης, δὲν ἐπαιτεῖ πλέον).

6. Ὁ *Δ. Λουκόπουλος* ἐν δελτίῳ τοῦ ΑΙΛ (ἐξ ὑλικοῦ συλλεγέντος «ἐξ οἰκοτροφείου» Ἀθηνῶν) δίδει τύπ. *ζάκι* ἐξ Ἰκαρίας, ἀλλὰ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ *Γ. Χατζιδ.* περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου γραφέντα (ΜΝΕ 2,426), πρόφ. *ζ-ζάκι*. Διὰ τὴν Καππ. βλ. *P. Lagarde*, Kleinas., 50.

7. Βλ. *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 18.

8. < κοιν. *τζάμι* < τουρκ. *cam*. Ἐκ τοῦ τύπ. τούτου καὶ *ζαμαρία* ἐν Μυκ. *ζαμένιος* (ἐν φρ. *ζαμένια πόρτα*), *ζαμωτὸ* (=ὑαλόφρακτος ἐξώστης), *ζαμόπορτα*, *ζαμόφυλλα*. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 15: «Θεοδόσης *Ζαμαρίας*». 17 : «Ἰωάννης πόχει τοῦ *Ζαμαρία*». 34 : «Γεώργης τοῦ *Ζαμαρία*». Πβ. *ζ-ζαμόπορτα* *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ *L. Roussel*, Cont. Myc., 159, ἔχει τὸν τύπ. *ζάμι*, ἐνῶ ἐν 107 τοὺς *ζάμ'* καὶ *ξάμ'* -ὁ δεύτερος ἴσως ὁ πρόδρομος τύπ. *ζ-ζάμι*. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148. Τὸ ἐπών. *Ζαμαρίας* πιθ. ἐκ τοῦ *Gian-Maria*.

Δον. Κίμωλ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. *ζ-ζάμι* [1] 'Ηρ. Κάλυμν. Κάρπ. Κῶς (ὕπαιθρ.) Χίος (Καρδάμ.) *ζαμὶ* [2] 'Αμοργ. Μύκ. Τῆλ. *ζ-ζαμὶ* [3] Χίος (Μαστιχ.) *ζάμba* [4] 'Αμοργ. 'Ηρ. Κίμωλ. Σχιν. *ζάba* Μύκ. *ζάπα* [5] Νίσυρ. *ζ-ζάπα* [6] Σύμ. *ζαναμbέτης* [7] 'Αμοργ. 'Ηρ. Σχιν. Χίος (Χαλκ.) *ζαναbέτης* [8] Μύκ. *ζ-ζαν-ναπέτης* [9] Κῶς *ζάντα* [10] Μύκ. *ζελάτης* [11] Κάσ. *ζιλάτης* [12] Νίσυρ. *ζέπη* [13] Δον. 'Ηρ. Κρήτ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. *ζ-ζέπη* 'Αλικαρν. 'Αμοργ. Κῶς *ζερεμὲς* [14] 'Ηρ. Μύκ. Σῦρ. ('Ανω) *ζ-ζερεμὲς* [15] Χίος *ζιέρι* [16] 'Αμοργ. Μύκ. Νίσυρ. *ζ-ζιέρι* [17] Κῶς

---

1. 'Ο *Φ. Κ.*, ἐν δελτ. τοῦ ΑΙΛ, δίδει ἐξ 'Ηρ. τὸν τύπ. *ζάμι*. Προσωπικῶς ἤκουσα τὸν *ζ-ζάμι* αὐτόθι. 'Εν τῷ ὑπ' ἀριθ. 370, 2 ΧΙΛ (Κων/ως) ὑπάρχει ἐκ Καρπ. ὁ τύπ. *ζάμι*, ὅστις γραπτέος διὰ διπλοῦ ζ, ἐν τῷ στ. : «'Εκεῖ 'χει πύργον γυάλινον μὲ κρυσταλλένια *ζάμια*». 'Ο *Κ. Diet.*, Sporad., 58, ἔχει τὸν τύπ. *ζάμι* ἐκ Καλ. καὶ Κῶ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *ζ-ζάμι* (βλ. ΧΙΛ 727, 26 τοῦ *Α. Καραναστ.* καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, Φωνητ. Κῶ, 60). 'Ο αὐτὸς Diet. παραθέτει, ἔνθ'ἀν., 59, τὸν τύπ. *ζάμι* καὶ ἐκ τῶν «δυτ. νήσων».

2. < κοιν. *τζαμὶ* (=τέμενος) < τουρκ. *cami* : ΧΙΛ 221, 62 (ἐκ Τήλου) : «Τρέμουν τῆς Πόλης τὰ *ζαμιά*, τῆς Σμύρνης τὰ *γιοφύρια*». Τὸ ἐξ 'Αμοργοῦ, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ. : «ἀπάνω σ' ἀψηλὸ *ζαμὶ* νὰ πᾷς, *bογιαζιδάκι*...»

3. Βλ. *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 18.

4. < κοιν. *τζάμπα* (=δωρεὰν) παρὰ τὸ *τσάμπα* < τουρκ. *caba*. 'Ο ἐξ 'Ηρ. τύπ. ἐν δελτ. *Φ. Κ.* τοῦ ΑΙΛ.

5. Βλ. *Γ. Καζαβ.*, Νισύρ. λαογρ., 154, ἐν παροιμ. «*ζάπα* ξίδι, κι ἀπὸ μέλι πιὸ γλυκό».

6. Κατὰ πληροφ. *Δ. Χαβιαρᾶ*, ἐν δελτ. ΑΙΛ, ἐν φρ. «*ζ-ζάπα* ζωὴ» (ἐπὶ τῶν παρ' ἐλπίδα διασωθέντων).

7. < κοιν. *τζαναμπέτης* (=δύστροπος) < τουρκ. *cenabet*. 'Ο ἐξ 'Ηρ. τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, ΧΙΛ 200, 178. 'Εν 'Αμοργ. (Κατάπ.) καὶ θηλ. ἐν στ. : «Μωρὴ διαβόλου κόρη καὶ *ζαναμbέτισσα*».

8. 'Εξ οὗ καὶ *ζαναbετιὰ* (=ἡ ἰδιότης τοῦ ζ.), αὐτόθ.

9. Βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητικ. Κῶ, 60.

10. < κοιν. *τσάντα* < τουρκ. *çanta*, διὰ τοῦ *τζάντα*.

11. < *τζελάτης* - (*τζουλάτης*, ἀλλαχοῦ) < τουρκ. *cellât* (=δήμιος, ἐν μεταφ. σημ. τοῦ τυράννου): «'Αλλοίμονο κι ἂ δὲ γενῇ αὐτὸ πού 'άλ-λει ὁ νοῦς μου, | μονάχος μου θὲ νὰ 'ενῶ *ζελάτης* τοῦ κορμιοῦ μου». Βλ. Δωδεκαν. λύρ. Ι, 153. 68. 153.

12. Βλ. *Γ. Καζαβ.*, Νισύρ. λαογρ. 186.

13. < *τζέπη* < τουρκ. *cep*, ἐξ οὗ κοινότερον *τσέπη*, ἐκ τῆς αἰτ. *τὴν τζέπη* ἐκληφθέντος τοῦ *τζ* ὡς προελθόντος ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ *ν* τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ *τσ*. Πβ. καὶ *ζεπώνω* Μύκ., παρὰ τὰ συνών. *bουζοῦ* - *bουζουδιάζω* (=ὑφαρπάζω ξένα χρήματα). 'Ο *L. Roussel*, Cont. Myc., 160, ἐρωτᾶ : «ἡ *τζέπη* > *ζζέπη* > *ζέπη*;». Τὰ ἐκ Κῶ παραδ. *ζ-ζέπη* καὶ *ζ-ζεπών-νω* ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. 'Ο ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148.

14. < *τζερεμὲς* (=ζημία, πρόστιμον) < τουρκ. *cereme*. Πβ. *παλιο-ζ-ζερεμὲς* 'Ηρ., ὑβριστικῶς περὶ ἀνθρ. 'Ο ἐκ Σύρου τύπ. ἐν *Α. Κατσ.*, Κουρσ. 19, 18 (τοῦ 1736) : «θέλει παιδευτῆ σκληρά... καὶ μὲ παιδεία καὶ μὲ *ζερεμέ*». 'Ο *Κ. Κανελλ.*, Χιακ. ἀνάλ. 297, γράφει μὲν *ζερεμὲς* ἐν τῇ παροιμ. «σκότωνε λωλούς, πλήρωνε *ζερεμέδες*», ἀλλ' ἐν σελ. 472 παραθέτων χωρίον παλ. ἐγγρ. σημειώνει *γκερεμέ*.

15. 'Ο *Σ. Βίος*, ΧΙΛ 200, 178, σημειώνει ἐκ Χίου (ἄνευ ἰδιαιτέρου τοπικοῦ προσδιορισμοῦ) τὸν τύπ. *ζ-ζερεμές*. 'Ο τύπ. *γκερεμὲς* διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ *τζ* ;

16. < κοιν. *τζιέρι* (=ἤπαρ ζώου) < τουρκ. *ciğer*, ἐν φρ. «μοῦ 'πρηξες τὸ *ζιέρι*» (ἢ τὸ σ'κώτι) Μύκ.

17. Βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

ζιεράκι [1] Χίος *ζοβαέρι* [2] Μύκ. *ζουβαέρι* [3] Σίφν. *ζοβαεράκι* [4] Κάσ. *ζοβαερ'κὰ* [5] Μύκ. *ζουβαερ'κὰ* [6] Σίφν.

2/ Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς : *ζαβούνα* [7] Σῦρ. *ζάβουρο* [8] Τῆν. (Κώμ.) *ζανδιλόμος* [9] Κύπρ. *ζάρα* [10] Ἄνδρ. Ζάκ. Ἡρ. Ἴος Κύπρ. Λευκ. Μύκ. Πελοπν. (Ἀνδρίτσ. Μεσσ. Τριφυλ.) Σχιν. Τῆν. (Περαντᾶδ.) *Ζιά* [11] Μύκ. *ζίβα* [12] Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. *ζίρος* [13] Ἡρ. Ἀμοργ. *ἐζόβενος* [14] Νάξ. (Δαμαρ.) *ζόγος* Σίφν. *ζόgος*, *-ζόος* [15] Μύκ. *ζόχος* [16] Ἁλικαρν. *ζοχὸς* Τῆν. *ζουγαδόρ'* [17] Ἤπ. (Ζαγόρ.)

---

1. Βλ. Λαογρ. 8, 202 : «Σὰν προβατάκι τὸ 'σφαξε, σὰν πρόβατο τὸ σφάζει, | σὰν μακελλάρης φοβερὸς τὸ *ζιεράκι* βγάζει».

2. < ἀλλ. *τζοβαέρι* < τουρκ. *cevahir* (=ἀδάμας, πᾶν κόσμημα) ἐν μεταφ. χρήσει, ὡς ἐν βαυκαλ. : «τὸ παιδὶ τὸ *ζοβαέρι* 'ς τὰ νησιὰ δὲν ἔχει ταίρι».

3. Κατὰ πληθ. *ζουβαέρια* ἢ *ζουβαερικὰ* = τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα (ΧΙΛ 160, 17).

4. Βλ. Δωδεκαν. λύρα 1, 120 : «*Ζοβαεράκι* μου χρυσό, ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, | ὅταν φιλῶ τὰ χείλη σου, ἔχω Χριστὸς Ἀνέστη!»

5. Κατὰ τὰ συνών. *χρυσαφικὰ - μαλαματικὰ - ἀσημικὰ* ἡ κατάληξις.

6. Βλ. ὑποσημ. 3 καὶ 5.

7. Βλ. *σαβούνα* ἐν σελ. 112.

8. Βλ. *σαβὶ* ἐν σελ. 112.

9. < ἰταλ. *gentiluomo* (=εὐγενής). Πβ. *σινδιλόμος*, ἐν σελ. 114.

10. < ἀλλαχ. *τζάρα* < ἐνετ. *zara* < ἰταλ. *giara* (=«μέγας πίθος πρὸς ἀποθήκευσιν ἐλαίου», καθὼς γράφει ὁ *Ι. Βογιατζ.* περὶ τοῦ ἐξ Ἄνδρου ἐν ΧΙΛ 389, 8 καὶ 118, 39 (ἐκ Γαυρίου). «φέρει χάριν μείζονος ἀσφαλείας πλείονα ἢ ὁ πίθος ζωνάρια». Πβ. καὶ ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1828 : «βαρέλη ενα μια *ζάρα*» (Ἀνδρ. Ἡμερολόγιον 1925, 94). Ἐν Μυκόνῳ ἦτο ἐν μεγάλη χρήσει ἄλλοτε διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τοῦ ἐλαίου καὶ ὕδατος τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, παρὰ τοῖς χωρικοῖς δέ, τῶν ξηρῶν σύκων. Πβ. καὶ *ζαράτσ'* Μύκ. καὶ «*ζαράκι* τῶν ἐλιῶν» Κίμωλ. Ὁ ἐκ Ζακ. τύπ. ἐν ἐγγρ. τοῦ 18ου αἰ. (Παρνασσ. 16, 443). Τὸ ἐξ Ἴου παράδ. ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1803 : «μία *ζάρα* τοῦ λαδιοῦ» (δίδομεν προῖκα) ἐν Λαογρ. 2, 621. Διὰ τὸ ἐκ Κύπρου βλ. ΧΙΛ 227, 45. Διὰ τὸ ἐκ Λευκάδος ΧΙΛ 295. Διὰ τὴν Πελοπν. τὸ ΧΙΛ 457, 8, τὸ 530, 59 καὶ 531, 90 : «δι' ἔλαιον καὶ οἶνον». Ἐκ Τήνου τύπ. *ζάρα* δίδει καὶ *Α. Κωστάκης*, ΧΙΛ 824, καθὼς καὶ *ζαράκι*. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonet. Rhod., 163 : *giarrah* > *...νdζιάρα*.

11. < *Τζιὰ* (ἡ νῆσος Κέα). Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ., Μυκ., 955, 30 (ἔτους 1668) : «ὁ καντζηλιέρης τῆς κοινότης *Ζίας*». Ἐντεῦθεν *Ζιώτης* ὡς ἐπών. νῦν, ἀλλὰ κυρίως παλαιότερον. Τὸ ἐκ Σίφνου ἐν ΧΙΛ 160, 14. Ἐκ Μυκ. βλ. Ἅγ. Παντελ., 81 : «Ἀντώνης *Ζιώτης* μαρτυρῶ». 102, τοῦ 1805) : «Μανολάκης *Ζιώτης* Μακρῆς». Ἐν ἔγγρ. τοῦ ἔτους 1730 : «Γιώρης *Ζιώτης*». Ἐν κώδ. 1769, 5 : «Ἀντώνης Φρουζέτης πόχει τοῦ *Ζιώτη*». 8 : «Γεώργης πόχει τῆς Καλούδας τοῦ *Ζιώτη*». 13 : «Δημήτρης τοῦ Νικολέττου *Ζιώτη* ὁ υἱός». Ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1769, 7 : «Γεώργης ὁ *Ζιωτάκης*».

12. < κοιν. *τζίβα*.

13. < κοιν. *τζίρος* (=συναλλακτικὴ κίνησις, «νταραβέρι»).

14. < ἑπτανησ. *τζόβενο* < ἐνετ. *zovene* < ἰταλ. *giovine - giovane* (= νέος 14-25 ἐτῶν, κατὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ *Boerio*) ἐν τῇ φρ. «ὁ νέος ἀδερφός μου ὁ *ἐζόβενος*» (ΧΙΛ 421, 6).

15. < κοιν. *τζόγος* < ἐνετ. *zogo* < ἰταλ *gioco* (=χαρτοπαίγνιον). Ὁ πρῶτος τύπ. ἐν *Ι. Βογιατζ.*, 370, 174 καὶ ὁ δεύτερος κατ' ἐμὴν καταγραφήν. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. *ζόγος* ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148.

16. Ἐν *Ν. Κοντοσοπ.*, Ἁλικαρν., 280. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 36.

17. < *τζογαδόρος* (=χαρτοπαίκτης) < ἐνετ. *zogador* < ἰταλ. *giuocatore*. Βλ. ΧΙΛ 552, 97.

ζούντα[1] Χίος (Βροντ. Χαλκ.) *ζουδᾶδος*[2] Μύκ. *ζονταριστὸς*[3] Ἀμοργ.

Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐγγράφων ἐκ Μυκόνου ἔχομεν ὡσαύτως τὸ ἐπών. *Τζιάγος*, ὑπὸ τοὺς τύπ. *Ζιάγος - Ζιάος - Ζάος*[4].

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς : *ζίζικας*[5] Ἀλικαρν. Ἀμοργ. Ἄνδρ. Ἡρ. Μύκ. Σίφν. Τῆν. *ζίζ-ζικας* Χίος (Πυργ. κ.ἀ.) *ζ-ζίζ-ζικας* Ἰκαρ. Κῶς Ρόδ. *ζίζιγας* Ἀμοργ. *ζούζ'κας* Τῆν. (Κώμ.) *σίσικας* Σέριφ. Σῦρ. *σ-σίσ-σικας* Κάρπ. (Ἀπέρ.)

---

1. < ἰταλ. *giunta* (=ἐπίρραμμα ὑφάσματος) παραλλ. τῷ ἐνετ. *zonta* (*Boerio*), ὃ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν. Τὰ ἐκ Χίου ἐν ΧΙΛ 712, 42. Ἐνταῦθα σημαίνει γενικῶς τὸ συμπλήρωμα, ὡς τὸν «κατιμᾶν» : «Τὸ κριὰς ἤτανε ὅλο *ζοῦντες*». Ἐν Μυκ. *σόδα, -άρω* < κοιν. *τσόντα, -άρω*.

2. Βλ. ΧΙΛ 370, 56 ἐν φρ. «τραύα τὸ *ζουδᾶδο* παννὶ = τὸ ὑψηλὸν ἱστίον τῆς λέμβου». Βεβαίως ἐκ τῆς ἐνετ. μετοχῆς *zontado* < ρ. *zontar* < ἰταλ. *giuntare* = προστιθέναι.

3. Βλ. ΧΙΛ 428, 35 : «...=ματιστός, ἀβγατισμένος μὲ ἄλλο κομμάτι (*ζόντα- τσούντα*)».

4. < Ἐνετ. *zago* < λατιν. *diacus* < ἑλλ. *διάκονος*. Βλ. *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 27. Ὁ *Boerio* ἐν λ. *zago* = κληρικὸς ἔχων μόνον τὴν κουρὰν ἢ κατωτέρου βαθμοῦ. Ἐν Παδούῃ ὠνομάζοντο *zaghi* οἱ νεανίσκοι οἱ χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τοὺς ναούς. Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 170, 5 (τοῦ 1664) : «σύμπληο ὁ Ἀντωνέλλος *Ζιάγος*», καὶ 580, 21 (τοῦ 1666). 248, 7 (1685) : «παπᾶ-Σταμάτης *Ζιάγος*». Ἐν κώδ. 1729, 2 καὶ 7 : «Γιάκουμος *Ζιάγος*». Ἐν ἔγγρ. τοῦ 1730 : «Λούκας *Ζιάγος*». 28 : «τοῦ Γιώρη *Ζιάγου*». 49 : «Μᾶρκος *Ζιάγος*». 60 : «Νικόλαος *Ζάου* Ριᾶνος». 67 : Νικολὸς *Ζιάγος* τοῦ Μαθιοῦ». 72 : «παπα-Ἰωσὴφ *Ζιάγος*». 78 : «παπα-Σταμάτης *Ζιάγος*». Ἐν κώδ. 1769, 19 : «Κυριάκος *Ζιάγος*». 28 : «Πέτρος *Ζιάγος* πόχει τῆς Μηλιᾶς» καὶ (ὁ αὐτὸς) «πόχει τοῦ Γρίμπλα». Ἀλλ' ἐν 33: «Γεώργης *Τζιάγος* τοῦ Κυριάκου».

5. < κοιν. *τζίτζικας*. Περὶ τῆς ἐτυμ. τῆς λ. αἱ γνῶμαι διίστανται. Ὁ *H. Pernot*, Chio 1, 294, γράφει σχετικῶς : «Παραδείγματα τροπῆς τοῦ ζ εἰς τζ ἐν τῇ κοινῇ δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω εἰμὴ τὰ *ζίζυφο - τζίτζυφο* καὶ *ζίζικας - τζίτζικας* (παρὰ *Βλάχῳ*). Ἐν τῷ πρώτῳ ἴσως ὑπάρχει ἐπίδρασις ἰταλική, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ὀνοματοποιίας». Ὁ *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 110, ὑποστηρίζει τὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* προέλευσιν : «*τέττιξ* > **τσίτσικας* > τὸν **dζίτσικα* > ὁ *ndζίdζικας* > ὁ *ζίζικας* - ἢ μᾶλλον *ζζίζζικας*». Πβ. ἔνθ' ἀν., καὶ σελ. 161: «ζ-ζ· ἡ φύσις αὐτοῦ ὡς συριστικοῦ ἠχηροῦ καθιστᾷ τὸ ζ ἀρκετὰ ἰσχυρὸν κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἁπλοῦν ζ δὲν ὑπάρχει· οὕτω ἀκούονται μᾶλλον *μαζζί, βυζζί, ζζίζζικας* παρὰ *μαζί, βυζί, ζίζικας*». Ὁ *Ν. Ἀνδριώτ.*, ΕΛ, κάμνει συγκερασμὸν τῶν δύο ἀπόψεων : «τὸ μεσν. *τζίτζικας* < ἀρχ. *τέττιξ* ἴσως μὲ ἐπίδραση τῆς φωνῆς τοῦ *τζι-τζι*». Τὴν δυσκολίαν τοῦ *κ* ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ *γ* (*τέττιγας*) αἴρει ὁ *Α. Tsopan.*, ἔνθ' ἀν., 105, δι' ἀρχ. παραλλήλου παραδόσεως: «*τέττιξ - τέττιγας* > ὁ *τζίτζικας*... Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχ. παράδοσις ἐγνώριζεν ἤδη τὸν μετὰ τοῦ *κ* ἀντὶ τοῦ *γ* (*τέττικ-ος*) τύπ. Πβ. Herw. Lex. s.v. *τέττιξ* hoc vocabulum per *κ* declinasse contendebat Herodianus, Cheroboscus et Theod. BA 1453 s.v. obmovet : ἡ δὲ παράδοσις τῶν ἀντιγράφων (Theocr. et Aristophanis) οὐκ ἔχει οὕτως ἀλλὰ διὰ τοῦ *γ*». Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι ἡ δυσκολία τῆς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* ἐτυμ. ἔγκειται εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τονουμένου ἀρχικοῦ *τε-* εἰς *τσί-*, *τζί-* Πιθ. θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσωμεν ἐξ ὑποκορ. **τεττίκιον* παραλλήλου τοῦ παρ' Ἡσυχ. *τεττίγιον* (ἐν λ. *κερκώπη*· μικρὸν *τεττίγιον* τὸ καλαμαῖον λεγόμενον) : **τεττίκιον* > **τεττίκι* > **τιττίκι* > **τσιτσίκι* (πβ. *τσίτσικας*) > *τζιτζίκι* (πβ. καὶ τὸ *μυρμήκιον-μυρμή(γ)κι*). Ἐκ τούτου κατόπιν καὶ τὸ *τέττιγας - τέττικας* > *τσίτσικας - τζίτζικας* (πβ. *μύρμη(γ)κας - μέρμη(γ)κας*). Ὁ *Ν. Ἀνδριώτ.*, ΕΛ, ἐτυμολογεῖ καὶ τὸν παράλλ. τύπ. *τζίτζιρας* «ἀπὸ τὴ φωνὴ *τζι-τζι*». Μήπως λοιπὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τοὺς τύπ. *σίσικας*, τῆς Σύρου, καὶ *ζίζιρος*, τῆς Κύπρου, ὡς ἀπ' εὐθείας ἐξ ὀνοματοπ. (*σι-σι, ζι-ζι*) προελθόντας ; Ὁ τύπ. *ζίζιρος* παρὰ *Δουκαγγίῳ* : «in Glossis Graeco-barb. ἀκανθίας, τέττιγος εἶδος· θεωρία τοῦ *ζιζίρου*». Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148. Ὁ ἐξ Ἡρακλείας ἐν δελτ. ΑΙΛ τοῦ *Φ. Κ.* Διὰ τὸν ἐκ Χίου βλ. *H. Pernot*, Chio 1, 431 καὶ ΧΙΛ 118, 40. Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60 καὶ 77. Περὶ τοῦ

ζοφὸς [1] Κρήτ. Μύκ. *ζουφὸς* Σῦρ. *ζούφιος* Σέριφ. Τῆν. *ζούφκιος* Ἀμοργ.

4/ Ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας : *ζάζαλο* [2] Μύκ. *ζάνερο* [3] Ἀμοργ. Μύκ. *ζ-ζάνερα* Ἡρ. Κῶς *ζίφος* [4] Μύκ. Χίος (Νένητα) [5] *ζ-ζίφος* Κῶς *ζίφρα* [6] Μύκ.

β/ Ἐν μέσῳ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : *ἀζαμῆς* [7] Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Νίσυρ. Σχιν. *Ἀζαμιὰ* [8] Σίφν. *ἀλαζᾶς* [9] Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. *ἄχαρζος* [10] Κάρπ.

ἰκαρίου, *Γ. Χατζιδ.* ΜΝΕ 2, 426. Ὁ *Κοραῆς*, Ἄτ. 1, 2, ἔχει τὸν τύπ. *ζίζικας* ἐκ Ρόδου, ἐνῶ ὁ *Κ. Diet.*, Sporad., 58, ἐκ Κῶ καὶ Καλύμνου, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *ζ-ζίζ-ζικας* διὰ τὴν Κῶ. Τὸν τύπ. «*ζίζιγας*» ἔχουν οἱ *Δουκάγγιος* καὶ *Somavera*. Ὁ ἐξ Ἀμοργοῦ παρὰ *Κ. Diet.*, Sporad., 59. Ὁ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΛ 361, 226. Ὁ ἐκ Σερίφου *σίσικας* ἐν ΧΙΛ 379 καὶ ὁ ἐκ Σύρου ἐν ΧΙΛ 339. Πβ. *ζιζ'κουμάννα* ἡ, ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 273) παρὰ τὸ *τζίτζ'κας* αὐτόθι.

1. < **τζοφὸς* < **τσοφὸς* < **σοφὸς* < ἀρχ. *σομφός*. Πβ. *Κ. Diet.*, Sporad., 229 : «*ζοφὸς* (=ἄχυμος), περὶ καρπῶν, Μύκ. *Somavera* : ὁ ὡς στυπεῖον. *Byzantios* : *ζοχὸς* laiteron- ὅπερ ὅμως ἐκ τοῦ *σόγχος*. Κατὰ τὸν *Εὐστάθιον*, Ἰλ. Ξ 142, ἐκ τοῦ *σομφὸς* «χαῦνος καὶ ἀραιὸς τὰ ἐντός, ὁποῖόν τι καὶ ὁ σπόγγος καὶ ὁ νάρθηξ». Παρ' *Ἱπποκρ.* *Ἀριστοτ.* σημ. τὸν σπογγώδη». Ὁ ἐκ Σύρου τύπ. ἐν ΧΙΛ 339, 67, ἐν τῇ σημ. τοῦ μαλακοῦ, ἐπὶ δέρματος βοὸς (βυρσοδεψ. ὅρ.). Ὁ τύπ. *ζούφιος* < κοιν. *τζούφιος*, πιθ. κατὰ τὸ συνών. *κούφιος*, ἐν *Ι. Βογιατζ.*, ΧΙΛ 379 καὶ 361. Πβ. καὶ *ζοφαίνω* (=καθίσταμαι ζοφός) Μύκ.

2. < *τζάντζαλο* = «κουρέλι ὄψιμο · μεσν. *τζάντζαλο* < μεσν. *τσάνταλον* < ἰταλ. *cencio* (*M. Triantaphyll.*, Lehnwort., 134). Ἐν παροιμ. : «Πόχει παιδιὰ καὶ *ζάζαλα*, 'ς τὸ γάμο τί γυρεύει;».

3. Πιθ. ἐκ τῆς τουρκικῆς. Βλ. *Κορ.*, Ἄτ. 4, 594 : «*τζάνερα*· οὕτως ὀνομάζομεν σήμερον γένος τι *Προύνων* ἢ *Δαμασκηνῶν*, μὲ λέξιν τουρκικὴν ἢ ταταρικήν, σύνθ. ἀπὸ τὸ *Ἐρὶκ* (=prune) καὶ τὸ *Δσχάν*, κατὰ τὸν Πάλλαν (*Pallas*, 2 Voyag., IV, 196). Εἶναι τῶν Γάλλων la grande brignole violette. Τὸ *Δσχάν*, ὡς τὸ γράφει ὁ Πάλλας (*Dschan erik*), πιθανὸν ὅτι σημαίνει τὸ αὐτό, καὶ τὸ γνωστὸν *Χάν*, ἐπώνυμον τῶν ἡγεμόνων τῆς Σκυθίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ Προῦνον ὡς δηλωτικὸν τῆς ὑπεροχῆς του, Προῦνον βασιλικὸν δηλαδή· ὡς ἄλλοτε ἐλέγετο καὶ εἰς τοὺς Γάλλους, la prune impériale, la prune dauphine...». Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ τύπου βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐξ Ἡρακλ. ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Ὁ *Ν. Ἀνδριώτ.*, ΕΛ, γράφει : «ἴσως *διά - νερο* (=γεμᾶτο χυμὸ)» (*Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 144 κέξ.).

4. < κοιν. *τζίφος* = ἀποτυχία. Τὸ ΕΛ. βλ. *Κ. Krumbacher*, B. Z. 11, 303, τὸ ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχ. ἑλλ. *ψῆφος*. Ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ *τζίφρα*, δι' ὃ βλ. κατωτ. ὑποσημ. 6.

5. Βλ. Χ Κ 3808, 125.

6. < *τζίφρα* = δυσανάγνωστος ὑπογραφή. Ἐκ τοῦ Ἐνετ. *zif(e)ra* < ἰταλ. *cif(e)ra*, κατὰ *Boerio*, συνθηματικὴ γραφή. Βλ. καὶ *Κ. Krumbacher*, ἐν *J. Psichari*, Études de philologie néo-grecque, 347, καὶ ΕΛ : ἐν *τσίφρα* < μεσν. λατιν. *cifra* < ἀραβ. *çifr*=μηδέν, ἴσως ἑλλην. ἀρχῆς (κατὰ *Α. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 77). Κατὰ τὸ Λεξ. *Larousse*, ἐν λ. *chiffre* (=ἀριθμ. σημεῖον, συνθηματικὴ γραφὴ) ἐκ τοῦ ἀραβοτουρκ. *sifr*. Κατὰ τὸ τουρκ. λεξ. τοῦ Muhtar, *sifir*=science imaginaire de devination

7. < κοιν. *ἀτζαμῆς*=ἄπειρος, ἀδέξιος. Κατὰ τὸ ΙΛ, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸν τύπον μόνον ἐκ Νισύρου, ἐκ τοῦ τουρκ. *acemi*.

8. Βλ. *Κ. Diet.*, Sporad., 353: «καὶ μένα μὲ παντρέψαν κάτου στὴν *Ἀζαμιὰ*» (=*Ἀτζεμιά*, τὴν Περσίαν).

9. < κοιν. *ἀλατζᾶς* < τουρκ. *alaca*, κατὰ τὸ ΙΛ,... «ὕφασμα ἐξ οἱασδήποτε ὕλης μετὰ ποικίλων χρωματιστῶν ραβδώσεων ἢ τετραγωνιδίων». Πβ. καὶ «*ἀλαζαδένιο* πουκάμισο» Μύκ.

10. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀνέξοδος. Βλ. *Ε. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 183. Πβ. σελ. 142, ὑποσημ. 1 τοῦ ἀνὰ χεῖρας.

γλεζὲς [1] Ἀμοργ. (Χώρ.) Μύκ. *Καραζαριὰ* ἡ *-Καραζᾶς* [2] Ἀμοργ. Κουφον. *κοζά(μ')* [3] Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. *μαζούνι* [4] Ἀμοργ. Μύκ. *μαζ-ζούνι* Κουφον. Κῶς *μεζίτι* [5] Ἀλικαρν. Ρόδ. *βαζάκι* [6] Μύκ. *βαζάγι* Ἀμοργ. *παζ-ζάκι* Κῶς *βαζανάκης* [7] Ἡρ. Κουφον. Μύκ. *παζανάτσης* Ἀλικαρν. *παζάρια* [8] Μύκ. *παζ-ζάρια* Κῶς Χίος (Καρδάμ.) *πελεζίτσι* [9] Ἀλικαρν. *τέζερης* [10] Ἀμοργ. (Κατάπ.) Μύκ. *τέζ-ζερης* Χίος (Πυργὶ)*τέζ-ζερη* ἡ Κῶς *δέζερες* ὁ (πληθ. *δεζέροι* οἱ) Σῦρ. *δέζερης* Ἀμοργ.

Ἅπασαι αἱ λέξεις αἱ λήγουσαι εἰς -τζῆς, εἴτε αὐτούσιαι τουρκικαὶ εἴτε μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν: *ἀβζῆς* [11] Μεγίστ. Σῦρ. *ἀβιζ-ζῆς* Χίος (Καρδάμ.) *βιόλαζης* [12] Ἀμοργ. Δον. Ἡρ. Κουφον. Σχιν. *βιολιζῆς* Μύκ. *γανοζῆς* [13] Ἡρ. *γανουζῆς* Ἀμοργ. *γεμιζῆς* [14] Ἀμοργ. Δον. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. *γεμιζ-ζῆς* Κῶς *κιμινζῆς* Κάρπ. *γενατιζῆς* [15] Ἀμοργ. Μύκ. *γιαρδιμιζῆς* [16] Μύκ. *γλυκαζῆς* [17] Ἀμοργ. (Κατάπ.)

---

1. < κοιν. *γλε(ν)τζὲς* < τουρκ. *eğlence* (ΕΛ).

2. Τοπων., ἀπὸ τοῦ κατόχου τῶν κτημάτων *Καρα(τ)ζᾶ*.

3. < κοιν. *κοτζά(μου)* (= τόσον μέγας) < τουρκ. *koca* (=παλαιός, μέγας, γέρων), ἐν φρ. «*κοζὰ γάδαρος*» Ἡρ. Ὁ παλαιὸς δήμαρχος Ἀθηναίων *Κ. Κοτζιᾶς*, ὅστις συχνὰ ἐπεσκέπτετο τὴν Μύκονον, ὠνομάζετο πάντοτε *Κοζιᾶς* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Πβ. καὶ *Κοζιάδαινες*=θυγατέρες τοῦ μυκονίου πλοιάρχου *Κοζιᾶ*.

4. < κοιν. *μαντζούνι* < τουρκ. *macun*, κατὰ τὸ ΕΛ : «ἤδη τοῦ 16ου αἰώνα, δυναμωτικό». Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

5. < κοιν. *μετζίτι* < τουρκ. *mediciye*=νόμισμα κοπὲν ὑπὸ Ἀβδουλμετζὶτ (Ἀθηνᾶ 62, 289). Πβ. ἐκ Μυκ. παρων. «ὁ Παναγιώτης ὁ *Μεζίτης*». Βλ. περὶ τοῦ ἐκ Ρόδου ἐν *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 162 : *d* > *ι* : *mejidye* > *μεζιτιὲς* (=φέσι ἀξίας ἑνὸς *mejit*), *mejit* > *μεζίτι*.

6. < κοιν. *μπατζάκι* (=σκέλος περισκελίδος) > τουρκ. *bacak* (=κνήμη) ΕΛ.

7. < κοιν. *μπατζανάκης* (=σύγγαμβρος) < τουρκ. *bacanak* (ΕΛ). Ὁ ἐξ Ἀλικαρν. τύπ. ἐν Ἀθηνᾷ 62, 295.

8. < κοιν. *παντζάρι(-α)* ἢ *κοκκινογούλι(-α)* < τουρκ. *pancar* (ΕΛ). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 18.

9. < *μπιλετζίκι* < τουρκ. *bilecik*=ψέλιον (Ἀθηνᾶ 62, 295).

10. < κοιν. *τέντζερης* (=χύτρα) < τουρκ. *tencere* (ΕΛ). Πβ. *τεζερέδια* Μύκ. Τὸ ἐκ Σύρου παράδ. ἐν ΧΙΛ 339, 164 : «ἔχου' σκάλ' τοῦ καμ'νάρη, μὰ ἔχου' τσαὶ *δεζέροι*» (ἐν οἰκίᾳ τινός). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *H. Pernot*, Chio, 1, 431.

11. < *ἀβτζῆς* (=κυνηγός). Βλ. ΙΛ ἐν λ.

12. < *βιόλατζης* (=ὁ παίζων βιολὶ) παρὰ τὸ *βιολιτζῆς* κατὰ τὸ *βιόλα*, ἐξ οὗ ἐτυμολογεῖ τὸ ΙΛ μὴ παραθέτον τοὺς ἐμοὺς τύπους. Πληθ. *βιολαζῆδες*. Πβ. καὶ *βιολαζῆς* Δον. καὶ *ὀργαναζῆς*, *-ιζῆς* Ἀμοργ.

13. < κοιν. *γανοτζῆς* ἢ *γανατζῆς*, ἐκ τοῦ *γανώνω* καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. *-τζῆς*, κατὰ τὸ *γανωματής*. Πβ. *καλαϊζῆς* περαιτέρω, καθ' ὃ καὶ κατὰ τὸ συνών. *χαρανᾶς* τὸ *γανα-* ἢ καὶ δι' ἀφομοίωσιν.

14. < *γεμιτζῆς* - *γκεμιτζῆς* < τουρκ. *yemici* (ΕΛ). Ὑπάρχει ὅμως καὶ παράλλ. τύπος *gemici*. Ἐξ ἑκατέρου τούτων οἱ ἑλλ. *γε-γκε*. Παροιμ.: «τοῦ *γεμιζῆ* μὴ φᾷς λεφτά, γιατὶ ἔ' μεγάλο κρῖμα» Ἡρ. Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. *γεμιζ-ζόπουλο* («μοῦτσος») Κάσ.

15. < *γενατιτζῆς* (=πείσμων) παρ' ὃ καὶ *γινατιτζῆς*, ἐκ τοῦ τουρκ. *inat* (=πεῖσμα) καὶ τῆς καταλ. *-τζῆς*.

16. < *γιαρντιμιτζῆς* (=βοηθὸς) < τουρκ. *yardimci*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδ. φθόγγου *ι* παρὰ τὸ *μ*.

17. < *γλυκατζῆς* (=ζαχαροπλάστης) ἐν τοπων. «ἡ Παναγία τοῦ *Γλυκαζῆ*».

δυναμιτιζῆς[1] 'Αμοργ. (Κατάπ.) *καλαϊζῆς*[2] 'Αμοργ. 'Ηρ. Σχιν. *καπνουζῆς*[3] 'Αμοργ. Μύκ. *καφεζῆς*[4] 'Αμοργ. 'Ηρ. Μύκ. *καφεζ-ζῆς* 'Ικαρ. Κῶς *καφενεζῆς* Μύκ. *λασπι(ζ)-ζῆς* Σέριφ. *βογιαζῆς*[5] Δον. Μύκ. *μβογιαζῆς* 'Αμοργ. Λέρ. *μπογιαζ-ζῆς* Κῶς Χίος (Πυργὶ) *μβουμβουρζῆς*[6] Λειψ. *δαβαζῆς*[7] Μύκ. *ὀργαναζῆς*[8] 'Αμοργ. *ὀργανιζῆς* 'Αμοργ. *παραγαζῆς*[9] 'Αμοργ. Λέρ. *πιριονιζῆς*[10] Κουφον. *ρακεζῆς*[11] 'Αμοργ. 'Ηρ. *ρακεζεύω* 'Αμοργ. Δον. 'Ηρ. *Σαλιμιζῆς*[12] Μύκ. *φαναρζῆς*[13] 'Αμοργ. Κῶς Μύκ. *φουρνελλαζῆς*[14] Δον. Κουφον. *χαϊριζῆς*[15] 'Αμοργ. Μύκ. *χωραταζῆς*[16] 'Αμοργ. Μύκ. *χωρατ-ταζ-ζῆς* Κῶς.

---

1. < *δυναμιτιτζῆς*=ὁ ρίπτων δυναμῖτες, ἄλλως *φουρνελλαζῆς*, εἰ καὶ ὁ πρῶτος λέγεται περισσότερον περὶ τοῦ ἐκ τῆς λέμβου διὰ πυρίτιδος ἁλιεύοντος.

2. < *καλαϊτζῆς*, παρὰ τὸ κοιν. *καλαντζῆς* (=κασσιτερωτής). Πβ. *γανοζῆς*. Συνών. καὶ *χαρανᾶς*, εἰς τὰς νήσους.

3. < *καπνουτζῆς*=καπνοκαλλιεργητὴς (ἐκ τῶν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐγκατασταθέντων προσφύγων καπνοκαλλιεργητῶν ἐν Μυκόνῳ).

4. < κοιν. *καφετζῆς* (*καφε*+*τζῆς*, ἐνῶ *καφενεζῆς* < *καφενὲς*- ἐκτὸς ἂν ἐκ τουρκικῶν ἀρχικῶν ἀμφότερα). 'Ο τύπ. *καφενεζῆς* καὶ παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, 77.

5. < *μπογιατζῆς* < τουρκ. *boyacı*. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. σημαῖνον «ψάρι ποὺ ρίχνει γαλάζια βαφὴ ὅταν τρέχη», ἐν ΧΙΛ 700β, 86. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, 21: «"Αννα τοῦ *Μπογιαζῆ*» καὶ 1769, 7 : «Γιάκουμος τοῦ *Μπογιαζῆ*». 8 : «Γεώργιος *Μπογιαζῆς*». 32 : «'Αντριὰς τοῦ Γιάκουμου *Μπογιαζῆ*». 'Ο ἐκ Κῶ τύπ. ἐν Λαογρ. 14 (1952), 238. Πβ. τύπ. *βογιαζιδάκι* ἐν 'Αμοργῷ : «'Απάνω σ' ἀψηλὸ ζαμὶ νὰ πᾷς, *βογιαζιδάκι*» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Πβ. *μπολιαζῆς* ἐν Κιμώλῳ. 'Ο ἐκ Χίου τύπ. ἐν *H. Pernot*, Chio, 1, 431.

6. 'Εν ΧΙΛ 700γ, 260 : «εἶδος σκυλλόψαρου φέροντος μελανὰς κηλῖδας».

7. < κοιν. *νταβατζῆς* (=ἐραστὴς - ὑποστηρικτὴς ἱεροδούλων ἢ ἐν γένει ἀνηθίκων ἀνθρώπων, ἐνεργειῶν, «παλληκαρᾶς»).

8. < *ὀργανατζῆς* - *ὀργανιτζῆς* (=ὀργανοπαίκτης) ἐν ᾄσμ. «μὴ μὲ δέρνης, μάννα, μὲ τ' ἀργαλειοῦ τ' ἀδί, | κ' ἐγὼ θὰ τόνε πάρω τὸ *βαλι-οργαναζῆ*». Πβ. *βιόλαζης*, -*ιζῆς* 'Αμοργ.

9. < *παραγατζῆς* (=ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὸ *παραγαζήδικο* καΐκι, τοῦ παραγαδιοῦ). Βλ. ΧΙΛ 700β, 86 καὶ 77.

10. < *πριονιτζῆς* (=ὁ ἐργαζόμενος μὲ πριόνι), διὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ*.

11. < *ρακιντζῆς* (=ὁ παρασκευάζων ἐκ τῶν στεμφύλων τὸ ρακί, ὅστις *ρακεζεύει* εἰς τὸ *Ρακεζό*- «'ς τὸ ρακεζὸ *ρακεζεύομε*» Δον. ἢ *ρακεζήδικο*). Πβ. *Ρακεζά*, τὰ τοπων. ἐν 'Ηρ. Βλ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779) : «μὲ τὶς μισὲς *ταράσες* καὶ τὸ *ρακεζίδικον*» (καὶ ἐν 5, 7, 13 ὁ τύπ.). Πβ. 1206, 5 (ἔτους 1670) : «σπίτι... εἰς τὴν ἱποθεσίαν... Παναγιὰ τοῦ *Ρακεζῆ*» καὶ 1598, 1 (1674) : «τοῦ Γεώργη τοῦ *Ρακεζῆ*». 'Εν ἐγγρ. 'Αγ. Παντελ., 84 (1742) : «ἡ 'Αβιολέττα τοῦ *Ρακεζῆ*». 79 (1712): «σύμπληος ὁ *Ρακεζῆς*». Πβ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1702, 2 (1778) : «ἕνα κατώγι εἰς τὴν κοντράδα τῆς Παναγίας τοῦ *Ραγκεζῆ* τοῦ *Χαζη-Λοΐζου*». 'Αλλά : 372, 2 (1665) : «μὲ τὸν *Ραγκετζῆ*», καὶ 4 : «ὁ ἄνωθεν *Ρακεντζῆς*».

12. Παρων. ἀνθρώπου κάμνοντος ἐπιδεξίους κινήσεις κατὰ τὴν πάλην, *σαλίμια* < κοιν. *τσαλίμια*< τουρ. *calim*=côté tranchant de l'épée, air, ton, κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *S. Muhtar*.

13. < κοιν. *φαναρτζῆς* (=φανοποιός). Πβ. *φαναρτζήδικο* (=τὸ ἐργαστήριόν του, φανοποιεῖον). Λέγεται καὶ *φαναρᾶς* ὁ ἀσκῶν τὴν τέχνην. Πβ. παρων. *Φαναροῦ*, ἐκ Μυκόνου πάντα.

14. < κοιν. *φουρνελλατζῆς* (=ὁ ἐργάτης τοῦ λατομείου ὁ τοποθετῶν τὰ φουρνέλλα, τοὺς δυναμίτας ἀνατινάξεως). Πβ. *δυναμιτιζῆς* καὶ *λαγουμιζῆς* παρὰ *Somavera*.

15. < *χαϊριτζῆς*, ὁ κάμνων *χαΐρια* (=διευκολύνσεις) ὁ διευκολύνων, βοηθῶν τοὺς ἄλλους. Τὸ θηλ. «γυναῖκα *χαϊριζίδισσα*» Μύκ.

16. 'Ο λέγων χωρατά, ὁ ἀστειολόγος, κοιν. *χωρατατζῆς*, θηλ. *χωραταζοῦ* Μύκ.

Ἰδιατέρως σημειοῦμεν τὴν λίαν συνήθη λ. *χατζῆς* [1] ἀπαντῶσαν ὑπὸ τὸν τύπον *Χαζῆς* εἰς παλαιὰ ἔγγραφα Μυκόνου καὶ ἀκουομένην ἐν Ἀμοργῷ Κιμώλῳ, Σχινούσσῃ *Χαζ-ζῆς* Κάρπ. Κῶς.

Ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων : *Μποσταζῆς* [2] Μύκ. *Ντεμερζῆς* [3] Μύκ. *Χαλαβαζῆς* [4] Μύκ. Σῦρ. Πβ. καὶ *κουϊμιζῆς* [5] Μύκ. καὶ *λαγουμιζῆς* [6] *Somavera.*

φλιζάνι [7] Ἀμοργ. *φλιζ-ζάνι* Κῶς Χίος (Λιθὶ) *φλεζάνι* Μύκ. *φραζόλα* [8] Ἀμοργ. Μύκ. *χαζάρι* [9] Ἀμοργ. (Αἰγιάλ.) Κάλυμν. Κάρπ. Μύκ. *χαζάρι* Κῶς (Πυλὶ) *χανζάρι* Μακεδ. (Γκριντᾶδ.) — ὅθεν *χαζιαράκι* Κάσ. *χαζεράκι* Τῆλ. *χαζιράκι* Κίμωλ. *χαζαριὰ* Χίος *χαζ-ζαργκιὰ* Χίος (Καρδάμ.) *χαζαρζὰ* Κάλυμν.

---

1. < κοιν. *Χατζῆς* ὡς προσηγορικὸν τῶν προσκυνητῶν τῆς Μέκκας, πρῶτον συνθετικὸν ὀνομάτων. Πβ. *Χαζ-ζάμαλ-λος* (< *χαζ-ζη-Ἄμαλλος*) Κῶς *Χαζ-ζηδημήτρης* - *διαμανδῆς* - *Μπαλῆς* - *Νικολός*, *Χαζ-ζανδώνης* (ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) καὶ *Χαζ-ζηχασάκης* Κάρπ. Πβ. κώδ. ἐκ Μυκ. 1769, 3 : «Ἀντώνης τοῦ Γιάγκου ἐπλέρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντωνάκη*». 6 : «Γιαννούλης πόχει τῆς Πασκουλοῦς ἐπλέρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντώνη*». 10 : «Γεώργης Κουνάνης ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζη-Ἀντωνάκη*.» 11 : «Ἐπλήρωσεν καὶ τὸ ἔλαβεν ὁ *Χαζη-Ἀντωνάκης*.» Ἀλλὰ 22 : «Μᾶρκος Μπαοῦς ὁ *Χατζῆς*.» 1769, 56 : «*Χαζῆ-Ἀντώνης* Πατῆς» (=Μπατῆς). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1796, 5 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ-Γεώργης* Κανισκᾶς». 1794, 1, 8 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ*-Ἰωάννης Κανισκᾶς». Ἐν Ἁγ. Παντελ., 118 (ἔτους 1779) «*Χαζη*-Ἀλέξανδρος Γριπάρης μαρτυρῶ»· ἀλλ' αὐτόθι καὶ «*Χατζῆ*-Γιώρης Κανισκᾶς». 87 (1775) : «*Χατζη*-Μακάριος Φαμελίτης». 98 (1797) : «Ἰωάννης *Χατζη*-Πέτρου Φωτίου». 102 (1805) : «Ἰωάννης *Χατζη*-Κυριακοῦ». 87 (1775) : *Χατζῆς*. 92 (1808) «εἰς τοῦ *Χατζῆ* τὸ κλεῖσμα».

2. < *μποσταντζῆς* < τουρκ. *bostanci* (=κηπουρός). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 791, 15 (ἔτους 1667) : «Ἰωάννης *Μποσταζῆς*». 1215, 4 (1670) : «Βερόνα συβία τοῦ Μάρκου *Μποσταζῆ*». 1542, 4 (1673) : «Μπεδενιούδα χήρα συβία τοῦ ποτὲ Ἀντώνη *Μποσταζῆ*».

3. < *ντεμερτζῆς*, γνωστοῦ καὶ ὡς ὀν.: *Δεμερτζῆς* < τουρκ. *demirci* (=σιδηρουργός). Ἐν κώδ. 1769, 31 : «Χριστόδουλος *Ντεμερτζῆς*». 47 : «τοῦ Δημήτρη *Ντεμερτζῆ* ὁ υἱός».

4. < *Χαλβατζῆς* < τουρκ. *halveci* (=χαλβαδοποιός). Ἐν κώδ. 1769, 49 : «Ἰωαννίκιος *Χαλαβαζῆς*», καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 22, 26 (ἔτ. 1793) : «Λινάρδος *Χαλαβαζῆς*». Πβ. *Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6 (ἐν ἔγγρ. τοῦ 1509 - ἐπιστολῆ) «τὸν Γιοργι *Χαλαβαζι*», ὅπου παρατίθενται καὶ τά : *Νεράντζι*, *Τζορτζι*, *Καντζιλιερι*, *Βουτζίνο*, *Πονοφάτζος* (=Μπονιφάτσιος, ἀσφαλῶς), «Γεώργιος *Δουράτζος καντζιλιέρις* τις κοινότης».

5. < *κουγιουμτζῆς* < τουρκ. *kuyumcu* (=χρυσοχόος). Ὁ τύπ. ἐν ἐπιγραφῇ παλαιᾶς εἰκόνος τῆς Παναγίας, (εὑρισκομένης εἰς χεῖρας Φλώρας Ἀλ. Γαλούνη, ἐν Μυκόνῳ) δημοσιευθείσης ἐν ἐφημ. «Νέα Μύκονος», φύλλ. Δεκεμβρίου 1961.

6. < *λαγουμιτζῆς*=minatore, συνων. τοῦ *φουρνελλατζῆς*, ὅ. ἰδ. (ὑποσημ. 14, προηγ. σελ.).

7. < κοιν. *φλιτζάνι* < τουρκ. *filcan*. Πβ. καὶ *φλεζάνα* ἡ, μεγεθ. ἐν Μυκ., καὶ *φλεζανάκι* αὐτόθ. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἔχει ἐκ Μυκ. τὸν τύπ. *φλεζάν'*, γρ. *φλεζάν'*.

8. < κοιν. *φρα(ν)τζόλα* < τουρκ. *francala*, ΕΛ.

9. < κοιν. *χα(ν)τζάρι* < τουρκ. *hançer*. Τὸν ἐκ Κῶ (Πυλ.) τύπ. βλ. ἐν *Κ. Diet.*, Sporad., 313 στ. 40 : Καὶ «βγάλλει τὸ *χαζάρι* του 'πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι.» Ἴσως διὰ τοῦ *ζ* ὑποδηλοῖ ὁ σ. τὴν ἐκτεταμένην προφορὰν ζ-ζ. Ὁ ἐξ Αἰγιάλης Ἀμοργοῦ τύπ. ἐν στ. : «μικρὸν δὸ ζῶσαν στὸ σπαθί, μικρὸν καὶ στὸ *χαζάρι*.» Ὁ ἐκ Μακεδ. ἐν ΧΙΛ 56α, 100 : «παλληκάρια διάλιγαν μὶ σπαθιὰ κὶ μὶ *χανζάρια*». Ὁ ἐκ Καρπ. ἐν *Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 1, 18 : «Σούσα μου, μτσὸς σ' ἐσκότωσε μὲ τὸ χρουσὸ *χαζάρι*;» Ὁ τύπ. *χαζιαράκι* ἐν Δωδεκαν. λύρα, 1 167. Ὁ *χαζεράκι* ἐν ΧΙΛ Κων/ως 294, 45 : «Τὸ *χαζεράκι* του 'βγαλεν ἀπ' τὴ λιγνή του μέση». Ὁ *χαζιράκι* ἐξ ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ.: «βγάζει τὸ *χαζιράκι* του, δίδει του μιὰ στὸ στόμα». Ὁ τύπ. *χαζαριὰ* ἐν *Κ. Κανελλ.*, Χιακ. ἀνάλ., 68: «πρῶτα κτυπᾷ τὴν *χαζαριὰ* τσ' ὕστερα ἀνερωτᾷ τον». Ὁ τύπ. *χαζ-ζαργκιὰ*

χαρζανῆς [1] Μύκ. *χαρζιλίκι* Ἡρακλ. Μεγίστ. Μύκ. *χαρζιλίτσι* Ἀμοργ.

2/ Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς : *Ἀλιζερῖνος* [2] Μύκ. *ἀνεβαζάρω* [3] Ἀμοργ. Μύκ. *ἀνηβαζ-ζάρω* Χίος (Καρδάμ.) *ἀνηβαζ-ζαίρνω* Χίος (Καρδάμ.) *βαλίζα* [4] Μύκ. *βιάζο* [5] Λειψ. *βολταζάρω* [6] Μύκ. *βορταζάρω, -αίρω* Κάσ. *βορταζ-ζάρω* Κῶς *βορτεζ-ζάρω* Κῶς *βορτεζάρω* Ἀμοργ. Νάξ. (Τσικαλαρ.) *βολεζάρω* Κουφον. *βολτεζάρω* Δον. *γάζος* [7] Ἀμοργ. Ἴος Θήρ. Μύκ. Τῆν. (Πλατ.) *γάζ-ζος* Κῶς Σύμ. Ἐκ τοῦ *γάζος*, καὶ *γαζάκι* [8] Κουφον. Μύκ. Τῆν. *γαζουνιάζω* [9] Τῆλ. *γαζουνώνω, -ωτός* [10] Μύκ.

ἐν *Σ. Βίου*, ΧΙΛ 200, 11 (=πληγὴ διὰ χ.). Ὁ τύπ. *χαζαρζὰ* ἐν *Κ. Diet.*, Sporad., 323, στ. 16: «τσαὶ τρίτος πσὸ κακὸς φονιὰς τρεῖς *χαζαρζὲς* τοῦ γώνει»· καὶ 21 : «ἐτσεῖνος πού τοῦ βάρεσε τρεῖς *χαζαρζές*, τοῦ λέει». Καὶ 324, στ. 37 : «μόν' εἶναι *χαζαρζὲς* βαρζὲς πού ζατρειζά 'ἐν ἔχουν». Πβ. ἐκ παλ. ἐγγρ. Μυκ. (*Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 459, 20, (ἔτους 1665): «εἰς τόπον *Χαζαράδω*».

1. Ὡς ὄν. ἀνδρὸς ἐν παραμυθ., πιθ. ἐκ τοῦ τουρκ. *harç* (=ἔξοδον, κόσμημα), ὁ ταμίας, ὁ θησαυροφύλαξ. Πβ. *ἄχαρζος* (=ἀνέξοδος), πβ. σελ. 138· καὶ *χαρτζανεύω* ἐν ΧΙΛ 681, 289 ἐκ Βοΐου Μακεδονίας (τοῦ γράφοντος): «ἂν ἔχῃς ροῦχα, βάστα τα· φλουριά, *χαρτζάνεψε* τα» (=ἐξόδευσέ τα). Ἐκ τοῦ *harç* καὶ τὸ *harçlik*, ὅθεν τὸ κοιν. *χαρτζιλίκι*. Ὁ ἐκ Μεγίστης τύπ. ἐν *Λ. Λιαμαντ.*, ΧΙΛ, 184 : «δός με τσ' ἐμέν ἔναπ-*παρσᾶν*, νὰ κάμω *χαρζιλίκι*».

2. < *Ἀλιντζερῖνος* (Πανδώρα 15, 95) δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου, ἐκ τοῦ *Ἀλτζερῖνος* Πελοπν. (Τριφυλ.), «κατ' ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ ἰταλ. *Algerino*», κατὰ τὸ ΙΛ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

3. < *ἀνεβατζάρω* Πελοπν. (Λακων.) ἐν λ. *ἀναβαντζάρω* τοῦ ΙΛ, ὅπερ ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐκ Μυκ. ἐτυμολογοῦν ἐκ τῆς προθ. *ἀνὰ* καὶ τοῦ ρ. *ἀβαντζάρω*. Λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀρχικῆς σημασίας τοῦ ρ. (πλειοδοτῶ, ὑπερθεματίζω) καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐκ τῶν δέκα τύπων τοῦ ΙΛ οἱ τρεῖς μόνον ἄρχονται ἐκ τοῦ *ἀνα-*, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν *ἀνε-*, *ἀνη-*, γίνεται πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ συμφύρσεως τῶν *ἀνεβάζω* - *ἀβαντζάρω*, ἐν τῇ ἰδίᾳ σημ. Τὸ ΙΛ, ἐν τῇ σημ. τοῦ ὑπερτιμῶμαι, ἔχει ἐκ Μυκ. τὴν φρ. «σήμερα *ἀνεβαζάρανε* τὰ κρομμύδια». Οἱ λοιποὶ τύπ. τῆς λ. αὐτόθ.

4. < *βαλίτζα* (πολλαχοῦ κατὰ τὸ ΙΛ) παρὰ τὸ συνηθέστ. *βαλίτσα*, ἐκ τοῦ ἰταλ. *valigia*. Τὸ ΙΛ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

5. Ἐν ΧΙΛ 700γ, 290 : «'ς αὐτὸ τὸ *βιάζο* ἤτανε βιαστικιά». Ἐκ τοῦ *βιάτζο* < ἰταλ. *viaggio*. Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 452, 12 (ἔτους 1665) : «ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἐπουλήθη νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ *βιάζον*». Τὸ «ἤλειπεν» δεικνύει καὶ τοῦ «*βιάζον*» τὸ γνήσιον. Ἐπίσης βλ. ἐνθ'ἀν., 1680, 2 (τοῦ 1669) : «ἐπειδὴ καὶ νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ *βιάζον* τῆς Πόλης». Καὶ ἐν *Λ. Κατσουρ.*, Κουρσ., 4, 10 (τοῦ 1670) : «ἤτον μαζὶ εἰς τὸ ἄνωθεν *βιάζο*».

6. < *βολτατζάρω* ἐν ΙΛ, (ὅπου καὶ ὁ μυκ. τύπ.), < ἰταλ. volteggiare=περιφέρομαι, κλπ. Οἱ ἐκ Κάσ. Κῶ Νάξου τύπ. αὐτόθ. Ὁ τύπ. *βορτεζ-ζάρω* ἐν *Λ. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Οἱ ἐκ Κουφον. Δον. τύποι κατ' ἐμὴν συλλογήν, ἐν φρ. «*βολεζάρει* τὰ χτήματα» (=περιφέρει τὰ ζῷα, πρὸς βοσκὴν) Κουφον. καὶ «νὰ *βολτεζάρωμε*, νὰ μὴ μποροῦμε νὰ μποῦμε 'ς τὸ λιμάνι» (ἐκ διηγ.) Δον.

7. < κοιν. *γά(ν)τζος*, ὅπερ, κατὰ τὸ ΙΛ, ἐκ τοῦ ἑνετ. *ganzo* καὶ ἰταλ. *gancio*. Τοῦτο ἔχει τὸν μυκ. τύπ. καὶ ἐκ Θήρ. Κῶ. Ἡ Κῶς ὅμως δέον νὰ τοποθετηθῇ ὑπὸ τὸν ὀρθότ. τύπ. *γάζ-ζος* (βλ. *Λ. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) ὁμοῦ μετὰ τῆς Σύμης. Πβ. καὶ τύπ. *γάξος* ἐξ Ἠπείρου, ὃν θεωρῶ ὀρθότ. τοῦ ὑπὸ τοῦ ΙΛ αὐτόθι τιθεμένου *γάζιος* - ὀφειλομένου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καταγράψαντος συλλογέως νὰ ἀποδώσῃ διὰ τοῦ *-ζι-* τὸ ξ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΛ 824, 213. 253.

8. < κοιν. *γα(ν)τζάκι*. Ὁ τύπ. δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΛ. Ὁ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΛ 824, 94.

9. < *γα(ν)τζουνιάζω* (=ἀναρριχῶμαι), ἐν ΙΛ.

10. < *γα(ν)τζουνώνω*, ὅπερ δὲν καταχωρεῖται ἐν τῷ ΙΛ. Τοῦτο δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ τὸ τοῦ ΙΛ *γαντζουνωτός*, ἐτυμολογούμενον ἐκ τοῦ οὐσ. *γαντζούνα* καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. *-ωτός*. Ἐκ τοῦ ρ. καὶ τὸ μυκ. *γαζουνωτός*, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΛ.

γαζ-ζουνωτὸς [1] Κῶς *γαζώνω* [2] Κάσ. *γαζ-ζών-νω* [3] Σύμ. *γαζ-ζόκλαδα* [4] Ἰκαρ. *γαζ-ζοπρίναρα* [5] Ἰκαρ. *καβαζάρω* [6] Ἀμοργ. Κουφον. Λειψ. Μύκ. Σχιν. *καβεζάρω* Κίμωλ. Σίφν. *καβαζ-ζαίρω* Σύμ. Τῆλ. *κορτεζάρω* [7] Ἀμοργ. Μύκ. *λέζιος* [8] Μύκ. *λόζια* [9] Κῶς Σέριφ. Σίφν.

---

1. Βλ. ὑποσημ. 10, προηγ. σελ.

2. Βλ. ΙΛ ἐν λ. *γαντζώνω*.

3. Βλ. ΙΛ ἐν λ. *γαντζώνω*.

4. Βλ. *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 426. Ἐκ τοῦ *γαντζόκλαδα*. Τὸ ΙΛ δὲν ἔχει τὴν λ. Βλ. καὶ ΜΝΕ 2, 185, ὅπου τύπ. *κατσοπρίναρο*, ἀπαντῶν ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς εἰς τὰς Κυκλάδας (Νάξ., Σίφν.), τὴν Δωδεκάνησον (Κάρπ. Σύμ. Τῆλ. Ρόδ. Κῶς) Πελ/σον, Κρήτην, Εὔβ. Σκῦρον. Ὁ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν., 1, 150, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *ἀκανθόπρινος*,

5. Ἀκανθωτοὶ πρῖνοι, *γαντζοπρίναρα*. Τὸ ΙΛ δὲν ἔχει τὴν λ.

6. < *καβαντζάρω*, *-αίρ(ν)ω* (=παραλλάσσω, παρακάμπτω κάβον, ἀκρωτήριον καί, μεταφ., ἀντιμετωπίζω ἐπιτυχῶς δυσχέρειάν τινα) ἐν φρ. «*καβαζάρησε* τὸ βαπόρι» — «θὰ κάμωμε λιάκι ὑπομονὴ νὰ *καβαζάρωμε* τὸ gακὸ καιρὸ» Μύκ. «Κάνομε ὅ,τι μποροῦμε, νὰ *καβαζάρωμε* τὸν gαιρὸ» Κουφον. (ΧΙΛ 802, 240, τοῦ γράφοντος). Τὸ ἐκ Λειψῶν ἐν ΧΙΛ 700γ, 267, ἐν τῇ σημ. «κάμπτω τὸ ὕψωμα». Τὸ ἐκ Σχιν. ἐν ΧΙΛ 802, 105 (τοῦ γράφοντος) ἐν φρ. «ἡ Ποθητὴ *καβαζάρησε* ἀποδῶ» (=ἐπροχώρησε καὶ ἀπεκρύβη ἐξ ὑψώματος). Τὸ ἐκ Σίφν. ἐν ΧΙΛ 380, 136 ἐν φρ. «*καβεζάρει* μέσα τὸν κόρφο ἡ πούλεια» (=φθάνει ταχέως εἰς τὸν κάβον — ἀντιστοιχοῦν ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖον). «Πῆγα νὰ *καβεζάρω* ἕναν gάβο» Κίμωλ. (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Τὸ ἐκ Σύμης ἐν ΧΙΛ 78, 87 (*Δ. Χαβιαρᾶ*) : «*ἐκαβάζ-ζαρεν* τόμ-μάστορήν του» (ἐξεπέρασε τὸν διδάσκαλον, τὸν ὑπερέβη). Τὸ ἐκ Τήλου ἐν ΧΙΛ 724, 263 : «ἐσύ τώρα θὰ μὲ *καβαζ-ζάρης* ἕνα σκαλίμ - bαραπάνω». Ὁ *D. Hessel.*, Mots marit., 17, γράφει περὶ τῆς λ. : «ἀναγνωρίζει τις ἐν τῇ λ. δύο ἰταλ. στοιχεῖα, τὸ ἐνετ. *ca(v)o* (< ἰταλ. *capo*) καὶ ἐνετ. *avanzare*, καθ' ἁπλολογίαν δύο ὁμοίων συλλαβῶν. Ἡ σύνθ. λ. δὲν εὑρίσκεται παρὰ *Boerio*». Πιθ. νὰ ἐπέδρασεν εἰς τὴν μεταφ. καὶ τὸ *καταφέρνω*.

7. < *κορτετζιάρω* (=ἐρωτοτροπῶ, «κάνω κόρτε», ἄ. φλερτάρω) < ἰταλ. *corteggiare*.

8. < *λέντζος*, ἀλλαχοῦ, (=ὀπὴ τοῦ πυθμένος λέμβου χρησιμεύουσα διὰ τὴν βύθισίν της πρὸς «στανιάρισμα», σύσφυγξιν τῶν σανίδων φυραγμένων μετὰ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸν ἥλιον). Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπών. ἐμπόρου κεντρικοῦ καταστήματος ἐν Ἀθήναις.

9. < *λό(ν)τζ(ι)α*, συνηθέστ. *λότζα* < ἰταλ. *loggia* ἢ ἐνετ. *loza* (κατὰ τὸν *Α. Maidhof*, Neugr. Rüchwand. roman., 31, < λατιν. *logeum* ἢ *logium* < ἑλλ. *λογεῖον*, κατὰ δὲ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, ἐκ τοῦ ὑστέρου λατιν. *laubia*). Ἡ λ. σημαίνουσα ἀρχικῶς μὲν στοάν, εἶτα δ' ἐν γένει οἴκημα, κατέληξεν, εἰς τὰς νήσους ἰδίᾳ, νὰ σημαίνῃ ἀνοικτὸν χῶρον πρόσφορον εἰς θέαν, θεωρεῖον, ἰδίᾳ πλατεῖαν ἐν μεσοχωρίῳ. Ἐν Κάστρῳ Σίφνου «Πάνω καὶ Κάτω *Λόζια*» αἱ δύο μετὰ στοᾶς πύλαι τοῦ παλαιοῦ τείχους. Ἐν Σερίφῳ, κατὰ *Ι. Βογιατζ.*, ἐξώθυρα μονῆς. Ἡ λ., ἴσως ἐκ τοῦ παραλλ. τουρκ. *loca*, καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ, Ἠπ., ἐν τῇ σημ. τοῦ προχείρου οἰκήματος τῶν βοσκημάτων — ἴσως ὅμως εἰσαχθεῖσα ἐκ τῶν γειτονικῶν Ἰονίων νήσων — καίτοι ἔχει διάφορον σημ. Ὁ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 45, εὑρίσκει τὴν λ. καὶ ἐν τῇ Σερβικῇ. Ὁ ἐκ Πάτμ. τύπ. ἐν ΧΙΛ 690, 49. Ὁ ἐκ Ζακ. ἐν *Γρ. Ξενοπούλου*, Κακὸς δρόμος, 23. Ὁ ἐκ Κῶ, κατὰ πληροφ. τοῦ ἐκεῖθεν συναδ. *Α. Καραναστ.*, ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα τῆς πλατείας, ἐν ᾗ ἡ πλάτανος τοῦ Ἱπποκράτους. Ὁ *Ἰάκ. Ζαρράφτης*, Κώια Α', 57, τὴν αὐτὴν λ. παραδίδει ὡς *Λόζα*. Πβ. καὶ ἐν Ἠπ. (Ἰωάνν.) ΧΙΛ 659, 108 : *λόζια* (=«κοίτη λαγοῦ»), πιθ. πρόφ. *λόζα*, καὶ αὐτόθι (Ἠπειρ. Χρον. 3 [1928], 300 = *λόνζιες* ἢ κρεβάτες (=«καὶ ἄνωθεν τῆς ἔξωτ. κλίμακος δύο μικραὶ ἐξέδραι») καὶ *λόνζα* Αἰτωλ. Ἡ λ. καὶ μεσν. : *Σαχλίκ.*, Γραφαὶ καὶ ἀφηγήσεις, στ. 363 (ἔκδ. *Wagner*, σ. 91): «εἰς ποίαν κούρτην κάθεσαι κ' εἰς ποίαν *λότζαν* εἶσαι». Καὶ παρὰ *Μαχαιρᾷ* (ἔκδ. *R. Dawkins*) 1, 50 : «ἐκάτζαν εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν εἰς τὴν μεγάλην *λόντζαν*». Πβ. καὶ ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 120, 4 (ἔτους 1663) : «ἕνα σπίτι κατωγάκι... εἰς τόπον λεγόμενον *Λόζα*». Πβ. καὶ ΕΛ ἐν λ. *λόζα*, ὡς καὶ *λο-*

λόζα 'Αμοργ. Ζάκ. Πάτμ. *λούζα* [1] Ἄνδρ. Κύθν. Μύκ. Σέριφ. Τῆν. *Λουρέζος* [2] 'Αμοργ. *μαζαδούρα* [3] Λειψ. *μαζαρούδα* [4] Πάτμ. *μαζιαούρα* [5] Κίμωλ. Κῶς *μαζέττα* [6] 'Αμοργ. *μαζουράνα* [7] 'Αμοργ. (Αἰγιάλ. Κατάπ. Κολοφ.) Κουφον. Μύκ. Σίκιν. Χίος *μαζ-ζουράνα* [7] Κῶς Χίος *μαϊζάρω* [8] Μύκ. Σέριφ. *μαϊζέβελος* [9] Μύκ. Πάτμ.

ζέττα (< ένετ. < *lozetta* < ἰταλ. *loggetta*) ἐν στ.: «Πρόβαλε σὺ ἀπ' τὴ gάμαρα κ' ἐγὼ ἀπ' τὴ *λοζέττα*» (ἐκ Βάμου Κρήτης)· ἐν Κάσῳ ὁ ἐξώστης (Δωδεκαν. λύρα 1, 157).

1. < ἀλλαχοῦ *λούντζα* < ἰταλ.; Σημαίνει ἀλλᾶντα παρασκευαζόμενον διὰ τοῦ παχέος ἐντέρου χοίρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται τὸ «ψαρονέφρι» αὐτοῦ μετὰ μυρωδικῶν. Τὸ ἐξ Ἄνδρου παράδ. καὶ ἐν δελτ. *Φ. Κ.* καὶ *Δ. Πασχάλ.*, 'Ανδρ. γλωσσάρ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν *Ε. Γεωργαντοπ.*, Τηνιακά, 26 καὶ ΧΙΛ 824, 101. 290. Πβ. ἐπών. *Λούζας*, ἔνθ'ἀν., 307. Τὸ ἐκ Κύθνου ἐν *'Α. Βάλληνδ.* ΧΙΛ 260, 12. Τὸ ἐκ Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς.

2. < *Λουρέντζος* < *Λωρέντζος* < ἰταλ. *Lorenzo* (< λατιν. *Laurentius*), ὁ ἄλλως *Λαυρέντιος*. Πβ. ἐν Μυκ. *Λουρέτζος* (Καμπάνης) μοναδικόν, ὄνομα τοῦ ἀρχηγέτου οἰκογενείας ἐξ Ἄνδρου, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ ἐγκατασταθείσης. Πβ. καὶ ἐν παλ. ἐγγρ. Μυκόνου, κώδ. 1769, 21 : «*Λαρέζος* τοῦ Κούσουλου», ἐκ τύπ. *Λαουρέντζος;* 'Εν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1654, 3 (ἔτους 1676) : «*Λαρέζος* Κορνάρος». 1690, 2 (1778) : «ἡ Εἰρήνη τοῦ μαστρο-*Λαρέζου*». 1571, 1 (1673) : «τοῦ *Λαρέζου* Χανιώτη». Πβ. καὶ *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ 12, 16 (1697) : «ἡ κερά-Λένη γυνὴ τοῦ Γιώργη τοῦ *Λαρέζου* Συριανοῦ», ἐνῶ ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ. 1654, 1 (1676) : *Λαρέντζος*.

3. 'Εν ΧΙΛ 700γ, 251. Βλ. ἑπομ. ὑποσημ.

4. 'Εν ΧΙΛ 690, 37.

5. Τὸ ἐκ Κιμώλου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Τὸ ἐκ Κῶ, τοῦ *Α. Καραναστ.* 'Η λ. σημαίνουσα τὴν φάτνην ἵππων, κλπ., εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ δύο πηγῶν : τῆς ἰταλικῆς λ. *mangiatora - mangiatoia*, ἥτις ἔδωσε τύπους *(ἀ)μα(ν)τζαδούρα* καὶ *-ρούδα* (δι' ἀντιμετάθεσιν) ἐν Κρήτῃ, Μήλῳ, Σίφνῳ, Πάρῳ, Κύθνῳ κ.ἀ,. καὶ τῆς ἑνετ. *magnaora* (< **magnadora* ἢ *-dura*) ὑπὸ τύπ. *μανιαδούρα* ἐν Μυκ. Τήνῳ, Παξοῖς, Κερκ, κ.ἀ. 'Ο *L. Roussel*, Cont. Myc., 148, ἔχει τοὺς τύπ. *μάντζα - μαντζαδούρα* (=τροφὴ) ἐκ Μυκόνου.

6. 'Εκ τοῦ ἑνετ. *manzeta* (=δάμαλις) παρὰ τὸ ἰταλ. *manzotta* (ὑποκορ. τοῦ *manzo*=μόσχος). 'Ο τύπ. καὶ παρὰ *Somavera*. Πβ. παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, ('Αμοργός, 'Ιστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου, 'Αθῆναι 1918, σελ. 80), καὶ τύπ. *ματζέττα*.

7. < κοιν. *μα(ν)τζουράνα*. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 733, ὁ Διοσκορίδης ἀναφέρει ὅτι ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων *μαντζουράνα*, ὅθεν τὸ ἰταλ. *maggiorana*, τὸ φυτὸν 'Αμάρακον. Κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud., 4, 49, ἐν Χίῳ *μαζουράνα* (*Κ. Κανελλ.*, Χιακ. ἀνάλ., 159) ἐξ ἑνετ. *mazorana* < ἰταλ. *maggiorana*. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 8 (ἔτους 1779) : «Γεώργης *Μαζουρανῆς* ὁ Μαμούνας». 10 : «Γεώργης ρεῖζης *Μαζουρανῆς*». *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1784, 1 (1779): «τοῦ κυρ-Γεώργη ρεῖζη *Μαζουράνη*». 1796, 1, 3 (1779) : «τῆς Μαρίας θυγατρὸς τοῦ Μαθιοῦ *Μαζουρανῆ*». 'Ο ἐκ Χίου τύπ. καὶ ἐν *Σ. Βίου*, ΧΙΛ 200, 155. 'Ο ἐξ Αἰγιάλης ἐν ᾄσμ. : «τὰ βασιλικά της ἠπότιζε καὶ τὶς *μαζουράνες* ἠδρόσιζε» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς).

8. < *μαϊτζάρω* ('Εγκαρὲς Νάξου κ.ἀ., ἐν τῇ σημ. διαχειρίζομαι, ἀποπερατῶ, περιποιοῦμαι) < *μανετζάρω* < ἰταλ. *maneggiare* (*D. Hessel.*, Mots marit., 22, ἐν τῇ σημ. τοῦ manier). 'Ο *Ι. Βογιατζ.* δίδει ἐκ Σύρου τὸν τύπ. *μανετζάρω*, ἐν τῇ σημ. ἀποπερατῶ ταχέως (τὴν δουλειά). 'Εξ 'Αμοργοῦ Σερίφου παραδίδεται τύπ. *μαϊζάρομαι*. «*μαϊζαρισμένος* ἄνθρωπος» = ἱκανός, ἄξιος, ταχὺς εἰς τὴν ἐργασίαν. 'Εκ Νισύρου *μαϊζέρομαι* (=εἶμαι ταχὺς) *μαϊζέρου* (*Γ. Καζαβῆ*, Νισύρ. λαογρ. 191). 'Εν ΧΙΛ 700α, 46, τύπ. ὀρθότ. *μαϊζ-ζέρομαι* (=σπεύδω νὰ τελειώσω τὴν ἐργασίαν μου). Πβ. *Jean Pio*, Παραμ., 153: (οἱ γριὲς) «πάντα *μαϊζάρονται* 'ς αὐτὲς τὶς δουλειὲς» 'Αστυπ. Οἱ τύποι *μαϊτζάρω, -ομαι, -άριση, -μαΐτζο*, πολλαχοῦ. Πβ. σελ. 145, ὑποσημ. 1.

9. < ἰταλ. *maneggevole* (= maniable, traitable, docile, κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*), εὐμεταχείριστος, ἐπὶ προσ. καὶ πραγμάτων. Πβ. *Ι. Βογιατζ.*, 'Ανδρ. Χρον. 2, 201, ὅπου παρα-

μανέζο [1] Σῦρ. *μεζασιόλες* [2] Μύκ. *μεζ-ζοσόλ-λα* Κῶς *μουζ-ζουβὶ* [3] Κῶς *μελιζάνα (-ες)* [4] 'Αμοργ. (Κολοφ. Χώρα) 'Ηρ. Μύκ. Σχιν. *μελιζ-ζάνα* Δον. Κῶς Χίος (Βίκι) *μελιζανάκι* 'Αμοργ. Μύκ. *μελιζ-ζανάκι* Κῶς *μελιζανὶς* 'Αμοργ. Λειψ. *μελιζ-ζανὶς* Κῶς *bουράζα* [5] Μύκ. *bροῦζος* [6] 'Αλικαρν. 'Αμοργ. (Κατάπ. Χώρα) *bρούζινος* Ἴος Μύκ. *μπρουζ-ζένος* Χίος (Πυργὶ) *μπρουζίτικος* Χίος (Χαλκ.) *μπρουζοκούδουνο* Δον. *νεράζι* [7] 'Αμοργ. Μύκ. *νεράζ-ζι* Κῶς *νεραζιὰ* [8] Μύκ. Τῆν. *νεραζὰ* 'Αμοργ. *νεραζ-ζιὰ* Κῶς *νερα(ν)ζούλα* Κάρπ. *νεραζ-ζούλα* 'Ικαρ. Χίος (Μάρμαρ.) *νεραζομαουλᾶτος* Μύκ. Τῆλ.

δίδεται τύπ. *μαϊτζέβελος* ἐξ 'Ανδρ. 'Ο τύπ. τῆς Πάτμου ἐν ΧΙΛ 690, 134 (=βολικός, καλόβολος). Πβ. ὑποσημ. 1.

1. < *μανέτζο* < ἰταλ. *maneggio* (=negociation, affaire). 'Ο τύπ. παρὰ *Ι. Βογιατζ.*, ἐν φρ. «κατὰ τὸ *μανέζο* πού θά 'χη, νὰ ποῦμε κριθάρια» = κατὰ τὸ πλῆθος τῶν προϊόντων. Νομίζω ὅτι σημαίνει κατὰ τὴν συγκομιδὴν πού θὰ ἔχη, τὴν διακίνησιν. 'Αλλαχοῦ *ὁ αὐτός* : *μανέτζο*. Πβ. *μαϊτζο* (ἐκ τοῦ *μαϊτζέβελος* καὶ οὐχὶ τοῦ *maneggio* ἀπ' εὐθείας) = περιποίησις Νάξ. ('Απύρανθ.).

2. < *μετζασιόλα* < ἐνετ. *meza siola* > ἰταλ. ...*suola*, ἐν φρ. «θὰ βάλω *μεζασιόλες*» κοιν. *σόλες* (ἀλλὰ μισές, οὐχὶ ὁλοκλήρου τοῦ ὑποδήματος). Τὸ ἐκ Κῶ παράδ. ἐν *Α. Καραναστ.*, 74. Τὸ ΙΛ, ἐν *ἀμετζεσόλιαστος*, ἔχει τύπ. *μετζεσολιάζω*, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ *suola* - *siola* τύπ. *sola*.

3. < *μουντζουβὶ* < *μεντζουβὶ* < ἰταλ. *benzoino* < *belzuino* (κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, < ἀραβ. *lobentscaui* = ἄρωμα τῆς 'Ιάβας, φυτὸν ἐκ τῶν sferacineae, φυόμενον ἐν Σουμάτρᾳ, 'Ιάβᾳ καὶ Σιάμ. Κατὰ *Κορ.*, "Ατ. 4, 320, *Μεντζουβὶ*=ρητίνη δένδρου (γαλλ. *benjoin*) ἑλλ. τὸ κοινῶς *Στουράκιον*, ἀλλ' εὐωδέστερον τούτου... φέρεται ἀπὸ τὴν νῆσον Σουμάτραν. Κατὰ τὸν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 36, 78, *μεντζουβὶ* > *μουζ-ζουβί*. 'Εν σελ. 44 οἱ τύπ. τοῦ πληθ. *μουζ-ζουβῆιὰ*, *-βῆιὰ*, *-βιὰ* καὶ *-φῆὰ*.

4. < κοιν. *μελι(ν)τζάνα* < ἰταλ. *melanzana* < ἀραβ. *bedengian*, κατὰ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 917. Κατὰ τὸ ΕΛ., ἐκ τοῦ ἰταλ. *melenzana*. Οἱ ἐκ Κῶ τύποι ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. καὶ ἐν ἄσμ. ἐκ Κῶ : «τὰ *μελιζ-ζανιὰ* νὰ μὴν δὰ βάλης πιά.»· καί : «γλυκό, *μελιζανάκι*» Μύκ. Τὸ ἐκ Λειψ. παράδ. *μελιζανὶ* (χρῶμα) ἐν ΧΙΛ 700γ, 266. Τὸ ἐκ Χίου ἐν *Η. Pernot*, Chio I, 296.

5. < *μπουρά(ν)τζα*, κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 465, τὸ φυτὸν *Borago* τὸ καρδιαγωγόν, διὰ τοῦ ἰταλ. *boraggine* (Λεξ. *Ferrari-Caccia*).

6. < κοιν. *μπροῦ(ν)τζος* < μεσν. *μπροῦντζον* < ἰταλ. *bronzo* (ΕΛ). Συνήθη ἐν Μυκ. τὰ *bροῦζα* (= ὀρειχάλκινα σκεύη, καντηλέρια, κλπ.) ἐν φρ. «τρίψε τὰ *bροῦζα*.». *bροῦζος* λέγεται ἐπίσης καὶ ὁ βαρήκοος, καθὼς καὶ ἐν 'Αλικαρν. (*Ν. Κοντοσοπ.*, 'Αλικαρν., 292). 'Εκ τούτου καὶ *bρούζινος* < *μπρού(ν)τζινος*. 'Ο τύπ. *μπρουζ-ζένος* ἐν *Η. Pernot*, Chio I, 431 < *μπρου(ν)τζένιος* ἢ *μπρου(ν)τζέϊνος*. Πβ. καὶ ΙΛ ἐν λ. *ἄντζα* : «διὰ τοὺς τύπους *ἄντζα* - *ἄζα*... πβ. *μπρούντζινος* - *μπρούζενος*». 'Επίσης πβ. κώδ. 1791, 26 : «Φροσυνὼ τοῦ Σικινιώτη ἕνα κανδηλιέρι *μπρούζινον*».

7. < κοιν. *νεράντζι*. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 345-6, τὸ μεσν. *νεράντζιον* (11ου αἰ.) < ἀραβ. *Narundji*, ὅθεν τὸ Λατιν. *Nerantium-Arancium* - ἰταλ. *Arangio*. Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. *νεράντζιον* < ἰταλ. *naranza*, ἰνδικῆς ἀρχῆς. Πβ. καὶ ἐπών. *Νεράζης* Μύκ., τὸ πατρων. *Νεράζαινες* αὐτόθ. 'Ο ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

8. Περὶ ταύτης πβ. προηγ. ὑποσημ. 'Ο τύπ. καὶ ἐν *Κ. Diet.*, Sporad., 315 (ἀριθ. ἄσμ. 11, στ. 23 - ἐκ Μυκ.) : «ἐσέναν ἡ κυράτσα σου 'ς τὴ *νεραζιὰ* πααίνει». στ. 24 : «'ς τὴ *νεραζιὰ* κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾷ την.» στ. 25 : «ὦ *νεραζιά* μου φουνδωτή, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄνθη» — καὶ ἐν στ. 29. 'Ο ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΛ 824, 295 — καὶ ὡς τοπων. 'Ο ἐκ Σίφνου ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939), 148. 'Ο ἐκ Τήλου ἐν Χειρ. Κων/ως 294, 151. 'Ο ἐκ Κῶ κατὰ πληροφ. *Α. Καραναστ.* Πβ. *νεράζ-ζι* ἐν τοῦ αὐτοῦ, Φωνητ. Κῶ, 60. 'Ο ἐκ Καρπ. ἐν χειρ. Κων/ως 663, 6. 'Ο τύπ. *νεραζο-*

πεζουνάτσι [1] 'Αλικαρν. *προβέζα* [2] 'Αμοργ. Μύκ. *προβέζ-ζα* Λέρ. *ρεμέζιο* [3] Σίφν. *ρεμέζο* 'Αμοργ. Δον. Μύκ. *ρεμεζάρω* [4] 'Αμοργ. Μύκ. Σίφν. *στάζος* [5] 'Αμοργ. Μύκ. *Φλουρέζα* [6] Μύκ. *Φραζέσκος* [7] 'Αμοργ. Μύκ. Φολέγ.

Λέξεις (καὶ ὀνόματα) ἰταλικῆς - ἐνετ. προελεύσεως ἀπαντῶσαι εἰς παλαιὰ ἔγγραφα καὶ μὴ ἀκουόμεναι σήμερον (ἐν Μυκόνῳ κυρίως) : *ἀβαρίζια τὰ* [8] Μύκ. *Βαλέζιας* [9] Μύκ.

μαουλᾶτος ἐν ἄσμ. ἐκ Μυκ. : «μηλοστροτζυλοπρόσωπη, *νεραζομαουλάτη*, | τὴ bέτρα στσίζεις μέσ' 'ς τὰ δυὸ μὲ τὸ δεξί σου μάτι». Πβ. καὶ τὸ ἐκ Τήλου ἐν χειρ. Κων/ως 221, ε0 : «νύφ-φη μου, κυρὰ νύφ-φη μου ,*νεραζομαγουλάτη*». 'Ο ἐκ Χίου τύπ. *νεραζ-ζούλα* ἐν *H. Pernot*, Chio 1, 431.

1. < **πετζουνάκι* < *πιτζουνάκι* - *πιτσουνάκι*, ὑποκορ. τοῦ κοιν. *πιτσούνι* < ἰταλ. *piccione*. 'Ο τύπ. ἐν *N. Κοντοσοπ.*, 'Αλικαρν., 297. Πβ. τύπ. *πισούνι* ἐκ Μυκ. Σερίφου.

2. < *προβέντζα* < ** provenzial* (=προβηγκιανὸς) σχηματισθὲν κατὰ τὸ συνών. *τραμουδάνα*. 'Εν Μυκ. σημαίνει τὸν ΒΔ ἄνεμον, τὸν ἄλλως *μαΐστρο*. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. ἐν ΧΙΛ 700β, 121.

3. < *ρεμέτζιο* < ἰταλ. *remeggio* - *remiggio* (= «les rames d'un bâtiment»). Κατὰ τὸ ΧΙΛ 590, 163 (τοῦ *'Αγγ. Κοσμῆ*), «τὰ σχοινία καὶ ἡ λοιπὴ ἐξάρτυσις διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν καὶ τὴν πρόσδεσιν». «Εἴχαμε *ρεμέζα* γερὰ» Δον. «Τὰ *ρεμέζα* τοῦ καϊκιοῦ» 'Αμοργ.

4. 'Εκ τοῦ *ρεμέ(ντ)ζο*, (ὑποσημ. 3) ἐν φρ. «*ρεμεζάρω* τὴ βάρκα - τὸ καΐκι». «Πᾶμε νὰ *ρεμεζάρωμε* τὸ καΐκι» 'Αμοργ.,

5. < *στάντζος* ἀλλ., εἶδος ἱστίου.

6. < ἀλλ. *Φλωρέντζα*, ὑποκορ. τοῦ *Φλώρα* < ἰταλ. *Flora*, *-enza*. Κύρ. ὄν. ἐν Μυκ. συνήθως ὑπὸ τὸν θωπευτ. τύπ. *Φλουρεζὸ* τό. Πβ. καὶ τοπων. «Τῆς *Φλουρέζας* τὸ Νερό». Βλ. καὶ κώδ. 1791, φ. 26 : «*Φλουρέζα* τῆς 'Αρχοντούλας». 1792, φ. 34 : «εἰς ζαφορᾶν ὅπου ἔστειλα τοῦ κερά-*Φλουρεζοῦ*».

7. < ἀλλ' *Φρα(ν)τζέσκος* < ἰταλ. *Francesco*. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι συνηθέστατον καὶ παλαιόθεν ὑπὸ τὸν ἰδιωμ. τύπον καθὼς καὶ τὸ θηλ. *Φραζέσκα*, ὅπερ ἀναγράφεται ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791, φ. 26 καὶ ἐξυπονοεῖται ἐκ τοῦ αὐτόθι *Φρατζεσκὼ* καὶ τοῦ συνήθους σήμερον *Φρασκὼ* < **Φραζ(ε)σκὼ* καὶ τοῦ ἐνδιαμ. *Φραεσκάκι* Κίμωλ., δι' ἀνομ. Πβ. καὶ ἐν Δημοτολογίῳ Φολεγάνδρου τοῦ 1905, ὅπου συχνὰ ἀπαντῶσι τὰ *Φραζέσκος-Φραζέσκα-Φραζεσκῖνα*. 'Εν κώδ. 1729 (ΓΑΚ 127), 1: «'Ιω. Φόσκολος τοῦ *Φραζέσκου*». 5 καὶ 6 : «*Φραζέσκος* Πρωτοπαπᾶς». 51 : «Μᾶρκος τοῦ παπα-*Φραζέσκου*». 43 : «*Φραζέσκος* Φόσκολος». 87 : «*Φραζέσκος* τῆς Μαντελένας». 89 : «*Φραζέσκος* Νάζος». 'Εν κώδ. 1769, 47 : «*Φραζέσκος* τοῦ Διαλισμᾶ γιός». 'Εν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1764, 5 (ἔτους 1775) : «*Φραζέσκος* Κονταρῖνος». 1701, 1 (1778) : «τοῦ *Φραζέσκου* Πετρῆ». 1740, 2 (1778) : «Τὸ 'Ερηνάκι τοῦ *Φραζέσκου* Μουραζάνη» (ἀντὶ Μαζουρανῆ ; ἄλλως ἐκ Μυκ. γνωστοῦ). 'Αλλὰ καὶ ἐν κώδ. 1791, 26 : «*Φρατζέσκα*, *-κὼ* - *Φρατζεσκάκι* τῆς Ζαχαράκη», (γρ. -ράτης). Πβ. σημερ. «τὸ *Φραζεσκάκι* ὁ Τρικαμινᾶς». καὶ 1769, 18 : «'Ιωάννης Βιτάλης τοῦ *Φρατζέσκου*». Πβ. καὶ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1509 (*Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6, ἐκ Σύρου) : «*Φραν-ζέσκος* Καναβαρις».

8. < ἰταλ. *avarizia* (=πρόσθετοι ἀπαιτήσεις) ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 261, 15-16 (ἔτους 1687) : «νὰ πλερώνη καὶ τὰ *ἀβαρίζια* τὰ ἀφεντικά». 605, 8-9 (1666) : «διὰ τὰ χαράτζια τὰ ἀφεντικὰ καὶ ἔτερα *ἀβαρίζια*».

9. < *Valenzia*, ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 2, 10 (1663): «Μποναζούντας *Βαλέζιας*». 1544, 5 (1673) : «τοῦ ἄνωθεν *Βαλέζα*». 188, 3 καὶ 4 : «'Αλέσανδρος *Βαλέζας*». 265, 4 (1688) : « ὁ Γεώργης καὶ ὁ Κωσταντῆς *Βαλέζας*». 347, 4 (1664) : «Νικολὸς *Βαλέζια*». 'Αλλά : 55, 6 (1662) : «ὁποῖος ἄνωθεν *Βαλέτζιος*». 317, 4 (1663) : «ὁ κύρ-'Αλέσανδρος *Βαλέτζιος*». 318, 5 (1664) : «'Αλέσανδρος *Βαλέντζιος*». 264, 3 καὶ 6 (1663) : «ὁ Νικολὸς ὁ *Βαλέντζια*». 1254, 4 (1670) : «Νικολὸς *Βαλέτζια*».

Βενεζιᾶνος [1] Μύκ. *Γίζης* [2] Μύκ. *καζιλλαρία* [3] Μύκ. *καζ-ζιλλαρία* Ἰκαρ. *καζιλλιέρης* Κάσ. *Κωστάζος* [4] Μύκ. *Μαζιπειὸ* [5] Μύκ. *πασεζέρος* [6] Μύκ. *πγεζαρίες* [7] Μύκ. *Πρεβελέζιος* [8] Σῦρ.

---

1. < *Βενετζιᾶνος* < ἐνετ. *Venezzano*, παρὰ τὸ κοιν. *Βενετσ(ι)ᾶνος*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 21, 16 (ἔτους 1787) : «τοῦ καπετανέου τοῦ *Βενεζιάνου*», ἐνῶ ἐν 17: «ὁ καπιτάνιος ὁ *Βενετζιᾶνος*».

2. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο συνηθέστατον ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπ. καὶ σήμερον, ἐξηλληνίσθη παλαιόθεν ἐκ τοῦ *Γκίτζης* (ἐξ ἰταλ. *Ghigi* ; — ὡς ἐλέγετο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τελευταίας ἰταλικῆς κατοχῆς διοικητὴς Ἑλλάδος Ἰταλὸς στρατηγὸς «Γκίτζι») διὰ τὸ δυσεκφώνητον τῶν ἐπαλλήλων ξένων φθόγγων *γκ* - *τζ*. Ὅρα καὶ τὸν ἐκ Τήνου ζωγράφον Νικόλαον *Γύζην*, διὰ τοῦ *υ* γραφόμενον, διὰ ποῖον παρασυσχετισμόν, ἀγνοῶ. Οὕτω ἐν κώδ. 1729, 4 : «Ἀντρέας *Γίζης*». τοῦ 1769, 28 : «Περάκης *Γίζης* τῆς Μυρωδιᾶς» (ἢ Μαρουδιᾶς ;)». 29 : «Πετράκης *Γίζης*». Ἐν ἐγγρ. Ἁγ. Παντελ., 64 καὶ 113, 114 (τοῦ ἔτους 1730) : «Ἰωάννης *Γίζης*». Οὕτω ὑπογράφεται καὶ ἐν ἐν ἐγγρ. τῶν ἐτῶν 1684-1716 (δι' ὃ βλ. *Π. Ζερλέντ.*, Σύστ. Μυκ., 35, 37, 44, 60, 61, 65, 68, 70). Ὁμοίως ἐν Ἁγ. Παντελ., 118 (1779) : «Πέτρος *Γίζης*»· ἀλλὰ 64 (1716) : «Τζάνες *Γκίζης*».

3. Τὰ ὀνόματα *καντζιλλιέρης* - *καντζιλλαρία*, διὰ τὸ ἐπίσημον τῶν διοικ. ὅρων, ἐκ τῶν ἰταλ. *cancelliere*, *-laria*, γράφονται συνήθως διὰ τοῦ *(ν)τζ* (βλ. καὶ Εὑρετήριον *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ.). Ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις συνήντησα ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16, 22 (1707) : «πρεζεντάρεται εἰς τὴ *γκαζιλλαρία* τῆς Μυκόνου». 23 : «κόπια ἀπὸ τὴ *γκαζιλλαρία*». 14, 23 (1701) «τήνε πρεζεντάρω εἰς τὴν *γκανσιλλαρία*» (< τύπ. *καντσιλλαρία*). Τὸ ἀρχικὸν *γκ* ἐκ τῆς μετὰ τῆς αἰτιατικῆς συνεκφορᾶς. Πβ. καὶ ἐν σφραγῖδι : 1710 ΠΕΡΟϹ ΦΩϹΚΟΥΛΟϹ ΚΑΝΤΖΙΛΙΕΡΗϹ ΜΥΚΩΝΟΥ (ἐν Ἁγ. Παντελ., 77). Ὁ ἐξ Ἰκαρίας τύπ. ἐν *Γ. Χατζ.*, ΜΝΕ 2, 426. Ὁ ἐκ Κάσου ἐν ΑΙΛ.

4. < *Κω(ν)στάντζος* < ἐνετ. *Constanzo* < λατ. *Constantius* - *Constantinus*. Πβ. καὶ *Constantisa* ὄν. τοῦ λιμένος - πόλεως Ρουμανίας ὀνομασθέντος πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ *Κωνσταντίας*. Βλ. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 12, 31 (1663) : «*Κωστάζος* Καλογερᾶς» — καὶ 963, 12 (1669). 1758, 2 (1779) : «τοῦ *Κωστάζου* Καλογερᾶ». Ἐν κώδ. 1769, 19 : «*Κωστάζος* Καλογερᾶς». «*Κωστάζος* Λισάρδος τοῦ Νικολοῦ». Ἐν κώδ. 1791, φ. 9: «Θεοδωρούλα τοῦ *Κωστάζου* μία ντουζίνα πλιάτα.» 1792, φ. 35: «τὸ Μαρουλὸ τοῦ *Κωστάζου*». Ἐν κώδ. Φοσκ., 4 : «τοῦ Ἀντώνη τοῦ *Κωστάζου*». 42 : «*Κωστάζος* τοῦ Μπατῆ». 65 : «Νικολὸς Βλάσης τοῦ *Κωστάζου*». Ὑπὸ τύπους μετὰ *(ν)τζ* ἐν Ἀστυπ. (ΧΙΛ 690α, 268) : «θέλ' 'ά σὲ ντύσω, *Κωσταδτζέ*, μάλαμα τσαὶ ντζαφείρι». Ἐν Καππαδοκίᾳ (Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἑταιρ. Α, 719) : «Ἔλειψε τοῦ *Κωστάντσινου* μόν' τὸ μικρὸ δαχτσούλι.» αὐτόθ. 721 : «Τοῦ *Κωσταντσίνου* τὸ παιδί, τὸ μικρὸ *Κωστάντσινο*». Πβ. καὶ *Κωστάντζα* τοπων. ἐν Μάνῃ (ΧΙΛ 628, 19) καὶ παρὰ *Βουστρωνίῳ* (ἔκδ. *Κ. Σάθα*, Μεσν. Βιβλιοθ. 2, 444) : «εἰς τὴν Ἁγίαν Νάπαν, εἰς τὴν *Κωνστάντζα*». Καὶ ἐν Πόντῳ (Οἰνόῃ) Ἀρχ. Πόντου 9, 174: *Κωστάντζα*. Καὶ ἐν Σάμῳ ὄν. γυν. *Κωστάντζα* (*Ε. Σταματιάδ.*, Σαμ. 5, 203) καὶ Χίῳ (*Σ. Βίου*, ΧΙΛ 200, 85) : *Κωστάζος*.

5. Ὡς τοπων. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 881, 6 (1668) : «ἕνα σπίτι... εἰς... *Μαζιπειό*». Ἀλλὰ 159, 5 (1664) : «μία ταράτζα εἰς τόπον *Ματζιπειό*». Ἡ λ. νῦν ἐν Κύπρῳ. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *mancipe*=ἀρτοποιός. Πβ. βυζ. *μαγκιπεῖον* < *μάγκιπος* (< λατιν. *manceps*) διὰ τσιτακισμοῦ.

6. < *πασε(ν)τζέρος* < ἰταλ. *passeggiero*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 9, 5 (1690) : «εὑρίσκουντον ἱμπαρκᾶδοι, διὰ *πασεζέροι* μέσα εἰς τὲς ταρτάνες τὲς φραντζόζικες».

7. Ὁ τύπ. φαίνεται ὅτι εἶναι παράγωγον τοῦ ἐνετ. *piezo* (=ἐγγυητὴς) ἐν ἐγγρ. τοῦ 1697 (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 12, 20) : «ὀμπλιγάρουνται οἱ ἄνωθεν *πγεζαρίες* νὰ τὰ μετρήσουν ἀπὸ τὸ ἔχει τους».

8. < *Πρεβελέντζιος* < *Πριβιλέντζιος*, ὃ ἐκ τοῦ ἰταλ. *privilegio* ; Πβ. τὸ ἐπών. *Προβελέγγιος*. Τὸ παράδ. ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 22, 31 (ἔτους 1795) : «Ἀντώνης *Πρεβελέζιος*» — ἂν καλῶς ἔχῃ ἀναγνωσθῆ. Αὐτόθι ὅμως 23 : «*Προβελέγιος* — ἂν μὴ ἀναγνωστέον *Προβελέζιος* —

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς : *ἄζα* [1] Κάρπ. Μύκ. *ἄνζα* [2] Μακεδ. *ἀζὶ* [2] Κάρπ. Μύκ. *ἀνζὶ* Κάρπ. *ἀζώναρος* [3] Ἄνδρ. Κάρπ. *ἀζώναρας* Μύκ. *ἀζίδα* [4] Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) *ἄζουρας* [5] Ἄνδρ. Μύκ. Ρόδ. (Σάλακ.) Σῦρ. Τῆν. (Κώμ.) *καλικαζάροι* [6] Δον. *κοραζῖνα* [7] Χίος

ἐκτὸς ἐάν, ἀφ' ἑτέρου, ἀνεγνώσθη τὸ πρῶτον ἐσφαλμένως *Πρεβε-* ἀντὶ *Προβελέγιος*. Ἐν Σερίφῳ ἤκουσα τὸ ἐπών. ὑπὸ τύπ. *Πρεβελέγγος* — δι' ἀφομ. πρὸς τὰ ἀκόλουθα ἐπάλληλα ε.

1. Κατὰ τὸ ΙΛ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐν λ. *ἄντζα*, σημαίνει τὴν μεγάλην κνήμην, τὸν μέγαν πόδα, τὸν μηρὸν ἢ τὰ περὶ τὸ σφυρὸν μέρη τοῦ χοίρου. Ἐν Μυκ. σημαίνει τὸ πρὸ τοῦ γόνατος καὶ μετ' αὐτὸ μέχρι τοῦ μεσοκνημίου μέρος τοῦ χοίρου, τὸ ὁποῖον κρατοῦν ὡς χρήσιμον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀχρήστων ἄκρων τοῦ ποδός. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. ἐν λ. *ἀντζὶ* τοῦ ΙΛ, κατὰ τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν ἀστραγάλων μέρος τοῦ ποδός. Ἐκ τοῦ μεσν. *ἀντζίον*, ὁ ἐκ τοῦ οὐσ. *ἀντίον* ἢ *ἀντικνήμιον*, περὶ οὗ παραπέμπει τὸ ΙΛ ἐν λ. *ἄντζα* εἰς *Κ. Ἀμαντον*, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) 112, ἐνῶ τὸ γράφει ὁ *Γ. Χατζ.*, ΜΝΕ 2, 434 ἤδη ἀπὸ τοῦ 1893. Περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ γράφεται ὅτι παράγει τὴν λ. ἐκ τοῦ *ἀντικνήμιον* «κατὰ σύντμησιν», μὲ παραπομπὴν εἰς Ἀθηνᾶν 36 (1924) 185. Ἐν λ. *ἄντζα* τοῦ ΙΛ παρατίθενται οἱ τύπ. *ἄνζα* καὶ *ἄζα* ἐκ Μακεδ. καὶ Καρπ. ἀντιστοίχως. Ὁ *Γ. Χατζιδ.*, Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει : «εἶναι ἀνερμήνευτος... ἡ ἐμφάνισις τοῦ... *τζ* ἀντὶ *ντ* ἐν τῇ *ἄντζα*, *ἀντζὶ* ἀντὶ *ἀντίον*=γαστροκνήμη».

2. Βλ. προηγ. ὑποσημ. 1.

3. Κατὰ τὸ ΙΛ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκόν. τύπον, ἐξ ἀμαρτ. *ἀντζώναρος*, ὅ μεγεθ. τοῦ **ἀντζωνάρι*, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ **ἀντζώνι*+*-άρι* < *ἀντζὶ*+*-ώνι*, εἰς τὰς σημασίας τῆς μεγάλης κνήμης, Κάρπ., μακροῦ ποδὸς Ἄνδρ. Κάρπ., σφυροῦ χοίρου Ἄνδρ. κ.ἀ.

4. < *ἀτζίδα* (δι' ὃν πβ. τύπ. *ἀντζίδα* ἐν Εὐβ. (Κονίστρ. Κύμ. κ.ἀ.) Πελοπν. (Μεσσ. Τσακων.) Πόντῳ (Ἀμισῷ), κατὰ τὸ ΙΛ, τύπ. τοῦ *ἀγκίδα*, ὁ ἰδ. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὁ μυκον. τύπ. Ὁ ἐκ Τήνου εἶναι τύπ. τοῦ κοιν. *ἀτσίδα*, ὁ κατὰ τὸ ΙΛ ἐκ τοῦ *ἰκτὶς* διὰ τῆς αἰτ. *ἰκτίδα*. Τὸν ἔχει καὶ ὁ *Α. Κωστάκης*, ΧΙΛ 824, 65. 250. Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ *κτι* εἰς *τσι*, πβ. καὶ *γαλακτὶς* - *γαλακτίδα* - *γαλατσίδα*. Πβ. καὶ *Α. Κορ.*, Ἀτ. 4, 38. Ἡ λ. καὶ παρὰ *Somavera*. Ὁ πρόδρομος τύπ. *ἀτζίδα* (τοῦ *ἀζίδα*) ἐν Τήνῳ, Χίῳ, κατὰ τὸ ΙΛ. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 110 : *ἰκτὶς* - *ἰκτίδιον* > **ἀχτσίδι* > *ἀτσίδι*.

5. Τὸ ΙΛ ἔχει τὸν τύπ. ὑπὸ λῆμμα *ἄντηρας* Ἀθῆν. (παλαιότ.) Αἴγιν. Εὔβ. (Αὐλωνάρ. Κύμ. κ.ἀ.). Τοῦτο ἔδωκε τύπ. *ἄντζηρας* Χίος *ἄτζουρας* Θρᾴκ. (Αἶν.) Ἴμβρ. Κύθν. Τένεδ. Τὸν τύπ. *ἄζουρας* δὲν ἤκουσα ἐν Μυκ., τὸν ἔχει ὅμως ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἐξ Ἄνω Μερᾶς τῆς νήσου (ΧΙΛ 370, 12). *Α. Κωστάκης* ἐκ Τήνου (ΧΙΛ 824, 47) : *ἀζοῦροι*, οἱ. Ὁ *Γ. Χατζιδ.* μολονότι ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 12, 22, δέχεται τὴν ἐκ τοῦ *ἄνδηρον* ἐτυμολογίαν, ἐν ΜΝΕ 2, 434 γράφει: «ἀνερμήνευτος ἡ ἐμφάνισις τοῦ *τζ* ἀντὶ *νδ* ἐν τῷ *ἄντζηρας* (ἀντὶ *ἄνδηρον*), ὁ ἐν Ἰκαρίᾳ δηλοῖ τοὺς περὶ τὴν ἄλωνα ὀρθοὺς λίθους, ἐν δὲ Κύμῃ λέγεται *ἄνδηρας*)». Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους **ἄντηρο* - *ἄντζουρο* (ὅπερ ἐνισχύεται ἐκ τοῦ ἐν Κύθνῳ *ἄτσηρο*), δι' ὃ βλ. ΙΛ ἐν *ἄντηρας* > *-ος* (*-ας*), ἴσως κατὰ τὸ *γῦρος*. Πβ. καὶ τὰ περὶ τοῦ *ἀντὶ -ἀντζὶ* γραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου *Χατζιδ.*, ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63. Ἀλλ' ἀφοῦ τὸ *νδ* > *ντ* (*ἄνδρας* - *ἄντρας*, κτλ.) διατὶ θὰ ἦτο δυσχερὴς ὁ τσιτακισμὸς τοῦ *ντη* > *ντζη* ; Πβ. *Π. Ζερλέντ.*, Μάντροκάθ. 5 : «ἐν Μυκόνῳ οἱ πέριξ τῆς ἄλω ὀρθοὶ λίθοι καλοῦνται *ἀζοῦροι* (ὁ *ἄζουρας*)... ἡ μάντρα περιεκλείετο διὰ λίθων ὀρθίων μεγάλων οὓς *ἀσίρους* (ὁ *ἄσιρας*) ἐκάλουν» — ἐν Σύρῳ. Ὁ τύπ. *ἄσηρας* καὶ νῦν ἐν Γαλισᾷ Σύρου, κατὰ τὸ ΙΛ. Τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν τῷ ΙΛ *ἄτσηρας* (Ἰκαρ.) < *ἄτζηρας* Χίος. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 129, ὑποσημ. 6 (τοῦ *νδ* > *nd*), γράφει : Ἐδῶ θὰ ἦτο ἴσως ἡ θέσις τοῦ *ἄνδηρος* > **ἄndιουρος* > *ἄζουρας* (;). Πβ. καὶ σ. 195 καὶ 106, ὑποσημ. 1 : τὸ *ζ* τοῦ *ἄζουρας* παρουσιάζει δυσκολίας, ἐὰν ἐν τῇ ἀρχ. ἑλλην. τὸ *ἄνδηρον* εἶναι τὸ ἀντίστοιχόν του. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῇ ἐνδιάμεσος τύπ. **ἄndιουρας* (;)

6. Βλ. καὶ *καλισαγάροι* ἐν σελ. 128.

7. Ἐν φρ. «μάννα μὲ γέννησε, δὲ μὲ γέννησε *κοραζῖνα*» : *Κ. Ἀμάντ.*, Χιακ. γλωσσ., 36,

σκαζόχοιρος [1] Ἀμοργ. Σίφν. Χάλκ. *σκαζ-ζόχοιρος* Χίος *σκαζ-ζόχοιρος* Κῶς *σκαζ-ζόχερας* Ἰκαρ. *ζγαζόχοιρας* Τῆν. (Κώμ.) *σκαγιόχερας* Μύκ. Ἴσως πρὸς ταῦτα συσχετιστέα τὰ *σκαζόγουπα* Δον. Μύκ. (=*γοῦπα* - γῶπα μετρίου μεγέθους) καὶ *Σκάζουρα* Μύκ. (τὰ ἄλλως γνωστὰ *Σκάντζουρα*, ἡ παρὰ τὴν Ἀλόννησον νησίς).

Ὁ *L. Roussel* [2] παραθέτει τά : *καφεζῆς, κουρνίζες* [3], *γάζος, φαναρζῆς, ζέπη, ζάμι*. Ἐπίσης τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ κοιν. *τσομπάνης* : *ζομβάνης* - *τζομβάνης*, ἀρχικῶς *σομβάνης*, ἐξ ὧν οὐδένα ἤκουσα. Τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο *σοβάνης*. Συστηματικοὶ ποιμένες δὲν ὑπάρχουν σήμερον ἐν τῇ νήσῳ, διὸ καὶ ὁ σάλος περὶ τὴν λ. Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τοῦ 18ου αἰ. συνήντησα πολλάκις ἀναγραφομένους «βοσκούς».

Γ'. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Φύσις τῶν φθόγγων τσ, τζ.

Πρὶν ἐπιχειρήσω τὴν ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου, πρέπει βεβαίως νὰ προσδιορίσω τὴν φύσιν τῶν μεταβαλλομένων φωνημάτων. Καὶ ἐν πρώτοις, πῶς δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ἑκάτερον τούτων ; Ὡς ἁπλοῦς φθόγγος ἢ σύνθετος ; Ποία δ' ἡ μεταξύ των σχέσις ;

Ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νέας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβώννης André Mirambel, εἰς τὴν μελέτην του «Τὸ σύμπλεγμα ΤΣ εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικήν» [4], ἤδη διὰ τῆς λ. groupe τοῦ τίτλου ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἁπλοῦ φθόγγου. Ἀμέσως, ἄλλωστε, κατωτέρω γράφει ὅτι οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο «στοιχείων», «ἑνὸς ἀήχου κλειστοῦ (Τ) ὡς πρώτου καὶ ἑνὸς συριστικοῦς (Σ) ὡς δευτέρου». Καίτοι δὲ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ σύμπλεγμα εἶναι «homogène», τὸ γεγονὸς ὅτι δύναται, τῇ ἐπιδράσει προηγουμένου ἐρρίνου — ἐντὸς τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ ἐν τέλει

ὅπου ὁ σ. ἑρμηνεύει τὴν λ. «θῆλυς κόραξ», ἐκ τοῦ *κοραντζῖνα*. Τοῦτο βεβαίως προῆλθεν ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ *κ* ἐν τῷ *κορακῖνα* > *-τσῖνα* καὶ παραλλήλως *-τζῖνα*. Ὁ τύπ. *κορατσῖνες* ὡς μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἐν Κρήτῃ (Ἀθηνᾶ 10, 553) ὁ ἐκ παραλλήλου *κορακίνη* (βλ. *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 68 : *κορατσῖνα ἀντὶ κορακίνη*· καὶ *Τὸν αὐτόν*, ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 1, 135: *κορακίνη* - *κορατσῖνα* (μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἀπὸ τοῦ σχήματος· πβ. *κορώνη*). Ὁ τύπ. *κορατσῖνα* ἐν Κῷ (*Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 57). Ὁ *Βενετοκλ.*, 57, ἔχει τὸν τύπ. *κορατζῖνα* (=τὸ πτηνὸν κάργα) ἐκ Ρόδου. Ὁ *Π. Γεννάδ.* (Φυτολ. Λεξ.) ἐκ τοῦ *κοραντζῖνα* παραπέμπει εἰς *κουρούνα*. Τὸν τύπ. καὶ τὸ Λεξ. *Βλαστ.*, 423. Ὁ τύπ. *κορατζῖνα* (παρὰ τὸν *κουρούνα*) ἐν Μεσσήνῃ (ΧΙΛ 530, 79). Ὁ Λεξικογρ. *Brighenti* ἔχει τύπ. *γοραντζῖνα*. Πβ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 109: *κ'* > *τσ*... *κορακῖνα* > *κορατσῖνα*.

1. κοιν. *σκαντζόχοιρος*. Ὁ τύπ. ἐν Χάλκῃ (*Α. Tsopan.*, 106). Πβ. *σκαζόχοιρος* Ρόδ. *Α. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 130 : *νθ* > *ντσ* > *νdζ* : *ἀκανθόχοιρος* > **σκαντσόχοιρος* > *σκανdζόχοιρος* > *σκαζόχ'οιρος* (παρετ. πρὸς τὸ *σκαζμένος, σκῶ*). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, ΧΙΛ 200, 20. Ὁ ἐκ Σίφνου ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148. Ὁ ἐκ Κῶ ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 55. 60. Ὁ μυκ. δι' ἀνομ. τῶν ἐπαλλήλων σ-ζ-ς. Πβ. ἐκ Τήνου τύπ. *σκαζόχοιρας* καὶ *ζγαζόχερος*, ἐν *Α. Κωστάκη*, ΧΙΛ 824, 173.

2. Βλ. Cont. Myc., 159. Πβ. αὐτόθ. *ζάμι* 59 καὶ *ζάμ'* 107.

3. Προσωπικῶς ἤκουσα μόνον *γουρνίζα*.

4. Βλ. Le groupe TS, 89.

προηγουμένης εὑρισκομένου — νὰ καταστῇ ἠχηρὸν κατ' ἀμφότερα τὰ στοιχεῖά του (ἡ *τσέπη- τὴ(ν) dζέπη*, *καντσιλλαρία* (< *cancellaria*) > *καντζιλλαρία*, ἀποδεικνύει ὅτι οὐχὶ περὶ ἑνὸς συνήθους, ἁπλοῦ καὶ ἀδιαιρέτου, φθόγγου πρόκειται. Καὶ δὲν εἶναι μάλιστα τόσον ἁπλῆ ἡ μεταβολή, ἀφοῦ τὸ πρῶτον στοιχεῖον κατὰ τόπους δύναται νὰ προφερθῇ διττῶς, ὡς *νd* ἢ *d*[1]. Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ κατ' ἀρχὴν παραλληλίζει τὸ «πολὺ νεώτερον» τοῦτο «groupe» πρὸς τὰ ἀρχαιόθεν ὑφιστάμενα τῶν *ξ*, *ψ* (ΚΣ, ΠΣ), ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα σχηματίζονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, προηγουμένου ἐρρίνου *ν*, ἠχηρὰ συμπλέγματα *gζ*, *bζ* (*τὸ(ν) gζέρω - τὸ(μ) bζωμᾶ*), δέχεται[2], εἰδικῶς περὶ τοῦ ΤΣ, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἓν ἁπλοῦν σημεῖον πρὸς δήλωσιν αὐτοῦ[3]. Τοῦτο δέ, ὡς ὁ ἴδιος γράφει καὶ ὡς τυγχάνει γνωστόν, συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, καὶ δὴ τὴν ἀττικὴν καὶ τὰς ἄλλας διαλέκτους, προκειμένου περὶ τῶν Ψ, Ξ, τὰ ὁποῖα ἐγράφοντο, παραλλήλως πολλάκις, καὶ ὡς ΠΣ, ΦΣ (τὸ Ψ) καὶ ΚΣ, ΧΣ (τὸ Ξ). Παρ' ὅλον ὅτι ἐπεκράτησε διὰ τοὺς ἀρχαίους φθόγγους ἡ δι' ἑνὸς σημείου γραφὴ καὶ ὅτι σήμερον δι' ἑνὸς πνεύματος κοινῶς τούτους προφέρομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονὸς τῆς χαλαρᾶς πολλάκις, ἰδιωματικῶς, προφορᾶς τῶν ἀποτελούντων καὶ ταῦτα στοιχείων, ἕνεκα τῆς ὁποίας οὐ μόνον διάσπασις αὐτῶν διὰ τῆς παρεμβολῆς παρασιτικοῦ («συνοδίτου») φθόγγου *ι* μεταξὺ των παρατηρεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀντιμετάθεσις αὐτῶν[4], ὅπερ θὰ ἦτο ἀδιανόητον διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς ἁπλοῦς φθόγγους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὰ τελευταῖα βεβαίως δὲν ἐφαρμόζονται ἀπολύτως πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ΤΣ, τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα συνδέονται ὀργανικώτερον μεταξύ των.

Καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ παραλληλίσωμεν ἀπολύτως τὴν φύσιν τῶν φθόγγων τούτων τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὴν τῶν ἀντιστοίχων τῆς λατινικῆς καὶ δὴ τῆς συνεχείας αὐτῆς, τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, ἐν τούτοις δὲν θεωρῶ ἄσχετον νὰ ἐξετάσω πῶς τοὺς βλέπουν διακεκριμένοι ρωμανισταὶ εἰς τὸν οἰκεῖον χῶρον.

---

1. Ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ συνήθης διὰ τοῦ *τζ* γραφὴ δὲν ἀποδίδει τὴν ἠχηρότητα τοῦ συμπλέγματος πλήρως, ἀλλὰ μόνον συμβατικῶς ὡς πρὸς τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πλέον τὸ *ν* τοῦ *νdζ* δὲν ὀφείλεται πάντοτε εἰς ὑπάρχον προηγούμενον τοιοῦτον, ἀλλ' ἀναπτύσσεται, κατ'ἀναλογίαν, καὶ εἰς λέξεις ἐχούσας ἁπλοῦν *τζ*, ὡς *τζίντζυφο* π.χ. Τοῦτο παρατηρεῖ *Ὁ αὐτὸς* ἐν σελ. 92: «Ἂν καὶ τὸ σύμπλεγμα ΤΣ συγγενεύῃ πρὸς τὰ παλαιότατα *ξ*, *ψ*, διακρίνεται ἐν τούτοις καθαρῶς τούτων ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνῶ τὰ δεύτερα εἶναι κατὰ βάσιν ἄηχα καὶ ἠχηροποιοῦνται μόνον ἐφόσον προηγεῖται ἔρρινον, τὸ πρῶτον δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ὡς ἠχηρόν, ἀκόμη καὶ ἄνευ ἐπιδράσεως ἐρρίνου, ἢ μᾶλλον ὑπάρχουν παραλλήλως ἄηχον ΤΣ καὶ ἠχηρὸν *dζ*». Ὁ *K. Foy*, Lauts. griech. 54 καὶ 56, διακρίνων ταῦτα ἐξετάζει χωριστὰ ὡς *τσ* καὶ *τζ*.

2. Βλ. ἔνθ' ἀν., σελ. 90.

3. Καὶ δὲν ἀποτελεῖ συμβατικὴν μόνον γραφὴν τὸ πρᾶγμα.

4. Πλὴν τῶν προχείρως παρατιθεμένων ἐνταῦθα παραδειγμάτων *ἀψιθιὰ* - **ἀπσιθιὰ* - *ἀπιστιὰ* (Μύκ.) καὶ *ψυχράδα* - **πσυχράδα* - *σπυχράδα*, *ψάρι* - **πσάρι* - *σπάρι* καὶ *σφάρι* (Κ. Ἰταλία), σημειῶ ὅτι εὑρισκόμενος ἐν Σερίφῳ πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἤκουσα Σερίφιον νὰ προφέρῃ τὰς λ. *τσανάκες*, *παπούτσια*, κλπ. κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ παρασταθῇ διὰ τῶν *τσανάκες*, *παπούτσα* ἢ *τ'σανάκες*, *παπούτ'σα*, κλπ. Τοῦτο μὲ ἔκαμε νὰ ὑποθέσω μήπως διὰ τοῦ συμβατικοῦ τύπου *καϊσικάκι* (βλ. *Ι. Βογιατζ.*, ΧΙΛ 379, 134, ἐκ Σερίφου) ὁ συλλογεὺς ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ τὸ μόλις ἀκουόμενον, πρὸ τοῦ *σ*, *τ*, διότι ἀλλαχοῦ σημειοῖ κανονικῶς *σ* ἢ *σσ*, διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν μεταβολήν.

Ὁ *Maurice Grammont*[1], ἐν τῇ Φωνητικῇ αὐτοῦ, ἀμέσως ἀπὸ τοῦ τίτλου τοῦ κεφαλαίου, ὑφ' ὃ τοὺς ἐξετάζει, ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται περὶ «συνδυασμοῦ φωνημάτων» (combinaisons de phonèmes) συνεξετάζων ταῦτα μετὰ τῶν ἡμιπνευματωδῶν (affriquées) καὶ τῶν διφθόγγων.

Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὅτι οἱ ἡμίκλειστοι (mi-occlusives) σύνθετοι φθόγγοι *ts* καὶ *dz* ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν τῶν ἡμιπνευματωδῶν t^p καὶ d^d[2] ἀντιστοίχως, οἵτινες πάλιν προῆλθον ἐκ τῶν κλειστῶν φθόγγων *t* καὶ *d* προφερομένων κατὰ τὸ σημεῖον τῆς μεταστάσεως αὐτῶν οὐχὶ ἀποτόμως, ὡς οἱ καθαροὶ κλειστοί, ἀλλὰ μετά τινος ἀσθενοῦς πνευματώσεως[3]. Ἀποτελοῦν δηλαδὴ ὄχι ἓν μοναδικὸν φώνημα, ἀλλὰ «*συνέχειαν δύο φωνημάτων, ἑνὸς πλήρους κλειστοῦ ἀκολουθουμένου ὑφ' ἑνὸς πλήρους πνευματώδους*».

Καὶ κατηγορηματικῶς ἀποφαίνεται : «Ἓν ἡμίκλειστον δὲν ἔχει τὴν διάρκειαν ἑνὸς φωνήματος, ἀλλὰ δύο· εἶναι λοιπὸν δύο φωνήματα ...καὶ διὰ τοῦτο (ἔνθ' ἀν., 108) πρέπει νὰ γράφωνται διὰ δύο γραμμάτων, κατὰ τὴν ἀρχήν : ἓν σημεῖον δι' ἕκαστον ἦχον καὶ εἷς ἦχος δι' ἕκαστον σημεῖον».

Τὴν ἄποψιν περὶ τοῦ συνθέτου τῶν φθόγγων τούτων ὑποστηρίζει καὶ ὁ *P. Fouché*, ἐν τῷ περὶ τῆς ἱστορικῆς φωνητικῆς τῆς Γαλλικῆς ἔργῳ αὐτοῦ[4] : «Πλὴν τῶν κλειστῶν φθόγγων καὶ τῶν διαρκῶν διακρίνομεν τοὺς ἡμικλείστους, καλουμένους συνήθως affriquées. Χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι ἐνῷ τὸ σημεῖον ἀρθρώσεως παραμένει τὸ αὐτό, εἶναι κλειστοὶ κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς διαρκείας των (de leur tenue) καὶ διαρκεῖς κατὰ τὸ δεύτερον. Πβ. ἐν τῇ Ἰταλικῇ *ts* ἐν τῷ *cento*, *dz* ἐν τῷ *gente*, κλπ.».

2. Αἰτίαι μεταβολῆς.

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα, πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ γενικῶς μὲν ἡ ἐκδοχὴ τῆς *δι' ἀφομοιώσεως ἁπλοποιήσεως τῶν συνθέτων φθόγγων* τα, τζ· ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τζ εἰς τὴν Δωδεκάνησον, τὴν Ἰκαρίαν. Χίον, κλπ., πιθανὴ ἐπίδρασις τῆς ἐπιζησάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ ζ· ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐν Κάσῳ - Καρπάθῳ τροπὴν τοῦ τσ εἰς σ-σ, ἴσως ὁ «νόμος τῆς ἀντιστροφῆς», γνωστὸς περισσότερον ὡς «ψευδὴς ἀποκατάστασις».

---

1. Βλ. Phonét., 105.

2. Ὁ δείκτης ^{d} δέον νὰ νοηθῇ μετὰ γραμμῆς ἐγκαρσίας εἰς τὸ ἄνω μέρος του.

3. Καὶ ἐνταῦθα, σημειωτέον, ἔγκειται ἡ κλεὶς τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἑλλ. τσιτακισμοῦ, ὡς πρῶτος ὑπηνίχθη ὁ *Kapp*. (Die griechiesche Guturallaute. Wien 1881) καὶ ἀνέπτυξε παρ' ἡμῖν ἐν τῷ εἰδικῷ περὶ τοῦ φαινομένου ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁ *Α. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ), ὅστις ἐν σελ. 2 γράφει : «Ἑρμηνείαν τῆς γενέσεως τοῦ *τσ* ἐκ τῶν οὐρανικῶν φθόγγων ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ πρῶτος ὁ Kapp... ὅστις ἐσχέτισε τὸ ζήτημα τοῦ «zetazismus» τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὸ ὅμοιον τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν. Παραδέχεται δηλαδὴ ὅτι μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὑπερωϊκῶν εἰς οὐρανικὰ ἔγινεν ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ τινος *j* (π.χ. *kj*). Περαιτέρω ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τάσεως τοῦ *κ* πρὸς ὀδοντισμὸν προέκυψε *ts*, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἡμίφωνον προύχώρησε πρὸς τὸ διαρκὲς *z* καὶ οὕτω προῆλθε *tz*'». Καὶ ἐν σελ. 7 : «Ἐκ τοῦ ἀκαριαίου *g* (εἴτε ἐξ ἐρρινώσεως εἴτε ἄλλως προκύψαντος) μετὰ τῆς παρασιτικῆς πνοῆς προῆλθε κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Kapp πρὸ τῶν λεπτῶν φωνηέντων *e* καὶ *i*, *dz*' ἢ *dz* (π.χ.) ἄντζελος=ἄγγελος, κλπ.) ἀκριβῶς εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς τῶν Νεοελλ. ἰδιωμάτων, εἰς ἃς ἐκ τοῦ *κ* προῆλθε *τσ*».

4. Βλ. Phonét. franç. 1, 30.

α/ Μεταβολὴ δι' ἀφομοιώσεως.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἀφομοιώσεως, οἱ λόγοι τῆς ἁπλοποιήσεως τῶν συμφωνικῶν αὐτῶν συμπλεγμάτων δέον ν' ἀναζητηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συγγένειαν τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ ἁπλῶν στοιχείων — ἐκφωνουμένων διὰ παρεμφεροῦς τρόπου, θέσεως καὶ κινήσεως τῆς γλώσσης [1] — ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν διάφορον ἰσχὺν τούτων, κατὰ τὴν χαλαρὰν συνεκφοράν των ἐν ἑκατέρῳ ζεύγει.

Κατὰ τὴν συνεκφώνησιν δηλαδὴ τῶν συγγενῶν ἀλλὰ διαφόρου ἰσχύος φθόγγων τ-σ καὶ τ-ζ, ὁ δεύτερος (σ, ζ) ὡς διαρκὴς καὶ πνευματώδης (καὶ ἠχηρὸς ὁ ζ) κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφομοιοῖ πρὸς ἑαυτὸν τὸν κλειστὸν καὶ ἄηχον τ παραγομένου τοῦ παρεκτεταμένου ἤχου σ-σ [2], ζ-ζ (κατὰ τὴν συμβατικὴν γραφὴν τῶν «διπλουμένων» συμφώνων — περίπτωσις Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου, ὡς πρὸς τὸν δεύτερον, Καρπάθου, Κάσου, ὡς πρὸς τὸν πρῶτον, ἐν συνεχείᾳ δ' ἐκβάλλει τοῦτον ἁπλοποιούμενος εἰς σ ἢ ζ (περίπτωσις βορειανατολικῶν Κυκλάδων κ.ἀ.) [3].

Λόγος τῆς διαφόρου ἐμφανίσεως τῶν συμπλεγμάτων εἰς τὰς ὑπὸ ἐξέτασιν νήσους εἶναι ἴσως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ διάφορος ἑκασταχοῦ διάθεσις τῶν ἐρρίνων συμπλεγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ διάφορος κατάστασις τοῦ τσιτακισμοῦ. Συγκεκριμένως,

---

1. Πβ. *M. Grammont*, ἔνθ' ἀν., 47. «Διὰ τὴν προφορὰν τοῦ *ι* ἡ γλῶσσα στηρίζεται ἐπὶ πάσης τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν ἄνω κοπτήρων ὀδόντων, τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐφαπτομένου τούτων καὶ κλείοντος τοιουτοτρόπως τὴν στοματικὴν κοιλότητα διὰ πλήρους φράγματος· ἡ ἐκτίναξις (explosion) τοῦ ἤχου γίνεται δι' ἀποτόμου ἀποσπάσεως τῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν κοπτήρων». Καὶ σελ 69 : «Διὰ τὴν προφορὰν τῶν συριστικῶν, ἀήχου s ἢ ἠχηροῦ z, τὸ πρόσθιον μέρος τῆς γλώσσης σχηματίζει εἶδος ὑδρορρόης, λίαν στενῆς αὔλακος, ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῶν ἄνω κοπτήρων καὶ τῶν φατνίων αὐτῶν. Διὰ τῆς αὔλακος ταύτης διέρχεται τὸ πνεῦμα, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ συρίξῃ ἐλαφρῶς μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω κοπτήρων. *Τά συριστικὰ εἶναι λοιπὸν ὀδοντικὰ πνευματώδη.* Οἱ κάτω καὶ ἄνω κοπτῆρες προσεγγίζουν μέχρι σημείου ἐπαφῆς εἴς τινα σημεῖα, ἀλλ' ἡ πλαγία διάβασις τοῦ πνεύματος φράσσεται στεγανῶς διὰ τῶν πλευρῶν τῆς γλώσσης στηριζομένων ἐπὶ πάσης τῆς σειρᾶς τῶν κάτω ὀδόντων, ἀπὸ τῶν κυνοδόντων μέχρι τοῦ τελευταίου γομφίου».

2. Ὁ *Χ. Παντελ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 47, κάμνει λόγον περὶ ἀφομοιώσεως τοῦ *τ* πρὸς τὸ *σ*, ἐν τῷ *τσ*, ἐν Κάσῳ : «Ἐν Κάσῳ, ἐν τῷ συμπλέγματι *τσ* τὸ *τ* ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ *σ*=*σσ* : *φωνίτσα* = *φωνίσσα*, *ἔτσι* = *ἔσσι*».

3. Ἀνάλογά τινα συμβαίνουν, μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν συνθέτων φθόγγων *ξ*, *ψ* εἰς τὰ στοιχεῖά των, καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Κατωϊταλικὰς διαλέκτους. Οὕτω, κατὰ τὸν *G. Rohlfs*, Historische Grammatik der Unteritalienischen Gräzität. München 1950, σελ. 63, ἐν Ἀπουλίᾳ τὸ *ξ (ks)* > *χs* > *fs*, ἐν δὲ Καλαβρίᾳ *ṡ*. Οὕτω ἡ λ. *ξύλο*, π.χ., > *fsilo* > *ṡilo*, τὸ *ἤξερε* > *ifsere* > *iṡere*, κττ. Πβ. τὸ προφανέστερον στάδιον : «ὁ ἦχος μετὰ τονούμενον φωνῆεν ἔχει συχνὰ τὴν ἀξίαν ἐκτεταμένου *ṡṡ*» = *éṡṡe* (*ἔξε*), *metáṡṡi* (*μετάξι*), *éṡṡu* (*ἔξω*), κλπ. Τὸ *ψ* (*ps*) ἔνθ' ἀν., 74-75, ἐν Ἀπουλίᾳ ἐγένετο *fs*. Οὕτω τὸ *ὀψάριον* > *ἀψάρι* > *ἀπσάρι* > *ἀφσάρι* καί, σελ. 187, *ἀσπάρι* - *ἀσφάρι*. Ἐνταῦθα, καίτοι πρόκειται περὶ ἀφομοιώσεως καθαρῶς διαστελλομένων φθόγγων *σ*+*τσ*, ἴσως πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν συμπλεγμάτων *σκι*, *σκε* εἰς *στσι*, *στσε* καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς *σ-σι*, *σ-σε* ἐν Χίῳ, Καλύμνῳ : *ἄσκημος* - **ἄστσημος* > *ἄσ-σημος* (Νένητα), *σκύλ-λος* - **στσύλλος* > *σ-σύλλος* Χίος (Πυργί) καὶ *σ-σύλ-λος* -*ὄ-σίλ-λος* Κάλ. *σκῖνος* > *σ-σῖνος*, *σκεπάζει* > *σ-σεπάζει*. (Βλ. *H. Pernot*, Chio 1, 250 καὶ *A. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 113. Πβ. ἐπίσης ἀνάλογον πρὸς τὴν τῆς Χίου προφορὰν τοῦ *σκι*, *-σκε*, κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ συναδέλφου *Ἀθ. Κωστάκη*, ἐν Τσακωνιᾷ : *Παράσκι* (< *Παρασκευὴ*) > *Παράστ'σι* - *Παράσι*, *σκέπαρνο* > *στ'σέρπανε* > *σέρπανε*, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως συμβαίνει μεταβολὴ τοῦ *στσ* εἰς ἁπλοῦν *σ*.

οἱ λαλοῦντες τὰ ἰδιώματα Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου προφέρουν τὰ ἔρρινα συμπλέγματα μετ' ἐντόνου δηλώσεως τοῦ ἐρρίνου μέρους αὐτῶν, ἐνῷ οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων μεθ' ἡμιεντόνου μέχρις ἀτόνου.

Εἰς τὰ πρῶτα δηλαδὴ τὸ προηγούμενον τῶν ζευγῶν *τσ* ἢ *τζ* ἔρρινον *ν* συντελεῖ εἰς μείζονα, τρόπον τινά, ἀντίστασιν τοῦ ἀφομοιουμένου *τ*, ἐπιφέρον παρέκτασιν τῶν ἀκολουθούντων ἰσχυροτέρων *σ* ἢ *ζ*. Ἤτοι εἶναι πιθανώτερον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ *χανdζῆς* > *χαζ-ζῆς* ἢ ὁ *χαdζῆς*.

Πρὸς ταῦτα ἴσως πρέπει νὰ παραβάλωμεν καὶ τὴν γενικωτέραν τάσιν τῶν ἰδιωμάτων τούτων πρὸς δίπλωσιν τῶν συμφώνων, καὶ ἐξ ἱστορικῶν καὶ ἄλλων λόγων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνεκφορὰν αὐτῶν μετὰ προηγουμένου ἐρρίνου *ν*, εἴτε ὡς τελικοῦ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως, διότι παρατηροῦνται πράγματι κατὰ τόπους ἐκπληκτικαὶ ἀναλογίαι, τὰς ὁποίας δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς συμπτωματικάς, μεταξὺ τῆς διαθέσεως τῶν ἐρρίνων συμπλεγμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν διπλῶν συμφώνων ἀφ' ἑτέρου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Δωδεκανήσῳ (ἰδίᾳ ἐν Κῷ καὶ Ρόδῳ) καὶ Ἰκαρίᾳ, Χίῳ παρατηρεῖται συγχρόνως καὶ ἔντονος ἐρρίνωσις καὶ δίπλωσις, ἐνῷ εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας (Ἄνδρον, Τῆνον, Μύκονον, Σῦρον) ἄτονος ἐρρίνωσις καί, ὡς ἐδείξαμεν, πλήρης ἁπλοποίησις τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν συμπλεγμάτων. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι ἐν προκειμένῳ αἱ περιπτώσεις τοῦ Ἀμοργινοῦ συγκροτήματος (Ἀμοργοῦ, Δονούσσης, Κουφονησίου, Ἡρακλείας, Σχινούσσης) καὶ τοῦ τῆς Κάσου-Καρπάθου. Τὸ πρῶτον, ὡς εὑρισκόμενον μεταξὺ τῶν δύο περιοχῶν, παρουσιαζουσῶν ἰδιομορφίας ὡς πρὸς τὰ ὡς ἄνω φαινόμενα, διαθέτει ταῦτα κατὰ τρόπον ρευστόν, ἐνῷ τὸ δεύτερον, καίτοι ἔχει τὴν δίπλωσιν γενικώτερον, ἕνεκα τῆς ἀρρίνου αὐτοῦ προφορᾶς παρουσιάζει μόνον τοῦ *σ* τὴν δίπλωσιν.

Εἶναι ἑπόμενως εὐκολώτερον, ἐπαναλαμβάνω, ἰδιώματα ἀνεχόμενα τὰ συμπλέγματα *νd*, *μb*, *νg* καὶ τὰ διπλᾶ ἐν γένει σύμφωνα, νὰ ἀνεχθῶσιν ἐν *ζ-ζ* < *νdζ* ἢ τὰ προφέροντα ἀντιστοίχως τὰ ἠχηρὰ μέσα *d*, *b*, *g*, καὶ *dζ*, *τσ*.

Ποιάν τινα ἔμμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεως ἴσως ἀποτελοῦν μεμονωμένα, μέχρι πληρεστέρας ἐρεύνης, παραδείγματα ἐκ Μακεδονίας, Αἰτωλίας, ὅπου ἡ ἔντονος ἐπίσης ἐρρίνωσις, ἀλλ' οὐχὶ δίπλωσις, ἐπιτρέπει τὴν διάσωσιν τοῦ *ν* πρὸ τοῦ *τζ*. Οὕτω, κατὰ τὸ ΙΛ ἐν λ. *ἄντζα*, παραδίδεται τύπος *ἄνζα* ἐκ Γκριντάδων Μακεδονίας [1], καὶ ἐν τῷ ΑΙΛ συνήντησα ἐπίσης τύπον *χόνζιας* ἐξ Αἰτωλίας, ὃν ἤκουσα καὶ παρά τινος πρόσφυγος ἐκ Μαρμαρᾶ Προποντίδος, ἐγκατεστημένου νῦν ἐν Νέῳ Μαρμαρᾶ Χαλκιδικῆς [2].

Ἕτερος λόγος τῆς διαφόρου διαθέσεως τῶν *τσ*, *τζ* εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχήν, εἶναι, ὡς προεῖπον, τὸ ἑκασταχοῦ στάδιον ἐξελίξεως τοῦ τσιτακισμοῦ, ὅστις ποικίλλει ἀπὸ οὐρανικοῦ *τσ*, *(ν)dζ* μέχρι ἀσθενοῦς ὑπερωϊκοῦ *ć*, *ǵ*, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν

---

1. Κατὰ σύμπτωσιν (;) ὁ ὡς ἀπὸ τοῦ 12ου ἤδη αἰῶνος ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* Θεσσαλονίκης ἀναμφιβόλως μαρτυρούμενος τύπος.

2. Κατὰ τὴν διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀποστολήν μου ἐκεῖ. Πβ. ἐπίσης *λόνζα* (< *λόντζα*) ἐν Αἰτωλ. καὶ *λόνζια* ἐν Ἠπ. καὶ *χανζάρι* ἐν Μακεδ. (Γκριντᾶδ.).

πρώτην μορφὴν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ δίπλωσις τῶν συμφώνων, ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν ἐκεῖ ὅπου ἡ πλήρης ἁπλοποίησις. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι οἱ μὴ τσιτακίζοντες πλήρως τὰ *κι, κε-gι, gε,* ἀκούοντες τὰ τῆς κοινῆς *τσ, τζ,* ἄλλης προελεύσεως, διαφόρως προφερόμενα καὶ ξενιζόμενοι ᾐσθάνοντο μεγαλυτέραν δυσκολίαν νὰ τὰ προσαρμόσουν πρὸς τὸν ἱκανῶς διάφορον τσιτακισμόν των. Οὕτως οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀτόνου ἐρρινώσεως τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν.

Χαρακτηριστικὰ ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅσα γράφει περὶ τῆς Κῶ ὁ *Α. Καρανα-στάσης* : [1] «Εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, τὸ σύμφωνον ζ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὑρισκόμενον ἀκούεται πάντοτε ὡς διπλοῦν ζ-ζ... Ἐκ τῆς τοιαύτης προφορᾶς τοῦ ζ... οἱ φθόγγοι *τζ-ντζ* εἴτε εἰς λέξεις τῆς κοινῆς εὑρίσκονται εἴτε εἰς ξένα δάνεια, δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰ ἰδιώματά μας καὶ ὑφίστανται ἐκλέπτυνσιν ἀφομοιουμένου τοῦ *ν* ὑπὸ τοῦ ζ».

β/ Ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς.

Ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ προεῖπον [2] καὶ ὡς ἐκ τῆς κατὰ χώραν παραθέσεως τῶν οἰκείων παραδειγμάτων φαίνεται, τὸ φαινόμενον παρουσιάζει εἰς τὸν χῶρον τοῦτον, καθὼς καὶ ἐν Ἰκαρίᾳ, Χίῳ καὶ εἰς τὸ συγκρότημα Ἀμοργοῦ, ποιάν τινα ἰδιομορφίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἐξέλιξιν εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας. Ἐνῶ δηλαδὴ εἰς αὐτάς, ἀλλαχοῦ ὀλιγώτερον καὶ ἀλλαχοῦ περισσότερον, παρατηρεῖται τροπὴ καὶ τῶν δύο συμπλεγμάτων *τσ-τζ* εἰς τὰ ἁπλᾶ *σ-ζ* ἀντιστοίχως, καὶ πολλάκις ἀμοιβαίως, εἰς ἐκεῖνον παρουσιάζεται ἢ μόνου τοῦ *τζ* τροπὴ εἰς *ζ-ζ* ἢ μόνου σχεδὸν τοῦ *τσ* τροπὴ εἰς *σ-σ* (περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου).

Εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ζ-ζ ἴσως πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὡσαύτως ὡς ἀνασταλτικὸν τῆς πλήρους ἐξελίξεως αἴτιον ἡ ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ ζ [3], ἣν πρῶτος ὑπηνίχθη ὁ *Γ. Χατζιδάκις* [4] καὶ ἄλλοι ἀκολούθως ὑπεστήριξαν.

Πρὸς μελέτην τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἔλαβον ὑπ' ὄψει μου νεώτατον συνοπτικὸν μὲν ἀλλὰ πλήρως κατατοπιστικὸν ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ μελετητοῦ τῶν Κατωϊταλικῶν ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων *G. Rohlfs* [5]. Οὗτος ἐν ἀρχῇ ἀνακεφαλαιῶν τὰς μέχρι τοῦδε περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχαίου ζ γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ δὴ τοῦ *Eduard Schwyzer* [6], συνοψίζει ταύτας εἰς τὰ ἑξῆς πορίσματα :

1/ Ἡ νεοελληνικὴ ἀξία τοῦ ζ ὡς ἠχηροῦ *s-(s')*, τ.ἔ. ὡς τὸ γαλλικὸν *z* (le *zèle*), ἀνέρχεται μέχρι τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἤδη τοῦ 4ου αἰ., εἰ καὶ ἐν Ἄργει τυγχάνει ἱκανῶς ἀρχαιοτέρα.

---

1. Φωνητ. Κῶ, 60.
2. Βλ. σελ. 99, 101, 102.
3. Βλ. σελ. 104-105.
4. Βλ. ΜΝΕ 2, 426. Ὡς «λείψανον ἀρχαῖον» θεωρεῖ τὸ φαινόμενον καὶ ὁ *Χ. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41.
5. Βλ. Neue Beitrage zur Kentnis der unteritalienischen Gräzität. München 1962, 91-97, καὶ *Τοῦ αὐτοῦ,* Die Aussprache des *z (ζ)* in Altgriechischen: «Das Altertum» Band 8, Heft 1, Berlin 1962.
6. Βλ. Griechische Grammatik. München 1950-53.

2/ Εἰς ἕκαστον ἀττικὸν ζ ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Δωρικῇ διαλέκτῳ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς λέξεως δ-, τ-, ἐν μέσῳ δὲ -δδ-, -ττ-, π.χ. λακων. *παίδ-δω*, κρητ. *δικάδ-δω*. Ὅτι ἐν τῇ Λακωνικῇ τὸ *δδ=dd*, ἀφίνεται νὰ νοηθῇ ἐκ τῆς τσακωνικῆς ἐξελίξεως εἰς *nd* : (π.χ. *-ίζω* > *indu*). Ὁμοίως ἐκ τοῦ ἀρχ. βοιωτ. *Πολύδδαλος=Πολύζηλος*.

3/ Οἱ Αἰολεῖς, κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἀντὶ τοῦ ἀττικοῦ ζ ἐχρησιμοποίουν τὸ ἀρχαιότερον ἰδικόν των *σδ*.

Καὶ περαιτέρω: Ὁ *Georg Curtius* [1] διδάσκει ὅτι τὸ ζ εἶναι ἡ γραφικὴ παράστασις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος *dz*. Ἐπὶ τούτου στηρίζεται ἡ ἐν τῇ Griechischer Schulgrammatik [2] ἀποδιδομένη διὰ τοῦ *dz* προφορὰ τοῦ ἀρχαίου ζ ἐν τῇ λ. *ζώνη* γραφομένη ὡς *dzone* τ.ἔ. *dźone*.

Κατὰ τὰ σχόλια τῆς προαναφερθείσης γραμματικῆς [3], τὸ ζ ἐν τῇ προσῳδίᾳ ὡς διπλοῦν λαμβανόμενον εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ *dz* κατὰ τὴν προφοράν· εἶναι *d* μεθ' ἁπαλοῦ *s*.

Ἐὰν ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ τὸ σδ τίθεται ἐν τῇ θέσει τοῦ *s*, τοῦτο συμβαίνει δι' ἀντιμετάθεσιν τῶν στοιχείων του.

Ἀφοῦ παραθέτει περαιτέρω γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ φθόγγῳ ζ διαβλέπουν τὸ σύμπλεγμα *σδ*, *zd*, καταλήγει ἀποδεχόμενος τὴν ἀντίθετον ἄποψιν τοῦ *δσ*, *dz=ζ*.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ χώρῳ ὅπου παρατηρεῖται μόνον τοῦ *(ν)τζ* ἡ μεταβολὴ καὶ οὐχὶ τοῦ διδύμου *τσ*, αὕτη γίνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιβιωσάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ ζ.

Ὁ *Γ. Χατζιδάκις*, λόγον ποιούμενος, ὡς προεῖπον, περὶ τοῦ «ἐκτεταμένου ζ ἤτοι *ζζ*» τοῦ προφερομένου ὑπὸ τῶν Ἰκαρίων ἐν τῇ θέσει οὐ μόνον τοῦ τῆς κοινῆς ἁπλοῦ ζ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθόντος *τσ* ἢ *τζ* καὶ τοῦ μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθόντος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν — δεχόμενος ὅτι αἱ δεύτεραι ἰσοπεδώθησαν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο — ὑποπτεύει «ἴχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ» [4].

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα λοιπόν, τὸ ζ διετήρησε τὴν ἐκτεταμένην αὐτοῦ προφορὰν ἐν αἷς νήσοις τῆς Δωδεκανήσου ὑπῆρχε τὸ παλαιὸν λακων. *-δδ-* (*παίδ-δω* - *δικάδ-δω*): περίπτωσις Κῶ, Ρόδου, Νισύρου, Τήλου — καὶ ἐπὶ πλέον ἐν Ἰκαρίᾳ, Χίῳ, ὡς *παίζ-ζω*, *δικάζ-ζω*. Πβ. κατ' ἀναλογίαν : *ζ-ζίζ-ζικας*, *ἀνηβαζ-ζάρω*, κτλ.

Διετήρησε τὴν προφορὰν τοῦ *nd* (< ἀρχ. λακων. *dd*), πλὴν τοῦ τσακωνικοῦ *-indu* (: *ἀρχινίνdου* < *ἀρχινίζω*, *μαΐνdου* < *μαδίζω* - *μαδῶ*, *βζίνdου* < *βελάζω*, *σηλίνdου* > *θηλάζω*), ἐν Καρπάθῳ, Ἁλικαρνασσῷ, Κάσῳ, Λέρῳ, Ἀστυπαλαίᾳ, Μεγίστῃ, Σίφνῳ, Φολεγάνδρῳ ὡς *-νdζ-* : *παίνdζω*, *δικάνdζω*· ὡς *dζ* ἐν Σύμῃ : *παίdζω*, διὰ νὰ καταλήξῃ ἐν Πάτμῳ, Λειψοῖς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τῆς Δω-

1. Βλ. Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862 (ἔκδ. Α'), σελ. 187.
2. Prag. 1866.
3. Βλ. Erlauterungen, σελ. 18.
4. Βλ. MNE 2, 426. Καὶ ὁ *Χ. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41, γράφων ὅτι τὸ ζ προφέρεται ὡς *ζζ* ἐν Ἰκαρίᾳ, Καρπ. (πλὴν Ἐλύμπου), Ρόδῳ, Σύμῃ, καταλήγει : «φαίνεται δὲ λείψανον ἀρχαῖον».

δεκανήσου καὶ τῶν Κυκλάδων, ὅπου δὲν ἐλαλήθη ἡ δωρική, εἰς τὸ κοινὸν νεοελληνικὸν ἠχηρὸν ζ.

γ/ Τὸ φαινόμενον ἐν Κάσῳ-Καρπάθῳ.

Ἡ περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου, ἂν δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν γενικὴν διπλωτικὴν τάσιν τῶν Δωδεκανησίων, ἴσως ἔχει ὡς αἴτιον ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Εἶναι γνωστόν, καὶ ὁ διὰ γλωσσικὴν ἔρευναν ἐπισκεφθεὶς τὰς νήσους ταύτας συνάδελφος *Α. Καραναστάσης* μοῦ ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι αὗται, μετὰ τῆς Λέρου, τσιτακίζουν τὸ τῶν παλαιῶν ἑλληνικῶν λέξεων σσ (παράλληλον τοῦ ττ). Οὕτω προφέρουν *γλῶτσα, θάλατσα, μέλιτσα* ἀντὶ τῶν κοινῶν *γλῶσσα, θάλασσα, μέλισσα*, κλπ., ἐμπαιζόμενοι μάλιστα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων [1]. Δὲν εἶναι ἀπίθανον λοιπόν, θέλοντες νὰ ἀποκαταστήσουν τὸ πρᾶγμα, νὰ προφέρουν ἀντιστρόφως *ἀπλασ-σούζζα* (< **πλατσοβύζα* < **πλατοβύζα*), *σ-σιλοῆ* (< *τσιλογῆ*), *σ-σίμπλα, σ-σόχος*· κατὰ ταῦτα δὲ κατόπιν καὶ τὰ ξένης προελεύσεως *σ-σακάλι, σ-σανάκι, σ-σουλούφι, σ-σάπ-πα, σ-σίρος, σ-σάϊ· σ-σόπανος, βισ-σιά, καμαρίσ-σα, κασ-σούνι, κούσ-σα, λοῦσ-σος, μασ-σούκι* [2], κλπ.

Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ διπλοῦν ζ-ζ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων ἐλάχιστα ἔχει αὐτόθεν παραδείγματα, ὡς *ζ-ζάμι, χαζ-ζῆς*, σπανιώτερον δὲ καὶ ἁπλοῦν ζ ἐκ τζ ἀπαντᾶ αὐτόθι, ὡς : *ἀζὶ* παρὰ τὸ *ἀνζί, ἀζώναρος*, (ἅπαντα ἐκ Καρπάθου).

Καὶ ἐνταῦθα ἐνθυμούμεθα τὰ συμβαίνοντα μὲ τὴν ψευδῆ ἀποκατάστασιν τῶν τσιτακισθέντων *κι, κε, γκι, γκε*. Ἐν Μυκόνῳ π.χ. χωρικαί τινες ἀπευθυνόμεναι εἰς τὸν ἔμπορον τῆς πρωτευούσης *Κούτσην*, διὰ ν' ἀγοράσουν *τσίτι* καὶ *ἀλατζᾶ*, ἀκούονται λέγουσαι : «Κύριε *Κούκη*, δῶστε μου... πῆχες *κίτι* καί... *ἀλαγκιᾶ*» [3]. Τὸ κύρ. ὄν. *Ἀγελίτσα* ἤκουσα ὡσαύτως καὶ ὡς *Ἀγελίκια* καὶ τὴν *τσιμινιέρα* ὡς *κιμινιέρα* [4]. Ἡ ἀντίστροφος αὕτη τάσις, τὴν ὁποίαν ὁ *Μιχ. Στεφανίδης* διετύπωσεν ἀκροθιγῶς εἰς γενικὸν «νόμον τῆς ἀντιστροφῆς» [5], δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ γενικώτερον ὡς αἰτία τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν μεταβολῆς, διότι ἐκ τῶν *τσι, τσε, —(ν)τζι, (ν)τζε*, κατὰ τ' ἀνωτέρω, θὰ ἀνέμενέ τις *κι, κε* καὶ *γκι, γκε*, οὐχὶ δὲ *σι, σε, —ζι, ζε*. Ἄλλη

---

1. Κατὰ τὸν *Χ. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 10, ἐν Ἀστυπαλαίᾳ καὶ Καρπάθῳ τὰ σσ τρέπονται εἰς τσ : *πίτσα, θάλατσα, τέτσερα, μέλιτσα, τάτσω* Κάρπ. *γειτόνιτσα, βασίλιτσα* Ἀστυπ. Τὰ παραδείγματα ἀρύεται ἐκ τοῦ *Κ. Diet.*, Sporad., 80, ὅστις εὑρίσκει τὸ φαινόμενον καὶ ἐν Πάτμῳ, Κάσῳ παραλληλίζων (σελ. 81) πρὸς τὸ ζ > τζ καὶ ὑποπτεύων ὅτι προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως τῶν μετὰ ττ καὶ σσ παραλλήλων παλαιῶν τύπων τῶν λ. *γλῶσσα - γλῶττα*, κ.τ.ὅ. Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς τὴν Κάρπαθον, ἀναφέρει καὶ ὁ *Η. Pernot*, Chio 1, 293.

2. Ποιάν τινα ἔνδειξιν ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐκ Καππαδοκίας ἀνάλογον παράδ. *ζ-ζάκι*, ἐπειδὴ αὐτόθι ἀπαντᾷ τροπὴ τοῦ ζ εἰς τζ.

3. Τὸν τύπ. *ἀλαγκιᾶ* συνήντησα καὶ εἰς τὸν κώδ. τοῦ 1791.

4. Τὸ πρᾶγμα ἄλλωστε εἶναι γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν. Τὸ παρετήρησεν ἤδη ὁ *Γ. Χατζιδ.*, Ἀκαδ. Ἀναγν. 3, 169, καὶ ὁ *Φ. Κουκουλές*, Γλωσσικὰ ἐκ Κύθνου: Λεξικογρ. Ἀρχ. 6, 271-325, σελ. 290.

5. Βλ. Πρακτικὰ Ἀκαδ. Ἀθ., 27 (1952) 188-192.

δυσκολία εἶναι ὅτι εἰς τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον οἱ μεταβαλλόμενοι φθόγγοι δύνανται νὰ εὑρεθοῦν πρὸ παντὸς φωνήεντος καὶ ὄχι μόνον πρὸ τῶν *e*, *i*.

δ/ Αἱ ἐκ τῆς Ἐνετικῆς δάνειοι λέξεις.

Πρὶν καταλήξωμεν εἰς ὁριστικὸν συμπέρασμα περὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ φαινομένου, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διασταλοῦν αἱ ὁπωσδήποτε κατὰ χώραν μεταβληθεῖσαι ἑλληνικῆς καταγωγῆς λέξεις, παλαιότερον, τῶν ἐκ τῆς Ἐνετικῆς νεωτέρων δανείων. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον παρατηρεῖται παραλλήλως ἀπὸ πολλοῦ καὶ μὲ ἱκανὰς ὁμοιότητας ὄχι μόνον διαλεκτικῶς εἰς τὸν ἐνετικὸν χῶρον ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὸν ρωμανικόν.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1829 ὁ λεξικογράφος *Boerio* [1] παρατηρεῖ ὅτι οἱ Ἐνετοὶ καὶ δὴ «ὄχι μόνον ὁ ὄχλος ἀλλὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα ἔχουν ὡς διασκέδασιν νὰ προφέρουν τὰ *ce*, *ci*, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ τραχὺ *z* ὡς γλυκὺ *s*. Λέγουν π.χ. *sinque*, *sinquessento* ἀντὶ *cinque*, *cinquecento*... *fassa* ἀντὶ *fazza*, κλπ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ μία κακὴ συνήθεια ἢ τάσις πρὸς ἀποκατάστασιν κτηθεῖσα ἤδη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας τοῦ διδάσκοντος τὸν παῖδα νὰ ὁμιλῇ: τρόπος ἢ χρῆσις ἰδιαιτέρα ὑπὸ τμήματος τοῦ λαοῦ, ἐξαίρεσις προφορᾶς» [2].

Συστηματικῶς ὅμως ἐμελέτησαν τὸ φαινόμενον, φυσικά, οἱ ξένοι, Ἰταλοὶ καὶ Γάλλοι, ρωμανισταί. Ἐκ τῶν πρώτων, ὁ *C. Tagliavini* [3], θεωρεῖ ὡς ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν βορειοϊταλικῶν διαλέκτων ὅτι εἰς αὐτὰς οἱ φθόγγοι *c* καὶ *g* «συριστικοποιοῦνται» πρὸ τῶν οὐρανικῶν *e*, *i* δίδοντες τὰ ἐνδιάμεσα *tṣ*, *dẓ*, ὡς π.χ. ...*cimicem* > *tsemza*, ἐν Βολωνίᾳ, καὶ *simeze*, ἐν Ἐνετίᾳ.

Ἐν τῇ Καταλανικῇ τὸ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων δίδει *s*: *sinquanta* [4] < *cinquanta*, *sercol* < *circulum*.

Παραλλήλως, τὸ *g*+*a* > *dz*, ὡς π.χ. εἰς τὰ *galbinu(m)* > *dzuomo*, ὅθεν τὸ γαλλ. *jaune*, κλπ. Εἴς τινα δὲ μέρη τῆς περιοχῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν Σαβοΐᾳ τὸ *ts* > *s*.

Λόγον ποιούμενος περὶ τῆς «οὐρανώσεως» καὶ «συριστικοποιήσεως» τοῦ *tṣ*, γράφει: [5] Ἐν τῇ κλασικῇ Λατινικῇ τὸ ἀκολουθοῦν τοῦτο *i* ἦτο πλῆρες καὶ

---

1. Dizionario del dialetto Veneziano, Venezia 1829, σελ. IX-X.

2. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ φαινόμενον, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος, ἐξήτασε προσφάτως, ἀλλὰ προχείρως, ἐν Ἐνετίᾳ, ὁ συντάκτης τοῦ Ἱστ. Λεξικοῦ *Ν. Κοντοσόπουλος*, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του Διάγραμμα τῆς βενετικῆς διαλέκτου: Ἀπανθίσματα Β', 143-153, Βενετία 1963, καὶ ἐν σελ. 147 παραθέτει σχετικὰ παραδείγματα: *sesta* < ἰταλ. *cesta*, *braso* < ἰταλ. *braccio* (=βραχίων), *sinque* < ἰταλ. *cinque*... *ζenaro* < ἰταλ. *Gennaio*, *ζovane* < ἰταλ. *giovane* (=νεαρός), *ζogo* < *giuoco* (=χαρτοπαιξία), *ζorζi* > ἰταλ. *Giorgio* (=Γεώργιος), *ζuane* < ἰταλ. *Giovanni* (=Ἰωάννης), *Venesia* < ἰταλ. *Venezia*, *terso* < ἰταλ. *terzo* (=τρίτος).

3. Le origini delle lingue neolatine, introduzione alla filologia romanza, Bologna 1962, σελ. 338.

4. Διὰ τούτου ἀποδεικνύεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ αὐτὸς τύπος παραδιδόμενος ὑπὸ τοῦ *Boerio* ἐξ Ἐνετίας δὲν εἶναι τυχαῖος.

5. Βλ. *C. Tagliavini*, ἔνθ' ἀν., 198-199.

οὐχὶ ἡμίφωνον. Ἡ λ. *natio* π.χ. προεφέρετο τρισυλλάβως ὡς *na-ti-o* (καὶ μετὰ τοῦ *ti*, ὡς ἐν τῷ ἰταλ. *tino*. Ἐν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου, τοῦ φωνήεντος καταστάντος ἡμιφώνου, ἡ λ. προεφέρθη δισυλλάβως ὡς *natio*, ἀλλὰ μετὰ τοῦ *t* ἀνεπάφου ἀκόμη (ὡς ἐν τῇ ἰταλ. *tiene*). Ἡ μόνη διαφορὰ ἦτο ὅτι ἀντὶ τῆς χασμῳδίας ὑπῆρχεν ἡ δίφθογγος. Τὸ ἡμίφωνον λοιπὸν *i* ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸ *t* κατὰ τὸν β' καὶ γ' μ.Χ. αἰ., εἰς τρόπον ὥστε τὸ *ti* τείνει νὰ λάβῃ ἀξίαν ὁμοίαν πως πρὸς τὴν τοῦ *ci*, καὶ οὕτω τὰ δύο συμπλέγματα, ἰδιαιτέρως ἐν τῇ δημώδει γλώσσῃ, ἤρχισαν νὰ ἐναλλάσσωνται (π.χ. *ocio=otio*, *tercia=tertia*, κλπ.). Ἐνίοτε αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποδίδουν αὐτὸν τὸν ἦχον διὰ τοῦ *ts* : *Crescentsian(us)* [1], ὅπερ ἴσως ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτην γνωστὴν μαρτυρίαν τσιτακισμοῦ τοῦ *tj*, *Laurentsio* [2] καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ *s* : *sapiensiae* [3], *Terensus* [4].

Ἀλλαχοῦ πάλιν [5] γράφει ὁ *Tagliavini* : Μετὰ τὸν γ' αἰ. εἰς τὴν δημώδη Λατινικὴν ἀρχίζει νὰ σημειοῦται ἐπαφὴ τοῦ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων, ὅπερ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἑνοῦται μετὰ τοῦ μεσουρανικοῦ (ἰταλικοῦ καὶ ρουμανικοῦ, τῆς ἰσχύος τοῦ č) καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τοῦ συριστικοῦ (γαλλικοῦ καὶ πορτογαλλικοῦ *c* τῆς ἰσχύος τοῦ *s*). Ἡ οὐράνωσις καὶ συριστικοποίησις τοῦ *s* ἤρχισεν ἐνωρίτερον ἐν τῇ χασμῳδίᾳ, καθὼς φαίνεται ἔκ τινων ἐπιγραφῶν (*consiensia=consientia*) [6].

Τὸ *g* ἐπίσης ἠκολούθησε παράλληλον ἐξέλιξιν : (ἐπιγρ.) *septuazinta* < *septuaginta*.

Ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν φωνητικὴν τῆς γαλλικῆς γλώσσης *P. Fouché* ἐξετάζων τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν εἰσελθόντος φθόγγου k^e, [1], ὑποστηρίζει [7] ὅτι οὗτος ἐγένετο ἀρχικῶς *ts*, κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰ., καὶ ἀκολούθως *s*, κατὰ τὸν 13ον : *centu* > *cent*, *cera* > *cire*, *cervu* > *cerf*, *caelu* > *ciel*, *cinere* > *cendre*, *civitate* > *cité*...

Ἀναλύων περαιτέρω τὴν ἐξέλιξιν γράφει ὅτι ὁ φθόγγος *k* πρὸ τῶν *e*, *i*, οὐρανικὸς ἤδη ἐν τῇ Λατινικῇ, ἐτονίσθη κατὰ τὸν οὐρανικὸν χαρακτῆρά του τοὺς πρώτους μ.Χ. αἰῶνας προωσθέντος περισσότερον τοῦ σημείου ἀρθρώσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἡ μετάστασις τοῦ *k'* δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἰδία πρὸς τὴν τοῦ κλειστοῦ φθόγγου. Ἡ γλῶσσα ἀποσπᾶται βαθμιαίως ἐκ τοῦ οὐρανικοῦ θόλου διερχομένη, διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ φωνήεντος, διὰ τῶν *ç* καὶ *y*. Φαίνεται καλῶς ὅτι προεφέρετο **kçy* πρὸς τὸ τέλος τοῦ 3ου αἰ. Μὲ τὴν σειράν του, τὸ **kçy* ἐξειλίχθη εἰς **tçy*, δι' ἀφομοιώσεως τοῦ *k'* εἰς *t'* πρὸς τοῦ *ç*. Πβ. τὰ τῆς δημώδους ἢ διαλεκτικῆς Γαλλικῆς *t'yi=qui*, *cintième=cinquième*. Περαιτέρω, διὰ νέας ἀφομοιώ-

---

1. CIL, XIV, 246 τοῦ 140 μ.Χ.
2. CIL, III, 12396 κλπ.
3. CIL, XIII, 2477.
4. CIL, VIII, 9927.
5. Ἐνθ' ἀν., 197.
6. Βλ. CIL, XII, 2153, 6ου αἰ.
7. Βλ. Phonét. franç., 3, 553.

σεως, τὸ *ç* ἐξειλίχθη εἰς *s'*, ἐν τῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου *ι'*. Ὅθεν **ι'sy*, ὅπερ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ *y* ἐγένετο (*ts*).

Μετὰ τὰ προεκτεθέντα, θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρεθοῦν, ὡς μὴ ἰθαγενοῦς, ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ, ἐξελίξεως, αἱ ἐνετικαὶ λέξεις αἱ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰσαχθεῖσαι, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ὑποστῆ τὴν μεταβολὴν ἐν Ἐνετίᾳ ὑπὸ τῶν φορέων των. Πρόχειρος ἐξέτασις π.χ. τῶν ὑπὸ τοῦ *Ν. Κοντοσοπούλου* παρατεθέντων παραδειγμάτων [1] δεικνύει ὅτι τινὰ τούτων, ὡς τά: *brasο*, *ζovane*, *ζoγo*, *ζorζi*, *ζuane*, *terso*, παραδίδονται καὶ νῦν ἐκ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἑλληνικῆς περιοχῆς καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Ζουγάνες-Ζανῆς*, *βράσο*, *ζόος*, *Ζῶρζος-Ζωρζῆς* ἐν Μυκόνῳ, ὑπὸ τὸ παράγωγον *τρισάνα* ἐν Ἄνδρῳ, κλπ.

Τὸ πρᾶγμα γίνεται πειστικώτερον ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἐνετικοὶ τύποι παρουσιάζονται καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν παρατηρεῖται γενικῶς τὸ φαινόμενον. Πβ. π.χ. τὸν κοινότατον τύπον *κάρσα* (μετὰ τοῦ πλήθους τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων αὐτοῦ) ἀπαντῶντα καὶ ἐν Ρόδῳ, Μεγίστῃ, Φολεγάνδρῳ κ.ἀ., ὡς καὶ τούς: *ἀραζὸ* (< ἰταλ. *raggione*) Κρήτ. *βορτεζάρω* Νάξ. *γάζος* Θήρ. *λόζια* Ζάκ. *μπριζόλα* πολλαχοῦ *βρούζινος* Ἴος *Φραζέσκος* Φολέγ. *γαλόσα* Ζάκ. Νάξ. *γράσια* Κύπρ. *λουσέρνα* Κυδων. (Ἰωνίας) *ὄρσα* Χάλκη, κλπ.

Διά τινα τούτων ἴσως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόσθετος λόγος τῆς μεταβολῆς των ἡ τάσις ἀποφυγῆς ἐπαλλήλων δυσεκφωνήτων συμπλεγμάτων, ὡς τοῦ *ρτσ* (τῶν *κάρτσα*, *ὄρτσα*), *ρτ-τζ* (τοῦ *βορτετζάρω*), *μπρ-τζ* (τοῦ *μπριτζόλα*, *μπρούτζινος*), *φρ-τζ-σκ-ς* (τοῦ *Φρατζέσκος*), *γ(κ)ρ-τσ* (τοῦ *γκράτσια*), *τσ-ρν* (τοῦ *λουτσέρνα*) κλπ. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι εἰς ὅλα ταῦτα περιέχεται ὁ ταραχοποιὸς φθόγγος *ρ*.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατακτητῶν, πάντως, εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἐξεταζόμενον χῶρον τῶν ἤδη μεταβεβλημένων ἐνετικῶν λέξεων, οἱ λαλοῦντες, ὡς ἔχοντες οἰκεῖον τὸ φαινόμενον, ἐκ παλαιοτέρας προφανῶς αὐτόχθονος μεταβολῆς, εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκλιματίσουν τὰς ξένας καὶ νὰ μὴ τὰς προφέρουν ὡς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς παραλλήλους δηλαδὴ ἀρχικοὺς κοινοὺς ἰταλικούς, ἢ ὁμοίους ἐνετικοὺς ἀκόμη, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βενετίαν οὐδέποτε τὸ φαινόμενον ὑπῆρξεν αὐστηρῶς ὀργανικόν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀντιθέτως, οἱ μὴ μεταβάλλοντες τοὺς φθόγγους *τσ*, *τζ* διετήρησαν τούτους οὐ μόνον εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ξένης προελεύσεως (σλαβικῆς, ἀλβανικῆς, τουρκικῆς) λέξεις.

Καὶ ἀφοῦ πλέον εἰς τὸν μελετηθέντα χῶρον ἐγεννήθη τὸ αἴσθημα ὅτι εἰς πᾶν *τσ* καὶ *τζ* ἀντιστοιχεῖ *σ* ἢ *ζ*, ἡ μεταβολὴ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς ἄλλης προελεύσεως, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐνετικῆς, λέξεις. Πβ. καὶ ὅσα γράφονται σχετικῶς εἰς τὸ περὶ χρονολογήσεως τοῦ φαινομένου κεφάλαιον.

---

1. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 157, ὑποσημ. 2.

Δ'. ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις τοῦ φαινομένου ἀποβαίνει δυσχερής, διότι αἱ ὑπάρχουσαι παλαιαὶ πληροφορίαι καὶ σποραδικαὶ καὶ τυχαῖαι εἶναι καὶ ἑπομένως δὲν δύνανται νὰ δηλώνουν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο μόνον τὸ ὁποῖον θεωρητικῶς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν — διότι καὶ οὗτος πολλὰς ἀμφισβητήσεις ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησίν του ἤγειρε — ὡς terminus post quem, εἶναι ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐπικράτησις τοῦ τσιτακισμοῦ εἰς τὸν ὑπὸ ἐξέτασιν χῶρον, καὶ δὴ ὄχι τῶν *κι*, *κε*-*γκι*, *γκε*, ἀλλὰ τῶν *τ*, *σ*, *θ*, *ξ*, *ψ*, κλπ., πρὸ παντὸς μὲν φωνήεντος, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ *ι*, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς τὰ *σ*, *ζ*. Διότι τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μεταβολήν, δυσχεροῦς, ἂν μὴ ἀδυνάτου, ὄντος νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν τύπων π.χ. *ἀλάτι*, *ἀ(τά)σθαλος*, *'Αθίγγανος*, *'ξώφλι*, *τιλῶ*, *ψευδός*, *ἄντηρας*, *ἀντίον*, *κότινος*, κλπ., εἰς τοὺς *ἀλάσι*, *ἄσαλος*, *'Ασίgανος*, *'σώφλι*, *σιλῶ*, *σευδός*, *ἄζουρας*, *ἀζί*, *Κόσινος*, κλπ., ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων *ἀλάτσι*, *ἄτσαλος*, *'Ατσίγγανος*, *τσώφλι*, *τσιλῶ*, *τσευδός*, *ἄντζουρας* (<*ἄντζηρας*), *κότσινος*, κλπ., τύπων, ἄλλωστε, παραλλήλως ἀκουομένων κοινῶς ἢ πολλαχοῦ σήμερον.

'Επίσης δύσκολον θὰ ἦτο νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν *ἰκτίς* - **ἰκτίδα*, *γαλακτὶς* - **γαλακτίδα* εἰς τὰ *ἀσίδα* - *ἀζίζα*, *γαλασίδα* - *βαλασ-σῖνα*, ἂν μὴ εἶχον μεσολαβήσει τὰ *ἀτσίδα* - *ἀτζίδα*, *γαλατσίδα* - *γαλατσῖνα*.

Πολὺ θὰ ἐβοήθει τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ἡ ἔρευνα τῶν τοπικῶν ἀρχείων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχῆς καὶ δὴ τῶν παλαιοτάτων μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων αὐτῶν, ὅπου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρεισφρήσουν ἰδιωματικὰ στοιχεῖα σημειούμενα ὑπὸ τῶν ἡμιμαθῶν πολλάκις συντακτῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα εἰς τοπωνύμια παρατηρούμενα. Τὸ πρᾶγμα ὅμως παρουσιάζει δυσκολίας.

Τὰς περὶ τοῦ τσιτακισμοῦ ἀπόψεις ἀνακεφαλαιῶν ὁ *Φ. Κουκουλές*, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐξετάσεως λέξεων, ὅπου παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐτυμ. τῆς λ. *ἄντζα* ἐκ τοῦ *ἄντα*, γράφει παρεμπιπτόντως[1] χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ ἐξαντλητικὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου : «Τὸ *ἄντα* ἐγένετο *ἄντζα*, ὡς τὸ *ἀντανεμίζω* καὶ *ἀντάνεμος* (=ὑπήνεμον μέρος) ἐν Κύμῃ *ἀντζανεμίζω* καὶ *ἀντζάνεμος*, ὁ *κρεμανταλᾶς* ἐν Μάνῃ *κρεμαντζαλᾶς*, ἡ *καταχνιὰ* *κατσαχνιά*, ἡ *βίτσα*=ταινία ἐν 'Ηπείρῳ *βίτσα* καὶ τὰ *κατάβραχα*, *κατσάβραχα*... Δὲν κρίνω δ' ἄσκοπον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ λ. *ἄντζα* εἶναι σημαντικὴ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ *τσ* φθόγγου ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὸν χρόνον τοῦτον ὁ *Α. Μπούτουρας* ('Αγωγῆς τόμος Α', 355) ὥρισε γενικῶς καὶ ἀορίστως ὡς παλαιότερον τοῦ Ι' αἰῶνος, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σχετικὸν ἐκ βυζαντινῶν κειμένων ὑλικόν. 'Εγὼ ἐν τούτοις ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἡ χώρα τῶν ἀρχαίων *Σάννων* τοῦ Πόντου ἐλέγετο *Τζαννική*, οὐ μόνον ἐπὶ *Εὐσταθίου* ('Εξήγ. εἰς Διον. Περ. στίχ. 765) ἀλλ' ἤδη καὶ παρὰ *Προκοπίῳ* (Περὶ Κτισμ. Γ'. 6, 257. 16, 258. 8 Bonn.) καὶ *Μαλάλᾳ* (Χρον. 301, 16) ἀνάγω τὴν πρώτην τοῦ φωνητικοῦ φαινομένου μνείαν ἤδη εἰς τὸν Στ' μ.Χ. αἰῶνα».

---

1. Βλ. 'Αφιέρ. *Γ. Χατδιζ.*, 35, ὑποσημ. 1. Πβ. καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, σελ. 108.

Πβ. ἐπίσης ὅσα ἀλλαχοῦ [1] λέγει ὁ αὐτός: «Ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμὲτ (σελ. 68, 11 drexl) ἀναγινώσκομεν τὸ ρῆμα *τσακίζω*, ἐν τοῖς Τακτικοῖς τοῦ Λέοντος φέρεται ἡ λ. *τζικούρια*, ὑπέδειξα δὲ καὶ ἐγὼ [2] ὅτι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ *Προκόπιος* τοὺς ἀρχαίους *Σάνους*, *Τζάνους* ἐκάλει... Ὁ *Γ. Μαυροφρύδης* [3] τὴν ἀρχὴν τοῦ τσιτακισμοῦ ἀνῆγεν εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ., ὁ *A. Thumb* [4] εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ι' αἰ. διάστημα, ὁ δὲ *A. Μπούτουρας* γενικῶς εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 10ου αἰ. χρόνους».

Ὁ *A. Tsopanakis* (Phonét. Rhod., 109-110) ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ *τι > τσι*, γράφει: «*βυτίον > βουτσί*, *ἰκτὶς > ἰκτίδιον > *ἀχτσίδι > ἀτσίδι*, *κατηφὴς - κατηφειάζω* (;) *> κατσουφιάζω*, *τέττιξ > *τσίτσικας > τὸν *dζίτσικα > ὁ νdζίdζικας > ὁ ζίζικας*, *τιλῶ > τσιλλῶ*, *τιταίνω > τσιττώνω*... Εἶναι προφανὲς ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ λέξεις μετὰ τοῦ *τι > τσι* ἀποτελοῦν ὑπολείμματα φαινομένου τὸ ὁποῖον εἶχεν εὐρυτέραν ἔκτασιν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ καταγωγὴ ὀφείλει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν σχέσιν τῶν καταλήξεων *-ντι*, δωρικῆς, καὶ *-νσι*, ἀττικῆς, διὰ νὰ μὴ ὁμιλήσωμεν περὶ ἄλλων συγγενειῶν». Ἐν ὑποσημ. 8: Πβ. *Picard*, Διονύσιος Ψίλαξ ἐν Mélanges Navarre, 317 κέξ. «...ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερὰ (=πτίλα) (Παυσ. 3, 19, 6): αὐτόθ. σελ. 318, ψίλινος στέφανος (πτελέα, πτελέινος;)».

Ὁ *A. Mirambel* [5], ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ χρονολογήσῃ τὴν «συριστικοποίησιν» τοῦ *τ* πρὸ τοῦ *ι* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, γράφει ὅτι αὕτη ἀφορᾷ εἰς λέξεις ἀνηκούσας εἰς τὸ παλαιὸν ἑλληνικὸν ὑλικὸν (fonds) - ὡς *κότινος - κότσινας*, *κατηφὴς - κατσούφης*, *τιλῶ - τσιλῶ*, *βάτινον - βάτσινο*, ἀλλὰ καὶ εἰς δανείους. Τὰ ἀνατολικὰ ἰδιώματα ὡς καὶ ἡ Τσακωνικὴ μαρτυροῦν εὐρέως τὸ φαινόμενον, καὶ πολλὰ ὑποκοριστικὰ εἰς *-τιον -τσι* (*ἀλάτιον*, κοιν. ἑλλ. *ἀλάτι*) > *ἀλάτσι* εἰς πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, *κεράτιον > κεράτσι* (τὸ ξυλοκέρατον, ἐν Κύπρῳ — γρ. *κεράτσιν* καὶ *τεράτσιν*).

Περαιτέρω [6] γράφει ὅτι ὁ τύπος *βουτσί*, ὃν ὁ *G. Meyer* [7] ἐξάγει ἐκ τοῦ λατιν. *butis* (γρ. *buttis*) παρουσιάζεται ὑπὸ τοὺς τύπους *βούττις* καὶ *βουττίον* ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ *Μαλάλα* (7ος αἰ.) καὶ ἀργότερον μόνον ὑπὸ τοὺς τύπους *βουτσίον*, *βουτσίν*, *μισοβούτσι* [8].

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει τὰς διαφόρους περιπτώσεις τσιτακισμοῦ (πλὴν τῶν *κ*, *γκ*) στηριζόμενος κυρίως εἰς ἐτυμολογίας τῶν *Μ. Φιλήντα - Μαν. Τριανταφυλλίδη*, ὄχι πάντοτε ἀσφαλεῖς: τοῦ *νθ*: *ἀκάνθιον > ἀκάτσι* (γρ. ὑποθ.), ὅθεν *κατσό-*

---

1. Περὶ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως *-ίτσιν*, Ἑλληνικὰ 4, 361 κέξ., σελ. 363, ὑποσημ. 1.
2. Βλ. Ἀφιέρ. *Γ. Χατζιδ.*, 35.
3. Βλ. Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σμύρνη Ἀθῆναι 1866, σελ. 58.
4. Βλ. Hellenismus, σελ. 190.
5. Βλ. Le groupe TS, 94.
6. Βλ. ἔνθ'ἀν., 96.
7. Βλ. Neugr. Stud., 3, 17.
8. Τὸ ΙΛ παράγει τὸ μεσν. ἐκ τοῦ *βυτίον*, ὅπερ ὅμως δὲν παραδίδεται ὡς ἀρχ. Κατὰ τὸ Lateinisches etymologisches Wörterbuch τῶν Walde-Hoffmann, ἡ λ. *buttis* σχετίζεται πρὸς τὴν ἑλλ. *βυτίνη*· λάγυνος ἢ ἀμία, Ταραντῖνοι (καθ' *Ἡσύχ.*).

πρινος < *ἀκανθό-*, *κατσάβραχα*, κλπ. Τοῦ *ψ* : *ὀψιμάρνι* > *τσιμάρνι*, *ψευδός* > *τσευδός*, *ψακώνω* > *τσακώνω*. Τοῦ *ξ* : *ἔξαλλα* - *πατῶ* > *τσαλαπατῶ*, *τσαλαβουτῶ*, κλπ. Τοῦ *στ* : διὰ μεταθέσεως : *στυλώνω* > *τσυλώνω*, *στουπὶ* > *τσουπὶ* [1]. Τοῦ *-τις* : *ἔτις* > *ἔτσι*, *τίποτις* > *τίποτσι* [2]. Τοῦ *θ* : *θειὰ* > *τσὰ* (σποραδικῶς) [3].

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνει [4] ὁ σ. ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἤδη οἰκεῖον τὸν φθόγγον *τσ* προσήρμοσαν εἰς τὴν γλῶσσάν των τοὺς ἀλλογενεῖς τύπους τοὺς ἔχοντας τοῦτον εἴτε ὡς *τσ* εἴτε ὡς σύμπλεγμα τὸ ὁποῖον παρέστησαν διὰ τοῦ *τσ*. Τοῦτο π.χ. προκειμένου περὶ τῶν ἰταλικῶν δανείων, προέρχεται ἐξ ἤχων *s*, *dz*, *tsh*, *dj* : *calza* - *κάλτσα*, *naranza* - *νεράντζι*, *braccio* - *μπράτσο*, *giro* - *τζίρος*, κλπ. Ἐκ τῆς Σλαβικῆς, διὰ τῶν καταλήξεων *-ίτσα*, *-ίτσι*. Ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς : τὸ ἑλλ. *τσ* ἀντιπροσωπεύει τὰ *ts*, *tch*, ἢ *dz*, *dj*. Ὁμοίως συνέβη καὶ διὰ τὰ δάνεια τῆς Τουρκικῆς, ἡ ὁποία ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ ἐπίθημα *-τζῆς*, σπανιώτερον *-τσῆς*, πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔχοντος ὡρισμένον ἐπάγγελμα.

Καὶ περαίνει ὡς ἑξῆς : [5] Ἂν ἡ χρονολόγησις εἶναι σχετικῶς εὔκολος προκειμένου περὶ τῶν δανείων, εἶναι πολὺ πλέον ριψοκίνδυνον νὰ προσδιορισθῇ προκειμένου περὶ τῶν ἑλληνικῶν δεδομένων, πρὸ πάντων ὅταν ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν διαλεκτολογίαν. Ἡ ἀτελὴς γνῶσις τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, αἱ ἀβεβαιότητες ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν πολλῶν δεδομένων δὲν προσφέρουν τὴν ἐπιθυμητὴν ἀκρίβειαν πρὸς χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τοῦ *τσ* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Ἡ γραφὴ *τσ* παρουσιάζεται μὲν εἰς μεταγεγραμμένα κείμενα ἀρκετὰ ἐνωρὶς (ἤδη ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα : *τσαδὴ* [6], καὶ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Αἰγύπτου : [7] *ταριτσενη*, *τσελχω*, κλπ., ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν δύναταί τις ἐκ μιᾶς μεταγραφῆς νὰ συμπεράνῃ τὴν ὀργανικὴν ὕπαρξιν τοῦ φαινομένου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Τοῦτο θὰ ἠθύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνευρίσκετο εἰς ὅρους, κύρια ὀνόματα ἢ προσηγορικά, τὰ ὁποῖα ἡ γλῶσσα χρησιμοποιεῖ καὶ κλίνει.

Ὡς πρὸς τὰς δανείους λέξεις δὲν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν πέραν τοῦ 7ου αἰ., τούτων διαδοχικῶς εἰσαχθεισῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἐπαφῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετ' ἄλλων λαῶν (Σλάβων, Ἰταλῶν, Ἀλβανῶν, Τούρκων)... Τὸ φαινόμενον δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ *σ* > *τσ*, ὅπερ ἀπαντῶμεν εἰς τὸν *Προκόπιον* [8], δηλ. εἰς τὸν 6ον αἰ., ἀλλὰ ὁ *Ἡσύχιος* δίδει ἀκόμη διὰ τοῦ *σ* τοὺς τύπους οἱ ὁποῖοι μελλοντικῶς θὰ παρουσιάσουν *τσ*.

Τὸ φαινόμενον δὲν παρουσιάζει οὔτε χρονικὴν οὔτε τοπικὴν ἑνότητα καὶ συνέχειαν οὔτε γενικὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἕνα διαφορισμὸν (diversité), μίαν σει-

---

1. Κατὰ *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 209.
2. Βλ. *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν., 2, 196. Ἴσως ἐκ τοῦ *τίποτ(ι)ς*.
3. Βλ. *Μ. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 148-149.
4. Βλ. ἔνθ'ἀν., σελ. 97.
5. Βλ. ἔνθ' ἀν. σελ. 97-99.
6. Βλ. *J. Psichari*, Études, préface p. XLIX.
7. *G. Lefebvre*, Recueil des Inscriptions grecques chrétiennes d'Égypte n°s 253, 298, 435, 492, 763.
8. De Bello Persico II, 30 : *Τζάνοι*.

ρὰν τάσεων ἐχουσῶν ἢ ὄχι συγγένειαν μεταξύ των καὶ ὀφειλομένην πολλάκις εἰς ἀλληλεπιδράσεις τῶν διαφόρων διαλέκτων».

Ἐκ τῶν προεκτεθεισῶν ἀπόψεων τῶν ἀσχοληθέντων εἰς τὸ φαινόμενον οὐδὲν ἀσφαλὲς περὶ τῆς χρονολογήσεως αὐτοῦ συμπέρασμα ἐξάγεται. Ἐκεῖνο μόνον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρνητικῶς συμφωνοῦν, εἶναι ὅτι ὁ τσιτακισμὸς γενικώτερον δὲν πρέπει νὰ εἶναι παλαιότερος τοῦ 6ου καὶ νεώτερος τοῦ 12ου αἰῶνος.

Ἡ ἰδία ἀσάφεια ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὸν εἰδικὸν τσιτακισμὸν τῶν φθόγγων τ, σ, ξ, ψ καὶ τῶν συναφῶν, ὁ ὁποῖος κυρίως μᾶς ἀπασχολεῖ ἐνταῦθα.

Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς παλαιὰς ἐνδείξεις προηγηθέντος τοιούτου τσιτακισμοῦ τοπωνύμιά τινα ἐκ Μυκόνου (Τήνου, Σύρου), π.χ., τὰ ὁποῖα, ὡς γενικώτερον τυγχάνει γνωστὸν περὶ τῶν τοπωνυμίων, ἅτε συνδεόμενα ἀρρήκτως μετὰ τοῦ ὃν προσδιορίζουν τόπου, ἀποτελοῦν πάντοτε τὰς συντηρητικωτέρας μαρτυρίας ἐπὶ τῆς φωνητικῆς.

Οὕτω π.χ. τὰ τοπων. *Κόσινας*, ὁ Ἄνδρ., *Κοσίνοι*, οἱ Μύκ., *Κουσίνια*, τὰ Τῆν. (προερχόμενα ἐκ τοῦ *κότσινας* < *κότσινος* < *κότινος* καὶ *κοτσίνι* < **κοτίνι-ον*) πιθανὸν εἶναι ἱκανῶς παλαιοὶ ἠπλοποιημένοι τύποι τῶν παλαιοτέρων *κότσινας*, κλπ.[1] Πβ. καὶ τοπων. *Προβάσι* (< *προβάτσι* < **προβάτιον*) Ἄνδρ. καὶ *Προβασιά*, ἡ (< *προβατσιὰ* < *προβάτσι*) ἐν ἐγγρ. 1800 ἐκ Σύρ.

Ὁμοίως τὸ ἐκ Μυκόνου τοπων. *Κοσομύτης*, ἂν μὴ ἀποτελῇ βυζ. τύπον τοῦ *Κοτσομύτης*[2] < **Κοψομύτης*, δὲν εἶναι νεώτερον τοῦ 17ου αἰῶνος, ὅτε παραδίδεται εἰς ἔγγρ. ἐκ Μυκόνου ὡσαύτως, ἀσχέτως ἂν νῦν ἀπαντῶσιν ἐν μεγάλῃ χρήσει τὰ ἀνάλογα *κοσάφτης*, *κοσοχείλης*, *κοσόριος* καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς τοπων. καὶ προσηγορικόν, παρὰ τὰ ρ. *κοσομυτίζω*, *κοσοφουδίζω*, κτλ., αὐτόθι.

Σύγχυσις ὡσαύτως ἐπικρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ τσ > σ καὶ τζ > ζ. Τὰ ἀναφερόμενα ἐκ τῆς βυζ. περιόδου σχετικὰ παραδείγματα οὔτε πολλὰ οὔτε ἀσφαλῆ εἶναι. Ἡ μόνη ἴσως ἀσφαλὴς μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ *Εὐσταθίου* Θεσσαλονίκης[3] λέγοντος ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὴν *ἄντζαν* «ἡ τῶν πολλῶν γλῶσσα» *ἄνζαν* προέφερε[4].

Ἀφοῦ, ὁπωσδήποτε, τοιαύτην ἐξέλιξιν ἔσχον οἱ φθόγγοι τσ καὶ τζ, ὅπου τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ σήμερον, οἱ μὲν ἐνετικοὶ τύποι τῶν εἰσαχθεισῶν ἰταλικῶν λέξεων εὐχερῶς ἐπολιτογραφήθησαν αὐτούσιοι, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς κοινῆς Ἰταλικῆς ἀφωμοιώθησαν φωνητικῶς πρὸς αὐτούς. Ὁμοίαν τύχην ἠκολούθησαν καὶ αἱ ἐκ τῆς Ἀλ-

---

1. Πβ. *Κότσ'νας* τοπων. Λέσβ. καὶ *κότσινας*=ἀγριελαία Σκῦρος, ὅπου καὶ *κουτσίνι*. Τὸ τοπων. *Κοσίνοι* ἔχει λησμονηθῆ σχεδὸν σήμερον ἐν Μυκόνῳ ὑπαχθὲν ὑπὸ τὸ γενικώτερον καὶ γνωστότερον ἐκ τῆς τουριστικῆς κινήσεως *Τοῦρλος*. Ἡ νῆσος ἄλλωστε ἐλαχίστας ἐλαίας ἔχει πλέον ἔναντι τῶν πολλῶν ἀφανισθεισῶν ἐκ τῆς αἰγοτροφίας παλαιῶν. Μόνον τὰ τοπων. *Ἐλιά*, *Ἀγρέλια* τὰς ἐνθυμίζουν.

2. Πβ. *κοτσὸς* ἤδη ἐν τῷ Χρον. Μορ. (*Schmitt* 7951) καὶ παρὰ τοῖς Ποντίοις, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ τοπων. *Κοσομύτης* ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., τοῦ ἔτους 1663. Πβ. καὶ *Νερούσ'κα* ἐν ἐγγρ. 17ου αἰ. — ὅπερ καὶ νῦν λέγεται.

3. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 108.

4. Ποίους ὅμως πρέπει νὰ νοήσωμεν ὡς «πολλούς»; Τοὺς κατοίκους τῆς Κων/ως ;

βανικῆς, Σλαβικῆς καὶ δὴ τῆς Τουρκικῆς εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν λέξεις, διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων. Αἱ τουρκικαὶ μάλιστα μᾶς δίδουν ἓν terminus ante quem τοῦ φαινομένου, ἀφοῦ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μεταβληθοῦν, ἐὰν τὰ προαναφερθέντα ἰδιώματα ἠνείχοντο ἤδη τοὺς φθόγγους τσ καὶ τζ.

Ἐὰν λοιπὸν λάβωμεν ὑπ' ὄψει πάντα τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετά τινος βεβαιότητος, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἁπλοποιήσεως ἐμφανισθὲν σποραδικῶς κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους ἐπέδωκε κατὰ τοὺς ὑστέρους, ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. κέξ.

Ἀσφαλέστερα, νομίζω, χρονολογικὰ τεκμήρια ἀποτελοῦν τὰ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. κέξ. ἔγγραφα ἐκ Μυκόνου — τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν ἐν τοῖς ΓΑΚ ὑπαρχόντων ἐκ τῆς νήσου, ἥτις, ὡς προεῖπον, παρουσιάζει ὀρθοδόξως τὸ φαινόμενον — τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὰ συντηρητικώτερα τοπωνύμια καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα [1].

Ταῦτα, ἂν δὲν ὀφείλουν τὴν γραφήν των εἰς τὰς διαφόρους χεῖρας τῶν κατὰ καιροὺς «νοταρίων» τῆς νήσου, μαρτυροῦν ἐπὶ πλέον καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν τσιτακισμένων τύπων πρὸς τὴν ἐπερχομένην μεταβολήν. Ὁ ἀγὼν οὗτος πρέπει νὰ ἔληξε κατὰ τὸν 18ον αἰ., ἀφοῦ εἰς μὲν τὰ ἔγγραφα τοῦ 17ου ἀπαντῶσιν ἐπαμφοτερίζοντες τύποι, ἀπὸ δὲ τοῦ 18ου σταθερῶς μεταβεβλημένοι. Συγκεκριμένως, εἰς ἔγγραφα τοῦ 17ου συναντῶμεν τοπων. *Ματζιπειὸ* παρὰ τὸ *Μαζιπειό*, *Σ'καλάδο* (26 φορὰς) καὶ *Τσι-*, *Τζικαλάδο* ἀνὰ μίαν, ὄν. *Λισάρδος* καὶ *Λιτζάρδος*, *Γενιάσος* καὶ *Γενιάτζος*, *Μαμάσος* καὶ *-τζος* παρὰ τὰ σταθερὰ *Κωστάζος* καὶ *Μποσταζῆς* καὶ τὰ ἅπαξ μεταβεβλημένως παραδιδόμενα *Λόζα* (τοπων.) *Λωρέζος* (ὄν.) *Χαζαράδο* (τοπων.), *Χαζῆς* παρὰ τὸ ἅπαξ ἀπαντῶν *Χατζῆς*. Πβ. ἐπίσης τὸ προσηγ. *(μ)πράσο* καὶ τὸ ἐπίρρ. *ἔσι* (< *ἔτσι*), παρὰ τὰ νῦν συνηθέστατα *ἐσεδὰ* καὶ *ἐδέσεδά*.

Εἰς ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ : σταθερῶς *Βενεζιᾶνος*, *Γενιάσος*, *Διασέντος*, *Ζαμαρίας*, *Ζιώτης*, *-άκης*, *Κασούλα*, *-άκι*, *Λισάρδος*, *Μαζουρανῆς*, *Μαμάσος*, *Μασούκας* καὶ *Κοντομασούκας*, *Μούσαινα*, *Σκυλλόπεσος*, *Φλουρέζα* καὶ *-ζοῦ*. Πβ. καὶ σημερ. τοπων. *Τῆς Φλουρέζας τὸ νερό*. Ἔτι τὰ ἐκ τῆς τουρκ. *Γιανισαράκης*, *Μπογιαζῆς*, *Ντεμερζῆς*, *Παπουσᾶς* καὶ *-σοῦ* (καὶ νῦν συνηθέστατον ἐπών. οὕτω), *Χαλαβαζῆς*, *Χαρασιάρης*. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ὀν. *Ἀσκνίδης*, *Βουσᾶς* (παρὰ τὸ ἅπαξ διδόμενον *Βουτσᾶς*), *Γαλασίδης*, *Καλίσα*, *Κουσαναστάσης*, *Κοσοκέρης*, *Κουσός*, *Κουσοῦκος*, *Σιμπομάτα*. Ἐπίσης τὰ προσηγ. ἰταλ. *καζιλλαρία*, *μπόσα*, *μπράσο*, *μπρούζινος*, *πεσί*, *ταράσα*. Τουρκ.: *ρακεζήδικον*, *σουβάλια*, *σόχα*, *χαράσι* - *κεφαλοχάρασο*. Ἑλλ.: *ζακίζω*, *ζακίσματα*. Πβ. ὄν. *Πετροῦσος* [2].

Ε'. ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

Ἡ ἐξέτασις τοῦ φαινομένου δύναται νὰ μᾶς ὑποβοηθήσῃ εἰς τὴν ἐτυμολόγησιν πολλῶν λέξεων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, ὡς π.χ. προ-

1. Ἴσως πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν ὡς παλαιότερα παραδ. τὰ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1519 ἐπών. καὶ κύρ. ὀν. *Χαλαβαζῆς* καὶ *Φρανζέσκος*, δι' ἃ ἰδ. *Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6 καὶ σελ. 146 τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.

2. Ἐξ ἐγγρ. ἐκ Σύρου, τοῦ 1694, δι' ὃ βλ. *Λ. Κατσουρ.*, Κουρσ., 10, 13.

κειμένου νὰ δεχθῶμεν ἂν ἀκουόμενον σήμερον ἁπλοῦν σ ἢ «διπλοῦν» σ-σ ἀποτελῇ ἐπιβίωσιν ἀρχαίας προφορᾶς. Τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ. *ἄτσαλος* ἔχει ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τὸν μυκόνιον τύπον *ἄσαλος* ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς νὰ ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ *σαλὸς* ἐτυμολογίαν τοῦ *Σ. Ψάλτου* [1], ἐνῶ πρόκειται περὶ ὑστερογενοῦς τύπου, ὁ ὁποῖος, ἀντιθέτως, θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῇ τελευταῖος ἐν τῇ ἐξελικτικῇ φωνητικῇ πορείᾳ τῆς λέξεως. Τὸ πρᾶγμα δυσχεραίνεται περαιτέρω διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι «ὁ καρπάθιος τύπος *ἄσ-σαλ-λος* ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ *τσ* εἰς *σ*, ὡς ἀλλαχοῦ». Ταῦτα βεβαίως ἐγράφοντο καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν εἶχε μελετηθῇ ἡ ἔκτασις τοῦ φαινομένου.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι σπανιώτατα μεταβάλλεται τσιτακισθὲν *κι*, *κε*, θὰ μᾶς ὡδήγει εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἑρμηνείαν τοῦ καλυμνίου τύπου *τσέρσι* [2] < *τσέρτσι* < *τσέρκι* < ἰταλ. *cerchio* δι' ἀνομοιώσεως καὶ οὐχὶ διὰ τροπῆς τοῦ *τσ* εἰς *σ*, ἀφοῦ διδασκαλικῶς ἔχομεν ἐν Μυκόνῳ τύπον *σέρκι* καὶ *σατσίζω* καὶ οὐχὶ *σασίζω*.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ λέξεων ἐχουσῶν παλαιότατα τσιτακισθὲν *κι*, ἐν τῇ δημώδει ἴσως γλώσσῃ καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς εἰσελθουσῶν εἰς τὸν νησιωτικὸν χῶρον, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δύσκολον, διότι τὸ *τσι-κι* τοῦτο διέφερεν οὐσιωδῶς τοῦ ἰδιωματικοῦ *κι* < *κι*, ἐνῶ ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ *τι-τσι*. Οὕτω ὡς πρὸς τὴν ἀσφαλῆ καὶ συνήθη λ. *τσίχλα* π.χ. (< μεταγν. *κίχλα* < *κίχλη*) ἢ τὸ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας *τσιμ(π)ούρι* [3], κλπ. Ἀλλὰ πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐπιβολή, ἔστω καὶ τῶν ἀσφαλῶν ἐτυμολογικῶς λέξεων, τῶν ἰδιωματικῶς τσιτακισθέντων τύπων, ἐν τῇ κοινῇ Νεοελληνικῇ; Μία ἑρμηνεία θὰ ἦτο ὅτι πρόκειται περὶ παλαιότατα καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους τσιτακισθεισῶν λέξεων κατὰ τὴν βυζ. περίοδον ἢ καὶ ἐνωρίτερον, ὁπότε ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα τσιτακισμοῦ τοῦ *κι*.

Δυσκολίαν παρέχει ἡ ἑρμηνεία τοῦ τύπ. *κ(ου)σουνάδα* [4], διότι προέρχεται ἐκ τῆς κοινοτάτης λέξεως *κοκκινάδα*, καθὼς καὶ ὁ τύπ. *σίρρος* < *τσίρρος* < *κίρρος* =ὀρὸς γάλακτος, συμπίπτων ἐν Μυκόνῳ, φωνητικῶς, πρὸς τὸν ἰχθὺν *τσίρον*. Ἡ ὀλιγότης ὅμως ἀκριβῶς τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων, ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου ὅτι *σ* δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου προϋπῆρχον οἱ ἄλλοι τσιτακιζόμενοι φθόγγοι — ἐν οἷς τόποις τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ βεβαίως. Ἀντιθέτως, οἱ τύποι *σίλα*, *σιλῶ* προελθόντες ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ *τ*, ὡς ἀποδεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τοῦ *τσ* τύπων εἰς τὴν κοινὴν ἢ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ ἰδιωματικῶς, θὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῶν προαναφερθέντων τοπων. *Κοσίνοι*, *Κόσινας* ἐκ τοῦ ἀρχ. *κότινος*, διὰ τοῦ *κότσινος* - *κότσινας*.

Ἡ ἔκτασις τύπων μετὰ τοῦ *ζ* ἀντὶ *τζ* ἐν τῇ λ. *μπριζόλα* καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον καὶ δὴ παρὰ τοῖς βορείοις, δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ

---

1. Βλ. Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54.
2. Βλ. ΧΙΛ 727, 169.
3. Βλ. ΕΛ ἐν λ.: μεταγν. *κύναρος* (εἶδος ἀγκαθιοῦ· πβ. *ματό-κλαδα*, *ματό-φυλλα*. *Πρωτοδ.*, Ἰδιωτ., 43).
4. Βλ. ἐν τοῖς προηγ. σελ. 116.

ένετ. *brisiola*, παρὰ τὸ τουρκ. *pircola*, ὅπερ ἔδωσε τοὺς μετὰ τοῦ *τζ* τύπους, ἂν μὴ πρέπῃ νὰ νοήσωμεν τὴν μεταβολὴν δι' ἀποφυγὴν τῶν ἐπαλλήλων τραχέων συμπλεγμάτων *μπρ-τζ*, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀσθενῆ ὑποστήριξιν τοῦ ἐνδιαμέσου ἀτόνου *ι*.

Ἐπίσης ἡ ὁμοία ἔκτασις τῶν τύπων τῆς οἰκογενείας *μούζα* (*μουζώνω*, *μουζούρα*, *-ης*, *-ώνω*), *μουζαλιά*, *-ώνω*, κλπ., καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν ἐκ τοῦ *μουντὸς* ἐτυμολογίαν τοῦ *Φ. Κουκουλέ* [1], διὸ θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἄλλην.

Ἡ ἔκτασις μόνων τῶν τύπων *κάρσα* (μετὰ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων αὐτῆς *καρσάκια*, *καρσᾶτος*, *καρσουνᾶτος*, *καρσώνομαι*, *καρσόξυλο*, *καρσοβελόνα*, *καρσοποδαρᾶτος*, *μαλλόκαρσα*, κλπ.) καὶ *φόρσα* (μετὰ τῶν *φόρσος*, *φορσάρω*, *φορσᾶτος*) καὶ *φορσέρι* καὶ εἰς τόπους ὅπου ἀπαντᾷ μόνου τοῦ *τζ* ἡ μεταβολὴ ἢ καὶ οὐδετέρου τῶν συμπλεγμάτων, ἴσως μᾶς ὁδηγεῖ εἰς παραλλήλους πρὸς τὰ ἰταλ. *calza*, *forza*, *forziere* διαλεκτικοὺς (ένετ.) τύπους **carsa*, **forsa*, **forsiere*, ἂν μὴ ὀφείλεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ δυσεκφώνητον τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος *ρτσ*. Πβ. καὶ τὸν τύπ. *φαναρζῆς*, εἰς ἀναλόγους τόπους, διὰ τὸ *ρτζ*.

Διὰ τοῦ φαινομένου τούτου δύναται νὰ ἐνισχυθῇ ἡ προταθεῖσα ἐτυμολογία τοῦ *σάτρα - πάτρα* < *σάταλα - πάταλα* [2]. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει δηλαδὴ ὅτι πλὴν τοῦ προεξετασθέντος *κάρσα* δὲν ἀπαντᾷ ἐν Κῷ καὶ Ρόδῳ μεταβολὴ τοῦ *τσ* [3], ἡ αὐτόθι ὕπαρξις τοῦ *σάτρα - πάτρα* δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἐκ τοῦ *σάταλα - πάταλα*. Ὡς πρὸς δὲ τὸν κοινὸν τύπον *τσάτρα - πάτρα*, εἴτε προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ παλαιοῦ *σ*, ὡς ἐν τῇ λ. *σόγχος - τσόχος* π.χ., ἢ εἶναι ἀντιδάνειον ἐκ τῆς Τουρκικῆς (*çatra - patra*), ὡς δέχεται ὁ *Ν. Ἀνδριώτης* ἐν λ. (ΕΛ).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

---

1. Βλ. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 193-94.

2. Βλ. *Α. Τsopan.*, Phonét. Rhod., 145 καὶ *Ν. Ἀνδριώτ.*, Ἀθηνᾶ 51 (1941) 52-53.

3. Ἀφοῦ ἐν Κῷ π.χ. προφέρουν *ἀλάτσι*, *βουτσί*, *γαλατσία*, *κληματσία*, *-τσούρα* (μεγεθ. τοῦ προηγ.), *κομ-ματσούλ-λι*, *κριατσούλ-λα* (< *κρεββατούλα*), *τσιλ-λῶ*, *τσιτσί*, κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀθηνᾶ = Ἀθηνᾶ, περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆναι (1889 κέξ.).

Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ. = Ἄμαντος Κωνσταντῖνος Ι., Συμβολὴ εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον : Χιακ. Χρον. 6 (1926) 1-82.

Ἀνδρ. Χρον. = Βλ. *Ι. Βογιατζίδης.*

Ν. Ἀνδριώτ., ΕΛ [1] = Ἀνδριώτης Ν. Π., Ἐτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Ἀθήνα 1951.

Ἀρχ. Πόντ. = Ἀρχεῖον Πόντου, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἀθῆναι (1928 κέξ.).

Ἀρχ. Θρᾳκ. Θησ. = Ἀρχεῖον τοῦ Θρᾳκικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρᾳκῶν. Ἀθῆναι (1934 κέξ.).

Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ. = Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, διατριβαὶ φίλων καὶ μαθητῶν ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετείῳ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας αὐτοῦ. Ἀθῆναι 1921.

Α. Βάλληνδ., Κυθν. = Βάλληνδας Ἀντώνιος Ν., Κυθνιακά, ἤτοι τῆς νήσου Κύθνου χωρογραφία καὶ ἱστορία μετὰ τοῦ βίου τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ἐν ᾧ ἤθη καὶ ἔθη καὶ γλῶσσα καὶ γένη κλπ. Ἑρμούπολις Σύρου 1882.

Βενετοκλ. = Βενετοκλῆς, Βραχεῖαί τινες παρατηρήσεις εἴς τινας λέξεις καὶ παροιμίας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῶν ἐν τοῖς Ἀτάκτοις τοῦ Κοραῆ καὶ ἐκ τῶν Κυπριακῶν τοῦ Σακελλαρίου. Ἀθῆναι 1872.

Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ. = Βίος Στυλιανός, Χιακὰ γλωσσικά. Χίος 1920.

Ι. Βογιατζ., Ἀνδρ. Χρον. = Βογιατζίδης Ἰωάννης Κ., Ἀνδριακὰ Χρονικά, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιτοπίου μελέτης). Ἀθῆναι τόμ. Α' (1951), Β' (1956), Γ' (1956), Δ' (1957), μέρος Β' (1960).

Α. Βρόντ., Ροδ. = Βρόντης Ἀναστάσιος Γ., Ροδιακά. Ἀθῆναι 1939.

Byz.-Neugr. Jahrb. = Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher. Berlin-Athen (1920 κέξ.).

Byz. Zeits. = Byzantinische Zeitschrift. Berlin-Leipzig (1892 κέξ.).

Π. Γενναδ., Φυτ. Λεξ. = Γεννάδιος Παναγιώτης, Λεξικὸν φυτολογικὸν περιλαμβάνον τὰ ὀνόματα, τὴν ἰθαγένειαν καὶ τὸν βίον ὑπερδεκακισχιλίων φυτῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ λόγῳ χρησιμότητος ἢ κόσμου καλλιεργούμενα, τῶν ὁποίων περιγράφονται καὶ ἡ ἱστορία, ἡ καλλιέργεια, τὰ προϊόντα καὶ αἱ νόσοι. Ἀθῆναι 1914.

Ε. Γεωργαντοπ., Τηνιακὰ = Γεωργαντόπουλος Ε., Τηνιακά, ἤτοι ἀρχαία καὶ νέα γεωγραφία τῆς νήσου Τήνου. Ἀθῆναι 1889.

G. Curtius, Griech. Etym. = Curtius Georg., Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862.

Α. Διαμαντ., Μεγίστ. = Διαμαντάρας Ἀχιλλεύς, Ἡ νῆσος Μεγίστη. Ἀλεξάνδρεια 1893.

---

1. Πολλάκις καὶ διὰ μόνου τοῦ ΕΛ.

K. Diet., Sporad. = Dieterich Karl, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden. Wien 1908.

Δωδεκαν. λύρα = Μαυρῆς Νικ. Γ. καὶ Παπαδόπουλος Εὐ. Α., Δωδεκανησιακὴ λύρα, τόμ. 1 Κασσιακὴ λύρα. Πόρτ-Σάϊτ 1928.

Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου = Εἰκοσιπενταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου. Ἀθῆναι 1893.

Ἐπετ. Μεσν. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ. = Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).

Ἐπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ. = Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι (1924 κέξ.).

Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ. = Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι (1902/3 κέξ.).

Erhard, Fauna Kykl. = Erhard, Fauna der Kykladen. Leipzig 1859.

Τρ. Εὐαγγελ., Μύκ. = Εὐαγγελίδης Τρύφων, Ἡ Μύκονος, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἀθῆναι 1912 (1914).

Ι. Ζαρράφτ., Κώια = Ζαρράφτης Ἰάκωβος, Κώια, ἤτοι 7 τεύχη περιγράφοντα τὰ τῆς Κῶ. Κῶς 1921.

Ν. Ζαφειρ., Ἀρχ. Σάμ. = Ζαφειρίου Νικόλαος Ι., Ἀρχεῖον Σάμου, σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον τόμ. 1-6. Ἀθῆναι (1946-1962).

Π. Ζερλέντ., Μαντροκάθ. = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Μαντροκάθισμα, βουδόμαντρες, θεμωνιά, μιτᾶτο (ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων). Ἑρμούπολις 1923.

Π. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ. = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Σύστασις τοῦ κοινοῦ τῶν Μυκονίων. Ἑρμούπολις 1924.

Ζωγράφ. Ἀγών = Ζωγράφειος Ἀγών, ἤτοι μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλληνικῷ λαῷ. Κωνσταντινούπολις 1891.

Λ. Ζώη, Λεξ. Ζακ. = Ζώης Λεωνίδας, Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου. Ζάκυνθος 1898-1916.

P. Fouché, Phonét. franç. = Fouché Pierre, Phonétique historique français Tom. I: (Introduction). Paris 1952.

K. Foy, Lauts. griech. = Foy Karl, Lautsystem der griechischen Vulgärsprache. Leipzig 1879.

Glotta = Glotta, Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, hersg. v. P. Kretschmer u. Fr. Skutsch, Göttingen (1909 κέξ.).

M. Grammont, Phonét. = Grammont Maurice, Traité de phonétique. Paris 1933.

G. N. Hatzidakis = Βλ. *Γ. Ν. Χατζιδάκις*.

D. Hessel., Mots marit. = Hesseling D. C., Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes. Amsterdam 1903.

Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ. = Καζαβῆς Γεώργιος Ν., Νισύρου Λαογραφικά. Νέα Ὑόρκη 1940.

Κ. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ. = Κανελλάκης Κωνσταντῖνος, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ἤτοι συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, παροιμιῶν, δημωδῶν ᾀσμάτων, αἰνιγμάτων, λεξιλογίου, ἱστορικῶν καὶ ἄλλων χειρογράφων, σιγιλλίων κλπ. Ἀθῆναι 1890.

Α. Καραναστ., Ἰδίωμ. Ἀστυπ. = Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1958) 59-144.

Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ = Καραναστάσης Ἀναστάσιος, Φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Κῶ. Ἀθῆναι 1963.

Α. Κατσουρ., Κουρσ.[1] = Κατσουρὸς Ἀντώνιος Φλ., Κουρσάροι καὶ σκλάβοι, ἀνέκδοτα Μυκονιάτικα καὶ Συριανὰ ἔγγραφα. Σῦρος 1948.

Ν. Κοντοσοπ., Ἁλικαρν. = Κοντοσόπουλος Νικόλαος Γ., Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς Ἁλικαρνασσοῦ Μ. Ἀσίας : Ἀθηνᾶ 62 (1958) 248-319.

Ἀδ. Κορ., Ἄτ. = Κοραῆς Ἀδαμάντιος, Ἄτακτα, ἤγουν παντοδαπῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αὐτοσχεδίων σημειώσεων καὶ τινων ἄλλων σημειωμάτων, αὐτοσχέδιος συναγωγή, τόμ. 1-5. Παρίσιοι 1828-1835.

P. Kretsch., Lesb. Dial. = Kretschmer Paul, Der heutige lesbische Dialekt verglichen mit den übrigen nordgriechischen Muntarten. Wien 1905.

Κυπρ. Σπουδ. = Κυπριακαὶ σπουδαί, Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Λευκωσία (1937 κέξ.).

Μ. Κωνσταντινίδ., Σκῦρ. = Κωνσταντινίδης Μ., Ἡ νῆσος Σκῦρος. Ἀθῆναι 1901.

P. Lagarde, Kleinas. = Lagarde Paul de, Neugriechisches aus Kleinasien. Göttingen 1886.

Λαογρ. = Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας κατὰ τρίμηνον ἐκδιδόμενον. Ἀθῆναι-Θεσσαλονίκη (1909 κέξ.).

Λεξικογρ. Ἀρχ. = Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς. Ἀθῆναι (1914-1923).

Λεξικογρ. Δελτ. = Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).

Μ. Λουλουδοπ., Καρυαί = Λουλουδόπουλος Μιλτιάδης, Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, δημοτικῶν ᾀσμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων κλπ. Καρυῶν (ἐπαρχίας Καβακλῆ). Βάρνη 1903.

A. Maidhof, Neugr. Rüchwand. roman. = Maidhof Ad., Neugriechische Rüchwanderer aus den romanischen Sprachen unter Einschluss des lateinischen. (Beihefte zu den Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbüchern nr. 10). Athen 1931.

Σ. Μάν., Ἅγ. Παντελ. = Μάνεσης Σταῦρος, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος : Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 4 (1952) 58-128.

Ε. Μανωλακ., Καρπαθ. = Μανωλακάκης Ἐμμανουήλ, Καρπαθιακά, περιέχοντα τὴν τοπογραφίαν, ἱστορίαν, περιγραφήν, ἀρχαιολογίαν, φυσικὴν κατάστασιν κλπ. Ἀθῆναι 1896.

Σ. Μενάρδ., Τοπων. Μυκ. = Μενάρδος Σῖμος, Τοπωνυμικὸν τῆς Μυκόνου: Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 7 (1930) 240-252.

---

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς δηλοῖ τὸν τῆς σειρᾶς τοῦ ἐγγράφου καὶ ὁ δεύτερος τὸν τοῦ στίχου. Ὁ ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ἔτος ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου· π.χ. 10,2 (1690).

G. Meyer, Alban. Wörterb. = Meyer Gustav, Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891.

G. Meyer, Neugr. Stud. = Neugriechische Studien II-IV: Sitzungsber. Akad. Wien 130 (1894) τεῦχ. 5 καὶ 132 (1895) τεῦχ. 3 καὶ 6.

Α. Μηλιαρ., Κυκλ. = Μηλιαράκης Ἀντώνιος, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ Κυκλάδων, Ἄνδρος, Κέως. Ἀθῆναι 1880.

F. Miklosich = Miklosich Fr., Die slavischen Elemente im Neugriechischen: Sitzungsber. Akad. Wien 63 (1870) 529-566.

Μικρασ. Χρον. = Μικρασιατικὰ Χρονικά. Ἀθῆναι (1938 κέξ.).

Α. Mirambel, Le groupe TS = Mirambel André, Le groupe TS en grec moderne: Bulletin de la Société de la linguistique de Paris, Tome 42 (1924-45) 89-102.

Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ., Λαογρ. σύμμ. Καρπ. = Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ. Γ., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α' 1932, τόμ. Β' 1934.

Α. Μπούτουρ., Γένεσ. ΤΣ (ΤΖ) = Μπούτουρας Ἀθανάσιος Χ., Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ ΤΣ (ΤΖ) φθόγγου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἀγωγῆς, 1-18). Ἀθῆναι 1917.

Νισυριακὰ = Νισυριακά, ἔκδοσις Ἑταιρείας Νισυριακῶν μελετῶν. Ἀθῆναι 1963.

Δ. Οἰκονομοπ. Λεριακὰ = Οἰκονομόπουλος Διονύσιος, Λεριακά, ἤτοι χωρογραφία τῆς νήσου Λέρου. Ἀθῆναι 1888.

Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ. = Παντελίδης Χρῖστος Γ., Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας. Ἀθῆναι 1929.

Δ. Πασχάλ., Ἀνδρ. γλωσσ. = Πασχάλης Δημήτριος Π., Ἀνδριακὸν γλωσσάριον ἢ λέξεις καὶ φράσεις ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς κοινῆς ἐν Ἄνδρῳ λαλιᾶς. Ἀθῆναι 1933.

H. Pernot, Chio = Pernot Hubert, Études de linguistique néo-hellénique, 1) Phonétique de parlers de Chio. Paris 1907.

Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ. = Πετρόπουλος Γεώργιος Α., Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779, Παράρτημα τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1960.

J. Pio, Παραμ. = Pio Jean, Νεοελληνικὰ παραμύθια, Contes populaires grecs publiés d'après les manuscrits du Dr. J. G. de Hahn. Copenhague 1879.

Ν. Πολίτ., Παροιμ. = Πολίτης Νικόλαος, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, παροιμίαι, τόμ. 1-4. Ἀθῆναι 1899-1902.

Ι. Πούλου, Γλωσσ. Σίφν. = Ποῦλος Ι. Χ., Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου : Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 143-149.

Πρωτοδ. = Πρωτόδικος Ἰωάννης, Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Σμύρνη 1866.

G. Rohlfs, Ausspr. Z (ζ) = Rohlfs Gerhard, Die Aussprache des Z (ζ) im altgriechischen : «Das Altertum» Band 8, Heft 1. Berlin 1962.

L. Roussel, Cont. Myc. = Roussel Louis, Contes de Mycono. Léopol 1929.

Α. Σακελλ., Κυπρ. = Σακελλαρίου Ἀθανάσιος, Τὰ Κυπριακά, τόμ. 1-2. Ἀθῆναι 1890-1891.

E. Schwyzer, Griech. Gramm. = Schwyzer Eduard, Griechische Grammatik. München 1938-53.

Ε. Σπανδωνίδ., Τραγ. Ἀγόρ. = Σπανδωνίδη Εἰρήνη, Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης. Ἀθήνα 1939.

Ε. Σταματιάδ., Σαμ. = Σταματιάδης Ἐπαμεινώνδας, Σαμιακά, τόμ. 1-5. Σάμος 1881-1887.

Κ. Στασινοπ., Μεσολ. = Στασινόπουλος Κ., Τὸ Μεσολόγγι. Ἀθῆναι 1926.

Μ. Στεφανίδ., Ὀρολ. δημ. = Στεφανίδης Μιχαὴλ Κ., Ὀρολογικὰ δημώδη. Ἀθῆναι Α' 1941, Β' 1944.

Tagliavini = Tagliavini Carlo, Le origini delle lingue neotaline, Introduzione alla filologia romanza. Bologna 1962.

Τεσσαρακ. Κ. Κόντου = Τεσσαρακονταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κ. Σ. Κόντου. Ἀθῆναι 1909.

D. Thomson, Gloss. birds = Thomson d'Arcy Wentworth, A glossary of greek birds. London 1936.

A. Thumb, Griech. Sprache = Thumb Albert, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beuerteilung der Κοινή. Strassburg 1901.

M. Triandaphyll., Lehnwört. = Triandaphyllidis M., Studien zu den Lehnwörtern der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Marburg i. H. 1909.

A. Tsopan., Phonét. Rhod. = Tsopanakis Agapitos G., Essai sur la phonétique des parles de Rhodes. Athen 1940.

Α. Τσοπαν., Χάλκη = Τσοπανάκης Ἀγαπητὸς Γ., Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου). Ρόδος 1949.

Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. = Φιλήντας Μένος, Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία Ἑλληνική, τόμ. 1-3. Ἀθῆναι 1924.

Γ. Χατζιδ., Einleit. = Χατζιδάκις Γεώργιος Ν., Einleitung in die neugriechische Grammatik. Leipzig 1892.

Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ = Χατζιδάκις Γεώργιος Ν., Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Ἑλληνικά, τόμ. 1-2. Ἀθῆναι 1905-1907.

Θ. Χελδρ., Δημ. ὀν. φυτ. = Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς ὑπὸ Θ. Χελδράιχ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ δὲ Σ. Μηλιαράκη : Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. 7 (1907/8) 239-486.

Χιακ. Χρον. = Χιακὰ Χρονικά, ἐτήσιον δημοσίευμα ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ Κωνσταντίνου Ἀμάντου. Ἀθῆναι (1911-1919).

Σ. Ψάλτ., Θρακικὰ = Ψάλτης Σταμάτιος, Θρακικὰ ἢ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ). Ἀθῆναι 1905.

Ι. Ψύλλα, Κέα = Ψύλλας Ἰωάννης, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας. Ἀθῆναι 1921.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

'Ανζᾶς 108
'Ασκνίδης 127, 164
Βαλέζας 146
Βαλέζιας 146
Βενεζιᾶνος 147, 164
Βισέντζιος 126
Βουσᾶς 127, 164
Γαλασίδης 127, 164
Γενιάσος 126, 164
Γιανισαράκης 118, 164
Γίζης 147
Γλυκαζῆς 139
Διασέντος 120, 164
Ζαμαρίας 134, 164
Ζανῆς 109, 159
Ζάος 137
Ζιάγος 137
Ζιάος 137
Ζιωτάκης 136, 164
Ζιώτης 136, 164
Ζουγάνες 159
Ζωρζῆς 109, 159
Ζῶρζος 159
Καλίσα 128, 164
Καλισὼ 128
Καραζαριὰ 99, 139,
Καραζᾶς 99, 139
Κασάρχος 100, 133
Κασούλα 121, 164
Κασουλάκι 121, 164
Κοζιᾶς 139
Κοντομασούκας 122, 164
Κοσοκέρης 130, 164
Κουσαθανᾶς 130
Κουσαναστάσης 130, 164
Κουσὸς 130, 164
Κουσοῦκος 130, 164
Κουσουλιᾶς 99, 131
Κούσουλος 131
Κ'σαθανᾶς 130
Κ'σουλιᾶς 131
Κωστάζος 147, 164
Λαρέζος 144
Λισάρδος 126, 164
Λούζας 144
Λουκρέζα 109,
Λουρέζος 99, 144
Λουσέττα 126
Λωρέζος 164
Μαζουρανῆς 144, 164
Μασούκας 122, 164
Μπογιαζῆς 140, 164
Μποσταζῆς 141, 164
Μεζίτης 139
Νεράζης 145
Ντεμερζῆς 141, 164
Παπουσᾶς 118, 164
Παπουσοῦ 118, 164
Πετροῦσος 126, 164
Πρεβελέζιος 147
Ραγκεζῆς 140
Ρακεζῆς 140
Σαλιμιζῆς 111, 140
Σελεπῆς 111,
Σιλαδώνης 116,
Σιμπομάτα 117, 164
Σισιλιᾶνος 124
Σ'καλιάρης 115
Σκυλλόπεσος 124, 164
Σουβάλας 112,
Σοῦλος 118
Σπεσιὸς 124
Φλουρέζα 146, 164
Φλωρέζα 108, 109,
Φραζέσκα 146
Φραζεσκάκι 146
Φραζεσκῖνα 146
Φραζέσκος 99, 146, 159
Φρανζέσκος 146, 164
Χαζ-ζάμαλ-λος 141
Χαζ-ζανδώνης 141
Χαζ-ζηδημήτρης 141
Χαζ-ζηδιαμανδῆς 141
Χαζ-ζημπαλῆς 141
Χαζ-ζηνικολὸς 141
Χαζ-ζῆς 102, 141
Χαζ-ζηχασάκης 141
Χαζῆ-'Αντωνάκης 141
Χαζῆ-'Αντώνης 141
Χαζῆ-Γεώργης 141
Χαζῆ-'Ιωάννης 141
Χαζῆς 102, 141, 164
Χαλαβαζῆς 141, 164
Χαρασιάρης 119, 164
Χαρζανῆς 142

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

'Αζαμιὰ 101, 107, 138
Γλισούρα 99
Κόσινας 130, 163, 165
Κόσινοι 130
Κοσίνοι 99, 100, 130, 163, 165
Κοσομύτης 109, 130, 163
Κουσίνια 100, 130, 163
Λόζα 164
Λόζια 143
Μαζιπειὸ 147, 164
Μαμάσος 126, 164
Μούσαινα 126, 164
Μπουσουνάρι 99
Νεραζιὰ 145
Νερούσ'κα 133, 163
Ξινάρα 122
Πλάσα 124
Προβάσι 100, 132, 163
Προβασιὰ 132, 163
Σκάζουρα 149
Σ'καλᾶδο 115, 164
Σ'καλᾶδος 115,
Σ'καλαρειὰ 100, 115
Φλουρέζας Νερὸ 109, 164
Φράνσα 125
Χαζαρᾶδο 142, 164
Χωμασοβούνι 132

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Α

ἀβαρίζια 146
ἀβζῆς 101, 110, 139
ἀβιζ-ζῆς 139
ἀγλισίδα 101
ἀγριοπρόβασο 132
ἄζα 102, 110, 148
ἀζαμῆς 99, 138
ἀζάττι 110
'Αζ'gάν' 100, 101
ἀζ'gαναρειὸ 100, 101, 127
ἀζὶ 108, 148, 156, 160
'Αζίgανος 100, 101, 127
ἀζίδα 100, 101, 148, 160
ἄζουρας 101, 148,160
ἀζώναρας 148
ἀζώναρος 101, 102, 148, 156
ἀλαζαδένιος 138
ἀλαζᾶς 99, 138
ἀλασέρα 127
ἀλάσι 99, 108, 110, 127, 160
ἀλασιάζω 127
ἀλασιένιος 127
ἀλασιέρα 127
ἀλασίζω 99, 127
ἀλάσ-σι 127
'Αλιζερῖνος 142
ἄλσα 119
ἀνεβαζάρω 99, 110, 142
ἀνεκασουρωμένος 119
ἄνζα 108, 148, 153, 163
ἀνζὶ 102, 148, 156
ἀνηβαζ-ζαίρω 99, 142
ἀνηβαζ-ζάρω 99, 142, 155
ἀπασίπωτος 117
ἀπλασ-σοῦζ-ζα 99, 127, 156
ἀπλίσεμα 105
ἀπλισεύω 105, 107
ἀραζό 159
ἀρεσίν' 100
ἄσα 110
ἀσάλι 119
ἀσαλιὰ 127
ἄσαλος 98, 110, 127, 160
ἄσηρας 110, 148
ἀσιgαναρειὸ 121, 127
ἀσιgανόπεσο 124, 127
'Ασίγγανος 127
'Ασίgανος 121, 127, 160
ἀσίδα 98, 160
ἀσικνίδα 106, 127
ἀσ'κάλι 114
ἀσ'κλίδα 127
ἀσ'κνίδα 127
ἀσουbαλιὰ 99
ἀσούbαλος 99
ἄσοχας 117
ἀσ-σάκι 110
ἀσ-σάλι 119
ἀσ-σαλιὰ 127
ἀσ-σαλ-λοπατῶ 127
ἄσ-σαλ-λος 110, 127, 165
ἄσ-σαλος 127
ἀσ-σίπωτος 117
ἀσ-σουμά' 134
ἀφόρσα 125
ἄχαρζος 102, 138

Β

bαζάgι 99, 139
bαζάκι 139
bαζανάκης 139
βαλασ-σῖνα 99, 128, 160
βαλίζα 142
βασέλλι 119
bάσος 121
βιάζο 102, 142
βιόλαζης 99, 139
βιολιζῆς 139
βισ-σιὰ 105, 119, 156
bογιαζῆς 140
bογιαζιδάκι 140
βολεζάρω 99, 142
βολταζάρω 142
βολτεζάρω 99, 142
bονάσα 101, 123
bονασάρω 123
βορταζαίρω 101
βορταζάρω 101, 142
βορταζ-ζάρω 142
βορτεζάρω 99, 142, 159
βορτεζ-ζάρω 142
bόσα 123
bουάσα 125
βουβαλοπέσι 124
βουβαλόπεσο 124
bουνάσα 123
bουνασάρω 123
bουράζα 98, 145
βουσὶ 98, 127
bρασιέρα 123
bράσο 123, 157, 159
bρούζινος 145, 159
bρουζοκούδουνο 99
bροῦζος 99, 102, 109, 145

Γ

γαζάκι 99, 142
γαζ-ζόκλαδα 105, 143
γαζ-ζοπρίναρα 105, 143
γαζ-ζουνωτὸς 143
γαζ-ζών-νω 143
γάζος 99, 108, 109, 110, 142, 159
γαζουνιάζω 102, 142
γαζουνώνω 142
γαζουνωτὸς 142
γαζώνω 101, 143
γαιδουροπέσι 124
γαλασίδα 98, 100, 127, 160
γαλέζια 119
γαλόσα 119, 159
γανοζῆς 99, 139
γανουζῆς 99, 139
γεμιζ-ζῆς 139
γεμιζ-ζόπουλο 139
γεμιζῆς 99, 139
γενατιζῆς 99, 139
γενίσαρος 118
γενίσ-σαρος 105

γιανίσαρος 107, 118
γιαρδιμιζῆς 139
γιάσος 101, 119
γιουβέσι 118
γκανσιλλαρία 110
γλεζὲς 99, 139
γλίσα 100, 128
γλίσης 128
γλισιάζω 101, 128
γλισόχωμα 99, 128
γλυκαζῆς 99, 139
γράνσα 119
γράσια 119, 159

Δ

δαβαζῆς 140
δέζερες 101, 139
δέζερης 99, 139
διασίν-το 120
διπλοσάβουνο 100
δρισάρω 123
δυναμιτιζῆς 99, 140

Ε

ἐδέσ' 106, 128
ἐδέσεδὰ 128, 164
ἐζόβενος 136
ἔκασε 107, 108
ἔσεδὰ 128, 164
ἔσι 110, 128, 164
ἔσ-σι 105, 107, 109, 128, 152
ἐσ-σιὰ 128

Ζ

ζάβα 135
ζαβούνα 101, 113, 136
ζάβουρο 101, 112, 136
ζαγκράτορας 108, 109
ζάζαλο 138
ζάκι 98, 99, 101, 102, 134
ζακίζω 110, 116, 164
ζάκισμα 116, 164
ζάμ' 134
ζαμαρία 134
ζάμβα 99, 102, 135
ζαμβὶ 112
ζαμένιος 134
ζάμι 99, 101, 106, 108, 109, 134, 135
ζαμὶ 99, 102, 135
ζαμόπορτα 134
ζαμόφυλλο 134
ζαμωτὸς 134
ζαναβέτης 135
ζαναβετιὰ 135
ζαναμβέτης 99, 108, 135
ζανδιλόμος 136
ζάνερο 99, 138
ζάν-τα 135
ζαντιλόμος 114
ζάπα 135
ζάρα 99, 101, 136
ζαράκι 136
ζαράτσ' 136
ζάτσι 134
ζ'βίδια 100, 101, 116
ζ'βῶ 100, 101, 116
ζγαζόχερος 149
ζγαζόχοιρας 149
ζελάτης 101, 135
ζέπη 99, 101, 106, 109, 135
ζεπώνω 135
ζερεμὲς 99, 101, 135
ζ-ζάκι 134, 156
ζ-ζάμι 99, 102, 134, 135, 156
ζ-ζαμὶ 99, 135
ζ-ζαμόπορτα 134
ζ-ζαν-ναπέτης 135
ζ-ζάν-νερο 99
ζ-ζάπα 135
ζ-ζάτσι 134
ζ-ζέπη 99, 102, 109, 135
ζ-ζεπών-νω 135
ζ-ζερεμὲς 99, 135
ζ-ζιέρι 135
ζ-ζίζ-ζικας 137, 155
ζ-ζίφος 138
ζ-ζουλούφι 112
ζίβα 99, 136
ζιεράκι 99, 136
ζιέρι 99, 135
ζίζ-ζικας 99, 105, 137
ζίζιγας 105, 106, 108, 137, 138
ζίζικας 98, 99, 101, 102, 105, 108, 109, 137, 161
ζιζὶν 108, 109
ζίζιρος 137
ξίξιρος 137
ζίζ'κας 101
ζιζ'κουμάννα 138
ζίζυφο 137
ζιλάτης 135
ζίμβουρας 116
ζιμβούρι 116
ζίρος 99, 136
ζίφος 99, 138
ζίφρα 138
ζοβαεράκι 101, 136
ζοβαέρι 136
ζοβαερ'κὰ 136
ζοβάνης 117
ζόβος 101
ζόγος 136
ζόγος 101, 109, 136, 159
ζομπάνης 109, 117
ζόντα 137
ζονταριστὸς 99, 137
ζόος 136, 159
ζουβαέρι 101, 136
ζουβαερ'κὰ 101, 136
ζουγαδόρος 136
ζουδᾶδος 137
ζούζ'κας 137
ζουλούφι 112
ζούντα 99, 137
ζούφιος 138
ζούφκιος 99, 138
ζουφὸς 101, 138
ζοφαίνω 138
ζοφὸς 138
ζοχιὸς 117
ζόχος 101, 102, 136
ζοχὸς 136
ζόχ-χος 117

Η

ἤκασα 133

Ι

ἰνσίρκα 126

Κ

καβαζάρω 99, 102, 143
καβαζ-ζαίρω 143
καβεζάρω 99, 101, 102, 143
καδενάσος 120
καζ-ζιλλαρία 105, 147
καζιλλαρία 147, 164
καζιλλιέρης 147
κακομοίσα 128
κακομούσουνος 123
καλαϊζῆς 99, 140
καλικάζαρος 99, 129, 148
καλισακοῦ 128
καλισούνι 108, 120
καλλιβρούσης 99
καλ'σάγαρος 128
καμαρίσ-σα 105, 120, 156
κανσιλλαρία 147
καουσιὸν 126
καπάσιος 109, 134
καπάσος 109
καπνουζῆς 99, 140
καρρόσα 109, 120, 134
κάρσα 100, 101, 106, 108, 120, 159, 166
καρσάκι 166
καρσᾶτος 120, 166
καρσέττα 120
καρσοβελόνα 100, 120, 166
καρσόξυλο 100, 101, 120, 166
καρσόπαννο 106
καρσοποδαρᾶτος 120, 166
καρσουνᾶτος 120, 166
καρσώνομαι 120, 166
καρτούσα 126
καρτουσιέρα 126
καρφίσα 129
κασάβραχα 98, 133
κασαβρόκος 133
κασάγδαρο 121, 133
κασάζω 121
κασάκι 100
κασαλιὰ 121
κασαμάκι 118
κασαμουρέλος 121
κασαρίδα 98, 99, 101, 108, 129
κασαριδιάζω 99, 129
κάσαρο 99, 121
κασαρόλα 120
κασαρολικὸ 120
κασαρομάλλης 129
κασαρὸς 129
κασαρούλα 120
κασάρχοδας 99, 100, 133
κασαρχόδισσα 133
κασάρω 100, 120
κάσε 105, 107, 133
κασὶ 120
κασιάζω 120, 121
κασιβελλειὸ 121
κασιβελλικὴ 121
κασίβελλος 121
κασίκα 101, 134
κασίκι 101
κασίτσι 109, 134
κασ'κάκι 134
κασ'νιάζω 121
κασόγδαρο 99, 115, 133
κασόγρια 121, 133
κασούλα 121
κασουλάκι 121
κάσουλας 121
κασούλι 101, 121
κασουλόκακο 121
κασούν' 100
κασουνάρα 121
κασούνι 121
κασουνιάζω 121
κασουνιασμὸς 121
κασουνωτὸς 121
κασούφης 98, 129
κασουφιάζω 129
κασ-σάγριλας 133
κασ-σάζω 120
κασ-σε 107
κασ-σίκα 134
κασ-σικάκι 101
κάσ-σουνας 99, 121
κασ-σούνι 121, 156
κάσω 107, 133
καφεζ-ζῆς 105, 140
καφεζῆς 99, 109, 140
καφένεζῆς 140
κεφαλατίσι 105
κεφαλοχάρασο 97, 117, 119, 164
κιμινζῆς 102, 139
κλοσιὰ 106, 109, 121, 134
κλόσος 121
κλοσοσκούφι 121
κλοσοφούσκι 121
κλοσῶ 121
κοδούσικος 105, 107
κοζά(μ') 99, 102, 139
κολασιὸ 100, 121
κολασιοῦ 121
κολληζ-ζιᾶνος 129
κολλησιᾶνος 101, 129
κολλησόχορτο 129
κονσίνα 121
κοντεσιονάρω 126
κόπσα 118
κοραζῖνα 99, 148
κορισάτσι 109, 134
κορίσι 106, 110, 129
κορ'σάκ' 129, 134
κορτεζάρω 99, 143
κοσάγρελο 100, 130
κοσάνι 101, 118
κοσάρω 120
κοσάφτης 109, 130, 163
κοσαφτιάζω 130
κόσι 99, 129
κοσίδα 129
κόσινας 99, 100, 108
κοσινοελιὰ 99, 100, 108
κοσο- 130
κοσοδρίλα 130
κοσοκέφαλος 98
κοσομύτης 98, 130
κοσομυτίζω 130, 163
κοσόριος 98, 109, 130, 163
κόσος 99, 108, 129
κοσοτσέρης 130
κοσοτσέφαλος 130
κοσοφουδίζω 130, 163
κόσυφας 98, 130
κοσύφι 130
κουζοκέρας 130
κουζούπι 130
κουϊμιζῆς 101, 141
κουλλ'σίδ' 129
κούσα 121
κουσάγρελο 100, 130
κουσαίνω 130
κούσα-κούσα 99
κούσαυλος 99, 130, 131

κουσάφτης 99
κουσελιὰ 109
κουσο- 130, 131
κουσοδόδης 99, 130
κουσοζῶ 130
κουσοπίνω 130
κουσόριος 99, 130
κουσὸς 99, 108, 109, 130, 134
κουσοτσέφαλος 99, 130
κουσουλιὰ 99,108,130,131
κουσουλίζω 99, 101, 131
κούσουλο 99, 101
κουσουλῶ 99
κουσούνα 99, 122
κουσουνάδα 99, 101, 131
κουσουνόπαννο 99, 122
κουσουροῦ 131
κουσοφτερνιάζω 99, 130
κουσόφτερνος 99, 130
κούσ-σα 121, 156
κουσ-σονεφρίζω 130
κουσ-σὸς 130
κριθαροβούσι 106
κ'σ'λιὰ 131
κ'σοδόδης 130
κ'σὸς 109, 134
κ'σουλιὰ 109, 130, 131
κ'σουλῶ 131
κ'σούνα 122
κ'σουνάδα 131, 165
κ'σουριὰ 100, 131
κ'σουροῦ 100, 130, 131
κ'φεσιοὺ 100, 122
κ'φοσούλα 117

Λ

λαγουμιζῆς 141
λασπιζ-ζῆς 102, 140
λασπιζῆς 102, 140
λέζιος 143
λόζα 99, 144
λοζέττα 143
λόζια 101, 102, 143, 159
λόνζα 153
λόνζια 153
λούζα 101, 108, 109, 110, 144
λούσα 110, 131
λουσέρνα 108, 122, 159
λουσερνὶ 122
λοῦσος 122
λοῦσ-σος 122, 156

Μ

μαζαδούρα 102, 144
μαζαρούδα 144
μαζέττα 99, 144
μαζ-ζούνι 99, 139
μαζ-ζουράνα 144
μαζιαούρα 102, 144
μαζούνι 99, 139
μαζουράνα 99, 144
μαϊζάρω 99, 102, 144
μαϊζέβελος 145
μαλλόκαρσα 120, 166
μανέζο 101, 145
μαρκούσι 118
μάσα 101, 122
μασάκι 122
μασελλειὸ 105, 106, 107
μάσι 100
μάσο 122
μασόβεργα 100, 122
μασοκόπι 101, 122
μασόξυλο 99, 122
μασούκα 122
μασούκι 122
μασουκιὰ 123
μασ-σουκάκι 122
μασ-σούκι 122, 156
μασ-σούκκα 122
μαυροκόσ'φας 130
μαυροπεσοῦ 124
μβογιαζῆς 102, 140
μβουμβουρζῆς 102, 140
μεζασιόλα 123, 145
μεζ-ζοσόλ-λα 145
μεζίτι 102, 139
μεζιτιὲς 139
μελιζάνα 98, 99, 145
μελιζανάκι 99, 145
μελιζανὶς 99, 102, 145
μελιζ-ζάνα 99, 145
μελιζ-ζανάκι 145
μελιζ-ζανὶς 145
μεσασιόλα 123
μεσεσιόλα 100, 123
μούζα 108, 166
μουζαλιὰ 105, 166
μουζαλώνω 108, 166
μουζ-ζουβὶ 145
μουζ-ζουράες 105
μουζ-ζώνω 105
μουζούρα 166
μουζούρης 166
μουζωμένος 106
μουζωμὸς 108
μουζώνω 108, 166
μουσούνα 123
μούσουνο 101, 123
μπαζανάκης 99
μπογιαζ-ζῆς 99, 105, 140
μπολιαζῆς 140
μπόσα 99, 164
μπουράζα 98
μπουσουνάρι 99
μπράσο 109, 112, 134, 164
μπρούζενος 110, 145
μπρουζ-ζένος 99, 105, 145
μπρουζίτικος 99, 145
μπρουζοκούδουνο 145

Ν

νεραζὰ 99, 145
νεράζ-ζι 145
νεραζ-ζιὰ 145
νεραζ-ζούλα 99, 105, 145
νεράζι 99, 145
νεραζιὰ 106, 108, 109, 110, 145
νεραζομα(γ)ουλᾶτος 102, 145
νερανζούλα 102, 145
νισεράδα 123
νοτίσια 126
νυφίσα 100, 109, 131, 134

Ξ

ξεσαβίζω 99
ξεσιπωμένος 117
ξινούσ'κος 133
'ξώφαρσα 123

Ο

ὀργαναζῆς 99, 140
ὀργανιζῆς 99, 140
ὄρσα 123, 159
ὄρσ'-αλα-βάδα 123
ὀρσάρω 123
-ούσ(σ)ικος 133

Π

παζανάτσης 102, 139
παζ-ζάκι 139
παζ-ζάρι 99, 139
παπουσῆς 118
παπούσι 106, 109, 118, 134
παπουσόσυκο 118
παπουσ-σήικο 118
παπουσ-σῆς 118
παπούσ-σι 118
παραγαζῆς 99, 102, 140
παρασούκλι 99, 100, 108, 131
παρασουκλιάζω 99, 131
παρσαλατίζω 118
παρσινέβελος 123
πασαβούρα 118
πασεζέρος 147
πεζουνάτσι 99, 124, 146
πελεζίτσι 102, 139
πέσα 99, 100, 109, 123, 134
πεσέττα 100, 101, 105, 106, 109, 112, 124, 134
πεσέττο 105, 123
πεσὶ 100, 108, 109, 123, 124, 134, 164
πεσὶν 106
πεσογλύφτης 124
πεσομάντηλο 109, 134
πεσοπούλα 99, 100, 108, 123
πεσόσυκο 99, 124
πεσ-σέττα 124
πετροκόσ'φας 130
πηχτούσ'κος 133
πιάσα 98, 124
πιεζαρία 147
πιριονιζῆς 99, 140
πίσικας 99
πισούνι 98, 101, 124, 146
πισυλ-λωτὸς 131
πισυλὸς 131
πλάσα 108, 124
πλασαρίζω 124
πο(δ)ίσ-σα 105, 131
π-παρζᾶς 118
π-παρσᾶς 118
πράσο 112
πρισάλι 111, 118
προβάσι 100, 131, 132
προβάσα 132
προβασιὰ 132
προβασουλιὰ 101, 132
προβέζα 102, 146
προβέζ-ζα 146
πρόζινος 108
προύζενος 108
π'συλάδες 131
π'συλῶ 131

Ρ

ρακεζεύω 99, 140
ρακεζήδικο 140, 164
ρακεζῆς 99, 140
ρακεζὸ 99, 140
ρεμεζάρω 99, 101, 146
ρεμέζιο 101, 146
ρεμέζο 99, 146
ρεσίνα 101, 124

Σ

σαβὶ 100, 112, 136
σαβούνα 100, 112, 136
σαβούνια 112
σαβουνῶ 113
σάβουρο 100, 112
σαβουρολόημα 112
σαβουρολοῶ 112, 116
σαγαρειὸ 100
σαγάρης 98, 101, 109
σαγουρνιὰ 118
σαγκουρνίζω 118
σαγουρνῶ 118
'σαδὰ 128
σαδίζω 117
σαδίλα 100, 117
σαδιλιάζω 117
σαδίλιασμα 117
σαδίρ' 109, 134
σαδίρι 111
σάϊ 117
σαΐλια 115
σακμακόπετρα 111
σακουμάκι 111
σακουμακῶ 111
σακώνω 115
σαλαπατῶ 115
σαλίμι 111, 140
σάλισα 124
σαλόπετρα 100
σαλσίσ' 100
σαλσόττο 124
σάμπουρο 110
σάππα 101, 109, 113
σαππὶ 109
σαρδάκι 111
σαρσισόττο 124
σασιφᾶδος 126
σάτρα-πάτρα 115, 166
σατσίζω 115, 165
σάτσισμα 115
σ'βάλ' 100, 112
σ'βίδ' 115
σ'βογιάννς 100, 116
σ'γρίζω 117
σεκούρι 113
σελεπῆς 111
σεμέν-το 113
σέρα 113
σερβισιάλο 124
σέρκι 165
σερνίκι 117
σευδὸς 160
σίβημα 116
σιβιὰ 116, 134
σιβίδα 116
σιβιδάκι 116
σιβίδι 101, 116
σίβλα 116
σίβλης 116
σιβλιάζω 116
σιβογιάννης 116
σιβολοῶ 116
σιβορολοῶ 112, 161
σιβούκι 112
σιβούρα 101, 116

σιβούρι 101, 116
σιβουριασμένος 101, 116
σιβοψωμάκης 117
σιβῶ 100, 112, 116, 134
Σίγανος 127
σιγαράκι 113
σιγάρο 109, 113
σιγαρούκλα 113
σιgέλdι 112
σιgέλι 112
σιgουναριὰ 112
σιgούνης 112
σικαλᾶς 101, 115
σικάλι 101, 114
σίκλα 101
σίκνα 109
σικνώνω 109
σικούριον 113
σίλα 101, 115, 165
σιληπουρδῶ 116
σιλιακὸ 116
σιλιάρικος 101, 116
σιλίζω 101
σιλῶ 98, 100, 160, 165
σίμα 113
σιμαράκι 113
σιμάρι 113
σιμινιέρα 113
σιμούχα 111, 113
σιμπιὰ 109
σίμπλης 116
σιμπλιάζω 116
σιμπλοῦ 116
σιμπῶ 109, 116
σινdιλόμος 114, 136
σίπη 117
σιπώνω 117
σίρος 101, 114, 118, 163
σίσικας 101, 137, 138
σιτώνω 101
σκαγιόχερας 149
σκαζ-ζόχερας 105, 149
σκαζ-ζόχ'οιρος 99, 149
σκαζόγουπα 149
σκαζόχερος 109
σκαζόχοιρας 149
σκαζόχοιρος 99, 101, 149
σκαζόχ'οιρος 149
σ'κάλ' 114
σ'καλᾶς 115
σ'κάλι 98, 100, 115
σ'καλιὰ 114
σ'καλιάρης 100
σ'καλικὰ 114
σ'καλόκουπα 100, 115
σ'καλόπιασμα 100, 115
σ'καλούδα 100, 114
σ'καλουδάκι 114
σ'καλούδι 100, 114
σ'κνίδα 127
σοβάνης 109, 117
σόda 137
σοdάρω 137
σότρα 112
σουβάλα 112
σουβάλι 98, 109, 112, 134, 164
σουβαλιάζω 112
σουβαλιαστὸς 112
σουβαλίδι 112
σουgρίζω 117
σουκαλούδα 114
σούλα 117
σουλοπατῶ 115
σουλουφάκι 112
σουλούφι 112
σουράπι 100, 108, 112
σουρβᾶς 112
σουρέκι 112
σοῦρμο 114
σουρότο 114
σ-σουρμαδόρος 114
σ-σουρμαίρω 114
σόχα 107, 112, 164
σοχίτικος 100, 107, 112
σόχος 98, 100, 117
σπασᾶδος 124
σπασάρω 124
σπερμασέττο 109, 124, 134
σπεσιᾶς 124
σπεσιέρ'ς 124
σπεσιὸς 124
'σ-σὰ 128
σ-σάϊ 117, 156
σ-σακάλι 99, 111, 156
σ-σακώνω 116
σ-σαμbὶ 99, 112
σ-σανάκι 99, 111, 156
σ-σανακλίκι 111
σ-σάπ-πα 113, 156
σ-σιλοὴ 116, 156
σ-σιλόνερο 99, 116
σ-σιμέτ-τα 113
σ-σίμπλα 106, 116, 156
σ-σιμπῶ 105
σ-σιρίχι 112
σ-σίρος 114, 156
σ-σίσ-σικας 137
σ-σόπανος 117, 156
σ-σουκχάλι 114
σ-σουλούφι 112, 156
σ-σουμουδιὰ 106
σ-σουμπούκα 112
στάζος 99, 146
στρωμασόπαννο 124
σύτταγμα 105
συττάζω 105, 107
'σώφλι 160

Τ

ταμεζάνα 110
ταμουζάνα 110
ταράσα 109, 125, 134, 164
τεζερέδια 139
τέζερης 99, 139
τέζ-ζερη 139
τέζ-ζερης 99, 105, 139
τέζιμα 126
τραμεζάνα 110
τρισάνα 100, 125, 159
τρυφερίσι 119

Φ

φαναρζῆς 99, 109, 140, 166
φάρσες 125
φαρσέττα 125
φάρσωμα 125
φαρσωμένος 125
φιλιοσάκι 125
φιλιόσος 100, 106, 108, 125
φιόσος 125
φλεζάνα 141
φλεζανάκι 141
φλεζάνι 141
φλιζάνι 99, 141
φλιζ-ζάνι 105, 141

φογάσα 106, 108
φοησ-σάρης 132
φόρσα 125, 166
φορσάρω 125
φορσᾶτος 125, 166
φορσέρι 125, 166
φόρση 125
φόρσος 101
φουγάσα 125
φουρνελλαζῆς 99, 140
φραζόλα 99, 141
φωνίσ-σα 109, 152

X

χαζαρζὰ 106, 141
χαζάρι 99, 102, 106, 141
χαζαριὰ 99, 141
χαζεράκι 102, 141
χαζ-ζαργκιὰ 99, 141
χαζ-ζῆς 153, 156
χαζιαράκι 101, 141
χαζιράκι 102, 141
χαϊριζῆς 140
χανζάρι 141, 153
χαράσι 119, 164
χαρασιάρης 119
χαρζιλίκι 99, 142
χαρζιλίτσι 99, 142
χαρσῆ 107
χοδρομούσουνος 123
χόνζιας 108, 119, 153
χωμασάτσ' 132
χωμασερὸς 132
χωμασοκοπριὰ 101, 132
χωραταζ-ζῆς 99, 140

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Gerhard Rohlfs : Lexicon Graecanicum Italiae inferioris. Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität — 2. erweiterte und völlig neubearbeitete Auflage, mit drei untersichtskarten — Max Niemeyer Verlag — Tübingen (1964) XXX + 620 s. — 8°.

Τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν τὴν β' ἔκδοσιν τοῦ, τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1930, δημοσιευθέντος Ἐτυμολογικοῦ Λεξικοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας (Etymologisches wörterbuch der unteritalienischen Gräzitat, Halle, 1930), ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἐκ νέου ἐπεξεργασθεῖσαν.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ σοφὸς καὶ χαλκέντερος ἐπιστήμων παρουσιάζει ἐργασίαν του ἐκπληκτικὴν εἰς ὄγκον καὶ εἰς ἐπιστημονικὴν ἀξίαν. Τὸ « *Griechen und Romanen in Unteritalien*, Genève : Olschki 1924, VII+177 s., διὰ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν πρώτην συμβολήν του εἰς τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας, τὸ *Etymologisches Wörtetbuch der unteritalienischen Gräzität*, Halle (1930) XLVII+393 s., τὸ *Dizionario dialettale delle tre Calabrie*, Halle-Milano (1932-34) τόμ. 1-3, τὸ *Scavi linguistici nella Magna Grecia*, Halle-Roma (1933), XV+303 s., ἡ *Historische Grammatik der italienischen Spache und hirer mundarten*, Bern (1949-1954) τόμ. 1-3, ἡ *Historische Grammatik der unteritalienischen Gräzität*, München (1949), 264, τὸ *Vocabolario dei dialetti Salentini* (terra d'Otranto), München (1956-1961) τόμ. 1-3, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔργα, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν ἐξαντλητικὴν ἔρευναν κεφαλαιωδῶν καὶ ἀπεριορίστου ἐκτάσεως θεμάτων, χρόνον καὶ μόχθον πολύν. Παραλείπω τὰς ἐπὶ μέρους πραγματείας τοῦ σ. ἐπὶ θεμάτων γλωσσικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀνερχομένας εἰς ἀρκετὰς ἑκατοντάδας, τὰς ὁποίας ἤρχισε δημοσιεύων ἀπὸ τὸ 1920 εἰς νεαρὰν σχετικῶς ἡλικίαν καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερον μὲ ἀμείωτον δραστηριότητα, εἰς περιοδικὰ διεθνοῦς κύρους ὡς τά : «Byzantinische Zeitschrift», «Glotta», «Cultura», «Anthropos» κ.ἄ.

Μύστης τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς [1] καὶ τῆς Ἰταλικῆς, εἰδικὸς ἐρευνητὴς τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, μετέβη τὸ 1921 εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν διὰ νὰ ἐρευνήσῃ ἐπὶ τόπου τὰς ἰταλικὰς διαλέκτους. Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης διεπίστωσεν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ διάλεκτοι παρουσιάζουν τὴν ἐντύπωσιν γλωσσικοῦ στρώματος ἐπιβληθέντος ἐπὶ ξενογλώσσου πληθυσμοῦ καὶ ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν διαλέκτων τούτων ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους Ἰταλικάς, ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν σύνταξιν, ἐξηγοῦνται

1. Τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἐξέμαθεν ἀσχολούμενος περὶ αὐτὴν καὶ μαθητεύσας παρὰ τῷ ἡμετέρῳ σεβαστῷ καθηγητῇ καὶ Ἀκαδημαϊκῷ κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, ὅστις τότε ἐδίδασκεν εἰς τὸ Φροντιστήριον ἀνατολικῶν γλωσσῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.

ἐκ τῶν ἀντιστοίχων στοιχείων, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται εἰς τὰ σωζόμενα εἰσέτι αὐτόθι Ἑλληνικὰ ἰδιώματα, προέρχονται ἑπομένως ἀπὸ Ἑλληνικὸν ὑπόστρωμα.

Διὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ πράγματος ἐπεδόθη εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Καλαβρίας καὶ τοῦ Salento καὶ ἀντελήφθη εὐθὺς ἀμέσως ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Ἰταλοῦ καθηγητοῦ Giuseppe Morosi περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Βυζαντινῶν ἀποίκων [1] δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ σταθερῶν βάσεων. Τὴν θεωρίαν ταύτην, ἥτις ἴσχυσεν ἀπὸ τὸ 1870, οἱ σύγχρονοι γλωσσολόγοι, μὴ ἔχοντες ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου, τῆς φωνητικῆς καὶ ἐν γένει τῆς μορφολογίας τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων, ἠσπάζοντο πάντες σχεδὸν πλὴν τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀντετάχθη πλήρως καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀπ' εὐθείας καταγωγὴν τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀποίκων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, προσκομίζων πρὸς τοῦτο ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, ἀποδειχθέντα χρησιμώτατα διὰ τοὺς μετέπειτα ἀσχοληθέντας μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο [2].

Διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ σφαλερὸν τῆς θεωρίας Morosi ὁ Rohlfs ἐχρειάζετο στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσῃ ἐρευνῶν τὴν ὁμιλουμένην αὐτόθι Ἑλληνικὴν εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν. Ἐτέθη οὕτως ἐπὶ τὸ ἔργον μὴ φειδόμενος μόχθων. Μόνον ὅσοι ἔτυχε νὰ μεταβοῦν καὶ νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὰ ὀρεινὰ χωρία τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Καλαβρίας, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ δι' αὐτοκινήτου ἀνάβασις εἰς τὰ περισσότερα ἐκ τούτων καθίσταται προβληματική, αἱ δὲ ἐκεῖ συνθῆκαι διαμονῆς ἀφαντάστως δύσκολοι, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ ἔργον τοῦ σεβαστοῦ ἐπιστήμονος, διότι γνωρίζουν ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι μόνον ἀδάμαστος θέλησις καὶ ἀσίγαστον πάθος πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἠδύναντο νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἄθλου.

Ὑπὲρ τοὺς 36 μῆνας, ὡς ἀναφέρει ὁ σ. εἰς τὸν πρόλογον τῆς α' ἐκδόσεως, εὑρίσκετο εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κάτω Ἰταλίας, εἰς δὲ τὴν Καλαβρίαν, ἐπεσκέφθη προσωπικῶς ὄχι ὀλιγώτερα τῶν 180 χωρία. Κατὰ τὰ μεσολαβήσαντα μεταξὺ τῆς α' καὶ τῆς β' ἐκδόσεως τριάκοντα τρία ἔτη ὁ σ. ἐπεσκέφθη πλειστάκις τὰς ἑλληνοφώνους νησῖδας τῆς Κάτω Ἰταλίας, θέλων δὲ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν συγγένειαν τῶν ἰδιωμάτων τούτων πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι ὁμιλούμενα, περιηγήθη ἐρευνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1938, 1960, 1962 καὶ 1964 τὴν Ἀρκαδίαν, Κέρκυραν, Εὔβοιαν, Κεφαλληνίαν, Λακωνίαν, Μεσσηνίαν, Κυνουρίαν, Κρήτην, Κῶν, Ρόδον καὶ Κάρπαθον.

---

1. Βλ. G. Morosi, Studi sui dialetti greci della terra d'Otranto, Lecce (1870).

2. Βλ. Γ. Χατζηδάκι, Ἀθηνᾶ 2 (1890), 697 κέξ.— Einleitung, 228-29, 437, 442.— Ἀθηνᾶ 3 (1891), 257.— M.N.E. 1, 650-51 καὶ 2, 480 κέξ.— Ἐντύπωσιν προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς σήμερον ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπισαν, ὁ Χατζιδάκις καὶ οἱ σύγχρονοί του, τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλην. γλώσσης ζήτημα τοῦτο, διότι δὲν ἔκριναν σκόπιμον τὴν ἐπὶ τόπου ἔρευναν τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων παρ' Ἑλλήνων ἐπιστημόνων εἰς ἐποχὴν ἀπέχουσαν ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν μας, ἀφήσαντες οὕτω νὰ ἀπολεσθοῦν πολύτιμα γλωσσικὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων ἡ συμβολὴ θὰ ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀποφασιστικῆς σημασίας.

Συγκεντρώνων τὸ γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐκ τῶν Ἰταλικῶν διαλέκτων τῆς Κάτω Ἰταλίας διὰ τὸ Dizionario dialettale delle tre Calabrie καὶ τὸ Vocabolario dei dialetti Salentini, συνέλεγε συγχρόνως καὶ τὰ εἰς τὰς διαλέκτους ταύτας διατηρούμενα Ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα. Ταῦτα ὁ σ. διακρίνει εἰς δύο κατηγορίας : 1/ εἰς *κατάλοιπα*, ἤτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι παρέμειναν μέχρι σήμερον εἰς περιοχάς, ὅπου ὡμιλεῖτο ἄλλοτε ἡ Ἑλληνική, ὡς εἶναι ἡ περιοχὴ νοτίως τῆς γραμμῆς *Nicastro-Catanzaro* ἐν Καλαβρίᾳ καὶ ἡ περιοχὴ νοτίως τῆς *Ἀππίας* ὁδοῦ ἐν Ἀπουλίᾳ, ὅπου ἐπεκράτει ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τὸν Μεσαίωνα (1100 μ.Χ.) καὶ 2/ εἰς *δάνεια*, ἤτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι διεδόθησαν ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν διὰ τῆς μετακινήσεως ποιμενικῶν πληθυσμῶν ἢ διὰ τῆς δημώδους Λατινικῆς.

Τὰ διατηρούμενα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς *Cosenza*, τῆς *Νεαπόλεως*, τῆς Basilica, τοῦ *Τάραντος* καὶ τοῦ *Bari* Ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα δύνανται κατὰ τὸν σ. νὰ χαρακτηρισθοῦν, κατὰ τὴν περίπτωσιν, ὡς *δάνεια* ἢ ὡς *κατάλοιπα*, ὅπως λ. χάριν τά : *σίδη* (Τάρας) *κατώγειον*, *θημωνία* (Cosenza), *βάλανος* (Νεάπολις), τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς κατάλοιπα τῆς χρονικῆς περιόδου, καθ' ἣν ἐπεκράτει εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας ἡ Ἑλληνική, τὰ δέ : *γάστρα*, *κέντρον*, *κόσκινον*, *κρεμάστρα*, *μάκτρα*, *νάκη*, *σαύρα*, *σκύφος*, *χίμαρος*, ὡς *δάνεια*, τὰ ὁποῖα παρελήφθησαν λίαν ἐνωρὶς διὰ τῶν μετακινήσεων τῶν ποιμενικῶν πληθυσμῶν καὶ παρέμειναν εἰς περιοχάς, ὅπου οὔτε ἕνα κέντρον Ἑλληνικὸν ὑπῆρξε.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πιστεύει ὁ σ. ὅτι διεδόθησαν διὰ τῆς δημώδους Λατινικῆς τὰ Ἑλληνικὰ δάνεια : *ἀποθήκη*, *βύρσα*, *θεῖος*, *κόφινος*, *σάκκος*, *κάρα*, *σάγμα* κ.ἄ.

Οὕτω διὰ τῆς ἐξαντλητικῆς ἐρεύνης τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἰδιωμάτων τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας ὁ σ. κατώρθωσε νὰ διασώσῃ ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτον φθοράν, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ὄχι μόνον τὰ Ἑλληνικὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας καὶ τοῦ Salento, ἀλλὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ κατάλοιπα, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται εἰσέτι εἰς τὰ Ἰταλικὰ ἰδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, στοιχεῖα πολύτιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐπιστήμην τῆς Γλωσσολογίας.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει διὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ ὅλων τῶν ἰδιωμάτων αὐτῆς ὁ ὑπὸ τοῦ σ. γενόμενος λεπτομερὴς ἔλεγχος τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὰς δημοσιεύσεις τῶν Ἰταλῶν : T. Morelli Cenni storici intorno alle colonie greco-calabre, Napoli [1847], P. Lefons Vocabolario greco-otrantino, ἐν Studi Bizantini e Neoellenici, Vol. III (1931), s. 107-140, G. Morosi Studi sui dialetti greci della terra d'Otranto, Lecce [1870] καὶ A. Pellegrini Greco-Calabro di Bova, Torino - Roma [1880], Nuovi saggi romaici di Terra d'Otranto, ἐν Arch. glott. ital. Suppl. III (1895), s. 52-89, αἱ ὁποῖαι γέμουν ἀνακριβειῶν καὶ σφαλμάτων [1].

---

1. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐπισημάνω ἐν καιρῷ τὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀποθησαυρισθέντα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐσφαλμένα γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ προσθέσω ὅσα δὲν μνημονεύονται εἰς αὐτάς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυρίων λημμάτων τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας ἐκδόσεως ὑπερβαίνει τὰς πέντε χιλιάδας, ὑπερτερεῖ δὲ κατὰ δύο καὶ ἥμισυ χιλιάδας περίπου τοῦ λεξικοῦ τῆς α' ἐκδόσεως.

Ἓν ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ νέου λεξικοῦ ἀποτελεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ σ. παράθεσις εἰς πολλὰ λήμματα, φράσεων, γνωμικῶν, παροιμιῶν καὶ διδασκαλικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς ὁμιλουμένης, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται περισσότερον σαφὴς ἡ σημασία τοῦ λήμματος, ἐνῷ συγχρόνως δίδεται εἰς αὐτὸ ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσῃ διαφόρους γραμματικοὺς τύπους του. Ὁ οὕτω προστιθέμενος πλοῦτος πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ κατὰ πολὺ τὴν ἔρευναν τῶν ἰδιωμάτων.

Κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης ὁ καθηγ. Rohlfs προσπαθεῖ (καὶ ἐπιτυγχάνει σχεδὸν πάντοτε) νὰ ἀναγάγῃ τὸν ἰδιωματικὸν τύπον ἑκάστης λέξεως εἰς τὸν ἐξ οὗ προῆλθεν ἀλώβητον τύπον τῆς Ἀρχαίας, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς, ἐνισχύων τὸ πρᾶγμα διὰ τῶν ἀπαραιτήτων παραπομπῶν. Εἰς ἃς περιπτώσεις ἔχει ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου, σημειώνει τοῦτο δι' ἀστερίσκου, ὅπου δὲ ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὸν ἀρχικὸν τύπον, ὁμολογεῖ τὸ πρᾶγμα διὰ μελανῆς κοκκίδος.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ πολυχρόνιος συμβίωσις τῆς Ἑλληνικῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἰδιωμάτων ἐπέφερε σημαντικὰς φωνητικὰς καὶ μορφολογικὰς μεταβολὰς εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ κυρίως εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ σ. προχωρεῖ μετὰ πολλῆς πάντοτε περισκέψεως καὶ μεθόδου εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῶν ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον παρεφθαρμένων ἰδιωματικῶν τύπων, χωρὶς νὰ παραλείπῃ νὰ μνημονεύῃ τὰς ἐκφρασθείσας τυχὸν ὑπ' ἄλλων γνώμας, καὶ μὲ ἀντικειμενικότητα ἀληθοῦς ἐπιστήμονος ἀναθεωρεῖ προηγουμένας ἀπόψεις του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν πειστικαί.

Τὴν σημασίαν τῶν λημμάτων δίδει εἰς τὴν Γερμανικήν, ἀλλ' ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ διατυπωθῇ σαφέστερον μία σημασιολογικὴ ἀπόχρωσις, ἑρμηνεύει ταύτην εἰς τὴν Ἰταλικήν, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἤκουσε καὶ τὴν ἀντέγραψεν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν πληροφοριοδοτῶν του.

Τῶν τοπωνυμίων ὁ σ. κάμνει περιωρισμένην χρῆσιν καὶ τοῦτο, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη ἐνισχύσεως τῆς ἐτυμολογίας ἢ τῆς σημασίας τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων.

Ἰδιαιτέραν προσοχὴν καταβάλλει εἰς τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δίδει τὴν ἀκριβῆ ἑκάστοτε ἐπιστημονικὴν ὀνομασίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ διατηρούμενα ὀνόματα φυτῶν καὶ χόρτων εἶναι ἀρχαιότατα, μερικὰ δὲ τούτων ἀπαντοῦν κατ' ἐξαίρεσιν ἐκεῖ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ ἰδιαιτέρως ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Κατω-ιταλικῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων.

Μερικὰς ἀμφιβολίας θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ διατυπώσῃ τις ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν ὡρισμένων λημμάτων. Ὀρθότερον, π. χάριν, θὰ ἦτο ἐὰν τὰ ρήματα : *ἁπλόνω, γυμνόνω, σιμόνω, σκοτόνω κ.ἄ. ἐγράφοντο ἁπλώνω, γυμνώνω, σιμώνω, σκοτώνω* κ.τ.λ., ἐφ' ὅσον βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἐνεστὼς τούτων προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀορίστου *ἅπλωσα, ἐγύμνωσα* κ.τ.λ. (βλ. *Γ. Χατζιδάκι* Μ.Ν.Ε. 1, 271 κέξ.), ὅπως ὀρθὸν

εἶναι τὸ ὑποθετικὸν ρῆμα *ὀπτίνω νὰ γραφῇ *ὀπτήνω, δεδομένου ὅτι ὁ ἀόριστος εἶναι ὤπτησα (πβ. τὸ κοινὸν Νεοελλην. ψήνω, ὀρθῶς ἀναφερόμενον εἰς τὸ λῆμμα), τὸ οὐσ. ἀποχίδια νὰ γραφῇ ἀποχύδια, ἐφ' ὅσον παράγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ρ. ἀποχύνω (βλ. Στ. Καρατζᾶ, L'orig. d. dial. neogr. d. ital. meridion., 157, πβ. Ἱστ. Λεξ. 2 [1939], 634), τὸ ἐπίρρ. γλίγωρα νὰ γραφῇ γλήγορα, ἐφ' ὅσον ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχ. γρήγορος, τὸ λῆμμα δρυὼν νὰ γραφῇ μὲ ι, ὡς τὸ ἀρχ. δριὼν κ.ἄ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοὺς ξένους ἐπιστήμονας ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ φωνητικὴ ὀρθογραφία, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐτυμολογικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τηρῆται ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, τὴν ὁποίαν, ἄλλωστε, ὁ σ. ἐφαρμόζει εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα λήμματα ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων καί τινων ἄλλων.

Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη τῆς ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁμιλουμένης, τὴν ὁποίαν ἐνήργησα ἐπιτοπίως ἐπὶ ὀκτάμηνον κατὰ σύστασιν ἀκριβῶς τοῦ καθηγ. Rohlfs καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μοῦ δίδουν τὸ θάρρος νὰ κάμω ὡρισμένας παρατηρήσεις ἐτυμολογικῆς φύσεως, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ, βεβαίως, ὅτι εὑρίσκομαι ἐκ προοιμίου ἐν δικαίῳ πάντοτε, ἢ ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτάς, οὐδὲ πόρρωθεν, ὑποψία μειώσεως τοῦ ἡρακλείου ὄντως ἄθλου, τὸν ὁποῖον μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης καὶ ἡ ἀδάμαστος φιλοπονία τοῦ σ. ἠδύναντο νὰ φέρουν εἰς πέρας :

1/ Ὑπὸ λῆμμα· ἄκλη κατατάσσεται τὸ ἐκ Μπόβας ἄκλι τό, ἀπαντῶν εἰς τὴν φρ. ἄκλι τῇ Π-πατρούνα καὶ σημαῖνον εἶδος μαργαρίτας. Ἐσχάτως συνέλεξα καὶ ἐγὼ τὴν φράσιν ταύτην ἀπὸ τοὺς ἑλληνοφώνους τοῦ Ροχουδίου καὶ τοῦ Χωρίου τοῦ Ροχουδίου, ὅπου τὴν ἤκουσα : δάκλυ τῇ Π-πατρούνα = δάκρυον τῆς Παναγίας, ὅπως ἀκριβῶς λέγεται τὸ αὐτὸ ἄνθος ἐν Πόντῳ : τῇ Παναΐας τὰ δάκρä. Ἐν Καλύμνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Δωδεκανήσου τῆς Παναγιᾶς τὰ δάκρυα ὀνομάζονται οἱ νάρκισσοι. Φαίνεται ὅτι ὁ πληροφοριοδότης ἀπήγγειλεν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν καὶ ὁ καθηγ. Rohlfs ἀπέφυγε νὰ συνδυάσῃ ταύτην πρὸς τὸ δάκλυ = δάκρυον, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τοῦ Salento ἐκπίπτει τὸ μεσοφωνηεντικὸν δ.[1]

2/ *ἀνάροτος (ἀρχ. ἀνήροτος) — ἄραβος : Ὁ σ. συσχετίζει τὰ δύο ταῦτα λήμματα παραθέτων τὰς μαρτυρουμένας φράσεις : terra ἄρατα (=ἀγρὸς ἀκαλλιέργητος) Regg. (Card.) καὶ χωράφι ἄραβο (ἄγονος ἀγρὸς) Καλαβρ. (Γαλλικ. Μπόβ.), αἱ ὁποῖαι συγγενεύουν τρόπον τινὰ σημασιολογικῶς. Ἀλλὰ τὸ ἐπίθ. ἄραβο καὶ Νεοελληνικὸν διαλεκτικὸν ἄραβος = ὁ σκληρός, ὁ κακός, ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ Ἄραψ = ὁ κάτοικος τῆς Βορ. Ἀφρικῆς, ὅθεν ὁ πειρατής, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὸ ἐπίθ. ἄρατα Regg. (Card.), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρόω, ἐσχηματίσθη δὲ πιθανῶς ὄχι ἐκ τοῦ ἀνήροτος-*ἀνάροτος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθ. ἀροτὸς κατὰ τὰ ἀργαστὸς-ἄργαστος, ἀνοιχτὸς-ἄνοιχτος, ἀποκτῶν διὰ τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου στερητικὴν σημασίαν.

---

1. Ἐλάχιστοι γνωρίζουν σήμερον τὴν λ. καὶ εἰς τοῦτο προφανῶς ὀφείλεται ἡ φωνητικὴ ἀλλοίωσις, δάκλυ > ἄκλυ. Ἡ διάσωσις τῆς ὀνομασίας ταύτης ἐν Πόντῳ καὶ Δωδεκανήσῳ δὲν ἀφίνει ἀμφιβολίας ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δάκλυ.

3/ *ἄργιλλα* = *ἄργιλλος*. Ὑπὸ τὸ λῆμμα τοῦτο τάσσονται οἱ τύποι : *ἀγρίḍ-ḍα* Καλαβρ. (Βουν. Γαλλικ. Κοντοφ. Μπόβ.) *ἀρjίḍ-ḍα* Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.), *ἀgρίḍ-ḍα*, *gρίḍ-ḍα*, *κρίḍ-ḍα* Otr. Νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ συγγενεύῃ μὲ τὸ ἀνύπαρκτον *Ἄργιλλα* (= ὑπόγειος κατοικία) τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (βλ. Στράβ., 244), ἀλλὰ μὲ τὸ ἀρχ. Ἑλληνικὸν *ἄργιλλα* καὶ *ἄργιλλος*, δι' ὃ ἰδ. Εὐσταθ. Θεσσαλον. εἰς Διονυσ. περιήγ. στ. 1166 (βλ. σχετικὰ *Ἰω. Καλλέρη*, Les anc. Macedon. 1, 104-106)

4/ **ἀσκωπός* : ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τοὺς τύπ. *σκουπίνου*, *σκουπῖνα* (= εἶδος ἀσκοῦ) Ἀνατολ. Σικελία, διάλεκτ. Καλαβρ. *σκοπῖνα* (= οὐροδόχος κύστις τοῦ χοίρου) Benev., *σκουπόινα* (= ἀσκὸς ἐκ δέρματος αἰγὸς πρὸς μεταφορὰν ἐλαίου) garg. (Vico) *σκουπῖνα* (= ἄσκαυλος) abr. Ὁ σ. νομίζει ὅτι τὸ ὑποθετικὸν **ἀσκωπός* ἐξελατινίσθη ὑπὸ τὴν μορφὴν *ascopa* = ἀσκοειδὲς πιθάρι (βλ. Corp. gloss. V, 343, 6 καὶ 11, 568, 24) καὶ ἐξ αὐτοῦ προέκυψαν οἱ ἀνωτέρω τύποι. Νομίζω πιθανωτέραν τὴν ἀναγωγὴν τοῦ ἐτύμου τῆς λ. εἰς τὸ ἀρχ. οὐσ. *ἀσκοπυτίνη* = δερμάτινον οἰνοφόρον ἀγγεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ προκύψῃ δι' ἀνομοίωσιν τὸ *ἀσκοπίνη*. Ὁ συσχετισμὸς μὲ τὸ ἀρχ. Ἑλληνικὸν *ἀσκοπήρα* δὲν φαίνεται πιθανός, ἀφοῦ οὐδεὶς ἐκ τῶν μαρτυρουμένων ἰδιωματικῶν τύπων τῆς λ. σώζει τὸ ρ.

5/ *βάβανος-γάβενον* : Τὰ δύο ταῦτα λήμματα σημαίνουν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἤτοι δοχεῖον ἐξ ὀπτῆς γῆς. Διὰ τὸ λῆμμα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ *βάβανος* ὁ Ἰω. Καλλέρης ἀπέδειξεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸ λῆμμα *γάβανο*>μεσν. *γάβενον*, τοῦ ὁποίου τυγχάνει τύπος (βλ. Λεξικογρ. Δελτ. 8, 46). Περιττεύει ἄρα τὸ λῆμμα *βάβανος*, ὅπως ἐπερίττευε καὶ εἰς τὸ Ἱστορ. Λεξικόν.

6/ •*βάχαρος* = χαράδρα. Τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα, τὸ ὁποῖον ὀρθῶς συσχετίζει ὁ σ. μὲ τὴν λ. *βάραθρον*, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ταχθῇ ὑπὸ ταύτην, ὡς εἷς ἐκ τῶν τύπων αὐτῆς, διότι καὶ σημασιολογικῶς ταυτίζεται καὶ φωνητικῶς συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὸν ὑπὸ τὸ λῆμμα *βάραθρον* τύπον *bάφαρου* Kat. (Fabrizia).

7/ **ἐνδαλῶ* = κτυπῶ, τύπτω. Ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα ὁ σ. ὑπάγει τοὺς ἰδιωματικοὺς τύπους : *ndαλῶ*, *ndαλεῖ*, *ndαλοῦνε*, *ndαλήσει*, πάντας ἐξ Ἀπουλίας : φρ. *ndαλῶ 'ή κ-καμπάνα* = σημαίνω τὴν καμπάναν, *ἄρτε ndαλεῖ ἑ καμπάνα* = τώρα σημαίνει ἡ καμπάνα, *'κούω 'ές ἔndεκα ndαλήσει* = ἀκούω νὰ σημαίνουν ἕνδεκα (ὧραι). Ὁ σ. δίδει εἰς τὸ ὑποθετικὸν λῆμμα τὴν σημασίαν τοῦ ραβδίζω, κτυπῶ καὶ σχετίζει τοῦτο μὲ τὸ ἐκ Κρήτης *νδαλώνω* = κτυπῶ. Ὁ κοινὸς Νεοελληνικὸς τύπος τοῦ ρ. εἶναι *νταλώνω*. Τὸν σ. ἐξυπηρετεῖ τὸν Κρητικὸν *νδαλώνω*, τὸ ὁποῖον καὶ θεωρεῖ ὡς ἀρχικὸν τύπον καὶ τοῦτο διότι τὸ *ντ* (νταλώνω) δὲν γίνεται ποτὲ *nd* εἰς τὰ ἰδιώματα τοῦ Salento. Ἀλλὰ τὸ ἐκ Κρήτης *νδαλώνω* εἶναι ἀμφίβολον, διότι εἰς τὴν Κρήτην τὸ *νδ* ἀκούεται ὡς *d*, διὰ τοῦτο καὶ πάντες οἱ ἄλλοι τύποι ἐκ Κρήτης φέρονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὡς *dαλώνω*, ἐπὶ πλέον ἡ σημασία τοῦ κτυπῶ εἶναι μόνον εἰς τὸ ἀμφίβολον δελτίον *νδαλώνω*. Ὅλαι αἱ ἄλλαι μαρτυρίαι τοῦ Ἀρχείου ἐκ Κρήτης, Χίου, Θρᾴκης κ.ἀ. φέρονται μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ζαλίζομαι, θαμβοῦμαι. Νομίζω ὅτι οὐδεὶς λόγος συντρέχει νὰ καταφύγωμεν εἰς ὑποθετικὸν λῆμμα. Ὑπὸ τὸ λῆμμα *λαλῶ* = ὁμιλῶ καὶ ἐπὶ μουσικῶν ὀργάνων, ἠχῶ, ὑπάρχει ἡ φρ. *ἐλαdοῦνε ἑ καμπάνε* = σημαίνουν οἱ καμπάνες, οἱ μαρτυρούμενοι δὲ τύποι τοῦ ρ. εἶναι

ἐλαλῶ, ἐλαdῶ. Ὁ δεύτερος οὗτος τύπος ἐσχηματίσθη, προφανῶς, δι' ἀνομοίωσιν, ἐξ αὐτοῦ δὲ δύναται νὰ προκύψῃ δι' ἀντιμεταθέσεως ὁ τύπος *ἐdαλῶ* καὶ δι' ἀναπτύξεως *ν* πρὸ τοῦ *d*, ὁ τύπος *ἐνdαλῶ*. Κοινὸν ἄρα λῆμμα τῶν ὑπὸ τὸ *ἐνδαλῶ* καὶ τὸ *λαλῶ* τύπων πρέπει, νομίζω, νὰ τεθῇ τὸ *λαλῶ*, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἠχῶ, σημαίνω.

8/ **ξυλοπάν-νιστρον* : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τὸν ἐκ Βουνίου τῆς Καλαβρίας τύπον *σύλοπάν-νιστρο* = σάρωθρον ἐκ σπάρτων. Ὁ σ. σημειοῖ τὸ λῆμμα διὰ μελανῆς κοκκίδος, προφανῶς διότι τὸ β' συνθετικόν, οὐσ. *πάννιστρο(ν)* = εἶδος σαρώθρου ἐκ πανίου, χρησιμοποιούμενον εἰδικῶς διὰ τὸ καθάρισμα τοῦ δαπέδου τοῦ φούρνου, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖται ἐκ πολλῶν ἑλληνικῶν τόπων, τυγχάνει ἄγνωστον εἰς τὰ Κατω-ιταλικὰ Ἑλληνικὰ ἰδιώματα, ὅπως καὶ τὸ ρ. *πανν(ίζω* (τὸν φοῦρνον) = καθαρίζω μὲ τὴν πάνναν τὸ δάπεδον τοῦ φούρνου.

9/ **ὀζία* : ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα τάσσονται οἱ τύποι : *ὀdζία* Καλαβρ. (Μπόβ.), *ὀζία* Καλαβρ. (Ροχούδ. Χωρίο Ροχούδ.), *dζία* Cittanova, Polistena κ.ἀ. *ἀdζία* Polistena, σημαίνουν δὲ πάντες ἐξάρτημα τοῦ ἀρότρου, ἤτοι τὸ ξύλον, τὸ ὁποῖον εἶναι προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ ἐλύματος καὶ συνδέεται μὲ τὸν ἱστοβοέα. Ὁ σ. ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *ὄζος* βοηθούμενος, προφανῶς, ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὸ ἐξάρτημα τοῦτο χρειάζεται κλάδος δένδρου εἰδικοῦ σχήματος καὶ μήκους. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐξάρτημα τοῦ ἀρότρου, διὰ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται κλάδος δένδρου, ἐξ ἄλλου ἡ ἐκ τοῦ *ὄζος* ὀνομασία ἐνέχει γενικὴν σημασίαν. Μεταξὺ τῶν μαρτυρουμένων τύπων *ὀdζία* καὶ *dζία* δὲν γνωρίζομεν ποῖος εἶναι ὁ ἀρχικὸς καὶ οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶναι ὁ *dζία*, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ φωνήεντος τοῦ ἄρθρου ἔγινεν *ὀdζία* κατὰ τά : ὁ μυαλὸς>ὁμυαλός, τὸ ζῶ>τ' ὀζῶ - τὰ ὀζᾶ (Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μ.Ν.Ε. 1, 232). Ὑποπτεύω διὰ τοῦτο μήπως ὑπὸ τὸ λῆμμα *ὀζίας* κρύπτεται ὄχι ὁ *ὄζος*, ἀλλὰ ὁ *γύης* τοῦ Ἡσιόδου, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει πράγματι τὸ ἐν λόγῳ ἐξάρτυμα. Ὁ *γύης* καὶ ὁ *ἱστοβοεὺς* ἀποτελοῦν ὁμοῦ τὸν *ρυμόν*. Ἡ μόνη φωνητικὴ δυσκολία διὰ τὴν ἐτυμολογικὴν ταύτην λύσιν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὸ *γ* πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων *ε*, *ι* δὲν γίνεται *ζ* εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας, ὅπως γίνεται εἰς πολλὰ τῶν Νεοελληνικῶν καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν (βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μ.Ν.Ε. 2, 602 — Θ. Κωστάκη, Γραμμ. Τσακων., 43), ἀλλὰ λεπτύνεται εἰς ἡμίφωνον *j* (βλ. Rohlfs, H.G.G., 49). Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον νὰ μετεβλήθη τὸ *γ* εἰς *ζ* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *ζυγός*. Πάντως ἡ διάσωσις τοῦ Ἡσιοδείου ὅρου *ἔλυμα* μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ *γύης* καὶ ὄχι πρὸς τὸ *ὄζος*.

10/ *Πλαγιόω* : Εἰς τὴν α' ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ ὁ σ. δέχεται ὡς λῆμμα τὸ *ὑπνόω* διὰ τοὺς ἐξ Ἀπουλίας τύπους *πλών-νω*, *βλών-νω* = κοιμῶμαι, ἀποκλείων τὴν ὑπὸ τοῦ Morosi προταθεῖσαν ἐτυμολογίαν τούτων ἐκ τοῦ *πλαγιώνω* (βλ. G. Morosi, Otr. 174), ὡς φωνητικῶς ἀδύνατον. Τὴν ἐκ τοῦ *ὑπνόω* ἐτυμολογίαν τῶν ἀνωτέρω τύπων ὑπεστήριξαν καὶ οἱ Γ. Χατζιδάκις (B.Z. 31, 372) καὶ Σ. Καψωμένος (B.Z. 46, 327). Εἰς τὴν β' ἔκδοσιν ὁ σ., ἔχων ὑπ' ὄψιν του περισσοτέρους τύπους τοῦ ρήματος, ἀναθεωρεῖ τὴν ἄποψίν του τῆς α' ἐκδόσεως καὶ ἀνάγει τὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχὴν εἰς τὸ ἀρχ. *πλαγιόω*. Εἰς τὴν ἀναθεώρησιν ταύτην συνέβαλαν, προφανῶς, οἱ τύποι *ἐπλάωσα*, *πλάωσε*, *πλάγια* (προστ.), τοὺς ὁποίους συνέλεξε κατὰ

τὸ διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν δικαιολογοῦνται φωνητικῶς ἐκ τοῦ *ὑπνόω*. Παρὰ ταῦτα, νομίζω ὅτι τὸ ρ. *ὑπνόω* ὑπάρχει πάντοτε ὡς ἐτυμολογικὴ λύσις τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν μαρτυρουμένων τύπων καὶ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐξοστρακισθῇ. Ἐὰν οἱ τύποι *πλάγια, πλάωσε ἐπλάωσα* δὲν δικαιολογοῦνται ἐκ τοῦ *ὑπνόω*, ἐξ ἴσου δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ φωνητικῶς ἐκ τοῦ *πλαγιόω* τὸ ἀπαρέμφ. *πλώσει*, φρ. *'ές-σώdζω πλώσει* = δὲν ἠμπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Τὴν ἄποψιν τοῦ σ. ἐνισχύει ἐπίσης τὸ ὅτι ἡ μεταβολὴ *πν>πλ, ὕπνος>ὕπλο* παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα Καλαβρίας, ὅπου ἐν τούτοις δὲν μαρτυρεῖται τὸ *ὑπνώνω> πλών-νω*, ἀλλὰ τὸ *ϊοιουμοῦμαι*. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ δυσκολία αὕτη παρακάμπτεται, ἐὰν δεχθῶμεν μίαν ἀλληλοεπίδρασιν μεταξὺ τῶν συγγενῶν φωνητικῶς καὶ σχεδὸν συνωνύμων *ἁπλώνω-ὑπνώνω>πλών-νω, πλαγιών-νω*, ἡ ὁποία εἶναι πιθανὸν νὰ συμβῇ εἰς μίαν γλῶσσαν, ἥτις ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἐξελίσσεται διὰ μόνου τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀμαυρωθῇ, τρόπον τινα, τὸ ἴνδαλμα ἑκάστης λέξεως ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων ταύτην ἀγραμμάτων χωρικῶν.

11/ •*πλατσίδα* : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα τάσσονται οἱ τύποι : *πλατσίδα* Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.) *πρατσίδα* Καλαβρ. (Γαλλικ.) καὶ *πλατσίνα* Regg. (Delianova, Caulonia, Sinopoli κ.ἀ.), οἱ ὁποῖοι σημαίνουν τὸν πλεκτὸν ἐκ ράβδων ἢ καλάμων φράκτην τῆς μάνδρας, ὅπου περιορίζονται τὰ πρόβατα. Ἐκ πολλῶν Ἑλληνικῶν τόπων μαρτυρεῖται ἡ λ. *πλοκὸς* καὶ *πλακὸς* Ἤπ. (Κόνιτσ.) Μακεδ. (Βόιον) κ.ἀ. μὲ τὴν αὐτήν, ὡς ἄνω, σημασίαν, τοῦ πλεκτοῦ φράκτου. Εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ τύποι οὗτοι εἶναι παράγωγα τοῦ ρ. *πλέκω*. Ἐκ τοῦ *πλοκὸς-πλακὸς* δύναται νὰ προέλθῃ ὁ τύπ. *πλοκίδα-πλακίδα*, ὅστις διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ *κ*, *πλατσίδα* καὶ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ σχετικοῦ *πλεξίδα* νὰ γίνῃ *πλαξίδα*, κατὰ τὰ ἰδιώματα δὲ Καλαβρίας, ὅπου *ξ>τσ, πλατσίδα*.

12/ **πήζωμα* : Ἐκ Καλαβρίας μαρτυροῦνται οἱ ἀκόλουθοι τύποι, οἱ ὁποῖοι τάσσονται ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα : *πίdζομα* (= πηκτὴ οὐσία) Καλαβρ. (Μπόβ. Ροχούδ.) πληθ. *πιdζόματα* τά, (= κατάλοιπα ζήμης ἄρτου ἐν τῇ μάκτρᾳ) Καλαβρ. (Ροχούδ.) καὶ *πιdζόταμου, πισ-σόταμου, πιdζότιμου* (= πηκτὴ ὕλη) Ἑλληνικὰ κατάλοιπα εἰς τὰ γειτονικὰ Ἰταλικὰ ἰδιώματα. Ὁ σ. ὑποθέτει τὸ λῆμμα ὡς παράγωγον ἐκ τοῦ Νεοελληνικοῦ ρ. *πήζω*, ἀλλὰ ἡ λέξις *πήζωμα* δὲν ἀκούεται εἰς τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ἐκτὸς τούτου ὁ σχηματισμός της δὲν φαίνεται ὁμαλὸς ἐκ τοῦ *πήζω*. Προϋποθέτει μᾶλλον ἐνεστῶτα *πηζώνω*. Ἐκ τοῦ *πήζω>πήσσω* ἔχομεν τὸ *πῆγμα*, τὸ ὁποῖον εἰς μὲν τὴν Ἄνδρον ἀκούεται *πῆμα* εἰς δὲ τὴν Καλαβρίαν *πῆμ-μα* = ἡ πυτιά, ἡ οὐσία ἡ συντελοῦσα εἰς τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος. Ἡ σημασία τῆς λέξεως ὡς πηκτῆς οὐσίας καὶ κυρίως ὡς καταλοίπων ζύμης ἄρτου μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ οὐσ. *ἀπόζυμον* (δι' ὃ ἰδ. Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν). Ἐκ Σκύρου μαρτυρεῖται ὁ τύπ. *ἀπόζ'μο* = ὁ ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ζύμης παρασκευαζόμενος ἄρτος (ὑπάρχει καὶ ἀρχ. ἐπίθ. *ἀπόζυμος*). Ἐκ τοῦ πληθ. *ἀπόζυμα* τά, δύναται νὰ σχηματισθῇ ὁ τύπος *ἀποζύματα* τά, κατὰ παρέκτασιν καὶ πρὸς σαφεστέραν δήλωσιν τοῦ πληθ., π.β. *τὸ πάχος - τὰ πάχητα, τὸ δάσος - τὰ δάσητα* (βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Μ.Ν.Ε. 2, 14). Εἰς τὸν πληθ. *ἀποζύματα* εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντιμετάθεσις τοῦ ἀτόνου *ο* καὶ τοῦ τονουμένου *ύ* : *ἀποζύματα>ἀπυζόματα-πυζόματα* καὶ ἑνικ. τὸ *πύζομα*.

13/ •*πουρμίζω* : ὁ σ. τάσσει ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα τοὺς ἐξ Ἀπουλίας τύπους : *πουρμίδζω* (Καλημ.), *ἐπρουμίδζω* (Καστριν.), *βρομίδζω* (Μαρτ.), *ἀβρουμίδζω* (Σολετ. Στερν. Τσολλ.) μὲ τὴν σημασίαν, ζεματίζω μὲ βραστὸ νερό, κατακαίω. Τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ὁ σ. συνδυάζει μὲ τὸ ἀρχ. οὐσ. *πύρωμα*-**πυρωμίζω* (κατὰ τὸν Alessio, Agg. B, 35). Ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ πλήρως, διὸ προσθέτει : *Eine bessere Erklärung bleibt zu finden.* Ὀλιγώτερον πιθανὴν θεωρεῖ τὴν ἐκ τοῦ **φλογμίζω* ἐτυμολογίαν, ὡς καὶ τὴν ἐκ συμφυρμοῦ τῶν ρ. *θερμίζω*+*abbrucciare*, τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ Σ. Καρατζᾶς (ἔνθ' ἀν., 290). Νομίζω ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη τῶν συνδυασμῶν τούτων. Ὑπάρχει τὸ ἀρχ. *ἐμπυρίζω* =καίω, καταφλέγω, ὑπὸ τὸ ὁποῖον, ὡς λῆμμα, ὁ σ. τάσσει τὸν ἐκ τῆς Ἰταλοφώνου περιοχῆς τοῦ Ρηγίου τύπον *ἀμπυριάρει* = καίειν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα *ἐμπυρίζω*, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τεθοῦν πάντες οἱ ὑπὸ τὸ **πουρμίζω* τύποι. Ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ *υ*, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι υἱοθετεῖ ὁ σ. εἰς τὸ **πουρμίζω*>**πυρωμίζω* καὶ τὴν ὁποίαν συναντῶμεν συχνὰ τόσον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ τοῦ Salento, μόνη φωνητικὴ δυσκολία ἀπομένει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ *μ* πρὸ τῆς καταλ. *-ίζω* : *ἐμπουρμίζω*, ἡ ὁποία πιθανὸν νὰ προῆλθε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ συνώνυμα *θερμίζω*, *φλογμίζω* ἢ διὰ μεταθέσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγοροῦν οἱ τύπ. *πουρμίδζω*, *πουρμιστό*.

14/ •*ροδάνιον* : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τὸ ἐξ Ἀπουλ. (Στερνατ.) *ροτάνι*=χόρτον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν παραγωγὴν ἐρυθρᾶς βαφῆς. Ἡ λ. συναντᾶται εἰς πολλὰ ἐκ τῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων ὑπὸ τοὺς τύπους: *ροδάμνι* Πελοπν. (Λάστ.) *ροδάμι* Εὔβ. Λευκ. Πελοπν. Στερελλ. κ.ἀ., *ροϊδάμι* Πελοπν. (Ἀρκαδ. Λιγουρ. κ.ἀ.) *ρουδάμι* Ἤπ. Σάμ. Στερελλ (Φθιῶτ. Φωκ.) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ βλαστοῦ, πρίνου ἢ βελανιδιᾶς. Εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τὸ *ροδάμνι* χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Στερνατίας. Ἡ λ. ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *ὀρόδαμνος*, παρ' ὃ *ράδαμνος* καὶ *ρόδαμνος*. Πβ. τὸ τοῦ Ἡσυχ. *ράδαμον*· καυλόν, βλαστόν. Ἐκ τοῦ τύπου *ροδάμι* δύνανται νὰ προέλθουν οἱ τύποι *ροδάνι* > *ρομάνι* > *ροτάνι*.

15/ **σπινθουλλωτός*: ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν ἐπίθ. *σπινθουλ-λωτός* τάσσονται ὑπὸ τοῦ σ. οἱ τύποι: *σπιτ-τιḑ-ḑωτὴ* Καλαβρ. (Βουν. Ροχούδ. Χωρίο Ροχούδ.) καὶ *σπιτ-τουḑ-ḑιτὴ* Καλαβρ. (Γαλλικ. Μπόβ.) : φρ. *μία πούḑ-ḑα σπιτ-τιḑ-ḑωτὴ* = μιὰ ὄρνιθα μὲ πτέρωμα φέρον ποικιλοχρώμους κηλῖδας. Ὁ σ. συνδυάζει τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λ. μὲ τὸ ὑποθετικὸν λῆμμα **σπίνθουλ-λα* = σπινθήρ. Ἐκ Σύρου μαρτυρεῖται ὁ τύπ. *πισυλός*: φρ. *πισυλὴ ἀγελάδα* = ἀγελάδα μὲ παρδαλὸν τρίχωμα καὶ ἐκ Καρπάθου ὁ τύπ. *πισ-σ-υλ-λωτός*: φρ. *πούλ-λ^{d}α πισ-συλ-λωτή* = ὄρνιθα μὲ πτέρωμα στικτόν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς νήσους ταύτας ὁ φθόγγος *τσ* μεταβάλλεται φωνητικῶς εἰς *σ*, *σ-σ* (βλ. Σ. Μάνεση, Λεξικογρ. Δελτ. 10 [1964-65], 131 ὑποσημ. 7). Ἐκ Θρᾴκης ἐπίσης, ἐξ Ἴου καὶ ἐξ ἄλλων τόπων μαρτυρεῖται ὁ τύπος *πιτσυλωτὸς* μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ στικτός: φρ. *πιτσυλωτὸ ὕφασμα* Θρᾴκ. *θεριὸ πιτσυλωτὸ* = φίδι μὲ δέρμα στικτὸν Ἴος. Τὰ Νεοελληνικὰ ἐπίθετα *πιτσυλὸς* > *πισυλὸς*, *πιτσυλωτὸς* > *πισ-συλ-λωτὸς* καὶ τὸ κοιν. οὐσ. *πιτσυλάδα* προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχ. *πιτυλίζω*. Τὸ ὀρθὸν ἄρα λῆμμα εἶναι, νομίζω, τὸ *πιτυλωτός*, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ *τ* καὶ τῆς ὑστερο-

γενοῦς διπλώσεως τοῦ *λ* εἰς τὰ διπλωτικὰ ἰδιώματα Δωδεκανήσου καὶ Κάτω Ἰταλίας γίνεται *πιτσυλ-λωτός*, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προέλθῃ τὸ *σπιτ-τυλ-λωτός*.

Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσθέσῃ τις καὶ ἄλλας ἀναλόγους παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν μειώνουν καθόλου τὸ θαυμάσιον ἔργον τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου, εἶναι ὅμως ὠφέλιμοι διὰ τὴν Σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ περιληφθοῦν ἀναγκαίως κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς οἰκείας ἑκάστοτε σειρᾶς.

Τὰ Ἑλληνικὰ ἰδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐξελισσόμενα ἐπὶ σειρὰν αἰώνων διὰ μόνης τῆς προφορικῆς ὁμιλίας, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐπίδρασιν τοῦ γραπτοῦ λόγου, ὑπέστησαν, ὡς ἀνέφερα ἀνωτέρω, τεραστίαν φωνητικὴν ἀλλοίωσιν, ὀφειλομένην ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὴν πολυχρόνιον συμβίωσίν των μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἰδιωμάτων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δυσχεραίνει εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον τὸ ἔργον τῆς ἐτυμολογίας. Ὁ καθηγητὴς Rohlfs ἀντιμετωπίζει τὰς δυσχερείας ταύτας κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὸν θαυμασμόν. Δὲν προτείνει καὶ δὲν υἱοθετεῖ ἐτυμολογικὴν λύσιν, ἐὰν δὲν πεισθῇ ὅτι αὕτη τυγχάνει βεβαία, καὶ τοῦτο διότι θέλει νὰ στηρίζῃ τὴν θεωρίαν του ἐπὶ βάσεων ἀκλονήτων.

ΑΝΑΣΤ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

ἀβρουμίδζω 189
ἀγρίḑ-ḑα 186
ἀgρίḑ-ḑα 186
ἀδζία 187
ἄκλη 185
ἄκλι 185
ἄκλυ 185_1
ἀμπυριάρει 189
ἀνάροτος 185
ἀνήροτος 185
ἄνοιχτος 185
ἀνοιχτὸς 185
ἁπλώνω 184-188
ἀποθήκη 183
ἀπόζ'μο 188
ἀποζύματα 188
ἀπόζυμον 188
ἀπόζυμος 188
ἀποχίδια 185
ἀποχύδια 185
ἀποχύνω 185
ἀπυζόματα 188
ἄραbο 185
ἄραβος 185
ἄρατα 185
ἄργαστος 185
ἀργαστὸς 185
Ἄργιλλα 186
ἄργιλλα 186
ἄργιλλος 186
ἀρjίḑ-ḑα 186
ἀροτὸς 185
ἀσκοπήρα 186
ἀσκοπίνη 186
ἀσκοπυτίνη 186
ἀσκωπός 186

βάβανος 186
βάλανος 183
βάραθρον 186
bάφαρου 186
βάχαρος 186
bλών-νω 187

bρομίδζω 189
βύρσα 183
γάβανο 186
γάβενον 186
γάστρα 183
γλήγορα 185
γλίγωρα 185
gρίḑ-ḑα 186
γύης 187
γυμνώνω 184

δάκλυ 185
ḑαλώνω 186
δάσητα 188
δάσος 188
dζία 187
δριὼν 185
δρυὼν 185

ἐḑαλῶ 187
ἐλαdῶ 187
ἐλαλῶ 187
ἔλυμα 187
ἐμπουρίζω 188
ἐμπουρμίζω 189
ἐμπυρίζω 189
ἐνδαλῶ 186
ἐνdαλῶ 187
ἐπρουμίdζω 189

θεῖος 183
θερμίζω 189
θημωνία 183

ἱστοβοεὺς 187

κάρα 183
κατώγειον 183
κέντρον 183
κoιουμοῦμαι 188
κόσκινον 183
κόφινος 183
κρεμάστρα 183

κρίḑ-ḑα 186
λαλῶ 187
μάκτρα 183

νάκη 183
νdαλῶ 186
νδαλώνω 186
νταλώνω 186

ξυλοπάν-νιστρου 187

ὀdζία 187
ὀζία 187
ὄζος 187
ὀζῶ 187
ὀμυαλὸς 187
ὀπτήνω 185
ὀπτίνω 185
ὀρόδαμνος 189

Παναΐα 185
παννίζω 187
πάννιστρον 187
Πατρούνα 185
πάχητα 188
πάχος 188
πῆγμα 188
πήζω 188
πήζωμα 188
πηζώνω 188
πῆμα 188
πῆμ-μα 188
πίdζομα 188
πιdζόταμου 188
πιdζότιμου 188
πισ-σόταμου 188
πισυλὸς 189
πισ -συλ-λωτὸς 189
πιτσυλάδα 189
πιτσυλὸς 189
πιτσυλωτὸς 189
πιτσυλ-λωτὸς 190
πιτυλίζω 189

πιτυλωτὸς 189
πλαγιόω 187
πλαγιών-νω 188
πλακίδα 188
πλακὸς 188
πλατσίδα 188
πλατσίνα 188
πλέκω 188
πλεξίδα 188
πλοκίδα 188
πλοκὸς 188
πλών-νω 187
πλώσει 188
πούḑ-ḑα 189
πουρμίδζω 189
πουρμίζω 189
πουρμιστὸ 189
πρατσίδα 188
πύζομα 188
πύρωμα 189
πυρωμίζω 189

ράδαμνος 189
ράδαμον 189
ροδάμι 189
ροδάμνι 189
ρόδαμνος 189
ροδάνι 189
ροδάνι 189
ροδάνιον 189
ροϊδάμι 189
ροτάνι 189
ρουδάμι 189
ρυμὸς 187

σάγμα 183
σάκκος 183
σαύρα 183
σίδη 183
σιμώνω 184
σκοπῖνα 186
σκοτώνω 184
σκουπῖνα 186
σκουπίνου 186
σκουπόινα 186
σκύφος 183
σπίνθουλ-λα 188
σπινθουλ-λωτὸς 189
σπιτ-τιḑ-ḑωτὴ 189
σπιτ-τουḑ-ḑιτή 189
σπιτ-τυλ-λωτὸς 190
σώdζω 188

ὕπλο 188
ὕπνος 188
ὑπνόω 187-188
ὑπνώνω 188

φλογμίζω 189

χίμαρος 183

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ.	35	στ.	16	ἀντὶ	παρονυχὸς	γράφε	παρονυχὶς
»	41	»	15	»	στένωσις τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *ε* πρὸ τοῦ *α* καὶ τοῦ *ε* πρὸ τοῦ *α*	»	Στένωσις τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *ε* παρὰ τὸ *α* καὶ τοῦ *ε* παρὰ τὸ *ο*
»	41	»	30	»	*λουγιάζ-ζω*	»	*λουαργιάζ-ζω*
»	43	»	20	»	καλο-κακομοιριὰ	»	καλο-κακομοιρία
»	44	»	31	»	*μουζ-ζουβγιὰ-τὰ* [1]	»	*μουζ-ζουβγιὰ-τὰ* [6]
»	44	»	33	»	*μουζ-ζουβγὰ-τὰ* [2]	»	*μουζ-ζουβγὰ-τὰ* [7]
»	48	»	16	»	*ὁ Θιζό,*	»	*ὁ Θιός,*
»	50	»	16	πρόσθες: ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΑΦΩΝΩΝ			
»	54	»	28	ἀντὶ	1. Πρόθεσις, ἀφαίρεσις κλπ.	γράφε	1. Πρόθεσις τοῦ *ν* καὶ τοῦ *σ*
»	56	»	15	πρόσθες: ΑΛΛΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΚΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ			
»	57	ὑποσ.	8	»	(M. Schmidt), *κουμάσιον* (Alberti)		
»	66	στ.	26	ἀντὶ	*ν+ζ=ζ-ζ* [1]	γράφε	*ν+ζ=ζ-ζ* [4]
»	67	»	25	»	*ἄοστρος*	»	*ἄωστρος*
»	72	»	5	»	(μαλλοτραβιέσαι)	»	(μαλλοτραβιέμαι)
»	80	»	21	»	*Φκαριστοῦμεσ-σοῦ*	»	*Φκαριστοῦμεσ-σου*
»	106	ὑποσ.	4	»	Neugriechische	γράφε	neugriechische
»	106	»	4	»	-in, ins, Dialekte	»	in-, im, Dialekt
»	139	»	5	»	*mediciye*	»	*mecidiye*
»	147	»	7	πρόσθες ἐν τέλει: Ἡ ἀρχικὴ σημ. τῆς Ἐνετ. λ. *piezaria* = ἐγγύησις, δὲν συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ κειμένου ἀπαιτουμένην.			
»	149	στ.	20	ἀντὶ	συριστικοῦς	γράφε	συριστικοῦ
»	154	ὑποσ.	5	»	Beitrage, Kentnis, in	»	Beiträge, Kenntnis, im
»	155	στ.	8	»	Criechischer	»	Griechischer
»	155	ὑποσ.	3	»	Erlauterungen	»	Erläuterungen
»	157	»	2	»	Ἀπανθίσματα	»	Θησαυρίσματα
»	165	στ.	19	»	*τσιμ(π)ούρι*	»	*τσίνορο*
»	171	»	12	»	neotaline	»	neolatine
»	171	»	25	»	parles	»	parlers
»	171	»	36	»	7 (1907/8)	»	4 (1907/8)
»	100, 116, 136			εἰς τὸν τίτλον ἀντὶ ΤΣ ΚΑΙ ΤΣ		γράφε	ΤΣ ΚΑΙ ΤΖ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
Ἀναστασίου Καραναστάση: Ἡ φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Κῶ	3- 96
Σταύρου Μάνεση: Τροπὴ τῶν συμφώνων ΤΣ καὶ ΤΖ εἰς Σ καὶ Ζ εἰς τὰ νότια ἰδιώματα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς	97-179
Βιβλιοκρισίαι	181-190
Πίναξ λέξεων	191-192
Διορθωτέα	193